Splendorile Operei

Dicționar de teatru liric

GRIGORE CONSTANTINESCU

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.

Scanned with OKEN Scanner

GRIGORE CONSTANTINESCU

Splendorile Operei

Dicționar de teatru liric

Ediția a III-a
revizuită și adăugită

Liliana Ghermani

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.

Scanned with OKEN Scanner

© **EDP 2008.** Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Didactice și Pedagogice, R.A., București.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CONSTANTINESCU, GRIGORE
Splendorile Operei : dicționar de teatru liric /
Grigore Constantinescu. - Ed. a 3-a, rev. - București :
Editura Didactică și Pedagogică, 2008
ISBN 978-973-30-2109-4

81'374.2:782(100) =135.1

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.
Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 010176, București
Tel.: 021 315 38 20
Tel./fax: 021 312 28 85
E-mail: office@edituradp.ro
www.edituradp.ro
Librăria E.D.P.: str. Gen. Berthelot nr. 28 – 30

Director general: **Dáné Károly András**
Redactor-șef: **Dan Dumitru**
Redactor: **Delia Anghel**
Tehnoredactor: **Gabriela Drăghia**
Copertă: **Elena Drăgulelei Dumitru**

Comenzile pentru această lucrare se primesc:
• prin poștă, pe adresa editurii, cu mențiunea comandă carte
• prin e-mail: marketing@edituradp.ro
comercial@edituradp.ro
comenzi@edituradp.ro
• prin telefon/fax: 021 315 73 98; 021 313 34 70

Număr de plan: 4856/2008.
Format: 16/61 × 86. Coli de tipar: 32.

Tiparul executat la S.C. **DON STAR** S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918 Nr. 23, Tel./Fax: +40 236 492587
E-mail: donstargalati@yahoo.com

Scanned with OKEN Scanner

Dragelor mele,
LULI, IRINA şi ELIZA

Scanned with OKEN Scanner

Cuvânt înainte

Ivită din iluzia ultimilor renascentiști, sperând că vor face să retrăiască spectacolul teatral al Greciei antice, OPERA a devenit una dintre primele creații ale noii epoci, ce abia se întrezărea la pragul dintre secolele al XVI-lea și al XVII-lea, purtând numele de clasicism.

Element definitoriu, monodia acompaniată impune abandonul polifoniei vocale și descoperirea noilor teritorii ale melodiei și armoniei, ca și revelația teatralității, spiritului dramatic și expresiei vocale.

Timp de patru secole, teatrul muzical a cunoscut o întreagă istorie care transformă **dramma per musica** în **opera seria**, în **dramma giocoso**, **intermezzo**, **opera buffa**, **singspiel**, **opéra-comique**, melodramă lirică, dramă muzicală, acțiune muzical-scenică... Oglindă a lumii prin dimensiunea teatrului, seismograf al sentimentelor prin emoționalitatea sunetelor vocii, receptacul al tuturor stilurilor prin interferențe cu artele vizuale, literatura și poezia, Opera este în primul rând un vast câmp al cuceririlor componistice. Situată ca gen, în permanență, la hotarul incert dintre cânt și muzica orchestrală, dintre actorie și dans, opera primește reflexele barocului, ale clasicismului teatral francez, ale rococoului și „stilului sensibil" de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ale exploziei poetice și fantasticului din romantism, ale verismului literar, expresionismului teatral și plastic și căutărilor din veacul nostru. Imposibil de realizat drumul acestei istorii în afara prezenței marilor personalități creatoare – compozitori, poeți-libretiști, interpreți, regizori, coregrafi. Fiecare componentă a spectacolului de operă contribuie – diferențiat și unitar totodată – la realizarea miracolului.

Totuși, Opera nu poate exista decât în strânsă legătură cu publicul, cu cerințele fiecărei epoci. Prin acest dialog se cern valorile, se definesc prioritățile și permanențele repertoriale, cu uitări, rememorări și fidelități.

Acest dicționar nu se numește întâmplător „Splendorile operei". Titlul sugerează prezența celor mai de seamă creatori, a titlurilor de largă circulație într-un gen care se confruntă mereu cu întrebări

Scanned with OKEN Scanner

esențiale privind viabilitatea convenției care l-a generat. Contrar multor previziuni, Opera continuă să existe, să atragă oamenii, fie prin mirajul muzicii, prin tematica poetică sau dramatică, prin interpretările muzicale sau performanțele vocale. Componentă fundamentală a culturii muzicale într-o țară civilizată, Opera poate da măsura unui nivel general al receptării artei, aceasta cu atât mai mult cu cât finalul secolului al XX-lea înlesnește accesul melomanilor nu numai la spectacolul propriu-zis, ci și la înregistrările sonore sau video, la transmisiile internaționale ale marilor evenimente lirice. Selecția compozitorilor și titlurilor s-a făcut după criteriul repertorial, după cel valoric, propunându-și, dincolo de informare, să trezească curiozitatea unor noi cunoașteri. Adoptând, ca sistem, o fișă ce prezintă câteva date privind creatorii, structura lucrării, suportul literar, datele premierelor absolute, prezentarea este completată cu personajele principale (cu indicarea vocilor), locul și timpul acțiunii, relatarea în sinteză a evenimentelor scenice și scurte caracterizări.

Literatura dicționarelor de operă este actualmente destul de bogată. La noi, după editarea unui asemenea dicționar în 1971, publicul nu a mai avut acces la asemenea lecturi până la prima ediție (1995) a acestui **Dicționar de teatru liric**, revizuită și completată cu noi titluri pentru ediția a III-a.

Prof. univ. dr. *GRIGORE CONSTANTINESCU*

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Cuvânt înainte 5
John ADAMS 17
Nixon in China
(Nixon în China) 17
The Death of Klinghoffer
(Moartea lui Klinghoffer) 18
Thomas ADÈS 19
Powder Her Face
(Pulbere faţa ei) 19
The Tempest (Furtuna) 20
Eugen D'ALBERT 22
Tiefland 22
Liana ALEXANDRA 23
În labirint sau Călătorie în zori 24
Franco ALFANO 24
Risurrezione (Învierea) 25
Daniel François Esprit AUBER 26
La Muette de Portici
(Muta din Portici) 26
Fra Diavolo 27
Samuel BARBER 28
Antony and Cleopatra
(Antoniu şi Cleopatra) 28
Béla BARTÓK 29
A kékszakállü herceg vára
(Castelul lui Barbă Albastră) 29
Ludwig van BEETHOVEN 30
Fidelio 31
Vincenzo BELLINI 32
Il Pirata (Piratul) 32
La Straniera (Străina) 33
I Capuletti e I Montecchi
(Capuletti şi Montecchi) 34
La Sonnambula
(Somnambula) 35
Norma 36
Beatrice di Tenda 37
I Puritani (Puritanii) 38
Pascal BENTOIU 39
Amorul doctor 40
Jertfirea Ifigeniei 40
Hamlet 41
Alban BERG 42
Wozzeck 42
Lulu 43
Luciano BERIO 45
Recital I 45
La vera Storia
(Povestea adevărată) 46
Un re in ascolto
(Un rege ascultă) 46
Hector BERLIOZ 47
Benvenuto Cellini 47
La Damnation de Faust
(Damnaţiunea lui Faust) 48
Beatrice et Benedict
(Beatrice şi Benedict) 49
Les Troyens (Troienii) 50
Leonard BERNSTEIN 51
Trouble in Tahiti (Necazuri
în Tahiti) 52
A Quiet Place
(Un loc liniştit) 53
Georges BIZET 53
Les Pêcheurs de perles
(Pescuitorii de perle) 54
La Jolie Fille de Perth
(Frumoasa fată din Perth) 54
Carmen 55
François-Adrien BOIELDIEU 56
La Dame blanche
(Doamna albă) 57
Arrigo BOITO 57
Mefistofele 58
Alexandr Porfirievici BORODIN 59
Cneaz Igor (Cneazul Igor) 59
Benjamin BRITTEN 60
Peter Grimes 61
The Rape of Lucretia
(Violul Lucreţiei) 62
Albert Herring 63
Billy Budd 64
The Turn of the Screw
(Răsucirea şurubului) 65

Scanned with OKEN Scanner

Death in Venice
(Moarte la Veneţia) 66
Ferruccio BUSONI 68
Arlecchino 68
Doktor Faustus (Doctor Faust) 69
Alfredo CATALANI 70
La Wally 71
Eduard CAUDELLA 71
Petru Rareş 72
Piotr Ilici CEAIKOVSKI 72
Evgheni Oneghin 73
Mazeppa 74
Pikavaia Dama (Dama de pică) 75
Iolantha 76
Friedrich CEHRA 77
Baal 78
Corneliu CEZAR 79
Galileo Galilei 79
Pinocchio 80
Gustave CHARPENTIER 81
Louise 81
Luigi CHERUBINI 82
Médée (Medeea) 82
Le porteur d'eau (Sacagiul
sau Cele două zile) 83
Francesco CILEA 84
L'Arlesiana (Arlesiana) 84
Adriana Lecouvreur 85
Domenico CIMAROSA 87
Il Matrimonio segreto
(Căsătoria secretă) 87
Ghenadie CIOBANU 88
Ateh sau Revelaţiile
prinţesei Khazare 88
Paul CONSTANTINESCU 89
O noapte furtunoasă 89
John CORIGLIANO 90
The Ghosts of Versailles
(Fantomele de la Versailles) 90
Peter CORNELIUS 91
Der Barbier von Bagdad
(Bărbierul din Bagdad) 92
Vladimir COSMA 93
Maurice et Fanny
(Marius şi Fanny) 93
Luigi DALLAPICCOLA 95
Volo di notte (Zbor de noapte) 95
Il Prigioniero
(Prizonierul) 96
**Alexandr Sergheevici
DARGOMÂJSKI 97**
Rusalka 97
Claude DEBUSSY 98
Pelléas et Mélisande
(Pelléas şi Mélisande) 99
Le Martyre de Saint Sébastien
(Martiriul Sfântului Sebastian) 100
La Chute de la maison Usher
(Prăbuşirea casei Usher) 101
Dan DEDIU 102
Postficţiunea 102
Münchhausen – Domnul
minciunilor 104
Eva! 108
Léo DELIBES 108
Lakmé 109
Paul DESSAU 109
Die Verurteilung das Lukullus
(Condamnarea lui Lukullus) 110
André-Cardinal DESTOUCHES 111
Le Carnaval et la Folie
(Carnaval şi Folie) 112
Violeta DINESCU 113
Der 35 Mai oder Konrad
reitet in die Südsee
(35 Mai sau Călătorie
spre Marea Sudului) 113
Eréndira 115
Schachnovelle. Spiel mit
Silhouetten, Menschen,
Licht und Schatten
(Nuvela şahului: joc cu siluete,
oameni, lumină şi umbre) 116
Subito dopo l'ultima casa
di Cipriani – Der Gesang
der Narren von Europa
(Imediat, după ultima casă
a lui Cipriani) 116
Simurgh – Das Konzert der
Vögel (Concertul păsărilor) 117

Scanned with OKEN Scanner

Antigone 117
Herzriss 117
Die versunkene Stadt
(Orașul scufundat,
o poveste a mării) 118
Um leben zu können...
(Să poți trăi) 119
Karl Ditter von DITTERSDORF 120
Doktor und Apoteker
(Medic și farmacist) 120
Gaetano DONIZETTI 121
Anna Bolena 121
L'Elissir d'amore
(Elixirul dragostei) 122
Lucrezia Borgia 123
Lucia di Lammermoor 124
La Fille du régiment
(Fiica regimentului) 125
La Favorita (Favorita) 125
Linda di Chamounix 127
Don Pasquale 128
Sabin V. DRĂGOI 128
Năpasta 129
Gheorghe DUMITRESCU 130
Ion Vodă cel Cumplit 130
Leonard DUMITRIU 132
Îmblânzirea scorpiei 132
Groaznica sinucidere
din strada Fidelității 133
Două loturi 134
Articolul 214 135
Amici la... Five o'clock 136
Antonin DVOŘÁK 137
Dimitri 137
Rusalka 139
Gottfried von EINEM 139
Dantons Tod
(Moartea lui Danton) 140
Der Prozess (Procesul) 140
Der Besuch den alten Dame
(Vizita bătrânei Doamne) 141
George ENESCU 141
Oedipe 142
Ferenc ERKEL 143
Bánk bán (Banul Bánk) 143
Manuel de FALLA 144
La Vida breve (Viața scurtă) 144
El Retablo de Maese Pedro
(Păpușile meșterului Pedro) 145
Friedrich von FLOTOW 146
Martha 146
Wolfgang FORTNER 147
Bluthochzeit
(Nunta însângerată) 147
Vito FRAZZI 148
Don Chisciotte 148
George GERSHWIN 149
Porgy and Bess
(Porgy și Bess) 149
Umberto GIORDANO 150
Andrea Chenier 151
Fedora 152
Mihail Ivanovici GLINKA 153
Viața pentru Țar
(Ivan Sussanin) 153
Ruslan i Ludmila
(Ruslan și Ludmila) 154
Liviu GLODEANU 155
Zamolxe 155
Christoph Wilibald GLUCK 156
Orfée et Eurydice
(Orfeu și Euridice) 156
Alcesta 157
Iphigénie en Aulide
(Ifigenia în Aulida) 158
Iphigénie en Tauride
(Ifigenia în Taurida) 159
Karl GOLDMARK 159
Die Königin von Saba
(Regina din Saba) 160
Antônio Carlos GOMES 161
Il Guarany 161
Charles GOUNOD 162
Faust 162
Mireille 163
Romeo et Juliette
(Romeo și Julieta) 164
Jacques Fromental HALÉVY 165
Clari 165
La Juive (Ebreea) 167

Scanned with OKEN Scanner

Georg Friedrich HÄNDEL 168
Agrippina 169
Rinaldo 170
Acis e Galathea
(Acis şi Galathea) 170
Radamisto 171
Giulio Cesare (Iulius Caesar) 171
Orlando 172
Tamerlano 173
Rodelinda 174
Alcina 175
Xerses (Serse) 175
Deidamia 176
Joseph HAYDN 176
L'Anima del filosofo sau
Orfeo & Euridice
(Orfeu şi Euridice) 177
Lo Speziale (Farmacistul) 178
Il Mondo della Luna
(Lumea Lunii) 179
Hans Werner HENZE 180
Boulevard Solitude
(Bulevardul singurătăţii) 180
König Hirsch (Regele cerb) 182
Der junge Lord (Tânărul lord) 182
Die Bassariden (Bassaridele) 184
We come to the River
(Venim la râu!) 185
Die englische Katze
(Pisica engleză) 186
Das verratene Meer
(Marea trădată) 187
Venus und Adonis
(Venus şi Adonis) 188
Louis-Joseph Ferdinand HÉROLD 188
Zampa sau
Logodnica de marmură 189
Paul HINDEMITH 190
Mörder, Hoffnung der Frauen
(Asasin, speranţa femeilor) 190
Das Nusch-Nuschi
(Nusch-Nuschi) 191
Sancta Susanna
(Sfânta Suzana) 191
Cardillac 192
Mathis der Mahler
(Mathis pictorul) 193
Neues von Tage
(Noutăţile zilei) 195
Adriana HÖLSZKY 195
Bremer Freihart
(Libertate în Bremer) 196
Arthur HONEGGER 196
Judith 197
Antigone (Antigona) 197
Jeanne au bûcher
(Ioana pe rug) 198
Engelbert HUMPERDINCK 198
Hänsel und Gretel
(Hänsel şi Gretel) 199
Leoš JANÁČEK 199
Jenůfa 200
Výleti Páně Broučkovy
(Aventurile lui Pan Brouček) 201
Káťa Kabanová 202
Příhody lišky bystroušky
(Vulpea cea şireată) 203
Věc Makropulos
(Cazul Makropulos) 204
Z mrtvého domu
(Din casa morţilor) 205
Osud (Destinul) 206
Niccolo JOMMELLI 207
Didona abandonatta
(Didona abandonată) 207
Maurizio KAGEL 208
Stadttheater (Teatrul de Stat) 209
Zoltán KODÁLY 210
Hary Janos 211
Erich KORNGOLD 212
Die tote Stadt (Oraşul mort) 212
Ernst KRENEK 213
Jonny spielt auf
(Jonny conduce dansul) 213
Der Diktator (Dictatorul) 215
Der geheime Königreich
(Regatul secret) 215
Die Ehre der Nation
(Onoarea naţiunilor) 216
Karl V (Carol Quintul) 217

Scanned with OKEN Scanner

Edouard LALO **218**
Le Roi d'Ys (Regele Ys-ului) 218
Ruggero LEONCAVALLO **219**
I Pagliacci (Paiaţe) 219
Zazà 220
György LIGETI **221**
Aventures & Nouvelles Aventures (Aventuri şi Noi Aventuri) 222
Le Grand Macabre (Marele macabru) 222
Albert Gustav LORTZING **224**
Zar und Zimmermann (Ţar şi teslar) 224
Der Waffenschmied (Armurierul) 225
Der Wildschütz (Vocea naturii) 226
Undine 226
Jean-Baptiste LULLY **227**
Les Fêtes de l'Amour et de Bacchus (Serbările lui Amor şi Bachus) 228
Cadmus et Hermione (Cadmus şi Hermione) 228
Alceste sau Le Triomphe d'Alcide (Alcesta sau Triumful lui Alcide) 228
Amadis de Gaulle 229
Roland 230
Bruno MADERNA **230**
Don Perimplin (Don Perimplin sau Triumful dragostei şi al imaginaţiei) 231
Satyricon 231
Bohuslav MARTINU **232**
Julietta sau La Clé des songes (Julieta sau Cheia visurilor) 232
La Passion greque (Pasiunea greacă) 233
Pietro MASCAGNI **234**
Cavalleria rusticana (Cavaleria rusticană) 234
L'Amico Fritz (Amicul Fritz) 235
Iris 235
Jules MASSENET **236**
Herodiade (Herodiada) 237
Manon 238
Esclarmonde 239
Werther 241
Thais 242
Don Quichotte 243
Siegfried MATTHUS **244**
Judith 244
Gian Carlo MENOTTI **246**
Amelia goes to the Ball (Amelia merge la bal) 246
The Old Maid and the Thief (Fata bătrână şi hoţul) 247
The Medium (Mediul) 248
The Telephone (Telefonul sau Dragoste în trei) 249
The Consul (Consulul) 249
Olivier MESSIAEN **250**
Saint François d'Assise (Sfântul Francisc din Assisi sau Scene franciscane) 251
Giacomo MEYERBEER **251**
Robert le diable (Robert diavolul) 252
Les Huguenots (Hughenoţii) 253
Le Prophète (Profetul) 255
Dinorah (Dinorah sau Iertarea de la Ploërmel) 255
L'Africane (Africana) 256
Marcel MIHALOVICI **258**
Phèdre (Fedra) 258
Le Retour (Întoarcerea) 258
Darius MILHAUD **259**
Les Malheurs d'Orphée (Nenorocirile lui Orfeu) 259
L'Enlèvement d'Europe (Răpirea Europei) 260
Le Pauvre Matelot (Sărmanul matelot) 260
L'Abandon d'Ariane (Părăsirea Arianei) 260
Stanislaw MONIUSZKO **261**
Halka 261

Scanned with OKEN Scanner

Straszny Dwor
(Conacul cu stafii) 262
Claudio MONTEVERDI 263
L'Orfeo (Orfeu) 263
Il Ballo delle Ingrate
(Dansul ingratelor) 264
Il Combattimento di Tancredi e
Clorinda (Lupta dintre
Tancredi şi Clorinda) 265
Il Ritorno d'Ulisse in Patria
(Întoarcerea lui
Ulise în Patrie) 266
L'Incoronazione di Poppeea
(Încoronarea Popeei) 266
Wolfgang Amadeus MOZART 268
Bastien und Bastienne
(Bastien şi Bastienne) 268
La Finta semplice
(Simpla prefăcută) 269
Mitridate, Re di Ponto
(Mitridate, regele din Pont) 270
Lucio Silla 271
La Finta giardiniera
(Grădinăriţă din dragoste) 272
Idomeneo, Re di Creta
(Idomeneo, regele Cretei) 273
Die Entführung aus dem Serail
(Răpirea din Serai) 275
Der Schauspieldirektor
(Directorul de teatru) 276
Le Nozze di Figaro
(Nunta lui Figaro) 276
Don Giovanni 277
Cosi fan tutte (Aşa fac toate) 279
La Clemenza di Tito
(Clemenţa lui Titus) 280
Die Zauberflöte
(Flautul fermecat) 281
Modest Petrovici MUSORGSKI 282
Boris Godunov 282
Hovanscina 284
Sorocinskaia iarmaroka
(Târgul din Sorocinsk) 285
Marţian NEGREA 286
Marin Pescarul 286
Şerban NICHIFOR 287
Domnişoara Christina 288
Martiriul Sfântului
Claude Debussy 289
Otto NICOLAI 290
Die lustigen Weiber von
Windsor (Nevestele vesele
din Windsor) 290
Luigi NONO 291
Intolleranza 1960
(Intoleranţa 1960) 292
Al Gran Sole Carico d'Amore
(În plinul soarelui încărcat de
dragoste) 292
Prometeo 293
Jacques OFFENBACH 293
Les Contes d'Hoffmann
(Povestirile lui Hoffmann) 294
Carl ORFF 295
Carmina Burana 295
Der Mond (Luna) 296
Die Kluge (Isteaţa) 296
Catulli Carmina 297
Antigonae (Antigona) 297
Trionfi di Afrodite
(Triumful Afroditei) 298
Astutuli 298
Krzysztof PENDERECKI 299
Die Teufel von Loudun
(Diavolii din Ludun) 299
Die schwarze Maske
(Masca neagră) 301
Giovanni Battista PERGOLESI 302
La serva padrona
(Servitoarea stăpână) 302
Laurent PETITGIRARD 303
Elephant Mann sau Carey
Merrick (Omul elefant sau
Carey Merrick) 303
Hans PFITZNER 305
Palestrina 305
Astor PIAZZOLA 306
Maria de Buenos Aires 307
Amilcare PONCHIELLI 308
La Gioconda (Gioconda) 308

Scanned with OKEN Scanner

Doru POPOVICI 309
Prometheu 309
Mariana Pineda 310
Noaptea cea mai lungă 310
Statornicie 311
Întâlnire cu George Enescu 311
Francis POULENC 312
Les Mamelles de Tirésias
(Mamelele lui Tirésias) 312
Les Dialogues des Carmélites
(Dialogul carmelitelor) 312
La Voix hummaine
(Vocea umană) 313
Andre PREVIN 314
A Streecar named Desire
(Un tramvai numit dorință) 314
Serghei PROKOFIEV 315
Liubov k triom opelsiman
(Dragostea celor trei portocale) .. 315
Igrok (Jucătorul) 317
Obrutșenie v monastire
(Logodnă la mănăstire) 318
Ogneni angel (Îngerul de foc) 319
Giacomo PUCCINI 320
Le Villi 320
Edgar 321
Manon Lescaut 322
La Bohème (Boema) 322
Tosca 324
Madama Butterfly 325
La Fanciulla del West
(Fata din Far-West) 326
La Rondine (Rândunica) 327
Il Tabarro (Mantaua) 328
Suor Angelica
(Sora Angelica) 328
Gianni Schicchi 329
Turandot 330
Henry PURCELL 331
Dido and Aeneas
(Dido și Enea) 331
King Arthur – The British
Worthy (Regele Arthur) 332
The Fairy Queen
(Crăiasa zânelor) 333
Serghei RACHMANINOV 334
Aleko 335
Skupoi risar (Cavalerul avar) 335
Francesca da Rimini 336
Jean-Philippe RAMEAU 337
Les Indes galantes
(Indiille galante) 337
Castor et Pollux
(Castor și Polux) 338
Dardanus 339
La Princesse de Navarre
(Prințesa de Navara) 340
Platée 340
Maurice RAVEL 341
L'Heure espagnole
(Ora spaniolă) 342
L'Enfant et les sortiléges
(Copilul și vrăjitoriile) 342
Nikolai RIMSKI-KORSAKOV 343
Sadko 343
Skazania o nevidimom grade
Kiteje i deve Fevronie (Poveste
despre orașul nevăzut Kitej) 344
Zolotoi petușok
(Cocoșul de aur) 346
Gioacchino ROSSINI 346
La Cambiale di matrimonio
(Contractul de căsătorie) 347
Il Signor Bruschino
(Signor Bruschino sau
Fiul din întâmplare) 348
Tancredi 348
L'Italiana in Algeri
(Italianca în Alger) 349
Il Turco in Italia
(Turcul în Italia) 350
Elisabetta, regina d'Inghilterra
(Elisabeta, regina Inghilterei) 351
Il Barbiere di Siviglia
(Bărbierul din Sevilla) 352
Otello sau Maurul din Veneția ... 353
La Cenerentola
(Cenușăreasa) 354
La Gazza ladra
(Coțofana hoață) 355

Scanned with OKEN Scanner

Mosè in Egitto
(Moise în Egipt)..... 356
La Donna del lago
(Doamna lacului)..... 358
Semiramide (Semiramida)..... 359
I Viaggio a Reims
(Călătoria la Reims)..... 360
Le Siège de Corinthe
(Asediul Corintului)..... 362
Il Cont d'Ory (Contele Ory)..... 363
Guillaume Tell
(Wilhelm Tell)..... 364
Camille SAINT-SAËNS..... 365
Samson et Dalila
(Samson și Dalila)..... 365
Alessandro SCARLATTI..... 366
Il Mitridate Eupatore
(Mitridate Eupatore)..... 367
Alfred Garriievitch SCHNITTKE..... 368
Jizn idiota
(Viața cu un idiot)..... 368
Gesualdo..... 369
Historia von Dr. Johann
Fausten (Istoria doctorului
Johann Faust)..... 370
Arnold SCHÖNBERG..... 371
Erwartung (Așteptarea)..... 371
Die glückliche Hand
(Mâna fericită)..... 372
Von Heute auf Morgen
(De azi pe mâine)..... 373
Moses und Aaron
(Moise și Aaron)..... 374
Franz SCHREKER..... 374
Der ferne Klang
(Sunetul îndepărtat)..... 375
Franz Peter SCHUBERT..... 376
Alfonso und Estrella
(Alfonso și Estrela)..... 377
Fierrabras..... 377
Robert SCHUMANN..... 378
Genoveva..... 379
Salvatore SCIARRINO..... 380
Luci mie traditrici
(Floarea fatală)..... 380
Bedřich SMETANA..... 381
Prodaná nevěsta
(Mireasa vândută)..... 382
Dalibor..... 382
Vicente Martin y SOLER..... 383
Il Burbero di buon cuore
(Morocănosul binevoitor)..... 384
Una Cosa rara – Ossia Bellezza
onestà (Frumusețea cinstită)..... 386
Vasile SPĂTĂRELU..... 387
Prețioasele ridicole..... 387
Ludwig SPOHR..... 388
Faust..... 389
Gaspare SPONTINI..... 390
La Vestale (Vestala)..... 390
Fernando Cortez..... 391
Karlheinz STOCKHAUSEN..... 392
Licht (Lumină)..... 392
Richard STRAUSS..... 396
Guntram..... 396
Feuersnot (Nevoia de foc)..... 397
Salomeea..... 397
Elektra..... 398
Der Rosenkavalier
(Cavalerul rozelor)..... 399
Ariadne auf Naxos
(Ariadna la Naxos)..... 401
Die Frau ohne Schatten
(Femeia fără umbră)..... 402
Intermezzo..... 404
Die ägyptische Helena
(Elena egipteanca)..... 404
Arabella..... 406
Die schweigsame Frau
(Femeia tăcută)..... 406
Friedenstag (Ziua păcii)..... 407
Daphne..... 408
Capriccio..... 408
Die Liebe der Danae
(Iubirea Danaei)..... 409
Igor STRAVINSKI..... 410
Le Rossignol (Privighetoarea)..... 411
Histoire du soldat
(Istoria soldatului)..... 411
Renard (Vulpea)..... 412

Scanned with OKEN Scanner

Oedipus Rex (Oedip rege)..... 413
The Rake's Progress
(Cariera unui libertin)..... 414
Aurel STROE 415
Ca n'aura pas le Prix Nobel (Premiul
Nobel nu se va acorda)..... 415
De Ptolemaeo..... 416
Orestia II – Choephorele..... 416
Orestia I – Agamemnon 417
Orestia III – Eumenidele..... 417
Das Weltkonzil
(Conciliul Mondial)..... 418
Das Einsame-Das Kind
(Copilul și Diavolul)..... 418
Karol SZYMANOWSKI 419
Król Roger (Regele Roger) 419
Dmitri ŞOSTAKOVICI 420
Nos (Nasul) 420
Katerina Ismailova 421
Dun TAN 422
Primul Împărat..... 423
Georg Philipp TELEMANN..... 424
Pimpinone oder die ungleiche
Heirat (Pimpinone sau
Căsătoria nepotrivită)..... 424
Ede TERENYI 425
Kalevala 425
Ambroise THOMAS..... 426
Mignon..... 426
Hamlet 427
Michael TIPPETT 428
The Midsummer Marriage
(Căsătorie în solstițiul de vară)....'428
Cornel TRĂILESCU..... 429
Motanul încălțat 429
Cornel ŢĂRANU 430
Secretul lui Don Giovanni 431
Oreste-Oedipe..... 431
Giuseppe VERDI 432
Oberto, conte di San Bonifacio
(Oberto, conte de
San Bonifacio) 432
Un Giorno di regno sau Il Finto
Stanislaso (O zi rege) 433
Nabucco 434
I Lombardi alla prima
crociata (Lombarzii) 435
Ernani 436
I Due Foscari
(Cei doi Foscari) 437
Giovanna d'Arco
(Ioana d'Arc) 438
Attila..... 439
Macbeth 441
I Masnadieri (Hoții) 442
Il Corsaro (Corsarul) 442
La Battaglia di Legnano
(Bătălia de la Legnano)..... 443
Luisa Miller..... 444
Stiffelio 445
Rigoletto 446
Il Trovatore (Trubadurul) 447
La Traviata (Traviata)..... 448
I Vespri siciliani
(Vecerniile siciliene)..... 449
Simon Boccanegra 450
Un Ballo in maschera
(Bal mascat) 451
La Forza del Destino
(Puterea destinului)..... 452
Don Carlos..... 454
Aida..... 455
Otello 456
Falstaff 458
Anatol VIERU 460
Iona 460
Telegrame..... 461
Temă cu variațiuni 461
Praznicul calicilor 462
Un pedagog de școală nouă 464
Ultimele zile, ultimele ore..... 464
Antonio VIVALDI 467
La fida Nimfa (Nimfa fidelă) 467
Dan VOICULESCU 468
Cântăreața cheală..... 468
Richard WAGNER 470
Das Libesverbot
(Interdicția de a iubi sau
Novicea din Palermo)..... 470
Rienzi 471

Scanned with OKEN Scanner

Der fliegende Holländer
(Olandezul zburător) 473
Tannhäuser 474
Lohengrin 475
Tristan und Isolde
(Tristan și Isolda) 476
Die Meistersinger von Nürnberg
(Maeștrii cântăreți
din Nürnberg) 478
Das Rheingold
(Aurul Rinului) 479
Die Walküre (Walkyria) 480
Siegfried 482
Götterdämmerung
(Amurgul zeilor) 483
Parsifal 484
Die Feen (Zânele) 486
Carl Maria von WEBER 487
Abu Hassan 487
Der Freischütz (Freischütz) 488
Euryanthe 489
Oberon 490
Kurt WEILL 492
Die Dreigroschennoper
(Opera de trei parale) 492
Aufstieg und Fall der Stadt
Mahagonny
(Grandoarea și decadența
orașului Mahagonny) 493
Street scene
(Scenă de stradă) 494
Hugo WOLF 495
Der Corregidor (Tricornul) 496
Ermanno WOLF-FERRARI 497
Le Donne curiose
(Doamnele curioase) 497
I quattro Rusteghi
(Cei patru bădărani) 498
Il Segreto di Susanna
(Secretul Susannei) 499
I Gioielli della Madonna
(Bijuteriile Madonei) 499
La Vedova scaltra
(Văduva șireată) 500
Riccardo ZANDONAI 501
Francesca da Rimini 501
Alexander von ZEMLINSKY 502
Kleider machen Leute
(Haina face pe om) 503
Eine florentinische Tragödie
(O tragedie florentină) 503
Der Zwerg oder der
Geburstag der Infantin
(Piticul sau Aniversarea
nașterii Infantei) 504
Der Traumgörge
(Görge visătorul) 505
Der König Kandaules
(Regele Kandaules) 505
Bernd-Alois ZIMMERMANN 506
Die Soldaten (Soldații) 507
Alexandru ZIRRA 508
Alexandru Lăpușneanu 508
Capra cu trei iezi 509
Bibliografie selectivă 510
De același autor 511

Scanned with OKEN Scanner

JOHN ADAMS

Considerat unul dintre cei mai admirați și cântați compozitori americani contemporani, *John Adams* (n. 1947), laureat al *Premiului Pulitzer*, s-a manifestat cu un interes deosebit pentru diverse genuri muzicale, teatrul fiind însă o preferință specială, legată de prietenia sa cu poeta Alice Goodman și regizorul Peter Sellars, relație care datează din 1985. În afara operei *Nixon in China* a mai creat opera *The Death of Klinghoffer*, piesa cântată *I Was Looking At The Ceiling, And Then I Saw The Sky*, pe text de June Jordan, și *El Niño*, în colaborare cu Peter Sellars.

Nixon în China (Nixon in China)

Operă în trei acte. Libretul de Alice Goodman. Premiera – Houston, 22 octombrie 1987. Personajele: Richard Nixon, președintele S.U.A. (bar.), Pat Nixon, soția lui (sopr.), Ciu En-Lai, premierul Republicii Populare Chineze (bar.), Mao Tzedun, președintele Partidului Comunist Chinez (ten.), Doamna Mao, soția lui (sopr.), Henry Kissinger, secretarul de stat al S.U.A. (b.), trei secretare chineze ale lui Mao Tzedun, ghizi, gărzi, popor, un grup de dansatori ai *Detașamentului roșu de femei.* Acțiunea se desfășoară la Beijing, China, între 21 – 27 februarie 1972.

Actul I. *Scena 1.* Aeroportul din Beijing. Dimineață rece, locul este pustiu. Intră gărzile recitând trei comandamente ale Disciplinei și opt puncte ale Atenției. Aterizează avionul american, Ciu En-Lai și oficialitățile merg în întâmpinarea oaspeților, Nixon, soția lui și H. Kissinger. Se schimbă saluturile de întâlnire, iar Nixon are, pentru sine, un amplu monolog privind situația și rostul acestei vizite. Nixon este anunțat că Mao Tzedun dorește să îl întâlnească, ceea ce confirmă speranțele președintelui american. *Scena 2.* Biroul lui Mao Tzedun. Președintele comunist este însoțit de trei secretare care traduc și înregistrează ce vorbește el. Nixon, Kissinger și Ciu En-Lai intră însoțiți de fotografi. Discuția se desfășoară pe teme generale, dar, după plecarea fotografilor, devine politică. Nixon insistă asupra pasului spre progres reprezentat de vizita sa, în timp ce Mao Tzedun subliniază că americanii au intervenit adesea în țara lui prin speculații. După plecarea oaspeților, secretarele repetă: „Fondatorii sunt primii, apar apoi profitorii". *Scena 3.* Marea Sală a Poporului. Ciu En-Lai se întreține cu oaspeții și urmează un șir de toasturi, cuvântări și amabilități.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Scena 1*. Pat, soția lui Nixon, întreprinde, împreună cu ghizii repartizați, un tur al orașului, vizitează o comună și mormintele Ming. Ea face elogiul virtuților simple. *Scena 2*. Oaspeții asistă la spectacolul ansamblului de balet *Detașamentul roșu de femei* în care, la un moment dat, se implică, față de cruzimea evenimentelor relatate, Pat, Richard și Kissinger. După ce ei se retrag, spectacolul se încheie cu victoria revoluției.

Actul III. Ultima noapte în Beijing. Scena prezintă un șir de paturi în care se odihnesc toate personajele, sugerându-se totuși o oarecare diferențiere între oficialitățile americane și chineze, ca și cum ar fi izolați fiecare în camerele respective. Gândurile lor se întâlnesc, urmărim dialoguri și solilocuri privind această vizită. Soții Nixon de o parte, soții Mao Tzedun de altă parte își evocă tinerețea. Treptat se face ziuă, o dimineață rece și cețoasă.

Lucrarea lui Adams a cunoscut un enorm succes la premieră, fiind reluată la New York, Washington, Amsterdam, Edinburgh, Adelaide și vizionată de principalele personalități de stat ale epocii, excepție făcând familia Mao Tzedun. Treptat, acestui răsunet de moment, cu toată punerea în circulație a unei înregistrări spectaculoase, i-a urmat o scădere a interesului până la limita minimă, soartă exemplară pentru spectacolele de politică a actualității. Muzica lui Adams servește textul, dar critica a apreciat că, în unele momente, aceasta este mai puțin elocventă, în timp ce textul oferă variante de interpretare ale personajelor istorice inspiratoare, de la grotesc la real.

Moartea lui Klinghoffer (The Death of Klingoffer)

Operă cu Prolog și două acte. Libretul de Alice Goodman. Premiera – Bruxelles, Théâtre de la Monnaie, 19 martie 1991. Personajele: Căpitanul (b.), Primul ofițer (b.-bar.), Bunica elvețiancă (mez.), Molqui (ten.), Mamoud (bar.), o austriacă (mez.), Leon Klinghoffer (bar.), „Rambo" (bar.-b.), o dansatoare englezoaică (mez.), Omar (mez.), Marilyn Klinghoffer (alto.), palestinieni și evrei (cor). Acțiunea se desfășoară pe vaporul italian de croazieră *Achille Lauro* în 1985.

Prolog. Descrierea croazierei înainte de evenimente.

Actul I. Nu departe de portul Alexandria, teroriști palestinieni au atacat vaporul de croazieră *Achille Lauro*. Pasagerii sunt adunați într-o sală, americanii sunt izolați de britanici și israelieni. Li se spune prin difuzor că a fi terorist înseamnă să nu-ți găsești liniștea. Lui Mamoud îi revine paza căpitanului vasului.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. În Biblie, povestirea lui Hagar și a îngerului arată că soția stearpă Sarah l-a sfătuit pe Abraham să aibă un copil cu sclava egipteană Hagar; sclava a fugit din cauza vieții rele. Dumnezeu i-a ordonat lui Hagar să suporte răutatea lui Sarah. Teroriștii îi conduc pe ostatici pe punte. Soarele arde, nemilos. Evreul Klinghoffer, așezat în fotoliul cu rotile, este condus la umbră. Teama este împărtășită de toți: cine va fi victima, cine călăul? Toți au de trecut o încercare, ca în deșert. Klinghoffer este ucis, iar Căpitanul, dispus să se sacrifice. În zori, vaporul intră în port. Palestinienii au părăsit vasul, în timp ce soția lui Klinghoffer află de moartea soțului ei.

În această a doua operă a sa, compozitorul nu pune accentul pe realitatea imediată a terorismului, ci îndeamnă către înțelegerea destinului din perspectivă mistică, subliniată de sonoritățile corului în maniera unei *Pasiuni*.

THOMAS ADÈS

Unul dintre muzicienii importanți ai tinerei generații britanice, *Thomas Adès* (n. 1 martie 1971) este compozitor, pianist și dirijor, deja cu o carieră unanim recunoscută pe plan internațional. Adès a studiat la Guildhall School of Music and Drama din Londra, apoi la University College School, Cambridge, fiind declarat profesor de compoziție la Royal Academy of Music și obținând în 2004 doctoratul la Universitatea din Essex. Un semn de recunoaștere a valorii sale a fost și retrospectiva componistică organizată la Barbican Centre din Londra. Adès a primit, de asemenea, Grawemeyer Award pentru anul 2000, devenind astfel cel mai tânăr artist distins cu acest premiu vreodată. Este autorul a numeroase lucrări orchestrale, instrumentale și camerale. În genul teatrului muzical a creat opera de cameră *Powder Her Face* și *The Tempest*, lucrare preluată de numeroase teatre europene și americane.

Pulbere fața ei (Powder Her Face)

Operă de cameră în două acte. Libretul de Philip Hensher. Premiera – Londra, Almeida Opera, pentru spectacolul de la Cheltenham Music Festival, 1 iulie 1995. Personajele: patru cântăreți și un ansamblu de 15 instrumentiști – clarinet, saxofon, corn, trompetă, trombon, percuție, harpă, pian, acordeon, cvintet –, Ducesa (sopr. dramatică), Directorul de

Scanned with OKEN Scanner

hotel, sau Duke, Laundryman, oaspete al hotelului (b.), Electricianul, sau Lounge Lizard, Preotul, băiatul de livrări (ten.), Fata, sau confidenta, chelneriţa, metresa, jurnalista (sopr.). Acţiunea se desfăşoară în Marea Britanie, 1963, în timpul divorţului Margaretei, Ducesă de Argyll.

Actul I. *Scena 1.* La hotel, în 1990. Un electrician şi o servitoare sunt descoperiţi de către Ducesă în apartamentul ei, ridiculizând-o. Scena se întrerupe la sosirea unui bărbat. *Scena 2.* O casă la ţară, 1934. Ducesa şi confidenta sa discută despre recentul proces de divorţ. *Scena 3.* Ducele şi Ducesa îşi amintesc nunta, descrisă fantezist în cântecul unei chelneriţe. *Scene 4.* (1953). Ducesa a stat la hotel şi a sedus un chelner. Acesta povesteşte apoi comportamentul Ducesei.

Actul II. *Scena 5.* (1953). Ducele îşi vizitează metresa care sugerează că seducţiile Ducesei sunt subiect de bârfă în Londra. *Scena 6.* (1955). Două turiste comentează aspectele extravagante ale procesului de divorţ, în care Judecătorul a denigrat comportamentul moral al Ducesei. *Scena 7.* (1970). Se desfăşoară un interviu acordat de Ducesă unei jurnaliste. *Scena 8.* (1990). Directorul îi cere Ducesei să părăsească hotelul, deoarece ea este în imposibilitatea de a-şi plăti facturile. Încercarea ei de a-l seduce dă greş, şi este obligată să plece.

Epilog. Electricianul şi servitoarea îi distrug camera de hotel.

Furtuna (The Tempest)

Operă în trei acte. Libretul de Meredith Oakes, inspirat de piesa *The Tempest*, de William Shakespeare. Premiera – Londra, Royal Opera House, Covent Garden (coproducţie cu Copenhaga Opera House şi National Opéra du Rhin din Strasbourg), 10 februarie 2004. Personajele: Miranda, fiica lui Prospero (mez.), Prospero, Duce de Milano (bar.), Ariel, un spirit al mării (sopr.), Caliban, un sălbatic (contents), Ferdinand, fiul Regelui Alonso (contents), Stefano (b.-bar.), Trincolo, un însoţitor (contratenor), Antonio, fratele lui Prospero (contents), Sebastian, fratele regelui Alonso (bar.), Gonzalo, consilier (b.-bar.), Alonso, regele Neapolelui (contents), Oaspeţii Regelui Alonso (cor).

Actul I. *Scena 1.* Cu puteri magice, Prospero a declanşat o furtună care pune în pericol nava ce-l transportă pe fratele său Antonio (uzurpatorul său de la Milano) împreună cu Regele Alonso şi fiul acestuia, Ferdinand. *Scena 2.* Miranda este îngrozită de fapta tatălui său, dar Prospero îi explică cum fratele i-a uzurpat poziţia şi l-a alungat departe, pe o mică barcă, cu 12 ani în urmă. El a supravieţuit graţie

Scanned with OKEN Scanner

credinciosului Gonzalo. *Scena 3.* Ariel, un spirit al mării, este cel care a executat ordinele lui Prospero. *Scena 4.* Apare Caliban care îl întreabă pe Prospero de ce a creat o asemenea furtună. Prospero îl alungă. *Scena 5.* Ariel îi spune lui Prospero că a îndeplinit ordinele sale, fiind acum trimis să-l aducă pe insulă pe Ferdinand, fiul regelui, și-l întreabă când va fi eliberat de servituțile sale. Apoi pleacă lăsând-o pe Miranda dormind pe plajă. *Scena 6.* Ferdinand o găsește pe Miranda dormind. La început, el crede că ea este un spirit. Trezindu-se, fata, care nu l-a mai văzut niciodată, îl întreabă cine este. Ei simt imediat o atracție reciprocă. Când apare Prospero, Ferdinand își declară dragostea pentru Miranda și așteaptă hotărârea lui Prospero.

Actul II. *Scena 1.* Curtea regelui este uimită de cele întâmplate după furtună și de faptul că au scăpat teferi. Doar Regele plânge pierderea fiului său. Gonzalo încearcă să-l consoleze. Ariel începe, nevăzut, să le joace feste și, în învălmășeala creată, apare Caliban. *Scena 2.* De teama acestuia, Trincolo și Stefano îi oferă băutură. Ariel îi asigură că „insula e plină de zgomote" și le explică prezența sa acolo, după care dispare, înainte ca Prospero să-i dezvăluie identitatea. Regele caută o cale să părăsească insula. *Scena 3.* Caliban dorește să redevină stăpânul insulei. *Scena 4.* Ferdinand și Miranda își exprimă iubirea, iar Prospero acceptă greaua încercare provocată de pierderea fiicei sale.

Actul III. *Scena 1.* Caliban, Trincolo și Stefano, beți, vor să fie stăpânii insulei. *Scena 2.* Ariel a condus curtea în jurul insulei și cere încă o dată să fie eliberat. Regele și curtea sunt epuizați, iar Antonio și Sebastian cad adormiți, dintr-odată. Mulțumit, Prospero îi stăpânește acum pe dușmanii săi. *Scena 3.* Ariel îi mărturisește lui Ferdinand că tatăl său este de fapt în viață, iar Prospero le dezvăluie că a venit timpul ca magia să se încheie. Caliban, Trincolo și Stefano o cer la întoarcere pe Miranda. Cu un gest, Prospero îi face să dispară. Ariel revine și află că se apropie eliberarea sa. *Scena 4.* Prospero îi arată Regelui și curții sale pe Ferdinand și pe Miranda. Ferdinand va avea mireasă și va deveni rege în Neapole. Prospero face pace cu regele, fratele său, și-l eliberează pe Ariel care pleacă, devenind nevăzut. I se aude doar vocea în văzduh, spre mirarea lui Caliban, rămas singur pe insulă.

Mai degrabă decât cuvintele lui Shakespeare pentru transferul direct în libret, Oakes a redus mult din text, prezentat sub formă de *rhyming couplets* la cererea compozitorului.

Scanned with OKEN Scanner

EUGEN D'ALBERT

Eugen D'Albert (10 aprilie 1864 – 3 martie 1932), pianist concertist de mare renume în epocă, a realizat numeroase creații componistice instrumentale și mai multe lucrări scenice: *Der Rubin, Gismonda, Gernot, Der Improvisator, Flauto solo, Tragaldabas.* Cea mai cunoscută creație lirică a sa, păstrată de marele repertoriu, este *Tiefland*, dramă muzicală reprezentând varianta germană a stilului verist.

Tiefland

Operă în două acte, cu Prolog. Libretul de Rudolph Lothar după piesa catalană *Tierra Baixa*, de Angel Guimerà. Premiera – Praga, Neues Deutches Theater, 15 noiembrie 1903. Personajele: Sebastiano, bogat proprietar de pământuri (bar.), Tommaso, decanul locuitorilor satului (b.), Moruccio, morar (bar.), Marta (sopr.), Pepa (sopr.), Antonia (sopr.), Rosalia (contralto), Nuri, o fetiță (sopr.), Pedro (ten.), Nando (ten.), păstori în serviciul lui Sebastiano, Preotul (rol mut). Acțiunea se desfășoară în Munții Pirinei și pe Platoul Cataloniei la începutul secolului XX.

Prolog. La cabana de păstori, de pe Platoul Pirineilor, Nando vine să-l vadă pe Pedro care mărturisește că-i place viața singuratică, deși, uneori, și-ar dori compania unei femei. Sosind la cabană, Sebastiano, Marta și Tommaso comandă mâncare. Sebastiano îi explică Martei, de multă vreme metresa lui, că o să i-l prezinte pe Pedro, un soț potrivit pentru ea. Pedro este mulțumit de această întâlnire și pleacă în vale vesel, deși Nando l-a avertizat că acolo obiceiurile sunt diferite.

Actul I. La morar vin femeile din sat pentru a întreba dacă într-adevăr Marta se mărită. Cleveteala lor despre naivul care se însoară cu ea este întreruptă de sosirea Martei. Femeia este nefericită, nu s-a eliberat de stăpânirea lui Sebastiano, urmându-și viața așa cum ar fi trebuit. Acum se va mărita cu un bădăran de la munte. Întâlnindu-l pe Tommaso, morarul îl întreabă cum a acceptat această înțelegere necinstită. Sosește Pedro, urmat de Sebastiano, după care acesta, rămas singur cu Marta, îi spune că și după căsătorie ea va continua să fie femeia lui. Lumina aprinsă seara, în camera ei, este semnul că o așteaptă. Se pregătește alaiul de nuntă, iar lui Tommaso, care îi spusese lui Sebastiano că lumea clevetește, acesta îi răspunde că cine o calomniază pe Marta va fi concediat. După nuntă, cei doi soți sunt într-o

Scanned with OKEN Scanner

situație dificilă, căci Marta îl refuză pe Pedro și cadoul său, câștigat de la Sebastiano, după ce acesta a ucis un lup cu cuțitul. Marta vrea să se retragă spunându-i că se miră cum Pedro nu-și dă seama ce afacere proastă a făcut căsătorindu-se cu ea. Pentru că nu-i îngăduie să o însoțească în camera ei, unde pentru puțin timp s-a aprins o lumină, Marta și Pedro rămân în piesa principală a casei, petrecând astfel noaptea.

Actul II. Cei doi nu s-au mișcat până a doua zi, dormind separat. Când Marta iese, Pedro îi spune unei fetițe venite în vizită că va pleca de îndată, căci este convins că în camera soției sale se aflase un alt bărbat. Fetița îi confirmă că toți râd de naivitatea lui, dar Pedro nu știe încă din cauza cui s-a abătut rușinea asta asupra lui. O convorbire a Martei cu Tommaso lămurește trecutul ei. În timpul slujbei de la biserică, femeia a avut convingerea că Pedro îi este sortit. Tommaso o sfătuiește să-i mărturisească totul soțului ei. În timpul mesei, Marta îi cere iertare lui Pedro, spunându-i că înaintea lui a mai existat un alt bărbat. Pedro o lovește în braț cu cuțitul și, disperat, mărturisește că o iubește. Lui Sebastiano, Pedro îi spune că pleacă cu nevasta departe, la munte. O scenă de gelozie izbucnește între cei doi bărbați. Marta își pierde cunoștința de emoție. Sebastiano sfidează hotărârea celor doi, dar Pedro este gata să se lupte pentru Marta. În luptă, Sebastiano este ucis de Pedro. După ce a chemat sătenii care își bătuseră joc de el, pleacă cu Marta sus în munți.

LIANA ALEXANDRA

Născută la București, în anul 1947, *Liana Alexandra* a absolvit Conservatorul de Muzică, secția compoziție, cu Tudor Ciortea și Tiberiu Olah. Și-a perfecționat arta componistică la Darmstadt (1974, 1978, 1980, 1984) și a fost bursieră U.S.I.A. (S.U.A. 1983). Este profesor la Universitatea Națională de Muzică din București, catedra de compoziție, membră a UCMR, a SIMC, GEMA (Germania), „Frau und Musik" (Germania), Consiliului Mondial al Femeilor Profesioniste (S.U.A.), membră a ECPNM, a Asociației LIVING MUSIC FOUNDATION INC. (S.U.A.). A compus numeroase lucrări: șapte simfonii, concerte instrumentale, patru cantate, un oratoriu și variate lucrări camerale. Opțiunea sa stilistică – *noua simplitate* și *noua consonanță* – este caracterizată de tendința de a crea o muzică orientată către accesibilitate. Din creația pentru scenă menționăm feeria muzicală *Crăiasa Zăpezii*, baletul *Mica sirenă*, opera *În labirint*.

Scanned with OKEN Scanner

În labirint sau **Călătorie în zori**

Operă de cameră în două acte. Libretul de George Arion. Premiera – Timișoara, Opera Română, 30 mai 1988. Personajele: Mladin, ziarist (ten.), Hara, prietenul lui (b.), Adelaide, iubita lui imaginară (sopr.), Suzana (mez.), Miron, arheolog (b.). Acțiunea se desfășoară într-un oraș de provincie.

Actul I. Mladin își povestește amintiri din tinerețea de ziarist, când era foarte cunoscut în orășelul unde apărea revista de jocuri distractive. Brusc, Mladin halucinează, hărțuit de imagini de care nu se poate elibera. Urmează o nouă schimbare, Mladin povestind prietenului său Hara că este asaltat cu mesaje de amenințare care îi interzic să meargă pe Insula Zorelelor. Alți membri ai excursiei organizate pe Marele Fluviu au fost și ei amenințați, bănuind că este o farsă a lui Mladin. Pe ambarcațiunea de croazieră, ziaristul se gândește la iubita sa, Adelaide. Pe Insula Zorelelor sunt întâmpinați de arheologul care cercetează trecutul cetății ridicate, cândva, pe acele locuri. Soția arheologului seamănă cu Adelaide. Se constată dispariția unei actrițe din grup, Suzana, după care se pleacă în căutarea ei, de teamă să nu fi fost ucisă. Febril, Mladin este cuprins de iluzia izolării, capabilă să-i aducă fericirea.

Actul II. Toți sunt neliniștiți de absența Suzanei, iar Mladin, sub imperiul febrei, nu poate contribui la lămurirea enigmei. Dispariția ambarcațiunii cu care s-a ajuns pe insulă și declanșarea unei furtuni întrerup cercetările. Încercând să doarmă, cei doi prieteni nu-și găsesc liniștea. Lui Hara i se pare că vede fantoma Suzanei care îl cheamă la fereastră. Mladin constată, mai târziu, că a rămas singur. Plecat prin întuneric să-l caute pe Hara, el cade într-un labirint subpământean, unde, pe drumuri întortochiate, îi apare o viziune ce seamănă cu Adelaide, cu soția arheologului sau cu zeița Afrodita. Printr-un mare efort, reușește să iasă din labirint. Finalul povestirii revine la stilul glumeț al amintirilor de la început. Se conturează personalitatea ziaristului, capabil să înfrunte, chiar cu sacrificiul suprem, orice opreliște pentru atingerea celor mai nobile năzuințe.

FRANCO ALFANO

Celebritatea lui *Franco Alfano* (8 martie 1875 – 27 octombrie 1954) se datorează mai ales faptului că a fost desemnat să ducă la bun sfârșit partitura operei *Turandot*, de Puccini, după dispariția compozitorului. Opțiunea a fost determinată de faptul că, deși în plan secund al

Scanned with OKEN Scanner

generației compozitorilor veriști, Alfano s-a remarcat prin mai multe realizări meritorii, printre care lucrarea *Risurrezione*, ce a cunoscut în epocă notorietatea. Celelalte creații ale sale, păstrând amprenta curentului, destinate teatrului muzical, sunt: *An den quellen von Enschir, Il principe di Zilah, La leggenda di Sakuntala, Madonna Imperia, L'ultimo Lord, Cyrano de Bergerac* și *Il Dottor Antonio.*

Învierea (Risurrezione)

Dramă muzicală în patru acte. Libretul de Cesare Hanau după dramatizarea unui roman de Lev Nikolaevici Tolstoi. Premiera – Torino, Teatro Vittorio Emanuele, 30 noiembrie 1904. Personajele: Prințul Dimitri Ivanovici Nekliudov (ten.), Sofia Ivanovna, mătușa lui (mez.), Katiușa (sopr.), Matriona Pavlovna, guvernantă (sopr.), Nora (sopr.), Anna, țărancă (contralto), Fenișca (mez.), Șchioapa (contralto), Roșcata (mez.), Fedia, o copilă, Simonson (bar.), Kirzlov (b.), Vera (mez.), o servitoare bătrână, țărani, soldați, deținuți. Acțiunea se desfășoară în Rusia și Siberia în secolul al XIX-lea.

Actul I. Prințul Dimitri își vizitează mătușa, Sofia Ivanovna, înainte de a pleca la război. O revede la conac pe vechea sa tovarășă de joacă, din copilărie, Katiușa, care a devenit acum domnișoara de companie a mătușii sale. Fermecat de frumusețea fetei, va deveni în chiar noaptea aceea ibovnicul ei, înainte de a pleca, a doua zi, pe front.

Actul II. În gara unui orășel, Katiușa îl așteaptă cu teamă pe Dimitri. Rămasă însărcinată după întâlnirea nocturnă, ea a fost gonită de la conac. Speră mult din această reîntâlnire, dar Dimitri trece neatent, la brațul unei prostituate, iar Katiușa, care nu are curajul să-l oprească, pleacă dezolată.

Actul III. După ce i-a murit copilul pe care l-a născut, Katiușa ajunge la închisoare pentru destrăbălare și amestec într-o crimă ce a determinat condamnarea cu deportarea în Siberia. Aflând, Dimitri vrea să o salveze, oferindu-se să se căsătorească cu ea. Katiușa, în starea de decădere care a cuprins-o, îl refuză.

Actul IV. Pe drumul spre Siberia, Katiușa își revine și îi ajută pe cei mai nenorociți decât ea. Dimitri, care a urmat-o, vrea din nou să se căsătorească, dar tânăra femeie nu mai dorește aceasta. Ea simte că Învierea sufletului nu va deveni reală decât în acceptarea renunțării necondiționate la fericirea sperată cândva.

Scanned with OKEN Scanner

DANIEL FRANÇOIS ESPRIT AUBER

În pleiada compozitorilor care au dat un contur stilistic caracteristic operei franceze romantice, *François Auber* (29 ianuarie 1782 – 12 mai 1871) ocupă un rol aparte prin modul în care a abordat atât comedia muzicală, cât și spectacolul de *grand opéra*. Majoritatea lucrărilor sunt astăzi necunoscute publicului, stăruind în repertoriu mai mult fragmente din partiturile sale. Totuși, muzica lui Auber, cu farmecul ei elegant și accesibilitatea melodicii, merită o oarecare atenție, căci a netezit drumul personalităților importante din finalul epocii romantice, păstrându-și trăsăturile particulare: *L'Erreur d'un moment, La Bergère chatelaine, Le Maçon, La Muette de Portici, Fra Diavolo, Le Cheval de bronze, Le Domino noir, Les diamantes de la Couronne* .

Muta din Portici (La Muette de Portici)

Melodramă în două acte (cinci părți). Libretul de Eugène Scribe și Germain Delavigne. Premiera – Paris, Opéra, 29 februarie 1828. Personajele: Mansaniello, pescar (ten.), Fenella, sora lui (rol mut), Pietro, pescar (b.), Borella, pescar (bar.), Morena, pescar (b.), Alfonso, fiul ducelui de Arcos (ten.), Elvira, prințesa spaniolă (sopr.), Lorenzo, confidentul lui Alfonso (ten.), Selva, ofițer (b.), pescari, negustori, curteni, soldați, dansatori. Acțiunea se desfășoară la Neapole și Portici, în preajma anilor 1440.

Actul I. *Partea I.* În parcul palatului ducilor de Arcos se sărbătorește căsătoria lui Alfonso cu Elvira. Mirele este trist, căci a trebuit să o părăsească pe Fenella, o tânără fată mută, pe care a sedus-o. Apare Fenella, care a reușit să scape din temnița unde fusese închisă de duce, pentru a o îndepărta pe Elvira de Alfonso. Cu gesturi expresive, ea imploră ajutorul Elvirei. După ceremonie, Fenella îl întâlnește pe Alfonso, iar Elvira, înțelegând cine este fata, îl respinge pe proaspătul ei soț. *Partea a II-a.* Lângă Portici, pe plajă, pescarii își pregătesc plasele, în timp ce Mansaniello se plânge că sora sa a dispărut de o lună. Deodată, apare Fenella și, prin gesturi, îi explică ce s-a întâmplat, fără a revela numele ducelui. Mansaniello jură să o răzbune. *Partea a III-a.* În apartamentul lor, Elvira îl iartă pe Alfonso. Totuși, ea nu a uitat promisiunea de a o ocroti pe Fenella, trimițând să fie căutată. Selva, ofițerul, o găsește și o obligă să-l urmeze. Mansaniello înțelege cine este vinovatul.

Actul II. *Partea a IV-a.* Poporul din Portici s-a revoltat. Elvira și Alfonso, fugind, ajung la cabana lui Mansaniello care, atunci când îi recunoaște, le oferă o barcă pentru a se salva. *Partea a V-a.* Răsculații

Scanned with OKEN Scanner

au ocupat palatul, dar armata ducelui reușește să-i respingă. Mansaniello este ucis încercând să o apere pe Elvira. Disperată, Fenella se aruncă de pe terasa palatului în timp ce Vezuviul începe să erupă.

Lucrarea s-a bucurat de celebritate în secolul al XIX-lea. Ca o curiozitate, premiera de la Bruxelles a declanșat insurecția ce a dus la eliberarea belgienilor de dominația olandeză (25 august 1830). Valoarea dramatică a lucrării a fost recunoscută și de către Wagner, care considera că ea realizează fericit prototipul de *grand opéra*, cu o orchestrație sugestivă, participări corale asimilate conflictului și o melodică pasionantă, de mare efect.

Fra Diavolo

Operă comică în trei acte. Libretul de Eugène Scribe și Germain Delavigne. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 28 ianuarie 1830. Personajele: Fra Diavolo sau marchizul de San Marco (ten.), Lord Rocburg (bar.), Lady Pamela (mez.), Lorenzo, carabinier-șef (ten.), Matteo, hangiu (b.), Zerlina, fiica lui (sopr.), Giacomo (b.) și Beppo (ten.), prietenii lui Fra Diavolo, Francesco, logodnicul Zerlinei, săteni, soldați. Acțiunea se desfășoară într-un sat din Italia Centrală, secolul al XVIII-lea.

Actul I. Lorenzo și Zerlina se iubesc, dar hangiul Matteo, tatăl fetei, i-a găsit un pretendent mai bogat, Francesco. Lorenzo pornește să-i caute pe hoții care i-au jefuit pe cei doi călători ajunși la han, Lord Rocburg și Lady Pamela, sperând să obțină recompensa promisă. Între timp, Fra Diavolo, alias „marchiz de San Marco", plănuiește împreună cu doi vagabonzi cum să le ia celor doi și restul averii. Lorenzo găsește bijuteriile și, cu ajutorul recompensei, se poate căsători cu Zerlina.

Actul II. Fra Diavolo s-a ascuns în camera Zerlinei, care se pregătește de nuntă. La sosirea carabinierilor aduși de Lorenzo, el lasă impresia că este amantul fetei.

Actul III. Așa-numitul marchiz părăsește hanul, plănuind împreună cu cei doi vagabonzi un nou jaf și lăsându-le instrucțiuni scrise. Văzând că Lorenzo o evită, fără a ști care este cauza, Zerlina înclină să accepte curtea lui Francesco. Dar tânăra îi surprinde pe vagabonzi care, beți fiind, povestesc planul lui Fra Diavolo. Urmărit, acesta este grav rănit. Lorenzo și Zerlina, lămuriți pe deplin, se vor putea căsători.

Libretul se inspiră din viața unui bandit legendar, carcteristicile personajului fiind reformulate după cerințele operei comice. Muzica este agreabilă și bine scrisă, dar reflectă gustul epocii și o puternică influență

Scanned with OKEN Scanner

rossiniană. După o perioadă de mare succes, opera lui Auber a început să fie uitată, în secolul al XX-lea fiind reluată destul de rar, mai ales în țările de cultură francofonă.
Există și un al doilea final, în care Fra Diavolo scapă.

SAMUEL BARBER

Numele compozitorului american *Samuel Barber* (9 martie 1910 – 23 ianuarie 1981) este, în ansamblu, reprezentat doar de câteva titluri care figurează pe afișele marilor centre muzicale ale lumii – opera *Vanessa*, baletul *Medeea* sau miniaturalul *Adagio pentru coarde, op. 11*. În ce privește concertele sau simfoniile, deocamdată, la numai două decenii de când s-a oprit traseul existențial al artistului, gloria nu a reverberat până la noi. Pentru scenă a mai compus operele *A Hand of Bridge* și *Antony and Cleopatra*.

Antoniu și Cleopatra (Antony and Cleopatra)

Operă în trei acte. Libretul de Franco Zefirelli după tragedia lui William Shakespeare. Premiera – New York, Metropolitan Opera, 16 septembrie 1966. Personajele: Cleopatra (sopr.), Antoniu (bar.), Carmian (bar.), Cesar Octavian (ten.), Octavia (sopr.), Enobarbus, Agrippa, soldați, popor. Acțiunea se desfășoară în Antichitate, la Roma și Alexandria.

Actul I. *Scena 1.* Cortina dezvăluie un ansamblu scenic reprezentând Imperiul. Romani, greci, perși și africani îl imploră pe Antoniu să părăsească tentațiile Egiptului pentru a reveni la Roma. *Scena 2.* În palatul Cleopatrei de la Alexandria, Antoniu îi mărturisește prietenului său Enobarbus că vrea să rupă legătura sa cu regina Egiptului. El anunță Cleopatrei hotărârea de a se reîntoarce la Roma, determinând-o pe aceasta să-l îndemne, din orgoliu, să plece de îndată. *Scena 3.* Senatul roman îi impune lui Antoniu, ca dovadă de loialitate, să se căsătorească cu Octavia, sora lui Cesar Octavian. *Scena 4.* În palatul ei, Cleopatra, dezolată de plecarea iubitului ei, își dorește un somn prelungit până când el se va întoarce. *Scena 5.* Are loc căsătoria lui Antoniu cu Octavia, în condițiile în care ea acceptă îndelungatele despărțiri provocate de campaniile romane. *Scena 6.* Cleopatra află cu durere vestea căsătoriei lui Antoniu. *Scena 7.* Antoniu doarme, în timp ce un prieten al său anunță celor din jur că acesta dorește să se reîntoarcă în Egipt. Antoniu, trezindu-se din somn, exclamă, fără voie: „Mă voi reîntoarce la Cleopatra!".

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Scena 1.* În palatul ei, Octavia află de infidelitatea lui Antoniu. Cesar, convins de trădare, decide să-l provoace la război. *Scena 2.* În grădina Cleopatrei, un ghicitor prezice viitorul. Enobarbus anunță că se apropie legiunile romane. Cleopatra declară că armata egipteană va fi în slujba lui Antoniu, cu care ea va împărți soarta. *Scena 3.* Soldații, pe câmpul de luptă, interpretează semnele rău prevestitoare ale lui Hercule, divinitatea adorată de Antoniu. *Scena 4.* Învinși, soldații lui Antoniu îl roagă pe acesta să-i ceară iertare Cesarului, care este neîndurător. *Scena 5.* După o violentă discuție, Cleopatra se desparte de Antoniu, pentru a se sinucide, trimițându-i mesajul că ultimul ei gând a fost pentru el. *Scena 6.* Crezând că iubita sa a murit, Antoniu, în cortul de pe câmpul de luptă, se străpunge cu pumnalul. Este transportat, muribund, într-o criptă.

Actul III. În mormântul regal, Antoniu își dă sufletul în brațele Cleopatrei. Cesarul apare și o anunță pe Cleopatra că va fi luată drept captivă la Roma. Cleopatra nu suportă ideea de a se despărți de iubitul ei și, lăsându-se mușcată de o viperă, moare.

Lucrarea a fost creată special pentru inaugurarea noii clădiri a Metropolitanului din New York, spectacol realizat de libretistul operei, Franco Zefirelli.

BÉLA BARTÓK

Ilustru reprezentant al componisticii secolului al XX-lea, *Béla Bartók* (25 martie 1881 – 25 septembrie 1945) a adus importante contribuții la evoluția limbajului muzical actual, bazându-se pe o sinteză a elementelor creației folclorice și o originală concepție privind structurile sonore (forme și genuri). În domeniul teatrului muzical a creat trei lucrări importante – opera *A kékszakállü herceg vára* și baletele *Mandarinul miraculos* și *Prințul cioplit din lemn.*

Castelul lui Barbă Albastră (A kékszakállü herceg vára)

Operă într-un act. Libretul de B. Bálasz. Premiera – Budapesta, Kiralyi Operhaz, 24 mai 1918. Personajele: Bardul (actor), prințul Barbă Albastră (b.), Judith (mez.). Acțiunea se desfășoară într-o epocă de legendă, într-un castel de basm.

Act unic. După ce Bardul a prezentat simbolurile basmului, îi vedem pe prinț și pe noua sa soție, Judith, la intrarea în palat. În sala cu șapte porți și fără nicio fereastră, cufundată în întuneric, prințul o

Scanned with OKEN Scanner

întreabă încă o dată pe Judith dacă este decisă să-l urmeze pe misteriosul ei soț. Răspunsul lui Judith nu lasă îndoieli asupra hotărârii sale. Pentru a nu rămâne în întuneric, Judith deschide prima poartă – o cameră plină de instrumente de tortură, însângerate. Femeia nu se sperie și cere și cea de-a doua cheie. Vede o cameră plină de arme însângerate. Cu o anumită ezitare, în timp ce scena se luminează, prințul îi permite să deschidă cea de-a treia încăpere – aceasta e plină de giuvaeruri stropite cu sânge. A patra poartă descoperă un parc cu trandafiri, dar din floarea ruptă de Judith curge sânge. Împinsă de curiozitate, Judith deschide cea de a cincea poartă. I se descoperă întinderi de pământ umbrite de nori însângerați. Prințul o conjură să nu mai deschidă și celelalte două porți. Judith insistă și poarta a șasea îi revelează un imens lac al lacrimilor. Deși a înțeles semnificația celor văzute, Judith se apropie de a șaptea poartă, de după care ies fantomele celor trei soții anterioare – soția de dimineață, cea de amiază și cea de seară. Judith va fi soția nopții. Trece pragul, porțile se închid. Prințul rămâne singur.

Inspirată de un basm de Perrault, opera s-a impus destul de greu la adevărata ei valoare, sinteză între ecoul romantismului și sugestiile impresionismului, realizată de un compozitor care a descoperit resursele expresive ale structurilor folclorice. Actualmente, lucrarea lui Bartók poate fi considerată capodopera teatrului liric ungar.

LUDWIG VAN BEETHOVEN

Personalitatea lui *Ludwig van Beethoven* (15 decembrie 1770 – 26 martie 1827) marchează marile concluzii ale epocii clasicismului muzical, oferind totodată primele însemnate deschideri în orizontul romantismului. Teatrul muzical nu a reprezentat pentru artist o preocupare majoră și, totuși, prin unica sa lucrare lirică, *Fidelio*, se evidențiază tocmai această trecere de la clasicism la romantism. Situată după primele simfonii și înaintea *Simfoniei a IX-a*, această operă este rodul unor intense încercări de a da dramaturgiei scenice un conținut specific prin reflectarea experiențelor din domeniul orchestral. În afara acestei lucrări, Beethoven a mai creat o seamă de muzici destinate teatrului de proză – *Egmont*, *Leonora Prohaska*, *Tarpeja* –, câteva partituri destinate baletului – *Ritterbalett* și *Die Geschöpfe des Prometeus* –, precum și unele fragmente de singspiel – *Die gute Nachricht* și *Die schöne Schusterin*.

Scanned with OKEN Scanner

Fidelio

Dramă lirică în două acte. Libretul de J.F. von Sonnleithner și G.F. Treitschke. Premiera – Theater an der Wien, 20 noiembrie 1805 (prima versiune) și 23 mai 1814, Kärntnerthor Theater (versiune definitivă). Personajele: Don Fernando, ministru (b.), Don Pizarro, guvernatorul (b.), Florestan, prizonier (ten.), Leonora, soția lui, travestită sub numele de Fidelio (sopr.), Rocco, gardian-șef (b.), Marcellina, fiica lui (sopr.), Jacquino, portarul închisorii (ten.), prizonieri, ofițeri, paznici, popor. Acțiunea se desfășoară într-o fortăreață spaniolă, lângă Sevilla, în secolul al XVIII-lea.

Actul I. Marcellina s-a îndrăgostit de tânărul Fidelio, recent angajat de tatăl ei, Rocco, ceea ce îl necăjește pe Jacquino cu care este logodită. Fidelio îl roagă pe Rocco să-i încredințeze misiunile cele mai dificile. Speră, astfel, să poată ajunge la celulele secrete, unde se află Florestan. Nimeni nu știe că, sub trăsăturile și hainele noului angajat, se ascunde, de fapt, curajoasa soție a acestuia. O veste neașteptată sosește – Don Fernando, Ministrul de Justiție, vine în inspecție. Bănuind că se pot ivi unele nereguli în paza deținutului politic, guvernatorul închisorii hotărăște să-l suprime pe Florestan. Leonora, care a auzit indicațiile date de acesta lui Rocco, se hotărăște să lupte pentru a-și salva soțul.

Actul II. *Scena 1.* În întunericul celulei subterane, Florestan evocă imaginea salvatoare a soției sale. Rocco și Fidelio coboară în subteran pentru a săpa groapa în care va fi aruncat cadavrul lui Florestan. Apare Don Pizzaro care vrea, cu un pumnal, să-l ucidă, dar Leonora-Fidelio îl oprește sub amenințarea unui pistol. De afară se aud semnalele sosirii ministrului, iar Don Pizzaro trebuie să urce pentru a-l întâmpina. Florestan și Leonora se îmbrățișează. *Scena 2.* Ministrul anunță mulțimii, care îl aclamă, că deținuții politici vor fi eliberați din ordinul regelui. Florestan, în care Don Fernando recunoaște un vechi prieten, este eliberat. Don Pizzaro va fi pedepsit pentru abuzurile sale. Cei doi soți se bucură de fericirea pentru care a luptat Leonora-Fidelio.

Singura lucrare dramatică a lui Beethoven reprezintă o experiență cu totul aparte în creația marelui clasic. Rod al unor îndelungi eforturi, cunoscând câteva versiuni de-a lungul a peste un deceniu, opera sintetizează principalele trăsături ale teatrului muzical clasic, înlesnind totodată pătrunderea gândirii complexe a compozitorului. Lucrarea are câteva pagini antologice – aria Leonorei și corul deținuților (Actul I), aria lui Florestan și scena salvării (Actul II), precum și o suită de trei uverturi concepute de Beethoven pentru cele trei versiuni ale operei. Cea mai celebră, figurând și în repertoriul simfonic, este uvertura *Leonora III*.

Scanned with OKEN Scanner

VINCENZO BELLINI

Vincenzo Bellini (3 noiembrie 1801 – 23 septembrie 1835), în scurta sa existență, a reușit să impună o originală concepție asupra melodramei lirice italiene din prima perioadă a romantismului. Prin arta sa vocală, el a dus la o maximă expresivitate tradiția belcantoului, supunând-o unei invenții melodice de mare poezie. Totodată, discursul orchestral și paginile corale anunță evoluția limbajului de operă spre perioada verdiană. Principalele sale creații, aproape toate figurând în repertoriul curent, sunt: *Bianca e Fernando, Il Pirata, La Straniera* și *Zaira, I Capuletti e I Montecchi, La Sonnambula, Norma, Beatrice di Tenda, I Puritani.*

Piratul (Il Pirata)

Operă în două acte. Libretul de Felice Romani după drama *The Castle of St. Aldobrando* sau *Bertram*, de R.C. Maturin. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 27 octombrie 1827. Personajele: Ernesto, duce de Caldora (bar.), Imogene, soția lui (sopr.), Gualtiero, fost conte de Montalto (ten.), Itulbo, locotenentul lui Gualtiero (ten.), Goffredo, pustnic, fostul tutore al lui Gualtiero (b.), Adele, prietena lui Imogene (sopr.), un copil, fiul lui Ernesto și Imogene, pescari, femei, pirați, cavaleri, doamne de onoare. Acțiunea se desfășoară la castelul din Caldora și împrejurimi, în Sicilia, secolul al XIII-lea.

Actul I. *Scena 1.* Lumea privește impresionată naufragiul unei corăbii pe coasta siciliană. Printre cei salvați se află un bărbat în care pustnicul Goffredo îl recunoaște pe Gualtiero, dușmanul ducelui. El îi mărturisește că doar iubirea pentru Imogene l-a salvat de furia apelor. După tradiție, ducesa este cea care oferă ospitalitate străinilor. Înspăimântată de pericolul morții lui Gualtiero, ea îi povestește Adelei cum a visat că acesta a fost ucis de soțul ei. Când îl întâlnește acum, tânărul îi trezește amintirile dureroase ale iubirii pierdute. *Scena 2.* Piraților petrec pe terasa castelului, iar Itulbo îi sfătuiește să nu-și trădeze identitatea, fiind pe domeniul inamic. Regăsindu-l pe Gualtiero, Imogene îi povestește cum a fost silită să se mărite cu ducele pentru a-și salva tatăl. Piratul este înflăcărat de dorința de a o răzbuna. *Scena 3.* Ducele și sfetnicii săi sărbătoresc victoria împotriva răzvrătiților conduși de Gualtiero. El îi reproșează Imogenei că nu participă la veselia generală. De asemenea, îl îngrijorează soarta dușmanului său și se gândește să-i întrebe pe naufragiați despre el. De fapt Gualtiero, Iturbo, Pustnicul se reunesc în adunarea aceasta, și, deși atmosfera este foarte agitată, nu se află încă identitatea rivalului.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Scena 1.* În apartamentul ducesei, Adela o asigură pe Imogene, suferindă, că Gualtiero nu va pleca mai înainte de a se întâlni cu ea. Ducele intră și o acuză de infidelitate cu atât mai mult cu cât a auzit că fostul iubit al Imogenei se află în castel. Pândind, îl descoperă și îl provoacă la duelul sortit a pune capăt urii dintre ei. *Scena 2.* Curtenii s-au reunit, purtând doliu după ducele ucis în duel și jurând răzbunare. Spre surprinderea lor, Gualtiero se predă de bunăvoie Consiliului Cavalerilor, acceptându-și sentința, nu înainte însă de a-și lua un ultim adio de la Imogene.

Străina (La Straniera)

Operă în două acte. Libretul de Felice Romani după romanul *L'Étrangère*, de vicontele d'Arlincourt. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 14 februarie 1829. Personajele: Alaide, „străina" (sopr.), Seniorul de Montolino (b.), Isoletta, fiica sa (mez.), Arturo, conte de Ravenstal (ten.), baronul Valdeburgo (bar.), Starețul Templierilor (b.), Osburgo, confidentul lui Arturo (ten.). Acțiunea se desfășoară în Bretania.

Actul I. *Scena 1.* În preajma castelului Montolino se serbează apropiata căsătorie a Isolettei cu contele Arturo. Mireasa este îngrijorată, deoarece logodnicul ei și-a modificat comportamentul față de ea, ceea ce pare a fi influența străinei care locuiește de partea cealaltă a lacului. În timp ce prietenii o încurajează, mulțimea proferează blesteme la adresa străinei, considerată o vrăjitoare. *Scena 2.* În coliba străinei așteaptă Arturo care, la sosirea ei, repetă declarațiile de dragoste. Alaide îi răspunde că între ei există o barieră de netrecut. *Scena 3.* Osburgo trece la vânătoare prin preajma colibei în timp ce Valdeburgo insistă pe lângă Arturo să-și ia gândul de la Alaide, care nu este de același rang cu contele. Acesta îi răspunde că mai întâi ar trebui să o vadă. Valdeburgo, de îndată ce o întâlnește, o recunoaște și, cofirmând bănuielile de gelozie ale lui Arturo, îi spune că relația nu este posibilă. *Scena 4.* Arturo află de la prietenii săi că Alaide și Valdeburgo vor să fugă împreună. Auzind-o pe străină că îl numește pe Valdeburgo „Leopoldo", se repede asupra acestuia și îl rănește, aruncându-l în lac. Îngrozită, Alaide îi mărturisește că acesta era fratele ei. Arturo se aruncă în lac să-l salveze. Țăranii, care s-au apropiat, o găsesc pe străină singură, lângă o sabie însângerată și o acuză de crimă.

Actul II. *Scena 1.* Templierul ascultă acuzațiile lui Osburgo împotriva străinei. Când aceasta apare, are impresia vagă că îi recunoaște vocea. Năvălește Arturo, acuzându-se de moartea lui Valdeburgo, dar

Scanned with OKEN Scanner

acesta intră, precizând că niciunul nu este vinovat. Oferindu-i protecția sa, o invită pe străină să-și ridice vălul, ceea ce ea nu acceptă decât în fața Templierului care, privind-o uimit, declară că este liberă să plece. *Scena 2.* Valdeburgo îl convinge pe Arturo să se întoarcă la mireasa lui, promițându-i că va veni la nuntă cu Alaide. *Scena 3.* Isoletta, în biserică, se roagă, având presentimente triste. Începe muzica de nuntă, iar Isoletta, văzându-l foarte tulburat pe Arturo, vrea să întrerupă ceremonia. Alaide intervine, insistând ca cei doi să meargă la altar. Apoi fuge din biserică, cerându-I lui Dumnezeu să o ierte. Urmând-o, Arturo, cu sabia scoasă, o imploră să fugă cu el, dar Templierul intervine, spunând că a sosit timpul când Regina Franței poate deja să reocupe locul cuvenit la tron. De disperare, Arturo se sinucide.

Subiectul are referiri din istorie: Regele Franței își abandonase prima soție, Isamberga de Danemarca, recăsătorindu-se apoi cu Agnes de Pomerania, eroina operei lui Bellini. Papa a ordonat exilarea acesteia, care va putea fi rechemată la tronul Franței numai după moartea celei dintâi soții.

Capuletti și Montecchi (I Capuletti e I Montecchi)

Operă în două acte, șase tablouri. Libretul de Felice Romani, adaptare liberă după tragedia lui Shakespeare. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 11 martie 1830. Personajele: Giulietta, fiica lui Capulet (sopr.), Romeo, șeful familiei Montecchi (mez.), Tebaldo, partizan al Capuleților (ten.), Capulet, tatăl Giuliettei (b.), Lorenzo, medic în slujba familiei Capulet (bar.), partizani și membri ai familiilor Capulet și Montecchi, soldați. Acțiunea se desfășoară la Verona în secolul al XIII-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* În palatul Capulet se discută despre dușmănia dintre clanul Guelfilor și cel al Ghibelinilor. Tebaldo îi înverșunează împotriva ghibelinului Romeo, care se presupune că l-a ucis pe fiul lui Capulet și acum vrea să propună pacea cu Guelfii. Romeo apare, incognito, în timp ce au loc pregătirile căsătoriei Giuliettei cu Tebaldo. Toți refuză dorința sa de împăcare și, cu tot sprijinul acordat de Lorenzo, îl alungă. Romeo pleacă amenințându-i că sângele vărsat va cădea asupra celor care refuză pacea. *Tabloul 2.* În camera sa, Giulietta, pregătită de nuntă, visează la Romeo. Lorenzo îl aduce, în taină. Cei doi își jură iubire. *Tabloul 3.* În timpul nunții, la care asistă și Romeo, travestit în Guelf, survine un atac al Ghibelinilor. Giulietta, refuzând insistența lui Romeo de a fugi cu el, trăiește cu sufletul împărțit între iubire și groaza masacrului care a cuprins Verona.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Tabloul 1.* Giulietta nu știe cine a învins în confruntarea celor două tabere. Lorenzo o anunță că Romeo este salvat și îi propune, pentru a evita căsătoria cu Tebaldo, să soarbă un filtru care dă aparența morții. Ea ezită până în clipa în care apare tatăl Capulet, pentru a o sili să se mărite. *Tabloul 2.* Lângă palatul Capulet, Romeo așteaptă, gândind că a fost abandonat de Lorenzo. Întâlnindu-se cu Tebaldo, izbucnește între ei o încăierare întreruptă doar de vestea morții Giuliettei. De disperare, amândoi tinerii doresc să-și pună capăt zilelor. *Tabloul 3.* Ultima scenă ne conduce în cavoul Capulet. Romeo a venit să plângă iubirea pierdută, conjurând-o pe Giulietta să-i îngăduie s-o urmeze în moarte. În timp ce el soarbe otrava, Giulietta își revine și află de la Lorenzo tristul sfârșit care îl așteaptă pe Romeo. Viața lui se stinge în brațele fetei. Durerea este prea mare pentru ca tânăra să-i supraviețuiască. Moartea i-a unit, dăruindu-le pacea. Întrebării inutile a tatălui Giuliettei asupra cauzei acestei tragedii îi urmează un singur răspuns, care acuză nestinsa dușmănie a lui Capulet față de Montecchi, a Guelfilor față de Ghibelini.

Somnambula (La Sonnambula)

Melodramă în două acte. Libretul de Felice Romani. Premiera – Milano, Teatro Carcano, 6 martie 1831. Personajele: contele Rodolfo (b.), Teresa, morăriță (mez.), Amina, fiica sa adoptivă (sopr.), Elvino (ten.), Lisa, hangiță (sopr.), Alessio (b.), un notar, țărani. Acțiunea se desfășoară într-un sat elvețian, într-o epocă nedeterminată.

Actul I. *Scena 1.* Se pregătește nunta Aminei cu Elvino, de care se bucură toți în afara Lisei, care îl iubește în taină pe mire. Cei doi schimbă inelele și își mărturisesc iubirea. După o lungă absență, contele Rodolfo, fiul moșierului acelor locuri, se reîntoarce acasă, dar nu mai este recunoscut. După ce a făcut un compliment miresei, prilej de gelozie din partea lui Elvino, pătrunde în hanul Lisei. *Scena 2.* În timp ce Rodolfo îi face curte Lisei, intră Amina, somnambula, povestindu-și nunta. Apoi adoarme pe patul contelui, unde este găsită de sătenii veniți să-l salute. Elvino nu acceptă nicio explicație și o repudiază.

Actul II. *Scena 1.* În timp ce o parte dintre țărani încearcă să-l convingă pe conte de nevinovăția Aminei, aceasta se reîntâlnește cu Elvino. Trist și îndurerat, el nu vrea să o ierte. *Scena 2.* Lisa, profitând de situație, îl convinge pe Elvino să se căsătorească cu ea. Dar, în timp ce trece convoiul nupțial, morărița o acuză pe mireasă de a-l fi vizitat pe

Scanned with OKEN Scanner

conte, unde și-a uitat voalul. Elvino se simte din nou trădat, refuzând să se mai căsătorească. Deodată, Amina apare pe acoperiș, somnambulă, confirmând astfel mărturia contelui. Nimeni nu intervine până când Amina nu coboară de pe acoperiș, cântând cu durere iubirea ei pentru Elvino. Acesta o trezește, cerându-i iertare. Tot satul serbează împăcarea celor doi tineri.

Prima dintre operele care l-au făcut celebru pe Bellini, *Somnambula* impresionează prin ardoarea lirismului de esență vocală. Marile momente solistice (cavatina lui Elvino *Prendi l'anel ti dono*, romanța Aminei *Ah, non credea mirarti*) sunt adevărate modele ale belcantoului poetic italian, care îi asigură lui Bellini un loc de prim rang în istoria teatrului liric.

Norma

Tragedie lirică în trei acte. Libretul de Felice Romani. Premiera – Teatro alla Scala, 26 decembrie 1831. Personajele: Oroveso, conducătorul druizilor (b.), Norma, fiica sa, preoteasă (sopr.), Pollione, proconsul roman (ten.), Adalgisa (sopr.), Flavius, un roman (ten.), Clothilda, servitoarea Normei (mez.), copiii Normei, preoți, druizi, soldați din Galia. Acțiunea se desfășoară în Galia, în timpul ocupației romane.

Actul I. *Scena 1*. O ceremonie a druizilor, în plină noapte, în care conducătorul lor, Oroveso, îi incită împotriva romanilor. Pollione, proconsulul roman, se confesează prietenului său Flavius, spunând că n-o mai iubește pe preoteasa Norma, de la care are doi copii, și că a ales o altă tânără druidă, Adalgisa. Corul druizilor cântă rugăciunea sacră, iar Norma, invocând zeii, îi anunță că aceștia nu doresc încă o luptă cu romanii. Slujindu-se de poziția ei, Norma încearcă astfel să-l păstreze aproape pe Pollione. Crezându-se singură, Adalgisa își mărturisește iubirea pentru Pollione. Acesta, auzind-o, o conjură să fugă cu el, chiar dacă astfel își trădează patria și jurământul de preoteasă. *Scena 2*. Înainte de a fugi, Adalgisa îi dezvăluie Normei păcatul ei, iar aceasta nu o condamnă. Dar când, în prezența lui Pollione, înțelege cine este alesul, explodează cu furie, blestemându-i pe romani.

Actul II. *Scena 1*. În camera ei, Norma nutrește gânduri de răzbunare. Ar voi să-l omoare pe Pollione, dar, mai întâi, să-l lovească în ce are mai scump – copiii săi. Nu are acest curaj și, chemând-o pe Adalgisa, îi încredințează copiii. Tânăra femeie, impresionată, nu acceptă, propunând să-l implore pe Pollione să revină la Norma. Preoteasa, emoționată de reacția Adalgisei, îi jură prietenie veșnică. *Scena 2*. În taina pădurii, druizii așteaptă hotărârea zeilor pentru a porni la lupta împotriva romanilor.

Scanned with OKEN Scanner

Actul III. Norma pândește cu nerăbdare răspunsul lui Pollione. În zadar însă, căci acesta este decis să o răpească pe Adalgisa chiar din templu. Înnebunită, Norma îi cheamă pe druizi, spunându-le că zeii au hotărât o luptă pe viață și pe moarte. Clothilda anunță că în templu a fost prins un roman. Este Pollione. Norma îl roagă, pentru ultima oară, să renunțe la Adalgisa, amenințându-l că va dezvălui iubirea sa pentru tânăra druidă. În timp ce Pollione așteaptă îngrozit pronunțarea numelui Adalgisei, Norma se autodenunță, cerându-i lui Oroveso să-i cruțe copiii. Doar în această clipă Pollione înțelege generozitatea și forța iubirii Normei, cerându-i iertare. Cei doi vor păși împreună spre rugul sacru.

Din mai multe puncte de vedere, *Norma* reprezintă situația tipică a operei romantice în esența ei lirică meridională. Intens melodică, cu o primordialitate a vocalității, *Norma* are pagini antologice (printre acestea mai ales *Casta Diva*), care justifică întru totul aura de legendă ce o înconjoară și judecata entuziastă a lui Wagner: „Admir în *Norma* inspirația melodică, unită cu un profund realism al pasiunilor celor mai intime; o mare partitură care se adresează inimii, o creație de geniu".

Beatrice di Tenda

Tragedie lirică în două acte. Libretul de Felice Romani, inspirat din tragedia omonimă a lui Tibaldi Florea și bazat pe fapte autentice menționate în cronicile epocii. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 16 martie 1833. Personajele: Filippo Maria Visconti, duce de Milan (bar.), Beatrice, contesă di Tenda, soția lui (sopr.), Agnes del Majno (mez.), Orombello, conte de Ventimiglia, vărul Beatricei și confidentul ei (ten.), Anichino (ten.), Rizzardo de Majno (b.), curteni, judecători, ofițeri, soldați. Acțiunea se desfășoră în castelul din Binasco, în 1418.

Actul I. *Scena 1.* Într-o sală a castelului, Filippo îi mărturisește lui Agnes, doamna de onoare a soției sale, că o iubește. Relația lui Filippo cu Beatrice, bazată pe o căsătorie din interes, s-a degradat vizibil. În înțelegere cu Rizzardo, fratele lui Agnes, el plănuiește să scape de Beatrice. Între timp, Orombello îi dezvăluie aceleiași Agnes iubirea pe care o nutrește în secret pentru Beatrice. Agnes, la rândul ei îndrăgostită de Orombello, este profund tulburată și, înnebunită de gelozie, se decide să o înlăture pe rivală. Agnes fură scrisorile pe care Orombello le destinase Beatricei și le încredințează ducelui. *Scena 2.* În grădina castelului, Orombello îi declară Beatricei iubirea sa. Ducesa îl refuză cu fermitate, dar întâlnirea lor este interceptată de Filippo, pe care Agnes îl avertizase din timp. Descoperindu-i împreună și citind scrisorile furate de Agnes, ducele ordonă să fie arestați și își acuză soția de adulter.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Scena 1.* Într-o galerie a castelului are loc judecata. Beatrice își afirmă nevinovăția. În schimb Orombello, torturat groaznic, a mărturisit așa-zisul adulter dorit de Filippo. Agnes, cuprinsă de remușcări, îl imploră pe duce să-i ierte, jurându-i că sunt nevinovați. În timp ce acesta ezită, sosește vestea că soldații fideli Beatricei asediază castelul pentru a împiedica execuția. Filippo nu mai amână și semnează ordinul de condamnare a celor doi. *Scena 2.* Mergând spre execuție, Beatrice are forța de a-i ierta lui Agnes infamiile săvârșite. Se aud de asemenea cuvintele de iertare pe care le rostește Orombello în drumul spre moarte. În timp ce Agnes își pierde cunoștința, Beatrice urcă treptele eșafodului, însoțită de lacrimile tuturor celor care au iubit-o.

Lucrarea, prezentată la Veneția, după marele succes al *Normei*, a cunoscut un veritabil eșec, datorat în mare parte neînțelegerilor dintre Bellini și Romani. Este, de altfel, ultima lor colaborare, înainte de plecarea compozitorului la Paris. După un timp, *Beatrice di Tenda* a cucerit totuși o oarecare faimă în marile teatre, revenind uneori în repertoriul interpreților romantismului bellinian.

Puritanii (I Puritani)

Melodramă în trei părți. Libretul de contele Carlo Pepoli. Premiera – Paris, Théâtre Italien, 25 ianuarie 1835. Personajele: Lord Walter Valton, guvernator puritan (b.), Sir George Valton, fratele său, puritan (b.), Lord Arthur Talbot, cavaler (ten.), Sir Richard Forth, puritan (b.), Sir Bruno Robertson, puritan (ten.), Lady Elvire Valton, fiica lui Walter (sopr.), Henriette, regina Angliei, sub numele de Dame de Villa Forte (sopr.), soldații lui Cromwell, cavaleri și soldați ai lui Valton, puritani, castelani, curteni etc. Acțiunea se desfășoară lângă Plymouth, în secolul al XVII-lea, în perioada confruntării dintre armata lui Cromwell (puritanii) și partizanii familiei Stuart.

Partea I. *Scena 1.* În fortăreața puritanilor, după rugăciunea de dimineață, aceștia aduc omagii Elvirei, a cărei nuntă se apropie. Între timp Richard Forth se confesează lui Sir Bruno – mâna Elvirei i-a fost refuzată fiind hărăzită Lordului Talbot, partizan al Stuarților. *Scena 2.* Unchiul Elvirei, Sir George, o anunță că orice piedică în fața căsătoriei a dispărut. Se apropie cortegiul nupțial. *Scena 3.* În sala armelor se oferă cadourile de nuntă. Apoi Sir Arthur îi declară din nou dragoste, pregătindu-se să pornească spre altar. Lord Valton i-a încredințat permisul cu care vor putea părăsi cetatea. Între timp are loc un proces împotriva unei spioane, în care o recunoaște pe regina

Scanned with OKEN Scanner

Henriette Stuart (Dame de Villa Forte) și, profitând de permis, îi pune vălul Elvirei pentru a o ajuta să fugă. În ultimul moment sunt opriți de Richard, care consimte totuși să-i lase când își dă seama că mireasa nu este Elvira. Va profita de trădarea lui Arthur pentru a o cuceri. Elvira își pierde rațiunea când află că mirele a fugit cu altă femeie, iar puritanii se pregătesc să-i urmărească.

Partea a II-a. George povestește curtenilor despre nebunia Elvirei. Apare tânăra fată, evocând în delirul ei fericirea pierdută. George Valton, bănuind că Richard a avut un rol în toată această întâmplare, îl conjură să nu contribuie, pentru binele Elvirei, la condamnarea la moarte a lui Arthur.

Partea a III-a. *Scena 1.* Din ascunzișul său din pădure, în timpul furtunii, Arthur aude vocea Elvirei, cântând o melodie învățată de la el. Trecând peste orice primejdie, el îi răspunde cu aceeași melodie și, când fata iese din casa ei, o ia în brațe, încercând să-i explice rațiunea purtării sale. Din comportamentul nefiresc al Elvirei, înțelege însă că ea și-a pierdut mințile. Puritanii îl prind și-l condamnă la moarte. *Scena 2.* Auzind cuvântul „moarte", Elvira își regăsește subit luciditatea și, în momentul în care sosește vestea victoriei lui Cromwell, însoțită de iertarea acordată Stuarților, obține grațierea lui Arthur. Teroarea dispare lăsând loc fericirii.

Cu toată lipsa de logică a desfășurării teatrale, ultima creație a lui Bellini a impresionat prin inegalabila măiestrie a compozitorului, stăpân pe arta efuziunilor lirice (în special scena nebuniei Elvirei) și varietatea tematicii muzicale. Este neîndoielnic cea mai matură creație a sa, în care influențele muzicii germane și franceze se manifestă prin eleganța stilului și rafinamentul orchestral, care nu umbresc filonul italian ce îl anunță pe Verdi.

PASCAL BENTOIU

În prezent muzician aparținând generației maeștrilor școlii românești de compoziție, *Pascal Bentoiu* (n. 22 aprilie 1927) s-a apropiat de teatrul muzical după câteva majore experiențe în genurile camerale, simfonice și concertante. Prin cele trei lucrări destinate muzicii dramatice, compozitorul a demonstrat o originală concepție de afirmare a spiritului novator, fără a minimaliza importanța tradiției. În afara celei mai cunoscute lucrări de gen, opera *Hamlet*, creația sa mai cuprinde: opera radiofonică *Jertfirea Ifigeniei*, precum și comedia *Amorul doctor*, ambele inspirate tot din capodopere ale teatrului universal.

Scanned with OKEN Scanner

Amorul doctor

Operă comică într-un act. Libretul de compozitor după comedia omonimă de Molière. Premiera – București, Teatrul de Operă și Balet, 23 decembrie 1966. Personajele: Sganarelle, negustor bogat (b.), Lucinda, fata lui (sopr.), Lisetta, slujnica lui (sopr.), Lorenzo, iubitul Lucindei (ten.), doctorii (ten., bar., bar., b.), notarul (b.), Champagne, valetul lui Sganarelle (rol mimat). Acțiunea se desfășoară la Paris, în casa lui Sganarelle.

Act unic. *Scena 1.* Sganarelle caută să afle din ce cauză este fiica lui melancolică. Înțelege că Lucinda vrea să se mărite și asta îl înfurie. *Scena 2.* Lisetta a aflat de la Lucinda că este îndrăgostită și urzește un plan pentru a-i ajuta pe cei doi tineri. *Scena 3.* Lisetta îl anunță pe Sganarelle că fata este foarte bolnavă, ceea ce îl determină să cheme patru doctori. *Scena 4.* Cei patru doctori o consultă pe Lucinda, urmând să-și dea verdictul. *Scena 5.* Doctorii se consultă discutând despre... cai. *Scena 6.* Recomandările doctorilor sunt contradictorii și îl lasă pe Sganarelle perplex. *Scena 7.* Lisetta primește un al cincilea doctor, care însă este Lorenzo travestit. *Scena 8.* Sganarelle află de la Lisetta că noul doctor face miracole. *Scena 9.* Lorenzo îl uimește pe Sganarelle cu știința lui. *Scena 10.* În timpul consultației, cei doi tineri își împărtășesc iubirea. Leacul propus tatălui este o căsătorie fictivă. Doctorul acceptă să joace rolul mirelui în fața unui notar, iar Sganarelle, păcălit, acceptă „leacul". *Scena 11.* Tatăl asistă la ceremonie și, pentru a se lăuda, oferă fetei o zestre foarte mare. *Scena 12.* Un mare balet final sărbătorește nunta, iar Sganarelle, care a aflat păcăleala, nu mai poate face nimic, doar să le ureze fericire celor doi miri.

Jertfirea Ifigeniei

Operă radiofonică. Libretul de compozitor și Alexandru Pop după tragedia *Ifigenia in Aulis*, de Euripide. Premiera – opera a fost înregistrată în studiourile Radiodifuziunii Române, septembrie 1968. Personajele: Ifigenia (sopr., rol vorbit-actriță), Agamemnon (rol vorbit-actor), cor de femei.

Argument. Lucrarea nu urmează motivațiile dramatice tradiționale ale genului. Toată drama se află în muzică, iar conținutul libretului este alcătuit din fragmente ale tragediei antice grecești care luminează desfășurarea muzicală. Textul a fost pe alocuri modificat de necesitățile expresiei operei, precizând pozițiile personajelor: hotărârea lui Agamemnon de a-și jertfi fiica, lamentația Ifigeniei, sortită pieirii, hotărârea ei de a se sacrifica pentru binele țării. Corul comentează întreaga desfășurare.

Scanned with OKEN Scanner

Hamlet

Desfășurare muzicală unică în trei acte. Libretul de compozitor după tragedia lui Shakespeare. Premiera – Marsilia, Opéra Municipal, 24 aprilie 1974. Personajele: Hamlet (ten.), Regele Claudius (b.), Regina Gertrude (mez.), Polonius (ten.), Ofelia (sopr.), Laertes (bar.), Regele piesei (ten.), Regina piesei (sopr.), Lucianus (mim), Osrik (bar.), Spectrul (vocea lui Hamlet), curteni, doamne, gărzi, popor. Acțiunea se desfășoară în castelul de la Elsinor.

Actul I. *Preludiu coral. Scena 1.* Hamlet are revelația crimei comise de Regele Claudius. Spectrul tatălui îl îndeamnă la răzbunare. *Interludiu. Scena 2.* Regele Claudius încearcă să-l spioneze pe Hamlet prin intermediul Ofeliei. Aceasta simulează nebunia. *Al doilea interludiu. Scena 3.* Hamlet, cu ajutorul actorilor care joacă o piesă foarte asemănătoare celor întâmplate la Elsinor, stabilește vinovăția regelui. *Scena 4.* Explozia confirmării – mare ansamblu coral pe cuvântul „Lumină!". *Al treilea inteludiu cu Fuga.* (Pantomima: Hamlet vine la regină; în cursul discuției îl ucide pe Polonius. Spectrul îl oprește să o omoare pe regină).

Actul II. *Scena 5.* Nebunia Ofeliei. *Scena 6.* Laertes, fratele Ofeliei, pătrunde în palat pentru a răzbuna moartea lui Polonius. *Scena 7.* A doua intrare a Ofeliei. Complotul lui Claudius cu Laertes pentru uciderea lui Hamlet.

Actul III. *Scena 8.* Monologul lui Hamlet. *Scena 9.* Osrik îl invită pe Hamlet la duel cu Laertes. Încheierea monologului. *Scena 10.* Desfășurarea duelului, trădarea, moartea lui Laertes care dezvăluie complotul, moartea reginei, uciderea regelui. Hamlet moare după ce, cu un suprem efort, urcă pe tronul pe care l-ar fi moștenit de la tatăl său. Corul intonează un madrigal final.

Contemporaneitate a limbajului, pondere a inovației în funcție de adevărul artistic, muzica lui Bentoiu se situează pe traiectoria mare a genului operei, depășind experimentul, dovedind că se pot spune încă multe prin intermediul acestei fascinante contopiri a poeziei, tragediei, literaturii și teatrului cu arta sunetelor. În această confruntare, lumea bogată a operei *Hamlet* se descoperă cu forță și austeritate, intensitate a sentimentului, cu deplin drept de a fi comparată cu cea a marilor partituri lirice ale secolului XX.

Scanned with OKEN Scanner

ALBAN BERG

Membru al triadei ce a ilustrat noua școală vieneză de la începutul secolului al XX-lea, *Alban Berg* (9 februarie 1885 – 24 decembrie 1935) vădește doar în anumită măsură legătura sa cu curentul estetic al expresionismului. Cu toate că cele două lucrări dramatice ale sale prezintă, ca tematică, astfel de caracteristici, atât în *Wozzeck*, cât și în *Lulu* dominanta lirică și poetică impune o personală receptare a tendințelor epocii, oferind publicului capodopere impregnate de sensibilitate și fantezie.

Wozzeck

Operă în trei acte și 15 scene. Libretul de compozitor după piesa lui Georg Büchner. Premiera – Berlin, Staatsoper, 14 decembrie 1925. Personajele: Wozzeck (bar.), Tamburul-major (ten.), Andres, prietenul lui Wozzeck (ten.), Căpitanul (ten.), Doctorul (b.), nebunul (ten.), Maria (sopr.), Margret (contralto), copilul Mariei, soldați, tineri, prostituate, copii. Acțiunea se desfășoară în Germania, în jurul anului 1836.

Actul I. *Scena 1.* Discuție între Căpitan și ordonanța sa, Wozzeck, care îl rade. Vorbesc despre viață și Căpitanul îl dojenește că trăiește necăsătorit cu o femeie de la care are un copil. Wozzeck răspunde că morala îl interesează mai puțin atâta timp cât nu are ce mânca. *Scena 2.* În timp ce taie lemne împreună cu alți doi camarazi, Wozzeck este cuprins de halucinații. În depărtare se aude Tamburul-major. *Scena 3.* Maria privește de la fereastra camerei sale defilarea soldaților și îl admiră pe Tamburul-major. Intră Wozzeck, care o găsește legănând copilul. Încă pradă amintirii halucinațiilor, se poartă brutal și iese. *Scena 4.* Fugind, Wozzeck ajunge direct la Doctor. Acesta, pentru câțiva bănuți, l-a convins să-i slujească drept cobai. Sub influența experiențelor sale, nebunia lui Wozzeck începe să se manifeste. *Scena 5.* În fața casei, Maria se întâlnește cu Tamburul-major, care îi face propuneri. Cu fatalism, femeia îl acceptă.

Actul II. *Scena 1.* Maria încearcă cerceii primiți în dar. La intrarea lui Wozzeck, îi spune că i-a găsit. Wozzeck, liniștit, își lasă solda și pleacă. Maria rămâne gândind cu tristețe la infidelitatea ei și la faptul că, oricum, ea și Wozzeck sunt blestemați. *Scena 2.* În stradă, Doctorul și Căpitanul fac aluzii la purtarea ușuratică a Mariei. Wozzeck devine suspicios. *Scena 3.* În fața casei, Wozzeck îi face Mariei o violentă scenă de gelozie. *Scena 4.* În cârciumă, Wozzeck o vede pe Maria dansând cu Tamburul-major. În mijlocul glumelor, un nebun îi spune: „Simt miros

Scanned with OKEN Scanner

de sânge!", la care acesta îi răspunde: „Sânge, sânge...". *Scena 5.* În cazarmă, înainte de a adormi, Wozzeck îi mărturisește prietenului său Andres frământările sale. Intră Tamburul-major și îl batjocorește. Cei doi se încaieră.

Actul III. *Scena 1.* În camera ei, Maria își leagănă copilul. Plină de remușcări, citește din Evanghelie parabola femeii adultere. Începe să se roage fierbinte. *Scena 2.* Wozzeck și Maria se plimbă pe malul lacului. El o acuză de infidelitate și, cu o furie crescândă, o lovește cu un cuțit. *Scena 3.* În cârciumă, Wozzeck îi face curte lui Margret. Aceasta observă pete de sânge pe hainele lui și se retrage îngrozită. Wozzeck fuge. *Scena 4.* Wozzeck s-a întors pe malul lacului să caute cuțitul. Îl găsește și îl aruncă în apă. Apoi, socotind că a căzut prea aproape, intră în apă să-l caute. Lacul i se pare roșu ca sângele. Încet, el se îneacă, în timp ce Doctorul și Căpitanul, ajunși prin acele locuri, se retrag înspăimântați auzindu-i gemetele. *Scena 5.* În fața casei Mariei, copilul se joacă. Ceilalți copii îi spun că mama lui a murit, dar el, fără a înțelege, își continuă joaca.

În opera sa, Berg a abandonat modelele tradiționale, imaginând pentru fiecare scenă un model instrumental – suită, rapsodie, cântec de vânătoare, marș, cântec de leagăn, passacaglia, andante, sonata, fantezie și fugă, largo, scherzo, invenţiune. Orchestra este tratată cu mare economie, ocupând un loc important în interludii. Evoluția psihologică a personajelor este urmărită cu o rară fantezie în drumul sinuos al iraționalității și morbidității lor. Opera a cunoscut un drum dificil spre public, fiind interzisă de naziști și devenind, treptat, un titlu de referință al repertoriului teatral din secolul al XX-lea.

Lulu

Operă în trei acte, cu Prolog. Libretul de compozitor după piesele lui Frank Wedekind, *Erdgeist* și *Die Büchse der Pandora*. Premiera – Zürich, Stadttheater, 2 iunie 1937. Personajele: Lulu (sopr.), contesa Geschwitz (mez.), doamna de la vestiarul teatrului (contralto), un licean (contralto), un medic (bar.), un pictor (ten.), Schön, director de ziar (bar.), Alwa, fiul său (ten.), un dresor (b.), Rodrigo (b.), Schigolch, cerșetorul (b.), prințul, călător african (ten.), directorul de teatru (b.). Acțiunea se desfășoară într-un oraș, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Prolog. În fața cortinei, dresorul anunță spectacolul. Cel mai frumos și mai periculos este cel al lui „Lulu, adevărata, sălbatica fiară îmblânzită de către speța umană".

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. *Scena 1.* În prezența lui Schön și a lui Alwa, Lulu pozează pentru portretul ei. Ea a fost amanta lui Schön, care a culeș-o de pe stradă și a reușit s-o mărite cu bătrânul doctor Goll. După plecarea celor doi, pictorul, fascinat de Lulu, încearcă s-o sărute. Tocmai atunci intră soțul ei, care face un atac de inimă și moare. În timp ce pictorul fuge după un medic, Lulu, mai întâi impresionată, își dă seama că a devenit liberă și bogată. *Scena 2.* Măritată cu pictorul, Lulu se enervează la vestea că Schön se va căsători cu o doamnă bine. Un bătrân cerșetor intră și reușește să-i stoarcă niște bani sub pretextul că îi este tată. Dispare prudent la sosirea lui Schön, care vrea să-și ia rămas-bun de la Lulu. În fața crizei de gelozie a acesteia, Schön se înfurie și, profitând că Lulu a ieșit o clipă, îi relatează pictorului întregul ei trecut, mărturisind că el este, de mulți ani, cumpărătorul tuturor tablourilor. Pictorul iese tulburat și curând se aude zgomotul produs de o căzătură. În sala de baie, el s-a sinucis cu un brici. *Scena 3.* Lulu a devenit dansatoare. În timp ce se pregătește să intre în scenă o vizitează Alwa și un prinț, amândoi îndrăgostiți nebunește de ea. Lulu intră în scenă, dar revine de îndată. A zărit-o în sală pe viitoarea soție a lui Schön și nu vrea să danseze în fața acesteia. Schön intră și el în cabină, căutând s-o împace. În fața amenințării că va fugi cu prințul, Schön rupe logodna.

Actul II. *Scena 1.* Devenită soția lui Schön, Lulu continuă să-și frecventeze prietenii, stârnindu-i mereu gelozia. Lulu primește mai multe vizite ale unor adoratori. Urmărind aceste scene și văzându-și propriul fiu că-i face propuneri, Schön o amenință cu pistolul. În disputa lor, Lulu îl împușcă. Intermezzo cinematografic: se relatează procesul lui Lulu și condamnarea ei pentru uciderea celui de al treilea soț. O zărim bolnavă într-un spital de unde fuge ajutată de contesă. *Scena 2.* Câțiva ani mai târziu, Lulu intră în casa ei însoțită de mai mulți adoratori. Rămasă singură cu Alwa, care îi face curte, Lulu se gândește că, pe același divan, tatăl acestuia și-a dat sufletul.

Actul III. *Scena 1* (neterminată la moartea lui Berg). Lulu a ajuns la Paris, în situația de prostituată, protejată de un marchiz. Ca să scape, fuge la Londra cu cerșetorul, Alwa și contesa. *Scena 2* (scrisă în întregime de Berg). Într-un subsol mizerabil, Lulu trăiește din expediente pentru a supraviețui și a-și hrăni prietenii. În seara de Crăciun, în timp ce Alwa moare, se retrage cu un client. Este Jack Spintecătorul. Se aude un urlet și apare Jack, plin de sângele lui Lulu. Acesta se apropie apoi de contesă și o ucide. În timp ce-și dă sufletul, contesa murmură numele lui Lulu.

Scanned with OKEN Scanner

Muzica acestei opere, la care Alban Berg a lucrat aproape 10 ani, reflectă într-o manieră personală lumea pieselor lui Wedekind. Halucinantă în ansamblul ei, muzica oferă personajului central unele expansiuni lirice impresionante. În principiu, *Lulu* poate fi privită ca o continuare a problematicii muzicale expuse în *Wozzeck*, conferind o și mai mare importanță comentariului orchestral. De altfel, autorul a și realizat un ciclu simfonic, *Lulu Symphonie*, bazat pe principalele idei ale operei și prezentat public în 1935, cu câteva zile înaintea morții artistului. În ultimele decenii, *Lulu* a început să preocupe din ce în ce mai mult teatrele lirice, care o înscriu frecvent în repertoriu.

LUCIANO BERIO

Interesat de procedeele de inovare a limbajului muzical, *Luciano Berio* (10 octombrie 1925 – 27 mai 2003) s-a făcut cunoscut la Darmstadt prin modul în care a propus soluții proprii în prepararea prealabilă a materialului sonor, soluții care l-au condus apoi spre organizarea Studioului de „Fonologia musicale" din Milano. Atracția spre scenă s-a materializat prin spectacole complexe, vizualizate, cum ar fi *Passagio*, *Laborintus II*, *Recital I* sau *Opera*, *La vera Storia*, *Un re in ascolto*, revelând în ansamblu un muzician preocupat de continua dezvoltare a comunicării și de romantizarea contemporană a expresiei.

Recital I

Operă într-un act, pentru voci, orchestră, clavecin și pian. Textul de compozitor, cu referințe la scrieri de A. Mosetti și E. Sanguineti, traduse de Cathy Berberian. Premiera – Lisabona, 1972. Personajele: Protagonista (sopr.).

Act unic. La începutul acțiunii scenice Protagonista cântă *Lettera amorosa*, de Monteverdi. Treptat, această muzică se modifică, în paralel cu un monolog vorbit, întrerupt de momente de muzică vocală clasică din repertoriul Protagonistei. Astfel, întreaga atmosferă translează spre un night-club. Violonistul citează pasaje din *Concertul* lui Ceaikovski, iar Protagonista trece de la cânt spre recitare. Ea mimează o conferință în care se susține că ritualul este singura formă care dă semnificație gesturilor și sunetului în teatrul muzical. Cinci muzicieni îmbrăcați în personaje din *commedia dell'arte*, citând din Bach și alți compozitori, încep un joc al rolurilor. În finalul *Recitalului I*, Protagonista se reîntoarce la un rol clasic de operă lirică și tragică.

Scanned with OKEN Scanner

Extrem de elaborată formal, *Recital I* îmbină mai multe planuri – recitalul propriu-zis și intervențiile complexe ale celorlalți muzicieni. Libertatea structurii oferă un teren muzical bogat, pe măsura artistului care a imaginat această fantezie modernă.

Povestea adevărată (La vera Storia)

Operă în două acte. Libretul de Italo Calvino. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 9 martie 1982. Personajele: Ada (mez.), Leonora (sopr.), Ugo (ten.), Ivo (bar.) condamnatul (b.), comandantul (bar.), un preot (ten.), două cântărețe (sopr., mez.), patru trecători, ansamblu vocal, mimi, dansatori, acrobați.

Actul I. În timpul unei serbări, un comandant decide arestarea și execuția unui bărbat. Ca răzbunare, sora celui ucis îl fură pe fiul comandantului, dar nu reușește să-l ucidă, ci, dimpotrivă, îl crește ca pe propriul său copil. După moartea comandantului, îi urmează la putere propriul fiu. Cei doi frați nu știu unul de altul și, iubind aceeași femeie, se luptă până la moarte.

Actul II. În timpul unei alte serbări (sau poate a unei insurecții?) un bărbat este capturat și executat. Un copil este răpit, oare din dragoste sau din răzbunare? Pentru ce rațiune se confruntă cei doi bărbați, pentru dragoste sau pentru o femeie? Oare toate aceste întâmplări nu sunt decât un pretext? Dar din ce rațiune?

Berio propune în primul act o acțiune ce reamintește de *Trubadurul* verdian. În cel de al doilea act, acțiunea se repetă, doar cu mici schimbări care îngăduie spectatorului să se întrebe care este „adevărata istorie". Modelul poate fi recunoscut în filmul *Rashomon*, al lui Kurosawa, care discută despre **adevărul** vieții omului.

Un rege ascultă (Un re in ascolto)

Acțiune muzicală în două părți. Libretul de Italo Calvino. Premiera – Salzburg, Kleines Festspielhaus, 7 august 1984. Personajele: Prospero (bar.-b.), regizorul (ten.), Vineri (rol vorbit), protagonista (sopr.), trei cântărețe (sopr. I, sopr. II, mez.), trei cântăreți (ten., bar., b.), infirmiera (sopr.), soția (mez.), doctorul (ten.), avocatul (b.), un pianist, acordeonist, mim, decorator, asistenți acrobați (roluri mute), cor.

Partea I. Un Prospero modern speră să se izoleze pe o insulă nelocuită, dar, luat de furtunile vieții, s-a refugiat în artă, în calitate de director al unui teatru. El urmărește un regizor pe care vrea să-l sileacă

Scanned with OKEN Scanner

să alcătuiască un ansamblu artistic. Uneori se ajunge la armonie, alteori totul se surpă din nou. Armonia se obține din întâmplare, ea nu poate fi obținută cu forța.

Partea a II-a. Prospero agonizează. Artiștii care depind de el se preocupă de soarta sa, compun jocurile lor ipocrite, printre care se zăresc și sentimente autentice. Prospero moare luând cu el iluzia perfecțiunii visate.

Este o „acțiune muzicală" ca o reflecție asupra artei, dominată de sentimentul despărțirii, cu acele caracteristici de citate-amintire tipice muzicii lui Berio.

HECTOR BERLIOZ

Personalitate complexă și contradictorie, reprezentând linia cea mai originală a romantismului francez, *Hector Berlioz* (11 decembrie 1803 – 8 martie 1869) a manifestat în permanență o atracție spre comunicarea muzicală dramatică. Din această tendință rezultă lucrări hibride, unind genuri diferite – *La Damnation de Faust*, operă-oratoriu, *Romeo et Juliette*, simfonie dramatică, *Lelio*, monodramă. Totodată, în creații special destinate teatrului, Berlioz cultivă un limbaj simfonizant, care anunță în parte drumul urmat apoi de Wagner – *Benvenuto Cellini*, *Les Troyens* și *Beatrice et Benedict*.

Benvenuto Cellini

Operă în trei acte. Libretul de Léon de Wailly și Auguste Barbier după *Memoriile* lui Benvenuto Cellini. Premiera – Paris, Opéra, 10 septembrie 1838. Personajele: Cardinalul Salviati (inițial papa Clement VII, identitate interzisă de cenzură și reluată de-abia în 1960, la Covent Garden) (b.), Balducci, trezorier papal (b.), Teresa, fiica sa (sopr.), Benvenuto Cellini, argintar (ten.), Ascanio, ucenicul său (mez.), Francesco și Bernardino, lucrători în atelierul lui Cellini (ten., b.), Fieramosca, sculptor în serviciul Papei (bar.), Pompeo, spadasin (bar.). Acțiunea se desfășoară la Roma în ultimele zile ale Carnavalului din 1532.

Actul I. Balducci dorește să-și căsătorească fata cu preferatul sculptor al Romei, Fieramosca, un artist academist. Este nemulțumit că Papa a adus la Roma un tânăr artist, Cellini, pe care Teresa îl simpatizează. Dragostea celor doi este pe cale să se împlinească, iar Cellini îi propune Teresei să fugă împreună în ultima seară de Carnaval.

Scanned with OKEN Scanner

Strecurat în încăpere, rivalul său, Fieramosca, a auzit totul și, intervenind, în timp ce Cellini se face nevăzut, este gonit de Balducci și batjocorit de petrecăreții din Carnaval.

Actul II. *Scena 1.* Într-o tavernă, Cellini și prietenii petrec, dar lipsa banilor se face simțită. Ucenicul său aduce din partea Papei banii trimiși prin trezorierul Balducci pentru comanda statuii lui Perseu. Se pune la cale fuga lui Cellini cu Teresa, dar Fieramosca, auzind totul, plănuiește să-i prindă pe cei doi. *Scena 2.* Asistăm la petrecerea de carnaval în *Piaza di Colonna*. În costume carnavalești, Teresa se întâlnește cu Cellini și Ascanio, ucenicul său, dar cei costumați sunt urmați de alții, îmbrăcați la fel, manevră a lui Fieramosca. Se desfășoară o scurtă luptă, iar uciderea unuia dintre urmăritori provoacă vâlvă. Dar semnalul de închidere a Carnavalului îi permite lui Cellini să fugă, fără a fi însă însoțit de Teresa, în timp ce Fieramosca, celălalt urmăritor costumat, este prins.

Actul III. *Scena 1.* A doua zi, Cellini și Teresa se pregătesc pentru a fugi, dar sunt surprinși de Balducci și Fieramosca. Sosirea cardinalului Salviati, venit să vadă statuia lui Perseu, întrerupe scena. Dar Cellini este în mare încurcătură, căci Perseu nu este terminat, iar banii s-au cheltuit. Nu-l așteaptă decât pedeapsa pentru faptele sale. *Scena 2.* Să nu mai fie Cellini autorul lui Perseu? Este greu ca artistul să accepte așa ceva. Cu furie lucrează cuprins de o fervoare neobișnuită și, cum metalul îi lipsește, când termină mulajul retopește alte opere ale sale pentru a turna bronzul. Finalul face să apară, în toată splendoarea, vestita capodoperă, superbă împlinire a geniului lui Benvenuto Cellini.

Damnațiunea lui Faust (La Damnation de Faust)

Legendă dramatică în patru acte, 10 tablouri. Libretul de compozitor și G. Almire Gandonniere după *Faust*, de Goethe, în traducerea lui Gérard de Nerval. Prima audiție în concert – Paris, Opéra-Comique, 6 decembrie 1846; prima reprezentare teatrală, în adaptarea lui Raoul Gunsbourg – Monte-Carlo, Casino, februarie 1893. Personajele: Margueritte (sopr.), Faust (ten.), Méphistophélès (bar.), Brander (b.), studenți, soldați, damnați, demoni, îngeri. Acțiunea se desfășoară în Ungaria și în Germania, în Evul Mediu.

Actul I. Din veranda casei sale, de unde se vede orașul, bătrânul filosof Faust urmărește forfota dimineții, ascultă cântecul țăranilor și marșul soldaților (*Marșul lui Rakoczy*). În fața vieții care se trezește din nou, regretul propriei existențe pierdute i se pare și mai dureros.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Tabloul 1.* Camera de lucru a lui Faust, într-o casă din Germania. Negăsind răspuns la frământările sale, bătrânul s-a decis să se otrăvească. În sunetul clopotelor de Paște apare lângă el, deodată, Méphistophélès. El îi oferă tinerețea și plăcerile. *Tabloul 2.* Neîncrezător, Faust îl pune pe Méphistophélès la încercare. Acesta îl transportă la Leipzig, în taverna lui Auerbach, în mijlocul studenților. Cu toate cântecele lor hazlii, Faust se plictisește. *Tabloul 3.* Întinerit, Faust este transportat pe malurile Elbei. În vis o vede pe Margueritte, de care se îndrăgostește.

Actul III. Scena, împărțită în două, reprezintă strada și camera Margueritei. Ajutat de Méphistophélès, Faust a pătruns în camera fetei și o ascultă cum cântă *Balada regelui din Thulé* în timp ce se piaptănă. Faust se arată, îi mărturisește dragostea și o seduce. Reapare însă Méphistophélès care îl ia cu el.

Actul IV. *Tabloul 1.* Așteptându-l zadarnic, Margueritte, îndrăgostită de Faust, plânge timpul când acesta a iubit-o. *Tabloul 2.* Într-o pădure adâncă, Faust, sătul de viață, cere Naturii să-i dăruiască pacea inimii. Méphistophélès, temându-se să nu-i piardă sufletul, îl anunță că Margueritte este în pericol, fiind condamnată pentru uciderea mamei sale. Faust solicită din nou ajutorul lui Méphistophélès, dar acesta îi cere în schimb sufletul. *Tabloul 3.* Călărind pe Vertez și Ghiaur, Faust și Méphistophélès se cufundă în profunzimile adâncurilor, într-o goană infernală. *Tabloul 4.* În Infern, Méphistophélès își strigă bucuria victoriei, în timp ce Faust este aruncat în flăcări. *Tabloul 5.* Cerul și Pământul. Margueritte a preferat să moară decât să accepte ajutorul demonilor. Salvată, urcă spre cer, unde sufletele fericite, însoțite de cântări divine, îi șterg lacrimile.

După prima transpunere a legendei faustice de către Louis Spohr (1816), Berlioz a încercat o interpretare muzicală în cantata *op. 1, Opt scene din Faust* (1828). Aproape 20 de ani mai târziu, refăcând și completând partitura (dedicată lui Liszt), Berlioz cunoaște un eșec de proporții. Cu timpul, lucrarea s-a impus mai ales în versiunea concertantă, deoarece numai anumite părți ale ei sunt corespunzătoare specificului teatral (în special Actul al III-lea). *Damnațiunea lui Faust* rămâne, după *Simfonia fantastică,* lucrarea cea mai reprezentativă a romantismului berliozian patetic și excesiv.

Beatrice și Benedict (Beatrice et Benedict)

Operă comică în două acte. Libretul de compozitor după *Much Ado About Nothing,* de Shakespeare. Premiera – Baden-Baden, 9 august 1862. Personajele: Don Pedro, general (b.), Leonato, guvernator din Messina (b.),

Scanned with OKEN Scanner

Hero, fiica lui (sopr.), Beatrice, nepoata lui (mez.), Claudio, ofițer (bar.), Benedict, ofițer (ten.), Ursule, prietena lui Hero (contralto), Somarone, șef de orchestră (b.). Acțiunea se desfășoară la Messina, în Sicilia.

Actul I. Petrecere în grădina guvernatorului Messinei cu ocazia învingerii armatei maure, care asediase orașul. Hero îl așteaptă pe Claudio care sosește însoțit de Beatrice. Venind vorba de căsătorie, Benedict reacționează violent. Maestrul de capellă Somarone repetă cu corul un *Epitalam grotesc* dedicat dragostei, ceea ce îi sugerează lui Benedict că celibatul său convins se află în pericol. Seara se încheie cu un duet al celor două prietene, Ursule și Hero.

Actul II. Petrecerea continuă a doua zi, protagonistul fiind tot maestrul de capella. Benedict o urmează pe Beatrice, de care s-a îndrăgostit. Împreună cu Hero și Ursule, Beatrice cântă, lăsând să se observe o anumită schimbare a sentimentelor ei față de tânărul ofițer. Reacția celor doi tineri se transformă destul de rapid în simpatie și dragoste. În finalul operei se vor semna două contracte de căsătorie: Beatrice cu Benedict și Hero cu Claudio. Totul se termină cu bine, în veselia generală.

Ultima operă a lui Berlioz reprezintă o versiune scurtată a comediei lui Shakespeare, respectând convenția genului de opéra-comique în care textele cântate alternează cu cele vorbite. Versiunea finală a partiturii a fost realizată după premiera de la Baden-Baden, cercetătorii creației berlioziene considerând-o demnă de verva Falstaff-ului verdian.

Troienii (Les Troyens)

Poem liric în două părți – *Căderea Troiei* și *Troienii la Cartagina*. Libretul de compozitor, inspirat după *Eneida*, de Vergiliu. Premiera – Paris, Théâtre-Lyrique, 4 noiembrie 1863 (partea a II-a), și Karlsruhe, Hoffteater, 6 – 7 decembrie 1890. Personajele: Enea (ten.), Priam, regele Troiei (b.), Cassandra (mez.), Hector (b.), Polyxenia (sopr.), copiii lui Priam, Chorebe, logodnicul Cassandrei (bar.), Didona, regina Cartaginei (sopr.), Anna, sora ei (contralto), troieni, cartaginezi, femei, războinici. Acțiunea se desfășoară la Troia și, în partea a doua, la Cartagina, în perioada Războiului Troian.

Partea I.

Actul I. Troienii se bucură că grecii au părăsit cetatea lor. Ieșind dincolo de ziduri, găsesc un cal de lemn și, considerând că este o ofrandă închinată zeiței Pallas, se hotărăsc să-l ducă în cetate. Nimeni nu ascultă prezicerile Cassandrei; însuși logodnicul ei refuză să-i urmeze sfatul.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Tabloul 1.* Jocurile închinate zeilor sunt în toi. Enea le atrage atenția că Laocoon, preot al lui Neptun, temându-se de o capcană, a lovit calul și a fost omorât de șerpi. Teama unei nenorociri se strecoară în sufletul lor. *Tabloul 2.* Enea este trezit de zgomotul luptei. Hector apare, îndemnându-l să fugă.

Actul III. În templul zeiței Vesta, Cassandra incită femeile să se sinucidă, pentru a nu cădea în mâna dușmanului. Ea le dă exemplul, înfigându-și un pumnal în inimă. În ultimele ei cuvinte, ea îi prezice lui Enea că se va salva și, ajutat de câțiva troieni, va ascunde tezaurul lui Priam.

Partea a II-a.

Actul I. *Tabloul 1.* Se anunță intrarea troienilor în Cartagina. Regina Didona, cu toate că a jurat să rămână fidelă memoriei soțului ei, se îndrăgostește de Enea, care a ajutat-o să respingă invazia numizilor. *Tabloul 2.* În timpul unei vânători, Didona și Enea se retrag într-o peșteră. Voci misterioase nu încetează să-i repete eroului numele de Italia.

Actul II. *Tabloul 1.* Fantomele victimelor Războiului Troian insistă ca Enea să plece mai departe. Eroul încearcă să o convingă pe Didona că această călătorie este inevitabilă. *Tabloul 2.* Revenită la palat, Didona o roagă pe sora ei să insiste ca Enea să nu o părăsească. În acest moment sosește vestea că troienii au părăsit Cartagina. *Tabloul 3.* După ce a îndeplinit sacrificiul la altarul zeilor, Didona se sinucide. Ea moare dorind ca blestemul neamului ei să se abată asupra urmașilor lui Enea, dar are, în același timp, presentimentul triumfului Romei.

Pasiunea lui Berlioz pentru cultura antichității grecești l-a condus la crearea acestui poem dramatic în care, după opinia criticilor, transpunerea cânturilor II și IV din *Eneida* are virtuți literare incontestabile. Elementul determinant al atmosferei reflectă spiritul teatrului muzical al lui Gluck, cu acea creștere a tensiunilor emoționale specifice temperamentului romantic și o înclinare spre spectaculos, ce justifică realizarea unei lucrări monumentale, destinată a fi reprezentată, în două seri consecutive – model preluat și de Wagner în *Tetralogie*.

LEONARD BERNSTEIN

Celebrul compozitor și dirijor american de origine rusă, *Leonard Bernstein* (25 august 1918 – 14 octombrie 1990), a cunoscut un renume deosebit datorită creațiilor sale scenice care completează preocupări în domeniul muzicii instrumentale, simfonice și vocal-simfonice. Menționăm

Scanned with OKEN Scanner

baletul *Fancy-free*, musicalul *West Side Story*, opereta *Candide*, operele *Trouble in Tahiti* și *A Quiet Place*. Stilul său muzical reflectă abordarea dirijorală a muzicii marelui repertoriu, influența jazzului și o evident generoasă inspirație melodică.

Necazuri în Tahiti (Trouble in Tahiti)

Operă cu Prolog și șapte scene. Libretul de compozitor. Premiera – Brandeis University, Waltham, Massachusetts, 12 iunie 1952. Personajele: Dinah, o soție casnică, în jurul vârstei de 30 de ani (sopr.), Sam, soțul ei, aceeași vârstă (bar.), Trioul, în maniera corului grec, ivit în emisiunile de radio ale anilor '50 (sopr., ten., bar.). Acțiunea se desfășoară în suburbia unui oraș din America, în actualitate.

Prolog. Trioul, în partea stângă a scenei, cântă despre frumusețile vieții zilnice. *Scena 1.* Sam și Dinah iau micul dejun în tăcere. Relația lor este ostilă, semn de noncomunicare între partenerii care și-au pierdut reciproc interesul. Fiecare are un alt program, Sam la birou, Dinah la psihiatru. *Scena 2.* La birou, Sam refuză o solicitare (Trio: „Ce genial ești Sam!"), ajută un prieten (Trio: „Sam, ești un înger!"). *Scena 3.* La medic, Dinah își rememorează tinerețea și speranțele neîmplinite..., la birou, Sam discută cu o secretară invizibilă despre eventualitatea unei relații între ei..., la medic, Dinah continuă să se plângă de visul neîmplinit. *Scena 4.* Dinah și Sam se întâlnesc întâmplător pe stradă. Nu au ce să-și spună, dar gândesc fiecare că nu mai regăsesc drumul înapoi. Se separă. *Interludiu.* Trio cântă despre frumusețea vieții zilnice. *Scena 5.* După încheierea meciului de handbal, Sam, la vestiar, face un duș imaginar și cântă, din ce în ce mai exaltat, despre puterea bărbatului curajos. *Scena 6.* În magazinul de pălării Dinah povestește unui vânzător invizibil impresiile de la vizionarea filmului *Încurcături în Tahiti*, comentariile sale alternând între compasiunea față de propria viață, în comparație cu eroii filmului, și eventualitatea realității celor văzute la cinematograf. Pleacă să prepare acasă cina. *Scena 7.* Seara, Sam ezită să intre în casă, dar consideră că fiecare lucru trebuie plătit, iar cina miroase bine. După cină, plictiseala dintre cei doi continuă la cafea. (Trioul cântă despre plăcerile vieții zilnice.) Sam îi propune soției, pentru ca să mai treacă timpul, să meargă la un film care se petrece în Tahiti. Dinah acceptă și își pune pălăria cumpărată. Oricum, nimic nu reprezintă calea spre binele sperat (Trioul cântă, din filmul evocat, refrenul „Insula magică...").

Scanned with OKEN Scanner

Opera a avut un destin controversat, premiera fiind umbrită de succesul lui Weill cu *Opera de trei parale*. Totuși, reluări succesive au impus-o pentru actualitatea subiectului și rezolvarea interesantă a muzicii, în care expresia sentimentală serioasă se confruntă cu ironia persiflantă a comentariilor jazzistice ale Trioului radiofonic tipic pentru „visul american".

Un loc liniștit (A Quiet Place)

Operă în trei acte. Libretul de Stephen Wadsworth și Leonard Bernstein. Premiera – Houston, Texas, Jones Hall, 17 iunie 1983. Personajele: Bătrânul Sam (bar.), Dede (sopr.), Junior (bar.), François, soțul lui Dede (ten.), Susie (mez.), Bill (bar.), Doc (b.), Doamna Doc (alto). Acțiunea se desfășoară în America secolului XX.

Argument. În urma unui accident de mașină, mama unei familii și-a pierdut viața. Cei care au rămas, soțul și copiii adulți, frate și soră, se reunesc. Este limpede că între ei nu există nicio relație de afecțiune, ei nu simt nevoia să se revadă, fapt ce a făcut loc, de mai multă vreme, antipatiei, urii sau furiei. Dar iată, descoperă o scrisoare ce aparține mamei decedate, care îi imploră să manifeste dragoste față de bătrânul tată. Oarecum din complezență, forțați de o anumită supunere, cei tineri cedează formal. Cu timpul, ajung să o facă însă din convingere personală.

Subiectul, care descrie un grup de americani din categoria mijlocie, a fost propus lui Bernstein, în cursul unui interviu, de către ziaristul Stephen Wadsworth. Interesat de idee, compozitorul i-a solicitat realizarea libretului.

GEORGES BIZET

Reprezentant de seamă al sfârșitului epocii romantice franceze, *Georges Bizet* (23 octombrie 1838 – 3 iunie 1875) și-a dedicat aproape întreaga creație teatrului muzical și muzicii dramatice în ansamblu. În afara muzicii de scenă pentru piesa lui Daudet *Arlesiana*, el a creat câteva operete – *Le Docteur Miracle*, *Don Rodrigue* – și mai multe lucrări în genul operei și operei comice – *Don Procopio*, *Les Pêcheurs de perles*, *Ivan le Terrible*, *La Jolie Fille de Perth*, *La coupe du roi de Thulé* (neterminată), *Noe* (partitură a lui Halévy terminată de Bizet), *Calendal*, *Clarissa Harlowe*, *Grisélidis*, *Djamileh*. Capodopera sa, *Carmen*, încheie șirul acestor creații care, în ansamblul lor, au contribuit la formarea unui stil viguros și inconfundabil.

Scanned with OKEN Scanner

Pescuitorii de perle (Les Pêcheurs de perles)

Operă în trei acte. Libretul de E. Cormon și M. Carré. Premiera – Paris, Théâtre-Lyrique, 30 septembrie 1863. Personajele: Nadir (ten.), Zurga (bar.), Leila (sopr.), pescuitori, fachiri, preoți, popor. Acțiunea se desfășoară în peisajul litoralului insulei Ceylon, într-o epocă nedeterminată.

Actul I. În timp ce pescuitorii își pregătesc uneltele și își repară cabanele de pe malul mării, Zurga, șeful tribului, și Nadir, prietenul său, evocă iubirea lor pentru o dansatoare sacră pe care amândoi au părăsit-o pentru a nu distruge prietenia ce îi lega. Bătrânii satului vin să ia fata care, prin cântul ei, va îmblânzi marea, făcând jurământ de castitate. Fata este însăși Leila, dansatoarea iubită de cei doi.

Actul II. În templu, Leila povestește preotului cum și-a riscat viața pentru a salva un străin care i-a oferit în dar un colier. Puțin mai târziu, Nadir apare și o convinge pe Leila să se reîntâlnească, în fiecare seară, cu el. Marele Preot îi descoperă și anunță sătenii. Când Zurga îi vede, orbit de gelozie, îi condamnă la moarte. O furtună izbucnește, semn că marea se răzbună.

Actul III. *Scena 1.* Leila caută în van să-l salveze pe Nadir. Ea îi cere lui Zurga să ducă colierul mamei sale, dar acesta îl recunoaște. Leila, copil, îi salvase viața. *Scena 2.* Recunoscător Leilei, Zurga hotărăște să-i ajute pe cei doi să fugă. Pentru a-i înșela pe pescuitori, încearcă să dea foc satului, dar este prins de Marele Preot. Zurga va sfârși pe rugul pregătit pentru Leila și Nadir.

Opera dezvăluie deja personalitatea compozitorului nu numai în inspirația melodică, ci și în spiritul construcției dramatice și în capacitatea de a evoca muzical peisaje și situații caracteristice. După o primire destul de rece – excepție făcând Berlioz –, opera a fost aproape uitată până în 1938, când, reluată la Scala, reîncepe o carieră internațională ce o menține în marele repertoriu.

Frumoasa fată din Perth (La Jolie Fille de Perth)

Operă în patru acte. Libretul de J.H. Vernoy de Saint Georges și J. Adenis după romanul *The Fair maid of Perth* al lui Walther Scott. Premiera – Paris, Théâtre-Lyrique, 26 decembrie 1867. Personajele: Simon Glover, mănușar (b.), Catherine Glover, fiica sa (sopr.), Mab, regina țiganilor (sopr. sau mez.), Henry Smith, armurier (ten.), Ducele de Rothsay (bar. sau ten.), Ralph, ucenicul lui Glover (b. sau bar.), un domn în serviciul ducelui Rothsay (ten.), majordomul Ducelui (b.). Acțiunea se desfășoară în Scoția.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. În atelierul său, Smith se gândește la Catherine. Năvălește o țigancă urmărită de oameni și cere adăpost. Apoi sosesc Catherine și tatăl ei, cu diferite bunătăți pentru a sărbători ziua de Sf. Valentin. Între Catherine și Smith există o simpatie deosebită pe care și Glover o încurajează, preferând-o față de cea cu ucenicul său Ralph. În semn de dragoste, Smith îi oferă Catherinei o floare din email și aur. Sunt toți surprinși de vizita Ducelui care, dincolo de orice pretext, este și el interesat de Catherine, invitând-o seara la castel. Smith nu este de acord și Catherine, supărată, aruncă floarea primită, pe care o ridică țiganca Mab.

Actul II. În timpul carnavalului, Ducele aranjează cu Mab să o răpească pe Catherine. Țiganca, cândva metresa Ducelui, este de acord, gândind că o să se substituie fetei. La fereastra Catherinei, Smith îi cântă o serenadă, urmată de cântecul de beție al lui Ralph, care își îneacă necazul în băutură. El vede majordomul Ducelui plecând din casa lui Glover cu o femeie mascată și îi anunță pe Smith și Glover. De-abia când se deschide fereastra și Catherine încearcă să răspundă serenadei lui Smith el își dă seama că s-a înșelat.

Actul III. Ducele se laudă comesenilor cu noua sa cucerire, sub mască nerecunoscând-o pe Mab. Ducele ia de pe corsajul țigăncii floarea culeasă de ea. Apoi ea fuge urmărită de Duce. Glover îl întâlnește și îi cere aprobarea pentru căsătoria fiicei sale cu Smith. Catherine asistă la discuție și nu înțelege despre ce vorbește Ducele, care crede că ea l-a vizitat, și nici de ce Smith o respinge, văzând floarea dăruită de el în mâinile Ducelui.

Actul IV. În dimineața de Sf. Valentin, Smith se ceartă cu Ralph care o apără pe Catherine. Cei doi vor să se bată în duel, dar Catherine îi desparte, evocând cu tristețe sentimentele care o legau de Smith. Intervine Mab și anunță că Ducele a interzis duelul. Toți o privesc pe Catherine, care pare că și-a pierdut rațiunea. Neînțelegerea se restabilește când se aude din nou serenada și, la fereastră, în locul lui Catherine, apare Mab. Cu bucurie, Smith anunță că Valentina sa va fi Catherine, totul terminându-se astfel cu bine.

Carmen

Dramă lirică în patru acte. Libretul de Henri Meilhac și Ludovic Halévy. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 3 martie 1875. Personajele: Carmen (mez.), Micaela (sopr.), Frasquita (sopr.), Mercedes (mez.), Don José (ten.), Zuniga (b.), Morales (bar.), Escamillo (bar.), ofițeri, lucrători, țigani, contrabandiști, popor. Acțiunea se desfășoară în Spania, în jurul anului 1820.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. La Sevilla, în fața manufacturii de tabac, mulțimea așteaptă ieșirea lucrătoarelor. Micaela îl caută printre dragonii corpului de gardă pe Don José și, negăsindu-l, se îndepărtează. Acesta sosește în momentul în care ies și muncitoarele. Printre ele apare Carmen. De îndată îl remarcă pe Don José, aparent indiferent la ochiadele fetei. Micaela se reîntoarce cu vești de la mama lui José. Izbucnește un mare scandal în manufactură. Fetele o acuză pe Carmen de provocarea lui. Ofițerul o încredințează lui José ca să o conducă la închisoare. Etalându-și toate farmecele, Carmen îl convinge să o lase să fugă în schimbul promisiunii de a-l reîntâlni.

Actul II. În taverna lui Lillas Pastia țigani și contrabandiști petrec, îl ovaționează pe Escamillo. Carmen îi refuză avansurile căci îl așteaptă pe José. Întâlnindu-se cu el, își dă seama de puterea ce o are asupra lui și, după câteva confruntări, îl convinge să o urmeze cu contrabandiștii în munți.

Actul III. José are remușcări pentru faptele sale de dezertor, iar Carmen s-a plictisit. Ea își ghicește în cărți și află că va muri curând. Între timp Micaela îi găsește, aducând vestea apropiatei morți a mamei lui José. Acesta va trebui să plece, chinuit de gelozie, căci, în munți, Escamillo a regăsit-o pe Carmen și a invitat-o la o coridă.

Actul IV. Înaintea coridei, Carmen și Escamillo schimbă mărturisiri de iubire. José îi pândește și-i taie calea lui Carmen la intrarea în arenă. În fața refuzului ei de a-l urma, nebun de gelozie, o ucide.

Trăsăturile unei capodopere se întâlnesc în întreaga partitură. În versiunea cu recitativele cântate, realizată mai târziu de Ernest Guiraud, *Carmen* este unul dintre cele mai frecvente titluri ale marelui repertoriu, concludentă dovadă a geniului celui care a creat-o.

FRANÇOIS-ADRIEN BOIELDIEU

Asigurând tranziția de la clasicism spre romantism, *Fr.-A. Boieldieu* (16 decembrie 1775 – 8 octombrie 1834) reprezintă noul curent care aduce în muzica franceză spiritul operei comice, într-o formulă deosebită de comedia muzicală italiană. Eleganța și agreabilul se îmbină în muzica sa cu claritatea scriiturii și eficiența teatrală, ceea ce i-a asigurat o constantă aderență din partea publicului francez care nu a uitat câteva dintre partiturile sale: *Le Calife de Bagdad, Ma Tante Aurore, Jean de Paris* și *La Dame blanche.*

Scanned with OKEN Scanner

Doamna albă (La Dame blanche)

Operă în trei acte. Libretul de E. Scribe după romanele lui W. Scott, *Guy Mannering* și *The Monastery*. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 30 decembrie 1825. Personajele: Dickson (b.), Georges (ten.), Gaveston (b.), Anna (sopr.), Margueritte (mez.), proprietari, săteni. Acțiunea se desfășoară în Scoția, în 1759.

Actul I. Ofițerul Georges cere găzduire în casa lui Dickson, proprietar de terenuri pe moșia contelui de Avenel. Tânărul o caută pe fata care l-a îngrijit când fusese rănit și de care este îndrăgostit. Despre propria tinerețe își amintește foarte vag. De la Dickson află că ultimul conte Avenel a fost gonit de dușmanii Stuarților și a murit în Franța. Proprietatea contelui, girată de intendentul său, Gaveston, va fi scoasă în curând la licitație sub presiunea creditorilor. Intendentul speră să o poată cumpăra la licitație, dar ceilalți proprietari din regiune vor să-l împiedice pentru a o păstra în numele contelui. Castelul are legenda sa: fantoma Doamnei albe. În seara respectivă, Doamna albă îl cheamă pe Dickson, dar acesta, înspăimântat, îl roagă pe Georges să-l reprezinte.

Actul II. În sala gotică a castelului Avenel, la miezul nopții, Anna îl așteaptă pe Dickson. Ea este fata căutată de Georges. Anna vrea să salveze castelul apelând la comoara familiei Avenel despre care, înainte de moarte, i-a vorbit contesa. Sub aparența Doamnei albe, îl roagă pe Georges să utilizeze comoara și să răscumpere castelul, ceea ce tânărul va înfăptui.

Actul III. Anna și doica ei au reușit să dejoace manevrele lui Gaveston. Ea descoperă că Georges este de fapt fiul contelui dispărut. Totul se încheie cu bine.

Capodopera lui Boieldieu marchează momentul de afirmare a genului de *opéra-comique*, inaugurând marea vogă a spectacolelor din sala Feydeau. Muzica ei este agreabilă, melodioasă, clară, păstrându-și mereu afecțiunea publicului francez. În 1962 a avut loc la Paris cea de a 1000-a reprezentație.

ARRIGO BOITO

Numele lui *Arrigo Boito* (24 februarie 1842 – 10 iunie 1918) este strâns legat de perioada finală a romantismului liric italian nu numai prin propria creație muzicală – operele *Mefistofele* și *Nerone* (prezentare postumă în 1924) –, dar și prin modul în care artistul s-a implicat în

Scanned with OKEN Scanner

colaborările literare, în calitate de libretist – cu Verdi (*Simon Boccanegra*, *Otello*, *Falstaff*), Ponchielli (*Gioconda*, semnată cu pseudonimul Tobia Gorrio), Catalani (*La Falce*) – și de traducător în italiană a unor opere wagneriene (*Rienzi*, *Tristan și Isolda*). Dintre alte opere ale sale, care nu s-au păstrat în repertoriu, mai citățm *Orestiada*, *Ero e Leandro*.

Mefistofele

Operă în patru acte, cu Prolog și Epilog. Libretul de compozitor după *Faust*, de Goethe. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 5 martie 1868. Personajele: Mefistofele (b.), Faust (ten.), Wagner (ten.), Nereo (ten.), Margherita (sopr.), Marta (contralto), Elena (sopr.), „chorus misticus", îngeri, cherubini, preoți, studenți, orășeni, vrăjitoare, sirene, soldați, corifei greci. Acțiunea se desfășoară la Frankfurt pe Main, pe Muntele Brocken și în Grecia, pe malurile râului Peneyos.

Prolog. Mefistofele se laudă lui Dumnezeu că va ști să cucerească un suflet.

Actul I. *Scena 1*. În ziua de Paște, în mulțimea care asistă la cortegiul prințului elector se află și Faust cu discipolul său Wagner. Când se lasă întunericul, simte cu neliniște că este urmărit de un călugăr cenușiu – Mefistofele. *Scena 2*. Faust se pregătește să citească. Apare călugărul, își aruncă rasa și se arată Mefistofele care îi propune un pact – tinerețea și bucuriile vieții în schimbul sufletului. Faust acceptă, pentru a trăi măcar o dată fericirea perfectă.

Actul II. *Scena 1*. Faust tânăr, sub numele de Enrico, îi face curte Margheritei, convingând-o să-i administreze mamei sale un somnifer, ca să fie liberi. *Scena 2*. Pe Muntele Brocken, Mefistofele l-a adus pe Faust să asiste la sabat. Acesta este impresionat de viziunea Margheritei, cu un semn roșu pe gât. Mefistofele îl aruncă în dansul infernal.

Actul III. În închisoare, Margherita, delirând, își evocă copilul ucis și mama moartă, după ce a părăsit-o Faust. Cei doi apar, încercând să o ia cu ei. După bucuria revederii, Margherita îl recunoaște pe Mefistofele și, într-o clipă de luciditate, imploră Cerul, căzând fără viață. Vocile celeste anunță iertarea ei.

Actul IV. În Grecia, Faust dorește să o întâlnească pe frumoasa Elena pentru a realiza unirea ideală a frumuseții grecești cu înțelepciunea germană, spiritul clasicismului cu romantismul. Elena, evocând Războiul Troian, se arată sensibilă la iubirea lui Faust.

Scanned with OKEN Scanner

Epilog. Redevenind bătrân, Faust gândește la vana căutare a fericirii lumești. Înțelege că numai iubirea pentru Dumnezeu poate să-i dea această fericire. Îl invocă pe Dumnezeu și își face o pavăză din Evanghelie împotriva lui Mefistofele. Faust moare salvat, în timp ce Mefistofele dispare învins.

Fără îndoială, capodopera vieții sale, *Mefistofele*, reflectă mai mult decât un spirit original în conceperea dramaturgiei și realizarea muzicii, propunând în lumea operei italiene o incursiune spre abordarea filosofică a poemului goethean, atitudine destul de neobișnuită la acea vreme pentru melodrama lirică. Interesant este însă și modul în care, vrând-nevrând, mai mulți dintre contemporanii apogeului lui Verdi caută să se elibereze cumva de amprenta geniului său. Dintre aceștia, Boito alege formula unui stil de *grand opéra* vocal-simfonic adaptat mentalității italiene, ceea ce, în mare parte, și după numeroase retușuri, devine valabil și oarecum unic în peisajul stilistic al celei de a doua jumătăți a secolului. Totuși, dincolo de grandoare și de tipologia dramaturgică specifică, în memoria publicului opera sa va stărui prin câteva mari pagini solistice, destinate lui **Mefistofele** (*Ave, Signor*, Prolog; *Son lo spirito che nega*, Actul I; *Ecco il mondo*, Actul II), **Faust** (*Dai campi, dai prati*, Actul I; *Forma ideal*, Actul IV; *Giunto sul passo estremo*, Epilog), **Margherita** (*L'altra notte in fondo al mare*, *Spunta l'aurora pallida*, Actul III) și **Elena** (*La luna immobile innonda l'etere*, Actul IV). Astfel, romantismul italian triumfă încă o dată prin generoasa solicitare a vocii ca ideal al teatrului muzical și emoționalității comunicării sonore, cuprinzând, în cortegiul succesului, și gândirea complexă și generoasă a compozitorului.

ALEXANDR PORFIRIEVICI BORODIN

Membru al celebrului nucleu romantic rus „Grupul celor cinci", *A. P. Borodin* (12 noiembrie 1833 – 27 februarie 1887) a lăsat o moștenire artistică relativ restrânsă, care a contribuit însă la răspândirea europeană a muzicii școlii naționale. În domeniul teatrului muzical se păstrează schițe pentru opera *Bogatârii*, un act dintr-o altă lucrare, *Mlada* (Actul IV), și, aproape în întregime, lucrarea sa de căpetenie, *Cneaz Igor*, în care se afirmă drept un continuator al drumului deschis de Glinka.

Cneazul Igor (Cneaz Igor)

Operă în patru acte și Prolog. Libretul de compozitor după poemul rus anonim *Cântec despre oastea lui Igor* (secolul al IX-lea). Premiera – Sankt Petersburg, Teatr Mariinski, 4 noiembrie 1890. Personajele: Igor Sviatoslavici, prinț de Seversk (bar.), Iaroslavna, soția sa (sopr.), Vladimir

Scanned with OKEN Scanner

Igorevici, fiul prințului (ten.), Vladimir Iaroslavici, prinț Galițki, fratele Iaroslavnei (b.-bar.), Konceac, han polovețian (b.), Konceacovna, fiica sa (mez.), Olvur, polovețian (ten.), prinți și prințese ruse, soldați, polovețieni, slujitorii lui Konceac, sclavi, prizonieri ruși. Acțiunea se desfășoară în 1185, în cetatea Putivi și în tabăra polovețiană.

Prolog. Oastea lui Igor este pregătită de luptă când, deodată, se produce o eclipsă de soare în care toți văd o prevestire rea. Totuși Igor și fiul său Vladimir pleacă, în timp ce alții, mai lași, se retrag la cumnatul cneazului, prințul Galițki.

Actul I. *Tabloul 1*. O petrecere la Galițki, care a reușit o nouă ispravă – răpirea unei fete. Cineva îi propune să-l înlocuiască pe Cneaz cu prințul, iar acesta le promite o viață de plăceri. Prietenele fetei vin să-i ceară eliberarea, dar Galițki le gonește. *Tabloul 2*. În apartamentul Iaroslavnei, care este neliniștită de soarta lui Igor, vin fetele să se plângă de Galițki. Iaroslavna îl ceartă, acesta promițând vag să se îndrepte. Sosește un mesager care aduce vestea înfrângerii lui Igor. Armata și cei doi conducători sunt prizonieri.

Actul II. În tabăra polovețienilor, Vladimir s-a îndrăgostit de Konceacovna. Olvur, un polovețian convertit la creștinism, îi propune lui Igor să fugă. Între timp, Konceac, din stimă pentru prizonierul său, îi oferă un spectacol (dansurile polovețiene).

Actul III. Aflând vestea că cetatea a căzut în mâinile vrăjmașilor, Igor și ostașii săi fug. Vladimir este prins, iar Konceac îi oferă mâna fiicei sale.

Actul IV. Iaroslavna plânge soarta soțului și fiului când, deodată, Cneazul apare în fruntea ostașilor săi. Vor reîncepe lupta, dar, pentru a fi siguri de victorie, pornesc cu toții spre catedrală să se roage pentru reușită. Clopotele bat puternic.

Opera, terminată de Glazunov, reprezintă unica lucrare de gen a compozitorului, una dintre cele mai caracteristice ale romantismului rus.

BENJAMIN BRITTEN

Datorită creației lui *Benjamin Britten* (22 noiembrie 1913 – 14 decembrie 1976), muzica engleză și-a cucerit strălucirea pierdută în epoca romantică. În genuri din cele mai diferite – de la muzica instrumentală la muzica simfonică sau vocal-simfonică – personalitatea lui Britten s-a impus prin factura originală a gândirii și modul de

Scanned with OKEN Scanner

recepționare a marii tradiții. După debutul cu opereta *Paul Bunyan*, Britten a lansat o seamă de titluri imediat recepționate de aproape toate marile scene lirice – *Peter Grimes*, *The Rape of Lucretia*, *Albert Herring*, *Beggar's Opera* (versiune nouă după Pepusch și Gay), *Let's Make an Opera*, *The little Sweep*, *Billy Budd*, *Gloriana*, *The Turn of the Screw*, *Noye's Fludde*, *A Midsummer Night's Dream* și *Death in Venice*. Prin aceste creații, Britten și-a asigurat o largă audiență în cele mai diferite cercuri muzicale contemporane.

Peter Grimes

Operă în trei acte, cu Prolog. Libretul de Montagu Slater, după poemul lui George Crabbe. Premiera – Londra, Sadler's Wells Theatre, 7 iunie 1945. Personajele: Peter Grimes, pescar (ten.), John, ucenicul său (rol mut), Hellen Orford, învățătoare (sopr.), Balstrode, căpitan în marina comercială, pensionar (bar.), Auntie, patroana cârciumii Mistrețul (contralto), nepoatele ei (sopr.), Bob Boles, pescar metodist (ten.), Swallow, magistrat (b.), doamna Sedley, văduvă bogată (mez.), reverendul Horace Adams (ten.), Ned Keene, farmacist (bar.), dr. Throp (rol mut), Hobson, căruțaș (b.), locuitori, pescari. Acțiunea se desfășoară într-un oraș de pescari, pe Coasta de Est a Angliei, spre 1830.

Prolog. În sala primăriei, Grimes este achitat, din lipsă de probe, de acuzația că a provocat moartea ucenicului său. Locuitorii orășelului sunt nemulțumiți, însă Hellen îl încurajează, promițându-i că o să-l ajute să se reabiliteze.

Actul I. *Scena 1*. Fiindu-i prea greu să lucreze singur, Grimes acceptă, ignorând recomandarea judecătorului de a angaja un alt ucenic. O furtună izbucnește pe mare. *Scena 2*. Furtuna este din ce în ce mai mare. Un pescar anunță că barca lui Grimes a fost avariată. Acesta intră în cârciumă cu un aer pierdut, încât toți cred că este beat. În timp ce pescarii îl numesc asasin, noul ucenic vine și-l ia cu forța, conducându-l spre casă.

Actul II. *Scena 1*. Hellen stă de vorbă cu ucenicul, care are un aer abătut și poartă semnele unor lovituri. Grimes apare, chemându-l să pornească în larg. Între Hellen și Grimes izbucnește o ceartă în încercarea de a-l apăra pe ucenic. Toți localnicii hotărăsc să inspecteze ce se petrece la Grimes acasă. *Scena 2*. În cocioaba lui Grimes ucenicul plânge, iar acesta încearcă să-l consoleze. Auzind oamenii care vin, Grimes îl impinge afară pe faleză. Copilul cade în valuri și moare. La intrarea oamenilor casa este goală.

Scanned with OKEN Scanner

Actul III. *Scena 1*. Un bal la primărie. Oamenii au observat absența lui Grimes și a ucenicului, dar se gândesc că aceștia sunt pe mare. Doamna Ledley spune că hainele copilului au fost pescuite din apă, ceea ce face din nou credibile acuzațiile împotriva lui Grimes. Judecătorul ordonă căutarea faptașului. *Scena 2*. Grimes, pe jumătate nebun, rătăcește prin ceață și pe plajă, unde îl găsesc Hellen și căpitanul Balstrode, care îl sfătuiește să plece în larg și să se înece. Într-adevăr, Grimes pleacă. În zori, cineva anunță că o barcă s-a scufundat. Nimeni nu acordă importanță acestei vești.

Prin această operă, numele lui Britten s-a impus în teatrul liric, deschizând un nou drum și muzicii engleze de teatru muzical. Elementul vocal predomină, iar limbajul muzical dovedește un eclectism care nu umbrește originalitatea compozitorului. Interludiile operei figurează adesea și în concertele simfonice, sub numele de *Patru interludii marine*.

Violul Lucreției (The Rape of Lucretia)

Operă cu Prolog și două acte. Libretul de Roland Duncan după piesa omonimă de André Obey. Premiera – Glyndebourne, Sussex, Mr John Cristie's Opera House, 12 iulie 1946. Personajele: Cor recitativic (ten., sopr.), Collatin și Junius, generali romani (b., bar.), prințul Tarquin, fiul tiranului etrusc Tarquin cel Superb (bar.), Lucreția, soția lui Collatin (alto), Bianca, dădaca Lucreției (mez.), Lucia, servitoarea Lucreției (sopr.). Acțiunea se desfășoară pe câmpul de luptă roman și în casa Lucreției, aproximativ în anul 500 î.Hr.

Prolog. Povestirea nenorocirilor abătute asupra Romei în timpul lui Tarquin.

Actul I. O tabără militară la porțile Romei, noapte toridă. Collatin, Junius și Tarquin beau și acuză femeile de infidelitate. Numai Lucreția se bucură de reputația unei fidelități extreme. Tarquin hotărăște să o prindă în capcană pe această femeie ale cărei merite sunt atât de lăudate. (*Intermezzo* – Tarquin călărește spre Roma).

Actul II. *Tabloul 1*. Etruscii au provocat mari dezastre în Roma. Se adaugă la pagube și starea psihică a locuitorilor. Singura lor pavăză este virtuoasa Lucreția. Tarquin reușește să se strecoare în camera Lucreției și, cu toată opoziția ei, o violează. (*Intermezzo* – Coralul creștin „Când virtutea este batjocorită de păcat.") *Tabloul 2*. Bianca și Lucia salută venirea zilei. Sunt îngrozite aflând ce s-a întâmplat. Lucreția își cheamă soțul și se pregătește de moarte. Collatrin îi declară iubirea și încrederea

Scanned with OKEN Scanner

în ea, dar Lucreția consideră că singura soluție de a-și dovedi nevinovăția este sinuciderea. Ea se străpunge cu un pumnal. Toți sunt consternați, dar doliul general provocat de moartea ei creează promisiunea salvării.

Albert Herring

Operă în trei acte. Libretul de Eric Crozier, inspirat de o nuvelă de Maupassant. Premiera – Festivalul de la Glyndebourne, 20 iunie 1947. Personajele: Lady Billows (sopr.), Florence, menajera ei (contralto), domnișoara Wordswirth, profesoară (sopr.), domnul Gedge, preot (bar.), maiorul Upfold (ten.), superintendentul Budd (b.), Sid, ajutor de măcelar (bar.), Albert Herring (ten.), Nancy (mez.), Emile, Cis, Harry, copii. Acțiunea se desfășoară la Loxford, un târgușor din Suffolk, în 1900.

Actul I. *Tabloul 1.* La cicălitoarea Lady Billows sosește o delegație cu notabilitățile orașului pentru a dezbate dificila problemă a alegerii celei mai virtuoase fete din oraș ca regină a lunii mai. După ce, spre satisfacția Lady-ei Billows, se resping toate propunerile, apare ideea numirii unui rege al lunii mai. Opiniile se îndreaptă spre Albert Herring, fiul zarzavagioaicei din oraș. *Tabloul 2.* În fața magazinului de zarzavaturi, un mesager îl cheamă pe Albert la primar. Între timp acesta servește clienții și asistă jenat la curtea făcută de Sid fetei brutarului, Nancy. Urmează Florence care vestește apropiata vizită a comitetului, iar mama lui Albert, care îl domină, își manifestă bucuria, agrementată de perspectiva premiului de 25 de lire. Nimeni nu-l bagă în seamă pe Albert, care e jenat că va trebui să apară în fața cetățenilor costumat și cu coroniță. Mama nu-i ia în considerare protestele, hotărând ea ce trebuie să facă fiul său.

Actul II. Are loc sărbătorirea regelui lunii mai, toți îi fac daruri și cântă, fără să observe cineva cât de stingherit se simte Albert în postura ce i s-a impus.

Actul III. *Tabloul 1.* Întors de la serbare, cu puțină băutură în cap, Albert se răzvrătește și, profitând de absența mamei, hotărăște să părăsească magazinul. Când aceasta sosește, neprimind niciun răspuns, este convinsă că Albert doarme. *Tabloul 2.* Orașul este în fierbere când se observă dispariția lui Albert. După nenumărate căutări, toți ajung la concluzia că lui Albert i s-a întâmplat ceva rău. Se varsă lacrimile de rigoare, mama este dezolată privind coroniţa călcată în picioare. Deodată, Albert apare, puțin amețit și plin de voie bună. După ce și-a petrecut noaptea într-un birt, în tovărășia unor haimanale, cheltuind o parte din premiu, s-a întors acasă, unde mama își dă seama că

Scanned with OKEN Scanner

„autoritatea" ei a primit o gravă lovitură. Văzând că se retrage furioasă, Albert râde și, împreună cu Nancy și Sid, începe să sărbătorească noua sa viață, în care nu se va mai amesteca nimeni.

Oferind publicului de după război un spectacol plin de culoare și bună dispoziție, cu personaje al căror contur hazliu este deosebit de realizat, Britten intuiește de fapt rosturile imediate ale teatrului. Succesul i-a confirmat presupunerile, opera devenind una dintre cele mai populare din repertoriul englez, adesea prezentată în stagiunile lirice.

Billy Budd

Operă în patru acte, cu Prolog și Epilog (versiune revizuită în două acte). Libretul de Edward Morgan Forster și Eric Crozier după o povestire de Hermann Melville. Premiera – Londra, Covent Garden, 1 decembrie 1951. Personajele: Billy Budd (bar.), Edward Fairfax Vere, căpitanul vasului *L'Indomptable* (ten.), John Claggart, căpitan (b.), Mr Redburn, locotenent (bar.), Mr Flint, sef de echipaj (bar.), locotenent Ratcliffe (b.), Dansker, marinar bătrân (b.), Donald, matelot (bar.), un novice (ten.), prietenul novicelui (bar.), Squeak, caporal (ten.), Bosun (bar.), un marinar (bar.), doi secunzi (bar., bar.), Maintop (ten.), Jones, îmbarcat cu forța (b.), elevi de marină, ofițeri, soldați de marină (cor). Acțiunea se desfășoară la bordul vasului *L'Indomptable*, în timpul războiului coaliților împotriva Franței, în 1797.

Prolog. Bătrânul căpitan Vere meditează asupra vieții sale, căutându-și pacea. Se întreabă cum și de ce a ajuns să fie de partea răului.

Actul I. Pe bordul vasului domnește agitația, care crește atunci când doi căpitani pedepsesc cu bătaia un novice. Sunt aduși trei prizonieri de pe un alt vas. Primul protestează împotriva îmbarcării forțate, celălalt acceptă destinul, ultimul este curios să vadă ce i se cere. Acesta este Billy Budd. Claggart îl detestă de la prima vedere, dar acceptă, la cererea ofițerilor, care îl bănuiesc de gândire prea liberă, să-i supravegheze acțiunile.

Actul II. *Tabloul 1*. În cabina căpitanului ofițerii studiază bătălia ce se apropie. Vere se teme că va fi atacat de francezi, însă are încredere în echipajul englezesc. *Tabloul 2*. În dormitorul mateloților Budd îl surprinde pe Squeack umblându-i în lucruri și se înfurie. Furia îi dezvăluie bâlbâiala, care, de fapt, este singurul său defect. Se plănuiește ca cineva să-l provoace din nou pe Budd.

Actul III. *Tabloul 1*. Pe punte e ceață, ceea ce împiedică lupta cu francezii. Claggart încearcă să-l facă suspect pe Budd în ochii căpitanului, prin vagi denunțuri. Căpitanul îl cheamă pe Budd în cabina lui.

Scanned with OKEN Scanner

Tabloul 2. Căpitanul înțelege că Budd este nevinovat și organizează o confruntare între cei doi. Budd este atât de șocat de acuzații încât îl lovește puternic pe Claggart, care moare. Deși căpitanul este convins că Budd avea dreptate, îl condamnă la moarte.

Actul IV. Pe punte, mateloții intervin în favoarea lui Budd, dar acesta se lasă executat.

Epilog. Căpitanul Vere își găsește pacea recunoscându-și slăbiciunea de a nu fi intervenit în numele binelui.

Răsucirea șurubului (The Turn of the Screw)

Operă în două acte și un Prolog. Libretul de Myfanwy Piper după o nuvelă de Henry James. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 14 septembrie 1954. Personajele: povestitorul (ten.), institutoarea (sopr.), Peter Quint, un servitor din trecut (ten.), Miss Jessel, fostă institutoare (sopr.). Acțiunea se desfășoară în estul Angliei, la Bly, spre mijlocul secolului al XX-lea.

Prolog. Povestitorul relatează (acompaniat la pian) acțiunea care precede opera: fosta institutoare, Miss Jessel, a notat într-un jurnal soarta celor doi orfani care, lăsați în seama unui tutore, au fost abandonați de acesta în grija ei, pentru a nu fi deranjat în vreun fel.

Actul I. Noua institutoare este primită în casa de la țară de către doamna Grose și cei doi copii. Vizitând parcul, aceasta zărește un străin. Este Peter Quint, fostul servitor, care avusese o influență proastă asupra copiilor și asupra institutoarei precedente. Ambii sunt de fapt morți deja, dar institutoarea își dă seama că influența asupra copiilor continuă să opereze. Noaptea, ei coboară în curte, chemați de spiritele celor doi, și numai la intervenția institutoarei își întrerup conversația cu aceștia.

Actul II. Miss Jessel și Quint au semnat un pact pentru distrugerea copiilor. Influența fantomelor asupra lor este din ce în ce mai mare, ei devin dificili și cele două femei care îi ingrijesc au mari probleme pentru a-i stăpâni. Încălcând consemnul, institutoarea îi scrie tutorelui și, constatând că scrisoarea a fost furată, pleacă cu fetița pentru a o salva. Rămasă numai cu băiatul, servitoarea încearcă să-l smulgă de sub influența lui Quint. Recunoscând că a furat scrisoarea, băiatul se eliberează, dar efortul a fost prea mare și își pierde viața.

Desfășurarea operei este alertă, cuprinzând 16 scene scurte și puternic dramatice. Din punct de vedere muzical, acțiunea este gândită sub forma unor variațiuni corespunzând fiecărei scene, într-o acumulare continuă. Opera s-a bucurat, încă de la premieră, de un succes constant.

Scanned with OKEN Scanner

Moarte la Veneţia (Death in Venice)

Operă în două acte. Libretul de Myfanwy Piper după romanul lui Thomas Mann. Premiera – Festivalul din Aldeburgh, 16 iunie 1973. Personajele: Gustav von Aschenbach, romancier (ten.), voiajorul, bătrânul frumos, bătrânul gondolier, hotelierul, coaforul, şeful muzicienilor ambulanţi, Dyonisos (bar.), vocea lui Apollo (contratenor), mama poloneză (dansatoare), Tadzio, fiul ei (dansator), fiicele ei (dansatoare), Jaschiu, prietenul lui Tadzio (dansator), portarul hotelului (ten.), luntraşul de la Lido (ten.), băiatul hotelului (bar.), vânzătoarea de doi bani (sopr.), cerşetoarea (mez.), vânzătoarea de jurnale (sopr.), sticlarul (ten.), vânzătoarea de dantele (sopr.), ghidul (bar.), muzicienii ambulanţi (sopr., ten.), funcţionarul agenţiei de voiaj (bar.), doi acrobaţi (dansatori), doi ruşi, mama şi tatăl (sopr., b.), doica rusă (sopr.), mama nemţoaică (mez.), gondolieri (ten., b.). Acţiunea se desfăşoară la Veneţia, în anul 1911.

Actul I. *Scena 1.* „München". Aschenbach, celebru scriitor, gândeşte la incapacitatea sa de a mai scrie, căci îi lipsesc cuvintele. Aflat în preajma intrării unui cimitir, este abordat de un pelerin care, prin prezenţa sa, îl impulsionează să plece în călătorie spre sud. *Scena 2.* „Călătoria". Pe vaporul care merge spre Veneţia, printre pasageri, bătrânul frumos cântă despre acele locuri. Îl salută pe Aschenbach întrebându-l dacă merge într-acolo, iar acesta, evitându-l, se întreabă, la rându-i, de ce întreprinde călătoria. *Scena 3.* „Veneţia". (Este precedată de o scurtă uvertură descriind drumul spre Lido.) Aschenbach este condus de bătrânul gondolier, împotriva voinţei sale, spre un hotel de la Lido, unde este întâmpinat de recepţioner. Nemaigăsindu-l pe gondolier, pentru a-i plăti drumul, vede în aceasta un presentiment al morţii. *Scena 4.* „Prima seară la hotel". Scriitorul vizitează camera, observă vizitatorii care locuiesc în hotel şi întâlneşte o familie poloneză formată din mamă, două fete, doica şi tânărul Tadzio, care îi face o impresie aparte („...numai în spiritul Greciei exista o asemenea perfecţiune luminoasă, privire de aur... un copil muritor cu o graţie nemuritoare" – murmură scriitorul, observându-l). Îşi dă seama că există în firea sa o înclinaţie periculoasă şi iraţională pentru ceea ce este frumos. *Scena 5.* „Pe plajă". Aschenbach întârzie şederea pe plajă pentru a urmări jocul copiilor şi mai ales prezenţa lui Tadzio, al cărui nume îl percepe cu greu. Monologhează în continuare asupra admiraţiei faţă de frumuseţe. *Scena 6.* „Plecarea ratată". Mai multe inconveniente ale sejurului îl decid să părăsească Veneţia, dar îndoielile revin la vederea lui Tadzio. Pleacă spre gară şi, apoi, revine la Lido cu scuza că vremea s-a îmbunătăţit. Priveşte de la fereastră plaja unde Tadzio se joacă

Scanned with OKEN Scanner

cu alți tineri și gândește că hotărârea lui de a reveni a fost bună. *Scena 7.* „Jocuri apolinice". Urmărind jocul tinerilor, Aschenbach le transpune în Olimpiadele Antichității, unde Tadzio ar trebui încununat cu lauri. Vocea imaginară a lui Apollo descrie jocurile, iar Aschenbach, convins că acum va putea reîncepe să scrie, îl felicită pe Tadzio, care, trecând, îi surâde. Scriitorul trăiește o transă, murmurând „te iubesc...".

Actul II. *Scena 8.* „Salonul de coafură". Aschenbach este împărțit între dorința de a scrie și culpabilitatea stării sale de corupție, subliniată de incapacitatea sa de a comunica cu Tadzio. Observațiile coaforului de la hotel îi confirmă starea maladivă. *Scena 9.* „Urmărirea". Totul îi displace lui Aschenbach în ambianța venețiană, și totuși, când întâlnește familia poloneză, caută să evite exprimarea unor asemenea impresii de teamă să nu îi facă să plece. Scriitorul îi urmărește în promenadele lor atât de insistent încât Tadzio percepe aceasta. Reîntors la hotel, încearcă să-și justifice starea obsesivă pe planul admirației pentru arta greacă. *Scena 10.* „Muzicienii ambulanți". Aschenbach urmărește un spectacol de artiști ambulanți care se combină cu zvonul unei epidemii de holeră răspândite la Veneția. *Scena 11.* „Agenția de călători". Funcționarul agenției vorbește scriitorului despre epidemia de holeră care determină plecarea masivă a vizitatorilor. *Scena 12.* „Doamna cu perle". Aschenbach ar dori să o prevină pe poloneză, care umblă împodobită cu un colier de perle, de pericolul epidemiei. Totuși, nu o face, de teama plecării acestei familii. Adoarme în cameră, neputincios de a acționa. *Scena 13.* „Visul". În somn, aude vocile lui Apollo și Dyonisos evocând o orgie. Trezindu-se își spune: „să facă zeii cu mine ce vor vrea". *Scena 14.* „Plaja pustie". Tadzio se joacă cu prietenii. Aschenbach îi observă. *Scena 15.* „Salonul de coafură". În dorința disperată de a-și regăsi tinerețea, Aschenbach cere coaforului de la hotel să-i vopsească părul și să-l machieze. Își aduce aminte, autoironizându-se, de bătrânul frumos care îi lăuda Veneția la începutul călătoriei. *Scena 16.* „Ultima vizitare a Veneției". În drumul său prin oraș, urmărindu-i pe polonezi, Aschenbach își dă seama că Tadzio îi acordă o anume atenție, amintindu-și că Socrate percepea frumusețea prin simțuri. *Scena 17.* „Plecarea". Hotelierul și portarul vorbesc despre exodul vizitatorilor. Pe plajă, Aschenbach privește la Tadzio și prietenii săi jucându-se cu inocență, apoi din ce în ce mai brutal. Tânărul este lovit, ceilalți fug, iar scriitorul nu are cum protesta. Aude cum Tadzio este chemat de departe. Încearcă să-i repete numele și, în timp ce Tadzio pleacă, moare în fotoliul în care se așezase.

Scanned with OKEN Scanner

FERRUCCIO BUSONI

Situat la momentul tranziției verismului către secolul XX, *Ferruccio Busoni* (1 aprilie 1866 – 22 iulie 1924) împletește cariera de pianist cu cea de compozitor. În 1888 începe monumentala muncă de transcripție pianistică a lucrărilor bachiene. Artist cu un simț al arhitecturilor vaste și al decorativului, a cântat în recitaluri creația lui Liszt și a dirijat la Berlin concerte de muzică contemporană. De asemenea, a făcut cunoscute publicului concertele lui Mozart, pe atunci încă neglijate, ornamentându-le cu cadențe proprii. Propune o estetică neconvențională pentru teatrul muzical în ce privește utilizarea antirealistă a cântului, bazată pe librete proprii. După *Die Brautwahl* (poveste fantastică inspirată de Hoffmann), *Arlecchino* și *Turandot* (după Gozzi), realizează o parodie de operă, „capriciu teatral", care se deschide cu o fanfară dodecafonică. În ce privește lucrarea sa muzical-teatrală capitală, *Doktor Faustus*, Busoni se îndreaptă spre un spectacol dominat de pitoresc, filosofie și metafizică.

Arlecchino

Capriciu teatral într-un act. Libretul de compozitor. Premiera – Zürich, Stadttheater, 11 mai 1917. Personajele: Ser Matteo del Sarto, croitor (bar.), Abatele Cospicuo (bar.), Doctorul Bombasto (b.), Arlecchino (rol vorbit), Leandro, cavaler (ten.), Annunziata, soția lui Matteo (rol mut), Colombina, soția lui Arlecchino (mez.), doi zbiri, un căruțaș, un măgar, persoane privind la ferestre. Acțiunea se desfășoară la Bergamo, în secolul al XVIII-lea.

Act unic. Așezat în fața casei, Matteo coase și citește *Divina Comedie*. Între timp, în casă, soția lui îl înșală cu Arlecchino. Dorind să plece, Arlecchino sare pe fereastră drept în fața croitorului, anunțându-l că barbarii se află la poarta orașului. Îi avertizează și pe Abate și pe Doctor de pericolul iminent. Toți se ascund în han. Deghizat în ofițer, Arlecchino îi comandă croitorului să apere orașul. Însă o nouă întâlnire cu Annunziata este zădărnicită de apariția Colombinei, soția sa. Pentru a se răzbuna, aceasta pleacă cu cavalerul Leandro. Arlecchino îl ucide pe cavaler și îi așază trupul în fața hanului, strigând că a fost comisă o crimă, apoi se ascunde. Abatele, văzând mortul, strigă după ajutor, dar curioșii care privesc de la ferestre nu îi acordă sprijinul. Cavalerul este încărcat într-o căruță trasă de un măgar, în timp ce Colombina, Bombasso și Abatele intonează un cântec de adio. Arlecchino pleacă cu

Scanned with OKEN Scanner

Annunziata. Când croitorul revine, după războiul care nu a avut loc, Annunziata îi spune că a fost la Vecernie. Matteo își reîncepe lectura din *Divina Comedie*.

Doctor Faust (Doktor Faustus)

Poem pentru muzică în două preludii, un intermediu și trei tablouri principale. Libretul de compozitor. Premiera – (versiunea Philippe Jarnach) Dresda, Sächsisches Stadttheater, Opernhaus, 21 mai 1925. Personajele: Poetul (rol vorbit), Doctor Faust (bar.), Wagner, asistentul lui, apoi Rector Magnificus (bar.), Mephisto – un om în negru, apoi călugăr, crainic, preot, mesager, paznic de noapte (ten.), Ducele de Parma (ten.), Ducesa de Parma (sopr.), maestrul de ceremonii (b.), fratele fetei, soldat (bar.), un locotenent (ten.), trei studenți din Cracovia (ten., b., b.), șase studenți la Wittenberg (ten., ten., ten., ten., bar., bar.), timidul (b.), voci ale spiritelor – Gravis, Levis, Asmodus, Belzebuth, Megäios (b., b., bar., ten., ten.) –, trei voci de femei (sopr., mez., alto), o apariție (rol mut), Solomon, Regina din Saba, Samson și Dalila, o sclavă neagră, Ioan și Salomeea cu un călău, Helena, un tânăr băiat gol, un copil, șase soldați, doi purtători de torțe, oameni mergând la biserică, curteni, vânători, studenți catolici și luterani, țărani, (cor). Acțiunea se desfășoară în Wittenberg și Parma, la sfârșitul Evului Mediu.

Primul preludiu. Faust încearcă zadarnic ca prin experiențe să cucerească tainele magiei. Trei studenți îi aduc de la Praga cartea magiei *Clavis Astartis Magica*, care ar trebui să-i arate cum poate intra în legătură cu forțe supraomenești.

Al doilea preludiu. Cartea îl ajută pe Faust să obțină un slujitor din Infern, pe Mephisto, care știe cum să placă noului stăpân. Pentru a-i demonstra capacitatea sa, ucide credincioși aflați în fața porții savantului. În zvonul clopotelor pascale, Faust semnează un pact cu diavolul: acesta trebuie să-i îndeplinească toate dorințele; în schimb va obține sufletul savantului.

Intermediu. În catedrala de la Wittenberg, un soldat imploră Cerul să-i indice omul care i-a sedus sora, cauză a sinuciderii ei. Faust aude rugăciunea și dorește să-l anihileze pe soldat. Apar doi oameni înarmați care îl ucid, bănuind că era asasinul căpitanului lor.

Acțiunea principală. *Tabloul 1*. Ducele de Parma l-a invitat la nunta sa pe Faust, ajuns magician celebru. Ajutat de Mephisto, el impresionează asistența cu magiile sale, inclusiv pe Ducesă. Transformă ziua în noapte și face să apară diferite personaje biblice. Ducesa este

Scanned with OKEN Scanner

sedusă de Faust, care pleacă împreună cu ea, în timp ce Mephisto îl liniștește pe Duce. *Tabloul 2.* În hanul de la Wittenberg, Faust se confruntă cu studenți catolici și protestanți. Urmează cererea acestora de a cunoaște experiențele lui Faust cu femeile. El își aduce aminte de Ducesă. Mephisto îi anunță moartea acesteia și îi oferă un ultim suvenir, un copil născut mort. Diavolul transformă apoi copilul mort într-o flacără, în care se distinge frumoasa Helena. Faust vrea să o îmbrățișeze, dar imaginea dispare. Înțelege caracterul efemer al vieții sale și absurditatea faptelor îndeplinite. Revin amintirile copilăriei și dorința unui nou început. Cei trei studenți de la Praga îi anunță însă apropierea morții sale. *Tabloul 3.* Seară de iarnă. Studenții sărbătoresc promovarea fostului asistent al lui Faust, Wagner, ca Magister Magnificus. Revenit la casa din orașul natal, Faust găsește pe trepte o cerșetoare, în brațe cu un copil. Îi pare imaginea Ducesei. Aceasta îi încredințează copilul mort. Disperat, Faust se îndreaptă spre catedrală, dar soldatul ucis îi barează calea. Faust atinge totuși crucifixul, dar nu găsește niciun cuvânt pentru a se ruga. Mephisto transformă imaginea crucifixului în chipul Helenei. În clipa morții, Faust dăruiește viața sa copilului mort. În locul acestuia se ridică un bărbat tânăr. Mephisto nu mai găsește decât învelișul efemer al trupului lui Faust, golit de viață.

„Această operă va crea o școală de compoziție care se va afirma de-a lungul timpului" spune Faust în Prolog. Într-adevăr, deși nu a devenit un titlu al marelui repertoriu, lucrarea lui Busoni a dat idei multor compozitori ai secolului XX, dornici să îmbine misterul cu *happening*-ul scenic. Opera *Doktor Faustus* a mai cunoscut o versiune muzicală, realizată de către dirijorul Antony Beaumont și prezentată în premieră la Bologna, Teatro Communale, la 2 aprilie 1985.

ALFREDO CATALANI

Dintre compozitorii care și-au păstrat o anumită factură personală în opera italiană din perioada verdiană, *Alfredo Catalani* (19 iunie 1854 – 7 august 1893) se remarcă prin inspirație melodică și un anume spirit dramatic preverist, mai ales în opera sa cea mai cunoscută, *La Wally*. Celelalte creații ale sale – printre care *La Falce*, refăcută pe un libret de Boito sub numele *Loreley*, *Dejanice* și *Edmea* – nu mai figurează în repertoriul teatrelor lirice.

Scanned with OKEN Scanner

La Wally

Operă în patru acte. Libretul de Luigi Illica după romanul *Die Geyer Wally*, de W. von Hillern. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 20 ianuarie 1892. Personajele: Wally (sopr.), Stromminger, tatăl ei (b.), Afra (mez.), Walter, chitarist (bar.), Giuseppe Hagenbach de Solden (ten.), Vincenzo Gellner din Hochstoff (bar.), călătorul din Schnals (b.), munteni, păstori, săteni, orășeni, vânători. Acțiunea se desfășoară în Tyrol, spre anul 1800.

Actul I. În ziua de naștere a lui Stromminger, printre oaspeți se găsesc și câțiva pretendenți la mâna tinerei sale fete, Wally. Tatăl ia hotărârea să o mărite cu un altul decât cel ales de ea și, la refuzul fetei de a-i urma porunca, o gonește de acasă.

Actul II. În satul în care trăiește Wally sosesc cei doi pretendenți, Gellner și Hagenbach. Aflând de reputația fetei, inaccesibilă oricărui curtezan, Hagenbach pariază că o va săruta în cursul balului care se organizează. Într-adevăr, Wally, cedând vechilor ei sentimente, dansează cu el și îl sărută. Surprinsă de jocul crud al unui simplu pariu, Wally îi promite lui Gellner că, dacă îl va ucide pe Hagenbach, va fi a lui.

Actul III. Prea târziu regretă Wally mânia sa, căci Gellner l-a aruncat într-o prăpastie pe Hagenbach. Cu ajutorul sătenilor, Wally coboară în prăpastie și îl salvează. Apoi fuge în munți.

Actul IV. Walter, prietenul din copilărie a lui Wally, o conjură să coboare din munți înainte de căderea zăpezii. Ea refuză să-l urmeze. Hagenbach, acum într-adevăr îndrăgostit de Wally, o caută și el. Își mărturisește iubirea, dar furtuna de zăpadă îl orbește. O avalanșă îi va acoperi, uniți, pe vecie.

În *La Wally*, poate cea mai valoroasă lucrare a lui Catalani, se afirmă stilul muzicianului în maniera tradiției melodramei italiene îmbogățite de un lirism în care transpar influențele franceze și wagneriene. După opinia editorului Ricordi, este o lucrare „rapidă, interesantă, viguroasă și plină de tinerețe", calități ce-i asigură un loc important în repertoriul liric.

EDUARD CAUDELLA

Eduard Caudella (22 mai 1841 – 15 aprilie 1924), compozitor, violonist, dirijor, profesor, și-a făcut studiile la Berlin și Paris, devenind la finalul secolului XIX profesor de vioară și director al Conservatorului din Iași. S-a interesat de crearea unui repertoriu liric românesc, compunând în acest scop vodevilul *Harță Răzeșul*, operetele *Fata răzeșului*,

Scanned with OKEN Scanner

Beizadea Epaminonda, opera comică *Olteanca*, opera bufă *Hatmanul Baltag*, poemul alegoric *Adevărul și Minciuna*, legenda lirică *Traian și Dochia* și prima importantă operă istorică, *Petru Rareș*, moment culminant al creației sale scenice.

Petru Rareș

Operă în trei acte. Libretul de Teobald Rehbaum după o nuvelă de Nicu Gane. Premiera – București, Teatrul Național, 2 noiembrie 1900. Personajele: Ștefăniță, Domnul Moldovei (bar.), Nichita, boier, castelan al palatului (b.), Tudora, fiică de boier exilat (mez.), Marin, vasal al tatălui ei (ten.), Petru Rareș (ten.), Ileana, sora lui (sopr.), boieri, soldați, țărani. Acțiunea se desfășoară în Moldova (1529).

Actul I. O petrecere câmpenească. Petru vorbește cu țăranii despre soarta domniei lui Ștefăniță, care asuprește poporul. Aflându-se la vânătoare, curtenii lui Ștefăniță îl prind pe Petru, învinuindu-l că a încălcat moșia domnească. Ileana se prezintă drept sora lui Petru și cere îndurare de la Domn, iar acesta este de acord doar dacă o ia pe fată la palat. Țăranii jură să o salveze.

Actul II. La palat, Ileana a găsit documentul în care Ștefan cel Mare îl recunoaște pe Petru drept fiul său. O încercare de evadare a Ilenei, cu ajutorul lui Marin, nu reușește. Petru vine însă însoțit de mulțime să ceară abdicarea lui Ștefăniță și eliberarea Ilenei.

Actul III. În marea sală a palatului, Petru o anunță pe Ileana că poporul va intra să o salveze. După ce sosește Domnitorul cu suita, năvălesc țăranii conduși de Petru. Boierii nu pot însă admite ca un simplu pescar să fie făcut Domnul Moldovei. La vederea documentului arătat de Ileana, Ștefăniță se sinucide. Petru Rareș este înscăunat Domn și se va căsători cu Ileana.

PIOTR ILICI CEAIKOVSKI

Piotr Ilici Ceaikovski (7 mai 1840 – 6 noiembrie 1893), una dintre marile pesonalități romantice, își definește prezența în cultura secolului al XIX-lea atât prin realizarea unora dintre cele mai caracteristice creații care oglindesc estetica epocii, cât și prin modul în care a îmbinat trăsăturile școlii naționale ruse cu marea tradiție clasică. Interesat de aproape toate genurile muzicale, Ceaikovski s-a arătat atras de posibilitățile expresive ale teatrului muzical, inaugurând seria marilor spectacole muzicale coregrafice (*Lacul lebedelor*, *Frumoasa din*

Scanned with OKEN Scanner

pădurea adormită, *Spărgătorul de nuci*) și creând un număr important de opere cu tematică diversă și variate soluții stilistice: *Voievodul*, *Undine*, *Mandragora* (neterminată), *Opricinicul*, *Fierarul Vakula*, *Evgheni Oneghin*, *Fecioara din Orleans*, *Mazeppa*, *Vrăjitoarea*, *Pikavaia Dama* și *Iolantha*.

Evgheni Oneghin

Scene lirice în trei acte. Libretul de K.S. Silovski și Modest Ilici Ceaikovski după poemul lui Pușkin. Premiera – Moscova, Conservatorul de Muzică, 29 martie 1879 (studenți) și Balșoi Teatr, 23 aprilie 1881. Personajele: văduva Larina (mez.), Tatiana și Olga, fiicele ei (sopr., mez.), Filipievna, doica (mez.), Evgheni Oneghin (bar.), Lenski, poet (ten.), prințul Gremin (b.), Zareţki (b.), Triquet, profesor de franceză (ten.), căpitanul (b.), țărani, proprietari, invitați, ofițeri. Acțiunea se desfășoară în conacul Larinilor și la Petersburg în secolul al XIX-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* În parcul conacului familiei Larin, stăpâna moșiei, doica și cele două fete, Tatiana și Olga, asistă la serbarea recoltei. Logodnicul Olgăi, Lenski, sosește cu un oaspete, Oneghin, un tânăr elegant, instruit, dar egoist și blazat. Tatiana este profund impresionată de cunoștința cu Oneghin. *Tabloul 2.* Noaptea, în camera ei, pradă unei exaltări romantice, Tatiana îi scrie lui Oneghin, cerându-i o întâlnire pentru a doua zi. *Tabloul 3.* Cei doi tineri se plimbă prin parc. Cu răceală, Oneghin îi explică Tatianei că sentimentele ei nu îl impresionează, rugând-o să-l uite.

Actul II. *Tabloul 1.* În casa Larin se sărbătorește ziua Tatianei. Oneghin, pentru a nu o încuraja pe aceasta în sentimentele ei, dansează cu Olga, trezind gelozia lui Lenski care, până la urmă, îl provoacă la duel. Între timp, profesorul de franceză al fetelor dedică Tatianei un poem. *Tabloul 2.* În zorii zilei cei doi tineri se întâlnesc. Atât Oneghin, cât și Lenski se gândesc o clipă la prietenia lor. Apoi, depășind ezitările, se bat în duel. Lenski este ucis din primul foc de pistol.

Actul III. *Tabloul 1.* Câtva timp mai târziu, la Petersburg se desfășoară un mare bal în palatul prințului Gremin. Oneghin, întors dintr-o lungă călătorie, o reîntâlnește pe Tatiana, devenită prințesa Gremin. De astă dată, pasiunea îl cuprinde, descoperind frumusețea tinerei femei. *Tabloul 2.* Tatiana a acceptat să-l revadă pe Oneghin, care sosește în salonul ei plin de speranțe. Cu toată iubirea pentru Oneghin, ea rezistă declarațiilor sale înflăcărate, rugându-l să nu o mai caute niciodată.

Scanned with OKEN Scanner

Mai puțin dramatică decât *Dama de pică*, această operă impresionează prin calitățile unei originale descrieri a mediului nobiliar rus, cu toate influențele europene care îl determină. Ceaikovski, fidel intenției sale de a realiza „tablouri" lirice, urmărește o suită de portrete extrem de bine conturate, pe care le asamblează în suita scenelor, fără o linie dramatică dominantă. Lirismul melodicii, eleganța atmosferei au cucerit publicul, opera bucurându-se de o celebritate necontestată. În mare parte, este considerată capodopera teatrală a lui Ceaikovski, cu toată îndepărtarea artistului de la principiile școlii naționale în favoarea europenismului. Dintre cele mai frumoase pagini putem reține aria Tatianei din Actul I (*Aria scrisorii*), aria lui Oneghin (Actul I), Romanța lui Lenski (Actul II), precum și scena balului (Actul III).

Mazeppa

Operă în trei acte. Libretul de compozitor, în colaborare cu V.P. Burenin, după poemul *Poltava*, de Pușkin. Premiera – Moscova, Balșoi Teatr, 15 februarie 1884. Personajele: Maria Kociubei (sopr.), Liubov (mez.), Mazeppa (bar.), Kociubei (b.), Iskra și Orlik (b., b.), un cazac (ten.), nobili, cazaci, popor. Acțiunea se desfășoară în Ucraina la începutul secolului al XVIII-lea.

Actul I. *Tabloul 1*. În palatul lui Kociubei, Ministrul de Justiție al Ucrainei, Mazeppa, este oaspete. Maria, fiica lui Kociubei, îl iubește pentru aureola de glorie a comandantului, deși acesta este mult mai în vârstă. În timpul unei serbări, Mazeppa o cere de soție și, în fața refuzului net al părinților, se naște o dispută. Maria trebuie să aleagă între casa părintească și Mazeppa. După o scurtă ezitare, pleacă cu acesta. *Tabloul 2*. Kociubei a aflat despre o conspirație împotriva țarului, susținută de regele Suediei, în care este implicat și Mazeppa.

Actul II. *Tabloul 1*. Țarul, care are încredere deplină în Mazeppa, i-a arestat pe denunțători și l-a predat comandantului pe Kociubei. Acesta recunoaște sub tortură că a inventat denunțul – ceea ce este fals – și este condamnat împreună cu câțiva oameni ai lui. *Tabloul 2*. Neștiind cum să o anunțe pe Maria de condamnarea tatălui său, Mazeppa o pune să aleagă între moartea lui Kociubei și a sa. Maria nu răspunde, dar, când mama ei îi dezvăluie adevărul, aleargă să-l salveze. *Tabloul 3*. Maria și mama ei ajung în momentul execuției lui Kociubei. De durere, Maria cade fără cunoștință.

Actul III. (Prologul simfonic descrie bătălia de la Poltava). Țarul Petru a învins oastea regelui Suediei, iar Mazeppa și Orlik, abandonați, au fugit. Mazeppa este zărit de Andrei, un fidel al lui Kociubei, și îl

Scanned with OKEN Scanner

ucide. Maria apare cu mintea răvășită, amintindu-și copilăria. Nu-l recunoaște pe Mazeppa, nici pe Andrei, muribund, pe care îl ia în brațe, legănându-l ca pe un copil. Mazeppa o părăsește.

Opera, fără a avea celebritatea creațiilor sale majore, reprezintă pentru Ceaikovski opțiunea definitivă pentru temele inspirate din istoria Rusiei. Ea cuprinde câteva pagini importante, printre care cea mai celebră este descrierea simfonică a *Bătăliei de la Poltava*.

Dama de pică (Pikavaia Dama)

Operă în trei acte (șapte tablouri). Llibretul de Modest Ilici Ceaikovski după poemul lui Pușkin. Premiera – Sankt Petersburg, Mariinski Teatr, 19 decembrie 1890. Personajele: Hermann (ten.), contele Tomski (bar.), prințul Eleţki (bar.), Cekalinski (ten.), Kapliski (ten.), Surin (b.), Narumov (b.), Contesa (mez.), Lisa, nepoata ei (sopr.), Polina, prietena Lisei (contralto), guvernanta (mez.), Maşa, servitoarea (sopr.), personajele din *Intermezzo* – Prilepa (sopr.), Milovzor-Polina (contralto), Zlatomor-Tomski (bar.), nobili ruși, oaspeți, jucători, copii.

Actul I. *Tabloul 1.* În grădina publică, Cekalinski și Surin, doi ofițeri, comentează comportamentul ciudat al colegului lor Hermann, care, pasionat de jocul de cărți și neavând bani, vine la tripou seară de seară și se îmbată. Apare apoi Hermann, povestindu-i prietenului Tomski despre iubirea sa pentru o frumoasă necunoscută. Află de la acesta că este vorba de Lisa, logodnica prințului Eleţki. Ea este însoțită peste tot de o mătușă bătrână, celebră jucătoare de cărți în tinerețe și supranumită „Dama de pică". După spusele lumii, ea ar cunoaște secretul celor trei cărți câștigătoare, însă cine i l-ar smulge i-ar provoca moartea. Hermann își imaginează că a aflat deja această taină și că ar putea să se căsătorească cu Lisa. *Tabloul 2.* În camera ei, Lisa se amuză cu prietenele. Rămasă singură, se întristează, căci nu-și iubește logodnicul și l-a remarcat pe Hermann. Acesta intră prin terasa camerei, declarându-i dragoste cu înfocare. Lisa este nevoită să-l ascundă, căci intră Contesa. După plecarea ei, cei doi tineri se îmbrățișează.

Actul II. *Tabloul 1.* La un bal mascat, Eleţki este preocupat de răceala Lisei față de el, în timp ce Hermann se gândește obsedant la cele trei cărți. Se prezintă o mică pastorală la care asistă oaspeţii. Pe ascuns, Lisa îi strecoară lui Hermann cheia casei pentru a-l întâlni în timpul nopții. *Tabloul 2.* Hermann a pătruns în camera Contesei. Aceasta, întoarsă de la bal, aţipește într-un fotoliu. Hermann o trezește,

Scanned with OKEN Scanner

implorând-o, apoi amenințând-o, să-i spună secretul. Înspăimântată, Contesa moare. Lisa surprinde scena și îl gonește pe Hermann, convinsă că acesta nu a urmărit decât aflarea secretului.

Actul III. *Tabloul 1.* În camera lui Hermann, noaptea, apare fantoma Contesei, revelându-i secretul celor trei cărți: șapte, as, trei. *Tabloul 2.* Lisa și Hermann se întâlnesc pe cheiul Nevei. Lisa îl iubește încă, dar Hermann, într-o stare de exaltare delirantă, nu se gândește decât la joc, respingând-o. Disperată, Lisa se aruncă în valurile Nevei. *Tabloul 3.* La tripou, Hermann își joacă cele trei cărți, dar, în loc de as, trage cartea cu dama de pică. Hermann are impresia că vede chipul batjocoritor al Contesei. Cu mințile pierdute, se sinucide.

Opera reprezintă una dintre cele mai de seamă lucrări dramatice ale lui Ceaikovski, în care elementul romantic se îmbină cu fantasticul într-o originală desfășurare plină de patetism. Geniul ceaikovskian, cu reliefurile sale pline de pasiune și excesele expresive specifice, este oglindit magistral în această partitură, elaborată cu o remarcabilă măiestrie. În repertoriul liric, *Dama de pică* a ocupat, încă de la premieră, un loc privilegiat. Cea mai cunoscută pagină este marea arie a Lisei din Actul III.

Iolantha

Operă într-un act, nouă tablouri. Libretul de Modest Ceaikovski după *La Fille du roi René*, a scriitorului danez Henric Hertz, inspirată de un basm al lui Andersen. Premiera – Sankt Petersburg, Teatrul Mariinski, 18 decembrie 1892. Personajele: René, regele Provenței (b.), Robert, duce de Bourgogne (bar.), Contele Vaudémont, cavaler din Bourgogne (ten.), Ibn-Hakia, medic maur (bar.), Almeric, scutier al regelui (ten.), Bertrand, portar (bar.), Iolantha, fiica regelui (sopr.), Martha, doica Iolanthei (contralto), Brigitte, Laura, prietenele Iolanthei (sopr., mez.), servitori, prieteni ai prințesei, suita regelui, însoțitorii ducelui. Acțiunea se desfășoară în Provența, secolul al XV-lea.

Act unic. *Tabloul 1.* Prințesa Iolantha culege flori în parcul castelului. Ea este oarbă și singurul contact cu realitatea îl reprezintă atingerea mâinilor. Tatăl ei, Regele, a interzis să i se spună că nu vede. Înconjurată de prietene și doică adoarme, considerându-se fericită și asemănătoare celorlalți. *Tabloul 2.* Servitorii anunță sosirea celebrului medic maur Ibn-Hakia, care ar putea să o vindece pe prințesă. Acesta o privește dormind și explică Regelui că unica posibilitate a redării vederii este condiția de a i se spune că este oarbă, determinând-o să-și dorească vederea. Regele refuză sfatul lui Ibn-Hakia. *Tabloul 3.* Robert

Scanned with OKEN Scanner

și Vaudémont s-au rătăcit și, ajungând la curtea regelui René, sunt fermecați de frumusețea locurilor. Roger este logodit cu Iolantha, pe care nu a văzut-o niciodată, dar iubește o altă tânără, pe Mathilde. De fapt, și-ar dori deci să-și retragă cuvântul dat Regelui. Vaudémont îl sfătuiește să caute totuși să o zărească pe prințesă, dar Roger nu crede că și-ar putea schimba sentimentele. *Tabloul 4.* Văzând-o cum doarme, cavalerul se apropie de prințesă. Când ea se trezește, Vaudémont este uimit de chipul Iolanthei. Ea îi oferă o cupă cu vin. *Tabloul 5.* Între Iolantha și Vaudémont se naște de îndată un puternic sentiment de iubire. Tânărul îi cere prințesei să adauge trandafirului alb, pe care ea i l-a dat, unul roșu. Iolantha alege o floare, dar și aceasta este tot... albă. Vaudémont înțelege că Iolantha este oarbă. El îi descrie lumea și ajunge la momentul culminant când îi vorbește despre frumusețea luminii soarelui, iar Iolantha reacționează cu entuziasm. *Tabloul 6.* Regele, medicul și doica intră, crezând că Iolantha se odihnește. Ea este însă trează și povestește că Vaudémont i-a revelat sensul cuvântului „lumină". *Tabloul 7.* Regele este îngrozit de faptul că fiica sa a aflat că este oarbă, decizând că Vaudémont trebuie să moară dacă prințesa nu va putea să-și recapete vederea. Ibn-Hakia înțelege însă că aceasta este singura ei șansă. Iolantha s-a îndrăgostit de vocea cavalerului și declară că vrea să îl salveze. Regele îi explică lui Vaudémont că amenințarea sa avea drept scop trezirea dorinței fiicei sale de a lupta pentru recăpătarea vederii. *Tabloul 8.* Robert îi mărturisește Regelui taina iubirii sale pentru Mathilda, sperând că acesta îl va înțelege. Într-adevăr, Regele acceptă să desfacă logodna, urmând ca fiica sa să se mărite cu un altul, alesul fiind Vaudémont. *Tabloul 9.* Înconjurată de prietenele ei, Iolantha traversează parcul, pentru prima dată bucurându-se de ceea ce vede, mulțumind Cerului pentru darul primit, pentru frumusețile pe care le poate prețui acum, pentru iubirea pe care i-o poartă lui Vaudémont.

FRIEDRICH CEHRA

Compozitorul austriac *Friedrich Cehra* (n. 17 februarie 1926) s-a format în tradiția de la Musikhochschule din Viena, dar și-a desăvârșit profilul de creator frecventând, începând din 1956, cursurile de la Darmstadt și obținând o bursă de studii la Roma. A fondat ansamblul *Die Reihe*, destinat muzicii noi, și a devenit profesor de compoziție, de notație și interpretare a muzicii contemporane la Musikhochschule,

Scanned with OKEN Scanner

Viena, din 1976. Activitatea dirijorală se îmbină cu cea componistică. Semnează orchestrația Actului III al operei *Lulu*, de Alban Berg, și este autorul mai multor opere – *Baal*, *Netzwerk*, *Der Rattenfänger*, muzică radiofonică, corală, lieduri, concerte.

Baal

Lucrare scenică în două părți. Libretul de compozitor după piesa omonimă de Berthold Brecht. Premiera – Salzburg, Kleines Festspielhaus, 7 august 1981. Personajele: Baal (bar.), Ekart (b.), Johannes (ten.), Emilie (mez.), o tânără femeie (mez.), Johanna (sopr.), Sophie (sopr.), mama lui Baal (alto), roluri mici în dublă distribuire (sopr., alto, ten., ten., bar., bar., b., roluri vorbite). Acțiunea se desfășoară în prezent.

Partea I. La editorul Mech are loc o serată în care este prezentat poetul și șansonetistul Baal. Comportamentul său corespunde opiniei privitorilor despre un artist, și are succes. Îmbătându-se, agresează editorul, critici și persoane din asistență pentru că nu vrea să fie recuperat. Lumea, la rândul ei, îl bruschează, deși soția editorului încearcă o soluție de înțelegere. În timp ce Baal continuă cu improvizațiile, prietenul Johannes îi sugerează imaginea unei amante fecioare. Emilie este fascinată de Baal și îi propune o întâlnire. La cârciumă, Baal o cunoaște pe Johanna, iubita lui Johan. El cântă pentru asistență, majoritatea șoferi, balada femeii de stradă, Evelyn Roe. Aceasta, dorind să ajungă în Țara Sfântă, și-a vândut corpul și a fost exclusă din Paradis sau Infern, condamnată să rătăcească după moarte prin țara nimănui, cu dorințele nesatisfăcute. Pentru a se amuza, Baal o umilește pe Emilie, obligând-o să se lase sărutată de un șofer. Johanna s-a dăruit lui Johannes, care o părăsește pentru că i-a distrus visul virginității. Baal îi explică plăcerile fizice, ceea ce o face pe Johanna nefericită. Două surori se strecoară în brațele și patul lui Baal. El caută la cabaret un loc unde să cânte, dar cupletele sale consternează publicul, care cheamă poliția. Scapă de arestare fugind pe fereastra toaletei. A încredințat-o pe una dintre surori prietenului Ekart și este prins de poliția secretă. În închisoare îi promite mamei sale că va duce o viață nouă și serioasă.

Partea a II-a. Baal s-a ținut de cuvânt, a devenit tăietor de lemne, fără a renunța însă la băutură. Când află că prietena lui, Sofie, este însărcinată, o părăsește, și ea se refugiază la Ekart. Intrând într-un ospiciu, Baal își recunoaște propria imagine și fuge în natură împreună cu Ekart, unde batjocorește o femeie care îi urmărea prietenul. Se

Scanned with OKEN Scanner

întâlnește cu mama lui pe care o minte că a ajuns un mare scriitor. Ea îi moare în brațe. Într-un birt, pentru a face rost de bani pentru înmormântare, începe să cânte. Îl revede pe Johannes înebunit că îl urmărește cadavrul Johannei, care s-a sinucis înecându-se. Baal îi face avansuri lui Johannes și, când îl surprinde umblând după o servitoare, îl ucide. Fuge și ajunge într-un dancing. Se leagă de fete, dar partenerii lor îl aruncă afară din local. De teama jandarmilor, se refugiază în cabana tăietorilor de lemne. Simte că va muri și-i imploră pe sărmanii tăietori de lemne să stea cu el, de teama singurătății. Aceștia însă îl părăsesc. Cu ultimele puteri pleacă din cabană și, cum o spune, „crapă" singur în mijlocul pădurii.

Compozitorul a fost acuzat că a ales o piesă anarhistă a lui Brecht, în care sunt depășite normele burgheze ale decenței. Unii dintre comentatori consideră, totuși, dimpotrivă, că opera lui Cerha a reprezentat o tentativă realizată de a trata scrierea lui Brecht ca pe un text clasic, datorită spiritului conciliant al muzicii care eliminase tot ceea ce putea fi tulburător și subversiv îl el.

CORNELIU CEZAR

Muzician important al generației afirmate în ultimele decenii ale secolului XX, *Corneliu Cezar* (22 decembrie 1937 – martie 1997) a realizat, în afara unor partituri destinate muzicii de scenă și film, pentru genul teatrului muzical două lucrări pentru copii, *Pinocchio, Marioneta fără sfori* și opera *Galileo Galilei*, lucrări purtând pecetea personalității sale originale în contextul componisticii românești.

Galileo Galilei

Operă într-un act, cu Prolog. Libretul de compozitor, după piesa lui Berthold Brecht. Premiera – București, Opera Română, 16 decembrie 1964. Personajele: Galileo (bar.), Sagredo (b.), Virginia, fiica lui Galileo (mez.), Federico (ten.), Trubadurul (ten.), Eva, Șarpele, călugări. Acțiunea se desfășoară în Italia la începutul secolului XVII.

Prolog. Pe o terasă, Galileo îi explică prietenului său descoperirile sale, care îl îngrozesc pe acesta, de teama pedepselor Inchiziției.

Intermezzo I. Galileo continuă cercetările. Urmărindu-l, Inchiziția îl arestează pe savant. **Act unic.** *Scena 1.* „Virginia-Federico". Federico îi aduce Virginiei vești de la Galileo care, pare-se, va fi renegat și

Scanned with OKEN Scanner

ars pe rug. Virginia ar face orice să-l salveze de hotărârea bisericii. *Scena 2.* „Călugării". Călugării ironizează ideea lui Galileo potrivit căreia „Pământul se învârteşte..." *Scena 3.* „Cântăreţul". O trupă de comedianţi reprezintă teoriile lui Galileo. *Scena 4.* „Federico-Sagredo". Tânărul logodnic al Virginiei crede în curajul savantului, dar clopotul anunţă că acesta a abjurat, trădând ştiinţa.

Intermezzo II. Epilog. *Scena 1.* „Galileo-Federico". Au trecut anii şi savantul, sub pavăza abjurării, şi-a continuat cercetările. Federico le respinge, căci autorul lor este dezonorat. *Scena 2.* „Virginia". În oraş a izbucnit ciuma. Virginia este silită să-şi părăsească tatăl. *Scena 3.* „Monologul lui Galilei". Părăsit de toţi, Galileo a rămas cu opera sa, lăstar curat al unei vieţi pătate. Singura mângâiere este convingerea că rodul muncii sale nu va pieri şi că, într-o lume a dreptăţii, adevărul va ieşi la lumină.

Pinocchio

Operă pentru copii în două părţi. Libretul de compozitor după basmul lui Collodi. Premiera – Constanţa, Teatrul Liric, 4 iulie 1989. Personajele: Pinocchio (sopr.), Gepetto (rol vorbit), Greierașul (sopr.), Zâna Bună (sopr.), Vulpoiul (bar.), Cotoiul (ten.), Mangiafuoco (rol vorbit). Acţiunea se desfăşoară în lumea basmelor.

Partea I. Pinocchio a luat viaţă dintr-o bucăţică de lemn lucrat de Gepetto. Neascultător, face numai ce doreşte. Zâna Bună îl trimite pe Greieraş să-l îndrume. Pinocchio este egoist, el nu mulţumeşte celor care îi dau apă sau pâine. Fuge de acasă şi îşi doreşte să devină un băieţel adevărat, ceea ce Zâna îi promite în schimbul faptelor sale bune. Privind la bâlci marionetele, se împrieteneşte cu Vulpoiul şi Cotoiul. Pentru a salva păpuşa Brighela de arderea focului, el îi ia apărarea, faptă apreciată de Zână. Cu banii primiţi de la directorul teatrului de marionete pentru cărţile de şcoală, el pleacă spre casă, dar este prins, jefuit şi spânzurat de Vulpoi şi Cotoi. Zâna îl scapă şi, ajuns la palatul ei, îl sfătuieşte să-l caute pe Gepetto. Pe drum, Pinocchio se înhăitează iar cu Vulpoiul şi Cotoiul, travestiţi în conte şi baron, dornici să-l tâlhărească, ceea ce se şi întâmplă.

Partea a II-a. Păpuşa se lasă atrasă de vizitiul care duce copii în ţara plăcerilor, acolo unde şi el se va trezi transformat în măgar, apoi vândut unui ţăran care îl bate până îşi pierde viaţa şi care-i aruncă leşul în mare. Pinocchio se trezeşte din nou păpuşă, înconjurat de sirene. Îşi

Scanned with OKEN Scanner

revede trecutul și regretă faptele sale. Înghițit de o balenă, se întâlnește în pântecul ei cu Gepetto. Recunoscându-și greșelile și cerând iertare, păpușa este transformată de Zână într-un băiețel adevărat, care scapă, împreună cu Gepetto, din captivitate.

GUSTAVE CHARPENTIER

Format în spiritul operei franceze de la sfârșitul secolului al XIX-lea, *Gustave Charpentier* (25 iunie 1860 – 18 februarie 1956) reflectă în creațiile sale ambianța nouă a curentului naturalist promovat în viața culturală franceză de către Zola, ponderându-i însă excesele. După debutul său cu scena lirică *Didon*, a cunoscut o epocă de succes cu principala sa lucrare, *Louise*, care a pălit apoi în creațiile ulterioare, dintre acestea făcând parte și cel de al doilea „roman muzical", *Julien.*

Louise

Roman muzical în patru acte (cinci scene). Libretul de compozitor. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 2 februarie 1900. Personajele: Louise (sopr.), mama (mez.), Irma (sopr.), Camille (sopr.), copiii (sopr.), Elise (sopr.), Gertrude (sopr.), Suzanne (mez.), Julien (ten.), tatăl (bar.), artiști și locuitori din Montmartre. Acțiunea se desfășoară la Paris în 1900.

Actul I. Louise, o tânără grisetă, s-a îndrăgostit de Julien, poet sărac. Mama fetei, surprinzând conversațiile cu acesta, o oprește să-l mai vadă, reproșându-i că acceptă curtea unui sărăntoc. Deși tatăl este de aceeași părere, el se arată mai înțelegător. Louise acceptă aceste sfaturi, dar, citind tatălui un jurnal în care sunt descrise plăcerile vieții pariziene, izbucnește în plâns.

Actul II. *Scena 1.* În zorii zilei, Lucien se întoarce din petrecerile sale nocturne. O zărește pe Louise și, profitând de un moment când aceasta rămâne singură, o imploră să-și părăsească părinții pentru a fugi cu el. Louise ezită. *Scena 2.* În atelierul de croitorie unde lucrează, Louise stă visătoare, fără să ia seama la glumele celorlalte fete. Se aude o serenadă cântată de Julien. Fără o vorbă, Louise se ridică și pleacă cu Julien.

Actul III. Louise și Julien trăiesc fără griji în Montmartre; un grup de petrecăreți o încoronează pe fată „muza poeziei". În mijlocul petrecerii, apare mama ei, rugând-o să se reîntoarcă, deoarece tatăl este pe moarte. Louise îi promite lui Julien că o să revină.

Scanned with OKEN Scanner

Actul IV. Părinții încearcă să o rețină prin orice mijloace, temându-se că-i va părăsi din nou. Într-adevăr, după o ceartă violentă, Louise pleacă spre lumea pe care o iubește atât de mult, în timp ce tatăl blestemă orașul care i-a răpit ce avea mai scump.

Cu o muzică simplă, opera zugrăvește în maniera curentului naturalist al lui Zola viața pariziană, cu personaje ale străzii. Însă, din punct de vedere componistic, Charpentier se dovedește un creator rafinat, capabil de subtile nuanțări tipice mediului francez. Prin aceasta, deși există asemănări cu *Boema* lui Puccini, lucrarea lui Charpentier se distinge net de climatul verismului italian. Cea mai cunoscută pagină este aria Louisei din Actul al III-lea, *Depuis le jour.*

LUIGI CHERUBINI

Deși format în țara să natală, *Luigi Cherubini* (14 septembrie 1760 – 15 martie 1842) s-a afirmat mai ales către anii maturității, în Franța, impunându-se drept un continuator al lui Gluck și unul dintre primii romantici. A realizat un mare număr de opere, majoritatea uitate astăzi – *Quinto Fabio, Idalide, Alessandro nell'Indie, La Finta principessa, Il Giulio Sabino, Ifigenia in Aulide, Demophon, Lodoiska, Koukourgi, Elisa, L'Hôtellerie portugaise, La Punition, La Prisonnière, Le porteur d'eau, Le Crescendo, Bayard a Mézières* etc. Admirația contemporanilor – printre care și a lui Beethoven – este legată însă în special de *Anacreon* și de *Médée*, lucrări care au rezistat în timp, apărând uneori și acum în repertoriul liric.

Medeea (Médée)

Operă în trei acte. Libretul de François Benoit Hoffmann după tragedia lui Corneille. Premiera – Paris, Théâtre Feydeau, 13 martie 1797. Personajele: Creon, regele Corintului (b.), Glauce, fiica sa (sopr.), Jason, conducătorul argonauților (ten.), Medeea, soția lui Jason (sopr.), Neris, slujitoarea Medeei (mez.), căpitanul gărzii regale (bar.), copiii Medeei, servitori, preoți, luptători, popor din Corint. Acțiunea se desfășoară în Corintul antic.

Actul I. În ajunul căsătoriei lui Glauce cu Jason, eroul care a cucerit „lâna de aur" în Colchida, teama s-a strecurat în sufletul miresei. Medeea, cea care l-a ajutat pe Jason, trădându-și poporul și ucigându-și fratele, mamă a doi copii, a fost abandonată în favoarea ei. În fața palatului apare o femeie în văluri, căutându-l pe Jason. Degeaba încearcă

Scanned with OKEN Scanner

însă aceasta să-l înduplece pe fostul iubit să n-o părăsească. Recunoscând-o pe Medeea, Creon o alungă. Ea pleacă blestemându-l și amenințându-l cu o cumplită răzbunare.

Actul II. Înainte de a fi gonită din palat de către Creon, Medeea primește permisiunea să mai petreacă o zi cu copiii ei. Aparent mai calmă, ea îi trimite lui Glauce, în dar de nuntă, mantia și diadema pe care le-a primit din partea lui Apollo.

Actul III. Neris însoțește copiii care își îmbrățișează mama, încă împărțită între dorința de răzbunare și dragostea maternă. Un strigăt se aude din palat – Glauce a murit când a îmbrăcat darurile Medeei. Aceasta se refugiază în templul Junonei, de unde iese apoi cu pumnalul însângerat. Jason moare, iar Medeea îi promite că-l va aștepta în Infern. Templul ia foc; Medeea piere în flăcări.

Cu *Medeea*, Cherubini deschide calea operelor romantice lirice. Atmosfera tragică străbate opera mai ales în momentele solistice. În forma actuală, cu recitativele orchestrate de Franz Lachner, *Medeea* a cunoscut un succes constant în secolul al XIX-lea. Reintrarea în repertoriul secolului următor se datorează extraordinarei interpretări date rolului titular de către Maria Callas, în 1952, la „Maggio Musicale Fiorentino".

Sacagiul sau **Cele două zile** (Le porteur d'eau)

Operă în trei acte. Libretul de Jean Nicolas Bouilly. Premiera – Paris, Théâtre Feydeau, 16 ianuarie 1800. Personajele: Armand, președintele Parlamentului (ten.), Constance, soția lui (sopr.), Mikeli, un savoiard, sacagiu (b.), Daniel, tatăl său (b.), Antonio, fiul lui Mikeli (ten.), Marcellina, fiica lui Mikeli (ten.), Semos, un bogat fermier din Gonesse (b.), Angelina, fiica sa (sopr.), doi ofițeri (b., b.), o tânără (sopr.), săteni, soldați (cor). Acțiunea se desfășoară la Paris și în satul Gonesse în 1647.

Actul I. În casa lui Mikeli, la Paris. Fiul lui Mikeli, Antonio, se pregăteşte de căsătoria cu Angelina, fiica unui bogat fermier din Gonesse. Pentru a demonstra egalitatea între oameni și generozitatea sufletească, el povestește cum un nobil a salvat de la moarte prin îngheț un savoiard și cum acesta, ca răsplată, l-a salvat pe nobil din închisoare. Chiar el însuși a fost salvat de un nobil străin de la moarte prin înfometare. Mikeli, care are un suflet generos, vrea să-i apere pe Armand și pe soția sa de persecuțiile lui Mazarin. Astfel, el i-a deghizat în sacagii și i-a ascuns acasă la el atât de bine încât nicio percheziție nu i-a descoperit. Văzându-i, Antonio îl recunoaște în Armand pe nobilul care i-a salvat viața cândva.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Îmbrăcată ca Marcellina, fiica lui Mikeli, însoțită de Antonio și de Constance, soția lui Armand, încearcă în zori să treacă prin intrarea din Paris. Paznicii nu îi permit, deoarece nu corespunde descrierii din pașaport. Intervine ofițerul care făcuse percheziția acasă la Mikeli. Acesta o confundă cu fiica sacagiului și o lasă să treacă. Ca de obicei, urmează Mikeli cu butoiul de apă. Întrebat dacă a văzut o pereche de nobili, el le dă indicații greșite, derutându-i, iar contele poate astfel fugi din Paris.

Actul III. În preajma satului Gonesse, Antonio i-a salvat pe cei doi nobili găzduindu-i la socrul său. Dar când începe nunta, apar soldați italieni care se încartiruiesc la Semos. Armand se ascunde într-o scorbură. În ultima clipă, Mikeli, însoțit de soldați francezi, îi salvează pe contele Armand și pe soția lui, care au fost grațiați de Regină. Nunta lui Antonio cu Angelina poate continua netulburată.

Subiectul se inspiră din fapte istorice reale, când, sub Teroare, Partidul Nobililor trebuia anihilat. Pentru a nu aduce vreun prejudiciu Revoluției Franceze, autorul libretului a devansat cu un secol acțiunea, reamintind că Mazarin ordonase în 1647 arestarea membrilor Partidului Nobililor din ordinul Regelui. Lucrarea lui Cherubini a cunoscut o mare celebritate în secolul al XIX-lea, fiind reluată în numeroase versiuni în Franța, dar și în Germania.

FRANCESCO CILEA

Exponent al romantismului târziu și reprezentant al verismului, *Francesco Cilea* (23 iulie 1866 – 20 noiembrie 1950) a rămas în conștiința publicului nu atât prin realizarea unor creații unitare ca dramaturgie și stil, cât prin unele pagini solistice care i-au asigurat fidelitatea interpreților și publicului datorită expresiei și efectului spectaculos al utilizării vocii. Astfel, dacă *Tilda*, *Gina*, *Gloria* sunt aproape necunoscute astăzi, în schimb *L'Arlesiana* și, în special, *Adriana Lecouvreur* au o solidă reputație în lumea lirică.

Arlesiana (L'Arlesiana)

Operă în trei acte. Libretul de Leopoldo Marenco după piesa *L'Arlesienne*, de Alphonse Daudet. Premiera – Milano, Teatro Lirico, 27 noiembrie 1897. Personajele: Rosa Mamai (mez.), Federico, fiul ei (ten.), Vivette (sopr.), Baldasare, pastor bătrân (bar.), Metifio, paznic (bar.), Marco, fratele Rosei (b.), Inocentul (sopr.), tinere fete, săteni. Acțiunea se desfășoară în Provence.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. În casa Rosei Mamai, fiecare are o grijă a sa: Baldasare, pentru micul inocent, iar Rosa, pentru fiul cel mare, care a plecat în Arles după o fată cu care vrea să se căsătorească, spre decepția lui Vivette, nepoata bătrânei. Paznicul Metifio vine la Rosa și-i mărturisește că fata aleasă de Federico i-a fost amantă, lăsându-i drept dovadă câteva scrisori.

Actul II. Toți îl caută pe Federico, plecat să umble singur pe malul lacului. Văzându-l cât este de disperat, refuzând sfaturile și mângâierile mamei și bătrânului, Rosa declară că acceptă ca Arlesiana să vină la ea în casă. Federico vrea să-și dovedească tăria și, refuzând-o, hotărăște să se căsătorească cu Vivette.

Actul III. În timpul pregătirilor de nuntă, Federico o asigură pe Vivette că a uitat totul. La apariția paznicului, care vine să ceară scrisorile pentru a se reîntâlni cu Arlesiana, gelozia este mai puternică, și Federico încearcă să-l ucidă. Despărțit din încăierare, tânărul pare să se fi calmat. Urcă în podul casei, de unde, nepăsător la chemările Rosei și ale Vivettei, se aruncă în gol.

Succesul deosebit al acestei opere, din care publicul reține acum mai ales aria lui Federico, se datorează și unui eveniment pe plan interpretativ – debutul marelui cântăreț Enrico Carusso. În ansamblu, muzica lui Cilea, deși inspirată, are mai puțină energie expresivă decât cea a contemporanilor verişti, ceea ce explică parțiala ei uitare.

Adriana Lecouvreur

Operă în patru acte. Libretul de Arturo Colautti după piesa lui E. Scribe și E. Legouve. Premiera – Milano, Teatro Lirico, 26 noiembrie 1902. Personajele: Adriana Lecouvreur, actriță la Comedia Franceză (sopr.), prințesa de Bouillon (mez.), Maurice, conte de Saxa (ten.), Michonnet, regizor (bar.), prințul de Bouillon (b.), abatele (ten.), actori, actrițe, personaje alegorice de balet. Acțiunea se desfășoară la Paris în 1730.

Actul I. Înaintea spectacolului cu *Bajazet* de Racine, la Comedia Franceză, actorii se pregătesc să intre în scenă. Prințul de Bouillon a venit să o vadă pe amanta sa, actrița Duclos. În timp ce aceasta scrie un bilet, Adriana îi mărturisește lui Michonnet că iubește un ofițer din garda contelui de Saxa. Ignoră însă să-i spună că este vorba chiar de conte, care sosește la spectacol. Ea îi oferă acestuia, ca semn de afecțiune, un buchet de violete. Bouillon primește un bilet în care este

Scanned with OKEN Scanner

fixată o întâlnire într-un pavilion ce aparține prințului. Aflând aceasta, prințul invită pe toată lumea în pavilion după spectacol, neștiind că biletul respectiv nu venea din partea actriței Duclos, ci din partea prințesei de Bouillon, fiind adresat Contelui. Maurice acceptă invitația deoarece bănuiește că scrisoarea avea un pretext politic.

Actul II. În pavilionul lui Duclos, prințesa îl așteaptă pe Maurice, de care este și ea îndrăgostită, pentru a-i spune că împrejurările îl determină să devină pretendent al tronului Poloniei. Simțindu-l că se gândește la altă femeie, este geloasă. Maurice îi oferă, pentru a o liniști, buchetul de violete primit. Sosesc invitații, prințesa se ascunde, iar Adriana află adevărata identitate a lui Maurice. Acesta îi cere să îl ajute pentru a face să dispară o anumită doamnă, ferind-o să se compromită. În cele câteva clipe în care se întâlnesc, cele două femei realizează că sunt rivale.

Actul III. În timpul unei recepții la prințul de Bouillon, prințesa caută să o identifice pe femeia care a ajutat-o și, printr-un scurt dialog cu Adriana, reușește. La apariția lui Maurice, care nu a fost rănit, cum spusese prințesa, Adriana o identifică și ea pe doamna din pavilion. Ura dintre cele două femei devine vizibilă. Adriana arată tuturor brățara pierdută de prințesă în pavilion, iar aceasta, în schimb, o roagă, cu insolență, să recite. Adriana alege Tirada din *Fedra,* care îi va fi adresată, spre consternarea generală a asistenței.

Actul IV. În salonul Adrianei vin prietenii să o felicite pentru ziua de naștere. Din partea lui Maurice primește o casetă care conține buchetul de violete dăruit de ea. În realitate, prințesa este cea care a trimis florile, impregnate de o puternică otravă. Adriana le miroase cu nostalgia iubirii ce o crede pierdută. Când apare Maurice, nu pentru a-și lua adio, ci pentru a o cere în căsătorie, fericirea lor este de scurtă durată. Adriana moare în brațele sale.

Personajul principal evocat în operă este una dintre marile actrițe ale epocii, interpretă a lui Racine și Corneille, prietenă cu Voltaire. Desfășurarea muzicală are un fast deosebit, bucurându-se însă și de câteva momente solistice care i-au asigurat succesul – ariile lui Maurice, ale prințesei de Bouillon și, mai ales, ale Adrianei. Compozitorul a revăzut partitura, într-o versiune mai concisă, prezentând-o astfel la Neapole în 1930 cu Florica Cristoforeanu în rolul titular. Opera rămâne titlul cel mai reprezentativ al creației sale.

Scanned with OKEN Scanner

DOMENICO CIMAROSA

Prin întreaga sa creație, *Domenico Cimarosa* (17 decembrie 1749 – 11 ianuarie 1801) ar merita o mai mare atenție din partea publicului și muzicienilor, căci lucrările sale reprezintă plenar imaginea clasicismului italian care, în perioada de strălucire a celui vienez, nu și-a pierdut consistența și nici capacitatea de influențare a altor culturi. În domeniul sonatei, simfoniei, dar mai ales al operei, Cimarosa rostește un cuvânt personal și original, umbrit de-a lungul anilor de cuvântul iluștrilor săi contemporani. Iată ce explică, în mare parte, uitarea partiturilor sale. Dintr-un mare număr de opere – *La Finta parigina, L'Italiana în Londra, Artaserse, L'Olimpiade, La Vergine del Sole, Semiramide, Achille all'assedio di Troia* – se mai amintește astăzi doar *Il Matrimonio segreto* a cărei carieră internațională a depășit „bariera naturală" ivită la începutul secolului al XIX-lea de apariția lui Rossini.

Căsătoria secretă (Il Matrimonio segreto)

Operă în două acte. Libretul de Giovanni Bertati după comedia *The clandestine Marriage*, de G. Colman și D. Garrick, și comedia *Sophie ou le mariage caché*, de M.J. Laboras și Mezièrs-Riccoboni. Premiera – Viena, Burgtheater, 7 februarie 1792. Personajele: Geronimo, negustor bogat (b. comic), Elisetta, fiica sa cea mare, logodită cu Contele Robinson (mez.), Carolina, căsătorită în secret cu Paolino (sopr.), Fidalma, sora lui Geronimo, văduvă (contralto), Contele Robinson (b.), Paolino (ten.). Acțiunea se desfășoară în casa lui Geronimo, la Bologna.

Actul I. Paolino și Carolina s-au căsătorit în taină, așteptând prilejul să-i mărturisească lui Geronimo unirea lor. În speranța că va cuceri simpatia socrului său, Paolino îl prezintă pe Contele Robinson pentru fiica cea mare. Geronimo este fericit de o asemenea unire nobilă. Încurcătura începe în momentul în care Robinson mărturisește că este mai atras de Carolina decât de sora ei, Elisetta.

Actul II. Geronimo, cam surd, nu înțelege prea bine ce se întâmplă. Acceptă propunerea lui Robinson, iar Paolino, care ceruse ajutorul Fidalmei, sora vârstnică a lui Geronimo, află că aceasta și-l dorește de soț. Singura soluție pare să fie fuga. În timp ce o plănuiesc, Elisetta se simte trădată și îi cheamă pe toți să fie de față la judecată. Surpriza ei, ca și a celorlalți, este să afle despre căsătoria secretă. După lamentările de rigoare, Geronimo este de acord, iar Contele Robinson trebuie să se mulțumească cu Elisetta.

Scanned with OKEN Scanner

Opera a cunoscut un succes legendar la Viena, fiind bisată în seara premierei. În întregul ei, lucrarea reprezintă o variantă italiană a teatrului muzical clasic, cucerindu-și admiratorii datorită vervei și melodicității, în special în momentele solistice (aria Elisettei) sau în cele de duo (celebrul duo Contele-Geronimo). Lucrarea continuă să aibă audiență la publicul tuturor teatrelor lirice.

GHENADIE CIOBANU

Compozitor și profesor, *Ghenadie Ciobanu* (n. 1957) s-a impus în viața artistică a Republicii Moldova drept cel mai important reprezentant al școlii naționale de creație. Este cunoscut mai ales pentru lucrări camerale, simfonice și vocal-simfonice, numeroase dintre acestea prezente și peste hotare. Publicul românesc i-a ascultat unele creații mai ales în cadrul „Săptămânii muzicii contemporane". Personalitatea sa se distinge, așa cum o mărturisește, prin modul în care este „atras de muzica diferitelor etnii, de arhetipuri ritmice și intonaționale ale tradiției muzicale estetice, vestigii ale Asiei Mici, Turciei, din Balcani și până în Caucaz și stepele Asiei Centrale". Stilul său componistic pendulează între tradiție și modernism, conceptul intelectual și cel emoțional. *Ateh* este prima sa lucrare pentru scena muzicală.

Ateh sau **Revelațiile prințesei khazare**

Monoopera, trei monologuri. Libretul de compozitor pe texte extrase din povestirea *Dicționarul khazar*, de Milorad Pavic. Premiera – Chișinău, Teatrul Național de Operă și Balet, 26 iunie 2005. Personajele: Prințesa Ateh (mez.), șase dansatori. Acțiunea se desfășoară într-un timp legendar.

Argument. Se conturează imaginea unei femei remarcabile, Prințesa khazară Ateh, urmând destinul marilor caractere feminine în diferitele lor ipostaze – de amantă, conducătoare, actriță, filosoafă ori simplă femeie inteligentă. Pe lângă Ateh – prințesă a unei etnii dispărute – șapte dansatori contribuie la conturarea acestui portret, una dintre balerine fiind întruparea exterioară a trăirilor eroinei. Dansatorii îndeplinesc funcția corului antic în tragedia greacă.

Spectacolul vizual este profund metaforic, invitând la asocieri diverse ce abundă în arhetipuri și simboluri generate de strălucirea sonoră și expresivitatea muzicii scrise de Ghenadie Ciobanu.

Scanned with OKEN Scanner

PAUL CONSTANTINESCU

Pregnanța personalității lui *Paul Constantinescu* (30 iunie 1909 – 20 decembrie 1963) se descifrează în întreaga sa creație prin modul în care a realizat o sinteză proprie asupra modalităților de evoluție a muzicii românești și contemporane, bazate pe filonul tradiției folclorice și bizantine, îmbinate cu cunoașterea marilor linii stilistice ale tradiției europene. Intuiția sa de dramaturg, fina ironie au conferit tălmăcirii lui Caragiale virtuți unice în *O noapte furtunoasă*. Teatrul muzical a mai fost ilustrat de Paul Constantinescu prin opera *Pană Lesnea Rusalim* și prin poemul coregrafic *Nuntă în Carpați*.

O noapte furtunoasă

Comedie muzicală în două acte. Libretul de compozitor după comedia omonimă a lui Caragiale. Premiera – București, Opera Română, 26 octombrie 1935. Personajele: Jupân Dumitrache, Titircă Inimă-rea (b.), Nae Ipingescu (bar.), Chiriac, tejghetar (ten.), Spiridon, slugă în casa lui Titircă (alto), Rică Venturiano, arhivar, student în drept și publicist (ten.), Veta, soția lui Dumitrache (mez.), Zița, sora ei (sopr.). Acțiunea se desfășoară în București, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Actul I. Bându-și cafeaua, Jupân Dumitrache și polițaiul Ipingescu discută politică, dar, foarte repede, subiectul conversației alunecă spre incidentul petrecut cu o seară înainte, la grădina de vară „Iunion", unde Veta și Zița au fost urmărite de un bărbat. Nădejdea jupânului este în omul său de încredere, Chiriac, care îi reamintește că trebuie să plece în inspecție „de rond". Revenind la politică, cei doi citesc gazeta adusă de Spiridon și admiră articolul lui „R. Vent.". Afară izbucnește un scandal, căci Zița a fost apostrofată de fostul ei soț. În timp ce s-au dus s-o salveze, Spiridon deplânge viața de slugă. Intră Zița și primește biletul de la Rică, trimițându-l pe Spiridon să-i dea răspunsul afirmativ pentru întâlnirea fixată. Apoi, văzând-o pe Veta, îi sugerează o nouă vizită la Iunion și, fiind refuzată, pleacă vociferând. Veta rămâne plângând. Chiriac este gelos pe cele povestite de Jupânul. Când intră în cameră, Veta se preface nepăsătoare, apoi, de teamă că-l va pierde, începe din nou să jure că este nevinovată.

Actul II. După un scurt intermezzo simfonic, îi vedem pe cei doi despărțindu-se. Veta rămâne privind pozele din album (romanța). Tiptil, intră Rică și, aruncându-se la picioarele Vetei, începe o declarație de dragoste care o sperie cumplit. Veta înțelege curând confuzia, căci Rică

Scanned with OKEN Scanner

o căuta pe Zița. Dar nu este timp de lămuriri. Jupânul a văzut umbre la fereastră și năvălește cu Ipingescu și Chiriac în căutarea „bagabontului". Tensiunea urmăririi crește, Spiridon fuge s-o cheme pe Zița și, în momentul în care Rică era pe pragul de a fi jumulit de urmăritori, Zița și Veta intervin, lămurind întâmplarea. Totul se termină cât se poate de bine, mai ales că Ipingescu a recunoscut în personajul hăituit de ei pe ilustrul „R. Vent.", pe care l-au citit în gazetă.

O adevărată capodoperă a comediei muzicale, lucrarea lui Paul Constantinescu dezvăluie o subtilă înțelegere a teatrului lui Caragiale, cu fine nuanțări în interpretarea muzicală. Comedia originală primește astfel elemente de comic și o atmosferă prin care toate componentele sale sunt mai expresiv reliefate. Prin scriitura vocală și orchestrală, compozitorul oferă o autentică demonstrație de măiestrie, realizând un punct de reper semnificativ pentru teatrul muzical românesc.

JOHN CORIGLIANO

Descendent al unei familii de muzicieni new-yorkezi, *John Corigliano* (n. 16 februarie 1938), profesor la Juilliard School și membru al Academy of Arts and Letters, s-a afirmat spectaculos în muzica celei de a doua jumătăți a secolului XX, fie în muzica simfonică, de cameră, de film (muzica pentru *Vioara roșie* transformată și în *Ciaccona pentru vioară și orchestră*) sau de operă: *The Ghosts of Versailles*. Succesul său internațional a determinat decernarea de titluri onorifice, unul dintre acestea fiind „Compozitorul anului 1992" (*Musical America*), sau „Medalia de aur a New York City" în 2002.

Fantomele de la Versailles (The Ghosts of Versailles)
Grand opéra bouffe în două acte. Libretul de William M. Hoffman după o sugestie preluată din piesa *La mère coupable*, de Beaumarchais. Premiera – New York, Metropolitan Opera House, 19 decembrie 1991. Personajele: Ludovic al XVI-lea, regina Marie Antoinette, J.C. de Beaumarchais, Figaro, Susanna, Rosina, Almaviva, intrigantul Bégearss, spectatori, invitați, fantome, popor. Acțiunea se desfășoară în trei epoci – în timpul Revoluției Franceze (1793), în timpul piesei lui Beaumarchais, în ultimii ani ai secolului XX, la Versailles.

Actele I și **II**. În prezența fantomei lui Ludovic al XVI-lea și a curții sale, adunate la Versailles, se prezintă o nouă operă a lui Beaumarchais (tot cu muzica lui Corigliano) – *Un Figaro pentru Antonia*. Autorul este

Scanned with OKEN Scanner

îndrăgostit de Marie Antoinette. Regina nu este capabilă emoțional să se obișnuiască cu moartea ei prin ghilotinare, în 1793. Celelalte victime ale evenimentelor par, într-un fel, fantomatic mulțumite, dar Regina suferă și plânge. Pentru a-i câștiga dragostea și a-i îndepărta această depresie, Beaumarchais intenționează să o introducă în opera sa, cu ideea că aici ea părăsește Revoluția și, deci, scapă de eșafod, istoria fiind schimbată. „Te voi face să trăiești din nou", îi spune el, căci acest efect special se află în puterea de sugestie a artei. În cadrul intrigii, reapare colierul de diamante cu care Regina își răscumpără libertatea. Treptat, Beaumarchais pierde însă controlul asupra personajelor sale, chiar asupra lui Figaro, a Susannei, Rosinei sau a lui Almaviva, acum mult mai bătrâni decât la Mozart sau Rossini (compozitori parodiați muzical). Din cauza intrigilor slujitorului Bégearss, el riscă și pierderea Reginei care, marcată de dragostea scriitorului, realizează că trebuie să moară așa cum cere istoria. Marie Antoinette urcă pe eșafod în timp ce poporul cântă *La Marseillaise*. Moartea ei o eliberează, lăsându-l pe Beaumarchais s-o iubească în felul lui fantomatic.

Compusă la comanda Metropolitanului pentru aniversarea din 1983 – 1984, ca un proiect de superproducție cu mare fast, lucrarea lui Corigliano, din cauza întârzierii creerii muzicii, s-a prezentat mai târziu cu nouă ani, rămânând însă în analele teatrului drept „opera centenarului". Succesul a fost enorm, deși costurile montării au depășit imaginația producătorilor, pe scenă în unele momente fiind peste 120 de persoane, soliști, cor, roboți și figurație, fantome zburătoare, precum și efecte speciale cu totul neobișnuite. Aventura acestei opere a fost repetată la Chicago, apoi în Europa (1999), fiind înregistrată pe discuri video și rămânând cel mai pilduitor produs al curentului actual din teatrul liric, în care spectaculosul depășește, conform cerințelor moderne, pretențiile de primordialitate a muzicii.

PETER CORNELIUS

Urmaș al primei generații de compozitori germani romantici, *Peter Cornelius* (24 decembrie 1824 – 26 octombrie 1874) a manifestat un interes deosebit pentru opera wagneriană. Urmează modelul acestui compozitor în câteva creații lirice, precum *Le Cid* și *Gunlöd*, dar în marele repertoriu se impune prin unica sa operă comică, *Der Barbier von Bagdad*, ce continuă, la un nivel superior, tradiția lui Lorzing.

Scanned with OKEN Scanner

Bărbierul din Bagdad (Der Barbier von Bagdad)

Operă comică în două acte. Libretul de compozitor după o idee din *O mie și una de nopți*. Premiera – Weimar, 15 decembrie 1858. Personajele: Califul (bar.), Baba Mustafa, Cadiul (ten.), Margiana, fiica lui (sopr.), Bostana, servitoarea Cadiului (mez.), Nureddin (ten.), Abdul Hassan Ali Ben Bekar, bărbier (b.), servitorii lui Nureddin, prieteni ai Cadiului, locuitori din Bagdad, bocitoare, anturajul Cadiului. Acțiunea se desfășoară la Bagdad.

Actul I. Nureddin, lungit pe un divan, se crede pe moarte din cauza iubirii Margianei, interzisă de Cadiu, tatăl ei hapsân; servitorii îi însoțesc suferințele prin plânsetele lor. Bostana, servitoarea Cadiului, vine să-l consoleze, spunându-i că Margiana îl va primi la prânz, atunci când tatăl este plecat. Pentru această vizită, îl sfătuiește să se spele și să nu uite de bărbier. Acesta sosește, cu toate ustensilele, în plus, cu un material de ghicit viitorul clienților săi. Nureddin se grăbește, în schimb bărbierul Abdul este pus pe vorbă lungă, începând cu lectura horoscopului. Răbdarea lui Nureddin este pusă la încercare și cheamă servitorii să-l gonească. Bărbierul îi amenință cu briciul, speriindu-i. Începe bărbieritul, dar, când îl aude pe clientul său murmurând numele Margianei, își amintește că și el a fost îndrăgostit de fata Cadiului, un om rău și zgârcit. Se oferă să-l însoțească la vizita proiectată, menționând că cei șase frați ai săi au pătimit de asemenea din cauza dragostei. Înspăimântat de perspectiva prezenței lui Abdul în vizită, Nureddin pune servitorii să-l îngrijească, învelindu-l între pleduri.

Actul II. În casa Cadiului, Margiana îl așteaptă cu bucurie pe Nureddin, bucurie împărtășită de Bostana. Cadiul li se alătură, dar din alte rațiuni, căci din Damasc sosește un prieten plin de daruri, care va cere mâna fiicei sale. Se aduce un cufăr cu daruri, Margiana arătându-și mulțumirea, ca de altfel și tatăl ei. La chemarea muezinului, Cadiul pleacă la moschee. Momentul sosirii lui Nureddin este și prilejul unei pasionate declarații de dragoste. Se aude vocea bărbierului, care l-a urmărit, pretinzând că îl protejează. Dar iată, Cadiul se reîntoarce, ocărând un servitor și amestecând spusele sale cu cele ale lui Abdul. În grabă, femeile golesc cufărul și îl ascund pe Nureddin. La explicațiile Bostanei, bărbierul crede că în cufăr se află cadavrul prietenului său. Cadiul, văzând servitorii cum cară cufărul, este convins că i se fură darurile primite. Se creează o veritabilă învălmășeală, culminând cu sosirea Califului, în fața căruia Cadiul îl acuză de hoție pe Abdul, fapt negat cu vehemență de acesta. Dimpotrivă, el este cel care îl

Scanned with OKEN Scanner

învinovățește pe Cadiu că l-a ucis pe Nureddin, ascuns în cufăr. Odată capacul ridicat, este descoperit Nureddin, doar leșinat de frică. Cu câteva proceduri ale bărbierului, își revine în simțiri. Cadiul trebuie să accepte căsătoria și, totodată, sfaturile bărbierului, întreaga adunare mulțumind Califului cu un voios *Salamaleikum*.

Premiera operei, impusă de către Franz Liszt teatrului curții din Weimar, a cunoscut un eșec de proporții. La sfatul lui Liszt, care dirijase spectacolul, Peter Cornelius a refăcut Uvertura și unele pasaje, fără a reuși însă să definitiveze partitura. Aceasta a fost reprezentată în forma sa completă cu o altă Uvertură și cu toate retușurile executate de Felix Motl, de-abia la trei decenii după moartea autorului ei, în 1904, când s-a bucurat de un remarcabil succes.

VLADIMIR COSMA

Vladimir Cosma, născut în România în 1938, într-o familie de muzicieni, a plecat la Paris unde a continuat studiile muzicale cu Nadia Boulanger, la École Normale de Paris. În 1966, îl remarcă Michel Legrand, oferindu-i în anul următor colaborarea pentru muzică de film. Astfel, Cosma începe o carieră de compozitor de coloane sonore, dintre cele mai cunoscute fiind *Aventures de Rabbi Jacob* și *Marele blond*. Opera sa a fost premiată la Cannes, a câștigat două Césars pentru cea mai bună muzică de film. După mai mult de 300 de cântece și coloane sonore, el s-a dedicat muzicii simfonice cu suite ce se bazează pe melodii pentru cinema. De asemenea, a lucrat mai mulți ani pentru opera *Maurice et Fanny*, bazată pe scrierile lui Marcel Pagnol – *Marsilia trilogie* –, debut foarte apreciat de public și de critica muzicală.

Marius și Fanny (Maurice et Fanny)

Operă în două acte. Libretul adaptat de Michel Lengliney, Jean-Pierre Lang, Michel Rivgauche, Antoine Chalamel, Michel Arbatz, Vladimir Cosma după *Marsilia trilogie* – *„Marius, Fanny, César"* –, de Marcel Pagnol. Premiera – Marsilia, Opéra, 4 Septembrie 2007. Personajele: Fanny, vânzătoare de fructe de mare (sopr.), Marius, un tânăr vesel și visător (ten.), César, tatăl lui Marius (bar.), Panisse, proprietar de ferry-boat (bar.), Honorine, mama lui Fanny, vânzătoare de pește (sopr.), Escartefigue (ten.), Brun (ten.), Piquoiseau (bar.). Acțiunea se desfășoară pe cheiul Vechiului Port din Marsilia, la începutul anilor 1930. Premiera absolută de la Marsilia a fost interpretată în rolurile titulare de Angela Gheorghiu și Roberto Alagna.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Mulțimea s-a adunat pe chei să-l salute pe noul verificator al vămii, Panisse, care declară că, decât să rămână văduv, preferă să se recăsătorească. Apare Marius, se plimbă visător și se întâlnește cu Fanny, care îi reproșează că nu a venit la bal să danseze cu ea. Cum tânărul spune că nu știe să danseze, fata se oferă de îndată să-l învețe, cuprinzându-l cu dragoste. Se aude sirena unui vas, ca un simbol de evadare pentru Marius. Intervine și Honorine, care îi ordonă fiicei sale să-și reia treaba la taraba cu fructe de mare. Marius află de la Piquoiseau că este un loc liber pe vasul *la Malaisie*, pregătit să plece spre Oceania. Tânărul este atras de aventura în țări exotice ce s-a ivit. César îi reproșează fiului său că nu are grijă de bar, explicându-i rețeta unei băuturi. Tatăl pleacă apoi la metresa lui, o italiancă. Panisse se apropie de Honorine cu un ton galant care o înflăcărează, dar numai până când află că el și-ar dori să se căsătorească cu fata, și nu cu mama. Întâi este supărată, dar apoi este atrasă de zestrea și de banii oferiți în schimb de către bătrânul văduv. Puțin timp după aceea, Fanny află de proiectul matrimonial și îi spune lui Marius, care, fără altă explicație, îi mărturisește că nu se poate căsători ce ea. Piquoiseau îl previne pe Marius că se apropie momentul plecării, în timp ce Fanny îl caută pentru a-i mărturisi iubirea ei. Deși fata îi spune că, dacă o părăsește, va alege viața de stradă, Marius recunoaște că sentimentele sale sunt învinse de dorința irezistibilă de a călători pe mare. Marinarul absent s-a întors, deci Marius va rămâne totuși la țărm. Cei doi se prind în brațe cu dragoste. A doua zi, lumea vorbește de plecarea vasului, toți se află pe chei. Honorine este furioasă că Fanny se iubește cu Marius și impune o cât mai grăbită căsătorie. Chiar dacă se ivește o nouă ocazie de a pleca, Marius, după cele întâmplate între el și Fanny, renunță. Fata l-a auzit și îl îndeamnă să plece. Rămasă singură, tatăl manifestă bucuria apropiatei căsătorii și a dorinței de a avea un nepot. În momentul când se aud sirenele vaporului, Fanny leșină. Degeaba îl mai caută César, Marius a plecat în larg.

Actul II. César primește în sfârșit o scrisoare de la Marius, pe care o citește în prezența lui Fanny. El spune că este fericit cu viața de marinar. În schimb, de abia și-o mai amintește pe Fanny. Crezându-se uitată, ea izbucnește în lacrimi. César, rămas singur, continuă o convorbire imaginară cu fiul său, cerându-i să se întoarcă înainte de a fi prea târziu. Venit de la o nuntă, Panisse îi cere din nou Honorinei mâna lui Fanny. Mergând la medic, Fanny află că este însărcinată și se roagă, plină de emoție, în drum spre Notre-Dame-de-la-Garde. Honorine o găsește astfel, îngenunchiată în fața bisericii, și află adevărul. Supărată, o renegă,

Scanned with OKEN Scanner

provocând un leșin tinerei femei, după care, speriată, o imploră să nu moară și o iartă. Sfatul ei este să se mărite cu Panisse, ascunzând sarcina. Fanny este revoltată de această minciună. Totuși, mai târziu, vorbește cu Panisse și acceptă căsătoria, dar mărturisind existența sarcinii. El îi răspunde fericit că va crește copilul. César îi critică bunăvoința, după care urmează o discuție violentă, marcată și de un foc de pistol. César obține consimțământul ca viitorul copil să poarte numele lui Marius sau al său. Pregătirile de nuntă oferă un spectacol al patiserilor, florarilor, croitoreselor, în frunte cu primarul și preotul. Fanny va avea, mai târziu, copilul așteptat, ea adaptându-se la viața burgheză a acestei căsnicii. Într-o seară, aflat în permisie, apare Marius. El o vizitează pe Fanny, soțul fiind plecat în călătorie. Mai îndrăgostit ca niciodată, el se apropie de Fanny, dar intervenția bruscă a lui César pune capăt acestor regăsiri periculoase. Amândoi îi datorează mult lui Panisse. Marius trebuie să plece. Panisse revine de grija copilului, iar Marius îi spune că pleacă din nou, luându-și băiatul cu el. Panisse îl imploră să i-l lase, ca unică speranță a vieții sale. „Tatăl este cel care îl iubește" adaugă și César. Fanny și Marius se despart cu mare suferință, dar Marius a înțeles că destinul lor este fără viitor, iar copilul are nevoie de un adevărat părinte. Iubirea celor doi va rămâne pentru totdeauna un vis. Emoționat, César își conduce fiul la vapor, lăsând-o în urmă pe Fanny plângând disperată.

LUIGI DALLAPICCOLA

Luigi Dallapiccola (3 februarie 1904 – 12 iulie 1975), fără a nega valorile tradiționale, se detașează prin modul de asimilare a tendințelor muzicii secolului al XX-lea, contribuind el însuși la evoluția fenomenului sonor contemporan. Pornind de la transcrierea și prelucrarea unei opere de Monteverdi – *Întoarcerea lui Ulisse în patrie* –, compozitorul se oprește asupra teatrului muzical în câteva lucrări – *Volo di notte*, după Saint-Exupéry, *Il Prigioniero*, *Ulisse* – care, alături de alte creații lirice contemporane, demonstrează viabilitatea genului în Italia.

Zbor de noapte (Volo di notte)

Operă într-un act. Libretul de compozitor după romanul omonim al lui Antoine de Saint-Exupéry. Premiera – Florența, Teatro dalla Pergola, „Maggio Musicale Fiorentino", 18 mai 1940. Personajele: Rivière, directorul unei companii de aviație (bar.), Robineau, inspector (b.), Pellerin, pilot (ten.), radiotelegrafistul (ten.), Leroux, bătrân șef de echipă (b.),

Scanned with OKEN Scanner

doamna Fabien (sopr.), o voce îndepărtată (sopr.), patru funcționari (ten., ten., bar., b.), cor. Acțiunea se desfășoară în biroul unei companii de aviație din Buenos Aires în jurul anului 1930.

Act unic. Rivière, care a promovat zborurile de noapte, așteaptă trei sosiri de curieri. El îi mărturisește lui Leroux că a renunțat la orice altă satisfacție, din pasiunea pentru universul comunicațiilor inter-umane. Avionul din Chile a sosit fără probleme, salvându-se dintr-o furtună; avionul de Patagonia anunță vești proaste, căci timpul este nefavorabil, iar carburantul, cu o durată limitată. Vestea îi surprinde pe toți. Soția aviatorului, venită să se intereseze de situația zborului, are o discuție dură cu Rivière. Telegrafistul surprinde un ultim mesaj dezolant de la pilotul din Patagonia, chiar înainte ca acesta să se prăbușească în mare. Sosirea avionului de Paraguay coincide cu trista veste a căderii celuilalt curier. Toți îi reproșează lui Rivière că riscă prea mult cu zborurile de noapte. Cu calm, acesta ordonă plecarea cursei spre Europa, căci, oricât de dureros ar fi, un accident nu trebuie să oprească viitorul tuturor celorlalte zboruri. Lucrătorii aeroportului se retrag, subjugați de personalitatea lui Rivière. El rămâne singur la comandă. A câștigat o victorie amară și pornește mai departe.

Influența expresionismului apare în această primă operă a lui Dallapiccola mai ales în țesătura dodecafonică a scriiturii. Totodată, realismul situațiilor și o justă intuire a personajelor conferă lucrării un interes evident și stabil în relația cu publicul.

Prizonierul (Il Prigioniero)

Operă într-un act, cu Prolog. Libretul de compozitor, inspirat de scrieri ale lui Charles de Coster și *Contes cruels*, de Villiers de L'Isle-Adam. Premiera – Florența, Teatro Comunale, 20 mai 1950. Personajele: mama (sopr.), prizonierul (bar.-b.), Marele Inchizitor (ten.), paznicul (ten.), doi preoți (ten., bar.), fratele Redemptor (rol mut). Acțiunea se desfășoară la Saragosa în jurul anului 1550.

Prolog. Pe fundalul negru, luminat de proiectoare, se conturează figura albă a mamei, care, frământată de presentimente, povestește visul ce o obsedează: spectrul lui Filip al II-lea care, de la o clipă la alta, capătă chipul Morții.

Act unic. *Tabloul 1*. La apusul soarelui, într-o mizerabilă celulă a închisorii din Saragosa, prizonierul stă culcat lângă mama sa. Îi relatează torturile și speranța, când paznicul i-a spus „frate". La intrarea

Scanned with OKEN Scanner

paznicului, mama pleacă. *Tabloul 2.* Paznicul îi povestește despre răscoalele armatei zdrențăroșilor, din Flandra, reușind să-l scoată pe prizonier din toropeală. După ce a plecat paznicul, prizonierul zărește întredeschisă poarta celulei. Se îndreaptă, clătinându-se, spre coridor. *Tabloul 3.* În subteranul închisorii, prizonierul înaintează încet, de teamă să nu fie descoperit. Trece pe lângă fratele Redemptor și alți doi călugări, care țin în mâini instrumente de tortură. Aceștia par să nu-l observe. *Tabloul 4.* Prizonierul ajunge într-o grădină, sub cerul înstelat, și îmbrățișează trunchiul unui copac imens. Întâlnește alte două brațe – cele ale Inchizitorului, care este totodată și paznicul, reproșându-i cu blândețe că încearcă să se sustragă pedepsei drepte. Prizonierul înțelege că a fost supus ultimei torturi: iluzia libertății. Se lasă condus la eșafod râzând nebunește și repetând cuvântul „libertate".

Ideea operei i-a fost sugerată compozitorului în preajma ascensiunii fascismului, dar realizarea ei s-a înfăptuit abia după încheierea războiului. În afara tablourilor, comentariul muzical se completează cu două intermezzouri vocale și unul simfonic, în care compozitorul apelează la surse sonore de amplificare. Ca limbaj, Dallapiccola realizează în partitura sa o originală sinteză a tehnicii dodecafonice, supuse expresiei dramatice. Opera a cunoscut un mare și constant succes de public.

ALEXANDR SERGHEEVICI DARGOMÂJSKI

Aparținând primei generații importante de compozitori romantici ruși, *A.S. Dargomâjski* (14 februarie 1813 – 17 ianuarie 1869) a fost preocupat de asimilarea tradiției europene în condițiile unei particularizări a limbajului muzical bazat pe aprofundarea specificului național rus. Creația sa lirică, împreună cu cea a predecesorului său, Glinka, are astfel o importanță remarcabilă în stabilirea unor drumuri stilistice proprii acestei școli componistice. Dintre lucrările sale destinate scenei, amintim: *Esmeralda*, *Rusalka*, *Triumful lui Bachus*, *Rogdana* (neterminată) și *Oaspetele de piatră* – ultimile două fiind postume.

Rusalka

Operă în patru acte. Libretul de compozitor, inspirat de poemul lui Pușkin. Premiera – Sankt Petersburg, Teatrul Imperial, 16 mai 1856. Personajele: Cneazul (ten.), Cneaghina (mez.), morarul (b.), Natașa-Rusalka, fiica lui (sopr.), Olga (sopr.), nașul (bar.), vânătorul (bar.), boieri, slujitori, rusalce. Acțiunea se desfășoară cu secole în urmă, într-un sat pe malurile Niprului.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Singura avere a morarului este Natașa, fiica lui, pe care o iubește mult. Fata s-a îndrăgostit de Cneaz, care, din interese de familie, o părăsește pentru a se căsători cu o fată de neam. Morarul încearcă zadarnic să o mângâie. Natașa nu vrea ca pruncul pe care-l așteaptă să devină un copil părăsit și se aruncă în apele Niprului.

Actul II. Ceremonia căsătoriei Cneazului este întreruptă de un cântec trist. Este cântecul Natașei, devenită rusalkă. Strigătul ei de durere însoțește sărutul dat de mire soției sale.

Actul III. Cneaghina stă mereu singură, căci Cneazul, chinuit de remușcări, pribegește pe malul apei. Însoțită de Olga, ea pleacă să-l caute îndrumată de vânător. Îl găsește pe malul Niprului, unde el avusese o viziune de coșmar. În locul fetelor apei, care se jucaseră până la sosirea Cneazului, un om-fiară îl atacă, cerându-i fata înapoi. Cneazul se smulge cu greu din mâinile morarului nebun.

Actul IV. În lumea de basm a apelor, Natașa cântă iubirea pentru Cneaz. Ea o trimite pe fiica ei în calea Cneazului, pe care zadarnic vor încerca Cneaghina și Olga să-l oprească. Împins de morar, el se scufundă în ape, unde îl așteaptă Natașa, pe tronul de regină.

Creată din dorința de a compune o operă națională, *Rusalka* reprezintă realizarea majoră a lui Dargomâjski, bazată pe elemente ale folclorului rus și pe dezvoltarea unei tipologii de recitativ melodic, ce va deveni caracteristică pentru opera națională romantică rusă. Lucrarea s-a păstrat în repertoriul liric, fiind adesea reluată în teatre ce cultivă spiritul școlilor naționale.

CLAUDE DEBUSSY

Claude Debussy (22 august 1862 – 25 martie 1918), corifeul impresionismului francez, a lăsat relativ puține lucrări pentru scenă, una singură, *Pelléas et Mélisande*, însemnând însă o adevărată cotitură în lumea operei franceze postromantice. Particularitatea esteticii sale, maxima exigență a notațiilor detaliului și viziunea originală asupra fluidului substanței muzicale sunt mai perceptibile, în afara acestei opere, în lucrările aparținând genurilor instrumentale, vocale sau orchestrale. Totuși, atenția artistului s-a mai îndreptat spre scenă, fie pentru a crea muzica de spectacol pentru *Regele Lear*, *Le Martyre de*

Scanned with OKEN Scanner

Saint Sébastien, pentru a proiecta alte opere neterminate – *Rodrigo et Chimene*, *La Chute de la maison Usher* – sau pentru a prilejui evoluții coregrafice – *Jeux*, *Khamma*, *La Boite a joujoux*.

Pelléas și Mélisande (Pelléas et Mélisande)

Operă în cinci acte. Text adaptat după piesa lui Maurice Maeterlinck. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 30 aprilie 1902. Personajele: Arkel, regele Allemondei (b.), Geneviève, fiica sa, mama lui Pelléas și Golaud (contralto), Pelléas (ten.), Golaud (bar.), Mélisande (sopr.), micul Yniold, fiul lui Golaud (sopr.), un medic (b.), servitori, oameni din popor, marinari. Acțiunea se desfășoară într-un ev mediu imaginar, în ținutul Allemondei.

Actul I. *Scena 1.* În timpul unei vânători în pădure, Golaud întâlnește o misterioasă și frumoasă fată – Mélisande – care plânge lângă o fântână. Fără să știe nici cine e, și nici de ce plânge, Golaud o ia cu el și ea acceptă să-i fie soție. *Scena 2.* În castelul lui Arkel, Geneviève îi citește regelui scrisoarea prin care Golaud cere îngăduința de a se întoarce acasă cu soția lui. Va reveni dacă va vedea aprins un felinar pe crenelurile castelului. *Scena 3.* Seara, pe furtună, Pelléas îi primește în pragul castelului pe cei doi soți. Golaud se îndreaptă spre micul său fiu, Yniold, Mélisande este condusă în apartamentul ei, iar Pelléas anunță că va pleca a doua zi. Mélisande este tristă.

Actul II. *Scena 1.* Pelléas o conduce pe Mélisande lângă o fântână care, după legendă, poate reda vederea. Mélisande, care se joacă cu inelul primit de la Golaud, îl scapă în apa fântânii. *Scena 2.* Golaud a fost rănit căzând de pe cal. În timp ce Mélisande îl îngrijește, el vede lipsa inelului. Ea spune că l-a pierdut într-o grotă, pe malul mării. Golaud o trimite să-l caute și, cum este întuneric, îl roagă pe Pelléas să o însoțească. *Scena 3.* Ajungând în grotă, la lumina lunii, cei doi tineri văd trei cerșetori bătrâni, adormiți. Mélisande se sperie, dar Pelléas îi spune: „Să nu-i trezim, dorm adânc".

Actul III. *Scena 1.* În turnul castelului, Mélisande își piaptănă părul lung, cântând. Pelléas se apropie fermecat și Mélisande îl învăluie cu părul ei. Golaud îi surprinde și simte gheara geloziei. *Scena 2.* Golaud îi arată fratelui său adâncurile sinistre ale castelului. *Scena 3.* La ieșirea din subterane, Golaud îi recomandă lui Pelléas să o evite pe Mélisande. *Scena 4.* Golaud îl întreabă pe Yniold cum se comportă cei doi tineri când sunt singuri. Apoi îl ridică pe umeri să-i spioneze pe fereastră. Yniold spune că stau nemișcați, în tăcere, apoi izbucnește în plâns.

Scanned with OKEN Scanner

Actul IV. *Scena 1.* Pelléas a chemat-o pe Mélisande să-și ia rămas-bun. Golaud apare și, furios, o târăște de păr pe Mélisande, în timp ce Arkel, privind neputincios, crede că acesta este beat. *Scena 2.* Yniold se joacă lângă fântână. După ce pleacă, Pelléas se întâlnește cu Mélisande și, în semn de adio, se îmbrățișează. Golaud năvălește, îl ucide pe Pelléas și o rănește pe Mélisande, care fuge.

Actul V. Mélisande zace, la capătul puterilor, după ce a născut o fetiță. Golaud, ros de remușcări, insistă totuși să afle dacă ea a fost sau nu vinovată. Mélisande moare fără să-i fi răspuns, privindu-și doar cu tristețe copilașul. „Sufletul omului se cufundă în tăcere", murmură Arkel.

Unica lucrare lirică importantă a lui Debussy este o capodoperă care luminează într-o manieră completă personalitatea compozitorului. Delicatețea nuanțării fiecărui sentiment, fluența discursului, farmecul greu de descris al interludiilor ce separă scenele și atmosfera generală creează o imagine impregnată de lirismul basmului inspirator. După o surprinzătoare premieră, salutată cu râsete și fluierături, opera și-a cucerit locul, devenind cea mai importantă creație impresionistă și una dintre marile lucrări ale repertoriului liric de la începutul secolului al XX-lea.

Martiriul Sfântului Sebastian (Le Martyre de Saint Sébastien)

Mister în cinci „mansions" (tablou-scenă în terminologia spectacolelor medievale). Textul de Gabriele D'Anunzio, compus în ritm francez. Premiera – Paris, Théâtre du Chatelet, 22 mai 1911. Personajele: *roluri vorbite* – Sebastian (în unele montări dansator și mim), împăratul, prefectul, Sanae, Marc și Marcelian, frații gemeni, Gudè, Theodot, Vital, fiul prefectului, heraldul armelor, Mater dolorosa, femeia voalată, femeia mută, femeia oarbă, fata bolnavă de febră, fecioarele, însoțitorii gemenilor, grefierul, heralzi, cămărași, călăi, sacrificatori, victimizați, cântăreți de flaut, creștini, evrei, sclavi, cei șapte serafini; *roluri cântate* – fecioara Erigone, vox celestis, vos sola, Anima Sebastiani, gemenii, coruri.

Scena 1. Doi tineri creștini sunt martirizați. În fața rugăciunilor mamei lor, ei vor să abjure, iar Sebastian, șeful arcașilor, văzându-le slăbiciunea, are revelația adevăratei credințe. El calcă pe cărbunii încinși spunând că simte sub tălpi flori de crin. Ultima sa săgeată, cu care țintește spre cer, nu recade, toți recunoscând în aceasta un miracol, în timp ce Sebastian cântă o laudă adusă divinității. *Scena 2.* În camera magică se reunește consiliul falșilor zei. *Scena 3.* Împăratul l-a iertat pe Sebastian pentru frumusețea și curajul său, oferindu-i tot ce-și dorește, dar acesta refuză să accepte credința în falșii zei și sparge lira

Scanned with OKEN Scanner

lui Apollo. Pentru a-l înduplеca, împăratul îi oferă rangul suprem de zeu. Refuzând din nou, el propovăduiește domnia lui Christ. Condamnat de împărat, Sebastian va fi legat de un trunchi asupra căruia vor ținti toți arcașii. În timp ce este dus la supliciu, se aud cântări celeste. *Scena 4.* Arcașii refuză să-l ucidă pe Sebastian, care le spune: „Ca să reînviu, trebuie să mor". În timp ce îl străpung săgețile, poporul cântă „Plângeți femei ale Siriei". *Scena 5.* În Paradis, corul cântă gloria martirilor. Toți întâmpină sufletul lui Sebastian, care se înalță spre ceruri. Cor final: „Lăudați pe Domnul în imensitatea Credinței".

Prăbușirea casei Usher (La Chute de la maison Usher)

Dramă lirică (neterminată) într-un act și două scene. Libretul de compozitor după *Povestiri extraordinare*, de Edgar Allan Poe. Partitura există în două versiuni reconstituite după schițele compozitorului. Prima, Carolin Abate (orchestrație cameralã Robert Kyr), premiera – Yale, Jonathan Edwards College, 25 februarie 1977; varianta simfonică (orchestrație de R. Bailey) – New York, 18 aprilie 1978. Cea de a doua reconstituire aparține lui Juan Allende-Blin, premiera – Frankfurt, concert radio, 1 decembrie 1977; Berlin, Deutsche Oper, 5 octombrie 1979. Personajele: Lady Madeline, femeie tânără în rochie albă (sopr.), medicul (bar.), Roderick Usher, fratele Madelinei (bar.), prietenul lui Roderick (bar.), un servitor.

Act unic. *Scena 1.* Camera lui Roderick, mobilată extravagant, este traversată în grabă de Madeline, care recită un poem de Poe, *Palatul bântuit*. Ca și Roderick, ea este marcată de o suferință misterioasă. În timpul acțiunii, Madeline este prezentă, dar pasivă, izolată de ceilalți, victimă a unei relații incestuoase pe care fratele ei refuză să o accepte drept reală. Intră prietenul, urmat de medic. La îngrijorarea primului, medicul, marcat de o gelozie mefistofelică, îi răspunde că Roderick este profund bolnav, la marginea nebuniei. *Scena 2.* Roderick intră în încăpere cu hainele în dezordine și privirea rătăcită, desfășurând un lung monolog care îi dezvăluie fantasmele blestemului familiei Usher, ce-l obsedează. Vederea prietenului îl calmează, în timp ce Madeline traversează camera recitând a patra strofă din poemul lui Poe. Prietenul evocă legenda lui Sir Usher. (Din partitură, în afara textului, lipsește moartea atroce a Madelinei, îngropată de vie de către Roderick și medic în pivnița castelului, precum și finalul care descrie nebunia lui Roderick la vederea Madelinei învelită în giulgiu și moartea celor doi frați.) Acest subiect a fost reluat în 1988 de către compozitorul american Phil Glass.

Scanned with OKEN Scanner

DAN DEDIU

Discipol al lui Ștefan Niculescu și Dan Constantinescu la Universitatea de Muzică din București, *Dan Dediu* (n. 16 martie 1967) și-a completat pregătirea artistică la Viena și Paris. Activitatea sa componistică l-a impus printre numele de primă mărime ale muzicii românești contemporane, fiind distins pentru creațiile sale (peste 100 de opusuri, muzică instrumentală, corală, de cameră, concertantă, simfonică) cu numeroase premii naționale și internaționale. Actualmente este profesor de compoziție la Universitatea bucureșteană. În domeniul teatrului liric a realizat până acum două lucrări – *Postficțiunea* și *Münchhausen – Domnul minciunilor, Eva!* reflectând o orientare modernă în genul operei, ce îmbină dramaturgia specifică și maniera unei personale și spirituale retrospective tematice și ideatice a istoriei spectacolului cu muzică.

Postficțiunea

Dramma giocoso în două acte, pentru cinci soliști, 13 instrumente și bandă magnetică. Libretul de compozitor. Premiera – București, foyerul Operei Naționale, la Festivalul „Săptămâna internațională a muzicii noi", 25 mai 1996. Personajele: Brünnhilde, personajul lui Wagner (sopr.), Carmen, personajul lui Bizet (mez.), Otello, personajul lui Verdi (ten.), Faust, personajul lui Goethe (bar.), Dark Avenger, Prinț de Dracula, alias Orfeu (bar.). Acțiunea se desfășoară într-un tărâm imaginar în care toate personajele din piesele de teatru sau operele vreodată scrise sunt adunate laolaltă, în lumea fermecată denumită *Postficțiunea*.

Actul I. *Scena 1.* Faust își deapănă monologul în care descrie binecuvântatul tărâm al Postficțiunii, unde toate personajele fictive trăiesc și se bucură de statutul de cetățean al acestei țări imaginare. În timp ce Faust își dezvoltă argumentația de tip *arie*, apare Otello, costumat la fel ca în opera lui Verdi și purtând adânc înfipt în piept un pumnal frumos încrustat. El este foarte supărat pe Shakespeare și Verdi din cauza cruzimii de care au dat dovadă în calitate de autori și caută pe cineva care ar putea să-i smulgă pumnalul din piept. Faust îl recunoaște pe Otello, prințul Danemarcei, vampir cu diplomă la „Blood University", Transilvania, și fost elev al prințului Dracula. Victimă a autorilor citați, Otello a fost blestemat și de Dracula să poarte pumnalul înfipt în piept până când cineva, asemenea lui – dintr-o aceeași specie a „purtătorilor de pumnal" –, se va îndrăgosti de el. Otello povestește publicului că a zărit-o pe Carmen la barul Postficțiunii și că se simte atras irezistibil de ea, însă blestemul prințului Dracula îl face inapt

Scanned with OKEN Scanner

pentru iubire. *Scena 2.* Faust îi reproșează lui Otello faptul că *aria* sa este prea romantică, prea *verdiană*, dar acesta crede că *aria* sună foarte bine, chiar îi place foarte mult. Cearta se înfiripă treptat prin jigniri reciproce. Argumentația lui Faust denotă un stil baroc, o retorică a unui filosof narcisiac ce nu poate suporta subminarea autorității sale spirituale de către un erou de „trei parale". Otello, ironic, se oferă ca intermediar între Faust și compozitor, îi promite chiar numărul acestuia de telefon. Faust replică: „Voi, ăștia, cu tehnica în sânge". Auzind cuvântul blestemat „sânge", Otello începe să plângă de durere. Sadic, Faust își continuă incantația pe cuvântul „sânge" până ce apare Carmen, care, văzând ce se întâmplă, îi strigă furioasă lui Faust: „Imbecilule! Mephisto! Nero! Caligula! Hitler! Stalin! Dracula!". Carmen poartă și ea un pumnal înfipt în piept. Începe un *terțet*: Carmen vorbește foarte repede, ca într-un descântec, Faust o imploră să înceteze vraja, iar Otello – acum protejat de Carmen –, găsind în buzunarul hainei sale batista Desdemonei, îl înhamă pe Faust cu ea, în chip de căluș. Otello îi destăinuie lui Carmen iubirea. La finalul scenei, Carmen și Otello, îndrăgostiți, în extaz, își scot pumnalele din piept. *Scena 3.* Dracula amintește fapte din trecut: decepția pe care Otello, unul dintre studenții săi cei mai buni, i-a cauzat-o pentru că nu a profesat meseria de vampir. Dracula percepe câteva zgomote și scrie un bilet pe care celelalte personaje trebuie să îl găsească. *Scena 4.* Crezându-se *Traviata*, apare Brünnhilde, ca hipnotizată. Ea își dă seama că se întâmplă ceva ciudat cu sine și începe să se îndoiască de tot, ajungând până la dubii asupra realității sale și a idolilor săi: Faust și Otello. Carmen, Otello și Faust sosesc și o confundă pe Brünnhilde cu *Julieta, Cio-Cio-San* și *Lulu*. Atunci, Brünnhilde se recomandă, pe rând, ca *Turandot* și *Miss Univers*, dând senzația că este dereglată mintal. De altfel, toate celelalte personaje relevă câte o alienare, ca și când s-ar fi defectat. În mijlocul acestei conversații absurde, ei zăresc biletul scris de Dracula. Otello crede că este batista Desdemonei, ceilalți spun că poate fi un *fax*... În fine, după ce îl ridică de pe scenă, își dau seama că este o scrisoare anonimă, adresată unui anume „Răzbunător Întunecat", care este porecla prințului Dracula. Otello citește scrisoarea; toți devin disperați. Scrisoarea le dezvăluie că nu sunt altceva decât personaje ale unui joc pe calculator, iar Dracula este virusul trimis să-i ucidă.

Actul II. *Scena 1.* Mulțumit de efectul asupra personajelor, Dracula plănuiește să le „viruseze". Carmen, deja dereglată, îl confundă pe Dracula cu Otello, moment în care Dracula o „virusează" mușcând-o

Scanned with OKEN Scanner

cu dinții săi de vampir. Carmen va putea transmite singură virusul și astfel va putea îmbolnăvi celelalte personaje. Ea este transformată într-o sclavă a lui Dracula și va repeta, la fiecare ordin al acestuia, formula din *Wozzeck*: *Jawohl, Herr Hauptmann... Scena 2.* Faust și Otello, de data aceasta prieteni buni, caută o ieșire din această situație. Otello propune să-l omoare pe Dracula cu pumnalul, dar Faust găsește că ar fi mai bine să fie eliminat într-un alt mod, nonviolent. Otello evocă vremea când Dracula, ca savant ilustru, cabalist și poet, a descoperit elixirul nemuririi. Va încerca să afle dacă Dracula chiar a descoperit acest elixir înfigând pumnalul în pieptul lui. *Scena 3.* Foarte bolnavă și dereglată, Carmen sosește și-i îmbrățișează pe vechii ei prieteni infestându-i și transformându-i în sclavii lui Dracula. Faust își dă seama că sufletele lor sunt „virusate". Cu ultimele sale puteri, el schițează un plan de capturare a lui Dracula. *Scena 4.* Dracula, care cunoaște planul, îi jignește și îi chinuie pe cei trei sclavi ai săi, însă scopul ocult, în virtutea căruia acționează, este de a-l enerva pe Faust. La un semn al lui Faust, care nu mai poate suporta ofensele lui Dracula, celelalte personaje îl înconjoară pe acesta cu pumnalele scoase. Prefăcându-se că-i este frică, Dracula imploră milă. El le dezvăluie faptul că și ei sunt virușii. Chiar și Otello nu ar fi altceva decât *Mephist-Otello*. El, Dracula, grație descoperirilor sale, s-a transformat într-un virus mult mai puternic. El este acum un „virus de virușii", *Mutantul*. Ca urmare a acestei dezvăluiri ce le pare aberantă, personajele devin furioase și înfig cu sete pumnalele în Dracula. *Scena 5.* După un interludiu orchestral, se pot distinge patru forme minerale (cele patru personaje) care par să doarmă profund. Dracula a dispărut. Din partea dreaptă a scenei apare Orfeu (Dracula metamorfozat) care proclamă: *La commedia e finita*... Epilogul relevă sensul întregii acțiuni: aripa eternității ne atinge atunci când nu ne dăm seama. Un nou ciclu reîncepe – în fapt, o repornire a jocului pe calculator. Viteza acțiunii crește gradual și, pe un ecran, aceasta se derulează, dar în alb-negru, fiind accelerată pe „repede-înainte". Muzica de film mut a pianului încheie opera.

Münchhausen – Domnul minciunilor

Operă de cameră în trei acte. Libretul de Holger Siemann. Traducere în limba română: Dan Dediu. Premiera – Berlin, Neuköllner Oper, noiembrie 2002, premiul I de creație al teatrului. Personajele: Münchhausen (bar.

Scanned with OKEN Scanner

buffo), Münchheim (sopr. buffa, travesti), Lisbeth-Karl-Fatima (sopr.), Kern (contratenor), Actorul-Creditorul-Iscoada (b. buffo). Acțiunea se desfășoară în lumea basmelor fanteziste.

Actul I. *Humoreske 1* (*con Mozart und Stravinsky*). Teatru de iarmaroc. Münchheim – un imitator caraghios al lui Münchhausen (în travesti) – și ajutorul său, Actorul, pun în scenă o minciună a vestitului baron. Actorul ascultă iarba cum crește, apoi, amândoi se prefac fericiți că s-au găsit unul pe altul, jucând un fel de teatru ieftin, de duzină. *Interlude.* Vecin cu ei, Kern le face concurență cu o mașinărie vizuală de produs minciuni, numită „Münchoscop". *Humoreske 2* (*con Schubert und Stravinsky*). Münchheim și Actorul pun în scenă o altă minciună vestită: întâlnirea cu un cerb care vorbește. Münchheim îl invită pe cerb să călătorească împreună cu el spre Istanbul. *Interlude.* Kern se înfierbântă și încearcă să capteze publicul pentru el, inventând noi situații, apelând la lumi exotice, fantasme și miraje. *Humoreske 3* (*alla Turca*). Altă minciună: Actorul, costumat în Sultan, se îmbată cu o poșircă, așa cum susține Münchheim. El, Münchhausen, îi va aduce tocmai de la Viena vin de Tokay, și asta într-o oră! *Terzett* (*Ragtime en Rondeau*). Sultanul, beat mort, își cheamă ienicerii și vrea să distrugă Viena și vinul ei totodată, Kern intră în conflict fățiș cu cei doi, Münchheim promite că într-o oră va fi înapoi, la Istanbul. *Rezitativ.* Apare Münchhausen, însoțit de pajul său Karl și urmărit de Creditor. *Träumerei 1* (*alla Pierrot lunaire*). La întrebarea lui Münchheim „Cine sunteți?", Münchhausen răspunde că tocmai vine din Lună, unde a băut din laptele vacii lunare și a mâncat filé din viței ei. Erau 13 la număr. *Humoreske 4* (*alla Italiana*). Numele lor era: „Lala, Pepe, Sisi, Fefe, Kimi, Nana, Pupu, Tete, Mele, Bubi, Didi, Kara, Țuți". *Réplique.* Münchhausen povestește că, pe când petrecea el liniștit pe Lună, aceasta a început să descrească și să se transforme în secure. *Duplum und Flammen.* Kern și Münchheim își dau seama în sfârșit cu cine au de-a face: cu împăratul mincinoșilor, regele lunaticilor, Münchhausen! *Rezitativ.* Münchheim se prezintă maestrului său drept o copie nedemnă și dorește să se perfecționeze cu el. *Humoreske 5* (*Folk Song, Lamento and Cakewalk*). Münchhausen începe o poveste despre bătălia imaginară de la Calcutta și îl angrenează pe Münchheim în acest joc. *Interlude.* Jocul este întrerupt de Creditor. Rapid, Karl îl travestește pe Münchhausen în femeie. *Caballeta – Träumerei 2.* Kern își laudă aparatul și decretează: „Timpul tău s-a dus, Teatre!". *Passacaglia 1* (*con alcune licenze*) – *Quintett.* Apare Creditorul care-l caută pe datornicul

Scanned with OKEN Scanner

său, Münchhausen. Pe rând, cei patru (inclusiv Münchhausen care cântă în falset) spun că nu știu nimic de Baron. Münchheim devine ținta bănuielilor Creditorului. El se disculpă, spunând că totul e fals la el, e doar aparență. Creditorul promite că va spânzura canalia atunci când o va prinde. *Aria.* Creditorul povestește cum Münchhausen s-a împrumutat la el și i-a promis, în schimb, un castel construit din pietre de aer. Dar l-a înșelat! *Passacaglia 2 – Quartett.* Fiecare își exprimă uimirea, autentică sau trucată. *Cakewalk.* Când Creditorul părăsește scena, Münchhausen îl batjocorește. *Interlude.* Münchhausen observă mașinăria lui Kern și rămâne îngrozit. Kern, imperturbabil, își face mai departe reclamă. *Humoreske 6* (*Étude des gammes et accords*). Münchheim nu mai suportă situația creată și îl roagă pe Münchhausen să intervină în această afacere necurată. Dar Creditorul află că femeia respectivă e Münchhausen travestit și încearcă să-l bată. Îl apără însă Kern, care se oferă să răscumpere de la Creditor datoria lui Münchhausen. În schimb, îi cere lui Münchhausen să i se pună la dispoziție, să i se „vândă" cu tot cu povești, pentru a hrăni mașinăria Münchoskop-ului. *Quartett.* Münchhausen este foarte impresionat de propunerea lui Kern și înclină să o accepte. *Toccata – Quintett.* Diferitele relații între personaje se dezvoltă în cadrul cvintetului. *Interlude.* Münchheim, de ciudă că idolul său Münchhausen se vinde pentru 20 de coroane, își varsă amarul pe Lisbeth și iese. Kern îl invită pe Münchhausen și pe Creditor la o ruladă de vițel. „Arta se face cu stomacul plin!", le spune. *Aria.* Pe scenă a rămas numai Lisbeth. Ea e adânc rănită în suflet. Aflăm acum că îl iubește pe Münchhausen, dar că acesta a trădat-o, a decepționat-o și a făcut-o să sufere.

Actul II *Clubul 1* (*Fanfara, Étude, Scherzino și Serie de 12 sunete*). Münchhausen, Kern și Creditorul sunt cam cherchelițți. Münchheim este părăsit și supărat. Münchhausen încearcă să-l atragă într-un joc: să inventeze iarăși tot felul de istorii. Dar Kern îl roagă pe Münchhausen să nu-și mai risipească fantezia și să-i spună totul mașinăriei, Münchoskop-ului. Lisbeth, cu ciudă, îl comentează pe Münchhausen. *Interludiu.* Münchhausen se rățoiește la Lisbeth. Ceilalți pleacă. *Lai.* Münchhausen, din ce în ce mai beat, se consolează cu situația lui materială, de-acum solidă. Visează. *Scenă de vis. Interludiu instrumental.* Începe visul. Se luminează de ziuă. *Idilă* (*Recitativ*). Kern, îmbrăcat cu voal și haine orientale, îl trezește din somn pe Münchhausen. Apare Iscoada, care-l caută pe Münchhausen. *Clubul 2* (*Folk Song, Träumerei și Pas-de-deux*). Iscoada are o problemă: nu mai

Scanned with OKEN Scanner

poate minți! și astfel nu-i mai poate salva pe cei pe care trebuia să-i toarne la poliție. Toți vor fi spânzurați! Pe de altă parte, Münchhausen nu știe unde se află. Kern îi spune că e în Istanbul, că e dușman al regimului și zilele-i sunt numărate. Totul devine din ce în ce mai confuz, ca într-un vis. *Interludiu.* Apare dintr-odată Münchheim, susținând că este Münchhausen, ministrul de pozne și mofturi al Sultanului, dar e uimit să constate că e întrerupt de adevăratul Münchhausen, care și el susține că e Münchhausen. Apare Fatima. *Arietta.* Fatima rezolvă situația: propune un concurs de minciuni. Cel ce va câștiga, va fi cu siguranță adevăratul Münchhausen. *Interludiu* (*Recitativ*). Se perfectează pedepsele pentru cel ce va pierde. Începe concursul. *Aria* (*con orchestra virtuale*). Münchheim prezintă situația împărăției într-o manieră pompoasă și se acompaniază singur, imitând diferite instrumente ale orchestrei simfonice. *Aria.* Münchhausen spune o poveste atroce, în fapt adevărul, denunțând dictatura crudă a Sultanului. *Final.* Münchhausen este considerat învingător de către cei trei privitori. De ciudă, Münchheim vrea să o prindă pe Fatima și să o închidă în turn. Toți fug. Visul se termină. Întuneric.

Actul III. *Pot-pourri.* Un iarmaroc. Se crapă de ziuă. Münchhausen este întins pe jos, dormind. Münchheim își deschide teatrul, ca la început. Are un nou asistent, pe Karl, pajul, care povestește cu patos idila lui Münchhausen cu Fatima, fiica Sultanului. Kern deschide, la rându-i, mașinăria. *Interludiu.* Münchhausen se trezește, mahmur. Nu știe pe ce lume se află. Confundă personajele reale cu cele din vis. *Virelai.* Lumea sa interioară se clarifică treptat. El e un vizionar, aude vocea Poeziei. *Interludiu.* Lisbeth își dezvăluie identitatea. Întors la realitate, Münchhausen își dă seama că pajul său Karl este de fapt frumoasa Lisbeth, pe care o știa de mică. *Liebeslied.* Lisbeth îi destăinuie cum s-a hotărât să-l urmeze. Acum nu mai are nicio speranță, așadar îi spune adio. Münchhausen își dă seama dintr-o dată că nu poate trăi fără ea. *Interludiu.* Creditorul întreabă însă, rupând vraja și aducându-i pe toți cu picioarele pe pământ: „Ce-i cu datoria?". Kern tranșează chestiunea, spunându-i lui Münchhausen că-l face bogat în schimbul minciunilor pe care i le va spune. *Peșrev* (*alla Turca*). Cvintet în care Münchhausen e nehotărât, iar ceilalți îl sfătuiesc ce să facă. *Recitativ.* Lisbeth, devenită o femeie de afaceri hotărâtă, propune o modalitate de a-i împăca pe toți: să-l transforme pe Münchhausen într-un Superstar. Fiecare va contribui cu ceva la acest lucru. *Musette – Gigue.*

Scanned with OKEN Scanner

Se pun să construiască o firmă cu diferite departamente. Münchhausen și Münchheim stau la CREAȚIE, Kern și Lisbeth la MARKETING, iar Creditorul la CASIERIE. *Frottola.* Firma începe să dea rezultate. Totul după legea cererii și a ofertei. Mecanismul se accelerează demențial și nu mai poate fi oprit. Explodează. Toți mor. *Final.* Trupurile neînsuflețite zac pe jos. Singură, mașinăria Münchoskop-ului se repornește și începe din nou, imperturbabil, să producă imagini.

Eva!

Operă de cameră într-un act. Libretul pe un text de Matei Vișniec. Premiera – opera nu a fost încă reprezentată. Personajele: Ea (sopr. lirică), El (bar. liric), cor de bărbați, orchestra: 15 intrumente.

Act unic. Opera prezintă istoria unei iubiri dintre El și Ea ca o istorie a stilurilor muzicale. Meandrele dragostei celor doi conduc de la inițiala încercare de seducție (în stilul lui Händel, Mozart, Rossini), prin duetul de dragoste (à la Puccini) și cedarea ei (Brahms, Wagner, Mahler, Ravel, Debussy), la ruptura din ce în ce mai apăsată (Janaček, Prokofiev, Șostakovici, Orff, Bartók, Berg, aleatorism) și chiar la cearta sinistră și la jignirile atroce (minimalism, bossa-nova, procesiune a corului de bărbați). Un intermezzo final comentează muzical istoria ascensiunii și a decăderii unei relații dintre o femeie și un bărbat. Finalul, în care cei doi își dau seama de ceea ce au pierdut, fiecare dintre ei, rămâne într-un registru tragic, nemilos. Din punct de vedere muzical, stilurile sunt tratate într-o manieră graduală, în sensul că tranziția de la un stil la altul se face treptat. De asemenea, nu există citate stilistice, ci numai creație „à la".

LÉO DELIBES

Deși nu se remarcă printr-o factură extrem de personală, muzica lui *Léo Delibes* (21 februarie 1836 – 16 ianuarie 1891) aparține acelui domeniu al exprimării elegante și sincere, cu o anumită înclinare spre spectaculos, care a asigurat operei franceze un succes constant în fața publicului. În afara capodoperei sale lirice, *Lakmé*, compozitorul a mai oferit teatrului muzical operele comice *Le Roi l'a dit*, *Jean de Nivelle* și *Kassya* (terminată de Massenet în 1893), precum și baletele *Coppelia*, *Le Corsaire* și *Sylvia*.

Scanned with OKEN Scanner

Lakmé

Operă în trei acte. Libretul de Edmond Goudinet și Philippe Gille după povestirea *Le mariage de Loti*, de Goudinet. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 14 aprilie 1883. Personajele: Lakmé (sopr.), Malika (mez.), Ellen (sopr.), Rose (sopr.), d-na Bentson (mez.), Gerald (ten.), Nilakantha (b.), Frederic (bar.), indieni, ofițeri englezi, târgoveți, brahmani. Acțiunea se desfășoară în India, la mijlocul secolului al XIX-lea.

Actul I. Intrigat de misterul ce-l înconjoară pe brahmanul Nilakantha și de frumusețea fiicei sale, Lakmé, ofițerul englez Gerald pătrunde în taina locuinței lor. Întâlnirea cu Lakmé îi emoționează pe cei doi tineri. Nilakantha, aflând că un străin a îndrăznit să-i profaneze teritoriul sacru, jură să se răzbune.

Actul II. Nilakantha o obligă pe Lakmé să cânte în piața orașului unde s-a instalat garnizoana engleză, în speranța că astfel îl va atrage pe străin. Într-adevăr, Gerald se apropie, iar Lakmé are timp să-l prevină de pericol. Totuși, în îmbulzeală, Nilakantha reușește să-l rănească. Lakmé îl conduce într-o ascunzătoare, departe de orice primejdie.

Actul III. În adâncul pădurii, Lakmé l-a îngrijit pe Gerald. Clipele lor de fericire par să nu aibă sfârșit, dar, în timp ce Lakmé a plecat la izvor, Gerald este descoperit de un camarad care îl incită să revină la garnizoană. Lakmé înțelege drama lui Gerald și, fără a se opune, bea sucul otrăvit al unei plante. Gerald vrea să o urmeze, însă sunt surprinși de Nilakantha. Lakmé îl oprește pe răzbunătorul tată. Un singur sacrificiu, cel făcut de ea, ajunge. Moartea o cuprinde încet, în brațele lui Gerald.

Ecou al epocii în care Orientul își descoperă fascinațiile, opera este un exemplu de îmbinare a exotismului cu tradițiile teatrului liric francez. Câteva pagini îi asigură celebritatea: *Aria clopoțeilor* (Actul II), aria lui Nilakantha (Actul II), duetele Lakmé-Gerald (Actele II și III), precum și dansurile sacre. Lucrarea continuă să atragă publicul, păstrându-și întâietatea în teatrele care cultivă tradiția montărilor fastuoase.

PAUL DESSAU

Colaborator, ca dirijor asistent, la Hamburg al lui Arthur Nikisch și Felix Weingartner, începând cu 1919 angajat de Otto Klemperer la Köln, iar mai târziu la Berlin sub conducerea lui Bruno Walter, *Paul*

Scanned with OKEN Scanner

Dessau (19 decembrie 1884 – 21 iunie 1979) nu-și abandonează vocația componistică. Întâlnirea cu René Leibowitz în 1936 îl determină să înceapă studiul sistemului dodecafonic. În America (New York) are loc întâlnirea cu Bertold Brecht, cu care va colabora vreme îndelungată. În 1948 se întoarce în Germania și continuă colaborarea cu Brecht. Cea mai importantă operă a sa, *Condamnarea lui Lukullus*, a fost acuzată de „formalism" de către guvernul socialist, Dessau fiind nevoit să o revizuiască. Printre admiratorii săi din acea perioadă s-a numărat și Luigi Nono. Cele mai importante opere ale sale: *Die Verurteilung das Lukullus*, *Puntilla*, *Lanzelot*, *Einstein*, *Leonce und Lena*.

Condamnarea lui Lukullus (Die Verurteilung das Lukullus)
Operă în 12 scene. Textul de Bertold Brecht. Premiera – Berlin, Staatsoper. Prima variantă – *Interogatoriul lui Lukullus* –, 17 martie 1951 (spectacol cu ușile închise), a doua variantă – *Condamnarea lui Lukullus* –, 12 octombrie 1951. Personajele: Lukullus, împărat roman (ten.), Regele (bas.), Regina (sopr.), doi copii (sopr., sopr.), doi legionari (b., b.), Lasus, bucătarul lui Lukullus (ten.), purtătorul de cireșe (ten.), vânzătoarea de pește (alto), curtezana (mez.), învățătorul (ten.), brutarul (ten.), judecătorul morților (b.), oameni, ofițeri, umbre, sclavi. Acțiunea se desfășoară într-o antichitate imaginară.

Scena 1. „Cortegiul funebru". Stăpânul Lukullus este condus pe ultimul drum. Sclavii cară o piatră funerară pe care sunt reprezentate faptele sale. Mulțimea reacționează cu uimire, admirație și indiferență. *Scena 2.* „Înmormântarea". O voce de femeie comentează evenimentele afară pe Via Apia. Acolo, stăpânul mort este întâmpinat de o „mică rotondă". *Scena 3.* „Despărțirea celor vii". Mormântul este închis cu piatra funerară. Ofițerii lui Lukullus hotărăsc să se întâlnească la parastas, iar apoi să meargă la bordel și la cursa de câini. *Scena 4.* În ceaslovuri, stăpânul mort este ceremoniat la invocarea eroilor. Copiii sunt învățați să urmeze exemplul marelui cuceritor. *Scena 5.* „Primirea". Lukullus este în Imperiul Întunericului. Două femei îl învață regulile: aici stăpânește egalitatea absolută, iar un tribunal analizează faptele noilor veniți. Fiecare trebuie să aștepte până îi vine rândul. Lukullus nu înțelege și refuză să se conformeze. *Scena 6.* „Alegerea apărătorului". Tribunalul este compus din mai multe creaturi: curtezane, brutari, țărani și învățători. Lukullus și-l alege ca apărător pe Alexandru cel Mare, însă el nu este cunoscut aici. Astfel, purtătorilor plăcii funerare li se poruncește să vină în împărăția morților pentru ca imaginile faptelor lui

Scanned with OKEN Scanner

Lukullus să stea drept mărturie în fața tribunalului. *Scena 7.* „Obținerea plăcii funerare". Judecătorul celor morți recunoaște că placa funerară preamărește faptele lui Lukullus. El poruncește ca în locul imaginilor, chiar cei reprezentați să apară ca martori. *Scena 8.* „Interogatoriul". Personajele de pe placă – regele, regina și doi copii – declară: „Lukullus își cunoștea bine meseria, oriunde se ducea nu mai rămânea piatră pe piatră și viața dispărea din lume". Curtezana se solidarizează cu regina, iar tribunalul, cu regele. Lukullus obiectează: „Martorii sunt dușmani, iar el a acționat la comanda Romei". Învățătorul întreabă cine este Roma. Brutarul propune un compromis: Lukullus a adus aur la Roma. Confuzie: cine este răspunzător, Lukullus sau Roma? Dar cine este Roma? Judecătorul poruncește o pauză. *Scena 9.* „Roma din nou". Lukullus ascultă discuția dintre doi nou-veniți și află, mort fiind, câte ceva despre Roma, pe care el nu o văzuse niciodată în viață. *Scena 10.* „Interogatoriul continuă". Lukullus nu recunoaște tribunalul. El nu poate fi judecat decât de cei care cunosc cum se face războiul. O mamă care în viață fusese vânzătoare de pește la piață spune că înțelege războiul fiindcă fiul ei a murit în luptă. Mărturia impresionează, dar nu demonstrează răspunderea personală a lui Lukullus. *Scena 11.* „Interogatoriul continuă". Ultimele figuri de pe placa funerară, bucătarul lui Lukullus și purtătorul de cireșe, mărturisesc că cel judecat a fost un om bun. Datorită expedițiilor sale războinice au ajuns la Roma mirodenii asiatice și cireșul. Aceasta îi impresionează pe brutar și pe țăran. *Scena 12.* „Verdictul". În acel moment fosta vânzătoare de pește și mamă strigă: „Omenesc este doar ceea ce păzește viața". Curtezana hotărăște, și toate celelalte creaturi, inclusiv cei căzuți în războaiele asiatice, cad de acord: „În neant cu el!".

Lucrarea reprezintă o interesantă construcție dramatic-muzicală menită a oglindi idealurile estetice ale muzicienilor germani de după război, în confruntarea cu esteticul și politicul de orientare socialistă, față de care nu și-au putut manifesta adeziunea.

ANDRÉ-CARDINAL DESTOUCHES

Compozitor francez aparținând trecerii barocului spre clasicism, *André-Cardinal Destouches* (6 aprilie 1672 – 7 februarie 1749) a debutat cu arii serioase și cântece de petrecere. Părăsind armata, se perfecționează în compoziție cu André Campra și colaborează la realizarea operei-balet *Europe galante*. Artist apreciat de Ludovic al XIV-lea, scrie

Scanned with OKEN Scanner

tragediile lirice *Amadis de Grèce*, *Marthésie* și *Omphale*, precum și comedia-balet *Le Carnaval et la Folie*, care au avut privilegiul de a fi cântate în concert înainte de a fi reprezentate la Opera din Paris. Prin protecție regală, devine inspector al Operei, apoi a cumpărat postul de supraintendent al muzicii. Destouches nu mai scrie decât o singură lucrare lirică, *les Stratagèmes de l'amour*. A fost maestru al muzicii Camerei și a organizat Concertele reginei. Creația lui Destouches este de domeniul artei lirice, iar comedia-balet *le Carnaval et la Folie* reflectă influența italiană, fiind prima lucrare de acest gen realizată în muzica franceză, urmând operelelor-balet de André Campra, profesorul său.

Carnaval și Folie (Le Carnaval et la Folie)

Comedie-balet în patru acte. Libretul de Antoine Houdar de la Motte, inspirat de *Éloge de la Folie*, de Erasmus din Rotterdam. Premiera – Fontainebleau, Teatrul Castelului, 14 octombrie 1703, în prezența regelui Angliei și a curții regale. Personajele: Plutus, zeul bogățiilor (contratenor), La Jeunsesse, soția sa (sopr.), La Folie, fiica lui Plutus și a lui La Jeunesse (mez.), Carnaval (bar.), Momus (b.-bar.), șeful mateloților (ten.), un profesor al lui La Folie (contratenor), un muzician (contratenor), un poet (ten.), Jupiter (bar.-b.), Venus (sopr.), Bacchus (ten.). Acțiunea se desfășoară în l'Isle de la Folie.

Actul I. Scena reprezintă un crâng înflorit, dedicat lui La Jeunesse. Momus, gonit de zei, îl caută pe Carnaval, oferindu-i serviciile pentru a-și salva situația nefericită. Carnaval dorește să ceară mâna Foliei, adresându-se lui Plutus și Jeunessei, părinții ei. La Folie întrerupe discuția acestora și îi gonește de pe insulă. Apoi, sigură de supunerea lor, îi recheamă și pregătește o serbare. *Divertisment.*

Actul II. Scena reprezintă o câmpie rodnică, în stânga fluviul Léthé, pe fundal marea. Carnaval se bucură de apropiata sa nuntă cu La Folie, dar aceasta nu mai vrea să se căsătorească deoarece îl iubește fără nicio rațiune, deci se poate râzgândi din capriciu. Carnaval vrea să părăsească insula, dar La Folie îl roagă pe zeul Neptun să-l împiedice. *Divertisment.*

Actul III. Scena reprezintă o sală din palatul ce-i aparține lui La Folie. Momus îi spune că nici Carnaval nu o mai iubește. La Folie este disperată. *Divertisment* destinat a abate gândurile ei negre, executat de profesorul lui La Folie. Momus îl informează pe Carnaval că a cucerit inima lui La Folie..., dar acesta preferă să se răzbune, aducând vântul și ploaia asupra palatului.

Scanned with OKEN Scanner

Actul IV. Scena reprezintă grădina lui Plutus și a lui La Jeunesse, distrusă de furtună. La Folie se bucură că logodnicul ei o iubește încă, după grozăvia răzbunării sale. Cei doi se confruntă din nou. Plutus și La Jeunesse, întâlnindu-l pe Carnaval, îl gonesc, drept pedeapsă pentru furtuna declanșată din cauza lui. La Folie află și, pentru a se opune din principiu părinților ei, acceptă căsătoria cu Carnaval. *Divertisment.*

VIOLETA DINESCU

După studii la Conservatorul din București, cu diplome în compoziție, pian și pedagogie, *Violeta Dinescu* (n. 13 iulie 1953) a continuat specializarea în compoziție cu Myriam Marbe. Între 1978 și 1982 a fost profesor de teorie, pian și estetică la Liceul de Muzică „George Enescu" din București. În 1980 a devenit membră a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România. Din 1982 activează în Germania. Creațiile sale au fost distinse cu numeroase premii internaționale. După ce a susținut prelegeri în mai multe universități germane și americane, începând cu anul 1996, Violeta Dinescu a devenit profesor de compoziție la Universitatea „Carl von Ossietsky" din Oldenburg. Printre cele mai însemnate lucrări ale sale amintim *Akrostichon* și *L'ORA X pentru orchestră*, *Pfingstoratorium*, muzică pentru filmul mut *Tabu*, al lui Friedrich Wilhelm Murnau, baletele *Der Kreisel*, *Effi Briest*, operele *Hunger und Durst*, *Der 35 Mai*, *Erendira*, *Schachnovelle*, *Herzriss*, *Subito dopo l'ultima casa di Cipriani – Der Gesang der Narren von Europa*, *Simurgh – Das Konzert der Vögel*, *Antigone*, *Die versunkene Stadt*, *Um leben zu können...*

35 mai sau **Călătorie spre Marea Sudului** (Der 35 Mai oder Konrad reitet in die Südsee)

Operă pentru copii în șapte acte. Libretul de Ulrike Wendt și Florian Zwipf după romanul omonim de Erich Kästner. Premiera – Mannheim, National Theater, 30 noiembrie 1986. Personajele: Unchiul Ringelhut (ten. sau bar.), Konrad, nepotul său (voce de copil sau sopr.), Negro Kaballo – calul fermecat (b.), Seidelbast, Președintele Țării Puturoșilor (ten.), Hannibal, bucătar în Marea Sudului (bar.), portar al Țării Puturoșilor (bar.), Clemens Waffelbruch, Wallenstein, Hannemann, împărat în Țara Puturoșilor, Carol cel Mare (bar.), Rabenaas, Otilie Überbein (sopr.), Doamna bătrână (Doamna din Elektropolis), Schimmelfräulein – Iapa Albă, Babette (voce de copil sau sopr.), șeful de ceremonii (voce de copil sau sopr.), Jakob,

Scanned with OKEN Scanner

învățător (voce de copil sau sopr.), Petersilie (voce de copil sau sopr.), cor de copii. Acțiunea începe în locuința unchiului Ringelhut, apoi se desfășoară în lumea fantastică: Grădina Fantastică a Florilor, Țara Puturoșilor, Lumea întoarsă pe dos, Orașul Marelui Timp Trecut, Trenul Subteran (Metroul), Elektropolis, Ecuator, Marea Sudului.

Actul I. Konrad este adus de la școală de unchiul său în locuința de la etajul 3. Ca întotdeauna joia. Petrec împreună după-amiaza, deoarece unchiul Ringelhut, farmacist, are liber. Această joi este deosebită, deoarece... este 35 mai. Încep întâi să mănânce ce a pregătit unchiul... mâncare îngrozitoare. Se pare că nu au mâncat rău, se pot uita pe geam și văd un cal negru pe stradă. Încep joaca și produc zgomot mare tot sărind. Candelabrul vecinilor de jos cade. Cineva sună la ușă, și ei cred că e vecinul furios. Apare însă calul negru care se prezintă: Negro Kaballo – de la Circul (celebru) Sarazani. Vorbesc și încep să joace cărți împreună. Konrad, îngrijorat, se îndepărtează, deoarece trebuie să pregătească o compunere despre Marea Sudului. Pentru a-i veni în ajutor, Negro Kaballo sună la biroul de voiaj al cailor de circ și află că se poate merge ușor în Marea Sudului, plecând din dulapul Unchiului Ringelhut și mergând tot drept înainte. *Intermezzo.* Ei trec printr-o grădină fermecată... și ajung în...

Actul II. Țara Puturoșilor. Aici, Konrad întâlnește chiar colegi de școală cunoscuți, de se minunează toți trei călătorii. *Intermezzo.* Urmează un drum periculos prin munți..., mergând tot drept înainte...

Actul III. Ajung într-o țară în care copiii au preluat conducerea, iar adulții sunt reeducați de cei mici pentru a deveni părinți civilizați. Unchiul este luat pe sus, de fapt din greșeală, pentru că el este un adult cumsecade, și dus la reeducare. Recunoscându-se greșeala, unchiul este eliberat. Toți trei asistă la o lecție în sala de clasă 28, apoi pleacă spre Marea Sudului.

Actul IV. Ajung într-o cetate în care pot pătrunde numai pe un pod ce coboară după ce răsună trompetele de trei ori. Neavând pe ce să cânte, cei trei improvizează... făcând pâlnie la gură sau cântând prin pieptene semnalele de trompete... La intrare îl întâlnesc pe Carol cel Mare, care le spune că tocmai au loc Jocurile Olimpice..., unde Napoleon, Gingishan, Wallenstein, Hanibal, Cleopatra... ș.a.m.d. se întâlnesc și intră în competiție... Cei trei primesc locuri de onoare în tribună și urmăresc jocurile cu atenție. Încântați de ce au văzut până acum, o pornesc din nou la drum – tot mereu înainte. *Intermezzo.* Un tren subteran în care sunt și zgâlțâiți, și chinuiți, și aruncați de colo-colo.

Scanned with OKEN Scanner

Actul V. În Elektropolis totul funcționează electric, după cum le și explică o doamnă în vârstă pe care o întâlnesc. Minunați de ce văd și curioși să mai descopere și alte colțuri, află că vor trece oricum pe lângă centrala care coordonează totul. Tocmai când se află în preajmă, centrala explodează, iar cei trei se salvează ca prin minune. *Intermezzo.* Drumul printr-un deșert de la Ecuator.

Actul VI. Ajung la Mare și întâlnesc o fetiță pe care o cheamă Petersilie, bronzată în pătrate – ca o tablă de șah. Petersilie fuge însă de o balenă care o urmărește, dar care ea însăși se sperie de Rabenaas – numit și Schnelle Post (iute de picior). Lovită de Rabenaas cu un măr copt, balena dispare. Konrad se împrietenește cu Petersilie. Acum poate să afle amănunte despre Marea Sudului, pentru a-și face compunerea. Toți se strâng în jurul oaspeților și se bucură de o masă copioasă cu feluri de mâncare specifice locului. Negro Kaballo descoperă o iapă albă frumoasă și se hotărăște să rămână acolo și să se însoare cu ea. Apare Rabenaas și, cu o vrajă, aduce dulapul din apartamentul unchiului.

Actul VII. Konrad și unchiul Ringelhut intră prin dulap și ajung „cât ai zice pește" din nou în locuința de la etajul 3, tocmai când ceasul sună de ora 7. Oare a fost un vis?

Eréndira

Operă în șase scene. Libretul de Monika Rothmaier după nuvela *Nemaipomenita și trista istorie a sensibilei Eréndira și a bunicii ei fără inimă*, de Gabriel García Márquez. Premiera – Stuttgart, Staatsoper, 18 martie 1992. Personajele: Eréndira (sopr.), Abuela, bunica (alto), Ulysses (bar.), Indios (cor). Acțiunea începe într-un sat din deșertul sud-american, apoi treptat urmează drumul spre malul mării.

Argument. Eréndira are 14 ani și este în serviciul bunicii sale. Muncește din zori până în noapte pentru a-i îndeplini toate poruncile. Frântă de oboseală, uită o lumânare aprinsă. Incendiul catastrofal produs distruge totul. Abuela găsește repede soluția ca să recupereze averea pierdută, vânzând-o pe Eréndira bărbaților interesați. Vestea despre minunata Eréndira se duce peste mări și țări. De departe, Ulysses simte dorința să vină la Eréndira, reușește să ajungă și chiar vrea să o scape din stăpânirea bunicii. La îndemnul Eréndirei, Ulysses încearcă să o omoare pe bunică. Nu reușește nici făcând să explodeze pianul, nici aducând un tort cu otravă cât să omoare mii de șoareci. Bunica se simte

Scanned with OKEN Scanner

din ce în ce mai bine și mai puternică. Îi vine chiar pofta de a dansa. La atacul cu un cuțit uriaș, este în cele din urmă răpusă de Ulysses... Din corpul bunicii curge sânge verde...

Nuvela șahului: joc cu siluete, oameni, lumină și umbre (Schachnovelle. Spiel mit Silhouetten, Menschen, Licht und Schatten)

Operă în patru tablouri. Libretul de compozitoare după nuvela omonimă de Stefan Zweig. Premiera – Schwetzingen – Schwetzinger Festspiele, 18 mai 1994. Personajele: trei personaje tratate orchestral – povestitor (mez.), Dr. B (ten.), Czentovici (bar.). Acțiunea se desfășoară pe puntea unui vapor.

Argument. Dr. B se află pe un vapor transatlantic. Este proaspăt ieșit dintr-o închisoare unde a fost la izolare. Acolo, la un interogatoriu, a avut ocazia să fure o carte. Acea carte era o descriere a peste 100 de partide de șah celebre. Ajunge să le învețe pe dinafară și, apoi, își petrece timpul jucând cu el însuși. După un timp a făcut o criză nervoasă. Doctorul închisorii i-a prescris eliberarea și l-a prevenit să nu mai joace vreodată șah. Pe vapor, printre alți pasageri, mai călătoresc un mutimilionar pasionat de șah și un celebru jucător de șah, campion internațional. Când multimilionarul află că pe vapor este și celebrul jucător de șah Czentovici, dorește să joace cu el o partidă. Întâmplător trece Dr. B prin apropiere, urmărește jocul și, intervenind, reușește să ajungă la remiză, după ce jocul era deja aproape pierdut. Ațâțat, Czentovici îl provoacă pe Dr. B la încă un joc. Cu toate că știe că nu are voie, Dr. B acceptă. Spre deosebire de nuvela originală, unde Dr. B are o criză, în operă, Dr. B înnebunește. Ultimele 20 de minute sunt fără voci. Orchestra „înscenează" trecerea definitivă în nebunie a Dr. B.

Imediat, după ultima casă a lui Cipriani (Subito dopo l'ultima casa di Cipriani – Der Gesang der Narren von Europa)

Teatru muzical pentru soprană, contratenor, flaut/flaut alt, clarinet/clarinet bas și percuție. Muzica de Violeta Dinescu, Arsen Dedic, Johannes Kern, Gabriel Lipus și Werner Raditschnig. Libretul de Dzevad Karahasan și Herbert Gantschacher. Premiera – Salzburg, Künstlerhaus, 12 iulie 1994.

Argument. O poveste stranie... care nu se poate povesti...

Scanned with OKEN Scanner

Concertul păsărilor (Simurgh – Das Konzert der Vögel)
Teatru muzical pentru voci, flaut contraalt, clarinet bas, violă și percuție. Libretul de Dcevad Kavahasan. Premiera – Odessa, festivalul *Two days & Two nights of new music*, 11 aprilie 1997. Personajele: păsări... Acțiunea se desfășoară într-un loc imaginar, pe apă...

Argument. O poveste suprarealistă.

Antigone

Teatru muzical, cu Prolog, Cântec introductiv și șase scene. Libretul – textul tragediei omonime a lui Sofocle, *Antigone*. Premiera – Oldenburg, Ansamblul Kulturetage (Trio Contraste: Emil Sein – Klarinette, Saxophone; Sorin Petrescu – Pian, Percuție; Doru Roman – Percuție), 28 iulie 2000. Personajele: rolurile din tragedia sofocleiană vorbite și cântat-vorbite de actori, nu de cântăreți. Acțiunea se desfășoară în antichitatea greacă, la Teba.

Argument. Ca și *Oedip rege*, tragedia *Antigona* reprezintă una dintre cele mai prețioase creații literare ale Antichității. Antigona, cutezătoarea fiică a lui Oedip, asistă la dezastrul provocat de lupta dintre frații ei, Etéocle și Polinike. Amândoi au căzut în luptă, iar tronul Tebei este ocupat de Creon. Regele dispune să se organizeze cu pompă înmormântarea lui Etéocle, apărătorul cetății. Pentru celălalt fiu al lui Oedip, Polinike – venit cu oaste străină să cucerească cetatea –, se interzice chiar simpla înmormântare. Împotriva asprului ordin regesc, înfruntând pericolul pedepsei cu moartea, se ridică Antigona, sora celor doi luptători. În mare taină, ea încredințează pământului trupul lui Polinike, îndeplinind astfel obligația ce i-o reclamă, potrivit obiceiului, legătura de sânge cu cel mort. Fapta Antigonei a fost însă repede descoperită de Creon, care o condamnă la moarte. În discuția aprinsă dintre Creon și Antigona se dezvăluie o ciocnire ascuțită de principii morale. Antigona, fecioară firavă și gingașă, este înzestrată cu un caracter îndrăzneț, cu un curaj demn de un luptător. Tăria ei de a-l înfrunta pe rege se trage din conștiința că acționează în numele legilor străbune, nescrise, în care se sintetizează morala tradițională, adânc înrădăcinată în cetățile grecești.

Herzriss

Opera in nuce în 11 scene pentru voce cu percuție (o interpretă). Libretul – fragmente din *Circe* (Homer/*Odisea* – cântul 10), Gabriel García Márquez, (*Eréndira*) și Eugen Ionescu (*Foamea și Setea*). Premiera – Mannheim,

Scanned with OKEN Scanner

Schloss, 24 septembrie 2005. Personajele: o singură interpretă întruchipează cinci eroine – Circe, Tante Adelaide, Abuela, Eréndira, Maria.

Argument. Circe acționează în spatele scenei sau, dacă este posibil, de jur împrejurul spectatorilor. În drumul ei, Circe întâlnește mereu alte femei (personajele numite mai sus). Acestea pot fi interpretate și ca ipostaze ale sufletului unei singure femei. Circe se întâlnește cu aceste personaje și intră într-un fel de dialog cu ele, care poate fi înțeles și ca un dialog cu sine însăși. Este o călătorie în lumea sufletului – o întâlnire cu propria ființă în mai multe ipostaze.

Opera in nuce, cum o indică și numele, este o operă „într-o coajă de nucă", mai concret, o operă în miniatură, foarte concentrată, pentru un singur cântăreț (sau un cântăreț/cântăreață și un instrumentist). În principiu, existența unor astfel de creații descinde din tradiția intermezzourilor baroce italiene.

Orașul scufundat, o poveste a mării (Die versunkene Stadt)

Opera mobile în nouă scene, pentru copii. Libretul de Jutta Schubert. Premiera – Mainz, Teatrul de Stat, 20 ianuarie 2008. Personajele: Silja (sopr. coloratură), pescăruș/clovn (ten.), vânzătoarea ambulantă/cerșetoarea (sopr. dramatică). Acțiunea se desfășoară la malul mării și în orașul scufundat care reapare.

Scena 1. „La malul mării". Silja se plimbă la malul mării. Deodată, vede un obiect care strălucește în nisip. Se uită cu interes și, cu toate că nu știe ce este, îl ia. *Scena 2*. „Despre mare și despre timpuri de demult". Un stol de pescăruși se apropie. Printre ei se află un pescăruș care poate vorbi și care se apropie de Silja mai mult decât ceilalți. La întrebarea sa dacă o interesează să audă o poveste de demult a mării, Silja devine curioasă. Pescărușul începe să povestească despre orașul care apare din mare, din 7 în 7 ani..., dar vorbele sale sunt acoperite de un vânt puternic care îl ia și îl duce în largul mării... Silja nu mai aude nimic despre orașul scufundat. *Scena 3*. Orașul scufundat reapare (orchestral... un fel de dans – pantomimă) în zare din adâncurile apelor – apare orașul. Silja se minunează de mulțimea pestriță, de străzi, de case, de atmosfera plină de viață a acestui oraș și își dă seama că este vorba de orașul din adâncurile mării despre care i-a povestit pescărușul. *Scena 4*. Pe stradă întâlnește o vânzătoare care o încântă cu mărfurile pe care i le

Scanned with OKEN Scanner

arată. În special o rochie din alge îi place Siljei foarte mult. Vânzătoarea îi cere bani. Silja se îndepărtează, neavând ce să-i dea. La insistențele vânzătoarei, Silja se îndepărtează și mai mult. *Scena 5.* „Jocul" (orchestral – un fel de dans... Silja... se plimbă prin oraș). *Scena 6.* La un moment dat îi apare în față un clovn, care, după ce face multe giumbușlucuri, îi cere Siljei o răsplată. Silja însă nu are ce să-i dea. Se despart triști amândoi! *Scena 7.* „Singurătate". Silja, rămasă singură, se plimbă mai departe pe străzi și se simte din ce în ce și mai singură... și-ar fi dorit să-l aibă pe clovn ca prieten, dar el a plecat deja. *Scena 8.* La un moment dat îi iese în cale o cerșetoare care insistă nespus să-i dea ceva. De data asta, chiar agasată, Silja o respinge decis. Când cerșetoarea tocmai dispare, Silja își aduce dintr-o dată aminte că are acel obiect strălucitor pe care l-a găsit în nisip. Se grăbește să-l scoată. Acel obiect este de fapt jumătatea unui instrument de percuție. Dirijorul însuși vine spre Silja și fac împreună să răsune instrumentul (mic gong... cimbal). În acest moment vraja s-a destrămat. *Scena 9.* „Dans la malul mării". Toți locuitorii orașului sunt fericiți! Cântă și dansează cu toții la malul mării! Orașul e salvat.

Opera mobile, cum sugerează și numele, este o operă ușor de deplasat. Ideea vine de la teatrul din Mainz, care a conceput această metodă de a contacta cât mai mulți copii, independent de inițiativa părinților sau a învățătorilor/profesorilor. Premiera acestui spectacol are loc în teatru (câteva reprezentări), după care opera poate fi „comandată" de școlile din regiune. Teatrul transportă (simplu..., căci așa a fost concepută punerea în scenă) decorurile, costumele, cântăreții (numai trei) și orchestra... pentru a da reprezentația... în aulă, sala de sport, foyer... etc. ...

Să poți trăi (Um leben zu können...)

Discurs muzical, pentru voce (vorbită și cântată)/percuție, Blockflöte/percuție și flaute/percuție. Libretul de compozitoare după scrieri ale lui Karl Jaspers. Premiera – Oldenburg, Altes Gymnasium Oldenburg (AGO). Aula, 16 iunie 2008. Personajele: trei personaje care vorbesc, șoptesc... cântă din voce și din instrumente și acționează într-o dramaturgie a cărei constelație se schimbă neașteptat. Acțiunea se desfășoară în spațiu.

Argument. Este o dramă imaginară, un fel de psihogramă care are funcția unei oglinzi a sufletului ce îți arată mai multe portrete evanescente în sepia.

Scanned with OKEN Scanner

KARL DITTER VON DITTERSDORF

Contemporan cu primii clasici vienezi, *Karl Ditter von Dittersdorf* (2 noiembrie 1739 – 24 octombrie 1799) și-a început cariera la Orchestra Curții Imperiale Vieneze. Violonist virtuoz, îi succede lui Haydn în calitate de Kapellmeister la curtea ducelui de Grosswardein. A scris mai mult de 40 de opere, printre care *Amor in Musica*, *25 000 Gulden*, *Hyeronimus Kniker*, *Die lustigen Weiber von Windsor* și, cea mai cunoscută, *Doktor und Apoteker*, cantate, oratorii, misse, lucrări orchestrale.

Medic și farmacist (Doktor und Apoteker)

Singspiel comic în două acte. Libretul de Johann Gottlieb Stephanie junior. Premiera – Viena, Burgtheater, 11 iulie 1786. Personajele: Stössel, farmacist (b.), Claudia, soția lui (mez.), Leonora, fiica lor (sopr.), nepoata farmacistului (sopr.), Krautmann, un medic (b.), Gotthold, fiul său (ten.), Sturmwald, un căpitan invalid, cu un picior de lemn și un ochi acoperit (ten.), Sichel, chirurg (ten.), Gallus, servitorul unei paciente (ten.), un comisar de poliție (b.). Acțiunea se desfășoară la Viena, spre 1780.

Actul I. Dușman al doctorului Krautmann, farmacistul Stössel nu suportă ideea ca fiica sa să se mărite cu fiul medicului, preferând să-i impună căsătoria cu invalidul Sturmwald. Nepoata farmacistului s-a legat de chirurg. Într-o noapte, Gotthold și Sichel îl atrag pe farmacist afară din casa lui pentru a se putea întâlni cu iubitele lor, sărind fereastra. Cele două cupluri hotărăsc să se căsătorească fără acordul părinților. În timpul convorbirii lor, se trezește soția farmacistului, care îl vede pe Sturmwald beat. Tinerii se ascund în laboratorul farmaciei, iar fetele sunt închise în camera lor. Sturmwald promite să stea de pază, dar adoarme. Cei doi îi fură piciorul și uniforma și îl duc în laborator.

Actul II. Lui Stössel i se pregătește o farsă: Gotthold, îmbrăcat notar, o căsătorește pe Leonore cu Sturmwald – de fapt Sichel. Dar, când toți se așază la masa de nuntă, Sturmwald se trezește. Sichel se îmbracă cu o rochie și dispare. Claudia descoperă gluma și râde de soțul ei și de Sturmwald. Între timp, un pacient, tratat de farmacist în locul medicului, a murit. Krautmann vrea să depună plângere împotriva farmacistului pentru șarlatanie. Claudia intervine în favoarea soțului ei, condiția fiind ca cei doi tineri să se căsătorească, ceea ce se și împlinește.

Scanned with OKEN Scanner

GAETANO DONIZETTI

În triada primei generații a romanticilor italieni, *Gaetano Donizetti* (29 noiembrie 1797 – 8 aprilie 1848) se distinge prin spiritualitatea scânteietoare a talentului său, care unea verva comediei cu ardoarea stărilor emoționale tragice. A avut o prodigioasă activitate creatoare: a lăsat moștenire peste 70 de lucrări scenice și peste 100 de lucrări instrumentale, majoritatea uitate însă cu trecerea timpului. Ceea ce îi este particular provine din modul personal de recepționare a tradiției belcantoului, în direcția poetizării expresiei vocale și alertei, maniere de construcție a ansamblurilor și succesiunii situațiilor teatrale. Între operele comice amintim *L'Elissir d'amore*, *La Fille du régiment*, *Don Pasquale*, iar din seria melodramelor lirice, *Lucia di Lammermoor*, *Anna Bolena*, *Lucrezia Borgia*, *Linda di Chamounix*, *Maria di Rohan*, *La Favorita*. Să adăugăm însă că, în ultimii ani, o activitate de redescoperire a creației sale a început să ofere revelații demne de luat în seamă, printre zecile de opere uitate ale acestui compozitor de geniu care avea ca deviză „far presto".

Anna Bolena

Operă în două acte. Libretul de Felice Romani. Premiera – Milano, Teatro Carcano, 20 decembrie 1830. Personajele: Henric VIII, regele Angliei (b.), Anna Boleyn, a doua sa soție (sopr.), Jane Seymour, doamnă de onoare (sopr.), Lord Richard Percy (ten.), Lord Rochefort, fratele Annei (b.), Smeaton, pajul reginei (contralto), Hervey, curtean (ten.), lorzi, curteni, vânători, soldați. Acțiunea se desfășoară în Anglia, în 1536, la Windsor și Londra.

Actul I. *Scena 1.* La palat se comentează pasiunea regelui pentru Jane Seymour. Între ea și regină se creează o puternică stare de tensiune. Rămasă singură, Jane își mărturisește neliniștea, spulberată însă de curtea asiduă a regelui, care plănuiește o intrigă prin intermediul căreia s-o declare pe Anna infidelă, condiție ce i-ar permite să se căsătorească cu Jane. *Scena 2.* Rochefort este uimit că Percy, altădată alungat pentru vina de a o fi iubit pe regină, a fost rechemat la palat. La vânătoarea regală, întâlnirea lui cu Anna, vizibil stânjenită, îi dă unele speranțe. Regele îi recomandă lui Hervey să-i urmărească pe cei doi, în timp ce Rochefort, ca și alți curteni, își exprimă teama pentru întorsătura pe care ar putea-o lua evenimentele. *Scena 3.* Smeaton își mărturisește iubirea pentru regină. Aceasta, într-o discuție cu Rochefort,

Scanned with OKEN Scanner

refuză orice întâlnire cu Percy. Tânărul, auzindu-i cuvintele, vrea să se sinucidă. Regina leșină, ceea ce, pentru Henric, sosit în grabă, este dovada infidelității soției sale. El ordonă arestarea complicilor și o amenință pe Anna cu judecata.

Actul II. *Scena 1.* Doamnele de companie o încurajează pe regina prizonieră. Jane o sfătuiește să-și recunoască vinovăția, deoarece regele a ales-o pe ea ca soție. Anna, generoasă, o iartă. *Scena 2.* În sala consiliului, Hervey pronunță acuzarea, iar Anna respinge orice aluzie la cinstea ei, admițând că l-a iubit pe Percy înainte de a se mărita. Regele este furibund și nu ascultă nici măcar pledoaria Janei pentru prietena și rivala ei. Regina și complicii ei sunt condamnați la moarte. *Scena 3.* În turnul Londrei, Anna și-a pierdut rațiunea și le reproșează însoțitoarelor că plâng în ziua căsătoriei sale cu Henric. În drumul spre eșafod, fără a asculta mărturisirile pajului, care a jurat în defavoarea ei, Anna intonează, împreună cu ceilalți condamnați, o rugă pasionată.

Opera s-a bucurat de un enorm succes, fiind considerată drept o partitură ideală pentru marile voci de soprană. Reluarea ei de către Maria Callas i-a deschis în actualitate o nouă reintrare în marele repertoriu belcantist datorită triumfului de la Scala, în 1957, sub conducerea regizorală a lui Visconti. Câteva pagini de referință sunt ariile Annei: *Piangete voi*, *Al dolce guidarmi* și *Coppia iniqua*.

Elixirul dragostei (L'Elissir d'amore)

Operă în două acte. Libretul de Felice Romani după cel semnat de E. Scribe pentru *Le Philtre*, de Auber. Premiera – Milano, Teatro Cannobiana, 12 mai 1832. Personajele: Adina, o bogată și capricioasă fermieră (sopr.), Nemorino, tânăr țăran (ten.), Belcore, sergent al garnizoanei (bar.), doctorul Dulcamara, medic ambulant (b. comic), Gianetta, țărăncuță (sopr.), țărani, soldați, un notar. Acțiunea se desfășoară într-un sătuc basc la începutul secolului al XIX-lea.

Actul I. La ferma Adinei, tânăra le citește prietenelor sale și lucrătorilor despre povestea lui Tristan și a filtrului iubirii. Îndrăgostit de ea, Nemorino, naiv și timid, o ascultă, dar nu îndrăznește să se apropie deoarece Adina râde de el, preferându-l, capricioasă, pe sergentul Belcore. Apare „vraciul" Dulcamara, care, la un preț de nimic, oferă filtrul iubirii ce vindecă de fapt orice meteahnă. Nemorino, amintindu-și istoria Adinei, cumpără o sticluță și, stimulat de promisiunile lui Dulcamara, prinde curaj. Adina, pentru a se răzbuna pe Nemorino

Scanned with OKEN Scanner

pentru aparenta sa indiferență, acceptă cererea în căsătorie a lui Belcore. Nemorino mai cere un răgaz, ca filtrul să-și facă efectul, dar Adina rămâne neclintită.

Actul II. Urmează pregătirile de nuntă. Belcore îl sfătuiește, între timp, pe rivalul său să se înroleze, contra unei sume de bani. Nemorino acceptă, pentru că astfel va avea cu ce să cumpere, la sfatul lui Dulcamara, încă o doză de filtru. Între timp, se răspândește vestea unei moșteniri importante ce-i revine. Atenția fetelor față de Nemorino sporește. Doar Adina este surprinsă și gelozia sa explodează. Apoi, îi răscumpără lui Nemorino libertatea de la Belcore, care pleacă țanțoș. Depășind orice stavilă, îi oferă lui Nemorino, plină de tandrețe, drept dar, mâna ei. Văzându-i fericiți, Dulcamara pleacă mai departe, lăudându-se că elixirul său de dragoste are și puterea miraculoasă de a-i face pe oameni... bogați.

Opera și-a cucerit celebritatea prin bogăția de idei melodice în care se impune temperamentul de comediant al compozitorului, capabil să transforme râsul în emoție lirică, așa cum o realizează în inegalabila arie *Una furtiva lagrima* a lui Nemorino. Lucrarea face parte din repertoriul permanent al teatrelor lirice.

Lucrezia Borgia

Operă în două acte cu Prolog. Libretul de Felice Romani după drama lui Victor Hugo. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 26 decembrie 1833. Personajele: Alfonso d'Este, duce de Ferrara (bar.), Lucrezia Borgia (sopr.), Maffeo Orsini (contralto), Gennaro, Liverotto și Vitellozo, tineri nobili în serviciul Republicii venețiene (ten., ten., b.), Gazella (b.), Rustighello, în serviciul lui Don Alfonso (ten.), Gubetta și Astolfo, servitorii Lucreziei (b., b.), soldați, nobili venețieni, curteni ai ducelui de Ferrara. Acțiunea se desfășoară la Veneția și Ferrara, la începutul secolului al XVI-lea.

Prolog. O sărbătoare pe terasa palatului venețian Grimani. Obosit, Gennaro adoarme pe o bancă. Lucrezia, mascată, îl contemplă cu tandrețe și, când acesta se trezește, ascultă povestea copilăriei sale sărmane. Prietenii lui Gennaro se apropie și, smulgându-i masca, o descoperă pe Lucrezia, pe care o acuză de numeroase crime. Gennaro se îndepărtează disprețuitor, iar Lucrezia leșină.

Actul I. Alfonso, al patrulea soț al Lucreziei, este gelos pe Gennaro. Tânărul, sosind împreună cu prietenii săi, schimbă literele de pe blazonul palatului din „Borgia" în „Orgia". Ducele ordonă ca aceștia

Scanned with OKEN Scanner

să fie arestați. Ignorând numele celui care a săvârșit insulta, Lucrezia cere condamnarea sa. În zadar caută să-l apere când recunoaște în Gennaro pe propriul fiu ilegitim.

Actul II. În timpul unei fastuoase petreceri, toți companionii lui Gennaro sunt serviți cu vin otrăvit. Cu un efort disperat, Lucrezia încearcă să-l convingă să bea un antidot. Deși află că-i este fiu, tânărul hotărăște să moară, ca și prietenii săi. Lucrezia soarbe la rândul ei din cupa otrăvită, prăbușindu-se peste trupul fiului ucis.

Deși inegală ca valoare muzicală și dramaturgie, opera are o meritată celebritate pentru anumite momente ale sale – balada lui Orsini, aria Lucreziei *Com'e bello* și finalul. Lucrarea are în continuare o prezență repertorială permanentă în marile teatre, prilejuind numeroase realizări interpretative cu mare ecou în lumea admiratorilor belcantoului romantic.

Lucia di Lammermoor

Operă în două părți. Libretul de Salvatore Cammarano după romanul *The bride of Lammermoor* al lui Walter Scott. Premiera – Neapole, Teatro San Carlo, 28 septembrie 1835. Personajele: Lord Henri Ashton (bar.), Lucia, sora lui (sopr.), Sir Edgar de Ravenswood (ten.), Lord Arthur Bucklaw (ten.), Raymond (b.), Alisa, însoțitoarea Luciei (mez.), Norman, șeful soldaților lui Ashton (bar.), locuitori din Lammermoor, servitori, soldați. Acțiunea se desfășoară în Scoția, la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Partea I. „Despărțirea". *Tabloul 1.* O discuție în parcul castelului Ravenswood, care aparține acum Lordului Ashton. Uzurparea proprietății, luptele politice îl determină pe acesta să caute o alianță prin căsătoria sorei sale Lucia cu Lord Arthur Bucklaw. Norman bănuiește că Lucia iubește în taină pe altcineva, iar prezența lui Edgar îl irită pe Ashton, care simte că planurile sale sunt în pericol. *Tabloul 2.* În liniștea nopții, Lucia îi povestește Alisei o veche legendă. Întâlnirea cu Edgar este plină de pasiune, ca și jurămintele lor de iubire veșnică.

Partea a II-a. „Contractul de căsătorie". *Tabloul 3.* Pentru a o constrânge pe Lucia, Ashton îi arată o falsă scrisoare adresată de Edgar unei alte femei. Lucia, înșelată și dezamăgită, consimte să se mărite. *Tabloul 4.* În timpul ceremoniei, care îi consolidează poziția politică, năvălește Edgar, acuzând-o de infidelitate pe Lucia, care semnase contractul, și blestemând neamul Ashton. *Tabloul 5.* Edgar, retras în ruinele castelului părintesc, acceptă provocarea la duel a lui Ashton. *Tabloul 6.* Edgar așteaptă duelul. Vestea morții Luciei este prea dureroasă. Fără ezitare, își curmă viața.

Scanned with OKEN Scanner

Capodoperă a romantismului italian, lucrarea este unul dintre ultimele mari titluri ale epocii preverdiene în care expresia vocală a belcantoului primește virtuți expresive dramatice. *Lucia* continuă să fie una dintre permanențele repertoriale în întreaga lume.

Fiica regimentului (La Fille du régiment)

Operă în două acte. Libretul de Jules H. Vernoy de Saint-Georges și Jean F. Bayard. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 11 februarie 1840. Personajele: Marchiza de Birkenfeld (sopr.), Sulpice, sergent (b.), Tonio, tânăr țăran elvețian (ten.), Marie, vivandieră (sopr.), Ortensio, intendentul marchizei (b.), un țăran, un notar, soldați francezi, săteni, slujitori. Acțiunea se desfășoară în Elveția în secolul al XVIII-lea.

Actul I. Înainte de a ajunge la castelul său, Marchiza se oprește în preajma unui regiment. Sergentul Sulpice și Marie, vivandiera, numită „fiica regimentului" pentru că a fost crescută de soldați, se ceartă din cauza tânărului Tonio. Acesta o iubește, a salvat-o dintr-un accident, dar bătrânul sergent nu este de acord ca fata să se căsătorească cu un străin. Din discuțiile cu Marchiza, aceasta află povestea Mariei, fiică a unuia dintre frații familiei Birkenfeld. Încântată că-și regăsește nepoata, uimită de limbajul ei cazon, Marchiza o invită la castel. Marie o va însoți, cu tot regretul de a-l părăsi pe Tonio, care reușise să se înroleze de dragul ei.

Actul II. La castel, Marie se plictisește în luxul cu care nu a fost obișnuită și cu lecțiile de educație pe care le primește. La venirea lui Sulpice, apoi a întregului regiment, dragostea pentru Tonio renaște. Marchiza a hotărât însă o căsătorie nobilă și le interzice celor doi să se mai vadă, și aceasta cu atât mai mult cu cât, după spusele ei, este chiar mama fetei. Cu mare regret, Marie consimte să-i îndeplinească hotărârea, dar, în fața suferinței celor doi tineri, Marchiza renunță la proiectele ei și le aprobă unirea.

Lucrarea reprezintă prima operă scrisă de Donizetti pentru parizieni în gustul epocii de melodramă ușoară, care îmbină stilul francez cu cel al operelor comice italiene. Succesul constant de care se bucură provine din prospețimea melodiilor, desfășurarea rapidă a scenelor și o strălucitoare vocalitate a rolurilor principale, cu numeroase momente de virtuozitate.

Favorita (La Favorita)

Operă în patru acte. Libretul de Alphonse Royer, Gustave Vaéz și E. Scribe după piesa *Le comte de Comminges* a lui Baculard d'Arnaud. Premiera – Paris, Opéra, 2 decembrie 1840. Personajele: Alfonso XI, rege al Castiliei

Scanned with OKEN Scanner

(bar.), Leonora de Guzman (mez.), Fernand (ten.), Balthazar, starețul mănăstirii St.J. de Compostella (b.), Don Gaspard, ofițer al regelui (ten.), Ines, confidenta Leonorei (sopr.), curteni, ofițeri, munteni, soldați, călugări și pelerini. Acțiunea se desfășoară în Castilia în anul 1340.

Actul I. *Tabloul 1.* Novicele Fernand, tulburat de frumusețea unei femei pe care a văzut-o la ieșirea din mănăstire, decide, contrar sfaturilor superiorului său, să părăsească viața monahală. *Tabloul 2.* Fernand coboară cu ochii legați pe malul Insulei Leon, unde va întâlni o doamnă misterioasă. Condus de Ines, o întâlnește, ea refuzând totuși să-și dezvăluie identitatea. Este de fapt Leonora de Guzman, favorita regelui. În schimbul promisiunii că nu o va mai căuta, ea îi oferă o scrisoare de recomandare destinată carierei militare. Ines anunță sosirea neașteptată a regelui. Retrăgându-se, Fernand înțelege că nu o va putea cuceri decât prin gloria armelor.

Actul II. Sărbătorirea unei victorii la Alcazar. Fernand s-a distins în luptă și a salvat viața regelui. Leonora îi cere regelui să o elibereze din starea de favorită, care o umilește, dar acesta refuză. În această conjunctură sosește superiorul mănăstirii, anunțând excomunicarea regelui pentru comportamentul imoral față de regină. Leonora fuge disperată.

Actul III. Ignorând cele întâmplate, Fernand ajunge la curte, unde regele îi cere să-și formuleze dorința meritată ca răsplată pentru eroismul său. Fernand cere mâna Leonorei. Tânăra femeie află surprinsă că regele este de acord. El spera, de fapt, ca prin acest gest să se normalizeze și situația sa față de biserică, dar Leonora îl iubește prea mult pe Fernand pentru a abuza de încrederea lui. În timp ce se fac pregătirile, ea o roagă pe Ines să-i descopere adevărul. Oprită de rege, Ines nu-și îndeplinește misiunea și nunta se desfășoară cu mare pompă. Fernand nu înțelege remarcile batjocoritoare ale celor din jurul său. Când reacționează cu violență, pentru a o apăra pe Leonora, Balthazar îi spune adevărul. Convins că a fost o simplă unealtă într-o intrigă josnică, Fernand își aruncă sabia, își rupe decorațiile și pleacă.

Actul IV. Din nou la mănăstire, Fernand și-a reluat rasa monahală. În timp ce se roagă împreună cu alți călugări, un pelerin epuizat de oboseală se prăbușește în fața mănăstirii. Este Leonora, care a ales drumul penitenței. Când Fernand află adevărul, se hotărăște să fugă cu ea în locuri unde să nu fie recunoscuți. Prea târziu însă; Leonora moare cu ultima consolare de a se ști iertată.

Scanned with OKEN Scanner

Deși inegală ca valoare muzicală și literară, opera are un mare efect scenic și impresionează prin pagini deosebit de inspirate, care o apropie de *Lucia di Lammermoor*. Necunoscută la noi, lucrarea face parte din repertoriul multor teatre, impunând în rolul principal, fapt mai puțin obișnuit la data apariției sale, o voce feminină gravă. Aria Leonorei (Actul II) este o pagină antologică a repertoriului vocal romantic preverdian.

Linda di Chamounix

Operă în trei acte. Libretul de Gaetano Rossi. Premiera – Viena, Kärntnertortheater, 19 mai 1842. Personajele: Marchizul de Boisfleury (b.), vicontele de Sirval (ten.), prefectul (b.), Antoine, tatăl Lindei (bar.), Pierrot, tânăr orfan (contralto), Intendentul castelului (ten.), Madeleine, mama Lindei (sopr.), Linda (sopr.), săteni, orășeni. Acțiunea se desfășoară în Savoia și apoi la Paris, spre anul 1670.

Actul I. Ajunși în pragul sărăciei, doi arendași, Antoine și Madeleine, solicită ajutorul moșierului Boisfleury, care le promite sprijinul, propunându-le totodată să o ia la castel pe fiica lor, Linda. Tânăra se reîntoarce cântând de la biserică și îl salută cu teamă pe pictorul Charles, de fapt nepotul lui Boisfleury, îndrăgostit de ea. Prefectul îi avertizează pe părinții fetei că atât Marchizul, cât și nepotul lui o privesc cu prea mare atenție și le recomandă să o îndepărteze de sat. Linda pleacă la Paris, însoțită de Pierrot, un tânăr orfan.

Actul II. În casa din Paris unde locuiește Linda, Charles o caută adesea, sperând că-și va convinge mama să-i aprobe căsătoria. Linda aude pe stradă un cântec și-l recunoaște pe Pierrot. Între timp, Charles luptă împotriva unei propuneri de căsătorie cu o nobilă. La intrarea casei apare un bătrân, de fapt tatăl Lindei, care nu o recunoaște, respingând-o atunci când aceasta vrea să-l îmbrățișeze. Comportamentul său, precum și vestea că Charles și-a ales o altă mireasă o șochează prea tare pe Linda, care își pierde rațiunea.

Actul III. Din nou în Chamounix, Charles a venit în căutarea Lindei. Nu s-a căsătorit și a obținut, în fine, aprobarea mamei sale pentru a o lua în căsătorie pe tânăra țărancă. Linda apare, obosită de drum, cu mintea rătăcită. Charles, pe care ea nu-l recunoaște, reușește treptat să o readucă la realitate cu ajutorul unui cântec știut doar de ei doi. Totul se termină cu bine.

Lucrarea, fără a fi la nivelul altor creații donizettiene, a avut un mare succes încă de la premieră, fiind o comandă specială a împăratului pentru curtea de la Viena. Reușita i-a adus lui Donizetti titlul de Compozitor al curții și Maestru al Capelei Imperiale, asemenea lui Mozart. Aria Lindei (Actul I) rămâne un model de belcanto romantic.

Scanned with OKEN Scanner

Don Pasquale

Operă bufă în două acte. Libretul de Michele Accursi și Giacomo Ruffini după libretul lui Angelo Anelli pentru opera *Ser Mercantonio*, de St. Pavesi. Premiera – Paris, Théâtre Italien, 3 ianuarie, 1843. Personajele: Don Pasquale, flăcău bătrân (b. buffo), doctor Malatesta (bar.), Ernesto, nepotul lui Pasquale (ten.), Norina, tânără văduvă (sopr.), un notar, servitori. Acțiunea se desfășoară la Roma, în casa lui Don Pasquale.

Actul I. *Tabloul 1.* Don Pasquale, supărat că nepotul său refuză o partidă avantajoasă cu o văduvă bătrână, preferând-o pe tânăra Norina, hotărăște să-l dezmoștenească și să se căsătorească chiar el. Malatesta, doctorul casei, prieten cu Ernesto, îi promite să-l ajute, dar, de fapt, pledează cauza celor doi tineri îndrăgostiți. Își va prezenta propria soră, Sofronia, pentru a deveni cumnat cu Don Pasquale. *Tabloul 2.* Norina află despre aceste planuri și acceptă jocul propus de Malatesta în rolul... Sofroniei. Împreună se prezintă la bătrânel, cucerindu-l prin candoare și modestie.

Actul II. *Tabloul 1.* Nerăbdător să-i devină soț, Don Pasquale semnează contractul de căsătorie, în timp ce Ernesto părăsește indignat casa unchiului său. Curând Sofronia-Norina devine însă cu totul altceva decât crezuse Don Pasquale. Cu capriciile sale, îl exasperează repede, lăsându-l să creadă că îi este și infidelă. Sfătuit de Malatesta, Don Pasquale se va răzbuna. *Tabloul 2.* Așteptând-o pe Norina în taina nopții, Ernesto suspină și apoi se lasă vrăjit de farmecele ei până când vor fi descoperiți de Don Pasquale. Tinerii îl vor sili să le accepte căsătoria în schimbul liniștii pierdute.

Don Pasquale, prin rafinamentul concepției și frumusețea muzicii nu reprezintă doar o capodoperă a operei comice donizettiene, ci, alături de *Bărbierul din Sevilla* a lui Rossini, este una dintre bijuteriile comediilor muzicale din secolul al XIX-lea. Compozitorul realizează și aici aliajul specific între buf și liric, spiritual și sarcastic, propriu concepției sale teatral-muzicale, impunând unul dintre marile titluri ale repertoriului de operă.

SABIN V. DRĂGOI

Muzician care a adus o contribuție particulară la fundamentarea școlii componistice românești moderne, *Sabin V. Drăgoi* (6 iunie 1894 – 31 decembrie 1968) s-a simțit atașat de melosul popular și, decurgând din acesta, de virtuțile expresive ale textului cântat. Prin aprofundarea sensurilor dramatice ale relației text-muzică, Drăgoi a ajuns la ideea

Scanned with OKEN Scanner

creării unei opere de factură națională, urmând un drum asemănător cu cel al lui Musorgski. Se ivește astfel ideea dramei muzicale populare, a cărei ilustrare este opera *Năpasta*. În genul teatrului muzical, Drăgoi face incursiuni spre opera fantastică – *Kir Ianulea* –, spre cea istorică – opera-oratoriu *Constantin Brâncoveanu* și opera *Horia* –, spre comedia muzicală inspirată din snoava populară – *Păcală*.

Năpasta

Dramă muzicală în trei acte (patru tablouri). Libretul aparține compozitorului după drama lui Caragiale. Premiera – București, Opera Română, 30 mai 1928. Personajele: Dragomir, cârciumar (ten.), Gheorghe, învățător (bar.), Anca, soția lui Dragomir (sopr.), Ion, ocnaș (b.), un unchiaș (bar.), țărani, țărănci, tineret. Acțiunea se desfășoară într-un sat de munte, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Actul I. Sărbătoare cu horă în fața cârciumii lui Dragomir. După ce au plecat oamenii, învățătorul citește ziarul și comentează cu Anca și Dragomir evadarea lui Ion pădurarul, condamnat la ocnă sub acuzația de a-l fi ucis pe primul soț al hangiței. Dragomir, adevăratul ucigaș, este tulburat, cu atât mai mult cu cât simte și bănuiala Ancăi. Vorbindu-i cu asprime, pleacă în sat cu învățătorul.

Actul II. Ion intră în camera Ancăi, zdrențăros și înspăimântat. Când îl găsește, Anca îl omenește, ghicind că este ocnașul evadat. Învățătorul o vestește că Dragomir s-a hotărât să plece în lume și îi cere să-l părăsească. Dar Anca nu-l ascultă. Ea trebuie acum să dezlege taina omorului (*Intermezzo orchestral*). Când se întoarce Dragomir, beat, ea îl hărțuiește cu întrebări viclene. Apoi, rămasă singură, își dezvăluie hotărârea de a nu-l lăsa nepedepsit.

Actul III. Anca a înțeles că Dragomir vrea să lipsească un an pentru a se prescrie crima. Dragomir, trezit din coșmarurile sale, se sperie de apariția lui Ion. Anca îi dezvăluie acestuia că Dragomir este adevăratul ucigaș și Ion se repede asupra lui. Apoi se potolește și acceptă planul lui Dragomir de a fugi amândoi în lume. Surescitat, Ion vede un cuțit și se înjunghie. Atunci Anca îl acuză pe Dragomir de moartea nevinovatului. Când intră Gheorghe, învățătorul, ea îl trimite după oameni să-l aresteze pe Dragomir. Hangiul, înțelegându-i planul, vrea s-o ucidă, dar în casă năvălesc oamenii. Dragomir va răspunde, ca și Ion, de o crimă pe care n-a săvârșit-o. Anca rostește calm sentința: „Pentru faptă, răsplată, și năpastă pentru năpastă".

Scanned with OKEN Scanner

Opera lui Sabin Drăgoi surprinde câteva dintre cele mai importante momente ale dramei lui Caragiale. Chiar dacă, pe alocuri, se simte tensiunea teatrului verist, tensiunea tragică este autentică, iar limbajul muzical izvorăște din lumea satului.

GHEORGHE DUMITRESCU

Gheorghe Dumitrescu (15 decembrie 1914 – 20 noiembrie 1996), temperament dramatic prin definiție, a arătat un constant interes față de genul operei și cel al oratoriului, fiind cel mai important și prolific creator român de după deceniul al cincilea al secolului XX. Orientarea sa tematică, în teatrul muzical, s-a îndreptat spre marile figuri legendare ale istoriei neamului, de la *Decebal* și *Meșterul Manole* la *Vlad Țepeș* sau *Ion Vodă cel Cumplit*. Unele preocupări tematice s-au apropiat de aspecte ale istoriei secolului al XX-lea, în *Răscoala* sau în *Fata cu garoafe*, de imaginea muzicală a poeziei eminesciene, în *Poesis* (*Geniu Pustiu*), de problematica existenței umane, în *Marea iubire*. Concepțiile de creator care îl caracterizează pe Gheorghe Dumitrescu reflectă o preluare personală a tradiției operei romantice, asimilată însă prin filtrul contemporaneizării soluțiilor și adaptării lor la filonul inspirator al melosului românesc. În aproape toate operele sale, Gheorghe Dumitrescu și-a realizat și libretele, tinzând spre acea ideală unitate de creație indicată de Wagner.

Ion Vodă cel Cumplit

Dramă muzicală în patru acte (opt tablouri). Libretul de compozitor, în colaborare cu George Teodorescu, după drama omonimă de Laurențiu Fulga. Premiera – București, Opera Română, 12 aprilie 1956. Personajele: Ion Vodă (bar.), Ieremia, boier (ten.), Marica Doamna (mez.), Postelnicul Mălai (b.), Roxanda (sopr.), Joldea, un țăran (ten.), Marele Vornic Sbierea (ten.), Vlădica Gheorghe (b.), Dinga (bar.), veverița (ten.), ceaușul (ten.), Sverciovski, comandantul cazacilor (bar.), Grumuzea (b.), Țopa (ten.), străjerul (b.), boieri, servitori, țărani, ostași moldoveni, cazaci. Acțiunea se desfășoară în Moldova, în timpul domniei lui Ion Vodă.

Actul I. *Tabloul 1.* „Noaptea pe la cântători". Un oștean stă de pază la poarta cetății domnești. Aflăm că Bogdan a fugit la polonezi. Sosește Ieremia, trimis de Ion Vodă, noul Domn al Moldovei, să pregătească intrarea acestuia în Iași. Țăranii apar, urmărind zbirii care le-au răpit fetele. Știrea fugii lui Bogdan îi îndârjește pe țărani, care

Scanned with OKEN Scanner

încearcă să intre în cetate, să se răfuiască cu boierii. Aceştia reuşesc să-i izgonească. Mălai, nepoata sa Roxanda şi alţi câţiva sunt prinşi şi duşi în cetate. *Tabloul 2.* „Sosirea Voievodului". În sala mare a tronului, cheful boierilor este în toi, condus de Ionaşcu Sbierea. Joldea, îmbrăcat în haine de păstor, anunţă sosirea Domnului, dar cheful continuă. Mulţimea îl aclamă pe noul domnitor. Ridicând sabia lui Ştefan cel Mare, Ion Vodă jură credinţă Moldovei.

Actul II. *Tabloul 1.* „Ispite". Marica Doamna se plânge jupâniţelor că Vodă nu are timp pentru ea. Intră Roxanda, care îl are în grijă pe fiul lui Ion Vodă din prima sa căsătorie. Înainte de sosirea Domnitorului, jupâniţele înveninează gândurile Maricăi. Ea nu-i ascultă vorbele drăgăstoase, insistând ca Roxanda să fie alungată. El o refuză şi iese. În urma lui rămâne, în umbră, Ieremia, care râvneşte, ambiţios, tronul ţării. Împreună cu alţi boieri urzeşte uzurparea Domnitorului. *Tabloul 2.* „O, ţara mea iubită". Ion Vodă este îngrijorat pentru ţară (monolog). Ieremia îl linişteşte, îndemnându-l perfid să-i ucidă pe trădători. *Tabloul 3.* „Judecata". În sfatul ţării începe judecata. Doamna cere îndurare pentru rudele ei, dar Vodă e neînduplecat. După judecată, Doamna este plină de ură şi ascultă jurământul de credinţă al lui Ieremia, care promite uciderea lui Vodă.

Actul III. „Noaptea Învierii". Roxanda aşteaptă, ascunsă, sosirea lui Vodă. Un grup de boieri, condus de Ieremia, vesteşte sosirea gâdelui. Când apare Domnitorul, boierii îl înconjoară, dar Roxanda se face pavăză, primind lovitura ucigaşă. Mulţimea cere pedepsirea vinovaţilor, iar boierii, la sosirea trimisului Sultanului, cer alungarea Domnitorului. Poporul îl cheamă pe Ion Vodă să-i conducă în luptă. Nimic nu clinteşte hotărârea aspră a Domnitorului.

Actul IV. *Tabloul 1.* „Furtuna". Ion Vodă, cu sprijinul cazacilor, i-a învins pe turci. La o nouă năvală, Ieremia este numit comandant. Acesta însă trădează şi Ion Vodă se avântă în luptă cu un pâlc de oşteni. *Tabloul 2.* „Jertfa". Ieremia este prins şi pedepsit de Domnitor. Mai mulţi viteji cad în luptă, iar Ion Vodă este străpuns de o săgeată. El predă căpeteniei sabia lui Ştefan, îmbărbătându-şi oştenii, cu ultima suflare, să lupte pentru Moldova.

Această operă, una dintre cele mai dramatice secvenţe care alcătuiesc ciclul „Jertfei", s-a impus de la început prin complexitatea mijloacelor componistice, forţa de caracterizare a personajelor şi un autentic suflu eroic. Opera cuprinde mai multe momente solistice şi de ansamblu, remarcabile ca expresivitate, unele bazându-se pe motive muzicale preluate din cântecele de vitejie ale poporului nostru.

Scanned with OKEN Scanner

LEONARD DUMITRIU

Absolvent al Liceului de Artă „Octav Băncilă" și al Conservatorului din Iași, *Leonard Dumitriu* (n. 19 august 1962) este dirijor permanent la Opera Națională Română din Iași și dirijor invitat permanent la Teatrul Muzical „N. Leonard" din Galați. În cursul carierei a dirijat la Teatrul de Operă din Iași, din Craiova, Cluj, Timișoara, Brașov, Novi Sad (Serbia), Chișinău (Republica Moldova). A fost dirijor invitat al orchestrei simfonice din Iași, Arad, Satu Mare, Timișoara, Botoșani, Constanța, Târgoviște. A mai fost dirijor al Filarmonicii „Mihail Jora" din Bacău (1994 – 1995) și dirijor invitat la Teatrul Liric din Brașov (1998 – 1999). A condus un master-class de operă în S.U.A., la Vermont Opera Theater, și a dirijat Montpelier Chamber Orchestra Society. În calitate de compozitor, s-a interesat de oferta teatrală a scrierilor lui I.L. Caragiale – *Groaznica sinucidere din strada Fidelității, Două loturi, Articolul 214, Amici la... Five o'clock* – și de cea shakespeariană – *Îmblânzirea scorpiei.* Creația sa componistică acordă prioritar atenție genurilor muzicii vocale.

Îmblânzirea scorpiei

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după comedia omonimă a lui Shakespeare. Lucrarea nu a fost realizată scenic, doar fragmente din operă au fost interpretate în cadrul unui concert cu muzică românească organizat la Opera Națională Română din Iași în 29 noiembrie 2000. Personajele: Baptista (b. buffo), Petruchio (b.-bar.), Grumio (bar.), Tranio (ten.), Hortensio (bar.), Lucentio (ten.), Preotul, Croitorul și Drumețul (ten., ten., ten.), Catarina (mez.), Bianca (sopr. lirico-lejeră), Văduva (alto). Acțiunea se desfășoară într-o piață publică din Padova.

Actul I. *Scena 1.* Hortensio si Tranio, doi nobili, încearcă fiecare să-l convingă pe Baptista, un om înstărit, să le-o dea de soție pe Bianca, fiica cea mică. Baptista îi refuză, spunând că o va mărita pe Bianca numai după ce se va căsători Catarina, sora ei. La această discuție a asistat, ascuns, Lucentio, îndrăgostit la prima vedere de Bianca. Peținorii doresc să-i găsească un mire Catarinei, iar Lucentio hotărăște să se travestească pentru a intra în casa lui Baptista. *Scena 2.* Petruchio îi spune lui Hortensio că vrea să se însoare, indiferent cu cine, dar să aibă avere cât mai mare. Hortensio își dă seama că Petruchio este nimerit pentru Catarina. Petruchio îl roagă să plece imediat la peținit. Hortensio acceptă, dar va merge și el, deghizat în profesor de muzică. Apar Tranio și Lucentio, care a fost angajat să reprezinte interesele lui Tranio pe

Scanned with OKEN Scanner

lângă Bianca. Petruchio, indiferent la avertizările celor doi despre Catarina, pleacă să o pețească. *Scena 3.* Petruchio o cere pe Catarina de nevastă, iar fata apare și face o scenă. Petruchio este și mai atras de ea. Are loc o discuție între ei, Catarina fiind o adevărată scorpie, Petruchio răspunzând cu siguranță de sine. Când apare Baptista, Petruchio anunță nunta. Catarina nici nu vrea să audă, dar Baptista a acceptat. *Scena 4.* Lucentio și Hortensio îi mărturisesc Biancăi dragostea, dar sunt refuzați.

Actul II. *Scena 5.* În ziua nunții, toți îl așteaptă pe Petruchio, care apare, în sfârșit, îmbrăcat ca un cerșetor, dar foarte vesel și dornic de însurătoare. Alaiul merge la biserică; la sfârșit, anunță că vor pleca imediat. Catarina vrea să mai rămână, dar Petruchio refuză categoric și o silește să plece. *Scena 6.* Tânăra familie ajunge la conacul lui Petruchio. Aici el se comportă despotic cu servitorii și o lasă pe Catarina flămândă. *Scena 7.* Lihnită de foame, Catarina îl roagă pe Grumio, unul dintre servitori, să-i dea de mâncare. Petruchio aduce cina Catarinei, dar nu este lăsată să mănânce deoarece sosește croitorul. Vor pleca cu toții la Baptista pentru a-i face o vizită.

Actul III. *Scena 8.* Pe drumul spre Padova, Catarina cedează și este de acord cu toate ideile trăsnite ale lui Petruchio. Ea devine soția supusă și cuminte pe care și-o dorea soțul ei. *Scena 9.* Baptista nu poate crede ce s-a întâmplat cu „scorpia", dar Catarina îi spune că acum e schimbată și-l iubește profund pe soțul ei. Apar Bianca și Lucentio, mărturisind căsătoria lor tainică. Baptista este supărat, dar la rugămințile tuturor binecuvântează căsătoria. *Scena 10.* La nuntă, bărbații fac prinsoare că tot Catarina este cea mai rea. Soțiile sunt puse la încercare. Singura care ascultă de porunca soțului este fosta scorpie, care le îndeamnă pe celelalte femei să-i urmeze exemplul. Totul se încheie în veselia generală.

Lucrarea are un limbaj modal și se caracterizează prin forma simfonică a întregului: Actul I are formă de *Sonată*, Actul al II-lea, o formă de *Temă cu variațiuni*, iar Actul al III-lea, o formă de *Rondo*.

Groaznica sinucidere din strada Fidelității

Operă de cameră, într-un act. Libretul de compozitor după schița omonimă a lui I.L. Caragiale. Premiera – Iași, Opera Națională, 3 decembrie 1998. Personajele: Porția (mez.), Mișu (ten.), Zamfira Popescu (alto), Constantin Mihăilescu și Mihail Constantinescu (b., b.), Cicerone Popescu și Infirmierul (ten., ten.), Povestitorul (bar.). Acțiunea se desfășoară în Bucureștiul vremurilor lui Caragiale.

Scanned with OKEN Scanner

Act unic. Povestitorul citește în ziarul „Aurora" despre „Groaznica sinucidere din strada Fidelității". Urmează descrierea evenimentului: d-ra Porția Popescu „căzuse într-o stare de abatere și melancolie sufletească" și o amenințase pe mama sa, d-na Zamfira Popescu, cu sinuciderea. Hotărâtă să-și curme viața, Porția amestecă gămălii de chibrituri în rachiu de drojdie, scrie o scrisoare de adio către mama și fratele său (Cicerone Popescu) și bea „licoarea". Din scrisoare reiese motivul sinuciderii: „haimanaua de Mișu o părăsise". Băutura își face repede efectul, stări de rău și convulsii. Mișu Zaharescu, „haimanaua", student la Medicină, intrase în pensiune la d-na Zamfira Popescu. Între Porția și Mișu se naște o relație amoroasă foarte puternică. Când Mișu o anunță că este „medic cu diplomă" și că va pleca într-un alt oraș, ea este contrariată, revoltată și se opune categoric. În disperare de cauză, Mișu apelează la amicul său Mihail Constantinescu, redactor la ziarul „Lumina", pentru a publica un anunț cu privire la refuzul lui Mișu de a pleca din București după strălucita absolvire a Facultății de Medicină – este una dintre farsele pregătite pentru d-ra Porția. Următoarea farsă se petrece la teatru, unde, pe motiv că pleacă să cumpere „prăjituri și apă rece", el dispare definitiv. Porția a fost transportată la spital, dar doza de chibrituri a fost neînsemnată. Articolele din ziar au rănit orgoliile. Mișu Zaharescu și Cicerone Popescu cer explicații celor doi redactori, Mihail Constantinescu și Constantin Mihăilescu. Urmează un happy-end: toate personajele participă la logodna „gentilei d-re Porția Popescu cu simpaticul doctor în medicină, d-l Mișu Zaharescu".

Din punct de vedere muzical, folosirea unui corp orchestral alcătuit din șapte instrumente (piccolo, clarinet, fagot, trombon, percuție, violină și contrabas) accentuează caracterul cameral. Discursul sonor este de sorginte modală.

Două loturi

Operă de cameră, într-un act. Libretul de compozitor după schița omonimă a lui I.L. Caragiale. Premiera – Iași, Opera Națională Română, 4 decembrie 2002. Personajele: dl. Lefter Popescu (ten.), madam Popescu (sopr.), dl. căpitan Pandele (bar.), dl. comisar Turtureanu (b.), o țigancă bătrână (alto), Țâca (mez.), un funcționar de bancă (bar.). Acțiunea se desfășoară în București, în vremea lui Caragiale.

Act unic. *Scena 1.* În berărie, Lefter și Pandele stau la o masă, cu halbe de bere în față. Dl. Lefter îi spune căpitanului că nu are noroc la loterii; este în ajunul tragerii pentru două mari loterii. Căpitanul îl

Scanned with OKEN Scanner

întreabă dacă a încercat și cu bani împrumutați. La răspunsul negativ al lui Lefter, căpitanul îi dă bani, stabilind că dacă cele două bilete vor câștiga ceva, Pandele va avea 10% din sumă. Cei doi se despart. Lefter merge să cumpere biletele de loterie. *Scena 2.* Acasă, Lefter citește ziarul, iar soția împletește. Deodată, intră Pandele care îi spune că l-a căutat toată ziua și nu l-a găsit. Motivul? Cele două bilete de loterie au obținut câștigurile cele mari! Scoate ziarul cu listele oficiale și citește numerele câștigătoare, apoi pleacă spunându-i lui Lefter că-l așteaptă cu banii. Începe o căutare febrilă a biletelor, care însă nu pot fi găsite. Amândoi pică de oboseală. Lefter exclamă că le-a găsit. Începe discuția despre jachetă, țigancă și farfurii. Lefter pleacă să o caute pe țigancă după ce a spart toate farfuriile. *Scena 3.* O casă țigănească. Bătăi puternice în ușă, apoi intră cei trei. Scurt dialog. Lefter vede pe un pat un morman de haine vechi și începe să răscolească. Intră Țâca, foarte obosită. Dialog despre jachetă, bilete, farfurii. Țâca nu știe nimic despre bilete, dar poartă jacheta. Turtureanu o caută și ea se gâdilă. Lefter se enervează, țigăncile încep să țipe și cei trei bărbați le iau la bătaie. Scena se termină cu scandal mare. *Scena 4.* La berărie. Cei trei stau istoviți la o masă cu halbe de bere. Căpitan Pandele ia un ziar și citește povestea cu biletele câștigătoare nerevendicate. Lefter spune cu sarcasm că așa e el, ghinionist, și va găsi biletele după termen. Pandele pleacă înjurând. Lefter îi propune lui Turtureanu să mai meargă o dată la cele două țigănci, dar comisarul refuză, așa că Lefter pleacă și el înjurând. *Scena 5.* Țigăncile dau în cărți și în bobi. Se aud bătăi în ușă. Intră Lefter, care le mai roagă o dată să-i dea biletele. Cele două țigănci îl iau la bătaie. *Scena 6.* Interior de birou. Lefter Popescu scrie ceva pe o hârtie, cu creionul, deschide sertarul de la masă. Stupoare! Cele două bilete sunt aici! Foarte fericit, exclamă: „Le-am găsit!" și începe să-și scrie demisia, pe care o citește cu voce tare. *Scena 7.* La bancă. Intră Lefter, foarte fericit și fredonând ceva. Urmează discuția cu funcționarul și scandalul pe care îl face Lefter, care sare să-l bată pe funcționar spunând tot timpul: „viceversa, viceversa, viceversa!".

Un grup orchestral (oboi, fagot, percuție, violină, violă, violoncel și contrabas) însoțește discursul vocal, alcătuit pe fundamente modale.

Articolul 214

Operă într-un act. Libretul de compozitor după schița omonimă a lui I.L. Caragiale. Premiera – Iași, Opera Națională Română, 3 aprilie 2004, în interpretarea soliștilor și a orchestrei Universității de Arte „George Enescu".

Scanned with OKEN Scanner

Personajele: Tarsița, văduvă de preot (mez.), Avocatul (bar.), Lae (ten.), Popa (b.), Acrivița (sopr. lirico-lejeră). Acțiunea se desfășoară într-un cabinet de avocatură.

Act unic. *Scena 1*. Un cabinet de avocatură. De dimineață, în biroul Avocatului, dau buzna coana Tarsița și feciorul ei, Lae. Autoritară și mirosind puternic a... angelică, Tarsița îi explică Avocatului cauza: desfacerea căsătoriei fiului ei, Lae, cu Acrivița. Motivele expuse nu pot conduce la divorț, după opinia Avocatului, sufocat de mirosul emanat de Tarsița. Cu greu îi amână cu abilitate. *Scena 2*. Același cabinet. Abia scăpat de cei doi, Avocatul primește o nouă vizită: Popa și fiica lui. O dragoste la prima vedere îl inundă la vederea frumoasei femei. Își dă seama, cu satisfacție, că Lae este cel de care trebuie să o despartă. Avocatul nu mai ezită. Divorțul este ca și pronunțat! În acel moment, din anticameră se aude vocea Tarsiței. Avocatul îi invită pe venerabilul preot și pe drăgălașa lui fiică într-o altă cameră. *Scena 3*. Tarsița intră, află că situația este total diferită. Divorțul se poate pronunța. De alături, intră Popa și Acrivița, iar cuscrii schimbă replici acide. Avocatul, foarte amorezat de Acrivița, îi dictează lui Lae cererea de divorț întemeiată pe... Articolul 214!

Orchestra are alcătuire clasică, deși sonoritățile sunt moderne, cu aceleași baze modale. Noutatea față de precedentele două opere constă în introducerea ariei în cadrul discursului muzical. Lae, Avocatul și Tarsița au fiecare câte o arie, pe libretul compozitorului, în manieră caragialescă.

Amici la... Five o'clock

Operă într-un act. Libretul de compozitor după schițele omonime ale lui I.L. Caragiale. Tranziția dintre cele două schițe se realizează prin preluarea unui foarte scurt fragment din schița *Reportaj*. Premiera – Iași, Opera Națională Română, 26 martie 2008. Personajele: Mache (bar.), Lache (bar.), Mitică (ten.), Mândica (sopr.), Tincuța (mez.), Mița (sopr.), Servitoarea (mez.), Băiatul cu ziare (ten.), Chelnerul și Servitorul (ten., ten.). Acțiunea se desfășoară într-o berărie și în salonul d-nei Mândica Priscopesco.

Act unic. *Scena 1*. Stând la un pahar de bere, Mache așteaptă să pice un amic cu care să facă conversație. Sosește unul dintre cei mai buni amici ai săi, Lache. Este fără chef și obosit pentru că „... am stat azi-noapte târziu la Cosman, la berărie, până la ziuă... cu niște amici... Am vorbit foarte mult de tine." Mache devine curios și, din discuția care urmează, află ce spune, despre el și familia lui, *un așa-zis amic*. După câteva pahare, Mache se enervează. Lache nu înțelege cum se poate

Scanned with OKEN Scanner

întâmpla ca amicul lui să se enerveze, atâta timp cât el nu a făcut decât să-i atragă atenția asupra celor spuse de lume despre onoarea lui și a nevesti-si. După ce apare Mitică, care-i reproșează lui Lache că l-a așteptat degeaba la Cosman, acesta recunoaște că s-a culcat devreme. Mache își dă seama cine este de fapt *bunul amic* care l-a bârfit și îi trage două palme amicului Lache. Rămași la berărie, Lache și Mitică află din ziare că, în acea seară de joi, la madam Piscopesco are loc întâlnirea săptămânală de la... *five o'clock*. Lache va merge la ceaiul de la ora cinci, iar Mitică îl asigură că va sosi și el. *Scena 2*. Ajuns în salonul elegant al doamnei Esmeralde Piscopesco (Mândica), Lache este întâmpinat de cele două surori, Mândica și Tincuța. Acestea vor să afle dacă la reprezentația de la circ, care a avut loc cu o zi înainte, au fost Mița Protopopescu și locotentul Mitică Lefterescu. În toiul discuției își face apariția chiar Mița, supusă și ea unui interogatoriu referitor la locotenentul Mitică Lefterescu. Gelozia le face pe Tincuța și pe Mița să se păruiască din pricina locotenentului, care apare, în final, pentru a lua parte la ceaiul programat la *five o'clock*. Spre norocul lui, este oprit la timp să intre în salon de către Lache.

Sub aspect muzical, se observă evoluția compozitorului spre orchestrația mai elaborată coloristic, spre combinarea mai rafinată a diverselor timbruri vocale și instrumentale.

ANTONIN DVOŘÁK

Continuator al lui Smetana în evoluția școlii naționale cehe, *Antonin Dvořák* (8 septembrie 1841 – 1 mai 1904) s-a impus prin multitudinea preocupărilor componistice în genurile camerale, simfonice și vocal-simfonice. Totodată, de-a lungul vieții sale, compozitorul a manifestat un constant interes pentru teatrul muzical, lăsând posterității un considerabil număr de lucrări care, chiar dacă astăzi sunt mai puțin cunoscute, reprezintă un fond artistic național important – *Alfred, Regele și cărbunarul, Capete tari, Vanda, Țăranul isteț, Dimitri, Jacobinul, Diavolul și Catherina, Rusalka, Armida*.

Dimitri

Operă în patru acte. Libretul de Marie Cervinková-Riegrová după piesa *Dimitr Ivanovic*, de Ferdinand Bretislav Mikovec, și versiunea fragmentului dramatic *Demetrius*, de Friedrich Schiller. Premiera – Praga, Teatrul

Scanned with OKEN Scanner

Național, 8 octombrie 1882. Personajele: Dimitri Ivanovici (ten.), prințesa Marina Mnișek (sopr.), Xenia, fiica lui Boris Godunov (sopr.), Marfa Ivanovna, văduva lui Ivan cel Groaznic (mez.), Prințul Vasilii Șuiski (bar.), Iov, patriarhul Moscovei (b.), Petr Fedorovici Basmanov, ofițer al armatei ruse (bar.), Bucinski și Neborski, doi polonezi beți (bar., bar.), soldați ruși și polonezi, boieri din Dumă. Acțiunea se desfășoară la Moscova, în 1605, după moartea lui Boris Godunov.

Actul I. Pretendentul la tronul țarist, Dimitri, presupusul fiu al lui Ivan cel Groaznic, intră în Moscova după moartea lui Boris Godunov sprijinit de armata poloneză și prințesa Marina Mnișek. Patriarhul și boierii, în frunte cu Șuiski, au îndoieli asupra drepturilor acestuia, dar fiind întrebată, văduva lui Ivan, Marfa, pretinde că îl recunoaște. Fiul lui Boris a fost ucis, iar fiica lui, Xenia, i-a cerut ocrotire lui Șuiski. Prima impresie a lui Dimitri asupra poporului, care îl aclamă la intrarea în Moscova, este favorabilă.

Actul II. *Tabloul 1.* În Kremlin are loc căsătoria lui Dimitri cu prințesa Marina, care, totodată, va fi încoronată țarină. Tensiunea crește deoarece Marina nu dorește să adopte, ca împărătească a Rusiei, ortodoxismul și vrea să apară la ceremonie într-un costum polonez. Un conflict care izbucnește între ruși și polonezii armatei cu care a venit viitorul țar este cu greu aplanat de Dimitri. *Tabloul 2.* Dimitri meditează la mormântul lui Ivan cel Groaznic, presupusul său părinte. Intră, urmărită de doi polonezi beți, Xenia. Dimitri o salvează și, fulgerător, se îndrăgostește de ea. Din umbră, el îl urmărește pe Șuiski, ce complotează împotriva sa împreună cu alți boieri, și ordonă să fie arestat.

Actul III. Sufletul lui Dimitri este împărțit între datoria față de Marina, care l-a ajutat să devină Țar, și dragostea pentru Xenia. La cererea acesteia, îl iartă pe Șuiski, fapt ce provoacă furia polonezilor, mânia și gelozia Marinei. Ea dezvăluie celor de față adevărata identitate a lui Dimitri. Țarul o repudiază.

Actul IV. La palatul lui Șuiski, cei doi îndrăgostiți se întâlnesc jurându-și dragoste. Rămasă singură, Xenia este ucisă de un om trimis de Marina. Șuiski și Dimitri o vor acuza pe aceasta de crimă. Este chemată Marfa, care trebuie, la cererea Patriarhului, să jure că Dimitri este fiul ei și al lui Ivan cel Groaznic. Țarul o oprește să jure fals, în timp ce Șuiski îl ucide. Murind, Dimitri nu a aflat adevărul despre trecutul său. În fața cadavrului, boierii murmură că ar fi fost un țar bun.

Scanned with OKEN Scanner

Rusalka

Basm muzical în trei acte. Libretul de Jaroslav Kvapil, inspirat de *Undine*, de Motte-Fouque, și *Mica sirenă*, de Andersen. Premiera – Praga, Narodni Divadlo, 31 martie 1901. Personajele: Prințul (ten.), o Prințesă străină (sopr.), Rusalka (sopr.), Regele Apelor (b.), vrăjitoarea (mez.), curteni, oaspeți, nimfe și elfi. Acțiunea se desfășoară într-o țară de basm, într-un timp legendar.

Actul I. La lumina lunii, spiritele lacului își fac apariția, înconjurându-l pe Regele Apelor. Rusalka, fiica lui, cântă frumusețea nopții. În cântecul ei se strecoară amintirea frumosului prinț pe care l-a văzut într-o zi scăldându-se în lac. Iubirea pentru el o face să-i ceară Regelui să devină pământeană. Acesta refuză însă dorința fetei. Vrăjitoarea, care îi pândește de mult glasul, îi oferă înfățișare pământeană în schimbul lui. Condiția este însă ca Prințul s-o iubească și, dacă o trădează, să-și piardă viața. Devenită pământeană, Rusalka este găsită de Prinț și dusă la palat.

Actul II. Viața la palat este aparent fericită. Se pregătește nunta fetei cu Prințul. Amintirea blestemului Regelui Apelor o întristează, iar teama i se strecoară în suflet la apariția Prințesei străine care, cu farmecul unei pământene, îl subjugă pe Prinț. Când vede că acesta o uită, alergând după noua venită pe care încearcă s-o îmbrățișeze, Rusalka dispare.

Actul III. Întoarsă în lumea ei, Rusalka este primită de spiritele lacului. Regele Apelor își așteaptă răzbunarea. Într-adevăr, cuprins de remușcare, Prințul revine pe malul lacului. O zărește pe Rusalka și se apropie de ea. Sărutul lor este însă și pasul spre moarte. Amândoi se scufundă în adâncuri.

Rusalka este cea mai cunoscută creație lirică a lui Dvořák, fiind adesea reluată pe scenele teatrelor muzicale naționale, dar și pe cele germane. Muzica are un farmec evocator aparte, în care vocea este însoțită de o ambianță orchestrală expresivă, cu nuanțe coloristice interesante și originale. Aria Rusalkăi din Actul I este cea mai cunoscută pagină a operei.

GOTTFRIED VON EINEM

Dirijor de cor la Berliner Oper și asistent la Festivalul din Bayreuth, *Gottfried von Einem* (24 ianuarie 1918 – 12 iulie 1996) este printre personalitățile organizatoare la Festivalul din Salzburg și Wienerfestwochen,

Scanned with OKEN Scanner

apoi membru al Akademie der Künste din Berlin, președinte al Academiei Austriece de Muzică. În afară de balete, muzică de scenă, lieduri, muzică de cameră, a scris operele *Dantons Tod, Der Prozess, Der Zerrisseene, Der Besuch den alten Dame, Kabale un Liebe, Jesu Hochzeit, Tulifant.*

Moartea lui Danton (Dantons Tod)

Operă în două părți. Libretul de Boris Blacher și de compositor. Premiera – Salzburg, Festival, 6 august 1947. Personajele: Danton (bar.), Desmoulins deputat (ten.), Hérault de Séchelles, deputat (ten.), Robespierre (ten.) și St. Just (b.), membri ai Comitetului Salvării Publice, Herman, președintele tribunalului revoluționar (bar.), Simon, sufleur (b. buffo), un tânăr (ten.), primul și al doilea călău (ten., bar.), Julie, soția lui Danton (mez.), Lucile, soția lui Desmoulins (sopr.), o femeie (sopr.), soția lui Simon (alto). Acțiunea se desfășoară la Paris în anul 1794.

Argument. Teroarea impusă de către Robespierre și dezolarea poporului au dus spre o criză pe care cosilierii și dictatorul o consideră periculoasă. Se caută un mijloc pentru eliminarea opoziției grupate în jurul lui Danton. Cum poporul îl susține pe Danton, dar pe de altă parte trebuie ocrotit Desmoulins, prieten personal al dictatorului, soluția pare a fi aceea de a răspândi zvonul că Danton este regalist. Când Robespierre află că și Desmoulins s-a alăturat opoziției, el aprobă arestarea prietenului său. Pledoaria strălucită a lui Danton în fața Tribunalului Revoluționar se dovedește inutilă, și nu poate să-i salveze de la execuția capitală nici pe el, nici pe camarazii săi.

Procesul (Der Prozess)

Operă în două părți. Libretul de Boris Blacher și Heinz Tilden von Cramer după romanul omonim al lui Kafka. Premiera – Salzburg, Festival, 17 august 1953. Personajele: Josef K. (ten.), Franz (b.), Willem (bar.), supraveghetorul (bar.), doamna Grubach (mez.), domnișoara Bürster (sopr.), soția husarului (sopr.), Leni (sopr.), un trecător (bar.), un tânăr (ten.), judecătorul de instrucție (bar.), husarul (b.), studentul (ten.), bătăușul (b.), Albert K. (b.), avocatul (bar.), avocatul de cabinet (b.), directorul fabricii (ten.), trei domni, vicedirectorul, o fată, un călugăr, trei tineri, patru recitatori. Acțiunea se desfășoară într-o zi din 1919, sau în oricare altă zi.

Argument. Josef K. este informat că a fost condamnat la pedeapsă, dar că mai poate circula liber până la îndeplinirea executării sale. Pe stradă, noaptea, un trecător îi transmite invitația de a veni la o primă

Scanned with OKEN Scanner

audiență. Fără a cunoaște motivul condamnării sale, sau al acuzației ce i se aduce, modestul funcționar de bancă se simte, deodată, vinovat. Este silit să recunoască că toată lumea din jurul său știe mai mult decât el despre această vină a sa. Se cufundă în disperare, nu știe ce mai trebuie să facă. Finalmente, Josef K. se refugiază în catedrală și cere ajutorul capelanului, dar nici acesta nu-i poate acorda sprijinul. Doi zbiri vin să-l caute pe condamnat și îl duc la locul execuției.

Vizita bătrânei Doamne (Der Besuch den alten Dame)

Operă în trei acte. Libretul de Friedrich Dürrenmatt după tragicomedia cu același nume. Premiera – Viena, Staatsoper, 23 mai 1971. Personajele: Clara Zachanassian, născută Wäscher, multimilionară (mez.), soțul ei VII (figurant), soțul ei IX (ten.), portarul (ten.), Toby și Roby (figuranți), Koby, Loby, doi orbi (ten., ten.), Alfred III (bar.), soția lui (sopr.), fiica lui (mez.), fiul lui (ten.), primarul (ten.), preotul (bar.-b.), învățătorul (bar.), doctorul (bar.), polițistul (bar.-b.), două femei (sopr., sopr.), Hofbauer (ten.), Helmesberger (bar.), un șef de gară (bar.-b.), un șef de tren (b.), un conductor (ten.), un jurnalist (rol vorbit), un cameraman (b.), o voce (ten.). Acțiunea se desfășoară la Güllen, în actualitate.

Argument. Clara Wäscher și Alfred III s-au iubit cândva, în trecut. Însărcinată de acesta și abandonată, ea s-a văzut silită să-și caute norocul în străinătate. Devenită multimilionara Clara Zachanassian, ea revine după mulți ani în locurile tinereții sale. Orașul a sărăcit și oamenii sunt plini de datorii. Pentru că au depus mărturie mincinoasă asupra paternității copilului pe care îl aștepta, Clara plătește ca Loby și Koby să fie condamnați la orbire, transformându-i apoi în însoțitori ai săi. Ea promite orășenilor că le va dona o sumă importantă dacă Alfred III este pedepsit prin moarte. În momentul în care pleacă, coșciugul nu mai este gol. Se află acolo Alfred III, care a plătit cu viața.

La premiera operei *Moartea lui Danton*, interpretul rolului titular a fost celebrul bas german Theo Adam. La premiera operei *Vizita bătrânei Doamne*, rolul titular a fost interpretat de marea mezzosoprană Christa Ludwig.

GEORGE ENESCU

Întreaga dezvoltare a școlii componistice românești, de la începutul secolului al XX-lea și până în prezent, stă sub semnul personalității lui *George Enescu* (19 august 1881 – 5 mai 1955). Dacă sonata, suita, simfonia, cvartetul și-au aflat modele de covârșitoare frumusețe în

Scanned with OKEN Scanner

creațiile sale, nu mai puțin semnificativă este și contribuția artistului la îmbogățirea patrimoniului liric contemporan prin unica sa creație, capodopera *Oedipe*. Nu numai destinul artistului, ci însuși destinul teatrului muzical românesc poartă pecetea inconfundabilă a unei creații apărute ca semn al maturității unui creator și al unei culturi.

Oedipe

Tragedie lirică în patru acte. Libretul de Edmond Flegg după Sofocle (traducerea românească Emanoil Ciomac). Premiera – Paris, Opéra, 13 martie 1936. Personajele: Oedipe (b.-bar.), Tiresias (bar.), Creon (bar.), păstorul (ten.), Marele Preot (b.), Phorbas (b.), străjerul (b.), Theseu (bar.), Laios (ten.), Iocasta (mez.), Sfinxul (contralto), Meropa (mez.), Antigona (sopr.), o tebană (contralto), tebani, păstori, războinici, gărzile lui Oedipe, suita lui Creon, suita lui Theseu. Acțiunea se desfășoară în Grecia antică.

Actul I. Prolog. La Teba se sărbătorește nașterea pruncului regal. Cu chipul împietrit, prorocul Tiresias întrerupe veselia, acuzându-l pe Laios că a nesocotit porunca zeilor, având de la Iocasta un copil care va purta blestemul de a-și ucide tatăl și de a fi soț al mamei sale. Sub privirile îngrozite ale Iocastei, Laios încredințează copilul unui păstor ca să-l arunce în prăpastie.

Actul II. *Tabloul 1.* Corint. Au trecut 20 de ani și copilul regelui Polyb a crescut. Nimeni nu știe că este un copil găsit. Însă Oedipe este îngândurat, căci oracolul lui Apollo i-a respins jertfele, prezicându-i crime groaznice. Conjurând-o pe Meropa să-i spună dacă este fiul ei, Oedipe se hotărăște să plece cât mai departe de casa părinților amenințați de crimele sale. *Tabloul 2.* La o răspântie de drumuri, Oedipe stă la îndoială dacă să se întoarcă sau nu acasă. Îi taie calea un car regesc, în care se află Laios. În fața amenințării acestuia, Oedipe, orbit de furie, îl ucide. *Tabloul 3.* Paznicul Tebei cântă despre teribilul Sfinx care pândește cetatea. Auzindu-l, Oedipe trezește Sfinxul și, fără teamă, răspunde la întrebările sale, nimicindu-l: „Omul este mai puternic decât destinul!". Oedipe a salvat cetatea. În sunete de sărbătoare este condus la regină. Oedipe devine rege și soțul Iocastei.

Actul III. Îndoliată de ciumă, Teba cerșește salvarea de la Oedipe. Dar oracolul, adus de Creon, vestește că ciuma a fost atrasă de o crimă. Tiresias confirmă aceste spuse, acuzându-l pe Oedipe. Pas cu pas, se dezvăluie teribilul adevăr al realizării prorocirii. Ultima confirmare o aduce Iocasta, care înțelege totul și-și ia viața. La rândul său, Oedipe se orbește. Gonit de Creon din cetate, el pleacă în pribegie, însoțit de fiica sa, Antigona.

Scanned with OKEN Scanner

Actul IV. Epilog. După ani de pribegie, Oedipe a ajuns pe pământul Aticii, unde domnește Theseu. După descrierile Antigonei, este locul sortit marelui popas. Liniștea îi este întreruptă de Creon, care vrea să-l readucă la Teba pentru a curma luptele pentru tron. Dar Oedipe nu se va reîntoarce la cei ce l-au izgonit. Ca răspuns la ponegririle pe care i le adresează Creon în fața lui Theseu, Oedipe își proclamă nevinovăția, căci voința sa nu i-a condus faptele hotărâte de destin. Atenienii îl primesc printre ei. Simțind că se apropie ultimele clipe, Oedipe le-o încredințează pe Antigona atenienilor și pornește singur, pe drumul lung, fără de sfârșit, al nemuririi.

Capodopera enesciană, a cărei faimă s-a răsfrânt asupra întregului teatru muzical românesc, apare drept o impresionantă sinteză a mai multor planuri – cel al ideilor filosofice, cel al dramaturgiei și cel al limbajelor. De fapt, se poate aprecia că geniul enescian a realizat cu această tragedie lirică o epopee demnă de lumea Antichității, oglindind întreg perimetrul neamurilor care au populat partea sudică a continentului.

FERENC ERKEL

Ferenc Erkel (7 noiembrie 1810 – 15 iunie 1893), creatorul operei naționale ungare romantice, și-a desfășurat activitatea ca dirijor al Teatrului Național din Budapesta. Lucrările dedicate genului operei reprezintă o sinteză romantică a stilului italian verdian, mai târziu și a celui wagnerian, cu muzica de factură națională ungară. Amintim operele *Báthori Mária*, *Hunyadi László*, *Két pisztoly*, *Bánk bán*, *Sarolta*, *Dósza György*, *István Király*, fond repertorial pe care s-a consolidat creația de operă a țării sale.

Banul Bánk (Bánk bán)

Operă în trei acte. Libretul de Béni Egressy după tragedia lui Joszef Kátona. Premiera – Pesta, 9 martie 1861. Personajele: Endre II, regele Ungariei (b.), Gertrudis, soția lui (sopr.), Otto, prinț de Meran, fratele reginei (ten.), Banul Bánk, palatin al Ungariei (ten.), Melinda, soția lui (sopr.), Banul Petur (bar.), Cavalerul Biberach (bar.), Tiborg (bar.), cavaleri, soldați, curteni. Acțiunea se desfășoară la Buda și pe malurile Tisei în anul 1214.

Actul I. În lipsa regelui, regina și fratele ei petrec și înjosesc poporul. Pentru a-l mulțumi pe Otto, regina îl alungă pe Bánk, soția lui rămânând fără apărare în fața abuzurilor. În timpul unei petreceri,

Scanned with OKEN Scanner

Biberach hotărăște să o sacrifice pe Melinda pentru a-l atrage de partea răsculaților pe Bánk, plan care îi reușește.

Actul II. Melinda este distrusă de rușinea îndurată, iar Bánk se confruntă cu regina, ucigând-o cu arma pe care aceasta o îndreptase împotriva lui. Mulțimea îl aclamă pe erou.

Actul III. *Tabloul 1* Melinda, condusă de țăranul Tiborg, se sinucide în timpul furtunii, aruncându-se în apele Tisei. *Tabloul 2.* La palat, Regele Endre, întors de la luptă, vrea să pedepsească moartea reginei, dar află adevărul. De teama revoltelor, Endre îl provoacă totuși la duel pe Bánk. Aflând de sfârșitul tragic al Melindei, acesta își curmă viața.

MANUEL DE FALLA

În configurația muzicii primei jumătăți a secolului al XX-lea, *Manuel de Falla* (23 noiembrie 1876 – 14 noiembrie 1946) se detașează prin originalitatea personalității sale. Pe de o parte, continuator al tradițiilor romantismului iberic, pe de altă parte, cunoscător al principalelor tendințe ale impresionismului și verismului, compozitorul își propune o sinteză proprie pe care o evidențiază în muzica sa instrumentală, vocală sau simfonică, dar mai ales în cea destinată teatrului – operele *La Vida breve, El Retablo de Maese Pedro, Fuego fato, Atlantida* (terminată de Ernesto Hallfter), cinci zarzuele, precum și baletele *Amorul vrăjitor, Tricornul.*

Viața scurtă (La Vida breve)

Operă în două acte (patru tablouri). Libretul de Carlos Fernandez Shaw. Premiera – Nisa, Opéra, 1 aprilie 1913. Personajele: bunica (mez.), Salud (sopr.), Paco (ten.), Salvador, unchiul lui Salud (b.), Carmela (mez.), Manuel, fratele ei (bar.), săteni. Acțiunea se desfășoară într-un sat din Granada, la începutul secolului al XX-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* Într-o casă sărăcăcioasă din Granada, bunica hrănește păsările în timp ce nepoata, Salud, își așteaptă iubitul, Paco, care întârzie. Reîntâlnirea celor doi este plină de afecțiune, dar, după plecarea lui Paco, unchiul Salvador aduce o veste teribilă – tânărul s-a logodit cu o fată bogată. *Tabloul 2.* În casa logodnicei lui Paco, la căderea nopții, asistăm la pregătirile de nuntă.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Tabloul 3.* Salud, ajungând în fața casei unde se serbează nunta, intonează un cântec pe care Paco îl cunoștea prea bine. *Tabloul 4.* Salud și unchiul Salvador intră în casa mirilor. Întrebată de Manuel, fratele miresei, ce caută, Salud îi povestește despre iubirea ei cu Paco. Mirele, confruntat cu Salud, neagă totul. Auzindu-i cuvintele, Salud moare de durere.

Viața scurtă este prima lucrare lirică a lui de Falla distinsă cu premiul Academiei de Arte Frumoase din Madrid. Partitura, apreciată de cei mai importanți compozitori ai epocii – Dukas, Albeniz, Debussy – impune o formulă personală de valorificare a folclorului iberic, unit cu unele influențe ale teatrului italian verist.

Păpușile meșterului Pedro (El Retablo de Maese Pedro)

Operă într-un act. Libretul de compozitor, inspirat după capitolele al XXV-lea și al XXVI-lea, partea a II-a, din *Don Quichotte*, de Cervantes. Premiera – Paris, în salonul Prințesei Edmond de Polignac, 25 iunie 1923. Personajele: Meșterul Pedro (ten.), Trujaman, un tânăr băiat (mez.), Don Quichotte (b.), spectatori.

Act unic. Don Quichotte asistă la un spectacol de marionete. Meșterul Pedro le mânuiește, iar Trujaman comentează. În palatul lui Carol cel Mare, Don Gafeiro joacă cărți, uitând că soția sa, Melisendra, este prizoniera maurilor. Împăratul, supărat de indiferența soțului, îl trimite să o salveze. Ajuns la mauri, Gafeiro este așteptat cu neliniște de Melisendra. Zărind-o pe aceasta la un balcon, profită de neatenția gărzilor și o răpește. Maurii pornesc în urmărirea lor. Don Quichotte, care s-a identificat cu eroii, pentru a-i salva pe fugari, se aruncă, cu sabia în mână, asupra marionetelor ce-i reprezentau pe mauri, sfărâmându-le. Apoi, satisfăcut, explică asistenței că datoria sa de cavaler rătăcitor este să-i salveze pe cei doi inocenți.

Lucrarea, marcată de o atractivă originalitate, reprezintă o etapă de maturitate a stilului lui de Falla. Jocul între marionete și interpreți este neobișnuit, compozitorul apelând pentru glasuri la *recitativul parlato* și la ritmica dansurilor spaniole, prelucrată cu mare subtilitate. Acompaniamentul acestei miniaturale opere este de asemenea neobișnuit, având ca dominantă sonoră comentariul clavecinului, care accentuează aspectul medieval al evocării legendarului personaj.

Scanned with OKEN Scanner

FRIEDRICH VON FLOTOW

Compozitor care a avut vocația unei muzici agreabile, *Friedrich von Flotow* (26 aprilie 1812 – 24 ianuarie 1883) a cunoscut un succes de moment în lumea teatrului liric european, dovedindu-se suficient de abil pentru a putea recepționa dominantele gustului epocii în realizarea unor partituri franco-germano-italiene. Dintre numeroasele sale lucrări – *Pierre et Catherine, Rob Roy, Serafine, Le comte de Charolais, Alice, La lettre du préfet, Le comte de Saint Mégrin, Lady Melville, L'esclave de Camoëns, Alessandro Stradella, L'âme en peine, Sophia Katarina, Rübezahl, Alain, Pianella, Naida, Zilda, L'Ombre, Il fiore di Harlem, Die Musikanten* – numai *Martha* a reușit să își mențină popularitatea.

Martha

Operă în patru acte. Libretul de Creval de Charlemagne după baletul pantomimă *Lady Henriette*, de Vernoy de Saint-Georges. Premiera – Viena, Kärntnertor Theater, 25 noiembrie 1847. Personajele: Lady Henriette, doamnă de onoare a reginei (sopr.), Nancy, prietenă și confidentă (contralto), Lionel (ten.), Plumkett, fermier bogat, prieten cu Lionel (bar.), Sir Tristan de Mickleford (b.), șeriful de Richmond (b.), servitori, fermieri, țărani. Acțiunea se desfășoară în Anglia, în 1710, în timpul reginei Anne.

Actul I. Lady Henriette se plictisește, cu tot efortul companiei care încearcă să o distreze. Urmărind un grup de tinere care pleacă la târgul de la Richmond, Henriette, prietena ei Nancy și vărul său Tristan au ideea să li se alăture. La târg, un țăran bogat, Plumkett, a venit împreună cu prietenul său Lionel, pe care l-a crescut. Acesta nu are de la tatăl său decât un inel care, prezentat reginei, l-ar putea salva de orice necaz. Plumkett, care caută servitori, se îndreaptă spre Henriette și Nancy, travestite sub numele de Martha și Betsy. Conform angajamentului, cu toate protestele vărului Tristan, ele îl vor urma pe stăpânul lor pentru un an.

Actul II. La fermă, cele două tinere trebuie să facă gospodărie, dovedindu-se destul de neîndemânatice. Totuși, o anume simpatie s-a născut între Martha și Lionel, precum și între Betsy și Plumkett. La căderea nopții, Tristan vine și, împreună cu cele două tinere, fuge.

Actul III. În timp ce beau la un han, Plumkett și Lionel asistă la trecerea cortegiului regal. Recunoscându-le pe cele două tinere, vor să se apropie, dar sunt îndepărtați fără menajamente. La protestele lui Lionel, garda îl arestează, dar nu înainte ca el să-i fi încredințat lui Plumkett inelul salvator.

Scanned with OKEN Scanner

Actul IV. În casa lui Plumkett, Henriette vine cu veşti bune, căci inelul a dovedit că Lionel este nobil. Înduplecat de Henriette, Lionel se va căsători cu ea, Nancy şi Plumkett urmându-le exemplul. Nunta se desfăşoară într-un decor după modelul târgului din Richmond, cele două mirese travestindu-se, în glumă, cu hainele purtate ca ţărănci.

Martha este opera cea mai reuşită a lui Flotow, cunoscând o celebritate care a rezistat timpului mai ales datorită celor două principale arii: aria lui Henriette şi aria lui Lionel. Învecinată stilului de opéra-comique, partitura are numeroase elemente proprii teatrului italian şi francez.

WOLFGANG FORTNER

Reprezentant al componisticii germane post expresioniste, *Wolfgang Fortner* (12 octombrie 1907 – 5 septembrie 1987) a contribuit în mod cu totul aparte la continuitatea teatrului muzical al lui Schönberg şi Hindemith. Printre cele mai semnificative titluri de gen amintim *Cress ertrinkt, Die Witwe von Ephesus, Bluthochzeit, In seinem Garten liebt, Don Perimplin, Belisa, Der Wald, Corinna, Elisabeth Tudor.*

Nunta însângerată (Bluthochzeit)

Tragedie lirică în două acte. Libretul de Enrique Beck după Federico Garcia Lorca. Premiera – Köln, Staatsoper, 8 iunie 1957. Personajele: Mama (mez.), Mireasa (sopr.), Leonardo (bar.), Moartea, sub chipul unei bătrâne cerşetoare (mez.), nuntaşi, rude. Acţiunea se desfăşoară într-un sat din Spania.

Actul I. Mama şi-a pierdut soţul şi unul din fii în luptele rivale cu familia Felix, trăind cu teama pentru viaţa celui de al doilea fiu. Fata aleasă de fiul ei ca soţie a fost logodnica lui Leonardo Felix şi trăieşte cu gândul la acesta, deşi este căsătorit. În timpul pregătirilor de nuntă, Leonardo vine şi, cu mărturisiri pătimaşe, reaprinde dragostea Miresei, profitând că alaiul pleacă la biserică.

Actul II. Cei doi fug în timpul nunţii şi se adăpostesc în pădure, în timp ce sătenii îi caută. Razele lunii îi descoperă şi sunt găsiţi cu ajutorul Morţii, care se bucură de prada ei bogată. Leonardo şi mirele se luptă, ucigându-se. De acum, plânsul de jale va fi intonat de trei femei: Mama, soţia lui Leonardo şi Mireasa.

Scanned with OKEN Scanner

VITO FRAZZI

Reprezentant al generației moderne de compozitori italieni, *Vito Frazzi* (1 august 1888 – 8 iulie 1975) s-a format la Conservatorul din Parma, studiind compoziția și muzicologia. Devine, ulterior, el însuși profesor de compoziție la Conservatorul din Florența, unde i-a avut printre discipoli pe Valentino Bucchi, Luigi Dallapiccola și Francesco Siciliani. Exponent al neoromantismului muzical, Vito Frazzi a promovat reconsiderarea unor capodopere muzicale lirice din trecutul muzicii italiene. Este creatorul, în paralel cu alte lucrări orchestrale și de cameră, a două creații muzical-dramatice, *Re Lear* și *Don Chisciotte*, operă distinsă cu Marele Premiu la Concursul Internațional de Creație organizat de Teatro alla Scala din Milano (1951).

Don Chisciotte

Episodi tratti da Cervantes e da Unamuno, în șase episoade. Libretul de compozitor după romanul omonim al lui Cervantes. Premiera – Florența, Teatro Comunale, 27 aprilie 1952. Personajele: Don Chisciotte (b.-bar.), Sancio Panza (ten.), Nepoata (sopr.), Guvernanta (mez.), Mastro Nicola (ten.), Cavalerul Sansone Carrasco (ten.), Preotul (b.), Montesino (b.), Donna Belerma (sopr.), prima Dama (sopr.), a doua Dama (mez.), a treia Dama (sopr.), a patra Dama (sopr.), a cincea Dama (contralto), o țărancă (sopr.), Vocea lui Durandarte (ten.-b.), Hangiul (bar.), Hangița (sopr.), Maritones (mez.), Mastro Cecial (bar.), Bărbierul (ten.), primul Consilier (b.), al doilea Consilier (b.), Mastro Pietro (bar.), Calfa lui Mastro Pietro (ten.), Vocea Dulcineei (sopr.), voci de femei, voci de bărbați. Acțiunea se desfășoară în Spania, într-o epocă îndepărtată.

Episodul I. „La Partenza". Plecarea lui Don Chisciotte de acasă, cavaler rătăcitor.

Episodul II. „La grote di Montesino" (Grota lui Montesino). Don Chisciotte și Sancio ajung la Montesino, cel care păzește fantoma lui Durandarte. Acesta are o inimă mumificată în interiorul căreia se află Donna Belerma.

Episodul III. „L'elmo di Mambrino" (Coiful lui Mambrino). Cei doi ajung la un han unde sunt bătaia de joc a tuturor, indiferent de răspunsurile idealizate ale Cavalerului.

Episodul IV. „La sfida" (Confruntarea). În fața Hanului se află un palat unde Don Chisciotte este abordat de tot felul de personaje nobile, prilejuindu-i felurite întâmplări. Sunt de fapt membri ai familiei sale și

Scanned with OKEN Scanner

prieteni care vor să-l determine să se întoarcă acasă pentru a nu le risipi averea pe care o așteaptă ca moștenitori.

Episodul V. „Il Ritorno" (Reîntoarcerea). Eroul, în drum spre casă, face bilanțul trist al experiențelor sale. Sancio îi pretinde bani pentru că l-a însoțit și acesta îi promite că îl va plăti.

Episodul VI. „La Morte" (Moartea). Aflat în casa sa, Don Chisciotte este conștient că viața sa se apropie de ultimele clipe și evocă existența irosită, fără împlinirea visurilor sale.

Opera lui Vito Frazzi a mai fost prezentată în concert-spectacol la Radioteleviziunea Italiană din Roma, sub bagheta lui Bruno Bartoletti, urmată de o înregistrare de concert în 23 – 24 iulie 1971 și de editarea discurilor. În rolul titular a cântat baritonul Dan Iordăchescu.

GEORGE GERSHWIN

În componistica americană a primei jumătăți de secol XX, *George Gershwin* (25 septembrie 1898 – 11 iulie 1937) s-a impus prin stilul său original, de largă accesibilitate. Muzica sa îmbină într-o formulă particulară sursele folclorului negrilor, ritmurile de jazz, aspecte ale tradiției muzicale romantice și unele caracteristici ale impresionismului. Gershwin și-a câștigat popularitatea prin piese instrumentale, concertante, dar marea parte a creației sale cuprinde mai ales spectacole teatrale, aparținând genului comediei muzicale – *La Lucile, Tip-Toes, Oh Kay, Girl Crazy, Funny Face, Strike up the Band, Lady be good.* Compozitorul a fost atras și de genul operei, în care lasă moștenire două lucrări – opera *Blue Monday* și, mai ales, capodopera sa, *Porgy and Bess,* pentru care a fost distins cu premiul „Bispham Medal" și ales membru de onoare al Academiei St. Cecilia din Roma.

Porgy și Bess (Porgy and Bess)

Operă în trei acte. Libretul de Du Bose Heyward și Ira Gershwin după romanul omonim al lui Du Bose. Premiera – Boston, 30 septembrie 1935. Personajele: Porgy (bar.), Bess (sopr.), Crown (b.), Sporting Life (ten.), locuitori din Catfish Row (Clara, Mingo, Serena, Jake, Robbins, Pim, Peter, Lily, Maria, Annie), un ofițer, un agent, antreprenorul de pompe funebre, avocatul, vânzători, locuitori. Acțiunea se desfășoară în Catfish Row, cartierul negrilor din Charleston, Carolina de Sud, în primele decenii ale secolului nostru.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. În timpul unui joc de zaruri izbucnește o ceartă, și Crown, un docher puternic și brutal, își ucide prietenul. Silit să fugă, își lasă iubita în grija lui Porgy, un cerșetor șchiop, îndrăgostit dintotdeauna de ea. Se lasă seara, iar locuitorii cartierului, plângându-l pe Robbins, adună bani de înmormântare.

Actul II. Porgy trăiește fericit cu Bess, dar, într-o bună zi, când locuitorii erau plecați la o petrecere pe insula Kitiwah, Crown revine și o silește pe Bess să-l urmeze. După un timp, Bess se reîntoarce, bolnavă și terorizată. Din nou Porgy îi oferă protecția să. Un uragan teribil se abate asupra regiunii. Toți se roagă pentru salvarea celor plecați la pescuit pe mare.

Actul III. Locuitorii îi plâng pe cei morți în uragan. Crown reapare căutând-o pe Bess, dar Porgy îl ucide, strigându-și victoria de om adesea umilit și luat în bătaie de joc. Arestat, nu mărturisește nimic și este eliberat din lipsă de dovezi. În timpul absenței sale, un tânăr traficant, Sporting Life, o atrage pe Bess, promițându-i la New York o viață mai bună. Când Porgy se reîntoarce, nu se descurajează. El va pleca la New York să o caute pe Bess, pentru care nutrește o adâncă și statornică iubire.

Opera a fost scrisă pentru cântăreți negri și se bazează pe ritmuri și melodii ale folclorului negrilor din sud, în special „negro spirituals". Fără a copia modele tradiționale ale genului, opera reprezintă o formulă originală, tipică pentru teatrul liric american.

UMBERTO GIORDANO

Printre corifeii verismului italian, *Umberto Giordano* (27 august 1867 – 12 noiembrie 1948) ocupă un loc privilegiat, chiar dacă gloria lui nu poate rivaliza cu cea a lui Puccini. În comparație însă cu alți muzicieni ce au ilustrat această perioadă postromantică italiană, Giordano a reușit să se mențină, prin câteva creații – în special prin *Andrea Chenier* și *Fedora* – în perimetrul marelui repertoriu liric actual. Preocupările sale componistice s-au îndreptat cu insistență spre teatrul muzical, numeroase pagini din operele mai puțin cântate meritând totuși atenția melomanilor datorită sevei melodice și a unei construcții simfonice demne de un autentic maestru. Dintre aceste lucrări menționăm: *Marina, Mala Vita, Regina Diaz, Siberia, Marcella, Mese Mariano, Madame Sans-Gene, Giove a Pompei, La cena delle beffe, Il Re.*

Scanned with OKEN Scanner

Andrea Chenier

Dramă istorică în patru tablouri. Libretul de Luigi Illica. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 28 martie 1896. Personajele: Andrea Chenier (ten.), Carlo Gerard (bar.), Maddalena de Coigny (sopr.), Bersi, mulatră (sopr.), contesa de Coigny (mez.), Madelon (mez.), Roucher (b.), Pierre Fleville (bar.), Fouquier-Tinville (bar.-b.), Popolus (bar.), un neîncrezător (ten.), judecători, nobili, servitori, preoți, burghezi, popor, soldați, prizonieri. Acțiunea se desfășoară în Franța în 1789 și, apoi, în 1794.

Tabloul I. La castelul de Coigny se pregătește o serbare. Servitorul Gerard, privindu-l pe bătrânul său tată, își exprimă ura împotriva nobililor, singura ființă luminoasă fiind Maddalena, de care este îndrăgostit. Printre oaspeți sosește Chenier, căruia asistența nu-i acordă atenție până în momentul când acesta va rosti vorbe aspre la adresa superficialității nobilimii, invocând simbolul patriei. El o privește cu admirație pe Maddalena, conjurând-o să nu disprețuiască iubirea și poezia. Balul începe, dar este brusc întrerupt de un grup de săraci introduși de Gerard. Contesa îi alungă, concediindu-l pe Gerard. Gavota reîncepe de unde s-a oprit.

Tabloul II. Revoluția a izbucnit, au început zilele Terorii. Chenier, considerat suspect, este permanent supravegheat. Primind o scrisoare de la o necunoscută care îi cere protecție, el nesocotește orice prudență. O reîntâlnește astfel pe Maddalena, care a pierdut totul și trăiește ascunsă. Cei doi își mărturisesc iubirea, dar sunt surprinși de Gerard. Ei se încaieră și Chenier îl rănește pe Gerard. Maddalena fuge.

Tabloul III. Chenier a fost descoperit, după un an de căutări. Gerard, după o ezitare, sub impulsul geloziei, va semna sentința. Maddalena vine la Gerard să-i implore iertarea, oferindu-i iubirea, dar, cu toate remușcările acestuia, totul este zadarnic. În fața tribunalului, Chenier respinge acuzația de trădare, însă Fouquier-Tinville cere pedeapsa capitală.

Tabloul IV. În curtea închisorii, așteptând eșafodul, Chenier scrie ultimele sale versuri. Însoțită de Gerard, care a încercat să-l salveze, sosește Maddalena. Ea plătește gardianului pentru ca, în momentul execuției, să ia locul unei alte condamnate. Cei doi îndrăgostiți, reuniți prin forța iubirii lor, înfruntă clipa finală iluminați de bucuria sacrificiului, în timp ce Gerard, neputincios, deplânge propria sa josnicie.

Majoritatea detaliilor istorice sunt autentice. Andrea Chenier s-a născut la Constantinopole în 1762 și a murit sub ghilotină la Paris, în 1794. Muzica lui Giordano a fost considerată mai întâi drept lipsită de originalitate,

Scanned with OKEN Scanner

exploatând mai ales efectele teatrale. În acest sens, opera a fost refuzată de Scala, unde montarea s-a realizat doar după intervențiile lui Mascagni. Primită cu neîncredere, lucrarea s-a transformat în triumf la premieră, rolul titular devenind unul dintre cele mai prețuite de către interpreți și public.

Fedora

Operă în trei acte. Libretul de Arturo Colantti după drama lui Victorien Sardou. Premiera – Milano, Teatro Lirico, 17 noiembrie 1898. Personajele: Prințesa Fedora Romanov (sopr.), contesa Olga Sukarev (sopr.), contele Loris Ipanov (ten.), de Siriex, diplomat (bar.), Dmitri, servitor (contralto), Desire, valet (ten.), baronul Rouvel (ten.), Cirillo, birjar (bar.), Borov, doctor (bar.), Grech, polițist (b.), Lorex, chirurg (bar.), invitați. Acțiunea se desfășoară la sfârșitul secolului al XIX-lea, în casa contelui Vladimir, la Paris și în Elveția.

Actul I. Contele Vladimir este așteptat să se întoarcă acasă după petrecerea dată cu prietenii de burlăcie, înaintea căsătoriei cu Fedora. Aceasta îl așteaptă cu nerăbdare, nemulțumită de absența sa. Apare o sanie care îl aduce pe Vladimir rănit. Birjarul mărturisește că l-a găsit în parc, după un schimb de focuri, iar de la alți servitori se află despre o presupusă întâlnire a contelui cu Loris Ipanov, urmată de violenta despărțire a celor doi. Vladimir moare, Ipanov este de negăsit.

Actul II. La Paris, în timpul unei recepții, Fedora îl reîntâlnește pe Ipanov și îl determină să-și recunoască crima. Totodată, Loris spune că a avut motive întemeiate. Fedora îl denunță poliției, dar, aflând cât de întemeiate erau motivele lui Loris, care răzbuna adulterul lui Vladimir cu soția sa, încearcă să-l oprească să plece. Îi declară dragoste, cu riscul de a se compromite, împiedicând poliția să-l aresteze.

Actul III. Într-o vilă din Elveția, Fedora și Loris trăiesc fericiți. Denunțul Fedorei a avut însă urmări tragice pentru familia Ipanov. Loris le-a aflat și, totodată, este informat de denunțul unei femei care trăiește la Paris. În zadar încearcă Fedora să-l întoarcă de la gândul răzbunării. Văzând că totul este pierdut, Fedora se otrăvește, înainte ca Loris să afle adevărul. Ea moare în brațele iubitului, cerându-i, cu ultimele puteri, iertarea.

Asemeni lui Puccini, fiind încă foarte tânăr, compozitorul a fost impresionat de drama lui Sardou în interpretarea lui Sarah Bernhardt. La cererea sa, scriitorul a răspuns evaziv, nebănuind ce ecou va avea la public transpunerea muzicală a textului, mai ales în mediul cultural francez. *Fedora* este cea mai interesantă creație a lui Giordano, după *Chénier*.

Scanned with OKEN Scanner

MIHAIL IVANOVICI GLINKA

Considerat ctitorul școlii naționale romantice ruse, *Mihail Ivanovici Glinka* (1 iunie 1804 – 15 februarie 1857) și-a format stilul componistic din studiul muzicii europene și aprofundarea cunoașterii folclorului rus, stabilind principalele jaloane ale unei exprimări proprii. Elementele modale, ritmica asimetrică, culoarea timbrală apar drept noutăți într-un context dominat de opera italiană și franceză, deschizând drumul teatrului muzical național rus. Desigur, însăși tematica aleasă contribuie la acest profil distinct, *Viața pentru Țar (Ivan Sussanin)* și *Ruslan i Ludmila* devenind adevărate modele pentru romanticii ruși care i-au urmat în evoluția școlii componistice naționale.

Viața pentru Țar (Ivan Sussanin)

Melodramă în cinci acte. Libretul de G.F. Rozen. Premiera – Sankt Petersburg, Teatrul Imperial, 9 decembrie 1836. Personajele: Ivan Sussanin, țăran din satul Domnio (b.), Antonida, fiica lui (sopr.), Sobinin, logodnicul Antonidei (ten.), Vania, orfan cules de Sussanin (contralto), conducătorul armatei poloneze (b.), țărani, soldați, polonezi. Acțiunea se desfășoară în 1613 în timpul luptei rușilor împotriva cotropitorilor polonezi.

Actul I. Sobinin se reîntoarce de la luptă în satul Domnio, unde îl așteaptă fericită logodnica sa, Antonida. Sussanin, îngrijorat de soarta Rusiei, ezită să-și dea consimțământul la căsătorie atâta timp cât starea de incertitudine persistă. Sobinin anunță însă că a fost ales un nou țar, Mihail Romanov. Nunta va avea loc.

Actul II. În tabăra poloneză se sărbătorește ultima înfrângere a rușilor. Sosește vestea alegerii noului țar al Rusiei. Polonezii hotărăsc să-l captureze, atacând mănăstirea unde se află țarul.

Actul III. În casa lui Sussanin se pregătește nunta. Vania este trist deoarece, fiind prea tânăr, nu se poate înrola. Țăranii îi felicită pe miri, apoi pleacă. Deodată năvălesc polonezii, care îl silesc pe Sussanin să-i conducă la mănăstirea unde este acum țarul. Acesta acceptă, trimițându-l pe Vania să-i prevină pe însoțitorii țarului. Între timp, el îi va duce pe polonezi pe o cale greșită, rugându-i pe nuntași să nu întrerupă petrecerea. Sobinin, văzând nefericirea Antonidei, se hotărăște să plece pe urmele polonezilor pentru a-l salva pe Sussanin.

Actul IV. Vania a reușit să-i avertizeze pe soldații ruși de amenințarea care se apropie. În adâncul pădurii, Sussanin își ia rămas-bun de la pământul scump al patriei, căreia i s-a sacrificat. Polonezii își dau seama că au fost înșelați și îl ucid.

Scanned with OKEN Scanner

Actul V. La Kremlin se sărbătorește victoria. Țarul aduce un omagiu eroismului celor care au căzut pentru țară și laudă în fața Antonidei, a lui Sobinin și Vania, îndureraţi, fapta vitejească a tatălui lor, Ivan Sussanin.

Viața pentru Țar, compusă după întoarcerea lui Glinka din călătoriile în Italia și Germania, reprezintă etapa de definire a orientării sale spre cultura rusă, spre crearea unui stil național. Din acest punct de vedere, ea constituie un moment esențial în istoria culturii ruse, marcând nașterea teatrului muzical.

Ruslan și Ludmila (Ruslan i Ludmila)

Operă fantastică în cinci acte. Libretul de compozitor și de Valerian Sirkov după un poem de Pușkin. Premiera – Sankt Petersburg, Teatrul Imperial, 9 decembrie 1842. Personajele: Svetosar, mare duce de Kiev (b.), Ludmila, fiica sa (sopr.), Ruslan, războinic, logodnicul Ludmilei (bar.), Ratmir, prinț tătar (contralto), un bard (ten.), Farlaf (b.), Gorislava, logodnica lui Ratmir (sopr.), Finn, mag finlandez (ten.), Naina, vrăjitoare (sopr.), Cernomor, pitic răufăcător (ten.). Acțiunea se desfășoară în Rusia păgână în secolul al IX-lea.

Actul I. În palatul lui Svetosar se sărbătorește nunta fiicei sale, Ludmila, cu cneazul Ruslan. Cântărețul bard aduce laude mirilor, dar ceilalți pretendenți, refuzați, nutresc sentimente vrăjmașe. Se iscă o vijelie cumplită care, în momentul în care se risipește, a făcut să dispară mireasa. În jalea tuturor, Svetosar promite mâna fiicei sale celui care o va readuce acasă. Ruslan, Ratmir și Farlaf pornesc grăbiți în căutarea prințesei.

Actul II. Ajungând la casa magului Finn, Ruslan află că Ludmila a fost răpită de piticul Cernomor. Finn îi povestește despre nefericita sa iubire pentru vrăjitoarea Naina. Între timp, aceasta îl întâlnește pe Farlaf și i-o promite pe Ludmila, ceea ce el acceptă cu bucurie. Ruslan ajunge într-un loc de groază, unde un craniu uriaș păzește cadavrele celor uciși. Voinicul îl străpunge cu sulița și descoperă sabia cu care îl va înfrunta pe Cernomor.

Actul III. Naina i-a atras, pe Ratmir și Ruslan, în palatul ei, vrăjindu-i cu cântece și dansuri. Cei doi sunt salvați de Finn, care destramă descântecele, încurajându-i să pornească din nou în căutarea fetei.

Actul IV. Ludmila își caută alinarea în plânset. Jalea umple palatul lui Cernomor. Toate încercările de a o înveseli sunt zadarnice. Apare Ruslan care, după sfatul primit, îl învinge pe Cernomor. Ludmila însă nu-i întâmpină, ea zace cuprinsă de un somn adânc.

Scanned with OKEN Scanner

Actul V. În drum spre Svetosar, Ludmila este răpită de Naina și dusă în dar lui Farlaf. Acesta o aduce la palat, cerându-și răsplata. Ruslan, cu ajutorul magului Finn, o va trezi din somn, meritându-și soția. Totul se încheie cu o mare serbare.

Perioada de lucru la această partitură a fost îndelungată, redactarea libretului trebuind să fie supusă și aprobării lui Pușkin, din păcate mort înainte de terminarea textului. Glinka cumulează mai multe experiențe muzicale contemporane lui, de la Mozart și Donizetti, la care se adaugă sugestiile folclorului rus și motivele orientale. Atitudinea lui Glinka a surprins la început, prin ea deschizându-se însă un drum pe care vor păși compozitorii generațiilor următoare.

LIVIU GLODEANU

Personalitate impresionantă prin viziunea originală asupra comunicării, *Liviu Glodeanu* (6 august 1938 – 31 martie 1978) s-a interesat în mod special de mijloacele asocierii muzicii cu expresia spectaculară, fie prin coloana sonoră a filmului, fie prin muzica de scenă și muzica de operă, gen în care a realizat opera *Zamolxe, op. 23* și opera-balet *Ulysse*. Stilul acestor lucrări denotă o concepție modernă asupra teatrului liric, cu formule ce nu repetă experiențele compozitorilor generației sale.

Zamolxe

Operă în cinci tablouri. Libretul de compozitor după Lucian Blaga. Premiera – București, spectacol-concert al Orchestrei Naționale Radio dirijate de Iosif Conta, 8 octombrie 1969; înregistrare la Radiodifuziune în 1970. Personajele: Zamolxe (bar.), Magul (bar.), corul preoteselor. Acțiunea se desfășoară într-un trecut legendar.

Tabloul I. „Ritual păgân". Este descris un tablou de epocă în care apare Magul și mulțimea.

Tabloul II. „Exorație". Zamolxe își propovăduiește credința, în timp ce mulțimea îl îngână.

Tabloul III. „Oprobiul". Mulțimea, convinsă de credința lui Zamolxe, realizează opoziția cu vechile idei și îl alungă din cetate.

Tabloul IV. „Conjurație". După mai mulți ani, Magul își dă seama că, deși Zamolxe a fost alungat, credința lui continuă să trăiască în sufletul oamenilor. Hotărăște rechemarea acestuia și zeificarea sa.

Scanned with OKEN Scanner

Tabloul V. „Ritual pentru Zamolxe". Reluarea primului ritual. Zamolxe este zeificat. El își dă seama că aceasta îi distruge credibilitatea și își distruge propria statuie. Mulțimea îl omoară.

CHRISTOPH WILIBALD GLUCK

În plină evoluție a clasicismului muzical, la mijlocul secolului al XVIII-lea, *Chr.W. Gluck* (2 iulie 1714 – 15 noiembrie 1787) propune una dintre cele mai importante reforme ale genului operei. Principiile sale, enunțate într-o celebră prefață la partitura operei *Alceste*, sunt: renunțarea la ariile inutile și la ornamentațiile de prisos; înlocuirea tradiționalului *recitativo secco*, acompaniat de clavecin, cu un recitativ melodic, acompaniat de orchestră; acordarea unui loc important uverturii, ca sinteză a dramei respective; creșterea funcției dramatice a corurilor și momentelor coregrafice. Perioada italiană a creației sale cuprinde operele: *Artaserse, Demetrio, Poro, La Clemenza di Tito, L'Innocenza giustificata, Il Re Pastore, Don Juan, Orfée et Eurydice, Alcesta*. Perioada franceză, marcată de operele de maturitate, reprezintă cele mai cunoscute opere ale sale: *Orfeo* și *Alceste* (versiunea franceză, 1774, 1776), *Iphigénie en Aulide, Armide, Iphigénie en Tauride, Écho et Narcisse*.

Orfeu și Euridice (Orfée et Eurydice)

Operă în trei acte. Libretul de Ranieri de'Calzabigi. Premiera – Viena, Hoftheater, 5 octombrie 1762. Personajele: Orfeu (castrat, contralto, în versiunea franceză ten.), Euridice (sopr.), Amor (sopr.), pastori, nimfe, furii, spectre, eroi, suita lui Orfeu. Acțiunea se desfășoară într-un timp legendar.

Actul I. Nimfe și păstori plâng pe mormântul Euridicei. Orfeu îi îndepărtează pe toți, pentru a-și plânge durerea. Ar merge până în Infern să-și recapete soția. Amor, mesagerul lui Jupiter, vine să-i anunțe permisiunea stăpânului zeilor de a-și readuce soția dacă reușește, prin cântul său, să înduioșeze divinitățile Infernului, cu condiția să nu privească spre Euridice în drumul de întoarcere. Dacă încalcă acest ordin, o va pierde pentru totdeauna. Orfeu acceptă, știind cât de grea este încercarea.

Actul II. *Tabloul 1.* În tenebre, furiile și spectrele dansează, încercând să-l oprească pe îndrăznețul muritor. Cântul lui Orfeu le înduplecă. *Tabloul 2.* Poetul contemplă peisajul luminos al câmpiilor

Scanned with OKEN Scanner

elysée, unde sufletele trăiesc în pace. Dar Orfeu nu are liniștea aceasta. O regăsește pe Euridice, o ia de mână și începe drumul spre lumină.

Actul III. *Tabloul 1.* De-a lungul labirintului pe care îl străbat, Euridice se arată neliniștită de purtarea lui Orfeu. Când, disperată de nepăsarea sa, îi spune că preferă să rămână în moarte, Orfeu întoarce capul și o privește. Euridice cade. Doborât de durere, Orfeu își dorește sfârșitul. Dar Amor intervine din nou, căci zeii, înduioșați de durerea sa, au decis să-i redea soția. *Tabloul 2.* În fața templului lui Amor, cei doi, înconjurați de nimfe și păstori, celebrează triumful iubirii asupra morții.

Lucrarea marchează începutul reformei asupra operei, care a fost realizată de Gluck la mijlocul secolului al XVIII-lea. Muzica este adaptată acțiunii, servește drama prin toate componentele sale – voce, ansamblu coral, ansamblu coregrafic, orchestră – într-o măiestrită unitate a conciziei cu inspirația. *Orfeu* devine astfel simbolul renașterii operei în clasicism.

Alcesta

Operă în trei acte. Libretul de Calzabigi. Premiera: Viena, Burgtheater, 26 decembrie 1767; Paris (versiunea franceză), 23 aprilie 1776. Personajele: Admetus (ten.), Alcesta (sopr.), Marele Preot (bar.), Hercule (bar.), Thanatos (bar.), vocea lui Apollo (bar.), heraldul (bar.), popor. Acțiunea se desfășoară în Antichitate, în Grecia.

Actul I. Pentru a salva viața Regelui, Alcesta oferă zeilor un sacrificiu, sperând astfel că boala soțului ei va fi vindecată. În templu, oracolul invocat de Marele Preot anunță că Admetus va muri dacă cineva foarte apropiat nu va accepta să-și dăruiască viața. Alcesta hotărăște să i se substituie, considerând că această faptă este suprema dovadă de iubire din partea sa.

Actul II. Poporul sărbătorește vindecarea miraculoasă a lui Admetus, fără a-i dezvălui numele celei care i-a luat locul. Când află adevărul, Admetus o imploră pe Alcesta să renunțe la sacrificiu, dispariția ei fiind pentru el sinonimă cu propria moarte.

Actul III. Întors din călătorie, Hercule este înștiințat că regele și regina au hotărât să moară împreună. El promite poporului întristat că le va reda suveranii. La porțile Infernului, Alcesta imploră zeii morții s-o primească, curmându-i suferințele. Vocea lui Thanatos îi poruncește să aleagă între ea și Admetus, care a urmat-o. Sosește Hercule, care i se alătură lui Admetus în lupta pentru salvarea Alcestei. În urma victoriei

Scanned with OKEN Scanner

lor, Apollo îl cheamă pe Hercule printre zei, redându-i poporului pe Alcesta și pe Admetus. Reîntorși în cetate, eroii sărbătoresc cu întreg poporul sfârșitul fericit al acestei încercări în lupta cu moartea.

Lucrarea lui Gluck este celebră prin anumite pagini solistice (în special aria Alcestei din Actul I, *Divinitées du Styx*), dar totodată prin demonstrația teoretică ce o însoțește în prefață, conținând principalele elemente ale reformei teatrului muzical, preconizată de compozitor. Gluck explică în detaliu proiectul de a înlătura din operă numeroasele abuzuri care i-au subminat forța dramatică, enumerând toate elementele supuse reformei, de la limbaj la concepția asupra uverturii, solourilor, ansamblurilor, de la rolul corului și baletului la edificarea spectacolului. Această prefață este unul dintre cele mai ilustre texte critice ale istoriei genului. În ce privește muzica *Alcestei*, versiunile moderne tind spre o sinteză între cele două variante, germană și franceză, în scopul de a păstra cele mai valoroase soluții.

Ifigenia în Aulida (Iphigénie en Aulide)

Tragedie lirică în trei acte. Libretul de F. Leblanc du Roullet după tragedia lui Racine. Premiera – Paris, Académie de Musique (Opéra), 19 aprilie 1774. Personajele: Calchas (b.), Agamemnon (b.), Artemis (sopr.), Ifigenia (sopr.), Clitemnestra (mez.), Arcas (b.), Ahile (ten.). Acțiunea se desfășoară în Antichitate, în tabăra grecilor din Aulida.

Actul I. Calchas îi spune lui Agamemnon că Artemis dorește sacrificarea fiicei regelui, Ifigenia, pentru a permite plecarea corăbiilor în Războiul Troian. Regele ar voi să o salveze pe fiica sa, care trebuie tocmai să sosească pentru a serba nunta cu Ahile. În același timp, prin Clitemnestra, urzește o intrigă menită a rupe logodna cu Ahile. Dar este prea târziu: Ifigenia și Clitemnestra au sosit în tabără, iar Ahile reușește să se dezvinovățească.

Actul II. Totul este pregătit pentru nuntă în momentul în care Arcas anunță că Agamemnon a decis sacrificarea Ifigeniei. În fața furiei lui Ahile, regele ezită și o trimite pe Ifigenia la Micene.

Actul III. Temându-se de pedeapsa lui Artemis, armata se opune plecării Ifigeniei. Tânăra se resemnează la ideea morții. Calchas se pregătește să o ucidă, dar Ahile intervine, susținut de Clitemnestra. Soldații continuă să ceară sacrificiul, când, deodată, apare Artemis. Impresionată de eroismul Ifigeniei și de lacrimile mamei sale, o ia pe fecioară cu ea, promițând grecilor vânt favorabil în călătoria spre Troia.

Ifigenia în Aulida este capodopera care consolidează reforma lui Gluck, realizând o unitate perfectă între muzică și dramă. Chiar dacă libretul are unele slăbiciuni teatrale, puterea, grandoarea și delicatețea expresiei

Scanned with OKEN Scanner

muzicale stau mărturie a talentului și spiritului novator manifestat de Gluck. Admirând această partitură, Wagner a realizat o versiune nouă, din care a rămas mai ales *Uvertura*, adesea cântată în concertele simfonice.

Ifigenia în Taurida (Iphigénie en Tauride)

Tragedie lirică în patru acte. Libretul de Nicolas François Guillard după tragedia omonimă a lui Claude Guimond de la Touche. Premiera – Paris, Opéra, Palais Royal, 18 mai 1779. Presonajele: Ifigenia, Marea Preoteasă a templului zeiței Diana în Taurida (sopr.), Oreste, fratele ei (ten.), Pylade, prinț grec, prietenul lui Oreste (contratenor), Thoas, regele sciților (b.), Diana (sopr.), două preotese (sopr., sopr.), servitori ai sanctuarului, un scit (b.), patru preotese (sopr., sopr., alto, alto); greci, preotese, Eumenide, sciți, gărzile lui Thoas (cor); sciți, Eumenide, umbra Clitemnestrei (balet). Acțiunea se desfășoară în Taurida, într-o epocă arhaică.

Argument. O furtună puternică amenință să distrugă templul Dianei în Taurida, umplând de furie sufletul Ifigeniei. Ea este dominată de faptul că, în visele sale, Marea Preoteasă a văzut cum regele Agamemnon, tatăl ei, a fost ucis de Clitemnestra. Aceasta i-a oferit o sabie pentru a-l ucide și pe fratele ei, Oreste, răzbunătorul crimei. Ifigenia îi cere Dianei s-o trimită în lumea umbrelor, lângă familia ei, pentru a scăpa de teroarea sciților, conduși de regele Thoas, care vor să o forțeze să practice sacrificii umane. Temându-se de orice dușman, regele scit îl ucide pe oricare străin care pășește pe insula sa, sacrificându-l în numele gloriei Dianei. Aceasta este și soarta celor doi greci care au acostat, Oreste și prietenul său Pylade. Fratele și sora nu se recunosc decât în ultima clipă, când Ifigenia ridică cuțitul pentru a-l lovi pe Oreste. Dându-și seama, Ifigenia refuză să îndeplinească porunca regelui. Între timp, Pylade, care a evadat, se întoarce cu soldați greci și începe o luptă cu sciții. Apare zeița Diana, care ordonă ca statuia sa să fie dusă din nou în Grecia și îl iartă pe Oreste pentru uciderea mamei sale, Clitemnestra. El trebuie să revină la Micene, împreună cu Ifigenia, pentru a domni. Furia zeilor a fost astfel îmblânzită prin suferință.

KARL GOLDMARK

Compozitorul *Karl Goldmark* (18 mai 1830 – 2 ianuarie 1915) și-a început cariera ca violonist, cântând în orchestre de operă ale companiilor ungurești și austriece. Debutează în creație cu muzică de cameră, iar primul succes este o lucrare pentru orchestră, *Sakuntala*, la Viena, în 1865. Renumele de compozitor s-a impus însă cu prima sa

Scanned with OKEN Scanner

operă, *Die Königin von Saba*, căreia i-au urmat apoi mai multe lucrări, ce nu s-au menținut însă în repertoriu, precum *Merlin*, *Das Heimchen am Herd*, *Gotz von Berlichingen*, *Ein Wintermärchen*.

Regina din Saba (Die Königin von Saba)

Operă în patru acte. Text de Salomon Hermann Mosenthal. Premiera – Viena, Hoffoper, 10 martie 1875. Personajele: Regele Solomon (bar.), Marele Preot (b.), Sulamith, fiica sa (sopr.), Assad, favoritul lui Solomon (ten.), Baal-Hanan, supraveghetorul palatului (bar.), Regina din Saba (mez.), Astaroth, sclava sa (sopr.), vocea gardianului templului (b.), femei, fete, servitoare, sclave, gărzi, soldați leviți, cântăreți (cor, balet, figuranți). Acțiunea se desfășoară la Ierusalim, la marginea dinspre Deșertul Sirian, în timpuri biblice.

Actul I. În marea sală a palatului său, regele Solomon așteaptă vizita Reginei din Saba; l-a trimis pe favoritul său în întâmpinarea invitatei. Dar acesta revine tulburat și evită să o întâlnească pe logodnica sa, Sulamith. Regelui îi mărturisește că a fost sedus, sub cedrii Libanului, de o femeie miraculoasă. Când, după ce a intrat în palat, Regina din Saba își scoate vălul, Assad o recunoaște pe femeia misterioasă. Dar ea neagă că s-ar fi întâmplat ceva. Solomon îi reamintește lui Assad că a doua zi se va căsători cu Sulamith.

Actul II. *Tabloul 1.* În grădina palatului, Regina din Saba, îndrăgostită de Assad, refuză să admită că el se va căsători a doua zi. Cu ajutorul sclavei sale, îl atrage pe Assad, care cade din nou pradă farmecului său. *Tabloul 2.* În templu, în timpul ceremoniei de căsătorie, regina vine aducând cadouri pentru miri. Șocat, Assad întrerupe căsătoria, scoate inelul și declară că Regina este stăpâna lui. Evreii cer moartea lui pentru această faptă insultătoare, dar Solomon îi face să tacă, cu condiția ca el să judece conflictul.

Actul III. În sala de sărbători, regele a organizat o petrecere în cinstea reginei. Aceasta cere iertare pentru Assad, mărturisindu-și iubirea ascunsă. Solomon respinge atât rugăciunile, cât și amenințările ei. El cedează numai atunci când Sumanith, cu inima curată, îl imploră să-l cruțe pe Assad. În schimb, el va trebui să se autoexileze la marginea deșertului.

Actul IV. În locul unde a fost trimis, Assad este din nou tentat de seducția reginei, aflată pe drumul de întoarcere. De data aceasta însă, o respinge și moare, liniștit, în brațele iubitoarei Sulamith.

Scanned with OKEN Scanner

ANTÔNIO CARLOS GOMES

Antônio Carlos Gomes (11 iulie 1836 – 16 septembrie 1896), compozitor brazilian, şi-a început de timpuriu activitatea interpretativă ca pianist şi de creator. După succesul primelor sale două opere, împăratul brazilian Pedro II îi acordă o bursă de studii la Milano. Aici va compune cea mai importantă operă a sa, *Il Guarany*, primită triumfal de publicul de la Teatro alla Scala, aplaudată de Verdi şi Boito. Revine la Rio de Janeiro aureolat de prestigiu, moment de culme a carierei sale. Alte opere ale lui Gomes: *A Noite do castelo, Joana de Flanders, Maria Tudor, Lo Schiavo, Condor* (operă cântată în premieră absolută de Hariclea Darclée), precum şi oratoriul *Colombo*, dedicat celor 400 de ani de la descoperirea Americii.

Il Guarany

Opera ballo în patru acte. Libretul de Antonio Enrico Scalvini şi Carlo d'Ormeville, inspirat de romanul *O Guarany*, de José Martiniano de Alencar. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 19 martie 1879. Personajele: Don Antonio de Mariz, bătrân hidalgo portughez (b.), Cecilia, fiica sa (sopr.), Pery, şef al tribului Guarany (ten.), Don Alvaro, aventurier portughez (ten.), Gonsales, Ruy-Bente şi Alonso, aventurieri spanioli (bar., ten., b.), Cacico, şeful tribului Aimore (b.), Pedro, om de arme în serviciul lui Antonio (b.), aventurieri, oameni din colonia portugheză, indigeni din tribul Aimore (cor). Acţiunea se desfăşoară în Brazilia, nu departe de Rio de Janeiro, în 1560.

Argument. Nobilul portughez Don Antonio are o fiică, Cecilia, de care este îndrăgostit aventurierul portughez Don Alvaro. Dar Cecilia este îndrăgostită de şeful tribului Guarany, Pery, care i-a salvat cândva viaţa şi o iubeşte. Aşa că fata nu priveşte cu plăcere dorinţa tatălui de a-l prefera pe Don Alvaro. Un grup de aventurieri spanioli sunt găzduiţi de Don Antonio. Ei doresc mina de argint a acestuia şi plănuiesc să-l oblige să le-o dea răpind-o pe Cecilia. Pery află, îi previne pe doi dintre spanioli să fugă şi-l opreşte ostatic pe al treilea. În schimbul vieţii europeanului, sălbaticul nobil de trib îi cere să părăsească ţara. Acesta acceptă, iar Pery îl avertizează pe Don Antonio. Survine, din partea tribului de canibali Aimore, un atac asupra palatului. Cecilia şi Pery sunt capturaţi, iar şeful tribului Aimore, fascinat de frumuseţea fetei, vrea să şi-o ia de soţie. Indienii canibali socotesc că vor face din Pery o mâncare la masa de nuntă. Petrecerea începe cu dansuri rituale. În

Scanned with OKEN Scanner

ultima clipă, intervin Don Antonio și Don Alvaro, îi eliberează pe cei doi, dar Alvaro este rănit mortal. Revenind, aventurierii spanioli ocupă între timp palatul lui Don Antonio pentru a obține mina de argint. Pery vrea să o salveze pe Cecilia și este gata să abjure, creștinându-se. Convins de iubirea lui, Don Antonio îi acordă mâna fetei. Apoi se închide în palat cu aventurierii spanioli și aruncă clădirea în aer cu o explozie.

CHARLES GOUNOD

Ilustră personalitate a operei romantice franceze tradiționale, în creația lui *Charles Gounod* (17 iunie 1818 – 18 octombrie 1893) se reunesc principalele trăsături ale stilului epocii, respectând cerințele modei pariziene de la mijlocul secolului al XIX-lea – spectacole de mare montare, cu divertismente coregrafice, scene corale și pagini solistice strălucitoare. Opunându-se influențelor wagneriene, Gounod reușește să mențină un climat stilistic propriu, la care adaptează subiectele alese, majoritatea preluate din marea literatură universală: *Sapho, La Nonne sanglante, Philemon et Baucis, La Colombe, La Reine de Saba, Cinq-Mars, Polyceucte, Le Tribut de Zamora, Le Medicin malgré lui.* Neîndoios, numele lui Gounod rămâne însă legat de alte trei titluri, păstrate în marele repertoriu: *Faust, Mireille, Romeo et Juliette.*

Faust

Dramă lirică în cinci acte. Libretul de Jules Barbier și Michel Carré după Goethe. Premiera – Paris, Théâtre-Lyrique, 19 martie 1859. Personajele: Dr. Faust (ten.), Margareta (sopr.), Mephisto (b.), Valentin, fratele Margaretei (bar.), Wagner, elevul lui Faust (b.), Siebel (mez.), Martha (mez.), studenți, soldați, orășeni, popor. Acțiunea se desfășoară în Germania medievală.

Actul I. Bătrânul doctor Faust se gândește la inutilitatea vieții sale, hotărându-se să o curme. Vocile unui cor de fete îl opresc. Faust, cu formule magice, îl invocă pe diavol. Mephisto apare și îl îmbie, în schimbul sufletului, la o nouă tinerețe. Văzându-l că ezită, îi arată chipul unei frumoase fete. Convins de această apariție, Faust acceptă pactul și, devenit iar tânăr, pleacă spre noi aventuri.

Actul II. În timpul unei chermeze, Valentin pleacă la război, încredințându-și sora, pe Margareta, unui tânăr student, Siebel. Mephisto apare făcând preziceri sumbre: Wagner va muri în luptă, Siebel nu va

Scanned with OKEN Scanner

mai putea atinge vreo floare fără să se ofilească, iar Valentin va fi ucis de un cunoscut. Tinerii îl alungă cu semnul crucii. Faust o întâlnește pe Margareta și îi oferă compania sa. Fata îl refuză, dar Mephisto îl asigură că, în curând, lucrurile se vor schimba.

Actul III. În grădina Margaretei, Siebel reușește să salveze florile culese de el stropindu-le cu apă sfințită. Sosesc, după plecarea lui Siebel, Faust și Mephisto, așezând lângă flori o casetă cu giuvaeruri. Margareta le va descoperi, lăsându-se cucerită de strălucirea lor. Reapar cei doi, Mephisto făcând curte însoțitoarei Margaretei, bătrâna Martha, iar Faust mărturisind fetei dragostea sa. În noapte, rămasă singură, Margareta evocă imaginea lui Faust. Tânărul, care o asculta din umbră, intră în casa fetei.

Actul IV. În biserică, Margareta încearcă să se roage pentru iertarea păcatului de a aștepta un copil de la Faust. Mephisto, ascuns după o coloană, o amenință cu pedeapsa eternă. Între timp, Valentin se reîntoarce de la război și îl găsește pe Mephisto în fața casei sale, cântând o serenadă sarcastică. Aflând că sora sa a fost sedusă, îl provoacă pe Faust la duel și este ucis. Moare blestemându-și sora.

Actul V. Mephisto l-a condus pe Faust în castelul său, unde se desfășoară o fantastică sărbătoare (Noaptea Walpurgiei). Dar Faust nu mai simte nicio bucurie, el se gândește doar la nefericita Margareta care, pierzându-și rațiunea, și-a ucis copilul. În închisoare, Margareta așteaptă judecata, dar Faust apare, implorând-o să fugă cu el. În delirul ei, Margareta are totuși forța să-l refuze. Invocând Cerul, moare. O muzică celestă conduce sufletul fetei spre înălțimi, în timp ce Faust, îngenunchiat, se roagă.

Gounod a scris pentru *Faust* unele dintre cele mai frumoase pagini de muzică lirică, exprimând cu mare sensibilitate destinul Margaretei, de fapt eroina principală a operei sale. În urma succesului pe care l-a cunoscut lucrarea, compozitorul i-a adăugat noi fragmente (printre acestea *Rugăciunea* lui Valentin), a înlocuit textele vorbite cu recitative, a scris baletul din Actul V și, pentru final, a preluat un *Dies Irae* dintr-un *Recviem* creat anterior. Reprezentând într-o manieră complexă titlul de *grand opéra*, *Faust* de Gounod este una dintre lucrările ce aparțin repertoriului permanent.

Mireille

Operă în trei acte. Libretul de M. Carre după poemul *Mireio*, al lui Frédéric Mistral. Premiera – Paris, Théâtre-Lyrique, 19 martie 1864. Personajele: Mireille (sopr.), Vincent, iubitul ei (ten.), Ourrias, paznic (bar.), Maitre

Scanned with OKEN Scanner

Ramon, tatăl lui Mireille (b.), Taven, bătrâna vrăjitoare (mez.), Andreloun, pastor (mez.), Maitre Ambroise, tatăl lui Vincent (b.), Clemence (sopr.). Acțiunea se desfășoară în Arles și împrejurimi în secolul al XIX-lea.

Actul I. Mireille mărturisește că s-a îndrăgostit de Vincent, care la rându-i o iubește. În zadar o previne Taven că nu este bine să-și arate astfel sentimentele. Cei doi îndrăgostiți își jură credință.

Actul II. În timpul unei petreceri populare, Mireille află că un alt tânăr, Ourrias, o iubește. Dintre cei doi pretendenți, tatăl îl preferă pe al doilea, împotriva dorinței lui Mireille.

Actul III. Mireille urmează să se întâlnească cu Vincent. Taven o previne că Ourrias va încerca să-l ucidă pe Vincent, fapt ce o determină să plece în căutarea lui. La ieșirea din biserică, tânărul o așteaptă, temându-se că puternicele raze ale soarelui ar putea-o ucide. Într-adevăr, fata ajunge epuizată de soarele provensal, dar prezența tatălui, venit să îi dea binecuvântarea, o întărește. Urzelile lui Ourrias se înfăptuiesc, Vincent fiind rănit mortal. La această veste, Mireille pleacă singură, traversând câmpia sub soarele torid. Fără vlagă, moare înainte de a-l regăsi. Ourrias, cuprins de remușcări, alege calea pribegiei, urmărit de spiritele îndrăgostiților trădați.

Atmosfera provensală l-a preocupat în mod special pe compozitor, care încearcă să prelucreze chiar elemente de melos popular în dansuri și melodii (celebrul *Cântec al lui Magali* din Actul II). Totodată, cu *Mireille*, Gounod continuă linia sa de creator liric, acordând descrierii personajelor feminine un loc aparte, ceea ce se remarcă în amplele solouri ale lui Mireille (în special aria din Actul I, *O légére hirondelle* și finalul operei, *Voici la vaste plaine et le desert de feu*). Compusă inițial în cinci acte, lucrarea a fost apoi redusă doar la trei.

Romeo și Julieta (Romeo et Juliette)

Operă în cinci acte. Libretul de Jules Barbier și Michel Carré după Shakespeare. Premiera – Paris, Théâtre-Lyrique, 27 aprilie 1867. Personajele: Tybald (ten.), Julieta (sopr.), Paris (bar.), contele Capulet (b.), Romeo (ten.), Mercuțio (bar.), Benvolio (ten.), Gertude (mez.), Stephano, pajul lui Romeo (sopr.), Gregoire (bar.), Fratele Lorenzo (b.), Ducele de Verona (b.). Acțiunea se desfășoară la Verona în secolul al XVI-lea.

Actul I. Intrând la o serbare a familiei rivale, Capulet, tânărul Romeo își caută logodnica, Rosalinda. O întâlnește însă pe Julieta, și între ei se naște imediat o puternică iubire. Vărul ei, Tybald, jură să răzbune insulta pe care intrusul a adus-o familiei sale.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. În umbra nopții, Romeo jură dragoste veșnică Julietei, în celebra scenă a balconului, iar aceasta îi promite că-l va anunța când se vor putea căsători cu binecuvântarea lui Lorenzo.

Actul III. În chilia Fratelui Lorenzo cei doi sunt uniți pe veci. Urmează o scenă care provoacă, în piața Veronei, o nouă încăierare între Montagu și Capulet. Tybald îl omoară pe Mercuțio, prietenul lui Romeo, care se răzbună ucigându-l la rândul său. Capulet obține de la ducele Veronei condamnarea lui Romeo.

Actul IV. În zorii zilei, cei doi îndrăgostiți își iau adio. Rămasă singură, Julieta este anunțată de Capulet că va fi măritată cu Paris. Fratele Lorenzo îi propune însă un plan îndrăzneț. Cu ajutorul unui filtru, ea va fi cuprinsă de o moarte aparentă, despre care numai Romeo va afla adevărul. În momentul începerii ceremoniei, Julieta cade fără viață.

Actul V. În cavoul familiei, Romeo, care n-a putut fi anunțat de Lorenzo, intră, nebun de durere, să-și regăsească iubita, căutându-și liniștea în moarte. Julieta se trezește, dar numai pentru a-l vedea pe Romeo fără viață. Se străpunge cu un pumnal într-o ultimă îmbrățișare cu cel pe care l-a iubit.

Una dintre numeroasele versiuni ale celebrei tragedii, opera lui Gounod cuprinde pasaje de mare lirism, dar, totodată, este marcată de un teatralism convențional care scade din emoția povestirii. Cea mai cunoscută pagină este celebrul vals al Julietei.

JACQUES FROMENTAL HALÉVY

Considerat unul dintre promotorii stilului de grand opéra, *Jacques Fromental Halévy* (27 mai 1799 – 17 martie 1862) a fost unul dintre cei mai puternici rivali ai lui Meyerbeer, prin spectaculozitatea operelor sale și mai ales prin calitatea remarcabilă a efectelor muzicale, Wagner apreciind creația sa cea mai cunoscută, *La Juive*, pentru „patosul unei tragedii lirice de înaltă clasă". În genul operei a mai scris *L'Artisan*, *Clari*, *L'éclair*, *La Reine de Cypre*, *Les Mousquetaires de la Reine*. Fratele său, Ludovic Halévy, a fost unul dintre marii libretiști ai epocii (inclusiv *Carmen* de Bizet).

Clari

Dramma per musica în trei acte. Libretul de Pietro Giannone. Premiera – Paris, Théâtre Royal Italien, 8 decembrie 1828. Personajele: Clari (sopr.), Ducele (ten.), Bettina (sopr.), Germano (bar.), Luca (bar.), Alberto, tatăl lui

Scanned with OKEN Scanner

Clari (b.), Simonetta, mama lui Clari (mez.). Personajele farsei: Contele, interpretat de Germano, Adina, interpretată de Bettina, tatăl Adinei, interpretat de Luca, servitori, săteni, doamne și cavaleri. Acțiunea se desfășoară în Italia, în castelul Ducelui.

Actul I. La castelul Ducelui, sunt în curs pregătirile pentru ziua lui Clari. Ducele o răpise pe țărăncuța cu origini sărace de acasă, ademenind-o cu promisiunea că o va lua de soție. Pentru a simplifica însă lucrurile, o prezintă prietenilor și servitorilor drept o verișoară. Prietenii lui, Germano, Bettina și Luca își învață rolurile pentru o piesă pe care Germano a imaginat-o în onoarea lui Clari. Ducele, de asemenea, speră să-și surprindă iubita cu daruri uimitoare. Clari este copleșită de luxul ce o înconjoară. Și, deși are unele îndoieli asupra intențiilor Ducelui, continuă să spere într-un viitor posibil alături de el. Ducele își reafirmă dragostea pentru ea, însă nu se conturează încă niciun proiect concret în legătură cu promisiunea măritișului. După ce au apărut invitații de onoare ai Ducelui, piesa lui Germano începe. Spre propria ei uimire, Clari își vede povestea vieții jucată în fața ochilor: o țărăncuță pe nume Adina (jucată de Bettina) este luată de către un Duce (jucat de Germano) la castelul său. Tatăl Adinei (jucat de Luca) își blestemă fata pentru că a căzut în mrejele seducției unui astfel de înșelător, lipsit de onoare. Evenimentele din spectacol par să o trezească pe Clari, descoperindu-i situația incertă. Crezând că în fața ochilor se află chiar tatăl ei, ea se repede pe scenă, unde leșină. Astfel, ziua de naștere a lui Clari se încheie într-un veritabil haos.

Actul II. În urma fiascoului petrecerii, Ducele o ceartă pe Clari pentru că, din pricina ei, a făcut o impresie proastă prietenilor, subliniind că, în aceste împrejurări, ea poate să uite de nuntă. Puțin mai târziu, în sufletul său apar sentimente mai pașnice și îi roagă pe Bettina și pe Germano să o supravegheze pe fată. Bettina își propune să păzească ușa lui Clari, însă, răpusă de oboseală, adoarme. Clari profită de șansă și, îndurerată de cele întâmplate, se decide să îl părăsească pe Duce. Fuge, lăsând în urmă un bilet de adio în care anunță că se va sinucide. Când Bettina și Germano descoperă dispariția lui Clari se stârnește panică. Ducele le ordonă servitorilor să o găsească.

Actul III. Ducele, părăsit, a ajuns să-și descopere adevăratele sentimente pentru Clari: o iubește și ar vrea să o recâștige. Împreună cu Bettina si Germano pleacă la locuința lui Clari, unde speră să o găsească. Între timp, la casa părintească, mama lui Clari, Simonetta, se străduiește să-l consoleze pe Alberto, soțul ei. El nu s-a putut împăca cu

Scanned with OKEN Scanner

rușinea pe care i-a făcut-o fata și a pierdut orice dorință de a mai trăi. Ajungând la părinți, Clari își imploră tatăl să se înduplece și să o ierte. El o respinge totuși, arătându-i ușa și alungând-o. În acel moment apare Ducele, care îi mărturisește lui Alberto tot ce s-a întâmplat și îi cere iertare. Plin de emoție, jură că o va lua de soție pe Clari, făcând astfel realizabil cel mai fericit final posibil pentru cei doi îndrăgostiți.

Ebreea (La Juive)

Operă în cinci acte. Libretul de Eugène Scribe. Premiera – Paris, Opéra, 23 februarie 1835. Personajele: Prințesa Eudoxia, nepoata împăratului (sopr.), Rachel, fiica lui Eleazar (sopr.), Eleazar, argintar evreu (ten.), Leopold, prinț al Imperiului, prezentat de Eleazar sub numele de Samuel (ten.), Ruggero, primarul orașului Constance (b.), Albert, sergent în armata imperială (b.), Cardinalul Brogni, președintele Consiliului (b.). Acțiunea se desfășoară la Constance, Elveția, în 1414.

Actul I. O piață a orașului. În ea se ridică impunătoarea catedrală în care se desfășoară slujba. Leopold, învingător al husiților dizidenți, s-a reîntors în oraș și, deghizat, caută să o reîntâlnească pe Rachel, fiica argintarului Eleazar, de care este îndrăgostit. Primarul, ieșind din biserică, decretează zi de sărbătoare în cinstea învingerii husiților. Auzind că se lucrează în atelierul lui Eleazar, îl convoacă în fața cetățenilor pentru a-i cere socoteală de neascultarea poruncii sale. Meșterul și fiica sa sunt întrebați de ce nu respectă deciziile creștinilor, iar Eleazar răspunde că toate crimele împotriva evreilor îi dau acest drept. Este amenințat cu moartea, dar intervine, aflându-se în treacăt, Cardinalul Brogni. El îl recunoaște pe Eleazar, cu care se întâlnise în trecut, pe vremea persecuțiilor suferite de el la Roma. Sfatul său este cel al concordiei dintre evrei și creștini. Leopold, pentru a fi aproape de Rachel, se angajează ucenic la Eleazar sub numele de Samuel. În timpul unei petreceri populare, evreii sunt din nou atacați de cetățeni, dar intervine Samuel. Recunoscut de soldații săi, el potolește cearta, spre mirarea Rachelei care nu înțelege influența sa asupra celorlalți creștini.

Actul II. În casa lui Eleazar se sărbătorește Paștele evreilor și se împarte azima, cei prezenți intonând o incantație rituală. La auzul unor bătăi în poartă, sărbătoarea se întrerupe și toți se retrag. Intră prințesa Eudoxia, care dorește să cumpere un lanț prețios pentru soțul ei, Leopold, învingătorul husiților. Lanțul ales de ea, îi spune Eleazar, a aparținut cândva Împăratului Constantin. Leopold-Samuel se simte vinovat și, când Rachel îi cere să explice comportamentul său, amână

Scanned with OKEN Scanner

răspunsul. În final, mărturisește că este creștin, Rachel este pe punctul de a-l ierta, dar Eleazar îi surprinde. La implorările lui Rachel, Eleazar îl iartă și acceptă căsătoria cu fiica lui. Leopold mărturisește însă că nu este liber.

Actul III. Eudoxia este rugată de Rachel să o primească pentru a-i fi servitoare timp de o zi. Ea vrea de fapt să se răzbune pe Leopold, neștiind exact care îi este rangul. În fața împăratului, a Eudoxiei și a Cardinalului Brogni, Rachel și Eleazar aduc lanțul cumpărat. Când soția vrea să îl pună la gâtul soțului, Rachel i-l smulge și îl acuză pe Leopold că a sedus o evreică. Această evreică este chiar ea! Brogni aruncă anatema asupra celor care au nesocotit legile lui Dumnezeu, condamnându-i la cea mai grea pedeapsă: eșafodul.

Actul IV. Leopold este condamnat la moarte. Din dragoste pentru el, Eudoxia o roagă pe Rachel să-și retragă acuzațiile. Într-un târziu, evreica acceptă, însă îl refuză pe Cardinal, care ordonase ca ea să-și renege credința pentru a scăpa de moarte. Eleazar adoptă de asemenea aceeași atitudine și-i reamintește drama trăită la Roma, când soția lui Brogni a fost ucisă, casa arsă, iar fiica sa, salvată de un evreu care a sfidat focul. El o cunoaște pe această fată, dar se răzbună păstrând taina, chiar împotriva implorărilor Cardinalului. Eleazar se simte răspunzător de viața Rachelei și ar vrea să o scape de moarte. Se aud strigătele de condamnare ale creștinilor, ceea ce îl decide totuși să accepte sacrificarea ei.

Actul V. Se vede eșafodul unde vor fi uciși cei doi evrei, Leopold fiind condamnat la exil. Urcând spre eșafod, Eleazar o întreabă pe Rachel dacă, în ultima clipă, nu vrea să abjure. Fata refuză. În momentul în care flăcările o cuprind, Eleazar îi strigă lui Brogni: „Cea care piere în acest foc este chiar fiica ta!"

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

Unul dintre cei mai impunători maeștri ai clasicismului, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, *G.F. Händel* (23 februarie 1685 – 14 aprilie 1759) s-a arătat pasionat de teatrul muzical nu numai din cauza temperamentului său, ci și, deopotrivă, prin puternica influență pe care opera italiană a avut-o asupra lui. Între personalitățile clasice ale epocii, Händel este în mod aparte marcat și de artele vizuale și, implicit, de anumite caracteristici ale barocului, ce își găsește în creațiile sale scenice înfățișări originale surprinzătoare. Creația händeliană

Scanned with OKEN Scanner

ilustrează genul operei în condițiile contactelor cu Italia – unde sunt compuse *Florindo e Dafne*, *Rodrigo* și *Agripina*, apoi în cadrul Academiei Regale de Muzică din Londra, pentru care au fost scrise majoritatea titlurilor: *Il pastor fido*, *Teseo*, *Sylla*, *Amadigi di Gaule*, *Radamisto*, *Muzio Scevola*, *Floridante*, *Ottone*, *Flavio*, *Tamerlano*, *Giulio Cesare*, *Rodelinda*, *Scipione*, *Alessandro*, *Admetto*, *Siroe*, *Tolomeo*, *Lotario*, *Partenope*, *Poro*, *Ezio*, *Orlando*, *Arianna*, *Alcina*, *Ariodante*, *Atalanta*, *Arminio*, *Giustino*, *Berenice*, *Imeneo*, *Deidamia*, *Faramondo*, *Xerses*, *Rinaldo*, *Acis e Galathea*.

Agrippina

Dramma per musica în trei acte. Libretul de Vincenzo Grimani. Premiera – Veneția, Teatro di San Giovanni Crisostomo, 26 decembrie 1709. Personajele: Agrippina, împărăteasă romană, soția lui Claudius (sopr.), Claudius, împărat roman (b.), Nerone, fiul Agrippinei (sopr.), Ottone, general (alto), Poppeea, amanta lui Ottone (sopr.), Pallante, curtezan (b.), Narciso, curtezan (ten.), Lesbo, servitorul lui Claudius (b.), Giunone (alto). Acțiunea se desfășoară la Roma în anul 54 d.Hr.

Actul I. Aflată în apartamentele sale, Agrippina este anunțată că cel de al doilea soț al ei, Claudius, a murit. Planurile sale de a-l impune la tron pe Nerone dau roade, după multe intrigi. Își forțează fiul să ceară public tronul, dar întâlnește opoziția lui Ottone, general, care, de fapt, i-a salvat viața lui Claudius în schimbul promisiunii că va urma el la tron. Frumoasa Poppeea este adulată de Claudius, Nerone și Ottone, dar nu-l iubește decât pe cel din urmă. Agrippina reușește, prin calomnie, să desfacă legătura Poppeei cu Ottone. Poppeea își întoarce grațiile spre Claudius, care, instigat de Agrippina, devine gelos pe Ottone.

Actul II. Drumul spre palatul imperial, parcul Poppeei, apartamentul Agrippinei sunt locurile unde se complică intriga. Poppeea a înțeles intrigile Agrippinei și gândește să se răzbune. Pe de altă parte, Împărăteasa îl convinge pe Claudius să renunțe la Ottone, preferându-l pe Nerone.

Actul III. Grație unor combinații, Poppeea l-a lămurit pe Claudius asupra mașinațiilor Împărătesei, efort inutil, căci Agrippina dejoacă aceste descoperiri în favoarea ei. Ottone declară public că este gata să renunțe la tron pentru iubirea Poppeei. Generos, Claudius acceptă căsătoria dintre Poppeea și Ottone, încoronându-l pe Nerone, care devine astfel noul împărat al Romei.

Scanned with OKEN Scanner

Rinaldo

Dramma per musica în trei acte. Libretul de Giaccomo Rossi după un scenariu de Aaron Hill, inspirat de epopeea *La Gerusaleme liberata ovvero il Goffredo*, de Torquato Tasso. Premiera: prima versiune – Londra, Haymarket Theatre, în 24 februarie 1711; a doua versiune – 6 aprilie 1731. Personajele: Goffredo de Bouillon, general al armatei creștine (alto), Almirena, fiica sa (sopr.), Rinaldo, erou creștin (sopr.), Eustazio, fratele lui Goffredo (alto), Argante, rege al Ierusalimului, amantul Armidei (b.), Armida, magiciană, Regina Damascului (sopr.), un mag creștin (alto), un herald (ten.), o femeie (sopr.), două sirene (sopr., sopr.). Acțiunea se desfășoară la Ierusalim, către 1100, în timpul asediului primei cruciade.

Actul I. O grădină în orașul asediat. Goffredo, general al armatei creștine, îi promite căpitanului Rinaldo mâna fiicei sale, Almirena, dacă reușește să cucerească Ierusalimul. Se profilează astfel o confruntare puternică cu armatele regelui Ierusalimului, Argante, și Magiciana Armida. Regina Damascului decide să-și ajute favoritul, pe regele Argante, în lupta împotriva lui Rinaldo. Ea o răpește pe Almirena, fără a putea fi salvată de tatăl ei, incapabil de opoziție în fața magiei. Goffredo se decide să apeleze și el la un mag.

Actul II. Împreună cu Eustatio și Rinaldo, Goffredo pleacă în căutarea magului. Vrăjindu-l pe Rinaldo, Armida îl îndepărtează de însoțitorii săi. Ea îl conduce în castelul ei, unde îl reține în captivitate. Magiciana se îndrăgostește puternic de Rinaldo, în timp ce Argante descoperă frumusețea Almirenei. Zeii creștini rămân impasibili.

Actul III. Goffredo și Argante au primit de la un mag o baghetă magică cu care pot distruge castelul Armidei, salvându-i astfel pe Almirena și pe Rinaldo. În fața armatei creștine victorioase, Armida și Argante fug. Prinși de armată, cei doi se convertesc la creștinism. În fine, Rinaldo se poate căsători cu Almirena.

Acis și Galathea (Acis e Galathea)

Masque. Libretul de John Gay, cu adaosuri de Alexander Pope, John Dryden, John Hughes. Premiera – Edgeware, Cannons, 1718. Personajele: Galathea, o nimfă (sopr.), Acis, un păstor (ten.), Coridon, un păstor (ten.), Damon, prietenul său (ten.), Polypheme, un uriaș (b.), nimfe, păstori (cor). Acțiunea se desfășoară în timpul mitologiei grecești.

Argument. Acis și Galathea sunt foarte îndrăgostiți. Uriașul Polyfeme vrea să obțină iubirea Galatheei cu forța. Acis încearcă să o apere pe Galathea, dar est învins. Natura și oamenii deplâng dispariția păstorului, care s-a transformat într-un izvor.

Scanned with OKEN Scanner

Radamisto

Opera seria în trei acte. Libretul de Nicola Francesco Haym după libretul lui Domenico Benedetto Lalli, destinat unei opere de Francesco Gasparini. Premiera: prima versiune – Londra, Haymarket Theater, 27 aprilie 1720; a doua versiune – 28 decembrie 1720. Personajele: Radamisto, fiul lui Farasmane (alto), Zenobia, soția lui Radamisto (sopr.), Farasmane, regele Traciei (b.), Tiridate, regele Armeniei (b.), Polissena, soția lui, fiica lui Farasmane (sopr.), Tigrane, principe din Pont (sopr.), Faarte (sopr.). Acțiunea se desfășoară în Tracia și Armenia, spre anul 50 d.Hr.

Actul I. Polissena suferă din cauza infidelității soțului ei, regele Armeniei, care s-a îndrăgostit de Zenobia, soția lui Radamisto, succesorul tronului Traciei, atacată de armeni. Tigrane, comandantul lui Tiridate, se arată interesat de Polissena, dar aceasta îl respinge. Radamisto și tatăl său Farasmane sunt capturați în luptă de armeni, care le condiționează libertatea prin capitulare. Farasmane, Radamisto și Zenobia refuză însă, preferând moartea. Regele armean Tiridate ordonă ca atât tatăl, cât și fiul să fie executați, dar comandantul Tigrane nu îi îndeplinește ordinul.

Actul II. Datorită unor împrejurări favorabile lor, Radamisto și Zenobia evadează. Fuga lor este epuizantă și soția își imploră soțul să o ucidă. Pentru că el nu vrea, Zenobia se aruncă în valurile fluviului Arax. Disperat, Radamisto, crezând că ea a murit și neștiind că Tigrane a salvat-o și a predat-o din nou regelui armean, se întoarce dorind să lupte împotriva lui Tiridate. Polissena se interpune, împiedicându-și soțul să lupte cu fratele ei. Radamisto apelează la un șiretlic: travestit, el se preface mort.

Actul III. Tiridate, interesat în continuare de Zenobia, îi oferă coroana regatului său. Radamisto fiind considerat mort, Tiridate nu mai este precaut și este atacat pe nepregătite de acesta. Polissena intervine din nou, Radamisto fiind prins și condamnat, dar Tigrane este cel care împiedică iarăși execuția. Finalmente, Farasmane a reușit să redevină stăpânul tronului Traciei, iar Radamisto, fericit de a o fi regăsit pe Zenobia, renunță la răzbunare. Și Tiridate, recunoscându-și faptele, se căiește, cerând iertare soției sale, Polissena.

Iulius Caesar (Giulio Cesare)

Operă în trei acte. Libretul de Nicoló Haym, traducere engleză inspirată de libretul italian al lui G. F. Bussani. Premiera – Londra, King's Theatre, 20 februarie 1724. Personajele: Iulius Caesar (b.), Cornelia (mez.), Sextus Pompei (contralto), Ptolomeu (b.), Cleopatra (sopr.), Achillas (bar.). Acțiunea se desfășoară în Egipt, în timpul domniei lui Iulius Caesar.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Definitiv învins la Pharsala, Pompei s-a refugiat în Egipt. Soția sa, Cornelia, și fiul Sextus imploră iertarea lui Caesar în timp ce un mesager aduce capul lui Pompei, asasinat. Caesar ordonă onoruri militare pentru dușmanul său, arătându-se binevoitor față de rudele lui. În timp ce Achillas încearcă să o cucerească pe Cornelia, Sextus jură răzbunare. Regina Cleopatra solicită ajutorul lui Caesar pentru a cuceri tronul Egiptului, iar Ptolomeu i-o promite lui Achillas pe Cornelia dacă îl asasinează pe Caesar. Ptolomeu este înfruntat în timpul unei petreceri de Sextus, ceea ce duce la arestarea acestuia și închiderea Corneliei într-un harem.

Actul II. În timp ce se află în palatul Cleopatrei, Caesar este atacat de oamenii lui Ptolomeu și, pentru a se salva, se aruncă în mare. Ducând vestea morții lui Caesar, Achillas o cere pe Cornelia, dar regele îl refuză, deoarece s-a îndrăgostit de ea.

Actul III. Pe malul mării, lângă Alexandria, se pregătește lupta dintre egipteni și romani, care, fără conducător, sunt derutați. Caesar, care nu a murit, apare și asistă la discuția dintre Sextus și Achillas. Achillas îi mărturisește lui Sextus crima împotriva lui Pompei și-l conjură să-l ucidă pe Ptolomeu. Caesar preia conducerea revoltei și îl învinge pe Ptolomeu care cade ucis de Sextus. Cleopatra este proclamată regină, iar cei doi amanți, în fine victorioși, își jură credință veșnică.

Unitatea muzicală a operei, cu arii care caracterizează expresiv personajele, contribuie la impunerea acestei lucrări, extrem de alambicate ca dramaturgie, după maniera melodramatică a epocii, în care se combină iubirea, gelozia, eroismul și lupta pentru putere, fără a ține neapărat seama de logica înlănțuirilor teatrale.

Orlando

Opera seria în trei acte. Libretul reprezintă o adaptare anonimă a textului lui Carlo Capece după epopeea *Orlando furioso*, de Ariosto. Premiera – Londra, Haymarket Theatre, 27 ianuarie 1733. Personajele: Orlando (alto), Angelica, regina din Catal, iubita lui Medoro (sopr.), Medoro, prinț african (alto), Dorinda, păstoriță (sopr.), Zoroastro, magician (b.). Acțiunea se desfășoară într-un timp nedeterminat.

Argument. Magicianul Zoroastro dorește să-l conducă pe Orlando spre calea adevărului și eroismului cavaleresc. Dar Orlando este pradă unei iubiri nefericite pentru prințesa Angelica, care îl părăsește însă, fugind cu prințul african Medoro. Înțelegând că cei doi trebuie protejați de furia lui Orlando, Zoroastro tulbură intenționat mintea eroului.

Scanned with OKEN Scanner

În delirul care îl cuprinde, Orlando începe să împlinească tot felul de fapte îngrozitoare. Într-un sfârșit, Zoroastro îi redă limpezimea gândirii. Orlando își recunoaște rătăcirile și se decide să ducă o viață de cavaler, iar Angelica poate să se bucure fără teamă de iubirea ei cu Medoro.

Tamerlano

Dramma per musica în trei acte. Libretul de Antonio Piovene după tragedia *Tamerlan ou la mort de Bajazet*, de Jacques Pradon, adaptată de Nicola Francesco Haym. Premiera – Londra, Haymarket Theatre, 31 octombrie 1734. Personajele: Tamerlano, împăratul tătarilor (alto), Bajazet, sultan turc, prizonierul lui Tamerlano (ten.), Asteria, fiica lui Bajazet, amanta lui Andronicus (sopr.), Andronicus, prinț grec, aliatul lui Tamerlano (alto), Irene, prințesă de Trebizonda, logodnica lui Tamerlano (alto), Leone, confidentul lui Andronicus și Tamerlano (b.), Zaida, confidenta Asteriei (rol mut). Acțiunea se desfășoară în capitala Tartariei în 1403.

Actul I. Împăratul tătarilor, Tamerlano, a anexat Imperiul Turc și i-a capturat pe sultanul Bajazet și fiica sa Asteria. Prințul Andronicus, care trăiește la curtea lui Tamerlano, s-a îndrăgostit de Asteria, iar ea are pentru el sentimente asemănătoare. Pentru rațiuni politice, Tamerlano s-a logodit, fără să o cunoască, cu prințesa Irene de Trebizonda. Admirația sa merge către Asteria, care îl respinge cu oroare. Tamerlano, care cunoaște sentimentele lui Andronicus, încearcă să îl calomnieze în fața Asteriei. Între timp, prințesa de Trebizonda sosește pe neașteptate și observă totul.

Actul II. Ceea ce făcuse cu Asteria se repetă calomnios și cu Andronicus. În aceste împrejurări, Asteria acceptă cererea în căsătorie a lui Tamerlano, cu intenția de a-l ucide. Ignorând această perspectivă, Bajazet și Andronicus sunt marcați de comportamentul Asteriei. Irene de Trebizonda se prezintă împăratului ca mesagerul Irenei, reamintind promisiunea făcută de împăratul tătarilor. În zadar. Data căsătoriei lui Tamerlano cu Asteria este anunțată. Bajazet amenință cu sinuciderea dacă această căsătorie va avea loc, fiica sa văzându-se silită să-i dezvăluie proiectul. Tamerlano află și este turbat de furie.

Actul III. Condamnați la moarte, Bajazet și Asteria își procură otravă. Tamerlano o umilește pe Asteria, obligând-o să-l slujească, la banchet, ca sclavă. Profitând de ocazie, aceasta toarnă în cupa de vin otrava, dar Irene reușește să împiedice asasinatul. Revelând adevărata sa identitate, câștigă încrederea lui Tamerlano. Condamnată să fie violată de sclavi, Asteria asistă la moartea prin otrăvire a tatălui său. Cu o

Scanned with OKEN Scanner

ultimă suflare, acesta apelează la conștiința tiranului. Pentru Asteria și Andronicus viața nu mai are preț. La rândul lor, ei așteaptă să moară. În fața sinuciderii lui Bajazet, Tamerlano, impresionat, face dovadă de clemență. Se căsătorește cu Irene și permite unirea celorlalți doi tineri, Asteria și Andronicus.

În această operă apare primul tenor renumit din istoria teatrului liric. Händel l-a angajat în acest scop, la Academia Regală de Muzică londoneză, pe tenorul italian, deja celebru, Francesco Borosini. Se pare că din partea cântărețului a venit și propunerea de a se relua subiectul unei lucrări anterioare a lui Francesco Gasparini. Pentru *Bajazet* compozitorul a gândit prima oară o creație ce avea să înlocuiască vocea de castrat într-un rol eroic principal.

Rodelinda

Dramma per musica în trei acte. Libretul de Antonio Salvi după tragedia *Bertharite, regele lombarzilor*, de Pierre Corneille, adaptată de Nicola Francesco Haym. Premiera – Londra, Haymarket Theatre, 13 februarie 1735. Personajele: Rodelinda, regina lombarzilor și soția lui Bertarido (sopr.), Bertarido, rege detronat de Grimoaldo (ten.), Grimoaldo, iubitul lui Eduige (ten.), Garibaldo, duce de Turin, prieten al lui Grimoaldo, oponent al lui Bertarido (b.), Eduige, sora lui Bertarido (alto), Unulfo, nobil lombard, consilier al lui Grimoaldo, în secret prieten cu Bertarido (alto), Flavio (rol mut). Acțiunea se desfășoară la Milano în secolul VII.

Argument. Grimoaldo l-a detronat pe regele lombarzilor și a rupt legătura cu logodnica sa, Eduige, pentru a o lua în căsătorie pe regina Rodelinda, pe care o iubește statornic. Prietenul său, Garibaldo, este decis să-i urmeze exemplul, complotând acum împotriva lui și, renunțând, în atingerea acestui scop, la orice atitudine de onoare pentru a-l înlătura și a-i lua la rându-i tronul. Doar cei loviți de toate comploturile, Grimoaldo și Rodelinda, persecutați și în pericol de a fi alungați, își păstrează iubirea și rămân fideli unul altuia. În condițiile acestea, Grimoaldo, sprijinit de prieteni sinceri, reușește să se salveze de perfidul său dușman. Uneltitorii își recunosc faptele și, căindu-se, netezesc drumul unei înțelegeri generale.

Comentatorii acestei opere fac o paralelă cu *Fidelio*, de Beethoven, dragostea feminină fiind principalul suport al salvării eroului. Este o idee față de care, atât Händel, cât și Beethoven, amândoi celibatari convinși, au mărturisit o admirație profundă.

Scanned with OKEN Scanner

Alcina

Dramma per musica în trei acte. Libretul este o adaptare anonimă după libretul lui Antonio Fanzaglia și al șaptelea cânt din epopeea *Orlando furioso*, de Ariosto. Premiera – Londra, Covent Garden Theatre, 16 aprilie 1735. Personajele: Alcina, magiciană (sopr.), Ruggiero (sopr.), Morgana, sora Alcinei (sopr.), Bradamante, deghizat sub trăsăturile lui Ruggiero (alto), Oronte, comandantul trupelor Alcinei (ten.), Melisso, confidentul lui Bradamante (b.), Oberto, fiul paladinului Astoldo (sopr.), doamne, paji, servitori, cavaleri, creaturi magice, spirite infernale (balet, cor).

Argument. Alcina, magiciană, l-a vrăjit pe Ruggiero, pe care, iubindu-l cu pasiune, îl izolează pe insula ei. Sentimentele lui Bramante pentru acesta îl vor salva de blestemul vrăjilor, care l-au făcut să uite totul în brațele Alcinei. În final, regatul magic al Alcinei dispare.

Reprezentația operei a fost bogat ornamentată cu baletul trupei Mariei Sallé, pe care impresarul John Rich a angajat-o pentru ansamblul său teatral din nou-renovatul teatru Covent Garden. Compozitorul a scris muzica de balet cuprinsă în cele trei acte, integrându-le motivat în dramaturgie.

Serse (Xerses)

Operă în două acte. Libretul de Niccolo Minato. Premiera – Londra, King's Theatre, 15 aprilie 1738. Personajele: Xerses, regele perșilor (ten.), Arsamene, fratele său (bar.), Romilda, fiica lui Ariodate (sopr.), Amastre (sopr.), Atalante, sora Romildei (mez.), Elviro, servitorul lui Arsamene (ten.). Acțiunea se desfășoară în Antichitate, în timpul domniei regelui persan Xerses.

Actul I. Xerses s-a îndrăgostit de vocea Romildei, uitându-și propria logodnică, Amastre. Dar Romilda, iubita lui Arsamene, îl refuză, determinându-l pe Xerses să-și trimită fratele în exil. În timp ce Amastre este disperată de trădarea lui Xerses, Atalante, sora Romildei, caută să favorizeze noua iubire a regelui pentru a se putea apropia de Arsamene. Interceptează o scrisoare a acestuia către Romilda și îl încredințează pe Xerses că-i este destinată ei, cerându-i aprobarea căsătoriei cu Arsamene, ceea ce regele acceptă, dorind ca Romilda să se creadă trădată.

Actul II. Înșelătoria este descoperită, Arsamene și Romilda jurându-și credință veșnică. Față de insistențele lui Xerses, Romilda se arată înduplecată, dacă tatăl ei va accepta căsătoria. Vorbindu-i tatălui despre acest proiect, Xerses îl convinge că-i cere mâna Romildei pentru Arsamene. Când regele își dă seama de greșita înțelegere a tatălui, căsătoria s-a împlinit deja. Nu mai are altă cale decât să se reîntoarcă la fosta lui logodnică, iar intriganta Atalante trebuie să-și caute un alt iubit.

Scanned with OKEN Scanner

Deși subiectul l-ar fi îndreptat spre o operă monumentală, Händel preferă soluțiile unei evocări sentimentale a istoriei, adăugând pe alocuri și pasaje comice. Celebritatea lucrării este datorată ariei lui Xerses, *Ombra mai fu*, din Actul I, care a supraviețuit uitării ce a învăluit majoritatea creațiilor de gen ale compozitorului. *Xerses* face parte dintre creațiile ultimei perioade operistice a lui Händel.

Deidamia

Melodramă în trei acte. Libretul de Paolo Antonio Rolli. Premiera – Londra, Theatre Royal Lincoln's Fields Inn, 10 ianuarie 1741. Personajele: Deidamia, fiica regelui Lykomedes (sopr.), Prințesa Nerea, prietena ei (sopr.), Ahile, travestit în fată sub numele Pirra (mez.), Ulisse, rege în Ithaca, sub numele de Antilochos (ten.), Phenix, regele Argosului (bar.), Lykomedes, rege în Skyros (b.), Nestor, rege în Pylos (rol mut), însoțitoare ale Deidamiei, maeștri de ceremonie, curteni (cor). Acțiunea se desfășoară pe insula Skyros, puțin înaintea izbucnirii Războiului Troian.

Argument. Puțin după nașterea lui Ahile, un oracol a prezis pentru acesta o moarte eroică pe câmpul de luptă. Pentru a evita o asemenea soartă, părinții l-au crescut cu veșminte de fată la curtea regală a unui rege prieten. Totodată, un alt oracol subliniază că, în absența lui Ahile, armata greacă nu va cunoaște nicio victorie în războiul împotriva Troiei. Ulisse pornește în căutarea luptătorului dispărut. În aceste împrejurări, Deidamia, fiica regelui din Skyros, l-a recunoscut pe erou sub straiele sale femeiești. O dragoste se naște între cei doi. Însă nici planul părinților săi, nici dragostea pentru Deidamia nu-l vor putea salva pe Ahile, care dorește intens să ia armele și să se avânte în luptă. În loc să îi dăruiască fericire, căsătoria Deidamiei cu Ahile îi va aduce lacrimi și despărțirea de cel iubit.

JOSEPH HAYDN

Joseph Haydn (31 martie 1732 – 31 mai 1809) își începe drumul în muzică marcat de cunoașerea unor maeștri ai timpului (Porpora, Dittersdorf, Wagenseill, Gluck), la Viena, cucerind o reputație ce îi va deschide, după câteva angajamente, perspectiva unei situații stabile la curtea prințului Esterhazy, unde va activa timp de trei decenii (1761 – 1790) în calitate de Kapellmeister. Rolul său este hotărâtor în cristalizarea celor mai caracteristice componente ale clasicismului din a

Scanned with OKEN Scanner

doua jumătate a secolului al XVIII-lea, la claritatea de concepție adăugându-se argumentul unei pregnanțe stilistice a personalității sale, capabilă astfel a defini stilul epocii printr-o sinteză particulară și generală totodată. Mai puțin cunoscută, dar esențială în definirea teatrului muzical clasic, este creația muzical-dramatică (opere seria, opere bufe, singspiel-uri, dramma giocoso): *Lo Speziale*, *L'Infedelta delusa*, *L'Isola disabitata*, *Il Mondo della Luna*, *L'Anima del filosofo* etc. Influența personalității lui Haydn este considerabilă în relația cu contemporani (inclusiv cu Mozart și Beethoven, care i-au dedicat creații în domeniul cvartetului și, respectiv, al sonatei de pian) și în impunerea clasicismului vienez drept criteriu de orientare repertorială a vieții muzicale din secolele următoare.

Orfeu și Euridice (L'Anima del filosofo sau Orfeo & Euridice)
Dramma per musica în cinci acte. Libretul de Carlo Francesco Badini. Premiera – Florența, Teatro della Pergola, 9 iunie 1951. Personajele: Orfeo, cântăreț trac (ten.), Euridice, logodnica lui Aride (sopr.), Creonte, tatăl Euridicei (b.), un mesager (sopr.), Plutone, stăpânul Infernului (b.), suita lui Creonte (b., b., b., b.), Aride, războinic (ten.), un Spirit (sopr.), bacante, amorași, bărbați, umbre, furii (cor). Acțiunea se desfășoară în locuri și timpuri mitologice.

Actul I. *Tabloul 1.* Creone, tatăl lui Euridice, i-a promis lui Aride mâna fetei sale, dar ea nu-l iubește, preferându-l pe cântărețul Orfeu. Euridice s-a refugiat în adâncul pădurii înaintea acestei căsătorii nedorite de ea. Deodată este amenințată de animale sălbatice, care vor să o sfâșie. Dar cântecul lui Orfeu le îmblânzește și Euridice este salvată. *Tabloul 2.* Aflând această întâmplare, Creonte este de acord cu căsătoria celor doi tineri, renunțând la Aride.

Actul II. *Tabloul 1.* Orfeu și Euridice sărbătoresc ziua nunții lor. Rămasă un moment singură, Euridice este agresată de unul dintre soldații lui Aride. Fugind de acesta, fata calcă pe un șarpe care o mușcă. Euridice moare. *Tabloul 2.* Un mesager al lui Aride anunță că soldații acestuia vor ataca palatul lui Creonte, pentru a răzbuna cuvântul nerespectat al căsătoriei. Creonte jură, la rându-i, că va răzbuna moartea fiicei sale.

Actul III. *Tabloul 1.* La mormântul Euridicei, Creonte, Orfeu, prieteni plâng moartea tinerei mirese. *Tabloul 2.* Creonte încearcă în zadar să-l consoleze pe Orfeu. *Tabloul 3.* Într-o grotă, la intrarea în

Scanned with OKEN Scanner

Infern, Orfeu îi cere ajutorul înțeleptei Sybile. Aceasta îi trimite un Spirit care îl sfătuiește să caute consolarea într-o atitudine filosofică. Totodată, el îi promite că vor merge în Infern să o caute pe Euridice.

Actul IV. *Tabloul 1*. Pe drumul spre Infern, Orfeu și Spiritul trec pe lângă suflete nefericite și în suferință. *Tabloul 2*. În fața porții Infernului, Orfeu, exprimându-și durerea, îl impresionează pe Plutone. Acesta îi va permite să revină pe Pământ cu Euridice, dar respectând condiția de a nu se întoarce să o privească înainte de a ajunge la lumina zilei.

Actul V (neterminat). Orfeu, neputând să reziste, se întoarce să o privească. Astfel a pierdut-o pe Euridice pentru totdeauna. Disperat, rătăcește fără țintă. Câteva bacante încearcă să-l atragă, dar Orfeu le respinge și repudiază orice iubire. Bacantele reușesc să-i dea să bea „filtrul dragostei", în realitate o otravă. Moartea îl eliberează pe Orfeu de suferință.

Impresarul londonez John Gallini a propus, pentru inaugurarea renovată a King's Theatre Haymarket (distrus de incendiu în 1783), opera comandată lui Haydn. La refuzul regelui George III, proiectul a fost anulat, iar compozitorul a renunțat să-și termine lucrarea. Opera nu a fost adusă pe scenă decât în 1951, cu Maria Callas, Boris Christoff, Tygge Tyggeson, sub bagheta lui Erich Kleiber. Apoi, a fost reluată de abia 16 ani mai târziu, la Wiener Festwochen, în 1967 (Joan Sutterland, Nikolai Gedda), și, după alți aproape 20 de ani, în 1995, la Zürich, cu dirijorul Nikolaus Harnoncourt (cu Cecilia Bartoli în dublu rol, Euridice și Spiritul). Titlul enigmatic al lucrării provine din faptul că legenda orfeică era, după aprecierea lui Haydn, perfect realizată de contemporanul său, Gluck.

Farmacistul (Lo Speziale)

Dramma giocoso în trei acte. Libretul de Carlo Goldoni. Premiera – Castelul Esterhazy, în toamna anului 1768. Personajele: Mengino, un tânăr (ten.), Grilletta, iubita lui Mengino (sopr.), Sempronio, farmacist, tutorele Grillettei (b.), Volpino, îndrăgostit de Grilletta (bar.). Acțiunea se desfășoară într-un orășel din Italia în secolul al XVII-lea.

Actul I. Îndrăgostit de Grilletta, Mengino s-a angajat ca ajutor în farmacia tutorelui ei. Neavând nicio pregătire, ucenicul face numai pozne, preparând rețete la întâmplare. Sempronio, farmacistul, află dintr-un ziar că un tutore s-a căsătorit cu pupila sa, ceea ce îi sugerează o soluție similară față de Grilletta. În farmacie intră un tânăr bogat și elegant, Volpino, îndrăgostit la rându-i de Grilletta. El își încearcă

Scanned with OKEN Scanner

norocul în lipsa lui Mengino, dar tânăra îl refuză fără menajamente. După plecarea sa, Sempronio îi surprinde, câteva momente mai târziu, pe cei doi tineri sărutându-se și, furios, îi desparte.

Actul II. Volpino îi propune lui Sempronio să devină farmacistul Sultanului, dar acesta, temându-se de un șiretlic, îl refuză. Totodată, îl anunță că s-a hotărât să se căsătorească cu pupila lui. Grilletta lasă impresia că este de acord, în speranța că Mengino se va hotărî s-o ceară de soție. În farmacie își fac apariția doi notari, veniți, se pare, pentru a redacta contractul de căsătorie al lui Sempronio cu Grilletta. Sunt, de fapt, Mengino și Volpino deghizați, iar contractele sunt redactate cu numele lor. Descoperind înșelăciunea, farmacistul îi alungă.

Actul III. După această demascare, Volpino se retrage dezamăgit. În timp ce Mengino se declară hotărât să obțină mâna Grillettei, sosește chiar... Sultanul (de fapt Volpino travestit). Grilletta îl respinge din nou, ceea ce îl înfurie în așa hal încât începe să devasteze farmacia. Speriat de dezastru, Sempronio îi cere ajutorul lui Mengino, acesta acordându-i-l în schimbul căsătoriei cu Grilletta.

Cu această lucrare, Haydn demonstrează, înaintea lui Mozart, drumul de afirmare al operei clasice vieneze, din ce în ce mai individualizată față de opera italiană. Se remarcă subtilitatea împletirii elementului comic (prezent în duete) cu cel liric și dramatic (prezent în terțete), precum și o tehnică teatrală alertă, plină de prospețime. Haydn se alătură astfel lui Gluck și Traetta pe linia reformei operei clasice în spiritul simplității și coerenței teatrale eliberate de complicațiile baroce existente încă în teatrul muzical italian al epocii.

Lumea Lunii (Il Mondo della Luna)

Dramma giocosso în trei acte. Libretul de Polissento Fegejo Pastor după o comedie de Goldoni. Premiera – Castelul Esterhazy, 3 august 1777. Personajele: Ecclitico (ten.), Bonafede (b.), Flaminia, fiica sa (sopr.), Clarice, cea de a doua fiică a sa (sopr.), Lisetta, servitoarea lui Bonafede (mez.), Ernesto (sopr.), Cecco, valetul său (ten.), patru paji ai lui Ecclitico, patru paji lunari. Acțiunea se desfășoară în Italia, în casa lui Ecclitico.

Actul I. Ecclitico și prietenul său Ernesto sunt îndrăgostiți de două surori, Clarice și Flaminia, dar tatăl lor se opune acestei duble idile. Cu ajutorul servitorului Cecco (care, la rândul său, o iubește pe Lisetta, și căreia bătrânul Bonafede îi face curte), Ecclitico se decide să exploateze credulitatea tatălui, prezentându-se ca astrolog. Printr-o lunetă de

Scanned with OKEN Scanner

jucărie, Ecclitico îi arată lui Bonafede lumea Lunii și îl invită s-o viziteze. Adormit de un puternic somnifer, acesta își va începe „călătoria", în timp ce îndrăgostiții se amuză.

Actul II. Când se trezește, Bonafede se crede pe Lună, deși este doar în parcul casei lui Ecclitico, decorat fantezist. Împăratul Lunii (Cecco deghizat) sosește cu cortegiul său, impresionând-o chiar și pe Lisetta. Împăratul cere pentru el mâna Lisettei, iar pentru prietenii săi, pe cea a fetelor lui Bonafede, care aprobă cu veselie. Cu atât mai mare va fi furia sa, când își va da seama că a fost păcălit. Dar toți îi cer iertare.

Actul III. Toate încercările tinerilor de a-l îmblânzi pe Bonafede dau greș. Cu mare dificultate îi iartă, aprobând această triplă nuntă. Totul se termină cu bine și cu veselie.

Opera este cuceritoare prin măiestria scriiturii, Haydn lăsând să transpară un spirit parodic care depășește ambianța comediei lui Goldoni prin modul în care divertismentul feeric se îmbină cu tipologia personajelor. Se întâlnesc în partitură mai multe trăsături stilistice ale epocii – opera italiană, simfonismul mannheimez și dramaturgia lui Gluck, fără a ocoli și unele referințe la folclor. Remarcăm aria lui Bonafede (*Che mondo amabile*) și cea a lui Ecclitico (*Un avaro surda e pena*), ca și încântătoarea muzică de balet din Actul II.

HANS WERNER HENZE

Asimilând noutățile structurale ale limbajului contemporan, *Hans Werner Henze* (n. 1 iulie 1926) și-a păstrat o modalitate personală de exprimare în muzica simfonică, de balet sau de operă. Caracterizat drept un „Puccini contemporan", Henze caută subiecte adecvate spiritului melodramei și spectacolului liric. Dintre principalele lucrări de operă, menționăm: *Das Wundertheater, Ein Landarzt, Boulevard Solitude, Das Ende einer Welt, König Hirsch, Der Prinz von Homburg, Elegy for Young Lovers, Der junge Lord, Die Bassariden, Die englische Katze, Dar verratene Meer, Venus und Adonis, We come to the River.*

Bulevardul singurății (Boulevard Solitude)

Dramă lirică în șapte talouri. Libretul de Grete Weill, inspirat din romanul *Manon Lescaut*, de A.F. Prevost. Premiera – Hanovra, Landestheater, 17 februarie 1952. Personajele: Manon Lescaut (sopr.), Armand des Grieux, student (ten.), Lescaut, fratele lui Manon (bar.), Francis, prietenul

Scanned with OKEN Scanner

lui Armand (bar.), Lilaque tatăl, bogătaș (ten.), Lilaque fiul (bar.), o prostituată (balerină), servitorul lui Lilaque (mim), oameni ai străzii (dansatori, mimi). Acțiunea se desfășoară la Paris, în jurul anilor 1950.

Tabloul I. În sala de așteptare a unei gări stau, la mese diferite, Armand și Francis, Manon și fratele ei. Intrând în vorbă, Manon acceptă să renunțe la plecarea pentru un colegiu din Lausanne, preferând să-l însoțească pe Armand la Paris. Lescaut nu intervine.

Tabloul II. În mansarda în care trăiesc, cei doi îndrăgostiți își împart sărăcia, căci Armand nu mai primește bani de la părinți. În timp ce Armand pleacă să împrumute bani, Manon acceptă propunerea lui Lescaut de a se muta la un bogătaș care îi va asigura bunăstarea.

Tabloul III. Acasă la bogătașul Lilaque, Manon tânjește după Armand. Lescaut îi cere bani și forțează caseta proprietarului. Lilaque îl descoperă și, furios, îi alungă pe cei doi.

Tabloul IV. La biblioteca Universității, Armand și Francis comentează destinul lui Manon. Aflând că a fost gonită de Lilaque, Armand îi ia apărarea. În timp ce discută, Manon apare și se așază lângă Armand.

Taboul V. În timpul unui bal de proastă condiție, Armand se droghează. Lescaut, împreună cu Lilaque fiul, îndrăgostit de Manon, o caută. Manon pleacă cu tânărul, lăsând un bilet în care își dă, totuși, întâlnire cu Armand.

Tabloul VI. În casa lui Lilaque fiul, Manon s-a întâlnit cu Armand. Lescaut fură un tablou și, când cei trei sunt descoperiți de Lilaque tatăl, pune în mâna fetei un pistol cu care aceasta îl ucide pe bătrân. Fiul sosește acasă și îi descoperă pe cei doi amanți.

Tabloul VII. În fața închisorii, Armand o așteaptă pe Manon, care va fi transferată în altă parte. Pentru Manon nu mai există scăpare. Ea trece pe lângă Armand fără să-l privească. Tânărul rămâne părăsit, singur pe strada pustie.

Prin această lucrare Henze a reușit să demonstreze că practicarea dodecafoniei nu este o simplă speculație ce ar îngreuna accesul publicului la muzică. Partitura operei, prin finețea detaliilor, bogăția armonică și expresivitatea vocală, oferă o imagine convingătoare, plină de fantezie a tratării subiectului, dezvoltat cu mijloace eclectice în care se îmbină firesc cele mai eterogene elemente ale teatrului liric și ale baletului.

Scanned with OKEN Scanner

Regele cerb (König Hirsch)

Operă în trei acte. Libretul de Heinz von Cramer după un basm de Carlo Gozzi. Premiera – Berlin, Staatsoper, 23 septembrie 1956. Personajele: Regele (ten.), tânăra fată (sopr.), Scollatella I (sopr.), Scollatella II (mez.), Scollatella III (mez.), Scollatella IV (contralto), Checco, muzician (ten.), o femeie în negru (contralto), Coltellino, un ucigaș timid (ten.), inventatorii (clovni), cerbul (rol mut), fluturele (dansatoare), două statui (sopr., sopr.), femei, voci ale pădurii, spiritul vântului (dansator), curteni. Acțiunea se desfășoară într-un regat imaginar din sudul Italiei, într-o epocă nedeterminată.

Actul I. Guvernatorul a încercat să uzurpe tronul, abandonându-l pe rege, încă copil, într-o pădure. Regele, crescut de animale, revine peste câțiva ani, reluându-și coroana, asistat de două statui vorbitoare: Adevărul și Înțelepciunea. Acestea îl sfătuiesc în alegerea viitoarei soții, din șirul de tinere care îi trec prin față. Îndrăgostindu-se de una dintre fete, Regele distruge statuile, mai înainte ca ele să-i fi dat vreun sfat. Guvernatorul eșafodează intriga unui complot, pentru a o pierde pe cea aleasă. Regele, înțelegând care îi este datoria, o grațiază și, renunțând la coroană, se întoarce în pădure, unde-și va regăsi pacea sufletului.

Actul II. Guvernatorul a organizat o vânătoare pentru a-l ucide pe Rege. Animalele îl apără, iar el, travestit în cerb, este condus de un fluture. Totuși, secretul travestirii se află și începe urmărirea. Locuitorii pădurii reușesc să-i alunge pe vânători. Regele, al cărui suflet a rămas de om, începe, treptat, să simtă dorul vieții printre ai săi. Iată-l deci părăsind pădurea și, întors în oraș, hotărât să-și cucerească iubita.

Actul III. Guvernatorul, care s-a urcat pe tron, plătește zbiri să-l ucidă pe Rege. Dar va muri el însuși, asasinat. Binele triumfă: Regele își regăsește tronul, pacea și pe cea îndrăgită, cu care se căsătorește.

Opera, gândită ca un omagiu al artistului pentru spiritul italian, sintetizează elemente de limbaj modern cu sugestii folclorice într-o manieră capabilă a da basmului liberul acces către marele public.

Tânărul lord (Der junge Lord)

Operă comică în două acte. Libretul de Ingeborg Bachmann după fabula *Der Scheik von Alexandria und seine Sklaven*, de Wilhelm Hauff. Premiera – Berlin, Deutsche Oper, 7 aprilie 1965. Personajele: Sir Edgar (rol mut), Secretarul său (bar.), Lord Barrat, nepotul lui Sir Edgar (ten.), Begoina, bucătăreasă jamaicană (mez.), Primarul (b.-bar.), Consilierul Hasentreffer (bar.), Consilierul Scharf (bar.), Profesorul von Mucker (ten. buffo), Baroana Grünwiesel (mez.), Doamna von Hufnagel (mez.), doamna Hasentreffer (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

Luise, pupila baroanei (sopr.), Ida, prietena ei (sopr.), o servitoare (sopr.), Wilhelm, un student (ten.), Amintore La Rocca, directorul circului (ten. dramatic), Un aprinzător de felinare (bar.), Monsieur La Triare, maestru de dans (rol mut), Meadows, valet (rol mut), Jeremy, un maur (rol mut), oameni din circ, un profesor, o orchestră militară, o trupă de dansatori, oameni din societatea înaltă, oameni din popor, copii. Acțiunea se desfășoară la Hülsdorf-Gotha în 1830.

Actul I. *Scena 1.* În oraș circulă vestea sosirii unui savant englez foarte bogat. Notabilitățile își pregătesc discursurile. Luise este atrasă de studentul Wilhelm, cu care cântă în duet. Comitetul de primire pregătește o cantată, dar din prima trăsură coboară, uimindu-i, o colecție de animale, un paj negru, servitori, o bucătăreasă jamaicană. Toți se așază să aștepte ultima trăsură, bogat împodobită. Sir Edgar coboară ceremonios, salută asistența, refuză invitațiile. Vremea se strică, începe ploaia, doar Luise și Wilhelm sunt fericiți. *Scena 2.* Lumea bună s-a adunat în salonul Baroanei, sperând că Sir Edgar, făcând o excepție, va accepta o întâlnire. Pajul negru vine cu mesajul de refuz, fapt ce o înfurie pe Baroană, care decide să-i facă viața imposibilă în acest oraș. *Scena 3.* Tocmai se termină, în piață, reprezentația unui modest circ, când, din casa sa, iese Sir Edgar cu suita, îndreptându-se spre circari. Lumea comentează: „Merge la circ, nu la biserică!". Luise și Wilhelm se bucură de dragostea lor. Primarul, supărat, interzice spectacolele circului, iar Sir Edgar îi despăgubește invitându-i la el. Lumea bună este ofensată. Două persoane se apropie pe întuneric de casa lui Sir Edgar și scriu pe zid: „Rușine!".

Actul II. *Scena 4.* Este iarnă. Sir Edgar este subiectul antipatiei orășenilor. Aprinzătorul de felinare aude din casă strigăte teribile și fuge. Numai Luise și Wilhelm își continuă duetul de dragoste. Primarul și consilierii, alertați de aprinzătorul de felinare, se apropie de casă, de unde se aud în continuare strigătele. Explicația secretarului este că nepotul lui Sir Edgar suferă, încercând să învețe limba germană. Când o va cunoaște, va începe vizitele. *Scena 5.* O recepție în biblioteca lui Sir Edgar. Totul este pregătit pentru oaspeți. Lumea bună intră, dar secretarul anunță că Sir Edgar nu este încă mulțumit de felul cum vorbește germana nepotul său, Lordul Barat. Ei apar și salută invitații. Toți sunt impresionați de nepot, Luise în special. Comportamentul său este ciudat, iar oaspeții îi admiră excentricitățile, mai ales față de Luise. Wilhelm încearcă să intervină, dar asistența îl dezaprobă. *Scena 6.* În marea sală a Cazinoului, Luise apare încântată de relația sa cu tânărul

Scanned with OKEN Scanner

Lord, de la care primește un trandafir în ai cărui spini se înțeapă. Spre nemulțumirea lui Wilhelm, nu mai este un secret că Luise și Lordul se logodesc. Începe *Valsul debutantelor*, iar lumea încearcă să imite excentricitățile Lordului, de la comportament la îmbrăcăminte. Secretarul lui Sir Edgar preia execuția muzicii, iar Lordul devine din ce în ce mai agitat, lumea înfricoșându-se când începe să se agațe de lustre. El dansează atât de impetuos cu Luise încât fata leșină. Lordul își aruncă mănușile, cravata, hainele și, în fața tuturor, uluiți, apare o maimuță, pe care servitorii o scot din salon la un semn al lui Sir Edgar. Luise se refugiază în brațele lui Wilhelm și balul se încheie în consternarea generală.

Tipul de operă comică „neagră" face parte din proiectele lui Henze de a parodia spectacolele de operă rossiniene de la începutul secolului XIX cu aluzii muzicale și o vocalitate subliniată. Comedia a cunoscut un mare succes la Metropolitan, în 1973, când, în rolul lui Sir Edgar, a apărut însuși Rudolf Bing, celebrul director al teatrului.

Bassaridele (Die Bassariden)

Operă într-un act, cu Intermezzo. Libretul de W.H. Auden și C. Kallman, inspirat de *Baccantele*, de Euripide. Premiera – Festivalul de la Salzburg, 6 august 1966. Personajele: Dionysos, o voce și Străinul (ten., ten., ten.), Penteu, regele Tebei (bar.), Cadmos, fondatorul Tebei, străbunicul lui Penteu (b.), Tiresias, bătrân profet orb (ten.), căpitanul gărzii regale (bar.), Agave, fiica lui Cadmos și mama lui Penteu (mez.), Autonoe, sora ei (sopr.), Beroe, doica lui Semele și Penteu (mez.), sclavi, bassaride (menade și baccante), cetățeni ai Tebei, servitori, gărzi. Personajele din *Intermezzo*: Venus (Agave), Proserpina (Autonoe), Caliope (Tiresias), Adonis (Căpitanul).

Act unic. Corul povestește că regele Cadmos a abdicat în favoarea lui Penteu, urându-i fericire. Aflând că Dionysos urmează să-i viziteze, Tiresias, Agave și Beroe discută, fără a se pune de acord, asupra cultului închinat zeului. Tiresias pleacă să însoțească poporul pe muntele Kiteron, pentru a-l omagia pe zeu. Între timp, Căpitanul citește o nouă lege care interzice cultul zeiței Semele, mama lui Dionysos. Penteu stinge chiar el flacăra veșnică de pe altarul lui Semele, amenințând cu moartea pe cel care îi nesocotește porunca. Aceeași soartă îi așteaptă și pe cei ce se închină lui Dionysos. Trimite gărzile să-i oprească de la închinăciune și pe cei plecați pe Kiteron. El își anunță curtenii că a renunțat la politeism în favoarea unui dumnezeu unic, al bunătății și fericirii. De pe Kiteron sunt aduși Tiresias, Autonoe și Agave, prizonieri,

Scanned with OKEN Scanner

însoțiți de un Străin misterios. Penteu o întreabă zadaranic pe mama sa care este secretul nașterii sale. Nici de la Străin nu primește altceva decât răspunsuri enigmatice. Se declanșează un cutremur de pământ care răspândește groaza, alungându-i pe toți spre Kiteron. Străinul îi promite lui Penteu că-i va descoperi cultul lui Dionysos în oglinda Agavei. Penteu privește. *Intermezzo.* Personajele deja cunoscute interpretează o parabolă, închipuind zeitățile care se luptă să obțină dragostea lui Adonis. Revenind la acțiunea propriu-zisă, îl urmăm pe Penteu pe muntele Kiteron, unde vrea să asiste la cultul lui Dionysos. În întuneric, este înconjurat de un grup de menade, printre care se află și Agave. O imploră să-l ierte, dar menadele îl ucid. Reîntoarsă la Teba, pradă încă beției ritualului, Agave își caută fiul. Cadmos îi arată că, sub nebunia dionysiacă, l-a ucis ea însăși. Agave, îngrozită, imploră moartea. Dionysos apare, ordonând întregii familii să părăsească Teba, dată pradă flăcărilor. În zadar îl amenință Agave cu Infernul. Opera se încheie cu un imn închinat lui Dionysos și mamei sale Semele, devenită zeița Thione.

Conflictul dintre *rațiune* și *delir* își află o expresivă corespondență în muzica operei prin sublinieri de contraste puternice și un contrapunct al planurilor dramatice și lirice, menit a sugera interpretarea modernă a tragediei de inspirație greacă. Lucrarea a cunoscut un succes marcant încă de la premiera salzburgheză.

Venim la râu! (We come to the River)

Acțiune muzicală în două părți. Libretul de Edward Bond. Premiera – Londra, Covent Garden, 12 iulie 1976. Personajele: Generalul (bar.), Aghiotantul (b.), Majorul Hillcourt (rol vorbit), sergentul-șef (bar.), sergentul (ten.), dezertorul (ten.), Împăratul (mez.), Guvernatorul (bar.), un ministru grisonant (b.), un doctor (b.-bar.), toboșarul (percuționist), Rachel (sopr.), May (mez.), o femeie (sopr.), o bătrână (mez.), femei, soldați, amploaiați, surori de caritate, prostituate, nebune, victime, copii (figuranți). Acțiunea se desfășoară într-un loc imaginar, într-o epocă neprecizată, dar actuală.

Partea I. *Scena 1.* O revoltă populară a fost înăbușită în sânge, iar Generalul dictează comunicatul victoriei. Soldații se îmbată, un dezertor își așteaptă judecata. *Scena 2.* La Curtea Marțială, Generalul îl condamnă pe dezertor la moarte, fără niciun drept de apărare. *Scena 3.* La postul de gardă, dezertorul se justifică în fața plutonului. Generalul află de la doctorul său că va orbi. *Scena 4.* Vizitând câmpul de bătălie, Generalul

Scanned with OKEN Scanner

contemplă tabloul suferințelor de care el este răspunzător. Câteva femei scotocesc prin buzunarele morților, o femeie tânără speră să-și găsească bărbatul. Acesta era însuși dezertorul, care tocmai a fost împușcat. *Scena 5.* O paradă aduce omagiu noului Guvernator. Generalul este tulburat. *Scena 6.* Întors de pe câmpul de bătălie, Generalul este arestat de ofițeri din suita sa. *Scena 7.* La marginea fluviului, Generalul vede o femeie bătrână încercând să scape prin înot, împreună cu nepotul. Soldații o împușcă.

Partea a II-a. *Scena 8.* Generalul a fost dus la azil. Un soldat îi cere sfatul, cum să-l asasineze pe Guvernator. Apoi îl vizitează chiar Guvernatorul, spunându-i că imperiul este amenințat și numai prestigiul Generalului îl poate salva. Generalul îi refuză pe amândoi, căci nu este încă o victimă și nici nu-și mai dorește puterea. *Scena 9.* Soldatul îl ucide pe Guvernator plătind fapta aceasta cu viața lui și a familiei sale. *Scena 10.* Împăratul, un tânăr care se preocupă de ezoterism și practică budismul, ordonă ca Generalul să fie orbit. *Scena 11.* Orbirea îi deschide Generalului o nouă perspectivă, în care se conturează mila pentru victimele sale. Deținuții azilului, fiindu-le frică de General, încearcă să-l ucidă înăbușindu-l. Generalul se târăște până la fluviu, unde își dă sufletul.

Pisica engleză (Die englische Katze)

Istorie pentru cântăreți și instrumentiști. Libretul de Edward Bond după *Peines de coeur d'une chatte anglaise*, de Balzac. Premiera – Schwetzingen, Schlosstheater, 2 iunie 1983. Personajele: Lord Puff, motan, președinte al Societății Regale pentru Protecția Șobolanilor (SRPȘ) și cântător de serenade (ten.), Arnold, motan, cântător de serenade, nepotul lui (ten.), Mr Jones sau Mr Fawn sau judecător, câine, cântător de serenade, membru SRPȘ (bar.), Tom, motan (bar.), Peter sau Mr Keen, motan, membru al SRPȘ sau avocat, câine, preot, miel, Lucian, vulpe, cântător de serenade (ten.), Minette, pisică (sopr.), Babette, pisică, sora ei sau Lună, membră în juriu, pasăre (mez.), Louise, șoricică, membră SRPȘ sau o stea, o pasăre (sopr.), Miss Crisp, pisică, membră a SRPȘ sau stea, pasăre, membră în juriu (sopr.), Mrs Gomfit, la fel (sopr.), Lady Toodle, la fel (sopr.), Mr Plunket, motan, membru SRPȘ sau procuror, câine, cântător de serenade (b.). Acțiunea se desfășoară la Londra în 1900.

Argument. Doamna Halifax, președinta societății vegetarienilor, a decretat că motanul ei, Puff, trebuie să se căsătorească cu tânăra pisică Minette pentru perpetuarea speciei. Totodată, căsătoria îi asigură

Scanned with OKEN Scanner

președinția SRPȘ, unde este membră și Louise, o șoricică apărată de șobolani. Arnold, plin de datorii, caută prin orice mijloace să împiedice căsătoria pentru a rămâne singurul moștenitor al averii lui Puff. Odată consumată căsătoria, Minette se cunoaște cu Tom, motan vagabond, eveniment care îi convine de minune lui Arnold. Tom s-a îndrăgostit de Minette și o asistă la divorț. Cu această ocazie, se descoperă că este fiu de lord și, de fapt, un foarte bogat moștenitor. Dar prea târziu, căci Minette s-a aruncat în Tamisa și s-a înecat. Se leagă atunci de Babette, sora lui Minette, și hotărăște să-i dăruiască toate bunurile sale. În momentul când semna testamentul, este ucis de un membru al SRPȘ. Moartea sa este prezentată ca o sinucidere, iar averea revine SRPȘ. Profund decepționată, șoricica Louise rupe relațiile cu lumea pisicilor.

Marea trădată (Das verratene Meer)

Dramă muzicală. Libretul de Hans Ulrich Treichel după romanul *Gogo No Eiko* (*Marinarul alungat de mare*), de Yukio Mischima. Premiera – Berlin, Deutsche Oper, 5 mai 1990. Personajele: Fusako Kuroda, o văduvă de 33 de ani, proprietara buticului de modă „Rex" din Yokohama (sopr.), Noboru, fiul ei de 13 ani, numit și „numărul 3" (ten.), Riuji Tsukazaki, ofițer secund pe cargoul Rakuzo-Maru (b.), banda prietenilor lui Noboru – „numărul unu", căpetenia (bar.), „numărul doi" (contratenor), „numărul patru" (bar.), „numărul cinci" (b.), ofițerul secund, ofițeri, marinari, doctori, vânzătoare și finanțatorul buticului. Acțiunea se desfășoară în Japonia în secolul XX.

Argument. Văduva Fusako trăiește la Yokohama cu fiul ei, Noboru. În urma vizitei pe un vas, se îndrăgostește de ofițerul secund, Riuji Tsukazaki, despre care fiul ei are impresia că este un adevărat erou al mărilor. Dar acesta, dimpotrivă, sătul de viața pe mare, o cere în căsătorie pe Fusako și părăsește marina pentru a deveni vânzător de confecții. Noboru, membru al unei bande de tineri, se lăudase pe lângă prietenii săi cu aventurile marinărești ale noului tată. Decepționat, se vede forțat să recunoască faptul că acesta nu este ceea ce a crezut el. Banda tinerilor detestă generația părinților și evocă diferite posibilități pentru a scăpa de ei. În ochii lor, Riuji nu este decât un om laș. Așa cum au făcut odată pentru o pisică, pe care o torturaseră până la moarte, tinerii organizează și procesul lui Riuji. În timp ce mama lui Noboru visează la o căsnicie și o viață de familie fericită, tinerii îl atrag pe Riuji într-un loc secret și transformă în realitate sentința la moarte pe care o hotărâseră.

Scanned with OKEN Scanner

În această operă, comandată creatorului de Deutsche Oper din Berlin, compozitorul imaginează o subtilă tipologie dramaturgică legată de personaje: Fusako este reprezentată prin sunetele coardelor, Riuji, prin fraze disonante ale instrumentelor de suflat, iar Noboru este figurat prin „muzica lecțiilor de pian", agrementată cu percuție.

Venus și Adonis (Venus und Adonis)

Operă într-un act, pentru cântăreți și dansatori. Libretul de Hans-Ulrich Treichel. Premiera – München, Bayeriche Staatsoper, 11 ianuarie 1997. Personajele: cântăreți – *la prima donna* (sopr.), Clemente, un tânăr cântăreț de operă (ten.), interpretul eroului (bar.), șase madrigaliști „păstori" (sopr., mez., ten., bar., b., b.); balerine și dansatori (mimi, actori) – Venus, Adonis, Marte, iapa, armăsarul, mistrețul. Acțiunea se desfășoară în peisajele epocii noastre și în Antichitate.

Argument. Un tenor de operă și un bariton eroic se confruntă pentru a seduce primadona. Sentimentele lor se manifestă sub formă de personaje și evenimente din mitologie, observate și comentate de un grup de păstori din Antichitate. Până la urmă, intriga se conturează în jurul povestirii celebrei și tragicei istorii a lui Venus și Adonis, subiect ce a inspirat mulți artiști. Pe planul genului de operă, tenorul este cel care corespunde lui Adonis. Surprins în somn de către Venus, el răspunde tandreței sale în maniera obișnuită a relațiilor dintre un tenor și o primadonă. Fulgere și tunete anunță nenorocirea. Astfel, un mistreț îl omoară pe Adonis, baritonul îl asasinează pe tenor. Așa cum spune compozitorul, „trei cântăreți de operă trăiesc și întreține puternice conflicte erotice, ale căror explozii emoționale sunt mereu reluate și urmărite de către dansatori, vectori ai acțiunii și purtători de nume – Venus, Adonis, Marte –, până se produce acel declic care face să explodeze întreaga lucrare".

LOUIS-JOSEPH FERDINAND HÉROLD

Compozitor francez al primei perioade romantice, *Louis-Joseph-Ferdinant Hérold* (28 ianuarie 1791 – 19 ianuarie 1833) s-a bucurat în epocă de un succes deosebit pentru contribuțiile sale în domeniul teatrului muzical. După absolvirea Conservatorului a triumfat la concursul institutului (Premiul Romei, în 1812). În Italia, îi cunoaște pe Paisiello, Mayr, Zingarelli, iar în 1815 prezintă la Napoli o operă italiană, *Tinerețea lui Henric al V-lea*. Întors la Paris, s-a bucurat de

Scanned with OKEN Scanner

sprijinul lui Boieldieu, care s-a asociat cu el pentru compunerea unei lucrări ocazionale, *Charles de France*, creație ce l-a făcut cunoscut. Apoi a urmat, după La Fontaine, o partitură pe libretul de la *Troqueurs*, deja pus pe muzică de Dauvergne în 1753. Alături de lucrări lirice, precum *Zampa*, *Le pré aux Clercs*, principalele sale titluri de succes, compozitorul se îndreaptă spre genul baletului, în care se afirmă cu câteva titluri, mai ales cu *La Fille mal gardée*, de fapt o versiune revizuită a partiturii unui compozitor necunoscut, în care contribuțiile componistice ale lui Hérold nu sunt lipsite de eleganță, melodicitate și simț teatral.

Zampa sau **Logodnica de marmură**

Operă comică în trei acte. Libretul de Charles Duveyrier. Premiera – Paris, Salle Ventadour, 3 mai 1831. Personajele: Ducele de Lugano, Zampa (ten.), Alphonse de Monza, ofițer florentin (ten.), Camille (sopr.), Daniel (bar.), Rita (sopr.), Dandolo (b.). Acțiunea se desfășoară în Sicilia, la începutul secolului al XVI-lea.

Actul I. Se pregătește nunta fiicei Ducelui Lugano cu bogatul conte Alphonse de Monza. Lumea înconjoară curioasă biserica, dar viceregele invitat la ceremonie se lasă așteptat. Camille își asigură logodnicul că a avut merite deosebite salvându-l pe tatăl ei din mâna bandiților. Lumea este tulburată, deși haiducul Zampa a fost, se pare, arestat. De teama lui, sicilienii au cerut protecția Sfintei Alice, numele unei victime a banditului, Alice Manfredi, care, sedusă, a murit de durere după ce a fost părăsită. Auzind povestirea, Alphonse este cutremurat de bănuiala că haiducul ar putea fi aceeași persoană cu fratele său mai mare, dispărut de multă vreme. Rămasă un timp singură, Camille asistă la năvala unui om care îl ia prizonier pe tatăl ei, cerând în schimbul eliberării Ducelui averea familiei și găzduirea la castel. Din dorința de a-și salva tatăl, Camille îi oferă ospitalitatea, iar banditul se gândește că frumoasa fată ar putea deveni încă o cucerire. În fața statuii, Daniel îi atrage atenția că orice păcat se pedepsește. Zampa, căci el este banditul, strecoară un inel pe degetul statuii. Toți privesc uimiți cum, deodată, mâna se strânge ținând în pumn inelul.

Actul II. Întregul ținut este dominat de teroare, lumea întrebându-se cine sunt bandiții. Zampa o urmărește pe Camille, surd la avertismentele lui Daniel. Pericolul este mare, deoarece a fost alertată armata. Lui Zampa însă nu-i pasă, deoarece o șantajează pe Camille cu viața tatălui ei. În mijlocul agitației, apare Alphonse, care a scăpat dintr-o

Scanned with OKEN Scanner

capcană a briganzilor. Este uimit că nunta se amână, întrebându-se de ce Camille preferă un alt soț. Când Zampa se reîntoarce, pregătit de sărbătoarea nunții, îl întâmpină statuia Alicei Manfredi, reamintindu-i, când îi arată inelul, că nu și-a respectat jurământul. După o ezitare, Zampa o duce pe Camille la altar. Îi oprește Alphonse, care l-a recunoscut pe bandit, pregătindu-se să îl predea mulțimii furioase. Viceregele asistă la scenă și îi promite lui Zampa iertarea dacă acesta va lupta alături de el împotriva turcilor. Lumea îl aclamă, iar Camille trebuie să se supună celui care i-a răpit tatăl.

Actul III. În seara nunții, Camille își așteaptă tatăl, dar vine Alphone propunându-i să o răpească. Camille îl refuză, invocând jurământul dat lui Zampa. Acesta sosește, pregătindu-se să intre în camera miresei. El îl întreabă pe Daniel dacă statuia Alicei a fost sfărâmată și aruncată în mare. Camille, cu un efort, îi cere să-i elibereze tatăl și îl anunță că se va retrage la mănăstire. Zampa, crezând că ea refuză un bandit, îi dezvăluie adevărata sa origine: conte de Monza, senior florentin. Impresionat că și-a reîntâlnit propriul frate, Alphone se lasă descoperit. Zampa îl capturează și îl trimite la supliciu. Singura salvare a lui Camille este invocarea Alicei Manfredi. Statuia reapare și îl aruncă pe Zampa în flăcări, în timp ce Vulcanul Etna erupe.

PAUL HINDEMITH

Una dintre marile personalități ale componisticii germane din secolul XX, *Paul Hindemith* (16 noiembrie 1895 – 28 decembrie 1963) a arătat un interes deosebit pentru aspectele teoretice ale artei interpretative și componistice, ilustrate printr-o foarte variată creație. Teatrul muzical l-a preocupat în mod deosebit, deși nu este atât de cunoscut publicului, din cauza problemelor complexe de elaborare a limbajului. Amintim astfel operele *Mörder, Hoffnung der Frauen, Das Nusch-Nuschi,* operă pentru marionete, *Sancta Susanna, Der Dämon,* pantomimă dansată, *Cardillac, Neues von Tage, Mathis der Mahler, Die Harmonie der Welt, The Long Christmas Dinner.*

Asasin, speranța femeilor (Mörder, Hoffnung der Frauen)
Operă într-un act. Libretul de Oskar Kokoscha. Premiera – Stuttgart, Württembergisches Landestheater, 4 iunie 1921. Personajele: Bărbatul (bar.), Femeia (sopr.), trei războinici (ten., ten., b.), trei fete (sopr., sopr., alto). Acțiunea se desfășoară în Antichitate.

Scanned with OKEN Scanner

Act unic. Războinicii se opun ordinului dat de șeful lor de a mărșălui, fiind sprijiniți de o femeie și două fete care protestează. Din confruntare se ivesc tensiuni sexuale ce se eliberează în reacțiile protagoniștilor: Bărbatul înseamnă Femeia cu fierul înroșit, ea îl rănește cu o lovitură de cuțit. Războinicii își închid șeful într-un turn și se lasă, împreună cu fetele, pradă delirului sexual. Femeia se simte atrasă de șef și, făcând dragoste, el redevine dominator, în timp ce ea se simte slăbită și cade moartă sub presiunile acestuia. În cădere, trage după ea o torță, și izbucnește un incendiu general. Războinicii și fetele se adăpostesc lângă șef, care îi ucide „ca pe muște". La cântatul cocoșilor, el pleacă singur, pe strada cuprinsă de flăcări.

Nusch-Nuschi (Das Nusch-Nuschi)

Piesă într-un act, două tablouri, pentru marionete birmaneze. Libretul de Franz Blei. Premiera – Stuttgart, Württembergisches Landestheater, 4 iunie 1921. Personajele: Mung Tha Bya, împăratul Burmei (b.), Ragweng, prinț de coroană (rol vorbit), Feldgeneral Kyce Waing (b.), Maestrul de ceremonii (b.), Henker (b.), Susulü, eunuc (ten.), Schöner Zatwai (rol mut), Tum Tum (ten. buffo). Acțiunea se desfășoară în împărăția Împăratului Mung Tha Bya, în timpul basmelor.

Act unic. La cererea stăpânului său Zatwai, Tum Tum trebuie să fure o femeie din haremul împăratului. Dar toate cele patru femei din serai vor să-l urmeze, căci le place frumosul Zatwai. Presimțind o nenorocire, Tum Tum începe să-și caute alt stăpân. Kamadewa, zeul dorinței, îi prezice lui Tum Tum viitorul, în care va profita de faptul că femeilor din harem le este permis să descopere plăcerea dragostei. El dispare, lăsând în urmă animalul său de călărie, pe Nusch-Nuschi, „jumătate șobolan, jumătate caiman", care sperie un general beat. Tum Tum îl vindecă de frică, iar generalul, ca răsplată, îl ia în serviciul său. Cele patru femei din harem ajung la Zatwai prin mijloace proprii. Dar Tum Tum este adus în fața tribunalului, fiind acuzat de răpire. El se ascunde în spatele ordinelor stăpânului său, doar că acum stăpân îi este generalul, nu Zatwai. Împăratul, conform tradiției, ordonă ca generalul să fie castrat. Călăul se reîntoarce, spunând: „Nu mai era necesar". Kamadewa se bucură, în timp ce un bătrân cerșetor reamintește cât de trecătoare sunt dragostea și iubirile terestre.

Sfânta Suzana (Sancta Susanna)

Operă într-un act. Libretul de compozitor după *Sancta Susanna. Ein Gesang der Mainacht*, de August Stramm. Premiera – Frankfurt pe Main,

Scanned with OKEN Scanner

Opernhaus, 26 mai 1922. Personajele: Suzana (sopr.), Klementina (alto), o călugăriță bătrână (alto), o fată (rol vorbit), un tânăr (rol vorbit). Acțiunea se desfășoară într-o capelă de mănăstire, într-o noapte de mai.

Act unic. Curioasă, sora Klementina observă că o tânără călugăriță este cufundată într-o rugă extatică în fața altarului Fecioarei. Prin fereastră pătrund în capelă parfumurile nopții de primăvară și strigătele de plăcere ale unei femei făcând dragoste. Suzana se adresează acestei femei pe care o caută, dar conversația este întreruptă de tânărul ce își așteaptă prietena. Incidentul îi amintește sorei Klementina de o altă noapte asemănătoare, când călugărița Beata se dezbrăcase goală, îmbrățișându-l pe Christ de pe crucifix – o profanare care merita o pedeapsă cruntă. Plăcerea senzuală o cuprinde și pe Suzana. Ea se dezbracă și scoate pânza care înconjoară mijlocul lui Christ. Călugărițele se adună îngrozite, iar păcătoasa Suzana le cere să o pedepsească înainte de a avea forța să se opună.

Această a treia operă miniaturală completează tripticul erotic cu *Asasinul* și cu *Nusch-Nuschi.* Reprezentarea operei a determinat protestul Asociației Femeilor Catolice și al Bisericii. În fața reacțiilor, Hindemith, în 1958, și-a retras din reprezentațiile publice aceste trei opere.

Cardillac

Operă în trei acte. Libretul de Ferdinand Lion după povestirea *Das Fraulein von Scuderi* a lui E.T.A. Hoffmann. Premiera – Dresda, 9 noiembrie 1926. Personajele: Bijutierul Cardillac (bar.), Fiica sa (sopr.), Doamna (sopr.), Ofițerul (ten.), Cavalerul (ten.), Negustorul de aur (b.), Ofițerul de poliție (b.), Regele, cavaleri și doamne de la curte, polițiști, mulțime. Acțiunea se desfășoară la Paris în secolul al XVII-lea.

Actul I. *Scena 1.* O serie de crime alertează populația pariziană, care caută făptașul. Regele a promis că acesta va fi ars pe rug. Prin mulțime trece un bărbat tăcut și sumbru, renumitul bijutier Cardillac care a vândut tuturor victimelor câte o podoabă cu puțin înainte de a fi asasinate. O Doamnă solicită Cavalerului o astfel de bijuterie, promițându-i în schimb dragostea. *Interludiu. Scena 2.* Doamna așteaptă Cavalerul care îi aduce o splendidă centură de aur, lucrată de bijutier. În momentul scenei lor de dragoste muzica tace și, într-un mister absolut, o siluetă mascată intră, îl ucide pe Cavaler și ia centura. Un acord teribil conclude momentul.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. În atelierul său, Cardillac lucrează. Negustorul i-a adus niște aur pe care acesta îl refuză, fiind impur. Negustorul gândește că ar putea exista o legătură între bijutier și victime, căci podoabele sunt superbe și pot deveni mobilul crimei. Cardillac îi replică: „Bijuteriile acestea îmi aparțin!". Rămasă singură, fiica bijutierului se întâlnește cu un Ofițer, pe care îl iubește. Viața ei se împarte între dragoste și datoria filială. Reîntors cu aurul pur pe care îl dorea, Cardillac acceptă ca fiica sa să se mărite cu cel iubit. Prin fața atelierului trece Regele. Cardillac îi arată lucrările sale, dar insistă să nu i le vândă. („Ar fi trebuit să-l ucid", murmură el în taină, așezând centura de aur printre odoarele sale.) Revine Ofițerul, spunându-i meșterului că dorește cea mai de preț bijuterie a sa, spre bucuria lui Cardillac, fiind vorba de propria lui fiică. Ofițerul cumpără un lanț de aur și pleacă mulțumit. În urma lui pornește, mascat, meșterul.

Actul III. În tavernă, cu lanțul de aur la gât, Ofițerul petrece. Cardillac, observat pe ascuns de Negustorul de aur, îl atacă. Urmăritorul alertează poliția, dar Ofițerul îl indică pe Negustor. Față de mulțime și poliție Cardillac recunoaște că Negustorul este doar un complice. Motivația crimelor o cunoaște doar el, însă nu vrea să o dezvăluie. Mulțimea înțelege și vrea să-i asalteze atelierul. Înspăimântat, Cardillac se autodenunță pentru a-și salva comoara și este linșat. Ofițerul, deși rănit, îl apără, spunând că aceste fapte sunt rezultatul unei nebunii sacre. În pragul morții, Cardillac vede lanțul de la gâtul Ofițerului și, cu un suprem efort, îl sărută, căzând apoi fără suflare. Cei din jurul meșterului, fiica și Ofițerul, intonează un cântec funebru: „Noapte a morții... un erou s-a stins...".

Mathis pictorul (Mathis der Mahler)

Operă în șapte scene. Libretul de compozitor. Premiera – Zürich, Stadttheater, 28 mai 1938. Personajele: Cardinalul Albrech von Barndemburg, arhiepiscop de Mainz (ten.), Mathis, pictor în serviciul acestuia (bar.), Lorenz von Pommersfelden, decan de Mainz (b.), Wolfgang Capito, consilierul Cardinalului (ten.), Riedinger, bogat cetățean al orașului, luteran (b.), Hans Schwalb, șeful Armatei Țărănești (ten.), Truchess von Waldburg, șeful Armatei Confederației (b.), Sylvester von Shaumberg, ofițerul său (ten.), Contele de Helfenstein (rol mut), Contesa de Helfenstein, soția lui (contralto), Ursula, fiica lui Riedinger (sopr.), Regina, fiica lui Schwalb (sopr.). Acțiunea se desfășoară spre 1525, în timpul războaielor țărănești de la Mainz și din împrejurimi.

Scanned with OKEN Scanner

Preludiu. „Concertul îngerilor" descrie altarul de la Isenheim, pictat de Mathis, muzica devenind ulterior prima parte a *Simfoniei* de Hindemith, omonimă acestei opere. *Scena 1.* La Mănăstirea Sf. Antoniu, Mathis pictează o frescă. Așteptându-l pe arhiepiscop, este surprins de sosirea lui Schwalb și a fiicei sale, urmăriți de Armata Confederației. Schwalb se miră că Mathis pictează liniștit în loc să lupte. La apropierea armatei, pictorul le dă calul său, pentru a fugi, fiind hotărât să nu dea socoteală decât arhiepiscopului. *Scena 2.* În marea sală a palatului din Martinsburg, fracțiunile rivale – luterani și papistași – se confruntă în așteptarea arhiepiscopului. După încheierea întâlnirii oficiale, mai rămân câțiva luterani, la care se adaugă și Mathis. Revăzându-l, Ursula se bucură, în timp ce Cardinalul promite că nu vor arde cărțile luterane, ceea ce este dificil de evitat deoarece ordinul vine de la Roma. Sylvester îl acuză pe Mathis că l-a ajutat pe Schwalb să fugă. Mathis susține cauza Armatei Țărănești și promite că va picta pentru stăpânul său fără nicio remunerație până la sfârșitul vieții sale. Cardinalul, înainte de a-i permite să plece, îi recomandă să nu se ocupe de lucruri pe care nu le înțelege. *Scena 3.* Capito și soldații strâng cărțile luterane pentru a le arde. Au loc discuții pro și contra oprimării luteranilor și a oportunității de a o căsători pe Ursula cu Cardinalul. Apare Mathis, care va părăsi lucrul său pentru a se alătura Armatei Țărănești. Își ia rămas-bun de la Ursula, care a acceptat să slujească credința luterană cu orice sacrificiu. *Scena 4.* Armata rebelilor jefuiește un sat și terorizează familiile nobile. Mathis protestează împotriva acestui comportament și este salvat de intervenția lui Schwalb. Revenirea Armatei Confederației provoacă un dezastru. Mathis recunoaște eșecul său ca om de acțiune și, după ce Schwalb este ucis, pleacă împreună cu fiica lui, căutând un azil. *Scena 5.* În cabinetul de lucru al Cardinalului, Capito caută să-l convingă să renunțe la celibat în favoarea unei căsătorii care poate să-i asigure mijloacele materiale necesare. Ursula îi explică de ce acceptă această propunere, ceea ce îl convinge pe Cardinal, permițându-le totodată luterienilor să-și exprime credința în mod public. *Scena 6.* În fuga lor, Mathis și Regina se opresc o clipă, iar pictorul, care regretă timpurile când lucra ca artist, evocă „Concertul îngerilor" pentru a o consola de pierderea lui Schwalb. El are o viziune în care compozitorul, prin parabolă mistică, explică rolul artei în viața oamenilor. Probabil că impresiile decurg din una dintre imaginile altarului din Isenheim, intitulată „Tentația Sfântului Antoniu". *Scena 7.* În atelierul său, pictorul se odihnește, epuizat de lucru. Ursula o veghează pe Regina, muribundă.

Scanned with OKEN Scanner

Ca într-o viziune, Regina descoperă chipul tatălui în picturile pentru Răstignire ale lui Mathis, apoi moare. Muzica descrie o altă imagine a altarului: „Punerea în mormânt". În atelierul lui Mathis au mai rămas doar câteva lucruri așezate pe o masă. Cardinalul a venit să-și ia rămas-bun de la pictor, îmbrățișându-l pentru ultima oară. În spiritul unei umilințe supreme, Mathis strânge într-un cufăr toate lucrurile care, cândva, au reprezentat pentru el o semnificație.

Compozitorul a revenit ulterior asupra fragmentelor din operă care sugerează imaginile altarului de la Isenheim, pictat de Mathias Grünevald, creând o impresionantă sinteză în simfonia *Mathis der Mahler*, translare componistică, mai rar întâlnită, de adaptare a muzicii unei opere într-un alt gen muzical. Lucrarea a fost interpretată astfel în 1934.

Noutățile zilei (Neues von Tage)

Operă veselă în trei părți. Libretul de Marcellus Schiffer. Premiera: prima versiune – Berlin, Krolloper, 8 iunie 1929; a doua versiune – Neapole, Teatro San Carlo, 7 aprilie 1954. Personajele: Laura (sopr.), Eduard (bar.), frumosul domn Hermann (ten.), Domnul M. (ten.), Doamna M. (mez.), un director de hotel (b.), un ofițer de stare civilă (b.), un ghid turistic (b.), o servitoare (sopr.), un majordom (ten.), șase manageri (cor). Acțiunea se desfășoară într-un hotel.

Argument. Laura și Eduard au decis să se despartă și apelează la serviciile domnului Hermann, care trebuie să ofere motivul de divorț. Dar, de-a lungul întâmplării, Eduard își pierde cumpătul și îl agresează pe frumosul domn. Afacerea creează multă vâlvă. Pentru a plăti amenda, cei doi joacă pentru film, contra plată, scene din viața lor conjugală, proiecție prezentată la cinematograf, la circ, la music-hall. Ambianța îi determină să se împace. Dar, totodată, ei trebuie să-și păstreze condiția la care au ajuns, de cuplu destrămat, reprezentând „noutatea zilei".

ADRIANA HÖLSZKY

Adriana Hölszky (n. 30 iunie 1953), muziciană română de origine germană, s-a format la București și la Stuttgart sub îndrumarea compozitorului Ștefan Niculescu, respectiv a lui Milko Kelemen, inițiindu-se și în muzică electronică cu Eduard Karkoscha. Mai multe premii la concursuri de compoziție i-au impus prezența în viața muzicală germană și internațională, conturând în manifestări caracteristica

Scanned with OKEN Scanner

est-europeană de poliglot multicultural. Printre creaţiile scenice menţionăm *Bremer Freihart*, *Die Wände*, *Der Aufstieg der Titanic*, *Der unsichbare Raus*, la care se adaugă lucrări pentru orchestră, muzică de cameră, muzică vocală.

Libertate în Bremer (Bremer Freihart)

Operă vocală despre viaţa unei femei. Libretul de Thomas Körner după piesa omonimă a lui Reiner Werner Fassbinder. Premiera – München, Ansamblul Operei din Stuttgart, 4 iunie 1988. Personajele: Geesche Gottfried (mez.), Miltenberger, primul ei soţ (bar.), Tim, tatăl ei (b.), mama lui Geesche (alto), Gottfried, cel de al doilea soţ (ten.), Johann, fratele ei (bar.), Zimmermann, un prieten (ten.), Rumf, un prieten (ten.), tatăl Markus (b.), Bohm, un văr (ten.), Luisa Mauer, o prietenă (sopr.). Acţiunea se desfăşoară în Germania, la Bremen, în contemporaneitate.

Argument. Geesche duce o viaţă normală de femeie, este umilită şi oprimată de soţul ei, ţinută în hăţuri de tatăl ei, exasperată de copii şi de prietena ei, supusă presiunilor prietenilor săi. La un moment dat, se decide să facă ordine în viaţa ei. Toţi cei din jurul ei mor pe rând: soţul, copiii, mama, tatăl, fratele, prietena, prietenii. Până la sfârşit, se descoperă otravă în cana de cafea. În momentul în care Geesche este arestată, femeia exclamă: „Mi-a venit şi mie rândul să mor".

Tema operei are un antecedent istoric: adevărata eroină a fost decapitată în piaţa catedralei din Bremen, în 1831. Timp de un secol, cetăţenii indignaţi au scuipat piatra pe care căzuse capul condamnatei. În timpul ascensiunii fasciste, crucea gravată pe piatră a fost transformată în svastică. După război, piatra, simbol al indignării şi scandalului, a dispărut, lăsând în urma ei doar legenda. Opera este concepută după modelul spectacolului parizian *Grand Guignol*, specializat în scene de oroare.

ARTHUR HONEGGER

Arthur Honegger (10 martie 1892 – 27 noiembrie 1955), deşi de origine elveţiană, este un mare nume ale muzicii ţării de adopţie, în care aportul originii lui germanice se află în echilibru cu cel al educaţiei franceze. Oratoriul *Regele David* s-a aflat la originea popularităţii autorului său din momentul primei audiţii la Paris, în 1924, după care au urmat opera *Judith* şi, mai ales, *Ioana pe rug*, oratoriu dramatic pe un text de Claudel, care i-a asigurat celebritatea. Personalitatea sa puternică va sta la baza renumelui „Grupului celor şase". O mare parte a creaţiei

Scanned with OKEN Scanner

se bazează pe expresie, forță a lirismului și dramatism. Este ceea ce impune, în muzica franceză, câteva mari realizări: cele cinci simfonii, muzicile de scenă, operele *Judith*, *Antigone*, oratoriul *Jeanne au bûcher*, baletele, operetele, ca și muzica lui de cameră. Un loc aparte, prin sugestii programatice, îl au originalele piese simfonice *Pacific 231*, *Rugby*, *Simfonia a II-a pentru coarde și trompetă*, *Simfonia a III-a „Liturgica"*, *Simfonia a IV-a „Deliciae Basiliensis"*, *Simfonia a V-a „Di tre Re"*, capodopere definitorii ale muzicii franceze în mijloc de secol XX.

Judith

Operă serioasă în trei acte. Libretul de René Morax. Premiera: Mézèires Elveția, Théâtre du Jorat, 11 iunie 1925 (prima versiune); Monte-Carlo, Opera, 13 februarie 1926 (versiunea a doua). Personajele: Judith, israelită (mez.), servitoarea sa (sopr.), Holofern, căpitan asirian (bar.), Bagoas, servitorul lui (b.), Ozias, guvernatorul fortăreței evreești a Bethuliei (bar.), un gardian (ten.), un soldat (ten.), trei voci (sopr., bar., b.), o sclavă (dansatoare), femei, popor, soldați din Bethulia, soldați asirieni (cor și roluri vorbite). Acțiunea se desfășoară în Bethulia, în epoca cuceririlor lui Nabucodonosor.

Argument. Fortăreața israelită a Bethuliei este asediată de o armată asiriană superioară numeric, aflată sub comanda temutului Holofern. Deși pregătită să capituleze, populația fortăreței mai speră într-un miracol divin. Este momentul în care israelita Judith se hotărăște să treacă prin câmpul de luptă, la dușmani, convinsă fiind că Dumnezeu îi va arăta calea spre salvarea poporului său. Depășind numeroase piedici, Judith ajunge la inamic și reușește să îl ucidă pe Holofern în timp ce acesta doarme. La întoarcere, victorioasă, ea este sărbătorită de întreg poporul, care aduce laude celui Atotputernic.

Antigona (Antigone)

Tragedie muzicală în trei acte. Libretul de Jean Cocteau. Premiera – Bruxelles, Théâtre de la Monnaie, 28 decembrie 1927. Personajele: Antigona (alto sau mez.), Ismena, sora ei (sopr.), Creon, regele Tebei (ten.), Euridice, soția lui (mez.), Hemon, fiul său, logodnicul Antigonei (bar.), Tiresias (b.), un gardian (ten.), mesagerul (b.), patru corifei (sopr., alto, ten., b.), tebani (cor). Acțiunea se desfășoară la Teba, în timpuri mitologice.

Argument. Dincolo de hotărârile de pace pe care le-au decis, fiii lui Oedipe au început lupta pentru tron. Polynice se unește cu dușmanii Tebei ca să-l răstoarne pe Eteocle. Cei doi frați cad uciși în lupta care

Scanned with OKEN Scanner

îi învrăjbește. Cumnatul lui Oedipe, fratele Jocastei, Creon, a preluat conducerea Tebei, interzicând, sub pedeapsa cu moartea, ca Polynice, dușman al țării, să fie înhumat. Dar sora acestuia, Antigona, situează iubirea și spiritul umanitar deasupra acestei hotărâri de stat și își înmormântează fratele. Pentru fapta sa, ea este condamnată să moară. Creon o zidește de vie pe nesupusă, ignorând rugile fiului lui, Hemon. Doar blestemul lui Tiresias îi tulbură rațiunea. Prea târziu însă, Hemon moare lângă logodnica sa, iar soția, Euridice, se sinucide de asemenea.

Ioana pe rug (Jeanne au bûcher)

Oratoriu dramatic cu Prolog și 11 scene. Libretul de Paul Claudel. Premiera: Basel, Grosser Musiksaal, 12 mai 1938 (versiune de concert); Zürich, Stadttheater, 13 iunie 1942 (versiune scenică). Personajele: Ioana d'Arc (rol vorbit), Fratele Dominic (rol vorbit), Fecioara (mez.), Marguerite (sopr.), Catherine (mez.), Porcus (ten.), heralzi, preoți, regi, regine, valeți, soldați, mulțime. Acțiunea se desfășoară la Rouen în 30 mai 1431.

Argument. Ioana d'Arc, prizoniera englezilor, se află în momentul supliciului. În cursul dialogului cu Fratele Dominic și Fecioara, spiritul tinerei fete revine, ca într-un pelerinaj, prin locurile și episoadele vieții sale. Treptat, cu o forță interioară datorată credinței sale, Ioana recunoaște esența faptelor și se eliberează de legăturile pământești.

Acest oratoriu dramatic a cunoscut o imensă popularitate în Franța amenințată, în 1941, de invazia germană. Lucrarea a fost reprezentată atunci, în peste 40 de orașe, de către un ansamblu alcătuit special în acest scop. După Zürich, primul spectacol în Germania a avut loc în 1947, la Berlin. A cunoscut un veritabil triumf, în 1950, la Teatro San Carlo din Neapole, cu Roberto Rosselini ca regizor și Ingrid Bergman în rolul titular.

ENGELBERT HUMPERDINCK

Înclinația spre basmul muzical a fost șansa principală a lui *Engelbert Humperdinck* (1 septembrie 1854 – 27 septembrie 1921) de a-și cuceri un loc aparte în peisajul muzicii germane de operă, dominată de Wagner. Ducând mai departe modelele lirice ale lui Weber, cultivând în continuare farmecul cântecului popular, compozitorul a realizat o seamă de lucrări în acest domeniu tematic. Chiar dacă *Hänsel und Gretel* este cea mai cunoscută dintre ele, și celelalte

Scanned with OKEN Scanner

opere ale sale mai revin în atenția publicului german, tocmai datorită unui farmec al simplității și poeziei pe care îl cultivă, *Die sieben Geislein*, *Dornröschen*, *Königskinder*, *Gaudeamus* constituind titluri ce ilustrează ultima perioadă a romantismului german.

Hänsel și Gretel (Hänsel und Gretel)

Basm muzical în trei acte. Libretul de Adelheid Wette. Premiera – Weimar, Hoftheater, 23 decembrie 1893. Personajele: Hänsel (mez.), Gretel (sopr.), Peter, tatăl lor (bar.), Gertrude, mama copiilor (mez.), vrăjitoarea (mez.), negustorul (sopr.), doi pitici (sopr., sopr.), copii, îngeri păzitori. Acțiunea se desfășoară într-un ținut germanic imaginar.

Actul I. În căsuța lor sărăcăcioasă, Hänsel și Gretel sunt certați de mama lor pentru lipsa de vrednicie. Vărsând laptele, singura lor hrană, mama îi trimite în pădure să culeagă zmeură. Când sosește tatăl, acesta se neliniștește de absența copiilor, știind că în pădure trăiește o vrăjitoare. Părinții pleacă în căutarea copiilor.

Actul II. În pădure, copiii au mâncat toată zmeura și le este teamă să se reîntoarcă acasă cu mâinile goale. Ei se culcă, adormind păziți de îngerii lor.

Actul III. Ca prin vis, copiii par că au ajuns la o căsuță de turtă dulce. În timp ce o mâncau, vrăjitoarea îi prinde, o obligă pe Gretel să trebăluiască și începe să se ocupe de îngrășarea lui Hänsel, pentru a-l mânca. Profitând de un moment de neatenție, Gretel fură bagheta vrăjită și îl eliberează pe fratele ei. Amândoi o aruncă pe vrăjitoare în cuptorul încins. În acest moment apar părinții, însoțiți de o mulțime de copii salvați din farmecele vrăjitoarei.

Concepută inițial ca un amuzament pentru copii, opera a fost refăcută de Humperdinck la îndemnurile lui Richard Strauss, care s-a oferit și să dirijeze premiera noii versiuni. Reflectând spiritul muzicii germane, cu o apreciabilă finețe a scriiturii vocale și orchestrale, lucrarea a contribuit efectiv la afirmarea unui stil național în momentul în care verismul începuse să domine toate scenele lirice. Ea a rămas un titlu adesea prezent, mai ales în țările de cultură germană.

LEOŠ JANÁČEK

Puternica personalitate a lui *Leoš Janáček* (3 iulie 1854 – 12 august 1928) a determinat ridicarea școlii componistice cehe la nivelul celor mai importante componente ale culturii europene de la

Scanned with OKEN Scanner

începutul secolului al XX-lea. Atras în egală măsură de genurile muzicii instrumentale, simfonice, vocal-simfonice și teatrale, Janáček s-a arătat un creator original, profund atașat de specificul național al artei cehe. În operele sale cultivă un spirit al cunoașterii resurselor expresive specifice, pe planul melodicii, dar și pe cel al sonorității limbii cehe, creând un tip de recitativ dramatic ce-l caracterizează. Citățm, dintre creațiile sale lirice, *Smrt*, *Sárka*, *Jenůfa*, *Osud*, *Kát'a Kabanová*, *Věc Makropulos*, *Z mrtvého domu*, *Výleti Páně Broučkovy*, *Příhody lišky bystroušky*.

Jenůfa

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după piesa Gabrielei Preissova. Premiera – Brno, Deutsche National Theater, 21 ianuarie 1904. Personajele: Bunica Buryja (contralto), Laça Klemen (ten.), Steva Buryja (ten.), Kostelnicka Buryja (sopr.), Jenůfa (sopr.), Karolka (sopr.), o servitoare (mez.), Barena (sopr.), Jano (sopr.), mătușa (contralto). Acțiunea se desfășoară într-un sat ceh.

Actul I. O după-amiază caldă de vară. Jenůfa îl așteaptă pe Steva să se întoarcă de la centrul de recrutare. Plecarea lui la armată înseamnă pentru ea dezonoarea, căci urmează să aibă un copil din această legătură. Reîntors de la recrutare, Steva se poartă grosolan, efect al excesului de băutură. Ignorând situația fetei, mama sa vitregă îi interzice să se mărite cu el timp de un an, până acesta va lăsa obiceiul de a bea. Steva promite într-o doară, apoi adoarme. Profitând de acest moment, fratele său, Laça, îi face Jenůfei o declarație de dragoste și, fiind respins, o desfigurează cu cuțitul.

Actul II. Jenůfa a stat luni de zile închisă în casă, până ce a născut. Mama vitregă îl cheamă pe Steva, pentru a-i afla intențiile, dar acesta mărturisește că s-a logodit cu o altă fată. Kostelnicka nu vede altă soluție decât să ucidă copilul, evitând astfel scandalul. Îl înecă în râu, spunându-i Jenůfei că a murit după naștere. Jenůfa consimte să se mărite cu Laça, în timp ce Kostelnicka este bântuită de halucinații.

Actul III. Se pregătește nunta Jenůfei. Kostelnicka este cuprinsă de remușcări, presimțind o catastrofă. În mijlocul agitației, cineva anunță că a fost găsit copilul. Mama vitregă se autodenunță în fața Jenůfei, lăsând să fie arestată. Disperată, Jenůfa nu mai dorește decât să rămână singură. Laça nu vrea însă să o părăsească și tânăra femeie înțelege, într-un sfârșit, cât de mult a iubit-o acesta.

Scanned with OKEN Scanner

Povestirea care l-a inspirat oferă compozitorului ocazia de a realiza sinteza de limbaj urmărită, între folclor și propriile căutări. Prin originalitatea tratării muzicale și felul în care dă o amprentă națională aspectului verist al acțiunii, Janáček a creat o capodoperă care i-a asigurat renumele în întreaga lume muzicală, determinând o revigorare a școlii componistice cehe în genul operei.

Aventurile lui Pan Brouček (Výleti Páně Broučkovy)

Operă în două părți, nouă tablouri. Libretul: prima parte, de Viktor Dyk și František Serafin Procháska; partea a doua, după Svatopluk Čech. Premiera – Praga, Teatrul Național, 23 aprilie 1920. Personajele: Mathias Brouček, proprietar din Praga (ten.), Mazal, un tânăr pictor – în vis, Mazalun, constructor-șef și logodnicul lui Amalka (ten.) –, sacristanul de la San Guy – în vis, Lukristan și clopotarul bisericii din Tyn (bar.-b.) –, Malinka, fiica sa – în vis, Lunamalis și Amalka (sopr.) –, Würfl, patronul cârciumii Vikárka – în vis, președintele Würflun și consilierul municipal Koska (b.) –, Piccolo de la cârciuma Vikárka – în vis, Ministrul Cultelor și student (sopr.) –, Fanny Nowak, guvernanta lui Brouček – în vis, Ministrul Alimentației și Franciska, guvernanta clopotarului (alto) –, un vatman – în vis, Ministrul Transporturilor și portarul Miroslav (ten.) –, președintele Asociației Propietarilor – în vis, Vaček mână de fier (bar.) –, clienți de la cârciuma Vikárka – în vis, deputați ai Republicii Lunare și ai poporului praghez în 1420. Acțiunea se desfășoară în noaptea de 12 spre 13 iunie 1920; în vis, pe Lună și la Praga în 1420.

Partea I. *Tabloul 1.* În fața cârciumii, Broučec se întâlnește cu sacristanul pe care fiica lui, Malinka, a venit să-l caute. La rândul ei, fata este urmată de tânărul inginer Mazal, care o iubește. Brouček bea mai mult decât ar trebui și adoarme, începând să aibă vise stranii. *Tabloul 2.* În timpul primului său vis, Brouček ajunge pe Lună, unde se întâlnește cu personaje din viața cotidiană, care au acum trăsături de lunatici. Mazalun (Mazal) este inventatorul rachetei destinate a se îndrepta spre Terra. Dar Lukristan (sacristanul) îi refuză mâna lui Lunamalis (Malinka). Brouček își ia zborul într-un elicopter, împreună cu Lunamalis. *Tabloul 3.* Invitatul venit de pe alte tărâmuri este condus la centrul Guvernământului Republicii Lunare. În timpul unei recepții organizate în onoarea lui, se delectează cu culoarea florilor și parfumul lor. Disprețuind aceste rafinamente, scoate din buzunar un cârnat, mâncându-l cu poftă, spre spaima lunaticilor. Cu toate acestea, Lunamalis (Malinka) se îndrăgostește de el. Deși a aflat despre lunatici că nu suportă contactele fizice, Brouček o strânge în brațe pe Lunamalis. Ea se destramă în atmosferă, iar Brouček se trezește brusc din somn.

Scanned with OKEN Scanner

Partea a II-a. *Tabloul 5.* Pe stâncile de la Barrandov, lângă Praga, Brouček pleacă spre Lună cu o navetă spațială. *Tabloul 6.* În loc să ajungă pe Lună, Brouček aterizează în propriul său oraș, pe bulevardul circular al vechii metropole din anul 1420. Clopotarul bisericii din Teyn (sacristanul) îl consideră un spion al împăratului Sigismund, dar Brouček lasă impresia că este un francez. *Tabloul 7.* Poporul se pregătește pentru lupta decisivă cu husiții. Clopotarul îl prezintă pe Brouček fiicei sale Amalka (Malinka) și logodnicului ei Mazal. Brouček începe o discuție politică cu ei și apoi se cuibărește cu lașitate în patul său, în timp ce ceilalți pleacă la luptă. *Tabloul 8.* Pe bulevardul circular al orașului vechi, Brouček încearcă să se ascundă, dar este recunoscut de luptătorii care se reîntorc și care îl acuză de calomnie și răspândirea unor doctrine eronate. Numai Amalka încearcă să-l apere, dar așa se agravează situația, căci este acuzat și de imoralitate, fiind condamnat. Este târât spre rug și băgat într-un butoi. *Tabloul 9.* Brouček revine la cârciumă, unde situația sa este într-adevăr critică, pentru că a căzut într-un butoi. Cârciumarul îl aude strigând după ajutor și îl eliberează. Brouček constată cu ușurare că s-a întors la locul lui, în epoca lui și începe de îndată să se fălească, țanțoș.

Kát'a Kabanová

Operă în trei acte (șase tablouri). Libretul de Vincene Cervinka după *Furtuna*, de Ostrovski. Premiera – Brno, 23 noiembrie 1921. Personajele: Dikoj (b.), Boris (ten.), Marfa (contralto), Tihon (ten.), Kát'a (sopr.), Kudrach (ten.), Barbara (mez.), Kulijin (bar.), Glasa (mez.). Acțiunea se desfășoară la mijlocul secolului al XIX-lea, într-o micuță localitate, Kalinov, de pe malurile Volgăi.

Actul I. Boris se destăinuie prietenului său, Vania: o iubește pe Kát'a, soția lui Tihon, iar raporturile sale cu unchiul Dikoj devin din ce în ce mai încordate. Sosește Kát'a, însoțită de bărbatul și soacra ei, Marfa, care îi reproșează fiului lipsa de dragoste. Kát'a este într-adevăr nefericită, își regretă tinerețea pierdută și suferă că bărbatul o lasă mereu cu tiranica Marfa, plecând întotdeauna singur peste tot.

Actul II. Barbara, sora lui Tihon, încredințeaza Kát'ei cheia porții de la grădina în care o așteaptă Boris. După multe ezitări, Kát'a acceptă să-l întâlnească, cu toate că o apasă presentimente sumbre. Întâlnirea are loc, în timp ce Barbara și Vania stau de pază.

Actul III. Kát'a este obsedată de remușcări și, interpretând furtuna cumplită ce se dezlănțuie drept o amenințare, îi mărturisește totul lui Tihon. Apoi, luându-și rămas-bun de la Boris, se aruncă în valurile Volgăi.

Scanned with OKEN Scanner

Opera este realizată de Janáček cu o deosebită măiestrie a conturării personajelor, punând în prim-plan situaţia rivalităţii dintre personalitatea Kát'ei şi cea a Marfei. Episoadele dramatice, pline de realism, sunt caracterizate de o declamaţie incisivă, rapidă, care alternează cu momente descriptive, de un lirism tipic slav. Critica premierei a subliniat modul în care Janáček a reuşit să confrunte problemele existenţei fără a accepta compromisul.

Vulpea cea şireată (Příhody lišky bystroušky)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după o nuvelă de Rudolf Tesnolidek. Premiera – Brno, Narodni Divadlo, 6 noiembrie 1924. Personajele: pădurarul (bar.), vulpea (sopr.), preotul (b.), vulpoiul Gupil (mez.), Haraşta, vânzător de păsări, învăţătorul Paşek, proprietarul hanului, soţia pădurarului, păsări, animale. Acţiunea se desfăşoară într-o pădure imaginară, într-un timp potrivit basmului.

Actul I. Un pădurar a adormit, obosit şi puţin beat. Animalele pădurii nu-l iau în seamă. În goana sa după o broscuţă, un pui de vulpe se apropie de pădurar şi este prins. Pădurarul îl duce acasă, încearcă să-l domesticească, dar vulpişoara, nemaiputând suporta dorul de pădure, reuşeşte să fugă.

Actul II. Ajunsă în pădure, vulpea îşi caută culcuş în vizuina bursucului, pe care, pentru a-l goni, îl ponegreşte în faţa tuturor animalelor. La han, pădurarul se distrează cu prietenii şi bea de necaz că a pierdut vulpea. În drumul spre casă o zăreşte pentru o clipă, în întuneric. Vulpea, la rândul ei, întâlneşte un vulpoi şi, din dragoste fulgerătoare, hotărăşte să se mărite cu el. Nunta este serbată cu mare fast de toate animalele pădurii.

Actul III. A venit toamna şi pădurarul rătăceşte printre copaci. Îl întâlneşte pe păsărar, care se pregăteşte de nuntă. Atrase de mirosul păsărilor, vulpile încearcă să le fure, dar păsărarul trage cu arma şi o omoară pe vulpiţă. A doua zi pădurarul află că logodnica păsărarului a primit în dar o blană de vulpe. Înţelege că nu va mai întâlni niciodată micul animal pe care îl îndrăgise. Tristeţea sa nu este consolată de faptul că, în pădure, viaţa continuă netulburată. În primăvară, pădurarul crede că recunoaşte, în silueta altei mici vulpi, ochii „isteţei".

Cu lumea ei de basm, delicat şi fantezist, opera aceasta reprezintă o originală contribuţie a muzicii cehe la evoluţia teatrului muzical din secolul al XX-lea. Îndrăgostit de cântecul popular, de natură şi de animale, compozitorul a creat una dintre cele mai emoţionante şi lirice partituri ale sale.

Scanned with OKEN Scanner

Cazul Makropulos (Věc Makropulos)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după comedia lui Karel Capek. Premiera – Brno, Teatrul Național, 18 decembrie 1926. Personajele: Emilia Marty, cântăreață (sopr.), Albert Gregor (ten.), Vitek, avocat-asistent (ten.), Kristina, fiica sa (mez.), Jaroslav Prus (bar.), Janek, fiul său (ten.), Dr. Kolenaty, avocat (bar.-b.), un mașinist (b.), Hauk-Šemdorf, diplomat (ten.), o costumieră (alto), o cameristă (alto), voci de bărbați (cor de culise). Acțiunea se desfășoară la Praga în 1922.

Actul I. De mai multe generații ale avocatului Kolenaty, procesul dintre familiile Gregor și Prus sunt o sursă foarte importantă de venituri. Deși a murit ramolit, cu 100 de ani în urmă, Josef Ferdinand Prus declarase că lui Ferdinand Karel Gregor îi revine moștenirea domeniului Kukov. Această indicație nu fusese respectată, fapt care a determinat apelul în justiție al familiei Gregor. Grație cântăreței Emilia Marty, afacerea pare să ia o altă întorsătură. Emilia declară sub jurământ că revendicările familiei Gregor sunt justificate, deoarece Ferdinand Karel Gregor ar fi fiul nelegitim al lui Josef Ferdinand Prus cu cântăreața Eliana McGregor, de la Opera de Curte din Viena. Documentele doveditoare se află la familia Prus. În timp ce avocatul verifică cele spuse, Albert Gregor îi face curte Emiliei, care îl respinge. Avocatul confirmă adevărul aflat de la Emilia, deci Gregor are dreptate.

Actul II. Pe scenă, după repetiție, Emilia primește admiratorii, printre care Vitek, Gregor, diplomatul Hauk-Šemdorf și Janek Prus, logodnicul Kristinei, fiica lui Vitek. Privind-o pe Emilia, diplomatul și-o reamintește pe cântăreața spaniolă Eugenia Montez, care i-a fost metresă cu 50 de ani în urmă. Tatăl Prus mărturisește că a găsit scrisorile Elianei McGregor, care, după opinia sa, este o anume Elina Makropoulos. Emilia încearcă să cumpere scrisorile de la Prus, dar acesta refuză. Ea caută să-l convingă pe Janek să le fure, însă Prus surprinde conversația. Gonindu-l pe fiul său, face o înțelegere cu Emilia, care, pentru a obține scrisorile, trebuie să petreacă o noapte cu el.

Actul III. În camera de hotel a Emiliei, Prus este dezamăgit de noaptea petrecută cu cântăreața, dar, respectând înțelegerea, îi dă documentele. În acest timp, Janek s-a sinucis, neputând suporta relația dintre cei doi. Prus e disperat, Emilia reacționează cu răceală. Avocatul Kolenaty este suspicios, căci dedicația scrisă pe o fotografie de către Emilia, pentru Kristina, este identică cu scrisul Elianei McGregor. În timp ce Emilia schimbă toaleta, bărbații confruntă semnăturile, care au aceleași inițiale, E. M., pe o filieră în care sunt menționate mai multe

Scanned with OKEN Scanner

persoane: Elina Makropoulos, Eliana McGregor, Elsa Müller, Eugenia Montez și, finalmente, Emilia Marty. Toate semnăturile par să aparțină aceleiași mâini. Emilia le povestește istoria vieții sale. S-a născut cu 337 ani în urmă, în 1685, ca Elina Makropoulos. Tatăl ei, alchimist grec și medic al împăratului Rudolf II, a inventat elixirul de viață lungă, pe care l-a experimentat pe propria fiică. De-a lungul secolelor a trăit în diferite țări, cu identități diferite, care figurează în aceste documente. Rețeta elixirului a lăsat-o în casa singurului bărbat pe care l-a iubit, Josef Ferdinand Prus. Reapariția ei în proces avea rațiunea de a recupera rețeta pentru a-și putea astfel prelungi existența. Dar, recunoscând că viața ei nu are niciun scop, că este nefericită, a renunțat la nemurire. Îa documentul-rețetă și i-l oferă Kristinei, care îl aruncă în foc. Emilia moare, ușurată și fericită.

Din casa morților (Z mrtvého domu)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după romanul *Amintiri din casa morților*, de Feodor Dostoievski. Premiera – Brno, Teatrul Național, 12 aprilie 1930. Personajele: Alexandr Petrovici Goriancikov (bar.), Alieia, un tânăr tătar (ten.), Filka Morozov, în închisoare sub numele de Luca Kusmici (ten.), marele ocnaș (ten.), micul ocnaș (bar.), Comandantul (bar.), ocnașul beat (ten.), un ocnaș foarte bătrân (ten.), Skuratov (ten.), Cenukov (bar.), preotul (ten.), un bucătar (bar.), un fierar (b.), o prostituată (mez.), un ocnaș (în rolul lui Don Juan și al brahmanului – bar.), Kedril (ten.), Șapkin (ten.), Cișkov (b.), Cerevin (ten.), gardieni (ten., bar.), ocnași (cor), Elvira, soția croitorului, soția preotului, morarul și morărița, diavolul (roluri mute, interpretate de ocnași). Acțiunea se desfășoară într-o colonie penitenciară din Siberia, în mijlocul secolului al XIX-lea.

Actul I. În zorii unei zile de iarnă este multă agitație în colonia penitenciară, căci se zvonește că vine un nou deținut „politic". Comandantul îl primește pe condamnat, un oarecare Alexandr Goriancikov, cu 100 de lovituri de bici. Cei care privesc acest act abuziv rămân indiferenți, căci face parte din obiceiurile penitenciarului. Prizonierii găzduiesc un șoim incapabil să zboare, parcă simbol al propriului lor destin. Skutarov își amintește de viața sa la Moscova și, înnebunit, dansează până cade în nesimțire. Luka povestește că l-a ucis pe comandantul precedent al penitenciarului.

Actul II. A trecut un an, este vară. Ocnașii demontează o epavă de vapor. Goriancikov s-a împrietenit cu tătarul Alieia. Fiind zi de sărbătoare, un preot binecuvântează penitenciarul și ține o slujbă religioasă.

Scanned with OKEN Scanner

Ocnașii se distrează cu un spectacol improvizat de ei (*Kedril și Don Juan, Frumoasa morăriță*), pe care îl joacă pe o scenă făcută din scândurile epavei. Când se reîntorc în celule, un ocnaș înnebunește și îl atacă pe Alieia.

Actul III. *Tabloul 1.* La infirmerie, seara, Goriancikov îl îngrijește pe Alieia, iar Luka agonizează. Mai mulți ocnași bolnavi își povestesc amintirile. Șapkin povestește despre torturile suportate de el, Cișkov mărturisește că și-a asasinat nevasta, pe Akulka, aflând că fusese cândva ibovnica lui Filka Morozov, care continuase să o iubească și după căsătoria ei. Cișkov îl privește mai atent pe Luca și îl recunoaște pe Morozov. Goriancikov este chemat la Comandant. *Tabloul 2.* În curtea penitenciarului, Comandantul, beat criță, îl anunță pe Goriancikov că este liber, și îi prezintă scuze. Alieia își ia rămas-bun de la el. În momentul în care Goriancikov părăsește colonia, deținuții dau drumul șoimului să zboare. În ochii lor, o clipă, licărește speranța. Apoi reîncepe în colonie munca și viața mizerabilă de fiecare zi.

„În fiecare ființă există o scânteie a lui Dumnezeu" – este mottoul scris de compozitor pe partitura ultimei sale opere, a cărei realizare s-a încheiat puțin înaintea morții. Compozitorul a fost stimulat în abordarea acestui subiect tenebros după ce vizionase la Praga *Wozzeck*, de Alban Berg.

Destinul (Osud)

Operă în trei acte. Libretul de Fedora Bartošová și compozitor. Premiera – Brno, Teatrul Național, 25 octombrie 1958. Personajele: Žviny, compozitor (ten.), Mila Válkov (sopr.), mama lui Mila (alto), Dr. Suda (ten.), Lhotsky, pictor (b.), Konečny (bar.), profesoara Stuhlá (sopr.), un poet (ten.), două doamne (sopr., sopr.), soția majorului (sopr.), copilul ei (sopr. sau copil), Domnișoara Pakovská (sopr.), un student (ten.), o slovacă (alto), soția consilierului (alto), o văduvă tânără (alto), un inginer (ten.), Fanča, o fată (sopr.), doi tineri (ten., b.), Doubel, fiul lui Mila și Žviny (sopr. sau copil, iar în actul 3, ten.), servitoare, servitor (roluri mute), Verva, student (ten.), Součova, Kosinska, studente (sopr., alto), un hotelier (ten.), profesori, studenți (cor). Acțiunea se desfășoară în Moravia secolului XX.

Actul I. Într-o dimineață de vară, în stațiunea balneară Luhačovice, turiștii se întrețin cu veselie, frumoasa Mila fiind cea mai atractivă persoană din societate. Apare pe neașteptate compozitorul Žviny, fostul amant și tatăl copilului ei. În timp ce turiștii pleacă în excursie, cei doi rămân singuri. Sentimentul lor de dragoste mai există încă, despărțirea fiind provocată de mama Milei, care nu a fost de acord cu căsătoria. Când lumea revine, cei doi sunt deja plecați împreună.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Patru ani mai târziu, Mila, compozitorul și fiul lor trăiesc împreună, cu toate că mama tinerei le face viața dificilă. Aceasta se îndoiește de calitățile lui Žviny, ca soț și artist. În timp ce soții răsfoiesc partitura unei opere neterminate, Mila se gândește dacă visurile ei de tinerețe s-au împlinit. Mama Milei intervine, reproșând ginerelui că își face nefericită soția. Într-o criză de nebunie, se aruncă de la balcon, trăgând-o după ea și pe Mila, care încercase să o rețină.

Actul III. Unsprezece ani mai târziu, într-o zi de vară, în sala de la Conservator, studenții pregătesc premiera unei noi opere. Neînțelegând accentele patetice ale muzicii, totul devine în viziunea lor parodic, cerându-i lui Žviny să le explice lucrarea sa. Izbucnește o furtună, în timp ce compozitorul, cuprins de emoție, se identifică cu personajele operei. Fiul compozitorului, care se află printre studenți, strigă numele mamei sale în clipa în care este evocată moartea eroinei. Toți înțeleg atunci că este vorba de destinul personal al artistului. Compozitorul se îndepărtează abătut... opera va rămâne neterminată.

Numeroase momente ale operei reflectă criza de depresie suferită de Janáček, după vârsta de 40 de ani, ca urmare a morții fiicei sale Olga. În stațiunea termală descrisă la începutul operei *Destin*, muzicianul a cunoscut-o pe Kamila Urválková, devenită inspiratoarea sa, o tânără foarte frumoasă, dar cu un destin nefericit. Ea va fi modelul acestei lucrări care nu a fost reprezentată în timpul vieții compozitorului.

NICCOLO JOMMELLI

Niccolo Jommelli (10 septembrie 1714 – 28 august 1774), compozitor al perioadei clasice italiene, ce păstrează încă reflexele stilistice ale barocului, a activat nu numai în Italia, ci și în calitate de maestru de capelă la Viena și Mannheim. Apreciat în mod deosebit de Mozart, a fost unul dintre compozitorii care au contribuit la declanșarea mișcării reformatoare a operei, al cărei reprezentant principal a fost Gluck. A compus în special lucrări dedicate teatrului muzical, dintre care amintim *Ezio, Merope, Demofonte, Cajo Mario, Don Trastullo, Didona abandonatta, Artaserse, Demetrio, L'Ifigenia, Attilio Regolo, Enea nel Lazio, L'Olimpiade, Fetonte, Armida abandonatta.*

Didona abandonată (Didona abandonatta)

Melodramă în trei acte. Libretul de Metastasio. Premiera – Roma, Teatro di Torre Argentina, 28 ianuarie 1747. Personajele: Didona, regina Cartaginei (sopr.), Enea (ten.), Jarba, regele maurilor, sub numele de Arbace (b.),

Scanned with OKEN Scanner

Selena, sora Didonei (sopr.), Araspe (ten.), confidentul lui Jarba, Osmide, confidenta Didonei (contralto), soldați troieni și mauri. Acțiunea se desfășoară în Antichitate, la Cartagina.

Actul I. Enea îi mărturisește Selenei, care îl iubește în taină, și lui Osmide că intenționează să o părăsească pe Didona pentru a urma îndemnurile umbrei tatălui său. Totuși, nu îndrăznește încă să-i spună Didonei că va pleca. În palat sosește regele maurilor, trecând sub numele lui Arbace, ministrul său. El reamintește reginei că aceasta i-a refuzat cererea în căsătorie sub pretextul că rămâne credincioasă memoriei soțului ei mort. Totuși, s-a aflat că acum intenționează să se mărite cu Enea. El propune să se facă pace între țările lor, cu condiția de a obține căsătoria și, totodată, viața lui Enea. Refuzat, regele urzește un plan de răzbunare împreună cu Osmide pentru a lua tronul Didonei. El ordonă unui soldat să-l ucidă pe Enea, apoi încearcă chiar el să înfăptuiască omorul, dar este dezarmat de Araspe. Rămași singuri, Enea îi spune Didonei că dorește să plece și, în fața reacției violente a reginei, promite să mai amâne despărțirea.

Actul II. Araspe îi declară dragoste Selenei, care-i spune că iubește pe altcineva. Deoarece a solicitat eliberarea lui Jarba, Enea este acuzat de Didona de lipsă de loialitate. Pentru a-l contraria, regina acceptă de formă cererea în căsătorie a regelui maurilor. În fața reacției celui iubit, ea revine asupra hotărârii. Jarba jură că se va răzbuna.

Actul III. În port, Enea se pregătește să se îmbarce, când este atacat de mauri, în frunte cu regele. Jarba, dezarmat, este cruțat de Enea. Deși Didona, apoi Selena au vrut să-l înduplece să nu le părăsească, pentru Enea nu mai contează decât lupta pentru glorie. În timp ce corabia se îndepărtează, Cartagina este mistuită de incendiul provocat de Jarba. Didona refuză orice propunere și, aflând că însăși sora ei o trădase, se aruncă în flăcări. Drama se încheie cu apariția zeului Neptun.

Pentru această operă, Jommelli a scris trei versiuni deosebite. După cea italiană, din 1747, a urmat versiunea de la Viena din 1749 și, mai târziu, cea de la Stuttgart din 1763, fiecare dintre acestea propunând, pe același text de Metastasio, soluții muzicale deosebite.

MAURIZIO KAGEL

Maurizio Kagel (n. 24 decembrie 1931), compozitor argentinian, și-a promovat propriile concepții începând cu *Musica para la torre* pentru sunete concrete și instrumentale, ce ilustrează interesul față de noile

Scanned with OKEN Scanner

surse sonore și față de aspectul vizual al interpretării. Își face debutul european în 1958, prin frecventarea cursurilor de vară de la Darmstadt. Stabilit în Germania, Kagel a devenit purtător de cuvânt al unei culturi, al unei concepții asupra muzicii și vieții, străine de Europa. Preferând umorul pedanteriei, provocarea kageliană nu este niciodată gratuită și se transformă într-o adevărată învățătură. Astfel, o a doua ascultare se arată aproape întotdeauna necesară pentru a trece peste amuzamentele vizuale pe care compozitorul obișnuiește să le pună în contrapunct cu căutările de scriitură cele mai austere. Catalogul lui Kagel numără titluri care, în cea mai mare parte, au o dimensiune vizuală: *Pe scenă*, *Stadttheater*, *Mare nostrum*, *Die Eschöpfung der Welt* și *Aus Deutschland* sunt lucrări de scenă. Kagel tratează fiecare cântăreț ca solist, de unde rezultă o mare dificultate de execuție. Mai citățm *Bestiarium* (fabule pentru două scene), *Exposition*, *Kantrimusik*, *Ludwig Van*, *Patru grade*, *Mitternachtstük*, pe texte din jurnalul lui R. Schumann, lucrări radiofonice, muzică de cameră.

Teatrul de Stat (Stadttheater)

Compoziție muzical-scenică în nouă părți. Premiera – Hamburg, Staatsoper, 25 aprilie 1971. Executanți: cinci instrumentiști sau actori; bandă magnetică preînregistrată; patru soprane, patru alto, patru tenori, doi baritoni, doi bași; cor – 15 soprane, 15 alto, 15 tenori, 15 bași; între 16 și 76 participanți, cântărețe sau cântăreți; cinci până la șapte instrumentiști, majoritatea percuționiști; șapte executanți, bărbați și femei; cel puțin doi instrumentiști pentru fiecare pupitru de suflători, coarde și percuții; 10 – 76 participanți și producători de sunete diverse.

Argument. Partea I. „Repetoire". Pe *noninstrumente* (închidere de fermoar, hârtie celofanată, farfurii, perii metalice, jucării cu ciocănele, sticle etc.) actorii și instrumentiștii soliști produc sunete și zgomote, fiecare concurându-l pe celălalt.

Partea a II-a. „Einspieluntgen". Benzi preînregistrate se suprapun peste alte lucrări la alegere.

Partea a III-a. „Ensemble". 16 soliști reprezentând fiecare categorie vocală etalează posibilitățile glasului (pe silabe fără sens), formând cupluri tradiționale și insolite, revelând poziții hieratice sau inventând altele noi.

Partea a IV-a. „Debüt". 60 de soliști de cor imaginează orice fel de rol arhicunoscut, de la cerșetoare la rege.

Scanned with OKEN Scanner

Partea a V-a. „Saison". Diferite grupe caută originalitatea vocii apelând la bruitaje, întregul moment fiind plasat în decoruri de spectacole ale stagiunii în curs de desfășurare.

Partea a VI-a. „Spielplan". Obiecte uzuale și jucării sunt utilizate ca instrumente de percuție.

Partea a VII-a. „Kontra-Danse". Niște nondansatori își propun să execute figuri complicate de balet tradițional.

Partea a VIII-a. „Frei-Fahrt". Mai multe instrumente încearcă să producă sunete neobișnuite pentru a acompania scene imaginare de operă.

Partea a IX-a. „Parket". Corul și soliștii produc împreună o suită de acorduri imuabile, totodată executând exerciții fizice de suplețe.

Lucrarea este o comandă a directorului Operei din Hamburg, compozitorul Rolf Liebermann. Se urmărește demontarea și teatralizarea mecanismelor audiției și producției muzicale pe coordonatele comicului și minimalizării, în conformitate cu ideea compozitorului, potrivit căruia „Activitatea muzicală este de un comic involuntar". Totodată prin *Stadttheater*, Kagel vrea să ofere imaginea statului ca teatru, critica sa având astfel un dublu sens aluziv – artistic și social.

ZOLTÁN KODÁLY

Zoltán Kodály (16 decembrie 1882 – 6 martie 1967), asemeni lui Bartók, a studiat și a realizat anchete etnomuzicologice în zonele rurale din Ungaria. La Paris, a urmat cursurile lui Widor, la Conservatoire National, descoperind debussysmul. Profesor de teorie la Academia din Budapesta, întreprinde deplasări pentru culegerea și notarea melodiilor populare ungurești simultan cu preocupările de compozitor și pedagog. Creația lui se poate împărți în două orientări – lucrări de formă clasică și lucrări înscriindu-se în preocupările didactice, prin care arta lui Palestrina este reactualizată în contactul cu melodica și ritmica din cântecul popular ungar. Activitatea creatoare a lui Kodály cuprinde muzică de cameră, simfonică, vocal-simfonică. Stilul își datorează particularitatea ritmicii ungare, armoniei modale naturale, structurii clasice, procedeelor impresioniste. Creația corală a lui Kodály este foarte amplă, variată, utilizând cântece, balade, povești, melodii populare. Dintre lucrările scenice, amintim originala povestire muzicală *Hary Janos* și comedia lirică *Szekely fono*. Merită adăugată eficiența **metodei Kodály** în învățământul muzical, originală soluție modernă a studiului muzicii, realizând sinteza între tradiție și ființa artistică a melodiei populare.

Scanned with OKEN Scanner

Hary Janos

Comedie lirică în patru aventuri, cu Prolog și Epilog. Libretul de Bela Paulini Zsolt Harsanyi (texte de proză și cântece populare). Premiera – Budapesta, Opera Regală, 16 octombrie 1926. Personajele: Hary Janos (bar.), Őrzse, logodnica lui (mez.), împăratul Franz al Austriei (rol vorbit), Napoleon (bar.), Marie Louise, fiica împăratului, soția lui Napoleon (mez.), Marci, vizitiul Mariei Louise (b.), Ebelasztin (ten.), general Kruzifix, general Dufla, contesa Melusina, baroana Estrella, santinelă germană, santinelă rusă, trei husari, doi artileriști, lacheu, paznic, intendent, primarul satului, țărani (roluri vorbite), tineri, curteni (cor). Acțiunea se desfășoară la Nagyabony, la Viena, în Italia de Nord, spre 1810, în timpul Războaielor napoleoniene.

Prolog. La hanul de la Nagyabony, veteranul Hary Janos își povestește o dată în plus aventurile.

Prima aventură. La frontiera cu Rusia, Hary, însoțit de logodnica sa, este husar în Armata Imperială. Într-o zi, paznicii de frontieră refuză să o lase să treacă pe Marie Louise, fiica împăratului Franz. Janos intervine și împinge ghereta postului de gardă dincolo de frontieră, poftindu-i pe Marie Louise și pe soțul ei, Napoleon, să treacă spre Viena. Recunoscătoare, Marie Louise îl ia pe Janos cu ea la Viena pentru a deveni gardianul împăratului. Őrsze primește permisiunea să-l însoțească.

A doua aventură. La curtea imperială, Janos – devenit sergent-șef – îngrijește guta împăratului și îi ține iapa. Cavalerul Ebelasztin este gelos pe Janos și vine să anunțe o nouă declarație de război a lui Napoleon, comunicată într-o scrisoare pe care o păstra în buzunar. În grabă, având încredere în el, împăratul îl numește pe Janos comandant și îl trimite să lupte împotriva lui Napoleon.

A treia aventură. Janos a ajuns colonel și, învingându-l pe Napoleon aproape de Milano, îl capturează. În semn de recunoștință, generalul Kruzifix îi oferă gradul lui Napoleon. Când Marie Louise își vede soțul tremurând de frică, îl abandonează și vrea neapărat să se căsătorească cu noul general. Dar logodnica lui Janos protestează.

A patra aventură. Marie Louise s-a separat de Napoleon și se pregătește de nuntă, împăratul oferindu-i lui Janos, ca dar de căsătorie, jumătate din imperiul său. Dar Janos renunță la toate onorurile și la căsătorie, căci vrea să se întoarcă acasă, cu logodnica. Împăratul îl scutește de îndatoririle sale militare.

Scanned with OKEN Scanner

Epilog. Întorși acasă, Janos s-a căsătorit cu Őrsze și au trăit fericiți până la moartea ei. Odată cu ea dispare însă și singurul martor ocular al aventurilor lui Janos. Dar cine ar îndrăzni să se îndoiască de spusele acestuia?

Compozitorul explică astfel, la editura Universal Verlag, tâlcul lucrării sale: „Toți ungurii sunt visători, fugind de secole din fața tristei realități..., refugiindu-se în lumea iluziilor. Fanfaronadele lui Hary Janos sunt mai mult decât un vis, sunt veritabile poeme. Or, se știe, autorii poemelor eroice nu sunt eroii, ci părinții lor. Ce a trăit Janos nu este adevărat, dar ar putea fi. Reîntoarcerea la hanul din satul său este un simbol tragic. În mizeria sa, este totuși fericit, ca un rege al propriilor vise".

ERICH KORNGOLD

Erich Korngold (29 mai 1897 – 29 noiembrie 1957), compozitor american de origine austro-ungară, a acordat o atenție deosebită genurilor muzical-scenice. A compus mai multe opere – *Der Ring des Polykrates, Violanta, Die tote Stadt, Das Wunder der Heliane* – caracterizate de o muzică în manieră postromantică spectaculoasă. I se datorează, de asemenea, redactarea unei versiuni muzicale modernizate a operetei *Liliacul*, de Johann Strauss (1933).

Orașul mort (Die tote Stadt)

Operă în trei acte. Libretul de Julius și Erich Korngold (cu pseudonimul Paul Schott) după piesa *Mirage*, inspirată de romanul *Bruges-La Morte*, de Georges Rodenbach. Premiera – Hamburg și Köln, 4 decembrie 1920. Personajele: Paul (ten.), Marietta, dansatoare și spectru al Mariei, soția lui Paul (sopr.), Frank, prietenul lui Paul (bar.), Brigitta, cameristă (mez.), Fritz, „Pierot" (bar.), Contele Albert (ten.), dansatori, burghezi, copii, călugărițe. Acțiunea se desfășoară la Bruges, în finalul secolului al XIX-lea.

Actul I. Paul, de curând văduv, și-a făcut în Bruges un veritabil sanctuar al amintirilor, dominate de tabloul soției sale defuncte, Maria. Îngrijorat, prietenul Frank îl vizitează, fiind impresionat de exaltarea lui Paul, care a întâlnit o femeie ce seamănă extraordinar cu Maria. Invitată în casă, dansatoarea Marietta ajunge să-l cucerească și, întâmplător, descoperă portretul soției lui Paul, în care se recunoaște. După plecarea ei, Paul se întreabă stupefiat dacă nu cumva femeia din portret s-a reîntors.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Ca într-un vis, se vede în fața casei dansatoarei, atras de o femeie vie care o evocă pe cea moartă. La întoarcerea trupei de actori și dansatori, pare că Marietta improvizează rolul Helenei din *Robert le Diable* pentru a-l seduce și provoca pe Paul. Dar, pentru a deveni a lui, nu acceptă decât patul aflat sub portretul Mariei.

Actul III. A doua zi dimineața, Marietta se dorește învingătoarea fantomei Mariei. De la balconul camerei asistă cu Paul la ceremonialul desfășurat în Bruges de ziua Sfântului Sânge. Pentru a-l domina pe bărbat, improvizează un dans învăluindu-se în cosițele Mariei, păstrate de către Paul într-o cutie. Într-o exaltare extremă, el o sugrumă cu aceste cosițe, ca și cu o funie. Obscuritatea se destramă, Paul se trezește din coșmar, în jurul său lucrurile se află în ordine, totul nu a fost decât halucinație. Camerista își vede de treabă, Frank se arată același bun prieten. Paul se decide să părăsească Bruges-La Morte și prezența prea apăsătoare a amintirii soției sale. Moartea și viața vor porni pe drumuri diferite.

ERNST KRENEK

Interesul lui *Ernst Krenek* (23 august 1900 – 22 decembrie 1991) pentru operă s-a conturat din timpul când era consilierul artistic al Stadttheater din Kassel. Aici a creat deja unele lucrări muzical-scenice care preced cea mai celebră partitură a sa, *Jonny spielt auf*. Emigrând în Statele Unite în 1938, va deveni profesor la universitățile americane, stabilindu-se definitiv la Palm Springs. Printre creațiile sale de gen mai amintim *Der Sprung über der Shatten*, *Orpheus und Euridike*, *Der Diktator*, *Der geheime Königreich*, *Die Ehre der Nation*, *Leben des Orest*, *Karl V*, *Tarquin*, *Dark Waters*, *Pallas Athene Weint*, *The Belltower*, *What Price Confidence?*, *Der goldene Bock*. Se adaugă spectacole muzicale de televiziune, operete, balete, piese orchestrale, muzică de cameră și muzică vocală. Stilistic, Krenek este unul dintre primii compozitori ai secolului trecut, de orientare „postmodernă" prin stiluri diverse, îmbinare a expresionismului cu jazzul și muzica electronică.

Jonny conduce dansul (Jonny spielt auf)

Operă în două părți, 11 tablouri. Libretul de compozitor. Premiera – Leipzig, Stadttheater, 10 februarie 1927. Personajele: Max, compozitor (ten.), Anita, cântăreață (sopr.), Jonny, negru, violonist de jazz-band (bar.), violonistul virtuoz Danielo (bar.), Yvonne, cameristă (sopr.), impresarul

Scanned with OKEN Scanner

(b. buffo), directorul de hotel (ten.), un angajat la căile ferate (ten.), trei polițiști (ten., bar., b.), un groom, un paznic, un polițist, doi șoferi, o vânzătoare, un hamal (roluri mute), clienți de hotel, călători, vocea ghețarului (cor). Acțiunea se desfășoară într-un mare oraș al Europei Centrale, la Paris, în Alpii înalți, în perioada începutului de secol XX.

Partea I. Compozitorul Max și cântăreața Anita întreprind o excursie pe un ghețar. Prin cuvintele sale drăgăstoase, Anita îl face pe Max să uite gândurile triste. Dar singurătatea o înspăimântă și se grăbește spre hotel, unde reîncepe de îndată să se pregătească pentru opera lui Max. Violonistul virtuoz Danielo intervine ca s-o protejeze de insistențele lui Jonny, violonistul de jazz. Este ocazia pentru a-i atrage atenția asupra lui, dorindu-și o relație cu Anita. A doua zi, este suprins că ea caută totuși compania lui Max. Când îi cere o amintire, Anita îi dăruiește un inel. Între timp, Jonny i-a jucat o festă, schimbând vioara de preț a lui Danielo cu un banjo ce-i aparținea Anitei. Violonistul reclamă furtul și este învinuită de către director camerista și iubita lui Jonny, Yvonne. Anita o angajează imediat.

Partea a II-a. Danielo se gândește la o răzbunare. O roagă pe Yvonne să-i ducă lui Max inelul primit de la Anita. Max se întristează, căci Anita a lipsit noaptea, iar inelul pare a fi o dovadă a infidelității sale. Ca urmare, încearcă să se arunce în prăpastia ghețarului, dar vocea ghețarului îl sfătuiește să reflecteze. De departe, prin difuzorul de la hotel, ajunge până la el o melodie pe care a compus-o, cântată de Anita. Dragostea lui se înflăcărează din nou. Jonny luase vioara lui Danielo pentru a o acompania pe Anita. Recunoscând sunetul viorii sale, Danielo cheamă poliția. Înainte ca aceasta să sosească, Jonny a fugit la gară, unde îl zărește pe Max însoțind-o pe Anita care pleacă în America. Imediat ascunde vioara printre bagaje. Compozitorul este urmărit și arestat ca suspect de furt, ceea ce Danielo se grăbește să-i povestească Anitei, profund tulburată. Dar Yvonne intervine ca martor al întâmplării, disculpându-l pe Max, deși Danielo încearcă să o împiedice. În îmbulzeală, el cade sub roțile unui tren care intra în gară. Eliberat de poliție, Max are timp să o regăsească pe Anita și pleacă cu ea. Erou al zilei și al momentului, Jonny, omul și artistul viitorului, cântă la prețioasa vioară muzica sa.

Opera lui Krenek reflectă epoca anilor '30, cu referințele la alegerea locurilor de munte, hotel, gară și prezența de ultimă oră a radioului, a orchestrelor de jazz. Extrem de bine primită la premieră, cu 500 de

Scanned with OKEN Scanner

reprezentații într-o stagiune și 70 de teatre care au înscris-o imediat în repertoriu, lucrarea a fost interzisă de social-democrați sub calificativul de „artă degenerată".

Dictatorul (Der Diktator)

Operă tragică într-un act, două tablouri. Libretul de compozitor. Premiera – Wiesbaden, Stadttheater, 6 mai 1928. Personajele: dictatorul (bar.), Charlotte, soția lui (sopr.), ofițerul (ten.), Maria, soția lui (sopr.), un curier, un groom, un infirmier, un detectiv (roluri mute). Acțiunea se desfășoară într-o țară oarecare, după Primul Război Mondial.

Act unic. În momentul în care dictatorul declară război unei mici țări vecine, soția lui îi reproșează, fără efect, că este inutilă o astfel de baie de sânge provocată de el. Dictatorul își toarnă un pahar de vin și o privește pe Maria, care, în sanatoriul vecin, îl îngrijește pe soțul ei, orb de război. Maria ar vrea să-l ucidă pe cel care a provocat acest război, dar, în loc să acționeze, se lasă antrenată într-o dispută cu dictatorul. El are ultimul cuvânt și Maria este constrânsă să se supună poftelor lui. Văzând atitudinea de agresivitate posesivă a dictatorului, Charlotte îl împușcă, dar o nimerește pe Maria. În fața corpului neînsuflețit al soției sale, orbul întreabă dacă s-a împlinit totul.

Regatul secret (Der geheime Königreich)

Basm liric într-un act. Libretul de compozitor. Premiera – Wiesbaden, Stadttheater, 6 mai 1928. Personajele: regele (bar.), regina (sopr.), nebunul (bar.), rebelul (ten.), trei doamne care cântă (sopr., mez., alto), doi revoluționari (ten., b.), un paznic (ten.), rebeli, dansatori, doamne de onoare ale reginei (cor). Acțiunea se desfășoară într-o țară feerică și un timp feeric.

Act unic. Într-un regat, poporul a declanșat o răscoală. Regele predă nebunului însemnele puterii sale. Regina urmărește întâmplările și descoperă un frumos prizonier rebel, atent doar la coroană, pe care vrea să o dea poporului. Cu toate forțele sale, regina încearcă să smulgă nebunului costumul și însemnele puterii. Ea îl eliberează pe rebel, care, imediat, incită poporul să asedieze palatul, obligându-i astfel pe regină, pe nebun și pe regele costumat în nebun să fugă. Rebelul o prinde pe regină, exprimându-și dorința de a căpăta el însemnele puterii. Regina se dezbracă în intenția de a-l seduce, dar, în momentul în care rebelul vrea să se arunce asupra ei, se transformă într-un arbore. Pe de altă parte, regele, dezamăgit, caută moartea. Cum insurgenții nu-l recunosc,

Scanned with OKEN Scanner

fiind costumat în nebun, soluția lui este sinuciderea. Dar iată că pădurea este inundată de lumină și, ca prin farmec, descoperind frumusețea naturii, regele adoarme împăcat cu sine.

Onoarea națiunilor (Die Ehre der Nation)

Operetă burlescă într-un act. Libretul de compozitor. Premiera – Wiesbaden, Stadttheater, 6 mai 1928. Personajele: Adam Ochsenschwanz, campion de box (b.), Evelyne, soția lui (sopr.), Gaston, maestru de balet (ten.), profesorul Himmelhuber (bar.), Anna Maria Himmelhuber, fiica sa (mez.), un jurnalist (ten.), un consilier al guvernământului (ten.), Ottocar, servitorul lui Ochsenschwanz (rol mut), o cameristă (figurantă). Acțiunea se desfășoară într-o sală de antrenament de box, în zilele noastre.

Act unic. Boxerul Ochsenschwanz este enervat de cursurile de dans pe care Gaston le predă soției sale, fiindu-i teamă că îi este infidelă. De fapt, pe ea o interesează mai mult Gaston decât dansul. Surprinzând cuplul cum schimbă pe furiș un sărut, boxerul își pierde cumpătul, distruge cu pumnii o masă și își încuie soția. Între timp, Gaston se refugiază într-o altă încăpere. Este momentul în care o studentă, Anna Maria, se strecoară în sala de box pentru a obține un autograf de la campion. Descoperită de Gaston, ea se deghizează în manechin de antrenament. Acum sosește și tatăl fetei, profesorul Himmelhuber, pentru a remite campionului o diplomă de *Doctor Honoris Causa*. Entuziasmat, boxerul execută o directă asupra manechinului, care cade K.O. Profesorul o recunoaște pe fiica sa leșinată și îl acuză pe Ochsenschwanz de deturnare de minore. Furios de acuzație, boxerul se îndreaptă spre mașina de antrenament. Gaston o pune în mișcare și, profitând de zgomot, fuge apoi cu Evelyne. Boxerul este condamnat să se antreneze, fără oprire, cu mașina respectivă, pe care nu are cine să o decupleze. Sosește un consilier al guvernământului pentru a-l invita pe campion la Jocurile Olimpice. El nu îndrăznește să oprească mașina infernală de teamă să nu-l deranjeze pe boxer.

Cele trei opere într-un act fac parte dintr-un proiect al lui Ernst Krenek de variațiuni absurde și oarbe, care conțin atât de puțină logică și credibilitate încât s-ar putea aprecia că sunt reale. Ideea propusă afirmă că lumea este de neînțeles, deci îngrijorătoare. Acesta este mesajul unui compozitor de 28 de ani, într-un ciclu de trei opere, în care secțiunea mediană, *Regatul secret*, are rolul de mișcare lentă, lirică. Ciclul a fost redescoperit de abia în 1980, la Mineapolis, începând o nouă carieră teatrală.

Scanned with OKEN Scanner

Carol Quintul (Karl V)

Dramă muzicală în două părți. Libretul de compozitor. Premiera: prima versiune – Praga, Neues Deutsches Theater, 22 iunie 1938; a doua versiune – Düsseldorf, Deutsche Oper am Rhein, 11 mai 1958. Personajele: Carol Quintul (bar.), Juana, mama sa (alto), Eleonore, sora sa (sopr.), Ferdinand, fratele său (ten.), Isabella, soția sa (sopr.), Juan de Regla, confesorul (rol vorbit), Henri Mathys, medicul personal (rol vorbit), Francisco Borgia, iezuit, fostul intendent al împărătesei (ten.), Alarcon, Alba, Frundsberg, Lannoy, căpitani ai împăratului (roluri vorbite), un cancelar al împăratului (rol vorbit), François I (ten.), Frangipani (ten.), Papa Clement VII (rol vorbit), Mauriciu de Saxa (rol vorbit), un partizan al lui Luther (ten.), un căpitan protestant (rol vorbit), sultanul Soliman (b.), astrologul curții (ten.), patru spirite (sopr., sopr., mez., alto), vocea lui Dumnezeu, aprinzători de lumânări, ecleziaști, eretici spanioli, doamne, călugărițe, popor spaniol și german, voci ale morților (cor). Acțiunea se desfășoară în Europa în anul 1558.

Partea I. Ajuns la sfârșitul zilelor, după abdicare, dornic de odihnă, Carol Quintul îi face o vizită călugărului Juan de Regla. Vocea lui Dumnezeu l-a chemat să-și facă socotelile și dorește să i se confeseze lui Juan de Regla, o mărturisire completă a dilemelor sale – simbolizate prin arme. În tinerețe, avusese proiectul de a reînnoi regatul creștin. Dar despărțirea lui Luther de biserica catolică îl pusese la grea încercare privitor la unitatea statală. Îndoielile sale nu reprezentau o lipsă de credință, ci un rezultat al conjuncturilor politice. În fapt, interesele naționale se opuneau unității religioase, iar regele Franței, Francisc I, refuza să semneze pacea. Francisc I se căsătorise cu Eleonore, sora lui, dar acest fapt nu îl împiedica pe regele francez să-i întărâte pe turci împotriva lui Carol, în timp ce germanii jefuiau Roma. De aici decurge și conflictul cu Papa și întărirea puterii protestanților. Carol a luat măsuri nemiloase împotriva ereticilor. Numai pierderea soției sale l-a făcut mai sensibil la suferințele altora, și mai ales la disperarea ereticilor spanioli. Atunci a început să se întrebe dacă mijloacele sângeroase întrebuințate erau cele potrivite și bune. Ajuns la acest moment al mărturisirilor, Carol Quintul își pierde cunoștința.

Partea a II-a. Confesiunile lui Carol Quintul trezesc îndoielile lui Juan. Iezuitul Francisco Borgia încearcă să le împrăștie, îndrumându-l spre trăinicia credinței. Îi reproșează lui Carol o anume moliciune religioasă. Lui Juan îi este milă de Carol, sentiment nereceptat de Borgia, deoarece stă în calea îndeplinirii misiunilor asumate. Când se trezește din leșin, Carol povestește cum a vrut să întrebuințeze forța pentru îndeplinirea

Scanned with OKEN Scanner

idealului tinereții sale. După moartea lui Luther, a ordonat convertirea tuturor protestanților germani la catolicism. Dar această măsură i-a îndepărtat poporul și a întărit poziția adversarului său religios, sultanul Soliman, ceea ce l-a determinat, în ultimă instanță, să abdice. Juan admite că acțiunile lui Carol sunt justificate de constrângerile exterioare, dar Borgia îi impune muribundului o mărturisire integrală a căinței sale.

Pentru a demonstra ascensiunea nefastă a național-socialiștilor în anii '30, Krenek a imaginat această dezbatere asupra puterii universale păstrând drept model maniera lui Tolstoi de a aborda ideile politice privitoare la dorința de unitate a Europei. În acest scop, compozitorul a ales ca limbaj muzical utilizarea dodecafonismului. *Carol Quintul* este prima operă din istoria teatrului liric în care un compozitor respectă cu strictețe tehnica dodecafonică.

EDOUARD LALO

Compozitor și violonist romantic francez, cunoscut mai ales pentru muzica sa de concert, *Edouard Lalo* (27 ianuarie 1823 – 22 aprilie 1892) a arătat un oarecare interes și pentru teatrul muzical. Prima sa lucrare scenică, *Fiescque*, nu a cunoscut un succes deosebit, în schimb renumele său s-a impus cu *Le Roi d'Ys*, operă ce sintetizează tradiția stilului de *grand opéra* cu simfonismul francez de la sfârșitul romantismului, la fel ca ultima sa lucrare de gen, *La Jacquerie*, neterminată.

Regele Ys-ului (Le Roi d'Ys)

Operă în trei acte. Libretul de Edouard Blau. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 7 mai 1888. Personajele: Regele Ys-ului (b.), Margared și Rozenn, fiicele sale (sopr., sopr.), Mylo (ten.), Karnac (bar.), Sfântul Corentin (b.), Jahel (bar.), nobili, luptători, soldați, popor. Acțiunea, inspirată de o legendă, se desfășoară în Bretania.

Actul I. În fața palatului regal din Ys mulțimea sărbătorește finalul războiului și logodna lui Margared, fiica regelui, cu Karnac, care pune capăt dușmăniei acestuia. Sora sa, Rozenn, află de la Margared că inima ei a fost dăruită altcuiva și că este profund nefericită la gândul că trebuie să se mărite cu dușmanul țării sale. Rozenn se întâlnește cu Mylo, pentru care are o iubire împărtășită. În timpul ceremoniilor care pregătesc nunta, Rozenn o anunță pe Margared că cel de care era îndrăgostită s-a reîntors împreună cu Mylo. Reacția acesteia este violentă. Spre consternarea tuturor, îl respinge în public pe Karnac, iar acesta jură că va distruge cetatea Ys-ului.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Din palat, Margared vede cum se adună armatele lui Karnac, în timp ce Mylo pregătește apărarea. Aflăm astfel secretul iubirii sale chiar pentru cel îndrăgostit de sora ei, Rozenn. Din umbră, asistă la binecuvântarea pe care Regele le-o dă lui Rozenn și lui Mylo. Rămasă cu sora ei, o amenință cu ura unei rivalități fără iertare. Încleștarea armatelor este scurtă, iar Mylo, învingător, mărturisește că a fost ajutat de Sfântul Corentin, ocrotitorul cetății. Margared îl întâlnește pe Karnac și, în loc de dragoste, îi oferă fructul răzbunării: vor deschide ecluzele și cetatea va fi inundată de apele mării. Trecând prin fața statuii Sfântului Corentin, Margared are senzația că acesta îi interzice să săptuiască o astfel de crimă.

Actul III. Mylo vine să o întâmpine pe logodnica sa și pleacă cu cortegiul spre capelă. În timp ce se desfășoară *Te Deum*-ul, Margared și Karnac se strecoară în castel. Când Rozenn, Mylo, Regele și suita ies din capelă, se aude vuietul apelor care năvălesc. Margared mărturisește că ea a instigat totul, dar l-a ucis pe Karnac. În timp ce apele cresc, Margared, în transă, are viziunea unei victime necesare pentru ca apele să se retragă. Ca să-și răscumpere faptele, se aruncă în valuri. Ca prin miracol, totul se liniștește, iar poporul mulțumește Sfântului Corentin că i-a salvat de la pieire.

RUGGERO LEONCAVALLO

Destinul artistic al lui *Ruggero Leoncavallo* (8 martie 1858 – 9 august 1919) este legat de triumful unei singure lucrări, *I Pagliacci*, considerată și unul dintre manifestele verismului în opera italiană. Deși prin cultură și măiestrie atinge cotele artistice ale celor mai importanți exponenți ai verismului, lucrările sale ulterioare au parcurs un drum efemer nu numai din cauza comparației cu alte capodopere ale timpului, ci și pentru că elementul de noutate nu a avut consistența suficientă ca să evite repetările. Iată, din titlurile creației sale, câteva mai reprezentative: *I Medici*, *Chatterton*, *La Bohème*, *Zazà*, *Maia*, *Zingari*, *La Reginetta delle Rose*, *Oedipo Re*.

Paiațe (I Pagliacci)

Operă în două acte, cu Prolog. Libretul de compozitor după un fapt divers. Premiera – Milano, Teatro Dal Verme, 21 mai 1892. Personajele: Nedda (sopr.), Canio, șeful trupei de comedianți, soțul Neddei (ten.), Tonio, clovn (bar.), Peppe, actor (ten.), Silvio (bar.), țărani. Acțiunea se desfășoară într-un sat din Calabria, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Prolog. Compozitorul le propune spectatorilor să asiste la o istorie „adevărată". Muzica este prezentată de interpretul lui Tonio.

Actul I. Într-un sat, poposește, întâmpinată cu entuziasm de țărani, o trupă de teatru ambulant, alcătuită din clovnul Tonio, Peppe și cuplul Canio (șeful trupei și Nedda, tânăra lui soție). Toți se tem de gelozia feroce a lui Canio, totuși Tonio îi declară tinerei femei iubire. Respins cu dispreț, promite să se răzbune. Rămasă singură, Nedda îl așteaptă pe tânărul Silvio, care i-a promis să o elibereze de tirania lui Canio. Tonio îi spionează și îl avertizează pe Canio că, după spectacol, Nedda îl va părăsi. Nebun de gelozie, Canio îmbracă haina de paiață.

Actul II. Începe spectacolul, dar după ce Peppe-Arlechin își cântă serenada, Canio confundă situația din piesă cu propriul destin, insistând să afle cine este amantul Neddei. Femeia refuză cu îndărătnicie orice răspuns, căzând sub lovitura de cuțit a lui Canio. Silvio, încercând s-o salveze, are aceeași soartă. Drama se încheie cu celebra replică a lui Canio, rostită în fața publicului înmărmurit: „Comedia s-a sfârșit !".

Așa cum încearcă să lămurească încă din *Prolog*, compozitorul a dorit să ofere publicului o frântură din viața artiștilor care, dincolo de scenă, se confruntă cu dureri și bucurii omenești. Tipică pentru teatrul liric verist, opera lui Leoncavallo îmbină elanul melodic italian cu o complexitate de scriitură orchestrală ce vădește unele influențe ale simfonismului european. Este una dintre celebrele lucrări care figurează în repertoriul permanent al teatrelor de gen.

Zazà

Operă în patru acte. Libretul de compozitor după comedia lui C. Simon și P. Berton. Premiera – Milano, Teatro Lirico, 10 noiembrie 1900. Personajele: Zazà (sopr.), Anais, mama ei (mez.), Nathalie, servitoarea Zazei (sopr.), Floriane, cântăreață (mez.), doamna Dufresne (sopr.), Émile Dufresne (ten.), Courtois, impresar (bar.-b.), Bussy, jurnalist (bar.), Auguste, hangiu (ten.), Marc, angajat în casa Dufresne (ten.), dansatori, cântăreți, clovni, pompieri, oameni de teatru. Acțiunea se desfășoară în Franța, la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Actul I. Lansată la teatrul Alcazar din Saint-Étienne, cântăreața Zazà cunoaște la sfârșitul unui spectacol un jurnalist însoțit de prietenul său Émile. Îndrăgostită de acesta din urmă, Zazà se vede respinsă din prejudecata că o cântăreață reprezintă un mediu lipsit de interes. Câteva seri mai târziu, într-o discuție aprinsă cu Émile, Zazà reușește să-l cucerească.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. După o perioadă de timp, în care cei doi împărtășesc o viață fericită, Émile pleacă în America. Impresarul o asigură însă pe Zazà că, de fapt, Émile se află într-o altă companie, ceea ce o determină să abandoneze totul și să-și reia cariera întreruptă.

Actul III. Émile, căsătorit și tatăl unei fetițe, s-a hotărât să emigreze pentru a rupe legătura sa cu Zazà. Aceasta, descoperind realitatea în vizita ce o face la Émile acasă, suferă, dar consideră că nu are curajul să distrugă o căsnicie.

Actul IV. Revenită la Saint-Étienne, Zazà refuză să mai cânte până nu-l va întâlni, pentru ultima dată, pe Émile. Conversația lor îi relevă un caracter meschin și lipsit de noblețe, ceea ce o convinge, încă o dată, că s-a înșelat amarnic. Rămasă singură, Zazà se lasă pradă dureroasei dezamăgiri pe care a trăit-o.

Lucrarea este, în raportul compozitorului cu publicul, cea mai populară după *Paiațe*. Rezolvarea teatrală a situațiilor, câteva momente solistice inspirate (aria lui Émile, Zazà, *piccola zingara*), dar mai ales ocaziile de construire a interpretării rolului titular, justifică această constantă apreciere. Una dintre marile interprete ale rolului Zazà a fost soprana Mafalda Favero.

GYÖRGY LIGETI

György Ligeti (28 mai 1923 – 12 iunie 2006), născut în România la Târnăveni, aliniat gândirii lui Boulez și Stockhausen, s-a afirmat în primul eșalon al compozitorilor contemporani, mai târziu decât aceștia, în jurul anului 1960, după ce a plecat din Ungaria ca urmare a evenimentelor din 1956. A compus mult într-un stil neobartókian și sub influența lui Berg. S-a impus cu partituri orchestrale în care renunță la orientarea spre electroacustică și serialism – *Apariții*, *Atmosfere* –, muzică sub semnul unei micropolifonii determinate de „suprafețe de timbruri" statice, cu întinderi, greutăți, culori și consistențe foarte diverse, totul notat cu o precizie extremă. După 10 ani, urmează lucrările destinate teatrului muzical – *Aventures & Nouvelles Aventures*, *Le Grand Macabre* –, în care Ligeti reușește articularea unor vocabulare uneori eterogene recurgând ocazional la turnuri neodadaiste și la procedee de montaj și citate, integrându-se într-un continuum acustic. După *Le Grand Macabre*, sau în același timp cu acesta, a scris lucrări de gen miniatural, *Passaglia ungherese* și *Hungarian Rock* pentru clavecin, pe care le consideră luări de poziție împotriva curentelor neoromantic și

Scanned with OKEN Scanner

neotonal, la modă în acea perioadă. Ligeti a fost distins cu Premiul Beethoven al orașului Bonn, Medalia de Onoare a Universității din Helsinki, Premiul Bach al orașului Hamburg, titlul de Membru de Onoare al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.

Aventuri și Noi Aventuri (Aventures & Nouvelles Aventures)

Acțiune muzical-dramatică în 14 tablouri. Libretul de compozitor. Premiera – Stuttgart, Württembergisches Stadttheater, Kammertheater, 19 octombrie 1966. Executanți: soprană de coloratură, alto, bariton, doi mimi, un mim, Golem, alergători olimpici (dansatori), flautist, cornist, percuționist, clavecinist, pianist, violoncelist, contrabasist.

Argument. Este vorba de reacții diverse la o acțiune imaginară (care se reinventează la fiecare punere în scenă). Sunt stabilite, în prealabil, cinci stereotipuri de reacții sau *Story*: primul este cel al ironiei, al batjocoririi și al glumelor; al doilea este cel al tristeții și al melancoliei; al treilea este cel aparținând glumei; al patrulea este cel al erotismului, al dorinței și exaltării; al cincilea aparține angoasei, incertitudinii și enervării. Aceste modele de reacție sunt fixate atât pentru evoluțiile vocale, cât și pentru cele instrumentale: gest, sunet sau zgomot. Textul este compus din vocale, consoane și fragmente de fraze încărcate de afect.

Din perspectiva realizării lucrării, *Aventurile* datează din 1962 – 1963, iar compunerea *Noilor Aventuri* datează din 1962 – 1965. Ligeti le-a reunit în 1966 pentru a crea o versiune mai complexă.

Marele macabru (Le Grand Macabre)

Operă în două acte, patru tablouri. Libretul de compozitor și de Michael Meschke după Michel de Ghelderode. Premiera: Stockholm, Kunliga Operan, 12 aprilie 1978; versiunea revizuită, Salzburg, Grosses Festspielhaus, 28 iulie 1997. Personajele: Gepopo, șeful poliției secrete (sopr. coloratură), Venus (sopr.), Clitoria (sopr.), Spermando (mez.), Mescalina (mez.), Prințul Go-Go (sopr., copil sau contratenor), Piet vom Fass (ten. buffo), Nekrotzar (bar.), Astradamors (b.), Ruffiack (bar.), Schobiack (bar.), Schabernack (bar.), ministrul alb, ministrul negru (rol vorbit), rol mut – membrii poliției secrete, călăul, paji și servitori de la curtea prințului Go-Go, suita infernală a lui Nekrotzar în vizită la prințul Go-Go –, popor din Breugelland (cor). Acțiunea se desfășoară în țara Breugelland, într-o epocă nedeterminată.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. *Tabloul 1.* Un cuplu arzând de pasiune caută un pat pentru a-și împlini dorințele ce îl animă. În clipa aceea, iese din mormânt Nekrotzar-Marele macabru, venit să anunțe și să împlinească sfârșitul lumii. În timp ce el îi face servicii lui Piet vom Fass, cuplul descoperă locul liber căutat, alegând mormântul gol rămas drept patul dorit. *Tabloul 2.* Astrologul curții, Astradamors, este hărțuit de nevasta lui, Mescalina, care îl bate și îl obligă să facă gospodărie. El descoperă pe cer apropierea unei comete care va provoca sfârșitul lumii până le miezul nopții. În compensație, Mescalina visează la un bărbat potent sexual. Nekrotzar îi aduce această satisfacție, dar la final o sărută ca un vampir, luându-i astfel viața. Apoi, el se îndreaptă triumfător către curtea prințului, iar astrologul își urmează recunoscător eliberatorul.

Actul II. *Tabloul 3.* Prințul Go-Go nu se gândește decât la mâncare și băutură, pe când miniștrii săi fac afaceri politice în favoartea partidelor pe care le reprezintă. Un pericol de revoltă populară se conturează tocmai când Nekrotzar se apropie cu suita sa pentru a anunța vestea apocaliptică. Ora pedepsei și a pocăinței se apropie! Dar, după obiceiurile locului, un asemenea eveniment, cum este sfârșitul lumii, trebuie serbat printr-o beție. Însuși Nekrotzar se lasă ispitit bând vinul despre care crede că este sânge de om. La miezul nopții ajunge la fel de beat ca și ceilalți, și nimeni nu mai poate înfăptui sfârșitul lumii. *Tabloul 4.* A doua zi, de dimineață, nu se știe dacă sfârșitul lumii s-a întâmplat sau nu. Nici Mescalina nu se întreabă dacă este moartă sau vie. Recunoscând în Nekrotzar pe primul ei soț, îl agresează cu furie. Pocăit, Marele macabru se estompează. Ceilalți, în schimb, continuă să bea. Cuplul celor doi îndrăgostiți, mulțumit de deliciile trăite, iese din mormânt, fără să fi observat ceva din întâmplările petrecute. Fericirea este generală, toți se felicită că, o dată în plus, au scăpat de amenințarea morții.

> Opera adevereşte spusa compozitorului, potrivit căruia „o viață fără teamă și fără plăceri este extrem de tristă... Muzica din *Marele macabru* nu este atonală, dar nici nu marchează întoarcerea la tonalitate. Ea se învecinează cu pop art. Este figurativă în sensul că raporturile melodice sunt tratate ca obiecte. Această operă debordează de citate aparținând tradiției, alături de pseudocitate și, uneori, de false citate".

Scanned with OKEN Scanner

ALBERT GUSTAV LORTZING

Albert Gustav Lortzing (23 octombrie 1801 – 21 ianuarie 1851), actor, cântăreț, libretist și compozitor, s-a arătat preocupat de conturarea unui spirit național în opera de după Weber. Chiar dacă anvergura lucrărilor sale nu depășește epoca, prin logica alcătuirii, accesibilitatea melodicii și eficiența teatrală Lortzing realizează un repertoriu cu evidente merite în atragerea publicului spre muzica de teatru. Dintre cele mai cunoscute titluri ale sale pot fi amintite: *Ali Pashha*, *Die beiden Schützen*, *Zar und Zimmermann*, *Caramo*, *Hans Sachs*, *Der Wildschütz*, *Undine*, *Der Waffenschmied*, *Rolands Knappen*, *Regina* (postum).

Țar și teslar (Zar und Zimmermann)

Operă comică în trei acte. Libretul de compozitor după o piesă franceză de J.T. Merle. Premiera – Leipzig, 22 decembrie 1837. Personajele: Petru I, Țarul Rusiei (bar.), Petru Ivanov, un soldat dezertor (ten.), Van Bett, primarul din Saardam (b.), Marie, nepoata sa (sopr.), Amiralul Lefort, ambasadorul Rusiei (b.), Lord Syndham, ambasadorul Angliei (b.), Marchizul de Chateauneuf, ambasadorul Franței (ten.), Witwe Browe (contralto). Acțiunea se desfășoară în Olanda, la Saardam, în 1698.

Actul I. Petru I lucrează în șantierul naval al Saardamului sub numele de Petru Mihailov, căutând să-și îmbogățească experiența de constructor. El s-a împrietenit cu Petru Ivanov, îndrăgostit de Maria. Diverși ambasadori îl asaltează pe primar pentru a afla dacă Petru I se află într-adevăr în oraș. Căutând să se lămurească, el are convingerea că Petru Ivanov este cel căutat, acordându-i toate onorurile, inclusiv mâna nepoatei sale. Dintre cei trei ambasadori, doar francezul intuiește adevărul.

Actul II. În timpul unei petreceri, ambasadorii se grupează în jurul celor doi Petru, căutând să întreprindă diverse negocieri. Nemulțumiți de răspunsurile primite, cer arestarea acestora. Petru I se apără cu spada în mână, refuzând să fie imobilizat.

Actul III. Primarul repetă cu un cor în onoarea țarului. În acest timp, țarul și-a făcut rost de o corabie pentru a se reîntoarce în patrie, promițându-i lui Petru Ivanov un pașaport. În cinstea lui Ivanov, corul cântă sub conducerea primarului. Sunt întrerupți de lovitura de tun care anunță plecarea adevăratului țar, ce părăsește Saardamul în aclamațiile locuitorilor.

Scanned with OKEN Scanner

Lortzing a urmărit să realizeze o muzică agreabilă, cu momente corale și solistice accesibile. Personajul cel mai interesant este primarul cu tribulațiile sale ca dirijor de cor. În ansamblul partiturii, pagina cea mai cunoscută aparține sărbătorii populare din Actul II, cu vestitul *Dans al saboților*. Opera lui Lortzing se bucură încă de o mare popularitate mai ales în teatrele de limbă germană.

Armurierul (Der Waffenschmied)

Operă comică în trei acte. Libretul de compozitor după o piesă de Fr. Ziegler. Premiera – Viena, Theater an der Wien, 30 mai 1840. Personajele: Hans Stadinger, un celebru armurier și veterinar (b.), Marie, fiica sa (sopr.), Contele de Liebenau, cavaler, aceeași persoană cu Konrad (bar.), Georg, scutierul său (ten.), Cavalerul Adelhof de Souabe (b.), Irmentraut, guvernanta Mariei (mez.), Brenner, hangiu, cumnatul lui Stadinger (ten.), un ucenic armurier (b.), cetățeni, armurieri, scutieri, vecini, copii, tinere, doamne (cor). Acțiunea se desfășoară la Worms, în secolul al XVI-lea.

Actul I. Împreună cu scutierul său, Contele de Liebenau, sub numele de Konrad, s-a angajat la armurierul Stadinger, în speranța de a se căsători cu Marie, fiica meșterului. El cunoaște aversiunea armurierului față de nobili, după ce soția acestuia a fost sedusă de un aristocrat. Totodată, o domnișoară von Katzenstein ar vrea să devină soția Contelui, iar Marie o deranjează în proiectul ei. Ea presupune că, dacă fata s-ar mărita cu Konrad, calea ar fi liberă. În acest scop, Cavalerul Adelhof are misiunea de a-l convinge pe armurier de oportunitatea unirii celor doi tineri. Liebenau, convins de sentimentele Mariei, îi face curte sub adevărata sa înfățișare de conte. Tatăl și fiica îl alungă.

Actul II. Konrad și Maria sunt siguri de dragostea lor, dar armurierul refuză relația și îi îndepărtează pe toți. Georg, scutierul lui Konrad, presupune existența unui complot și își face un plan. Se descoperă astfel că Stadinger a făcut un pariu care îi conferă doar lui Georg mâna Mariei. Adelhof îi recomandă armurierului să ia în serios pariul. La sărbătoarea celor 25 de ani de meserie a lui Stadinger, Marie este răpită. Este o idee a Contelui, care dorea să o salveze sub trăsăturile lui Konrad, pentru a capta bunăvoința meșterului. Stadinger nu este convins prin această stratagemă, iar Marie și Georg refuză căsătoria. Tatăl își amenință fata cu mănăstirea.

Actul III. Conflictul pare de nerezolvat, indiferent de intervențiile asupra armurierului. Adelhof ar vrea să dezvăluie adevărata identitate a lui Konrad, dar este amenințat de acesta. Armurierul primește o

Scanned with OKEN Scanner

scrisoare de la municipalitate prin care, din raţiuni de ordine publică, i se ordonă să o căsătorească pe Marie cu Konrad. Fără a bănui că scrisoarea este scrisă chiar de Contele Liebenau, alias Konrad, Stadinger acceptă. Stupefiat, el descoperă de abia la nuntă identitatea ginerelui său.

Vocea naturii (Der Wildschütz)

Operă comică în trei acte. Libretul de compozitor după piesa *Rehbock*, de Friedrich Kotzebue. Premiera – Leipzig, Stadttheater, 31 decembrie 1842. Personajele: Contele de Eberbach (bar.), contesa, soţia lui (alto), baronul Kronthal, fratele contesei (ten.), baroana Freimann, tânără văduvă, sora contelui (sopr.), Nanette, camerista ei (mez.), Baculus, institutorul şcolii de pe domeniul contelui (b.), Gretchen, logodnica lui (sopr.), Pancratius, majordom (b.), un oaspete (b.), servitori, vânători, ţărani (cor). Acţiunea se desfăşoară în Germania în vara anului 1803.

Argument. După logodna sa cu Gretchen, şeful de şcoală de pe domeniul contelui este concediat pentru braconaj. Gretchen vrea să intervină la conte, dar institutorul preferă să trimită un student deghizat în Gretchen. Studentul este de fapt baroana Freimann, însoţită de un tânăr de la moşie, care este şi el un baron mascat. Acest dublu travesti provoacă numeroase încurcături, în urma cărora se formează cuplurile. Mai ales că institutorul nu a ucis un vânat, ci propriul său măgăruş. Împreună cu Gretchen, va rămâne deci pe domeniul contelui, la şcoală.

Undine

Operă romantică în patru acte. Libretul de compozitor, inspirat de un basm de F. de la Motte Fouqué. Premiera – Magdeburg, 21 aprilie 1845. Personajele: Berthalda, fiica ducelui Henri (mez.), Cavalerul Hugo von Ringsteten (ten.), Kühleborn, un prinţ al apelor (bar.), Tobie, un bătrân pescar din preajma castelului (b.), Martha, soţia lui (contralto), Undine, fiica lor adoptivă (sopr.), Părintele Heilmann (b.), Veit, scutierul lui Hugo (ten.), Hans, cârciumar (b.), pescari, ofiţeri, paji, vânători, spirite ale apelor. Acţiunea se desfăşoară într-un sat de pescari şi la castelul lui Hugo, pe la mijlocul secolului al XV-lea.

Actul I. Hugo se pregăteşte de căsătoria cu Undine, pe care o crede fiica unor pescari. În realitate, ea este o nimfă pe care prinţul apelor a schimbat-o cu copila acestora. Undine laudă o eşarfă pe care o poartă Hugo. Aflând că este darul fiicei ducelui, ea se tulbură, dar logodnicul o încredinţează de sentimentele lui. Printre oaspeţi se strecoară şi prinţul apelor, neîncrezător în iubirea lui Hugo. El îi spune Undinei că, dacă va fi înşelată, se va reîntoarce în lumea apelor.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. La castelul Berthaldei, unde vor trăi cei doi soți, Undine îi mărturisește lui Hugo proveniența ei, spunându-i că există doar prin iubirea lui. Prințul apelor i-a urmărit, sub aparența unui ambasador. În timpul petrecerii, acesta povestește istoria celor doi pescari care cred că și-au pierdut fiica. Totodată, dovedește că Berthalda este copilul pierdut. Ea trebuie să părăsească deci castelul.

Actul III. Pe marginea unui lac, Berthalda reușește să-l convingă pe Hugo că a fost vrăjit de Undine, recăpătându-și astfel iubirea tânărului. În zadar Undine îl roagă să revină, Hugo preferă o ființă vie. Prințul apelor o ia pe Undine cu el, căci oamenii se dovedesc mai cruzi decât nimfele.

Actul IV. Lui Hugo îi apare în vis Undine, promițându-i să revină. În van acoperă acesta toate fântânile, căci ele sunt descoperite de către un scutier care nu înțelege trădarea jurămintelor făcute fetei. La miezul nopții, apare Undine și, sub privirea prințului apelor, îl ia cu ea pe cel ce i-a fost sortit.

Inspirată de același basm după care a scris muzica și E.T.A. Hofmann, opera lui Lortzing este pătrunsă de o intensă trăire romantică, evidențiată mai ales prin melodică și sonoritatea orchestrală. În momentul apariției sale, lucrarea lui Lortzing a însemnat afirmarea matură a limbajului fantastic, sugerat mai înainte de Weber și preluat de Wagner.

JEAN-BAPTISTE LULLY

Personalitate care a inaugurat istoria operei franceze în timpul lui Ludovic al XIV-lea, *Jean-Baptiste Lully* (28 noiembrie 1632 – 22 martie 1687) promovează un stil teatral care oglindește într-o formă personală sinteza dintre teatrul clasic și opera italiană. După obținerea supremației în viața muzicală pariziană, prin brevetul de înființare a Academiei Regale de Muzică (1671), creația lui Lully impresionează prin felul în care se adaptează la comediile lui Molière – *Le Mariage forcé, Monsieur de Pourceaugnac, l'Amour médicin, Le Bourgeois gentilhomme* –, inițiind, totodată, genul operei de mare montare, în colaborare cu libretistul poet Philippe Quinault – *Les Fêtes de l'Amour et de Bacchus, Cadmus et Hermione, Alceste* ou *Le Triomphe d'Alcide, Thésée, Atys, Isis, Psiché, Bellérophon, Proserpine, Persée, Phaéton, Amadis de Gaulle, Roland, Armide.* Lui Lully i se datorează și stabilirea tipului de uvertură franceză (o mișcare lentă și maestuoasă, o mișcare vioaie în stil fugat, repriza primei secțiuni).

Scanned with OKEN Scanner

Serbările lui Amor și Bachus (Les Fêtes de l'Amour et de Bacchus)

Operă pastorală cu Prolog și trei acte. Libretul de Philippe Quinault în colaborare cu Molière și I. de Benserade. Premiera – Paris, Académie Royale de Musique, 15 noiembrie 1672. Argumentul scenic oglindește inspirația mitologică îmbinată cu unele nuanțe ale societății contemporane compozitorului.

Argument. Fără un subiect dramatic semnificativ, lucrarea reflectă maniera la modă a așa-numitelor *Ballets de cour,* bucurându-se de mai multe reluări până în 1678.

Cadmus și Hermione (Cadmus et Hermione)

Operă cu Prolog și cinci acte. Libretul de Philippe Quinault. Premiera – Paris, Académie Royale de Musique, 27 aprilie 1673. Personajele: Cadmus, Hermione, uriașul Dracon, Pallas, Junona. Acțiunea se desfășoară în lumea imaginară mitologică.

Argument. Cadmus o iubește pe Hermione, fiica zeului Marte, care fusese anterior promisă drept soție uriașului Dracon. Pentru a-și cuceri iubita, Cadmus trebuie să îl înfrunte și să-l ucidă pe balaurul uriașului și, apoi, pe teribilul Dracon. Din fericire, zeița Pallas îl preschimbă pe uriaș în statuie, salvând în acest fel viața lui Cadmus. Totuși, în momentul în care victoriosul îndrăgostit se pregătește pentru căsătoria cu Hermione, zeița Junona, supărată că promisiunea inițială nu a fost respectată, o răpește pe viitoarea mireasă. Credința în dragoste a celor doi va fi însă, până la sfârșit, răsplătită, iar nunta lor este sărbătorită împreună cu toți zeii Olimpului.

Alcesta sau **Triumful lui Alcide** (Alceste sau Le Triomphe d'Alcide)

Operă cu Prolog și cinci acte. Libretul de Philippe Quinault. Premiera – Paris, Palais Royal, 19 ianuarie 1674. Personajele: Alcesta, Admète, Lycomede, Hercule, Apollo, Pluton, Céphise, personaje legendare. Acțiunea se desfășoară în lumea mitologică.

Argument. Alcesta a fost cerută în căsătorie de către Lycomede, dar ea îl iubește pe Admète, cu care se pregătește să se mărite. Hercule este, de asemenea, îndrăgostit de Alcesta. În timpul unei serbări, Lycomede, urmărit de Admète și Hercule, o răpește, ducând-o în Insula

Scanned with OKEN Scanner

Scyros. În timp ce Admète este grav rănit în luptă, Hercule o eliberează pe Alcesta. Apollo acceptă să-l salveze pe Admète de la moarte dacă cineva vrea să se sacrifice în locul lui. Alcesta se sinucide, pentru a salva viața celui iubit. Hercule îi mărturisește lui Admète dragostea pentru Alcesta, promițând că va merge în Infern pentru a o readuce la viață și, dacă ea va vrea, o va lua de soție. În Hades, ajunge la Pluto, în mijlocul unei petreceri infernale. O regăsește pe Alcesta, pe care o aduce la lumină. Regăsirea dintre Alcesta și Admète este atât de emoționantă încât Hercule, generos, renunță la proiectul său matrimonial. În paralel se desfășoară de-a lungul operei o acțiune secundară: tânăra Céphise și aventurile ei cu diverși amanți, pretext pentru a se introduce mici „cântecele" foarte apreciate de publicul vremii.

Amadis de Gaulle

Operă cu Prolog și cinci acte. Libretul de Philippe Quinault, inspirat de romanul cavaleresc spaniol al lui Garcia Rodriguez de Montalvo (1508). Premiera – Paris, Académie Royale de Musique, 18 ianuarie 1684. Personajele: Amadis fiul lui Perion și Elisene, Gandales, Oriane, fiica regelui Bretaniei, regele Lisuarte, tatăl lui Oriane, Urgande, protectoarea misterioasă a lui Amadis, Galaor, fratele lui Amadis, regina Briolanie a regatului Sobranise. Acțiunea se desfășoară în ținuturi fantastice inspirate de povestirea originară.

Argument. Amadis, fiu natural al regelui Perion, a fost abandonat de copil într-o barcă pe un râu, având drept semn de recunoaștere un paloș și un inel. Găsit de către Gandales, crește sub ocrotirea acestuia. La vârsta adolescenței este prezentat la curtea regelui Lisuarte, unde o întâlnește pe fiica acestuia, Oriane. Amadis, după ce trece toate probele de curaj, este numit cavaler. Îl învinge pe uriașul Abies, dușmanul regelui Perion și, fiind primit la curtea acestuia, este recunoscut de tatăl său după inelul pe care îl poartă. Amadis este reținut într-un castel magic, de unde va fi salvat de misterioasa sa protectoare, Urgande. Apoi, se confruntă cu cavalerul Galaor, în care îl recunoaște pe propriul său frate. Împreună cu acesta pleacă să o salveze pe Oriane, dar devin, la rândul lor, prizonieri într-un castel vrăjit. Ajungând în ținutul reginei Briolanie, gândurile lui Amadis rămân legate de Oriane, care, în absența lui, crede că a fost uitată. Un mesaj îl anunță că prințesa a renunțat pentru totdeauna la dragostea lui. Disperat, se retrage pe un munte sub pseudonimul „Frumosul tenebros". O nouă ocazie de a o salva pe Oriane și pe tatăl acesteia, regele Lisuarte, îl transformă în cel mai celebru

Scanned with OKEN Scanner

erou al Occidentului, triumfând prin victoriile sale în Bretania, Germania, Boemia, Grecia și Italia. O recucerește astfel pe Oriane cu care, finalmente, se unește pentru totdeauna.

Roland

Operă în cinci acte, cu Prolog. Libretul de Philippe Quinault. Premiera – Versailles, Théâtre de la Cour, 18 ianuarie 1685. Personajele: Roland, nepotul lui Carol cel Mare (ten.), Angélique, regina Cathazului (sopr.), Medor (b.), curteni, păstori. Acțiunea se desfășoară într-un ținut imaginar, în Evul Mediu, sugerat de romanul *Chanson de Roland.*

Prolog. Angélique ascultă cuvintele de iubire ale lui Medor, ministru al unui rege african.

Actul I. Roland, ca semn al iubirii sale pentru Angélique, îi dăruiește o minunată brățară.

Actul II. Sosit la fântâna iubirii, Roland o așteaptă în zadar pe Angélique, care, prin vrajă, s-a făcut nevăzută. Roland este dezamăgit. Apare Medor, în speranța de a obține mâna reginei. În culmea durerii de a se vedea abandonat, el vrea să se omoare, dar este salvat la timp de Angélique. Regina se gândește cum îl va putea ocroti de furia lui Roland.

Actul III. Corul relatează pe larg iubirea dintre Angélique și Medor.

Actul IV. Roland o caută în zadar pe regină. Păstorii îi vor arăta darul primit în schimbul ocrotirii îndrăgostiților. Roland recunoaște cu surprindere brățara dăruită de el; eroul este cuprins de nebunia geloziei.

Actul V. În somn, Roland visează la eroii care au uitat dezamăgirile din dragoste pentru a-și servi patria. Când se trezește, Roland pornește, hotărât să urmeze pilda iluștrilor săi predecesori.

Biografi ai lui Lully consideră că această lucrare atinge culmile artei compozitorului. Printre cele mai frumoase scene se citează *invocarea nopții* de către Roland (Actul II), corul păstorilor (Actul III) și *nebunia lui Roland* (Actul IV). Opera a fost reluată de șase ori în stagiunile ce au urmat premierei, semn al imensului succes de care s-a bucurat.

BRUNO MADERNA

Bruno Maderna (21 aprilie 1920 – 13 mai 1973), interesat de sistemul serial dodecafonic, preia de la noua școală vieneză claritatea expunerilor, esențializarea expresiei și puritatea stilului, legate însă de tradiția

Scanned with OKEN Scanner

italiană. Dintre lucrările sale instrumentale sau vocale, creațiile scenice denotă tocmai această încercare de a continua o istorie seculară, transpusă în sensibilitatea contemporană – *Hyperion II*, după Hölderlin, *Dall'A alla Z*, *Don Perimplin*, operă radiofonică, și *Satyricon*.

Don Perimplin sau **Triumful dragostei și al imaginației**
(Don Perimplin)

Operă radiofonică într-un act. Libretul de autor, adaptare după piesa omonimă a lui Federico Garcia Lorca. Premiera – R.A.I. (Radioteleviziunea Italiană), 1961. Personajele: Belisa (sopr. care cântă la trei voci imprimate în prealabil), Don Perimplin (flaut), Marcolfa, soacra, două spirite și un speaker (recitatori).

Act unic. Este vorba de o fabulă care povestește în dialoguri istoria lui Don Perimplin, bătrânul soț al Belisei. El l-a ucis pe iubitul acesteia, cavalerul cu mantie roșie, dar care nu reprezintă, în fapt, decât dublura lui Don Perimplin, ce s-a ucis pe sine însuși. Este, poate, partea cea rea a lui, căci moare pentru a-i dărui Belisei un suflet.

Satyricon

Operă într-un act. Libretul de compozitor după scrierile lui Petronius. Premiera – Amsterdam, Neerlandse Operas-Tichting, 16 martie 1973. Personajele: Trimalcion, patrician roman, Fortunata, soția lui, Abinna, Eumolpe, filosof, Chrysis. Acțiunea se desfășoară într-un spațiu nedefinit, fără referințe temporale.

Act unic. Un ospăț dat de patricianul Trimalcion, om vulgar și îmbogățit peste noapte. Fortunata, soția lui, etalează opulența acestuia. Trimalcion intervine, cerând prin testament verbal ca pe mormântul său să fie ridicată o statuie în onoarea lui. Discursul se termină cu autolaude sonore. Abinna, care simbolizează Banul, celebrează de asemenea bogăția, povestind despre văduva lui Ephese, fidelă soțului în viață, și batjocorindu-i memoria chiar pe mormântul său. Între timp, Fortunata încearcă fără succes să-l corupă pe filosoful Eumolpe. Indignat, Trimalcion o acuză, amintindu-i că a cules-o de pe stradă și i-a oferit onorabilitatea. Regretă acum că a preferat-o în locul unei bogate moștenitoare. Trimalcion continuă să se laude, precizând că este modest față de persoana și bogația sa. Opera se încheie prin avertismentul lui Chrysis, reamintind tuturor că Destinul este un stăpân imprevizibil.

Scanned with OKEN Scanner

Opera confirmă interesul avangardei anilor '70 pentru genul teatrului muzical. În lucrare se întâlnesc accente în genul cabaretului lui Kurt Weill, muzica folclorică, precum și citate autentice (Wagner, Bizet, Verdi), care contribuie la crearea unei atmosfere de pastișă burlescă, conformă cu stilul literar al scrierilor lui Petronius.

BOHUSLAV MARTINU

Bohuslav Martinu (8 decembrie 1890 – 28 august 1959), admirator al muzicii franceze, a activat la Paris aproape două decenii, frecventând grupul de muzicieni din Europa Centrală până la plecarea în Statele Unite. După Villa-Lobos și Milhaud, Martinu este unul dintre cei mai fecunzi muzicieni ai secolului XX, cu 384 de opusuri aparținând celor trei perioade ce pot fi definite astfel: între 1924 și 1938 compozitorul își clarifică limbajul propriu, dominat de ritm – opera *Julietta* (sau *La Clé des songes*) este punctul culminant al creației de până atunci; între 1938 – 1950, atinge apogeul creației cu *Concertul pentru două orchestre de coarde, pian și timpane* și cu primele cinci simfonii, cu piesele concertante, sonatele, cvartetele; perioada a treia se orientează către un gen de neoimpresionism romantic, ilustrat prin lucrări cu program, rapsodice și întoarcerea la operă: *Din ce trăiesc oamenii*, după Lev Tolstoi, *Căsătoria*, după Gogol, *Mirandolina*, după Goldoni, *La Passion greque*, după Kazantzakis. Martinu rămâne fidel folclorului ceh, ceea ce explică anumite afinități cu Leoš Janácek în inflexiunile melodice și ritmice. Alte surse sunt Debussy și muzica franceză, pe de o parte, și madrigalul din epoca elisabetană, pe de altă parte. Opunându-se postromanticilor legați de dezvoltări grandioase, el a cultivat poezia profundă a lucrurilor simple în muzica de cameră, în simfonie sau operă.

Julieta sau **Cheia visurilor** (Julietta sau La Clé des songes)
Operă lirică în trei acte. Libretul de compozitor după piesa omonimă a lui Georges Neveux. Premiera – Praga, Teatrul Național, 16 martie 1938. Personajele: Julieta (sopr.), Michel (ten.), comisarul, factorul și pădurarul (ten., ten., ten.), omul cu cască (bar.), omul de la fereastră (b.), un mic arab (mez.), un arab bătrân (b.), vânzătoarea de păsări (mez.), vânzătoarea de pește (mez.), trei domni – unul în albastru, doi în gri (voci de femei) –, tatăl Tinereții (b.), bunicul (b.), bunica (alto), o doamnă bătrână (mez.), ghicitorul (alto), vânzătorul de amintiri (bar.-b.), un bătrân matelot (b.), un tânăr matelot (mez.), copil de hotel (mez.), un cerșetor (b.), băiatul (b.),

Scanned with OKEN Scanner

funcționarul (ten.), conductorul de locomotivă (ten.), paznicul de noapte (rol vorbit), polițistul (rol mut), un grup de siluete îmbrăcate în gri (figuranți). Acțiunea se desfășoară într-o mică localitate de coastă.

Argument. În căutarea unei fete pe care a auzit-o cântând o melodie de dragoste, în timpul unei călătorii, Michel a ajuns într-o localitate fără amintiri. Dorește să plece mai departe, înțelegând că nimeni nu îi poate fi de ajutor. Gara a dispărut. În locul ei apare Julieta, fata pe care o căuta. Proiectul unei întâlniri în pădure ar trebui să lămurească totul. Pentru a trece timpul așteptării, îl ajută vrăjitorul din localitate și vânzătorul de amintiri. Dar, atunci când se reîntâlnește cu Julieta și rămân singuri, se aud sunete de corn și fata fuge de îndată. El trage un foc de revolver spre direcția în care fugise fata și o pierde. Deprimat, caută să plece cu primul vapor, dar se trezește în biroul central al viselor sale. Aici, cade din nou pradă farmecului vrăjit al vocii Julietei, și povestea reîncepe, căci un prea mare timp petrecut pe tărâmul viselor face totul posibil.

Pasiunea greacă (La Passion greque)

Operă în patru acte. Libretul de compozitor după romanul *Christ răstignit a doua oară*, de Nikos Kazantzakis. Premiera – Zürich, Stadttheater, 12 iunie 1961. Personajele: Preotul Gregoris, un bătrân al satului (bar.-b.), Patriarcheas, un bătrân al satului (bar.), Ladas, un bătrân al satului (rol vorbit), Micheles, fiul lui Patriarcheas (ten.), Kostandis, proprietarul unei cafenele (bar.), Yannakos, negustor (ten.), Manolios, păstor (ten.), Panait, fierar (ten.), Nikolios, tânăr păstor (sopr.), Andonis, bărbier (ten.), Katerina, văduvă (sopr.), Lenio, logodnica lui Manolios (sopr.), o femeie bătrână (alto), preotul Fotis (bar.-b.), Despinio (sopr.), un bătrân (b.), locuitori ai satului, refugiați (cor și cor de copii). Acțiunea se desfășoară în Lycovrissi, sat grec de pe versantul Muntelui Sarakina, în timpul dominației turcești.

Argument. Manolios, desemnat de către Gregoris să interpreteze rolul lui Iisus în viitoarea reprezentare tradițională a *Pasiunii*, tinde să se confunde cu modelul Mântuitorului: se desparte de Lenio, logodnica sa, cheamă sătenii la meditație, are viziuni și o incită pe Katerina, o văduvă depravată, sfătuind-o să se convertească. Când vin la el refugiații alungați de turci, el le indică un loc anume, pe versantul Muntelui Sarakina, unde se pot așeza. Acolo ei își construiesc un sat. Un bătrân cere să fie zidit de viu pentru a îndepărta răul. Treptat, toți interpreții *Pasiunii* încep să se identifice cu rolurile lor. Este și cazul lui Panait, care îl joacă în reprezentare pe Iuda. În timpul nunții lui Lenio cu Nikolios, îl va ucide pe Manolios, interpretul lui Iisus.

Scanned with OKEN Scanner

PIETRO MASCAGNI

În stabilirea perenității creației veriste, operele lui *Pietro Mascagni* (7 decembrie 1863 – 2 august 1945) cunosc o curbă descendentă a celebrității și succesului, destul de asemănătoare cu cea a lui Leoncavallo. După debutul strălucit cu *Cavalleria rusticana*, doar câteva titluri au mai supraviețuit – *L'Amico Fritz*, *Le Maschere*, *Il Piccolo Marat* și *Iris*. Alte titluri rămân doar în istoria verismului, fără ecou prelungit în repertoriu – *Guglielmo Ratcliff*, *Silvano*, *Zanetto*, *Amica*, *Isabeau*, *Nerone*.

Cavaleria rusticană (Cavalleria rusticana)

Melodramă într-un act. Libretul de Guido Targioni-Tozzeti și Giovanni Menasci după un roman de Giovani Verga. Premiera – Roma, Teatro Costanzi, 17 mai 1890. Personajele: Santuzza (sopr.), Lola (mez.), Turiddu (ten.), Alfio (bar.), Lucia, mama lui Turiddu (contralto), țărani. Acțiunea se desfășoară în ziua de Paște, într-un sat sicilian.

Act unic. Înaintea ridicării cortinei se aude o serenadă („Siciliana"). Turiddu o cântă sub ferestrele Lolei, pe care a iubit-o înainte de a pleca în armată, găsind-o, la întoarcere, măritată. Pentru a se consola, Turiddu și-a găsit o altă iubită, Santuzza, și a jurat să o ia de nevastă. Dar, uitându-și promisiunile, s-a întors la Lola. În timp ce țăranii cântă bucuria primăverii, Santuzza cere noutăți despre Turiddu de la mama acestuia. Mai mulți l-au văzut pe lângă casa Lolei. Întrebat de Santuzza unde și-a petrecut noaptea, tânărul îi răspunde nepăsător, apoi reacționează cu violență. Apariția Lolei o exasperează pe Santuzza și, când îl întâlnește pe Alfio, soțul acesteia, îi povestește totul. Alfio jură să se răzbune. După un scurt *Intermezzo orchestral*, acțiunea se precipită. Abia încheiată petrecerea de Paște, Alfio se înfruntă cu Turiddu. O ultimă privire a lui Turiddu spre Santuzza și mama sa, Lucia, precede înfruntarea dintre cei doi bărbați. Vestea cade ca un trăsnet: Turiddu a fost ucis.

Rezultat al participării la un concurs de creație destinat compozitorilor tineri, *Cavalleria rusticana* a devenit, încă din seara premierei (60 de ridicări de cortină!), unul dintre cele mai aplaudate titluri ale noului curent verist. Eficiența textului literar, inspirația cu care compozitorul i-a găsit corespondentul muzical, plasticitatea imaginilor și caracterul pasionat al melodicii, tipic italiene, justifică pe deplin această glorie cu care nu a rivalizat nicio altă creație a lui Mascagni.

Scanned with OKEN Scanner

Amicul Fritz (L'Amico Fritz)

Comedie lirică în trei acte. Libretul de P. Suardon după piesa omonimă a lui E. Erekmann și C.A. Chatrian. Premiera – Roma, Teatro Costanzi, 31 octombrie 1891. Personajele: Suzel (sopr.), Fritz Kobus (ten.), Beppe țiganul (mez.), rabinul David (bar.), Federico și Hanezo, prietenii lui Fritz (ten., b.), Caterina, servitoarea lui Fritz (sopr.), țărani. Acțiunea se desfășoară în Alsacia în secolul al XIX-lea.

Actul I. Celibatar convins, Fritz Kobus pariază cu rabinul David pe una din viile sale că nu va putea fi determinat să-și calce dreptul de a rămâne un vesel burlac, bun să-și petreacă timpul cu prietenii. La sărbătorirea zilei sale de naștere este totuși impresionat de frumusețea lui Suzel, fiica arendașului său, care a venit să-i facă urările cuvenite. Încearcă să o rețină la petrecere, dar fata se eschivează, în timp ce David remarcă potrivirea dintre cei doi tineri.

Actul II. Atât Fritz, cât și Suzel se simt cuprinși de iubire, dar primul este prea orgolios, iar fata, timidă, prea conștientă de deosebirea socială dintre ei. David reușește să o facă pe Suzel să-și recunoască sentimentele, în timp ce verifică reacțiile lui Fritz, anunțându-i apropiata căsătorie a fetei. Puternic tulburat, Fritz părăsește ferma fără să-și mai ia rămas-bun de la Suzel, care rămâne cu ochii în lacrimi.

Actul III. Întristat de vestea aflată, Fritz nu mai poate fi înveselit nici de micul țigan Beppe. Când David sosește pentru a-l informa că tatăl lui Suzel dorește să-i ceară consimțământul pentru căsătoria fetei, Fritz răspunde furios că refuză. Atunci David adaugă că nici Suzel nu dorește această căsătorie. Fericit, Fritz profită de ocazia pe care i-o oferă rabinul și îi declară fetei întreaga sa dragoste. În semn de deplină satisfacție, David îi oferă viitoarei mirese via câștigată prin pariu și se pregătește să caute neveste pentru cei doi prieteni ai lui Fritz.

Creată imediat după *Cavalleria rusticana*, opera a fost primită cu interes mai ales pentru faptul că Mascagni a încercat aici să-și diversifice mijloacele armonice și de orchestrație. Pe de altă parte, ca inspirație, se situează însă în umbra capodoperei de debut.

Iris

Melodramă în trei acte. Libretul de Luigi Illica. Premiera – Roma, Teatro Costanzi, 22 noiembrie 1898. Personajele: Orbul (b.), Iris (sopr.), Osaka (ten.), Kyoto (bar.), o gheișă (sopr.), un negustor (ten.), un țesător (ten.), țărani. Acțiunea se desfășoară într-un sat din Japonia.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Bogătașul Osaka s-a îndrăgostit de Iris, o fată simplă, și l-a plătit pe Kyoto, proprietarul unei ceainării, s-o răpească. Într-un spectacol organizat de Kyoto despre iubirea dintre Dhia și Jor, Osaka joacă rolul fiului Soarelui. În timp ce Iris privea spectacolul, câțiva oameni o răpesc, iar Kyoto trimite o scrisoare însoțită de bani tatălui fetei, anunțându-l că ea s-a instalat de bună voie în localul din Yorishawa. Bătrânul se hotărăște să meargă în căutarea ei, pentru a o blestema de rușinea pe care i-a făcut-o.

Actul II. Iris își revine din leșin în casa lui Osaka și recunoaște vocea celui care cânta în spectacol. Respins de Iris, Osaka o dă lui Kyoto, care, îmbrăcând-o luxos, o arată mulțimii. Tatăl fetei, văzând acestea, o blestemă, aruncând cu noroi în ea. Cuprinsă de disperare, Iris se îneacă.

Actul III. Niște oameni descoperă trupul lui Iris fără viață și încearcă să-i fure hainele. Dar fata își revine, speriindu-i groaznic. Sunt însă doar ultimele sale clipe. În timp ce cade fără simțire, sufletul lui Iris urcă spre cer, înconjurat de o muzică înălțătoare.

Opera a impresionat prin exotismul ei, oglindind moda orientalismului. Dincolo de aspectele pitorești, compozitorul se arată un subtil tălmăcitor al simbolismului propus de libretist, căutând noi modalități de îmbogățire a limbajului muzical și scenic. La premieră, rolul titular a fost interpretat de Hariclea Darclée, precedând succesul repurtat, aproape doi ani mai târziu, cu *Tosca*.

JULES MASSENET

Personalitate controversată în amurgul romantismului francez, *Jules Massenet* (12 mai 1842 – 13 august 1912) a ocupat totuși un loc important în evoluția operei pariziene prin felul în care a reflectat tendințele melodramei lirice, cultivând lirismul edulcorat, dar atingând, totodată, momente de autentică expresie poetică a sentimentelor. Câteva dintre lucrările sale au pătruns în conștiința publicului – *Manon, Werther, Le Cid, Thais, Herodiade, Esclarmonde* – datorită unor soluții teatrale valabile în afara curentului verist. O altă parte a lucrărilor sale, cea mai numeroasă, oferă doar fragmente solistice, uneori rememorate, dacă nu sunt cu totul uitate – *La Grand' tante, Le Roi de Lahore, Le Jongleur de Notre-Dame, Don Quichotte, Sapho, Panurge, Cléopâtre, Amadis*. În

Scanned with OKEN Scanner

orice caz, Massenet rămâne unul dintre modelele interesante ale teatrului muzical francez, mai sensibil și mai coerent decât mulți dintre contemporanii săi.

Herodiada (Herodiade)

Operă în patru acte (șapte tablouri). Libretul de P. Millet și Henri Gremont după legenda biblică. Premiera – Bruxelles, Théâtre de la Monnaie, 19 decembrie 1881. Personajele: Jean (ten.), Herod, regele Galileei (bar.), Phanuel, caldeean (b.), Vitelius, proconsul roman (bar.), Marele Preot (bar.), o voce din templu (ten.), Salomea (sopr.), Herodiada (mez.), o tânără babiloniană (sopr.), soldați evrei și romani, negustori, servitori, popor. Acțiunea se desfășoară la Ierusalim în timpul lui Christos, anul 30.

Actul I. În piața orașului, Salomea apare, prin mulțime, căutându-și mama, pe care n-o cunoaște. Ea îi mărturisește lui Phanuel violenta sa pasiune pentru Jean. Este urmărită de Herod, care îi poartă o iubire nemărturisită. Herodiada, soția lui, îi cere pedepsirea lui Jean, care o insultă cu blestemele sale, dar Herod nu-i poate satisface cererea căci Jean este iubit de popor. Apariția acestuia îi umple pe amândoi de groază și fug, în timp ce Salomea îi dezvăluie iubirea ei.

Actul II. *Tabloul 1.* În iatacul său, sub influența unui filtru, Herod are iluzia că a devenit iubitul Salomeei. Apoi, intră Phanuel pentru a-l instiga să se revolte împotriva romanilor. *Tabloul 2.* Revolta se stinge la apropierea armatei proconsulului roman. Surprinzând reacția soțului ei la apariția Salomeei, Herodiada descoperă cum ar putea să se răzbune.

Actul III. *Tabloul 1.* În noapte, Phanuel contemplă strălucirea stelelor. Herodiada îi cere sfatul, împotriva Salomeei, dar, când află că aceasta-i este fiică, renunță să o mai considere drept rivală. *Tabloul 2.* În Templul lui Solomon intră Salomea, blestemându-i pe Herod și Herodiada, care au ordonat prinderea lui Jean. Herod o zărește și îi face declarații care o scârbesc. Preoții cer condamnarea lui Jean, iar Salomea, spunând că îl iubește, determină condamnarea sa la moarte. Într-o viziune, Jean anunță ruina Romei.

Actul IV. *Tabloul 1.* În subteranele templului, Jean rememorează sentimentele sale pentru Salomea. Aceasta apare și, hotărând să moară împreună cu el, cei doi se înlănțuie într-o sărutare pasională. *Tabloul 2.* În marea sală a palatului, romanii își sărbătoresc gloria în prezența lui Herod, a Herodiadei și a lui Vitelius. Salomea intră și imploră salvarea lui Jean. În momentul în care Herodiada pare

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

înduplecată, apare călăul cu paloșul plin de sânge. Salomea se repede asupra reginei cu pumnalul, în timp ce aceasta îi cere cruțare, deoarece îi este mamă. Disperată, Salomea se sinucide.

Manon

Operă tragică în patru acte (șase tablouri). Libretul de H. Meilhac și Ph. Gille după romanul Abatelui Prevost. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 19 ianuarie 1884. Personajele: Manon Lescaut (sopr.), Pousette (sopr.), Rosette (mez.), Javotte (mez.), Cavalerul Des Grieux (ten.), Lescaut (bar.), Contele Des Grieux (b.), Guillot de Morfontaine (b.), de Brétigny (bar.), hangiul (bar.), gărzi, seminariști, jucători, bancheri, negustori, petrecăreți, popor. Acțiunea se desfășoară în Franța în 1721.

Actul I. La hanul din Amiens sosește diligența, din care coboară o frumoasă fată. Este Manon, trimisă la mănăstire din cauza firii ei ușuratice. Vărul Lescaut o întâmpină și apoi o lasă singură, antrenat de jocul de cărți. Manon privește femeile elegante, apoi primește propuneri din partea unui domn bogat, pe care le ignoră amuzată. La intrarea sa în curtea hanului, Des Grieux este fascinat de frumusețea lui Manon. Cunoștința dintre cei doi se leagă repede și, mai mult din dorința de a scăpa de mănăstire, dar și din curiozitate, Manon acceptă să fugă cu el, pornind cu trăsura domnului care îi făcuse curte.

Actul II. În micuțul apartament, cei doi trăiesc fericiți. Des Grieux îi scrie tatălui pentru a-i cere aprobarea căsătoriei. Lescaut și Bretigny sosesc, interesându-se de soarta celor doi. De fapt, ei știu că Des Grieux va fi arestat din ordinul tatălui său și o sfătuiesc pe Manon să nu-l avertizeze, invitând-o să-i urmeze. Manon va alege varianta unei vieți mai bogate, în compania lui de Brétigny, lăsându-l pe Des Grieux în mâinile poliției.

Actul III. *Tabloul 1.* Pe promenada Cours la Reine se întâlnesc majoritatea personajelor povestirii. Printre aceștia se află și tatăl lui Des Grieux, de la care Manon află că tânărul, decepționat, se retrage la mănăstire. *Tabloul 2.* În sala de conversații a mănăstirii, Des Grieux se întâlnește cu tatăl său, care regretă amarnic hotărârea fiului. Rămas singur, el evocă imaginea lui Manon și apoi, cu uimire, o descoperă. Fascinația ei își face din nou efectul. Cei doi pleacă împreună.

Actul IV. *Tabloul 1.* În hotelul „Transilvania" jocul de cărți adună multă lume. Din dorința de a-i oferi o viață luxoasă, Des Grieux joacă și câștigă, chiar dacă este acuzat că trișează. În toiul discuțiilor apare tatăl său, reproșându-i existența pe care o duce și provocând arestarea lui

Manon. *Tabloul 2.* Pe drumul spre Le Havre, Lescaut și Des Grieux așteaptă convoiul deportaților. Ei l-au mituit pe conducătorul convoiului pentru ca Des Grieux să se poată apropia de Manon. Aceasta, la capătul puterilor și epuizată de remușcări, moare în brațele iubitului ei, amintindu-și clipele fericite.

Cu toată critica severă de la premieră, *Manon* a cunoscut o carieră de mare succes la public, făcându-l celebru pe autorul ei. Trecerea de la comic la liric, de la monden la tragic conferă acestei partituri extrem de bogate în momente solistice (cele cinci arii ale lui Manon, ariile lui Des Grieux, duetele), și cu un limbaj armonic rafinat și simplu, calitatea de model al romantismului francez de la finele secolului al XIX-lea. Opera a rămas în marele repertoriu ca un titlu permanent.

Esclarmonde

Operă romantică în patru acte, cu Prolog și Epilog. Libretul de Alfred Blau și Luis de Gramont. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 15 mai 1889. Personajele: Esclarmonde, împărătească a Imperiului de Răsărit (sopr.), Parseia, sora împărătesei (mez.), Cavalerul Roland, conte de Blois (ten.), Împăratul Phorcas, tatăl Esclarmondei și al Parseiei (b.), Episcopul de Blois (bar.), Eneas, cavaler al Bizanțului, logodnicul Parseiei (ten.), Cleomer, rege al Franței (b.), un trimis al sarazinilor (bar.), un herald bizantin (ten.), demnitari ai imperiului, cavaleri, luptători, gărzi, călugări, fecioare, copii, popor; balet (spiritele pădurii, spiritele apelor, spiritele focului, nimfe și fauni). Acțiunea se desfășoară în secolul al VIII-lea.

Prolog. În marea bazilică imperială din Bizanț, Phorcas anunță că se retrage de la tron într-un loc cunoscut doar de fiica sa Parseia. Își păstrează însă puterile magice, pe care le-a transmis și fiicei sale Esclarmonde, aceasta devenind împărătească în locul său. Până la împlinirea vârstei de 20 de ani, Esclarmonde este obligată să își acopere fața cu un văl. La sorocul anunțat, un turnir va desemna pe viitorul ei soț și stăpân al Imperiului de Răsărit.

Actul I. *Tabloul 1.* În palatul ei, Esclarmonde visează la cavalerul Roland, pe care l-a zărit, inima ei fiind de îndată cucerită. Sfatul sorei sale este de a apela la forțele magice pentru a se întâlni cu Roland. Eneas, logodnicul Parseiei, povestește că, în luptă, a fost cruțat de Roland, care, în curând, se va căsători cu fiica regelui Franței. Esclarmonde hotărăște atunci să apeleze la magie, invocând spiritele. *Tabloul 2.* În timpul unei vânători, Roland urmărește un cerb alb, care îl

Scanned with OKEN Scanner

conduce la malul mării, unde îl așteaptă o corabie părăsită. Urcând, Roland este dus pe ape spre insula magică pentru a o găsi acolo pe Esclarmonde, care îl așteaptă.

Actul II. *Tabloul 1.* Înconjurat de tinere fecioare, Roland se apropie de Esclarmonde, care îi mărturisește iubirea și care-i cere în schimbul dragostei să nu caute a afla cine este sau cum arată chipul ei. Cavalerul, tentat de deliciile promise, acceptă, iar cei doi sunt înveliți cu petale de trandafiri. *Tabloul 2.* Cei doi amanți se despart, deoarece Roland trebuie să meargă în ajutorul regelui Franței, atacat de sarazini. Esclarmonde îi dăruiește paloșul Sfântului Gheorghe, care îl va face invincibil atâta timp cât îi va fi credincios, promițând totodată că-l va reîntâlni în fiecare noapte.

Actul III. *Tabloul 1.* Sarazinii asediază cetatea Blois, gata să cedeze, cu toate îmbărbătările Episcopului. Se aude semnalul sosirii lui Roland. Datorită paloșului, cavalerul îi învinge pe sarazini, iar regele îi oferă mâna fiicei sale. Refuzul lui Roland îi intrigă pe rege și pe Episcop, care vor căuta să afle cauza jurământului evocat de cavaler. *Tabloul 2.* Roland își așteaptă misterioasa iubită. Episcopul îl conjură să-și mărturisească secretul în numele sfintelor taine ale spovedaniei. Aflând, Episcopul este convins de existența unor vrăji. Întâlnirea mult dorită dintre Roland și Esclarmonde este tulburată de sosirea Episcopului, care, împreună cu oamenii săi, vor să provoace exorcizarea femeii. El smulge vălul de pe fața ei, provocând astfel pierderea iubirii lui Roland și puterile magice. Esclarmonde dispare, iar paloșul se sfărâmă în mâna cavalerului.

Actul IV. În Pădurea Ardenilor, Phorcas trăiește departe de lume, înconjurat de nimfe și fauni. Parseia și Eneas vin să-i ceară ajutorul, căci turnirul se apropie, iar Esclarmonde a dispărut. Phorcas îi poruncește prin magie să apară, hotărând că ea fie va renunța pentru vecie la Roland, fie își va pierde viața. Tot prin magie este adus și Roland, care află de la Esclarmonde decizia tatălui ei. Regina dispare. Cavalerul pleacă spre Bizanț să participe la turnirul ale cărui semnale se fac auzite, sperând ca în luptă să-și găsească moartea.

Epilog. Phorcas s-a reîntors în bazilica bizantină pentru a-l încorona pe învingător, un cavaler îmbrăcat în negru și cu fața acoperită. Neștiind că fiica Împăratului este chiar Esclarmonde, Roland refuză căsătoria. Dar în momentul în care își recunoaște iubita, acceptă cu bucurie răsplata deplină a eroismului său.

Scanned with OKEN Scanner

În ansamblul ei, opera are numeroase situații ilogice, acceptate de compozitor sub influența legendelor din operele wagneriene. Prin frumusețea limbajului și spectaculozitatea scriiturii vocale și orchestrale, *Esclarmonde* a cunoscut un succes triumfal cu prilejul Expoziției Universale de la Paris, în 1889. Reiterarea faimoaselor solouri ale interpretei rolului principal, Sybil Sanderson, a trebuit să aștepte performanțele unei alte voci de senzație, soprana Joan Sutherland, care a reluat opera de abia în 1974, după decenii de uitare.

Werther

Dramă lirică în trei acte (patru tablouri). Libretul de Ed. Blau, Paul Milliet și G. Hartmann după Goethe. Premiera – Viena, Hoffoper, 16 februarie 1892. Personajele: Werther (ten.), Albert (bar.), Perceptorul (bar.-b.), Schmidt, prietenul său (ten.), Johann (bar.-b.), Charlotte, fiica cea mare (mez.), Sophie, sora ei mai mică (sopr.), Katchen (sopr.), copii, locuitori din Wetzlar, invitați, muzicieni, cor de copii. Acțiunea se desfășoară în Wetzlar, o mică localitate în apropierea orașului Frankfurt, spre anii 1780.

Actul I. În casa Perceptorului, acesta este înconjurat de copiii săi, cântând cântece de Crăciun. El rămâne acasă, deoarece fiica cea mare, Charlotte, pleacă la un bal, însoțită de Werther. Tânărul privește cu drag ambianța familială din jurul Charlottei. După plecarea lor, Sophie, sora mijlocie, primește vizita lui Albert, logodnicul Charlottei, sosit pe neașteptate din călătorie. Sophie îl consolează că Charlotte nu l-a uitat. Întorși de la bal, cei doi schimbă cuvinte tandre. La vestea întoarcerii lui Albert, cu care Charlotte i-a promis mamei, pe patul de moarte, că se va mărita, Werther fuge.

Actul II. La petrecerea Nunții de aur a pastorului, printre cei invitați se află și Charlotte cu soțul ei. Werther privește neconsolat iubirea pierdută. El îi mărturisește Charlottei că nu a uitat-o. Tânăra îi răspunde evaziv, invitându-l să se revadă la Crăciun. Werther o respinge pe Sophie, care l-a invitat la dans, spunându-i că nu-l vor mai vedea niciodată.

Actul III. *Taboul 1.* Charlotte recitește scrisorile lui Werther, Sophie o surprinde și ea nu-i poate ascunde adevăratele sale sentimente. Werther reapare palid. A vrut să moară, dar promisiunea de a o revedea pe Charlotte l-a oprit. Tânăra este puternic emoționată de versurile lui Ossian, recitate de Werther, rugându-l să nu mai revină. Când Albert se întoarce acasă, găsește un bilet în care Werther îi cere pistoalele. După ce acesta i le trimite, Charlotte, cuprinsă de o bănuială, fuge spre casa tânărului. *Tabloul 2.* Charlotte îl descoperă pe Werther în

Scanned with OKEN Scanner

agonie. Printre lacrimi, ea îi mărturisește că nu l-a iubit decât pe el. Werther, fericit, îi moare în brațe, în timp ce, de departe, se aud cântecele de Crăciun.

Opera a cunoscut un mare succes încă de la premieră. Deși compozitorul a fost acuzat de a fi creat o muzică prea sentimentală, o importantă parte din momentele partiturii ne descoperă însă emoționalitatea sinceră a personajelor sale. Lucrarea a rămas, cu toate rezervele neromanticilor, în marele repertoriu, mai ales datorită ariilor Charlottei și ale lui Werther.

Thais

Dramă lirică în trei acte, șapte tablouri. Libretul de L. Gallet după romanul omonim al lui Anatole France. Premiera – Paris, Opéra, 16 martie 1894. Personajele: Thais, o curtezană (sopr.), Athanael, călugăr cenobit (bar.), Nicias, filosof (ten.), Palémon, un bătrân cenobit (b.), Albine, stareță (mez.), o magiciană (mez.), cenobiți, sclavi, actori, filosofi, călugări, popor. Acțiunea se desfășoară în Egipt, în secolul al VI-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* Piosul călugăr Athanael deplânge decăderea morală a locuitorilor Alexandriei, simbolic reprezentată de Thais. În vis, îi apare chipul ei. Trezindu-se din somn și reamintindu-și viziunea, Athanael se hotărăște să-i salveze sufletul. *Tabloul 2.* Athanael sosește pe terasa prietenului său Nicias, în Alexandria, dorind să-i împărtășească acestuia misiunea pe care și-a asumat-o. Nicias găsește ideea amuzantă, deoarece, chiar în seara acelei zile, Thais este invitată la el, iar călugărul îi va putea vorbi. Întâlnirea este dezamăgitoare căci, la vorbele prin care Athanael o conjură să se căiască, Thais îi răspunde cu o încercare de a-l seduce. Călugărul o respinge cu dispreț.

Actul II. *Tabloul 1.* În casa ei, Thais meditează asupra terifiantei perspective a bătrâneții. Venind în întâmpinarea unor asemenea gânduri, Athanael încearcă să o convingă de existența unor valori spirituale care rezistă trecerii timpului, dar tânăra femeie refuză să-l asculte și să-și schimbe viața. *Tabloul 2.* Athanael s-a culcat pe pragul casei lui Thais. Reîntâlnindu-l, ea îi cere totuși s-o îndrume spre o altă viață. Călugărul îi vorbește despre mănăstirea unde este stareță Albine și unde numeroase inimi și-au găsit pacea. Îi propune s-o conducă acolo, pentru a șterge urmele existenței sale. Îmbrăcată într-un veșmânt simplu, Thais privește, înainte de a pleca, cum flăcările îi mistuie casa.

Actul III. *Tabloul 1.* Ajunși la mănăstire, Athanael o încredințează pe Thais stareței. Totodată, despărțirea de păcătoasa pocăită îi provoacă, inconștient, o durere la gândul că nu o va mai revedea.

Scanned with OKEN Scanner

Tabloul 2. În satul cenobiților de pe malul Nilului, Athanael nu reușește să-și găsească liniștea. Amintirea frumoasei Thais îl obsedează, în pofida sfaturilor bătrânului Palémon care îl îndeamnă să se desprindă de tentațiile Răului. În somn, lui Athanael îi reapare chipul lui Thais, înconjurată de călugărițe. Trezindu-se brusc, se hotărăște s-o caute. *Tabloul 3.* Athanael ajunge la mănăstire în clipa în care Thais își dă ultima suflare. Îl recunoaște și îi mulțumește pentru că a salvat-o. În fața trupului fără viață, Athanael își strigă, disperat, iubirea pierdută.

Reprezentând o tendință de a dezvolta simfonic limbajul teatrului liric francez, opera se situează printre cele mai interesante lucrări ale lui Massenet. Dintre paginile celebre ale partiturii se reține *invocarea lui Athanael* și, mai ales, interludiul cunoscut în concerte sub numele de *Meditation*. Opera merită mai multă atenție, decât i-a acordat posteritatea, în suita rememorărilor de la apusul romantismului.

Don Quichotte

Operă în cinci acte. Libretul de Henry Cain după piesa *Le Lorrain*, inspirată de romanul lui Cervantes. Premiera – Monte-Carlo, 19 februarie 1910. Personajele: Dulcineea (contralto), Don Quichotte (b.), Sancho (bar.), Pedro și Garcias, travestiți, admiratori ai Dulcineei (sopr., sopr.), Rodriguez și Juan, admiratori ai Dulcineei (ten., ten.), doi servitori (bar., bar.), trupa bandiților conduși de Tenebrun, prietenii Dulcineei. Acțiunea se desfășoară în Spania, în Evul Mediu.

Actul I. În fața casei Dulcineei trecătorii laudă frumusețea ei. Pe aici ajung și Don Quichotte cu Sancho, dăruind cerșetorilor bani. Cavalerul cântă o serenadă adresată frumoasei, ceea ce provoacă gelozia amantului ei, Juan. Dulcineea apare, oprește duelul și acceptă omagiile lui Don Quichotte cu condiția ca acesta să-i găsească colierul ce i-a fost furat de bandiți.

Actul II. Pe drumul spre tabăra bandiților cavalerul improvizează versuri și se luptă cu morile de vânt.

Actul III. Ajuns la bandiți, Don Quichotte îi atacă și este capturat, fiind în pericol de moarte. Dar curajul său și dragostea ce îi dă putere sunt admirate de șeful bandiților, care îi redă libertatea și colierul Dulcineei.

Actul IV. Cei doi ajung la Dulcineea în timpul unei serbări. Cavalerul îi oferă colierul, iar fata îl sărută. La propunerea de a accepta căsătoria cu acesta, Dulcineea îi spulberă iluziile, spunându-i că este o femeie de moravuri ușoare.

Scanned with OKEN Scanner

Actul V. În pădure, Don Quichotte este pe moarte. El îi lasă lui Sancho moștenire insula pe care a căpătat-o de-a lungul peregrinărilor sale, „Insula visurilor". În delirul său, în timp ce lancea îi cade din mână, are impresia că o revede și o reaude pe Dulcineea.

SIEGFRIED MATTHUS

Colaborator dramaturg la Opera Comică din Berlin, membru al Academiei de Arte Frumoase Bavareze din München, *Siegfried Matthus* (n. 13 aprilie 1934) s-a preocupat în mod special de teatrul muzical. Printre cele mai importante opere compuse de Matthus menționăm: *Der letzte Schuss, Judith, Omphale, Die weisse von Liebe und Todde Cornets, Christoph Rilke, Graf Mirabeau.*

Judith

Operă în două acte. Libretul de compozitor după drama lui Fr. Hebbel și texte din Vechiul Testament. Premiera – Berlin, Komische Oper, 28 septembrie 1985. Personajele: în Babilon – Holofern, împărat babilonian (b.-bar.), „mâna dreaptă" a Împăratului (b.), cameristul (bar.), Achior, căpitanul mabiților (bar.), Marele Preot (b.), solul lui Nabucodonosor (ten.), trimiși din Edom și Moab (tenori și basi); în Bethulia – Ephraim, un tânăr (ten.), Osias, Marele Preot (b.), Daniel (ten.), Ammon, fratele lui (bar.), Hosea (b.), Judith (sopr.), Mirza, servitoarea lui Judith (alto), popor, preoți, bătrâni. Acțiunea se desfășoară simultan și în orașul Bethulien, și în fața acestuia.

Actul I. O parte dintr-un loc aflat pe un platou muntos din orașul fortificat Bethulien. La baza muntelui, tabăra babilonienilor. Orașul Bethulien este ocupat de o armată babiloniană condusă de Holofern. În oraș stăpânesc teama și disperarea în fața violenței ocupatorilor. Unii sunt înfometați, alții fac risipă, se închină unui singur zeu sau mai multora. Doar Holofern poruncește. Dumnezeul evreu, în schimb, este invizibil, dar cu toate astea, îi are pe oamenii săi sub control. Popoarele s-au supus lui Holofern, numai micul Bethulien nu. Profetul Daniel și Marele Preot Osias anunță voința lui Jehova: evreii trebuie să reziste. Principiul lui Holofern este să nu încetezi niciodată să înveți, iar suferința lui, că nu are niciun inamic pe măsură. Dacă l-ar găsi, l-ar săruta, ucide și muri împreună cu el. O fată capturată este adusă înaintea lui. Ea este fascinată de marele bărbat și i se dă de bunăvoie. Judith este, în același timp, și văduvă, și fecioară, fiindcă bărbatul ei nu a atins-o niciodată. Judith caută un sens în destinul ei, dar nu îl găsește.

Scanned with OKEN Scanner

În același timp, Holofern se îmbată de gândul propriei masculinități. El este smuls din adularea de sine de un mesager al Împăratului Nabucodonosor, care poruncește să nu mai existe alt zeu în afară de Împărat. Holofern trebuie să se supună. Soldații babilonieni distrug la comanda sa idolii, iar din ei rămâne doar o „grămadă de moloz". În același timp, bethulienii distrug chipul lui Dumnezeu sub formă de om. În numele copiilor suferinzi și al femeilor, Ammon cere ca porțile să fie deschise, iar în numele lui Dumnezeu, fratele său, profetul Daniel cere ca Ammon să fie omorât cu pietre. Porțile rămân închise. Holofern îl blestemă pe Nabucodonosor, căci dacă cineva merită cinstire divină, acela este doar el. Judith îi cere lui Ephraim să îl omoare pe Holofern, dar acesta neavând curaj, ea se hotărăște să comită singură omorul. Judith strigă către Dumnezeu și îl imploră să-i dea un semn. Holofern așteaptă de asemenea un semn de la Jehova. El vrea să se supună acestuia dacă bethulienii se predau de bunăvoie. Judith speră să apară un erou, dar totul rămâne întunecat și liniștit. Atunci îi vine în minte că tocmai frumusețea ei îl va pierde pe Holofern. Poporul Bethuliei este la capătul puterilor. Daniel și Marele Preot îi cer, în numele lui Dumnezeu, să reziste. Evreii se hotărăsc să se omoare în masă și fixează un termen de o zi. Dacă Dumnezeu vrea să-i ajute trebuie să se întâmple ceva în acest timp. Judith cere amănunte despre Holofern și află numai rele: despre moarte și distrugere. În ea urcă dorința de răzbunare. Bethulienii văd în Judith minunea divină promisă.

Actul II. Holofern visează că este atacat din spate de un dușman. Judith este anunțată. Judith își defăimează propriul popor în fața lui Holofern, pentru a-l salva. Ea caută să-l convingă pe acesta să joace un nou rol, acela de stăpân milostiv, dar tocmai prin faptul că îi cere aceasta face fapta imposibilă, fiindcă Holofern începe să o admire. Ephraim încearcă să-l omoare pe Holofern, dar eșuează lamentabil. Judith se îndoiește de sine și de misiunea sa. „Te urăsc și te blestem. Omoară-mă!", îi strigă ea lui Holofern. Asta însă îl excită și o siluiește cu violență în cortul său. Judith îi taie capul lui Holofern, dar, după aceasta, cade într-o dilemă, căci ceea ce a făcut capătă sens numai prin ceea ce va urma. Ea se roagă la Dumnezeu ca fapta sa să aducă poporului evreu pace și fericire. Achior Îl laudă pe Jehova, iar Marele Preot anunță că Dumnezeu a împlinit o minune prin Judith. Ea este preamărită ca salvatoare a poporului, dar Ephraim o numește târfa lui Israel, îi rupe hainele și o violentează.

Scanned with OKEN Scanner

Final (Passacaglie): descriere pantomimică a distrugerii acțiunii de către Judith împreună cu toate celelalte personaje, într-un cadru ireal care conține însă datele prealabile. Corul: „Doamne salvează-mă! Ascultă-mi rugăciunea. Scoate-mă din mizerie ca să nu mă scufund. Auzi-mă Doamne, îndreaptă-Te către mine în milostivenia Ta și nu-Ți ascunde fața de la mine căci mi-e frică. Tu-mi cunoști rușinea. Toți dușmanii mei sunt înaintea Ta. Sunt la ananghie și mi-e rău. Doamne salvează-mă, salvează-mă!".

GIAN CARLO MENOTTI

În secolul al XX-lea, genul liric, atât de discutat ca viabilitate, și-a găsit în *G.C. Menotti* (7 iulie 1911 – 1 februarie 2007) un reprezentant prolific, capabil a continua, în configurații stilistice personale, drumul marii tradiții. Prin întreaga sa creație destinată scenei, prin preocupările sale în direcția artei spectacolului (Menotti este inițiatorul „Festivalului celor două lumi" de la Spoleto), artistul american, de origine italiană, este unul dintre primele nume ale operei contemporane, începând cu al cincilea deceniu al secolului al XX-lea. Amintim, dintre creațiile sale: *Amelia goes to the Ball, The Old Maid and the Thief, The Medium, The Telephone, The Three Sundays of a Post, The Consul, Amahl and the Night Visitors, The Saint of Bleecker Street, The Unicorn, the Gorgon and the Manticore, Maria Golovin, The Last Savage, The Labyrinth, The Most Important Man, Tamu, Tamu, La Loca, Goya.*

Amelia merge la bal (Amelia goes to the Ball)

Operă bufă într-un act. Libretul de compozitor. Premiera – Philadelphia, Curtis Institute, 1 aprilie 1937; New York, Metropolitan Opera House, 1938. Personajele: Amelia (sopr.), soțul ei (bar.), amantul ei (ten.), prietena ei (contralto), Comisarul de poliție (b.), două cameriste (mez.). Acțiunea se desfășoară la Milano (sau alt mare oraș european), în dormitorul luxos al soției unui burghez foarte bogat, la începutul secolului XX.

Act unic. Amelia, „o frumoasă femeie cu părul roșu", se îmbracă, ajutată de două cameriste, pentru primul bal al sezonului, unde pleacă cu prietena ei, care se grăbește. Amândouă sunt de părere că nimic pe lume, nici chiar dragostea nu contează atunci când mergi la un bal. În momentul plecării, apare soțul, care o oprește pe Amelia pentru a-i cere o explicație cu privire la biletul găsit printre hârtiile sale, semnat „Bubu".

Scanned with OKEN Scanner

Amelia refuză mai întâi, apoi acceptă să destăinuie numele amantului ei cu condiția să fie imediat condusă la bal. Soțul, curios, promite. Este bărbatul cu mustăți de la etajul trei, cu care se întâlnește numai noaptea, când soțul ei, fiind acasă, nu face altceva decât să doarmă, ceea ce scuză infidelitatea soției. Soțul pleacă precipitat să găurească capul amantului cu un glonte, înainte de a merge să danseze cu Amelia la bal. Pentru a evita incidentul, care, firește, o întârzie, Amelia își cheamă prin balcon amantul. Reîntors fără a-l fi găsit pe încriminat, soțul trebuie să se țină de cuvânt și să meargă la bal. Descoperă însă coarda cu care amantul a coborât de la etaj și, căutându-l, îl găsește. Pistolul însă nu ia foc, așa că rămâne alternativa unei convorbiri între bărbați. Tensiunea crește din cauza Ameliei, care își pierde răbdarea, cei trei întrebându-se, pe rând: „Cine are dreptate și cine poartă vina?". Soțul refuză să mai meargă la bal, iar Amelia, furioasă, îi sparge capul cu o vază. Văzându-l leșinat, strigă. O mulțime de vecini, trecători năvălesc în cameră. Comisarul de poliție caută să aplaneze lucrurile, dar Amelia spune că soțul ei a fost atacat de un hoț, arătând spre amant, care, în pofida protestelor, este arestat. Soțul va fi dus la spital și Amelia, disperată, întreabă cine o va mai însoți la bal. Comisarul, galant, se oferă să îndeplinească această plăcută misiune.

Fata bătrână și hoțul (The Old Maid and the Thief)

Operă grotescă în 14 scene. Libretul de compozitor. Premiera radiofonică – National Broadcast ing. Company, New York City, 22 aprilie 1939. Premiera – Philadelphia, 11 februarie 1941. Personajele: Miss Todd, o doamnă respectabilă (contralto), Laetitia, fată în casă (sopr.), Miss Pinkerton, vecina (sopr.), Bob, un tânăr vagabond (bar.). Acțiunea se desfășoară în „prezent", într-un mic oraș din S.U.A.

Act unic. Miss Todd și Miss Pinkerton bârfesc, bându-și ceaiul. La ușa lui Miss Tod se oprește un cerșetor. Laetitia îi deschide, descriindu-l drept „tânăr și arătos", ceea ce le interesează pe doamne. După ce Bob a mâncat, Miss Todd îi propune să doarmă peste noapte la ea, iar dimineața, consideră că ar mai putea rămâne toată săptămâna. Se află că din închisoare a fugit un hoț. Femeile presupun că vagabondul Bob ar putea fi acela, deci, cel mai prudent ar fi ca el să nu iasă din casă. La cererea lui Bob, Miss Todd, care este șefa prohibiției, fură pentru el băutură dintr-un magazin. Când Bob vrea să plece, ea se simte tentată să-l denunțe, deși a devenit clar că nu el era evadatul, cum tot atât de

Scanned with OKEN Scanner

clar era că nici nu s-a îndrăgostit de Miss Todd. Supărată, ea pleacă la poliție să-l pârască pentru toate faptele comise, de fapt, de ea. Laetitia îl previne că spusele ei contează mult în societatea orașului. Disperat, Bob este de acord să fugă cu fata. Ei iau mașina, banii, bijuteriile, argintăria lui Miss Todd. Când aceasta se întoarce, găsește casa jefuită și începe să țipe după ajutor. Vecina, Miss Pinkerton, contemplă peisajul, presupunând că întâmplarea este un bun subiect de bârfă.

Menotti a apreciat că subiectul, luat în serios, lasă un gust amar, așa că recomandă ca montarea să păstreze cu consecvență tonul grotesc, iar desfășurarea, fără pauze, să sugereze, de-a lungul duratei, o continuitate perfectă. Uvertura a fost adăugată pentru versiunea scenică ce s-a bucurat de un mare succes pe continentul american.

Mediul (The Medium)

Operă în două acte. Libretul de compozitor. Premiera – New York, Theater Barrymor, 8 mai 1946. Personajele: Monica, fiica doamnei Flora (sopr.), Toby, un băiat (rol mut), doamna Flora (contralto), domnul Gobineau (bar.), doamna Gobineau (sopr.), domnul Nolan (mez.). Acțiunea se desfășoară în Statele Unite, spre mijlocul secolului al XX-lea.

Actul I. Madame Flora, ajutată de fiica sa Monica și de Toby, trăiește din naivitatea celor care cred în ședințele cu mediu. Astfel: în timp ce cade în transă, Monica apare în fața unei cliente care și-a pierdut fata, dându-i impresia reîncarnării; altădată, imită râsul unui copil mort, regretat de părinți. Ședința se întrerupe când Flora, îngrozită, țipă că o mână înghețată a strâns-o de gât. Apoi i se pare și ei că aude strigăte sau plânsete de copii. Monica o calmează cu un cântec de leagăn.

Actul II. În timp ce Monica și Toby se joacă, Flora năvălește beată și îl acuză pe băiat că face glume sinistre. Îi este imposibil să continue ședințele și își gonește clienții. Ea ar vrea să-l alunge și pe Toby, dar o oprește fiica ei. Terorizată, ia un pistol și trage în draperia în spatele căreia făcea invocările. Corpul lui Toby cade, fără viață, Monica fuge, iar Flora, nebună, crede că a ucis un spectru.

Opera exploatează o atmosferă halucinantă, în care muzica, cu accente veriste, urmărește îndeaproape desfășurarea dramei. Starea de încordare, echilibrat gradată, ajunge în final la o tensiune greu de suportat, obținând efectul scontat de compozitor nu numai prin sonoritățile orchestrale, ci și prin modul în care sunt utilizate vocile. După această lucrare, Menotti a realizat și o versiune cinematografică.

Scanned with OKEN Scanner

Telefonul sau **Dragoste în trei** (The Telephone)

Operă bufă într-un act. Libretul de compozitor. Premiera – New York Hecksher Theatre, 18 februarie 1947. Personajele: Lucy (sopr.), Ben (bar.). Acțiunea se desfășoară la New York, în apartamentul lui Lucy.

Act unic. Ben i-a adus în dar lui Lucy o sculptură modernă, fapt care nu o impresionează prea tare. Ben ar vrea să mai adauge ceva, dar... sună telefonul și Lucy începe o conversație plină de cancanuri. O nouă încercare a lui Ben se soldează cu un nou eșec. Din întreruperile repetate, marcate de sunetele telefonului, Lucy nici nu observă când a plecat Ben. Telefonul sună din nou. Este Ben, care își formulează prin telefon cererea în căsătorie. „Notează numărul meu de telefon și sună-mă în fiecare zi", îi răspunde încântată fata.

Opera a fost gândită pentru a fi reprezentată, după tradiție, ca antidot la o dramă – *The medium*. Comentariul alert, cu aluzii rossiniene în verva vocală și orchestrală, oferă într-adevăr imaginea unei spumoase opere bufe, plină de prospețime și spiritualitate, agreabilă prin ideile melodice și originalitatea situațiilor.

Consulul (The Consul)

Dramă muzicală în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – Philadelphia, Shubert Theatre, 1 martie 1950. Personajele: John Sorel (bar.), Magda Sorel (sopr.), mama (contralto), agentul poliției secrete (b.), secretara (mez.), Assan (bar.), domnul Kofner (b.-bar.), străina (mez.), Vera Boronel (contralto), iluzionistul Nika Magadoff (ten.), vocea de pe disc (sopr.), polițiști în civil, oameni. Acțiunea se desfășoară într-o țară dominată de un regim politic dictatorial, în secolul al XX-lea.

Actul I. John Sorel, patriot care luptă împotriva regimului dictatorial, reușește să evadeze de la poliție. Hotărât să se expatrieze, își trimite soția la consulatul unei țări pentru a solicita pașaportul. Legătura dintre ei va fi asigurată de prietenul Assan. La consulat, Magda nu poate ajunge în audiență din cauza unei secretare impenetrabile, înconjurată de hârtii și formulare. Printre cei care așteaptă, un iluzionist îi atrage spre o atmosferă ireală pe toți cei care îl înconjoară.

Actul II. După o lună, Magda nu are niciun rezultat. Mesagerul soțului ei o caută, dorind să se asigure că a reușit să obțină pașaportul. În aceste împrejurări, îi moare copilul, dar femeia a devenit insensibilă la asemenea dureri. Întoarsă la consulat, reîntâlnește aceiași oameni,

Scanned with OKEN Scanner

inclusiv pe iluzionist. După eforturi disperate, ajunge la ușa Consulului, dar din biroul acestuia iese un agent de poliție. Magda leșină.

Actul III. La consulat, Assan o caută pentru a o anunța că soțul ei a hotărât să se reîntoarcă. Magda pleacă pentru a încerca să-l oprească. Apare John, și, contrar legilor consulare, este arestat de poliție. Reîntoarsă acasă, sperând că astfel își va salva soțul, Magda se sinucide. Moare în timp ce telefonul sună pentru a o avertiza de inutilitatea gestului.

Datorită dramatismului acțiunii și muzicii, opera a cunoscut în mod spontan un succes deosebit, care nu a scăzut de-a lungul timpului. Lucrarea lui Menotti a fost distinsă cu Premiul „Pulitzer" și „Drama Critica Award" și face parte din repertoriul curent al mai multor teatre contemporane.

OLIVIER MESSIAEN

Compozitor, dar și organist, pianist strălucit, teoretician și profesor, *Olivier Messiaen* (10 decembrie 1908 – 28 aprilie 1992), discipol la Conservatorul din Paris al lui Maurice Emmanuel, Paul Dukas, Marcel Dupré, compune, printre primele creații, *Banchetul celest*, ce conține deja unele dintre procedeele sale de creație favorite, și *Preludiile* pentru pian, unde vede sunetele în culori. *Tehnica limbajului meu muzical* este un adevărat inventar al tuturor procedeelor pe care le utilizează liber: moduri cu transpoziție limitată, acorduri cu note adăugate, ritmuri cu valori adăugate sau „nonretrogradabile", structuri ritmice preluate din Grecia antică sau din muzica indiană. Messiaen a avut ca discipoli unele dintre cele mai mari nume ale tinerei muzici internaționale: Pierre Boulez, Iannis Xenakis, Jean-Pierre Guézec, Jacques Charpentier, Pierre Henry, Karlheinz Stockhausen și, mai târziu, Tristan Murail, N'guyen Tien Dao, Paul Méfano, Michèle Reverdy. Muzicianul caută să transcrie cântece ale păsărilor cât mai exact, cât mai „obiectiv" posibil, pentru a face din ele materialul unor lucrări descriptive (*Mierla neagră*, *Trezirea păsărilor*, *Catalogul păsărilor*). În *Chronochromie* pentru orchestră („culoarea timpului") împinge la extrem travaliul abstract asupra duratelor și integrează în țesătura muzicală cântecele păsărilor. În 1983, a avut loc la Opera din Paris premiera cu unica sa lucrare scenică, *Saint François d'Assise*. Personalitate dominantă a secolului, Messiaen nu este încă un creator suficient de cunoscut în ansamblul vieții muzicale, deși renumele internațional îi atestă valoarea de excelență.

Scanned with OKEN Scanner

Sfântul Francisc din Assisi sau **Scene franciscane**
(Saint François d'Assise)

Operă în trei acte, opt tablouri. Libretul de compozitor. Premiera – Paris, Opéra, Palais Garnier, 29 noiembrie 1983. Personajele: îngerul (sopr.), Sfântul Francisc (bar.), leprosul (ten.), fratele Leon (bar.), fratele Massée (ten.), fratele Elie (ten.), fratele Bernard (b.), fratele Sylvestre (b.), fratele Rufin (b.), alți frați, vocea lui Christ (cor). Acțiunea se desfășoară în Italia, în secolul al XIII-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* „Crucea". În convorbirile lor, frații călugări își exprimă teama de moarte. Sfântul Francisc îi învață să trăiască în bucurie, ceea ce înseamnă depășirea acestei frici de moarte prin dragoste pentru aproape tău. *Tabloul 2.* „Laudele". În interiorul chiliei sale, Sfântul Francisc cântă laude creaturilor lui Dumnezeu, implorându-L să-i dea puterea de a iubi chiar și un lepros. *Tabloul 3.* „Sărutul leprosului". Într-o leprozerie, Sfântului Francisc i se face rău la vederea bolnavilor de lepră, dar se stăpânește și sărută un lepros care se vindecă pe loc (Interludiul orchestral „Dansul de bucurie al leprosului").

Actul II. *Tabloul 4.* „Îngerul călător". Pe Muntele La Verna, un înger cere să fie primit în mănăstirea călugărilor. Aceștia îl resping deoarece îngerul le-a vorbit despre predestinare. *Tabloul 5.* „Îngerul muzician". Profund emoționat de felul în care cântă îngerul muzician, Sfântul Francisc este gata să moară. *Tabloul 6.* „Predica adresată păsărilor". Sfântul Francisc predică păsărilor din patria sa, Umbria, dar și celor din lumea întreagă: „Orice frumusețe trebuie să emane din libertate, din libertatea gloriei". (Interludiu orchestral „Marele concert al păsărilor").

Actul III. *Tabloul 7.* „Stigmatele". La Verna, noaptea, după o îndelungă implorare, Dumnezeu îi acordă Sfântului Francisc cele cinci stigmate ale lui Christ, simbol al iubirii perfecte pentru aproapele său. *Tabloul 8.* „Moartea și Noua viață". Sfântul Francisc își ia rămas-bun de la frații călugări. În pragul morții, le vorbește despre esența vieții și primește iluminarea: „Doamne!, Doamne! Muzica și Poezia m-au călăuzit spre tine: prin imagine, prin simbol și prin absența adevărului".

GIACOMO MEYERBEER

Este mai greu de imaginat actualmente marele rol jucat de *Giacomo Meyerbeer* (5 septembrie 1791 – 2 mai 1864) în evoluția teatrului muzical romantic. Uitarea majorității lucrărilor sale lirice nu înseamnă însă și negarea contribuțiilor artistului la efervescența afirmării teatrale a

Scanned with OKEN Scanner

epocii. Nu numai muzical, dar și ca artă a spectacolului, operele lui Meyerbeer reflectă tendințele unei epoci, valențele devenirii unui gen. Pe de altă parte, concesiile făcute modei și publicului i-au amendat creația, astăzi aproape absentă din repertoriile lirice. Perioada germană – *Jephtas Gelübde, Wirt und Gast oder Aus Scherz, Ernst*; perioada italiană – *Romilda e Costanza, Semiramide Riconosciuta, Emma di Resburgo, Margherita d'Anjou, L'Esule di Granata, Il Crociato în Egitto*; perioada franceză – *Robert le diable, Les Huguenots, Le Prophète, L'Étoile du Nord, Dinorah, L'Africane* (postum).

Robert diavolul (Robert le diable)

Operă în cinci acte. Libretul de Eugène Scribe. Premiera – Paris, Opéra, 21 noiembrie 1831, Personajele: Robert, duce de Normandia (ten.), Bertram, prietenul său (b.), prințul de Granada (rol mut), regele Siciliei (rol mut), Isabelle, prințesă de Sicilia, fiica sa (sopr.), Alice, tânără țărancă normandă (sopr.), Raimbaud, logodnicul ei (ten.), Albert, cavaler (b.), un crainic (ten.), maestrul de ceremonii al regelui Siciliei (ten.), un preot (b.), o doamnă de la curtea Isabellei (sopr.), cavaleri, curteni, soldați, popor, călugări și călugărițe (cor). Acțiunea se desfășoară la Palermo și în împrejurimi către 1250.

Actul I. Condamnat pentru modul său de existență, Robert, duce de Normandia, este destul de greu acceptat la curtea regelui Siciliei. El a beneficiat în acest timp de sprijinul unui cavaler străin, Bertram. Se apropie un turnir al cărui premiu pentru câștigător este mâna prințesei Isabelle, iubită de Robert și îndrăgostitită la rândul ei de el. Alice, o tânără normandă, îi încredințează lui Robert testamentul mamei sale, pe care nu va avea dreptul să-l citească decât atunci când se va dovedi demn de memoria ei. Bertram îl atrage să participe la un joc cu zaruri, unde ducele va pierde tot, inclusiv armele.

Actul II. Grație Isabellei, Robert obține alte arme pentru a putea participa la turnir. Dar Bertram îi dejoacă planurile, atrăgându-l în pădure sub pretextul unui duel la care a fost provocat de un pretins rival, prințul de Granada. Apoi, Robert se prezintă la turnir, dar fantoma prințului de Granada, invocată de Bertram, câștigă mâna Isabellei.

Actul III. Bertram este hărțuit de demoni. Dacă până la miezul nopții nu va câștiga sufletul lui Robert pentru Infern, va fi blestemat să fie înghițit de Infern și separat pentru totdeauna de fiul său. Robert continuă să se încreadă în loialitatea prietenului său Bertram. Nu își închipuie că acesta îi este tată și, totodată, un demon. Bertram îl

Scanned with OKEN Scanner

sfătuiește să obțină o armă vrăjită cu ajutorul căreia își va putea lua revanșa în fața prințului de Granada. În acest scop, trezește din mormânt călugărițe păcătoase, care, în timpul bacanalei dansate în jurul lui Robert, îi dăruiesc ramura Sfintei Rosalia.

Actul IV. Cu ajutorul acestei ramuri, Robert împietrește curtea Isabellei, apoi o trezește pe prințesă și încearcă să o seducă cu forța. Implorând Cerul, Isabella distruge vraja și toți revin la viață. Robert frânge creanga și fuge urmărit de cavalerii furibunzi.

Actul V. Pentru a scăpa de pedeapsa urmăritorilor, Robert se ascunde într-o biserică. Aici, îl găsește Bertram, care îi mărturisește că îi este tată și îl roagă să semneze pactul cedării sufletului său demonilor. Numai astfel nu vor mai putea fi separați vreodată. În clipa în care este gata să semneze, intervine Alice. Citind acum testamentul mamei sale, Robert este avertizat în privința demonului Bertram. Reprezentantă terestră a sufletului mamei lui Robert, Alice luptă astfel cu maleficul Bertram. La miezul nopții, Bertram este înghițit de Infern. Liber, Robert va putea să-și conducă aleasa inimii, prințesa Isabelle, la altar.

Cu această lucrare, Meyerbeer deschide drumul afirmării sale, marcată de un enorm succes în epocă, în genul *grand opéra*, comparabilă în secolul XX cu superproducțiile cinematografice sau marile show-uri de music-hall.

Hughenoții (Les Huguenots)

Operă în cinci acte. Libretul de Eugène Scribe și Émile Deschamps. Premiera – Paris, Opéra, 29 februarie 1836. Personajele: Margueritte de Valois, logodnica lui Henri de Navara (sopr.), contele de Saint-Bris, guvernatorul Luvrului (b.), Valentine, fiica sa (sopr.), contele de Nevers (bar.), Cosse (ten.), Thoré (ten.), Thavannes (ten.), Méru (b.), de Retz (b.), Raoul de Nangis, gentilom protestant (ten.), Marcel, valetul său (b.), Urbain, pajul reginei (sopr.), Maurevert, confidentul lui Saint-Bris (b.), Bois-Rosé, soldat hughenot (ten.), doamne, nobili, valeți, soldați, studenți, oameni din popor, catolici și protestanți etc. Acțiunea se desfășoară în Franța, în luna august a anului 1572.

Actul I. Pentru a satisface dorința regelui de a se opri luptele dintre comunitățile religioase rivale, contele de Nevers a invitat în castelul său din Touraine câțiva gentilomi catolici și pe Raoul de Nangis, nobil hughenot. Raoul povestește oaspeților despre iubirea romantică pe care o nutrește pentru o tânără necunoscută, salvată de el, pe stradă, de agresiunea unor vagabonzi. Este anunțată vizita unei doamne care îl caută pe Nevers, iar Raoul recunoaște chipul frumoasei necunoscute.

Scanned with OKEN Scanner

Este Valentine de Saint-Bris, logodnica lui Nevers, trimisă de regină pentru a-l convinge să renunțe la proiectul căsătoriei. În același timp, Raoul primește un mesaj misterios, care îi fixează o întâlnire.

Actul II. În castelul de la Chenonceaux, Margueritte de Valois proiectează căsătoria Valentinei cu Raoul, pentru a contribui astfel la reconcilierea dintre catolici și hughenoți, întărind pacea. Valentine acceptă cu bucurie proiectul, temându-se totodată că tatăl ei va fi potrivnic. Raoul ajunge la întâlnire cu ochii legați. Se va găsi în fața reginei. Ea îi propune lui Raoul să-l introducă la curte cu condiția de a se căsători cu Valentine. Contele de Saint-Bris i-o prezintă pe fiica sa, dar Raoul, crezând că aceasta a fost iubita lui Nevers, refuză căsătoria.

Actul III. Într-un parc din Paris trebuie să sosească cortegiul nupțial al Valentinei și al contelui de Nevers. Valetul lui Raoul aduce domnului de Saint-Bris un bilet prin care stăpânul său îl provoacă la duel. Valentine, bănuind existența unui complot, încearcă să-l prevină pe Raoul. Acesta apare, pregătit pentru duel. În acest moment izbucnește o ceartă între catolici și hughenoți. Intervenția reginei, care le reproșează că n-au ținut promisiunea de pace, potolește pentru moment spiritele. Valetul lui Raoul dezvăluie existența unui complot împotriva stăpânului său.

Actul IV. La Palatul lui Nevers din Paris, Raoul încearcă, pentru ultima oară, să o zărească pe Valentine. Ascuns, urmărește o convorbire între Nevers și Saint-Bris privitoare la luptele religioase. Contrar opiniei lui Nevers, că lupta trebuie să rămână loială, Saint-Bris socotește că ereticii trebuie exterminați. Nevers este acuzat de trădare și arestat, iar Saint-Bris începe pregătirea unui plan de masacrare a protestanților. Oamenii săi, purtând ca semn distinctiv o eșarfă albă, vor porni acțiunea la sunetul clopotelor. Auzind semnalul fatal, Raoul, care se întâlnise cu Valentine, fuge în ajutorul coreligionarilor săi.

Actul V. În templul protestant, Marcel, valetul lui Raoul, zace rănit. Stăpânul său este hotărât să-l apere cu prețul vieții. Sosirea neașteptată a Valentinei aduce vestea că regina este gata să-l ierte dacă va renunța la credința sa. Nevers a murit și Valentine se va putea mărita cu Raoul. Deși tentația este puternică, Raoul nu acceptă să trădeze. Admirându-i curajul, Valentine se hotărăște să devină ea însăși protestantă. Împreună, vor muri sub loviturile nimicitoare ale oamenilor tatălui ei.

Subiectul, inspirat din tragica *Noapte a Sfântului Bartolomeu*, i-a oferit lui Meyerbeer numeroase momente spectaculoase, majoritatea realizate cu un mare efect muzical-scenic. Celebritatea lucrării a fost atât de mare încât cu

Scanned with OKEN Scanner

acest titlu s-a inaugurat noua clădire Covent Garden, în 1858. Câțiva mari interpreți au marcat destinul triumfal al operei – Nelie Melba, De Reszke, Lilian Nordica –, aplaudată și peste ocean, la Metropolitan. Cu timpul, răsunetul a pălit, odată cu trecerea modei marilor spectacole în manieră *grand opéra*.

Profetul (Le Prophète)

Operă în patru acte. Libretul de Eugène Scribe, inspirat de un fapt autentic. Premiera – Paris, Opéra, 16 aprilie 1849. Personajele: Jean de Leyde (ten.), Berthe (sopr.), contele de Oberthal (b.), Fidès, mama lui Jean (mez.), anabaptiști, popor, soldați. Acțiunea se desfășoară în Olanda, în timpul răscoalei anabaptiștilor, în secolul al XVI-lea.

Actul I. Jean de Leyde și Berthe solicită contelui de Oberthal consimțământul pentru a se căsători. Contele, îndrăgostit la rându-i de fată, îl refuză, ordonându-i acesteia să-l urmeze la castel. Berthe se supune, dar merge însoțită de mama lui Jean, Fidès.

Actul II. Anabaptiștii îi propun lui Jean să li se alăture, promițându-i să devină rege. Între timp, Berthe a fugit de la castel, deși contele o amenință cu moartea lui Fidès dacă nu se întoarce.

Actul III. În tabăra anabaptiștilor, rebelii și noul lor profet, Jean de Leyde, hotărăsc un nou asalt al castelului. Printre rebeli, este recunoscut fiul contelui. Jean îl salvează și află de la el că Berthe și Fidès au evadat. Pe de altă parte, cele două femei îi blestemă pe rebelii care au contribuit la rătăcirea lui Jean, Berthe jurând să-l ucidă pe profet.

Actul IV. Trei dintre anabaptiști l-au trădat pe Jean, aflat acum în castelul de la Münster, asediat. Aflând că Jean și profetul sunt una și aceeași persoană, Berthe se sinucide. Jean, preferând moartea în locul capitulării, dă foc castelului, pierind în explozia pulberii împreună cu mama sa și dușmanii asediatori.

Inspirat de încoronarea lui Jean Peuckelzoon la Münster, subiectul i-a oferit compozitorului acea ambianță teatrală specifică stilului de *grand opéra*, cu efecte de ansamblu și mari desfășurări dramatice, în care personajele se pierd. În epocă, opera s-a bucurat de un succes legendar, ulterior cunoscând soarta tuturor lucrărilor lui Meyerbeer, uitate de public și teatre, cu toate momentele frumoase ale muzicii.

Dinorah sau **Iertarea de la Ploërmel** (Dinorah)

Operă în trei acte. Libretul de Jules Barbier și Michel Carré. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 4 aprilie 1859. Personajele: Dinorah, țărancă, (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

Hoël păstor de capre (bar.), Corentino, cimpoier (ten.), vânătorul (b.), un secerător (ten.), păstori de capre (sopr., alto). Acțiunea se desfășoară într-un sat din Bretania în secolul al XIX-lea.

Actul I. Hoël, logodnicul lui Dinorah, a plecat chiar în preziua nunții în căutarea unei comori, pentru a putea reconstrui coliba fetei, care a fost distrusă de o furtună. Crezându-se părăsită, Dinorah pleacă, împreună cu capra ei, să-și caute logodnicul. Într-un târziu, ajunge în pădure la casa cimpoierului Corentino. Pentru a o mai încuraja, el îi cântă din cimpoi, iar Dinorah dansează. La apropierea lui Hoël, fata fuge. Tânărul îi propune lui Corentino să împartă cu el comoara dacă o vor găsi. Dar, după legendă, cel care va atinge primul comoara va muri, astfel Hoël dovedindu-se, de fapt, viclean. Se aude de departe clopoțelul caprei lui Dinorah și cei doi pleacă după sunet, convinși fiind că astfel vor descoperi ceea ce caută.

Actul II. Dinorah rătăcește prin pădure și se joacă cu umbrele proiectate de lumina Lunii printre copaci. Se apropie o furtună. În noaptea care devine din ce în ce mai neagră, ea își amintește de legenda comorii. Cimpoierul se gândește să o convingă pe Dinorah să atingă ea, prima, comoara nefastă. În furtuna care s-a dezlănțuit, Dinorah este luată de ape, iar Hoël se aruncă în valuri să o salveze.

Actul III. Vânătorul, păstorii, secerătorul își cântă pe rând melodiile până la sosirea lui Hoël, care apare, ducând-o în brațe, lipsită de suflare, pe Dinorah. Fata își revine, își recunoaște alesul și toți țăranii cântă imnul iertării, plecând în convoi să serbeze împreună nunta, întreruptă de evenimente, a celor doi logodnici.

Opera este celebră mai ales pentru una dintre cele mai dificile arii pentru soprană de coloratură, tipică manierei franceze de cânt: *Ombre léjère...* (Actul II).

Africana (L'Africane)

Operă în cinci acte. Libretul de Eugène Scribe. Premiera – Paris, Opéra, 28 aprilie 1865. Personajele: Don Pedro, președintele Consiliului Regal Portughez (b.), Don Diego, amiral (b.), Inès, fiica sa (sopr.), Vasco da Gama (ten.), Don Alvaro, consilier (ten.), Nelusko, sclav (bar.), Selika, sclavă (sopr.), Marele Preot brahman (b.), Anna, confidenta lui Ines (mez.), Marele Inchizitor (b.), ofițeri, preoți, indieni, soldați etc. Acțiunea se desfășoară în Portugalia și în preajma Capului Bunei Speranțe, în momentul descoperirilor maritime ale lui Vasco da Gama.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Don Diego a hotărât să-și mărite fiica, Inès, cu președintele consiliului, Don Pedro, deși sufletul fetei aparține navigatorului Vasco da Gama. În consiliu se discută oportunitatea trimiterii de ajutoare pentru a salva expediția acestuia, de la care nu mai sunt vești. Totuși, un martor există. Îmbrăcat în marinar, Vasco prezintă consiliului ideea continuării expediției dincolo de Capul Bunei Speranțe, aducând în sprijinul propunerilor sale și doi localnici, Nelusko și Selika. Marele Inchizitor îl acuză de erezie și îi arestează pe toți trei.

Actul II. În închisoare, Vasco visează la noile descoperiri și la iubita sa Inès. Selika îl veghează, protejându-l de gelozia lui Nelusko. Când se trezește, ea îi indică insula de unde provine. Vasco, emoționat, o îmbrățișează. În acest moment, intră Inès cu ordinul de eliberare și, zărindu-l, crede că eforturile ei au devenit inutile. De la ea află Vasco da Gama că Don Pedro, folosind hărțile sale, pornește într-o nouă expediție.

Actul III. Pe corabie, Don Pedro consultă hărțile. În jurul său se află Ines și Selika. Alvaro se teme că Nelusko îi va trăda, căci două corăbii au pierit deja, dar nava amiral s-a salvat urmând un vas cu pavilion portughez care îi conducea. O șalupă, provenind de la acest vas, îi abordează, iar Vasco îi previne de pericolele zonei. Sălbaticii asaltează corabia amiralului.

Actul IV. În templul insulei sale, Selika jură că va păstra secretele poporului ei, protejându-le de orice străin. Printre supraviețuitori se află Inès și Vasco, care este condamnat la moarte. Selika îl salvează pretinzând că-i este soț și obținând protecția brahmanilor, spre dezolarea lui Inès.

Actul V. *Tabloul 1.* Selika îi surprinde pe Vasco și Inès. După o dispută aprigă, Selika se hotărăște să le înlesnească eliberarea, ordonând să fie conduși la corabia lor. *Tabloul 2.* Selika aspiră parfumul aducător de moarte a unor flori exotice. În timp ce se aude semnalul plecării corabiei, ea moare, fără ca Nelusko s-o poată salva.

La confluența operei romantice italiene cu melodrama franceză, această operă, de dimensiuni considerabile, apare drept capodopera compozitorului în genul *grand opéra*. Unele momente solistice (aria lui Vasco – *O paradiso* – sau aria finală cântată de Selika), ca și ambianța generală exotică, au făcut succesul efemer al acestei opere, astăzi aproape uitată.

Scanned with OKEN Scanner

MARCEL MIHALOVICI

Personalitate marcantă a componisticii secolului XX, *Marcel Mihalovici* (22 octombrie 1898 – 13 august 1985), după plecarea sa din România, unde studiase cu Dimitrie Cuclin, s-a impus în viața muzicală pariziană. Format la Schola Cantorum cu Vincent d'Indy, a fost membru fondator al Societății de Muzică Contemporană „Triton". În genul muzicii de teatru a realizat baletul cântat *Une vie de Polichinelle*, baletul *Le Postillon du Roy*, *Divertimento*, *Karaguez*, precum și operele *L'intransigeant Pluton*, *Phèdre*, *Le Retour*, *Krapp*, *Les Jumeaux*.

Fedra (Phèdre)

Operă în cinci scene, cu Prolog. Libretul de Yvan Golt după Euripide. Prima audiție – Paris, sala Erard, 26 februarie 1950. Personajele: Fedra (sopr.), Hypolit (bar.), Theseu (b.), Doica (mez.), atenieni. Acțiunea se desfășoară în antichitatea greacă.

Prolog. Corul relatează starea de tristețe a reginei. *Scena 1.* Fedra îi destăinuie Doicii iubirea sa pătimașă pentru Hypolit, fiul soțului ei, Theseu, care lipsește de multă vreme. *Scena 2.* Regina hotărăște să-i dezvăluie lui Hypolit, întors de la vânătoare, pasiunea ei. Acesta, jignit, o respinge, iar Doica, dorind să o ajute pe regină, îl acuză pe Hypolit. *Scena 3.* Se anunță întoarcerea lui Theseu. *Scena 4.* Regele nu este întâmpinat de Fedra, care, după spusele Doicii, s-a sinucis cu spada lui Hypolit pentru a pedepsi astfel îndrăzneala acestuia. Theseu îi cere lui Neptun să-l ucidă pe fiul vinovat. *Interludiu.* Muzica este un comentariu al conflictului tragic. *Scena 5.* Zeul a îndeplinit ruga, iar Hypolit este adus muribund. El își dă sufletul fără a se putea dezvinovăți. Aflând adevărul de la Doică, care e cuprinsă de remușcări, Theseu se sinucide.

Întoarcerea (Le Retour)

Operă într-un act. Libretul de K.H. Ruppel după Guy de Maupassant. Premiera: Düsseldorf, Opera, 4 noiembrie 1954 (prima versiune); Hamburg, Opera, 23 ianuarie 1955 (versiunea definitivă). Personajele: La Martin (mez.), Levesque, al doilea soț al ei (ten.), Marie și Estelle, fiicele (sopr., sopr.), Pierre Martin, primul soț (b.-bar.), Chicot, patronul localului „Café du Commerce" (ten.). Acțiunea se desfășoară într-un sat pescăresc din Normandia.

Act unic. După îndelunga absență a soțului, La Martin s-a recăsătorit cu pescarul Levesque, cu care mai are și alți copii în afara primelor două fete ale lui Pierre Martin. Plecat pe mare, pescarul este

Scanned with OKEN Scanner

așteptat de familie, care a observat că în fața casei s-a oprit un moșneag necunoscut. Intrigați, toți se întreabă cine este, fără a bănui identitatea lui Martin, întors acasă după 17 ani. La revenirea lui Levesque, toți îl invită înăuntru și, după mai multe discuții, află identitatea bătrânului, unicul supraviețuitor al unui naufragiu. Situația familiei, încordată, pare de nerezolvat, iar femeia se decide să părăsească locul împreună cu copiii și cu cel de al doilea soț, casa aparținând strămoșilor lui Pierre. Înduioșat de emoția regăsirii, Pierre hotărăște ca viața familiei sale să continue ca mai înainte, fără să sufere copiii, el oferindu-le generos găzduirea. Lacrimi de recunoștință răsplătesc hotărârea sa.

DARIUS MILHAUD

Darius Milhaud (4 septembrie 1892 – 22 iunie 1974), muzician prolific, a refuzat adoptarea vreunui sistem, manifestându-se într-un principial limbaj de actualitate sub caracteristica de „liric mediteraneean". A creat muzică de cameră, melodii, 10 simfonii, piese instrumentale, operele *Les Malheurs d'Orphée, L'Enlèvement d'Europe, Le Pauvre Matelot, L'Abandon d'Ariane, La Délivrance de Thésée, Médée, David, L'Orestie*, trilogia sud-americană *Christophe Colomb, Maximilen, Bolivar*, baletele *Le Boeuf sur le Toit, L'homme et son Désir, La Création du Monde*. A făcut parte, până la plecarea sa în America împreună cu Paul Claudel, dintre artiștii reuniți în jurul personalității lui Diaghilev. Ca orientare componistică, Milhaud reflectă aceleași căutări și preocupări manifestate ca și colegii săi din „Grupul celor șase".

Nenorocirile lui Orfeu (Les Malheurs d'Orphée)

Operă în trei acte. Libretul de Armand Lunel. Premiera – Bruxelles, Théâtre de la Monnaie, 7 mai 1926. Personajele: Orfeu (bar.), Eurydice (sopr.); meseriile – fierarul, rotarul, împletitorul de coșuri (ten., bar., b.); animalele – vulpea, lupul, mistrețul, ursul (sopr., mez., ten., b.); țiganii – sora geamănă a Eurydicei (sopr.), sora mai mică, sora mai mare (cor). Acțiunea se desfășoară în Camargue, în epoca modernă.

Argument. Orfeu, vraciul, fuge de oameni. În schimb, iubește animalele și le salvează. Dragostea lui pentru țiganca Eurydice nu este acceptată nici de familia tinerei fete, nici de săteni. Cei doi pleacă împreună, dar Eurydice se îmbolnăvește, iar Orfeu nu reușește să o vindece. Eurydice moare. Orfeu, reîntors în sat, îi îngrijește pe oameni,

Scanned with OKEN Scanner

așa cum făcuse și cu animalele. Cosiderând că Orfeu este răspunzător de moartea Eurydicei, surorile fetei îl ucid. Într-o ultimă viziune, Orfeu își imaginează că este unit cu iubita sa Eurydice.

Răpirea Europei (L'Enlèvement d'Europe)

Operă-minut în opt scene. Libretul de Étienne Hoppenot. Premiera – Baden-Baden, Stadthalle, 17 iulie 1927. Personajele – Agenor, regele Tebei (b.), Pergamon (bar.), Zeus, deghizat în taur (ten.), Europa (sopr.), trei slujnice, trei războinici (cor: sopr., mez., alto, ten., bar., b.). Acțiunea se desfășoară la Teba, în timpuri mitologice.

Argument. Europa a întrerupt relațiile cu Pergamon pentru că a descoperit dragostea sa pentru animale. Zeus, în acest timp, ia forma unui taur. Pergamon vrea să ucidă animalul, dar săgeata trasă de el se întoarce împotriva lui. Impresionată, Europa încalecă taurul și fuge. Din unirea lui Zeus cu Europa s-a născut mai târziu Minos.

Sărmanul matelot (Le Pauvre Matelot)

Tânguire în trei acte. Libretul de Jean Cocteau. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 16 decembrie 1927. Personajele: matelotul (ten.), nevasta sa (sopr.), prietenul său (bar.), socrul său (b.). Acțiuneă se desfășoară în barul unui port, într-un timp nedeterminat.

Argument. După 15 ani de absență, un marinar se reîntoarce acasă. Faptul că soția nu-l recunoaște îl face să se îndoiască de fidelitatea ei. Pentru a afla adevărul, el îi povestește că, probabil, și soțul ei va reveni, dar sărac și plin de datorii. În schimb, cerând găzduire pentru o noapte, mărturisește că are în bagajele sale o veritabilă comoară. În timpul nopții, femeia îl ucide pentru a-și însuși bagajul prețios. Astfel, după atâta vreme de văduvie, ea devine într-adevăr văduvă, din proprie voință, îndeplinind acest gest fatal.

Părăsirea Arianei (L'Abandon d'Ariane)

Operă-minut în cinci scene. Libretul de Henri Étienne Hoppentot. Premiera – Wiesbaden, 20 aprilie 1928. Personajele: Ariana (sopr.), Fedra (sopr.), Thezeu (ten.), Dionysos (bar.), trei marinari naufragiați (ten., bar., b.), trei bacante gitane (sopr., mez., alto). Acțiunea se desfășoară pe insula Naxos, în epoca mitologică.

Argument. Ariana nu-l mai iubește pe Thezeu, spre deosebire de sora ei, Fedra, care încearcă în van să-l seducă. La un moment dat apare zeul Dyonisos, îmbrăcat în cerșetor, iar cele două surori îi dau cu

Scanned with OKEN Scanner

bucurie de pomană. Ca răsplată pentru generozitatea lor, Dyonisos decide să le rezolve problemele. Îl îmbată pe Thezeu și îl determină să o ia pe Fedra, ascunsă de un văl, drept Ariana, făcând dragoste împreună. În schimb, Ariana își va împlini visul. Va putea ajunge pe bolta cerească, alături de Diana, sub forma unei constelații.

STANISLAW MONIUSZKO

Format sub influența operei italiene, *Stanislaw Moniuszko* (5 mai 1819 – 4 iunie 1872) a reușit să realizeze în teatrul muzical ceea ce Chopin, contemporanul său, a urmărit în muzica instrumentală: spiritul muzicii naționale poloneze. Printre cele 20 de opere compuse de el, menționăm, în afara operei *Halka*, lucrările: *Straszny Dwor, Flis, Hrabina, Verbum nobile.*

Halka

Operă în patru acte. Libretul de Vladimir Wolki. Premiera – Varșovia, Narodni Divadlo, 1 ianuarie 1858. Personajele: Halka (sopr.), Iontek (ten.), Ianusz (bar.), Sofia, logodnica lui (mez.), Stolnik (b.), administratorul (b.), cimpoierul, oaspeți, țărani. Acțiunea se desfășoară într-un sat polonez, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Actul I. La palatul boierului Stolnik se serbează logodna lui Ianusz cu Sofia. De afară se aude vocea Halkăi, o fată sedusă de Janusz și părăsită în favoarea zestrei Sofiei. Temându-se să nu fie descoperit, tânărul aleargă în întâmpinarea ei, promițându-i o întâlnire. Halka se depărtează încrezătoare, în timp ce petrecerea continuă.

Actul II. Ascultând zvonul petrecerii, Halka simte că speranța ei se spulberă. Cel așteptat nu a venit la întâlnire. Tânărul Iontek caută s-o convingă de josnicia boierului, propunându-i o altă viață. Dar Halka nu renunță la visele ei. Incomodat de insistențele fetei, Ianusz vrea să o alunge cu argații. Halka, văzând-o pe Sofia, înțelege că a fost înșelată.

Actul III. În mijlocul satului, Iontek aduce vestea că Halka și-a pierdut mințile. Fata apare, chemându-și zadarnic iubitul. Iontek jură să o răzbune.

Actul IV. Iontek nu poate uita tragedia fetei. Când apare alaiul de nuntă, țăranii primesc cu răceală salutul lui Ianusz. Acesta intră grăbit în biserică de teama Halkăi, pe care a zărit-o. Fata adună vreascuri pentru a da foc bisericii. Se răzgândește apoi, de teamă că ar pieri și Ianusz.

Scanned with OKEN Scanner

Cu o licărire de luciditate, Halka se îndreaptă spre râu și se aruncă în apele lui. Alaiul iese din biserică și merge nepăsător spre palat, în timp ce țăranii, întristați, deplâng soarta Halkăi.

Opera lui Moniuszko impune, prin melodica ei sinceră și intonațiile de cântec popular, o idee clară asupra unui teatru național polonez. Este considerată cea mai de seamă lucrare romantică poloneză și figurează adesea în repertoriul teatrelor lirice ale țării.

Conacul cu stafii (Straszny Dwor)

Operă în patru acte. Libretul de Jan Checinski după o povestire a scriitorului polonez K.W. Wojcicki. Premiera – Varșovia, Teatr Vielki, 28 septembrie 1865. Personajele: Spătarul din Kalinuw (ten.), Hanna și Jadwiga, fiicele sale (sopr., mez.), Damaczy, un avocat (ten.), Stefan și Zbigniew, doi tineri ofițeri (ten., b.), Chelărița (mez.), bătrânul Maciej, în slujba celor doi ofițeri (bar.), Skoluba, în slujba Spătarului (b.), Martha, mătușa (mez.), Jörg, sluga ei (ten.), o femeie vârstnică (alto), ofițeri, soldați, locuitori din sat, popor. Acțiunea se desfășoară într-un han și un castel din Polonia, în jurul lui 1800.

Actul I. La sfârșit de război, doi ofițeri tineri, Stefan și Zbigniew, fac legământ de celibat, pentru a trăi fără griji. În casa lor părintească, unde sosesc cu slujitorul, bătrânul Maciej, sunt primiți cu drag. Chelărița are pentru ei proiecte matrimoniale, dar cei doi tineri nu o ascultă, plecând grăbiți să-l viziteze pe Spătarul din Kalinuw, care urmează să le restituie moștenirea tatălui lor, încredințată celui mai bun prieten. Chelărița hotărăște să-i urmeze pentru a zădărnici alte proiecte de căsătorie, vorbindu-le despre conacul Spătarului, pare-se bântuit de stafii.

Actul II. Hanna și Jadwiga, fetele Spătarului, așteaptă oaspeții și, fiind noaptea Anului Nou, toarnă ceară topită pentru a afla chipul celui sortit. Profilul care se conturează pare să fie al unor... ofițeri. Dar Chelărița, ajunsă mai înainte, îi descrie cu ironie pe cei doi ofițeri. Tatăl fetelor vrea gineri curajoși, iar pretendentul care există, avocatul Damaczy, nu-i place. La sosirea tinerilor se iscă o discuție despre cel care a împușcat un mistreț pe moșia Spătarului, ceea ce contribuie la primirea rezervată pe care stăpânul o face tinerilor. Primind găzduirea pentru noapte, aceștia nu știu că fiecare dintre cei prezenți în casă ar dori să le facă o farsă cu... stafii, încercându-le curajul.

Actul III. La miezul nopții, ceasul, orologiul stricat din salonul conacului, bate ora, apoi vedenii descind din tablouri. Stefan și Zbigniew, spre deosebire de ceilalți, sunt însă preocupați de frumusețea

Scanned with OKEN Scanner

fetelor Spătarului, gândind acum cu mai puțină convingere la jurământul lor de celibat. Dând peste Damaczy, ascuns în orologiu, acesta se dezvinovățește, clevetind pe seama lipsei de loialitate față de țară a Spătarului, adevărata sursă a legendelor cu stafii. Ofițerii hotărăsc să părăsească conacul cât mai repede, dezamăgiți de cel care fusese prieten de nădejde al tatălui lor.

Actul IV. Fetele cred că cei doi vor să plece de frică, dar Maciej dă în vileag intrigile lui Damaczy. Când țăranii vin să ureze de sărbători, avocatul este luat la întrebări și recunoaște minciuna. Povestea conacului era legată de invidia unor fete de boieri, mai urâte, care rămânând, cândva, nemăritate, au scornit asemenea legende. Zbigniew și Stefan uită cu totul de jurământ și cer de soții pe cele două surori, întreaga poveste a conacului cu stafii încheindu-se cu două nunți fericite.

CLAUDIO MONTEVERDI

Claudio Monteverdi (15 mai 1567 – 29 noiembrie 1643), primul mare nume al istoriei operei, este acel artist care, deși atinsese măiestria într-o artă a rafinamentului polifonic, părăsește procedeele tipice Renașterii în favoarea descoperirii noului – monodia acompaniată. Reconsiderându-și întregul orizont componistic, Monteverdi începe o a doua existență de creator prin realizarea primei importante lucrări de teatru muzical – *L'Orfeo*. Șirul compozițiilor în genul dramatic se continuă apoi cu noi partituri semnificative – *L'Arianna*, *Il Ballo delle Ingrate*. Deși majoritatea creațiilor realizate la Veneția s-au pierdut, câteva titluri străbat totuși epoca, rămânând documente artistice importante în evoluția genului: *Il Combattimento di Tancredi e Clorinda*, *Il Ritorno d'Ulisse in Patria*, *L'Incoronazione di Poppeea*.

Orfeu (L'Orfeo)

Favolai musica în trei acte, cu Prolog. Libretul de Alessandro Striggio. Premiera – Mantua, Palatul Ducal, 24 februarie 1607. Personajele: Musica prolog (sopr.), Orfeu (ten.), Euridice (sopr.), Sylvia, mesageră (sopr.), Speranța (mez.), Caron (b.), Proserpina (sopr.), Pluton (b.), Apollo (ten.), Echo, nimfă (sopr.), un păstor (ten.), nimfe, păstori, spirite infernale, bacante, dansatori. Acțiunea se desfășoară într-un tărâm de legendă, în Antichitate.

Scanned with OKEN Scanner

Prolog. Muza muzicii se adresează spectatorilor, povestind acțiunea și lăudând efectul minunat al sunetelor asupra sufletului.

Actul I. *Tabloul 1.* În preajma unui mic templu, în mijlocul pădurilor și pajiștilor, păstorul povestește despre fericita căsătorie dintre Orfeu și Euridice, invitând nimfele și păstorii să serbeze evenimentul. Orfeu își cântă bucuria, Euridice îi răspunde, mulțumind amândoi zeilor. *Tabloul 2.* Reîntors în locurile tinereții sale, Orfeu evocă istoria dragostei sale, când, nimfa Sylvia, mesagera, aduce vestea teribilă a morții Euridicei, mușcată de un șarpe în timp ce culegea flori pentru cununa nupțială. Distrus, Orfeu rămâne surd la compătimirile celor din jur. Apoi se hotărăște să coboare în lumea umbrelor pentru a o recuceri pe Euridice.

Actul II. *Tabloul 1.* În Infern, Orfeu ajunge înarmat doar cu lira sa. Speranța, care l-a însoțit până la malurile Styxului, trebuie să-l părăsească, neavând voie să intre în lumea umbrelor. Îl întâmpină Caron, care refuză să-l treacă râul, deși a fost înduioșat de cântecul său. Zeii îl ajută, ademenindu-l pe Caron, paznicul Infernului. *Tabloul 2.* Proserpina îl roagă pe regele tenebrelor, Pluton, să îngăduie reîntoarcerea Euridicei printre vii. Pluton pune însă o condiție: Orfeu va trebui să o conducă pe pământ fără să o privească. Fericit, Orfeu pornește împreună cu soția sa. Dar, temându-se că a fost înșelat de Pluton, nu se poate stăpâni și privește înapoi. Euridice dispare din nou în lumea umbrelor, lume închisă pentru totdeauna invocațiilor iubitului ei.

Actul III. În pădurile Traciei, Orfeu plânge pierderea soției sale, dar nu primește decât răspunsul dezolant al nimfei Echo. Apollo se apropie, oferindu-i, drept consolare, nemurirea. Ei pornesc împreună spre înălțimi, unde Orfeu va suspina veșnic, evocând-o pe Euridice a sa.

Partitura lui Monteverdi reprezintă, din toate punctele de vedere, monumentul de referință al începutului artistic pentru teatrul muzical. În istoria melodramei, *Orfeu* este un reper capital. Printre formele muzicale utilizate de compozitor, se remarcă monodiile, arioso-urile, corurile cu cuplete *a cappella* sau cu acompaniament, ritornelele și variațiunile. Opera a fost editată în 1609, cunoscând numeroase revizuiri și transcripții: G.F. Malipiero, Vincent D'Indy, Carl Orff, Ottorino Respighi, Paul Hindemith, Bruno Maderna.

Dansul ingratelor (Il Ballo delle Ingrate)

Madrigal *in forma rappresentativa*. Libretul de Ottavio Rinuccini. Premiera – Mantua, Teatro di Commedia, 4 iunie 1608, cu prilejul căsătoriei prințului Francesco Gonzaga cu Margherita de Savoia. Personajele: Amor (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

Venus (sopr.), Pluto (b.), patru umbre ale Infernului, opt suflete ale ingratelor care dansează.

Act unic. Scena dezvăluie intrarea într-o peșteră întunecoasă, unde se pot distinge, venind din adâncuri, flăcări. Amor și Venus îi cer lui Pluto să recheme din Infern suflete ale femeilor ingrate, ale celor care au disprețuit iubirea în timpul vieții lor. Privindu-le, cele care trăiesc încă le vor înțelege suferința și vor deveni mai îngăduitoare cu iubirea care li se arată. „Ingratele", revenind la lumină, execută un dans care exprimă prin gesturi, dans și muzică durerea și regretul pe care le resimt pentru felul în care s-au purtat. Monologul lui Pluto, *Întoarceți-vă în tenebre, suflete mizerabile!*, încheie opera. În timp ce sufletele nefericite dispar, se aude o voce care cântă nostalgia pentru viața și iubirea pierdută.

Opera, care a cunoscut un succes remarcabil prin participarea la spectacol, pe scenă, a Ducelui de Mantua și a Prințului Gonzaga, a fost reluată în 1628 la Viena și inclusă de către Monteverdi în volumul VIII de *Madrigali guerreri ed amorosi.*

Lupta dintre Tancredi și Clorinda (Il Combattimento di Tancredi e Clorinda)

Madrigal *in forma rappresentativa* după textul Cântului XII din *Ierusalimul eliberat*, de Torquato Tasso. Premiera – Veneția, casa contelui Girolamo Mocenigo, în timpul carnavalului din 1624. Personajele: Clorinda, musulmană (sopr.), Tancredi, luptător creștin (ten.), Povestitorul (bar.). Acțiunea se desfășoară sub zidurile Ierusalimului asediat, în timpul cruciadelor.

Act unic. Poetul povestește destinul Clorindei, eroină a musulmanilor, asediați de cruciați. Tancredi, cavaler cruciat, o întâlnește pe Clorinda, îmbrăcată în armură, călare, în fața porților închise ale cetății asediate. Fără a recunoaște în acest rival fioros pe cea iubită de el în taină, Tancredi acceptă provocarea la luptă. După o cruntă înfruntare, Clorinda cade, rănită mortal. Ea îi cere lui Tancredi să accepte să o boteze simbolic, cu apa de la izvorul din apropiere. Când îi scoate coiful, pentru a-i îndeplini dorința, Tancredi descoperă că și-a ucis iubita. Clorinda moare în brațele sale, transfigurată de unirea lor în aceeași credință.

Lucrarea, sub forma unui madrigal dramatic, ilustrează elocvent ideile lui Monteverdi despre *stilo concitato* și afecte. În reprezentarea ei scenică se recurge la pantomimă, dublată de execuția vocal-instrumentală, *Combattimento* putând fi considerată drept prima operă *da camera*.

Scanned with OKEN Scanner

Întoarcerea lui Ulise în Patrie (Il Ritorno d'Ulisse in Patria)

Melodramă în trei acte. Libretul de Giacomo Badoaro, inspirat de un fragment din *Odiseea*. Premiera – Veneția, Teatro Tron di San Cassiano, 1641. Personajele: Penelopa (contralto), Ulise (ten.), Minerva (sopr.), Eumeno (ten.), Telemac (ten.), Euriclea (mez.), Iro (rol mimat), curteni, oșteni, popor. Acțiunea se desfășoară după încheierea Războiului Troian.

Actul I. Penelopa se lamentează, mărturisindu-și suferința îndelungatei așteptări a soțului ei, speranța din ce în ce mai slabă, precum și situația creată de insistențele pretendenților la mâna ei. Ea nu știe că Ulise, ajutat de zeița Minerva, a debarcat deja în Itaca și, travestit în cerșetor, s-a adăpostit la pastorul Eumeo. El povestește pastorului că Ulise trăiește, trimițându-l cu vestea la palat. Pretendenții, alarmați de această știre, îi cer Penelopei să se pronunțe în alegerea viitorului soț. Ea promite că se va mărita cu cel care reușește să încordeze arcul de vânătoare al lui Ulise. Pretendenții se veselesc (madrigal).

Actul II. Ulise se înfățișează dinaintea lui Telemac, fiul său. Apoi apare și la palat, învingând la întrecerea cu arcul. Ulise străpunge pețitorii cu săgețile.

Actul III. După un scurt intermezzo în stilul epocii, executat de un personaj caraghios, Iro, acțiunea se continuă spre un deznodământ fericit. Neîncrederea Penelopei și a Euricleei se spulberă, iar Neptun, la sfatul zeilor, îl iartă pe erou. În fața certitudinii reîntâlnirii, cei doi soți își cântă fericirea regăsită.

Partitura operei, într-un manuscris anonim, a fost descoperită la Viena de-abia în 1881 de către A.W. Ambros. Faptul că teatrele lirice ale secolului al XVII-lea deveniseră publice explică înclinația autorului spre accesibilitate și melodramă. Arta lui Monteverdi reușește să dea viață unor sentimente și caractere de personaje care depășesc rutina prin talentul și experiența compozitorului.

Încoronarea Popeei (L'Incoronazione di Poppeea)

Operă în trei acte, cu Prolog. Libretul de Gian Francesco Busenello. Premiera – Veneția, Teatro di San Giovanni e Paolo, probabil în 27 decembrie 1642. Personajele: Popeea (sopr.), Nerone (ten.), Octavia (sopr.), Othone (bar.), Seneca (b.), Drusilla (sopr.), Arnalta, doica Poppeei (contralto), Lucaino (ten.), Fortuna (sopr.), Vertu (sopr.), Amor (sopr.), un valet (ten.), Damigella (sopr.), Mercuro (ten.), Pallas (sopr.), soldați, consuli, tribuni, discipoli, popor. Acțiunea se desfășoară în Antichitate, în timpul împăratului Nero, la Roma.

Scanned with OKEN Scanner

Prolog. Discuție asupra supremației, desfășurată între Amor, Fortuna și Vertu, lăsând să se întrevadă victoria lui Eros, care supune legilor sale istoria și oamenii.

Actul I. *Scena 1*. Sub ferestrele palatului său, Othone, soțul Popeei, deplânge infidelitatea soției sale. Observând garda împăratului, înțelege cine este alesul. Nerone părăsește palatul, despărțindu-se de Popeea cu cuvinte de dragoste. *Scena 2*. Popeea îi mărturisește doicii sale, Arnalta, speranțele de a ajunge împărătească prin dragoste. Arnalta o sfătuiește să se ferească de intrigile printre cei sus-puși. *Scena 3*. În palatul ei, împărăteasa Octavia își deplânge situația de soție părăsită. În zadar Seneca, dascălul lui Nerone, o îndeamnă să suporte cu demnitate situația. De altfel, Nerone sosește, anunțându-l pe Seneca de intențiile sale de a se căsători cu Popeea și de a o repudia pe Octavia. *Scena 4*. Popeea, văzând reacția negativă a lui Seneca, îi cere lui Nerone să-l înlăture. Nerone hotărăște moartea acestuia.

Actul II. *Scena 1*. Seneca primește cu demnitate hotărârea împărătească. Într-o scenă solemnă și tragică își ia rămas-bun de la discipolii săi (madrigal). *Scena 2*. Damigella îl învață pe valet secretul artei sărutului. *Scena 3*. Nerone și Lucaino, nepăsători de moartea lui Seneca, beau și laudă farmecele noii iubite. *Scena 4*. Othone, disprețuit de soția sa, acceptă sfatul Octaviei de a o ucide. Drusilla, îndrăgostită de Othone, îl îndeamnă la prudență, ajutându-l să intre în apartamentele Popeei, travestit în femeie. *Scena 5*. Popeea, vegheată de Arnalta, doarme liniștită. Atentatul eșuează, iar Drusilla se predă în locul lui Othone.

Actul III. *Scena 1*. Drusilla este condamnată, dar Othone i se alătură. Amândoi vor fi supuși exilului, în timp ce Octavia, repudiată, va părăsi Roma. *Scena 2*. Împărăteasa mărturisește durerea de a-și părăsi patria. *Scena 3*. Popeea și Nerone, în aclamațiile poporului și Senatului, intră în palat. Bucuria victoriei este străjuită, din înălțimi, de Venus, Amor și un cor de cupidoni.

Lucrarea prezintă o suită de scene ilustrând psihologia unor personaje angajate într-un conflict pasional, preluat din *Analele* lui Tacit. Această ultimă lucrare a lui Monteverdi, o adevărată capodoperă, exprimă criza omului Renașterii în fața noilor perspective sociale și artistice. Ca tipologie, *Încoronarea Popeei* este considerată prototipul operei istorice și, din punct de vedere muzical, una dintre cele mai importante valori ale genului pentru mijlocul secolului al XVII-lea.

Scanned with OKEN Scanner

WOLFGANG AMADEUS MOZART

În istoria teatrului muzical, numele lui *W.A. Mozart* (27 ianuarie 1756 – 5 decembrie 1791) reprezintă una dintre cele mai complexe perioade de sinteze ale clasicismului muzical, cu o varietate de ipostaze impresionantă. Preocuparea pentru teatru, manifestată încă din anii copilăriei, va rămâne o constantă a creației mozartiene pe un drum al desfășurării mijloacelor de expresie și a formulelor dramaturgice, de la opera bufă la comedia muzicală, de la *opera seria* și *drama gioccoso* la basmul muzical, îmbinând caracteristicile *singspiel*-ului cu opera italiană și recepționând modelele reformei lui Gluck. Lista creației dramatice este edificatoare: *Die Schuldigkeit des ersten Gebotes* (spectacol sacru cu muzică), *Apollo et Hyacinthus* (comedie latină, intermezzo), *Bastien und Bastienne*, *La Finta semplice*, *Mitridate, Re di Ponto*, *Ascanio in Alba* (serenada), *Il Sogno di Scipione*, *Lucio Silla*, *La Finta giardiniera*, *Il Re pastore*, *Zaide*, *Thamos, König in Aegypten*, *L'Oca del Cairo*, *Lo Sposo deluso*, *Die Entführung aus dem Serail*, *Idomeneo, Re di Creta*, *Der Schauspieldirektor*, *Le Nozze di Figaro*, *Don Giovanni*, *Cosi fan tutte*, *La Clemenza di Tito*, *Die Zauberflöte*. Mozart este unul dintre puținii artiști care, căutând soluții mereu noi, se situează printre cele mai complexe exemple de perfecțiune a limbajului și expresiei.

Bastien și Bastienne (Bastien und Bastienne)

Singspiel într-un act. Libretul de Fr. Wilhelm Weiskern după o parodie a comediei *Le devin du vilage*, de J.-J. Rousseau, scrisă de Charles Simon Favart. Premiera – Viena, în grădina casei doctorului Mesmer, octombrie 1768. Personajele: Bastienne, păstoriță (sopr.), Bastien, iubitul ei (ten.), Colas, un presupus vrăjitor (b.). Acțiunea se desfășoară într-un sătuc din Franța.

Act unic. Povestirea reunește acțiunile a trei personaje – doi îndrăgostiți și un bătrân păstor înțelept. Bastienne este foarte necăjită că logodnicul ei se arată nepăsător sau chiar, uneori, nestatornic și vine la Colas să-i ceară sfatul. Acesta o învață să se arate mai indiferentă față de Bastien. Când, în urma acestei stratageme, foarte nedumerit și necăjit, Bastien este cel care vine să ceară sfatul lui Colas, bătrânul înțelept se preface a folosi vrăjile pentru a-i împăca pe îndrăgostiți.

Când i s-a propus lui Mozart să compună un divertisment pentru doctorul Mesmer, copilul minune se întorcea din primele mari turnee, de la Paris și Londra. Opera, una dintre cele dintâi încercări de acest gen pentru Mozart, ne apare ca o suită de arii simple și duete grațioase, acompaniate

Scanned with OKEN Scanner

de un mic ansamblu. Respectând forma singspiel-ului și modelele teatrale ale lui Gluck, opera aceasta miniaturală are, neîndoios, ceva mai mult decât farmec. Ea indică un drum creator care, în perspectivă, va oferi lumii capodopere.

Simpla prefăcută (La Finta semplice)

Operă bufă în trei acte. Libretul de Marco Coltellini după o comedie de Goldoni. Premiera – Salzburg, Palatul Arhiepiscopal, 1 mai 1769. Prima reluare – Karlsruhe, 2 octombrie 1921. Personajele: Don Cassandro, proprietar bogat din Cremona (b.), Don Polidoro, fratele său (ten.), Donna Giacinta, sora lor (sopr.), Fracasso, ofițer ungur (ten.), Rosina, baroană, sora lui (sopr.), Ninetta, servitoarea Giacintei (sopr.), Simone, valetul lui Fracasso (b.). Acțiunea se desfășoară în casa lui Don Cassandro în secolul al XVII-lea.

Actul I. Căpitanul Fracasso s-a îndrăgostit de Giacinta, sora unui bogat proprietar, în timp ce valetul său o iubește pe servitoarea acesteia. Proiectul de căsătorie este dezaprobat de cei doi frați ai Giacintei, Don Polidoro, un prostănac, și Don Cassandro, mai deștept, dar foarte avar. Acesta din urmă este la rându-i îndrăgostit de Rosina, sora lui Fracasso, care, pentru a-și ajuta fratele, se preface convinsă de sentimentele lui Don Cassandro.

Actul II. Planul Rosinei este de a-i seduce pe ambii frați, ceea ce-i reușește pe deplin. Se ivesc din această aventură numeroase momente comice, complicate de vestea că Giacinta și servitoarea ei au fugit, furând argintăria lui Don Cassandro. Avarul promite că va aproba căsătoria tinerelor cu cei ce le vor găsi și îi vor readuce tezaurul.

Actul III. În timp ce Simone și Ninetta se înțeleg perfect, Giacinta condiționează căsătoria ei cu Fracasso de cea a unirii Rosinei cu Cassandro. Răspunsurile tinerei femei sunt evazive. Readucând argintăria, Fracasso obține aprobarea lui Cassandro, iar Rosina dezvăluie jocul ei nevinovat, care i-a păcălit pe cei doi frați. Don Polidoro este fericit că s-a dovedit prostia lui Don Cassandro și că, oricum, Rosina a fost cea deșteaptă și frumoasă.

Opera are farmecul melodiilor mozartiene, care, dincolo de modelele epocii, conving prin expresie și spontaneitate, chiar dacă nu reprezintă – pentru un foarte tânăr compozitor – stilul conturat câțiva ani mai târziu. Demonstrația este interesantă pentru a cunoaște contribuțiile italienismelor într-un teatru ce nu ignoră existența singspiel-ului.

Scanned with OKEN Scanner

Mitridate, regele din Pont (Mitridate, Re di Ponto)

Opera seria în trei acte. Libretul de Vittorio Cigna-Santi după tragedia lui Racine. Premiera – Milano, Teatro Regio Ducal, 26 decembrie 1770. Personajele: Mitridate, regele din Pont (ten.), Aspasia, logodnica lui (sopr.), Sifare, fiul cel mic al regelui (sopr. travesti), Farnace, fiul cel mare al regelui (contralto), Ismena, fiica regelui parților (sopr.), Marzio, tribun roman (ten.), Arbate, guvernatorul Nimfeei (sopr. travesti), soldați, gărzi, preoți, edili. Acțiunea se desfășoară în antichitatea romană, la Nimfeea, pe malul Bosforului.

Actul I. La vestea înfrângerii lui Mitridate de către romani, cei doi fii ai regelui – Sifare și Farnace – se grăbesc să-și revendice dreptul la tron. Guvernatorul Nimfeei îl întâmpină pe Sifare, mărturisindu-i că este îndrăgostit de Aspasia, logodnica lui Mitridate. La rândul ei, aceasta cere protecția lui Sifare, fiind urmărită de Farnace. Îndrăgostit de ea, îi promite să o apere. În templul lui Venus, Farnace hotărăște să-i impună Aspasiei căsătoria cu el. Tânăra este salvată de Sifare, ceea ce îl convinge pe Farnace asupra sentimentelor celor doi. Guvernatorul întrerupe cearta fraților, anunțând întoarcerea lui Mitridate. Sifare refuză propunerea fratelui său de a complota împotriva tatălui. În taină, tribunul roman Marzio îl convinge pe Farnace să se alăture dușmanilor. În port, Mitridate este întâmpinat de guvernator. El o aduce ca ostatică pe Ismena, fiica regelui parților, pe care i-a destinat-o lui Farnace. În discuția cu guvernatorul, îi explică acestuia rațiunea zvonului morții sale: aflarea sentimentelor fiilor săi față de Aspasia. Arbate îi confirmă bănuiala în ceea ce-l privește pe Farnace, dezlănțuind ura tatălui.

Actul II. Aflată în palat, Ismena înțelege că Farnace o respinge și îl amenință cu furia lui Mitridate. La rândul lui, regele îi promite că-și va pedepsi fiul. Reticențele Aspasiei în fața regelui vin să confirme vinovăția lui Farnace, deși ea îl iubește fără nădejde pe Sifare. În tabăra sa, Mitridate i-a chemat pe toți pentru a lămuri situația și, bănuindu-l pe Farnace de trădare, îi încredințează apărarea regatului. În zadar Farnace încearcă să medieze pacea cu romanii. Arestat, acesta dezvăluie iubirea dintre Aspasia și Sifare. Pentru a se convinge, regele îi propune logodnicei sale să se mărite cu fiul său cel mic, ceea ce Aspasia, până la sfârșit, acceptă. Mitridate este hotărât să-i pedepsească pe toți. Cei doi nu-și văd salvarea decât în moarte.

Actul III. Furia lui Mitridate nu are margini. Guvernatorul anunță năvălirea romanilor și, în timp ce regele pleacă să apere orașul, Aspasia încearcă să bea o cupă cu otravă. Sifare o oprește, urmându-și tatăl în

Scanned with OKEN Scanner

luptă. În închisoare, Farnace se lamentează. Este eliberat de consulul roman care, victorios, îi oferă tronul. Tânărul refuză, alergând în sprijinul lui Mitridate. În curtea principală a palatului regal Mitridate este adus pe o targă. De teamă că va fi luat prizonier de către romani, el s-a străpuns cu sabia. Înainte de a muri, binecuvântează căsătoria lui Sifare cu Aspasia, desemnându-și fiul ca urmaș la tron. Ismena pledează pentru eroismul lui Farnace, care, incendiind flota romană, a învins dușmanul. Mitridate moare împăcat de satisfacția că și-a regăsit fiii, în lupta împotriva cuceritorilor romani.

Subiectul complicat al acestei prime *opere seria* create de Mozart a inspirat numeroase lucrări în epocă, semnate de Caldara (1728), Bioni (1729), Giai (1730), Porpora (1733), Aliprandi (1738), Terradeglias (1746), Sarti (1746), Tarchi (1788), Zingarelli (1797), J. Niccolini (1812), Tadolini (1826). Muzica lui Mozart, după moda timpului, cuprinde mai ales pagini solistice în care se reflectă gustul vremii pentru belcanto.

Lucio Silla

Opera seria în trei acte. Libretul de Giovanni De Gamerra, cu revizuiri ale lui Metastasio. Premiera – Milano, Teatro Regio Ducal, 26 decembrie 1772. Personajele: Lucio Silla, dictatorul Romei (ten.), Giunia, fiica lui Caius Marius și logodnica lui Cecilio (sopr.), Cecilio, senator roman proscris (sopr. travesti), Lucio Cinna, patrician, adversarul lui Silla (sopr. travesti), Celia, sora lui Silla (sopr.), confidentul lui Silla (ten.). Acțiunea se desfășoară la Roma în secolul I î.Hr.

Actul I. Din conversația lui Cinna cu Cecilio, aflăm că Silla a oferit azil fiicei vechiului său dușman, Caius Marius, în scopul de a o face să uite iubirea ei pentru Cecilio, pe care îl credea mort. Acesta încearcă să o întâlnească la mormântul tatălui Giuniei, unde ea se roagă zilnic. Între timp, sora lui Silla îl sfătuiește să o cucerească pe Giunia printr-un comportament blând, refuzând metodele mai energice recomandate de Aufidio. Giunia va continua însă să-l respingă. Scena finală a actului se desfășoară lângă mormântul lui Caius Marius, unde lamentările celor doi îndrăgostiți – Giunia și Cecilio – se transformă în mărturisiri de iubire.

Actul II. Silla a hotărât să anunțe Senatul despre căsătoria sa cu Giunia, obligând-o astfel să-l accepte. Pe de altă parte, Cinna, care este îndrăgostit de sora lui Silla, încearcă să prevină un atentat împotriva dictatorului, care ar pune în pericol viața Giuniei. El este atât de absorbit de proiectele de răzbunare urzite împreună cu Cecilio încât nu

Scanned with OKEN Scanner

înțelege că Silla a aprobat căsătoria sa cu Celia, sora dictatorului. În Senat, Cinna se hotărăște să-l asasineze pe Silla, care o amenință pe Giunia cu aspre represalii. Silla anunță proiectul de căsătorie, întâmpinat de un refuz public al Giuniei, pe care Cecilio încearcă s-o apere cu sabia. Silla, salvat de Cinna, îi condamnă pe cei doi, admirându-le totuși curajul.

Actul III. În prima scenă, Giunia, Cecilio și Cinna se pregătesc să întâmpine moartea. Aduși în fața Senatului, unde toți pledează pentru iertarea lui Cecilio, au surpriza de a afla de la Silla că sunt grațiați. El însuși va renunța la titlul de dictator, hotărându-se să devină doar un cetățean roman simplu. Silla cunoaște astfel cea mai mare victorie a sa în fața poporului, care îl ovaționează.

Lucio Silla respectă întru totul caracteristicile *operei seria*, cu alternanțe de arii, recitative și mari pagini de bravură, conferind acestei partituri realizate la doar 17 ani o strălucire concertantă și dramatică aparte. În ultimii ani, lucrarea a început să fie reprezentată de numeroase teatre, oferind surpriza unei capodopere insuficient cunoscute.

Grădinăriță din dragoste (La Finta giardiniera)

Dramma giocoso în trei acte. Libretul atribuit abatelui Giuseppe Petrosellini (după unele opinii, aparținând lui Raniero de'Calzabigi). Premiera – München, Redoutensaal, 13 ianuarie 1775. Personajele: Marchiza Violante Onesti, iubita contelui Belfiore, deghizată în grădinăriță sub numele de Sandrina (sopr.), Arminda, logodnica contelui Belfiore (sopr.), Don Ramiro, cavaler părăsit de Arminda (mez. travesti), Serpetta, servitoarea primarului, îndrăgostită de acesta (sopr.), Don Anchise, primarul din Lagonero, îndrăgostit de Sandrina (ten.), Contele Belfiore, îndrăgostit acum de Arminda (ten.), Nerdo, valetul marchizei, prezentat ca văr al Sandrinei și îndrăgostit de Serpetta (bar.). Acțiunea se desfășoară în casa și grădina primarului din Lagonero în secolul al XVIII-lea.

Actul I. Într-o scenă de gelozie, Belfiore a rănit-o pe marchiza Violante și, crezând că a ucis-o, a fugit. Violante, rămasă în viață, îl caută și, astfel, se angajează ca grădinăriță la primar, sub numele de Sandrina, împreună cu valetul ei. Primarul este cucerit de grădinăriță, spre necazul Serpettei, urmărită de valet. Apare Don Ramiro, părăsit de Arminda, care s-a logodit cu Belfiore. El jură că nu se va mai lăsa pradă iubirii. În scena următoare, primarul și Arminda îl așteaptă pe Belfiore pentru a discuta proiectul de căsătorie. Între timp, Sandrina își aduce aminte de zilele fericite. Auzind-o pe Arminda cum se laudă cu

Scanned with OKEN Scanner

logodnicul și aflând cine este acesta, Sandrina leșină. Arminda caută leacuri tocmai când sosește Belfiore, care o recunoaște în Sandrina pe iubita părăsită. El o iubește încă, iar Sandrina, fără să-și dea seama că a fost recunoscută, continuă să se creadă incognito. Nici Arminda nu este scutită de o reîntâlnire cu Ramiro, fostul ei iubit, ceea ce o indispune, cu toate observațiile primarului care nu înțelege nimic din situația la care asistă. Serpetta îi șoptește că Sandrina și Belfiore s-au înbrățișat. Primarul rămâne în plină criză de gelozie.

Actul II. În casa primarului, Arminda îi reproșează viitorului soț presupusa infidelitate. Serpetta se amuză întărâtându-l pe valet, iar Sandrina refuză să-și mărturisească identitatea. La vestea că Belfiore ar fi ucis-o pe marchiza Violante, în fața întrebărilor insistente ale primarului Sandrina mărturisește, pentru a-l salva. În toată această încurcătură, Arminda înțelege că are o rivală și, cu viclenie, o conduce pe Sandrina... într-o pădure sălbatică. Valetul a aflat de această intrigă și îi aduce pe toți în pădure, unde Sandrina plânge de teamă. În întuneric, nimeni nu se recunoaște. La lumina torțelor aduse de Ramiro, toți descoperă că au înfățișare de nimfe și păstori.

Actul III. În timp ce valetul are grijă de Sandrina și Belfiore, Serpetta pretinde ca primarul să-și respecte promisiunea de a se căsători cu ea. De-abia scăpat, apare Arminda, care pretinde să se mărite imediat cu Belfiore, și Ramiro, care solicită mâna Armindei. După mai multe încurcături, lucrurile par să se aranjeze. Sandrina îl iartă pe Belfiore, Arminda se reîntoarce la Don Ramiro, Serpetta îl acceptă pe valet, toți hotărând că singura soluție este căsătoria. În fața acestei triple împăcări, primarul consideră că cel mai cuminte ar fi să rămână celibatar.

După pierderea manuscrisului original, lucrarea dispare mai bine de un secol de pe afiș, rămânând în circulație doar fragmente și dialoguri, din care s-a reconstituit o versiune prescurtată. Manuscrisul a fost regăsit de-abia în 1970, prilejuind ocazia unei noi versiuni, prezentată pentru prima oară la Salzburg, în ianuarie 1980. De aici începe de fapt istoria acestei opere pierdute, care completează traseul formării personalității mozartiene de dinaintea capodoperelor.

Idomeneo, regele Cretei (Idomeneo, Re di Creta)

Opera seria în trei acte. Libretul de Giambattista Varesco (text revizuit în 1931 de L. Walerstein). Premiera – München, Residenztheater, 29 ianuarie 1781. Personajele: Idomeneo, regele Cretei (ten.), Ilia fiica regelui Priam (sopr.), Idamante, fiul lui Idomeneo (sopr.-ten.), Arbace,

Scanned with OKEN Scanner

confidentul lui Idomeneo (ten.), prințesa Electra (sopr.), Marele Preot (ten.), vocea lui Neptun (b.), locuitori ai Cretei, soldați, curteni. Acțiunea se desfășoară în insula Creta, după Războiul Troian.

Actul I. Din Războiul Troian, la care participa, Idomeneo a trimis acasă, ca prizonieră, pe Ilia, fiica regelui Priam, care este îndrăgostită de fiul regelui cretan, Idamante. Acesta vine cu vestea că toți prizonierii troieni vor fi eliberați în cinstea întoarcerii lui Idomeneo. O nouă știre îi surprinde – regele a pierit într-un naufragiu. Prințesa Electra este cea mai îndurerată, căci spera să se mărite cu Idamante. Însă, în noile împrejurări, devine limpede preferința acestuia pentru Ilia. Iată totuși că Idomeneo a scăpat, promițându-i lui Neptun că va sacrifica primul muritor pe care îl va întâlni sosind acasă. Gândul sacrificiului îl sperie, dar groaza este cu atât mai mare cu cât în calea lui vine însuși Idamante. În mijlocul sărbătorilor reîntoarcerii, eroii sunt triști, viitorul le pare sumbru.

Actul II. Idomeneo privește cu mâhnire iubirea ce-i unește pe Ilia și Idamante. Dorind să evite crima, îi ordonă fiului să plece în Grecia, pentru a o reconduce pe Electra, care se bucură. Neptun nu se lasă însă înșelat și aruncă pe malul mării un monstru teribil, care răspândește groaza printre cretani.

Actul III. Idamante o anunță pe Ilia că pleacă să ucidă monstrul, dar regele nu are curajul să le mărturisească adevărata cauză a flagelului. În fața ravagiilor, Marele Preot îi cere lui Idomeneo să desemneze o victimă, și regele mărturisește promisiunea făcută lui Neptun. Poporul se adună la templu pentru ceremonia sacrificiului, care începe cu o rugăciune a lui Idomeneo. De departe se aud strigăte de bucurie – Idamante l-a ucis pe monstru. Întors din luptă, Idamante vine, plin de curaj, să se supună sacrificiului, însă Ilia le cere tuturor să îi ia ea locul. Se aude vocea lui Neptun, care îl iartă pe Idomeneo, cu condiția ca noul rege, Idamante, să se căsătorească cu Ilia. Idomeneo se supune cu bucurie, în uralele mulțimii. Doar Electra este cuprinsă de nebunie, dăruindu-și sufletul șerpilor și eumenidelor.

După *Mitridate* și *Lucio Silla*, *Idomeneo* este a treia *operă seria* compusă de Mozart. Extrem de dificilă pe plan vocal, lucrarea nu mai este doar o suită de arii frumoase, ci, depășind condițiile genului, atinge emoționante culminații de tragism în expresia momentelor solistice și de ansamblu. Personajele au caracteristici bine definite, unele prefigurând tipologii mozartiene, în special pentru Ilia-Pamina și Idamante-Tamino.

Scanned with OKEN Scanner

Răpirea din serai (Die Entführung aus dem Serail)

Singspiel în trei acte. Libretul de Gottlieb Stephanie Jr. după o piesă de Cr.Fr. Bretzner. Premiera – Viena, Burgtheater, 16 iulie 1782. Personajele: Constanze, iubita lui Belmonte (sopr.), Blonde, iubita lui Pedrillo (sopr.), Belmonte, tânăr nobil spaniol (ten.), Pedrillo, servitorul său și grădinarul Pașei (ten.), Osmin, paznicul seraiului (b.), Selim Pașa (rol vorbit), gărzi, suită, sclavi. Acțiunea se desfășoară pe malul mării, în castelul lui Selim.

Actul I. Constanze, Blonde și Pedrillo au căzut în mâinile piraților și au fost apoi cumpărați de Selim Pașa. Acesta o păstrează pe Constanze pentru el, o dă pe Blonde lui Osmin, paznicul seraiului, și îl face pe Pedrillo grădinar. După multe căutări, Belmonte a reușit să regăsească urmele celor trei. Osmin, care păzește femeile, îl privește cu neîncredere, mai ales în clipa în care îl observă vorbind cu Pedrillo. Cei doi tineri sunt fericiți de regăsire și de perspectiva fugii. Pașa vine dintr-o plimbare cu Constanze, căreia îi repetă declarațiile sale de dragoste. Fata însă insistă asupra fidelității față de Belmonte. Pedrillo îl prezintă pe Belmonte ca un arhitect vestit. Porțile palatului i se deschid, cu toată furia lui Osmin.

Actul II. O scenă comică se desfășoară între vesela Blonde și urâciosul Osmin, care pretinde că o iubește. Constanze se plânge Blondei de soarta ei, răspunzând din nou cu un refuz cererilor Pașei. Pedrillo anunță Blondei planul de evadare, iar fata se bucură, în timp ce grădinarul îl îmbată pe Osmin. Cei patru tineri se reîntâlnesc și, după inerente întrebări asupra fidelității fiecăruia, se împacă cu bucurie.

Actul III. Constanze și Belmonte reușesc să fugă în toiul nopții, însă Osmin se trezește și dă alarma. Cei patru sunt prinși, spre bucuria lui Osmin. Belmonte apelează la bunăvoința Pașei, amintind numele tatălui său. În trecut, acesta îl asuprise pe Selim, ceea ce sporește șansele unei pedepse exemplare. Îndrăgostiții se împacă cu ideea că vor muri împreună. Generos, Selim Pașa dă verdictul. Nu va plăti dușmanului cu aceeași monedă, ci, dimpotrivă, îi va da o pildă de generozitate, eliberându-i. În bucuria generală, îndrăgostiții se îndreaptă spre corabie, în timp ce Osmin se reîntoarce la obsesiile sale sadice.

Într-o lucrare rămasă neterminată, *Zaidé*, Mozart schițase în mare viitoarea sa lucrare cu motive turcești. I se adaugă și modelul unei opere *alla turca*, de Gluck (*Pelerinii din Mecca*), pentru a realiza o capodoperă în genul singspiel. Împletirea lirismului cu umorul, unele momente învecinate cu opera seria, pitorescul descrierilor exotice dau un farmec aparte acestei partituri în care Mozart parcă se desparte de adolescență și începe drumul

Scanned with OKEN Scanner

marilor sale creații scenice. Opera se bucură de un constant succes, aparținând, asemenea altor lucrări din perioada ce a urmat, marelui repertoriu permanent.

Directorul de teatru (Der Schauspieldirektor)

Comedie cu muzică, într-un act. Libretul de Gottlieb Stephanie Jr. Premiera – Schönbrunn, 7 februarie 1786. Personajele: Directorul de teatru (b.), Buffo, inspector (bar.-b.), doamna Hertz (sopr.), domnișoara Silberklang (sopr.). Acțiunea se desfășoară la Viena, în biroul unui director de teatru, în timpul lui Mozart.

Act unic. Directorul unui teatru se ocupă de alcătuirea unei distribuții care reclamă noi angajamente. Buffo, un om cu experiență în viața spectacolelor, îl sfătuiește să nu aibă pretenții exagerate și să țină seama de gustul publicului și de pretențiile bancherului care le asigură subvenția. Două soliste se prezintă la audiție, dar protagoniștii sunt impresionați de discuția ce se iscă asupra onorariilor cerute. Competiția dintre cele două cântărețe devine și mai acerbă în momentul în care, prin demonstrații succesive, fiecare vrea să arate că este mai bună, cântă mai tare și urcă mai sus. Cearta capătă asemenea proporții încât directorul intervine, anunțându-și intenția de a renunța la spectacol. În fața acestei alternative, artiștii cad la înțelegere, oferindu-se să-și pună talentul la dispoziția reușitei montării.

Opera, de dimensiuni miniaturale, cuprinde câteva momente de ansamblu (Uvertura, trio, scena corală-vodevil) și două arii de virtuozitate, destinate cântărețelor. Pe un text destul de firav, Mozart realizează o scânteietoare comedie, purtând amprenta personalității sale.

Nunta lui Figaro (Le Nozze di Figaro)

Commedia per musica în patru acte. Libretul de Lorenzo da Ponte după piesa omonimă a lui Beaumarchais. Premiera – Viena, Burgtheater, 1 mai 1786. Personajele: contele Almaviva (bar.-b.), contesa Rosina, soția lui (sopr.), Figaro, valetul contelui (bar.), Susana, camerista contesei (sopr.), Barbarina, fiica lui Antonio (sopr.), Cherubino, paj (sopr.-mez.), Bartolo, medic (b. buffo), Marcellina, guvernantă (sopr.), Don Basilio (ten.), Antonio, grădinar (b.), Don Curzio, judecător (ten.), țărani, servitori. Acțiunea se desfășoară în castelul „Aquas frescas" al lui Almaviva, în Spania.

Actul I. Susana și Figaro se pregătesc de nuntă și își aranjează viitoarea cameră conjugală. Fata are unele rezerve pentru amplasamentul acestei camere, care dă ocazie la prea multe vizite. Doctorul

Scanned with OKEN Scanner

Bartolo și Marcellina intră și se sfătuiesc cum să împiedice nunta, ceea ce nu face plăcere Susanei. Urmează Cherubino, pe care tot ea trebuie să-l consoleze pentru întâmplările cu Barbarina, fata grădinarului. La sosirea contelui, Cherubino se ascunde și asistă la propunerile galante ale acestuia, întrerupte de Don Basilio, care venise în același scop. În confuzia generală, se descoperă unul pe celălalt. În fața tuturor, ca gest de mărinimie, contele îl iartă pe Cherubino și, ca să scape de el, îi dă brevetul de ofițer, prilej de glume din partea lui Figaro.

Actul II. Contesa, care se simte părăsită, acceptă o mică intrigă menită să-l facă gelos pe conte. Susana îl deghizează pe Cherubino, care cântă o romanță contesei. Sosirea neașteptată a soțului încurcă lucrurile. Cu o gelozie exemplară, contele cere explicații, dar, după multe încurcături, rămâne el cel păcălit. Lucrurile sunt departe de a se limpezi, căci grădinarul l-a văzut fugind pe Cherubino, iar Marcellina îl dă pe Figaro în judecată pentru datorii. Căsătoria se amână.

Actul III. Contesa se gândește să se ducă la întâlnirea plănuită cu Susana. Între timp, contele îi face iar avansuri cameristei, ceea ce o determină pe aceasta să spere, după cum îi spune lui Figaro, că procesul pentru plata datoriilor a fost câștigat. Furia contelui, care a auzit-o, nu are prea mare viitor, căci Marcellina descoperă că Figaro era fiul ei și al doctorului. În împăcarea generală, contele are totuși satisfacția de a primi, pare-se, din partea Susanei, un bilet prin care i se fixează o întâlnire.

Actul IV. Figaro a surprins tertipurile cu biletul și se crede la rândul său înșelat. Va fi însă pedepsit, căci la întâlnire nu vine Susana, ci Contesa. Figaro își primește palma de rigoare din partea Susanei, iar contele trebuie să-și recunoască greșeala. Totul se încheie într-o aparentă bună înțelegere, care nu pune la îndoială faptul că povestea poate reîncepe de a doua zi.

Dacă succesul vienez al operei a fost oarecum palid, reluarea *Nunții lui Figaro* la Praga a reprezentat un triumf. Prin spiritul teatral, perfecțiunea expresivității ariilor și finețea ansamblurilor, opera aceasta este una dintre cele mai desăvârșite creații ale repertoriului liric.

Don Giovanni

Dramma giocoso în două acte. Libretul de Lorenzo da Ponte după Tirso di Molina, Molière și Bertati. Premiera – Praga, Ständertheater, 29 octombrie 1787. Personajele: Don Giovanni, gentilom desfrânat (bar.), Donna Anna, logodnica lui Don Ottavio (sopr.), Comandorul, tatăl Donnei Anna (b.), Don Ottavio (ten.), Donna Elvira, doamna din Burgos, abandonată de Don

Scanned with OKEN Scanner

Giovanni (sopr.), Zerlina, ţărăncuţă logodită cu Masetto (sopr.), Masetto, ţăran (bar.), Leporello, servitorul lui Don Giovanni (b. buffo), ţărani, servitori, muzicieni, invitaţi. Acţiunea se desfăşoară într-un orăşel spaniol, într-un timp nedeterminat al secolului al XVIII-lea.

Actul I. Leporello face de pază, în timp ce Don Giovanni a intrat în casa Donnei Anna. El se plânge de condiţia existenţei sale de servitor. Din casă iese Donna Anna, urmărindu-l pe seducător. Comandorul încrucişează spada cu Don Giovanni şi cade ucis. Donna Anna, care fugise după ajutoare, descoperă cadavrul tatălui şi îl obligă pe logodnicul ei, Don Ottavio, să jure răzbunare. După ce au reuşit să fugă, Don Giovanni îi încredinţează lui Leporello noile sale proiecte. Sunt întreruptţi de Donna Elvira, venită în căutarea amantului trădător. Don Giovanni se retrage, lăsându-l pe Leporello să-i explice acesteia situaţia. Lângă Sevilla, Zerlina şi Masetto serbează apropiata lor căsătorie. Don Giovanni îi invită la el, căutând să o atragă pe fată, dar Donna Elvira intervine. În faţa Donnei Anna şi a lui Don Ottavio, cărora Don Giovanni le-a prezentat-o pe Elvira drept o nebună, apare adevărul. Donna Anna a recunoscut vocea aventurierului şi vrea să-şi împlinească răzbunarea. Serbarea continuă să se desfăşoare. Masetto refuză să-şi ierte logodnica, dar aceasta îl înduplecă. Don Giovanni îi invită pe toţi şi, după ce este descoperit în încercarea de a o seduce pe Zerlina, fuge împreună cu Leporello, lăsându-i pe toţi plini de mânie.

Actul II. Aventurile continuă, Don Giovanni îi face acum curte cameristei Donnei Elvira, în timp ce Leporello o întreţine pe aceasta. Când întâlneşte grupul de ţărani care îl caută, îi trimite pe toţi în alte direcţii. Crezând că Elvira este cu Don Giovanni, toţi îl asaltează şi descoperă înşelătoria. Batjocorită, Elvira este disperată. Don Giovanni şi Leporello s-au ascuns în cimitir. O voce sumbră îi avertizează că sfârşitul este aproape. Don Giovanni îi ordonă lui Leporello să-i spună vocii, care aparţine Comandorului, că o invită la cină. Acesta acceptă. În ultima scenă asistăm la o petrecere în palatul aventurierului. Donna Elvira reapare, implorându-l să se căiască. Apoi, în faţa glumelor lui Don Giovanni, se retrage, speriindu-se groaznic de apariţia spectrului. Leporello, bâlbâindu-se, anunţă intrarea Comandorului, care îl somează pe cavaler. Cu curaj, Don Giovanni strânge mâna care i se întinde, refuzând să se căiască din frică şi laşitate. Un fior de gheaţă îl paralizează. Don Giovanni se prăbuşeşte în Infern, în timp ce toţi participanţii la aventurile sale conchid asupra moralei acestor întâmplări.

Scanned with OKEN Scanner

Comandată compozitorului după succesul *Nunții lui Figaro*, această operă supranumită *dramma giocoso* depășește orice cadru al tradiției spectacolelor lirice ale epocii. Sinteza poetico-muzicală propusă de Mozart și Lorenzo da Ponte rămâne una dintre cele mai originale dezbateri asupra sensurilor amoralității și dimensiunilor eroice, și totodată tragice, ale destinului uman. Muzica, în diversitatea aspectelor sale, oferă o imagine impresionantă a construirii unui adevărat sistem de forme și soluții, raportate la un singur centru de interes, cel al personajului titular. Neîndoios, magistrala creație mozartiană are numeroase argumente pentru a-și ocupa locul printre cele mai de seamă capodopere ale teatrului liric.

Așa fac toate (Cosi fan tutte)

Dramma giocosso în două acte. Libretul de Lorenzo da Ponte. Premiera – Viena, Hofburgtheater, 26 ianuarie 1790. Personajele: Fiordiligi (sopr.), Dorabella, sora ei (mez.), Despina, camerista lor (sopr.), Guglielmo, ofițer, logodnicul lui Fiordiligi (bar.), Ferrando, ofițer, logodnicul Dorabellei (ten.), Don Alfonso, bătrân moralist (b.), soldați, servitori, invitați, popor. Acțiunea se desfășoară la Neapole, spre anul 1790.

Actul I. Două perechi de logodnici își laudă fidelitatea, ceea ce îl amuză pe bătrânul celibatar Don Alfonso. El face un pariu cu cei doi bărbați: în 24 de ore, le va dovedi că logodnicele lor nu fac excepție de la regula infidelității naturale. Pentru aceasta, Alfonso anunță că logodnicii vor pleca la război, spre disperarea fetelor. Sărutări și jurăminte preced despărțirea, în timp ce Despina, subreta lor, le sugerează să profite pentru a se amuza. Ferrando și Guglielmo se reîntorc deghizați în turci și încep, cu ajutorul lui Alfonso, să le facă curte. În fața refuzului pe care îl întâmpină, cei doi bărbați sunt fericiți. Cei doi se reîntorc, amenințând că se sinucid, dar logodnicele rămân de neclintit, cu toate intervențiile Despinei, deghizată în doctor.

Actul II. Despina reușește să le convingă că s-ar putea amuza, fără a fi infidele. Cuplurile sfârșesc prin a se alcătui, schimbându-se partenerii și, treptat, cedând în fața insistențelor. Pe de altă parte, Ferrando și Guglielmo suferă amarnic văzând cum capitulează fetele. Alfonso triumfă în fața teoriei sale despre „așa fac toate", iar Despina le propune să se căsătorească. În momentul desfășurării ceremoniei, se anunță întoarcerea logodnicilor. Totul se termină cu bine, însă jurămintele lui Fiordiligi și Dorabella sunt, de acum înainte, primite cu ceva mai mult scepticism și o anume perspectivă a resemnării în fața evidenței demonstrației.

Scanned with OKEN Scanner

Dincolo de argumentul dramatic, calitatea acestei opere vine din arta geometrică a simetriilor, care ascunde în perfecțiunea ei teama de efemer și o ironie mușcătoare la adresa moravurilor epocii.

Clemența lui Titus (La Clemenza di Tito)

Opera seria în două acte. Libretul de Mazzola după Metastasio. Premiera – Praga, Teatrul Național, 6 septembrie 1791. Personajele: Titus, împărat roman (ten.), Vitellia, fiica fostului împărat, Vitellius (sopr.), Sextus și Annius, tineri patricieni romani (contralto, mez.), Servillia, sora lui Sextus (sopr.), Publius, căpitan de gardă (b.). Acțiunea se desfășoară la Roma între anii 79 și 81 d.Hr.

Actul I. Aflând că Titus dorește să se căsătorească cu Berenice, Vitellia îl convinge pe Sextus, îndrăgostit de ea, să conducă o conspirație împotriva împăratului. Annius, care o iubește pe sora lui Sextus, îl roagă pe acesta să intervină în favoarea sa, fără să știe că Titus a ales-o de soție. Dar Servillia îl respinge pe Titus, care hotărăște să revină la Vitellia. Ignorând aceste proiecte, tânăra îl trimite pe Sextus să dea foc Capitoliului și să-l asasineze pe Titus. Ea află prea târziu despre noua situație: Sextus a reușit să provoace incendiul, dar a eșuat în tentativa de asasinat. Totul este cât se poate de confuz.

Actul II. Titus este teafăr și cunoaște detaliile complotului. De teamă, Vitellia îl obligă pe Sextus să fugă, însă Publius îl arestează, și Sextus este judecat și condamnat de Senat. Arătându-i faptele, Titus îl dojenește aspru, dar, după plecarea tânărului, rupe sentința pe care a semnat-o. Conștientă de culpabilitatea sa, Vitellia, înainte ca cei condamnați să fie dați fiarelor salbatice, îi mărturisește lui Titus întreaga sa vină. Împăratul, înțelegând frământările ei, decide să o ierte, împăcând astfel toate contradicțiile cu un gest de supremă clemență.

Deși, după unii comentatori, lucrarea aceasta pare mai puțin inspirată decât capodoperele ce o încadrează, se poate aprecia că tocmai aici compozitorul atinge apogeul evoluției sale în genul *operei seria*. Realizată în aproape trei săptămâni, cu recitativele scrise de Sussmayer, opera a fost reprezentată la nunta împăratului Leopold al II-lea de Bavaria și a cunoscut un succes modest. Cu timpul, valoarea marilor momente solistice a confirmat însă geniul mozartian, care, între *Flautul fermecat* și *Recviem*, dedică ideii de clemență pagini sublime. Lucrarea este prima operă de Mozart reprezentată în Anglia (1806).

Scanned with OKEN Scanner

Flautul fermecat (Die Zauberflöte)

Singspiel în două acte. Libretul de Johann Emanuel Schikaneder. Premiera – Viena, Theater auf der Wieden, 30 septembrie 1791. Personajele: Sarastro, mare preot al lui Isis și șeful inițiaților (b.), Tamino, prinț egiptean (ten.), Pamina, fiica Reginei Nopții (sopr.), Regina Nopții (sopr.), Papageno, păsărar (bar.), Papagena (sopr.), Monostatos, maur, șeful sclavilor lui Sarastro (ten.), trei Doamne ale nopții (sopr., sopr., mez.), trei copii (sopr., sopr., mez.), un preot (ten.), Oratorul (b.), oameni înarmați, personaje diverse. Acțiunea se desfășoară într-un Egipt imaginar.

Actul I. Fiind urmărit de un monstru, prințul Tamino își pierde cunoștința. Cele trei Doamne îl salvează, dar, la trezirea sa, păsărarul Papageno se laudă că el a făcut-o. Doamnele reapar, nu numai pentru a-l pedepsi pe păsărar pentru minciună, dar și pentru a-i încredința lui Tamino portretul fiicei Reginei Nopții, pe care acesta va trebui să o salveze de temutul Sarastro. Însăși Regina vine să întărească această rugăminte. Tamino primește ca armă un flaut fermecat, iar Papageno, un joc de clopoței. În tărâmul lui Sarastro, Pamina suferă din cauza paznicului Monostatos, care o dorește. Papageno apare și îi spune că Tamino o va salva. De la un preot, Tamino află că Sarastro nu este un tiran, ci un mare învățat. În fine, cei doi tineri se vor întâlni, dar gărzile îi conduc la Sarastro. Acesta îi explică lui Tamino că Pamina este protejată de el împotriva influenței nefaste a Reginei. Cei doi nu se vor putea uni decât după ce vor trece prin Templul Încercărilor.

Actul II. În fața preoților, Sarastro arată că Tamino și Pamina sunt sortiți unul altuia. Prima încercare este Tăcerea, pe care Tamino o învinge, nu însă și Papageno. Regina Nopții vrea s-o convingă pe Pamina să-l ucidă cu un pumnal pe Sarastro, dar ea refuză. Între timp, lui Papageno o bătrână oribilă îi oferă să bea apă, spunându-i că-i este iubită. La sunetul flautului, Pamina se apropie și nu înțelege tăcerea lui Tamino, crezându-se părăsită. Preoții anunță o a doua încercare, sfătuindu-i pe cei doi tineri să-și ia rămas-bun. Pentru că Papageno a greșit, are de ales între bătrânică și pedeapsă. Resemnat, acceptă căsătoria. Spre surprinderea lui, vede alături de el o încântătoare Papagena. Paminei, care vrea să se sinucidă, trei mesageri îi spun că Tamino o iubește, oprind-o de la gestul fatal. Probele care urmează – Apa și Focul – vor fi trecute de amândoi. În sunetul flautului, ei le înfruntă victorioși în aclamațiile triumfătoare ale întregii asistențe. Papageno, rămas singur, vrea să se spânzure, dar cei trei mesageri îl sfătuiesc să cânte din

Scanned with OKEN Scanner

clopoței. De îndată reapare Papagena, spre fericirea lui. Degeaba mai încearcă Regina Nopții să se răzbune. Întreaga ei suită va fi înghițită de întunericul etern. Într-o strălucitoare lumină, Tamino și Pamina sunt primiți de Sarastro, care îi unește în sunetele vocilor celeste.

Complexitatea muzicală și ideatică a acestei opere deschide un orizont nelimitat interpretărilor, atât pe plan sonor, cât și în cel al simbolurilor. Impusă publicului drept un fermecător singspiel ce stă la originile basmului muzical german romantic, lucrarea dezvăluie multiple valențe tipologice, formale, care se descoperă pe rând. După opinia unora dintre comentatorii lui Mozart, în *Flautul fermecat*, și nu în *Recviem*, trebuie căutat un posibil testament spiritual al artistului. Dintre admiratorii acestei creații, citățm opinia lui Wagner, potrivit căreia suntem în fața unei „chintesențe a artei... în care nu am putea regreta pașii uriași ai acestui geniu muzical care, creând opera germană, a marcat și limitele ei posibile, improvizând o capodoperă de gen cu o perfecțiune ce nu a putut fi depășită și care cu greu ar mai putea fi atinsă".

MODEST PETROVICI MUSORGSKI

Cea mai puternică și originală ilustrare a principiilor romantismului rus se datorează lui *M.P. Musorgski* (21 martie 1839 – 28 martie 1881), atât în genurile muzicii instrumentale, vocale și simfonice, cât, mai ales, în genurile dramatice. Rodul căutărilor sale în direcția adevărului artistic, capabil a face din operă un teatru realist, se materializează în trei lucrări care îl reprezintă întru totul, ca originalitate a expresiei, cunoaștere a sugestiilor folclorului poetic și muzical rus, fantezie a rezolvării situațiilor. Deși toate cele trei partituri – *Boris Godunov*, *Hovanscina* și *Sorocinskaia iarmaroka* – au cunoscut numeroase intervenții din partea contemporanilor sau a urmașilor artistului, această originalitate nu și-a pierdut pecetea nici sub „corecturile" lui Rimski-Korsakov, nici în reîntoarcerile la original ale lui Șostakovici.

Boris Godunov

Dramă muzicală populară în patru acte și Prolog. Libretul de compozitor după drama lui Pușkin și *Istoria Rusiei*, de Karamzin. Premiera – Sankt Petersburg, Mariinski Teatr, 8 februarie 1874. Personajele: Boris Godunov (bar.-b.), Feodor și Xenia, copiii săi (mez., sopr.), prințul Șuiski (ten.), Andrei Cekalov, secretarul Dumei (bar.), Pimen, călugăr cronicar (b.), Grigori – falsul Dmitri (ten.), Marina Mnișek, fiica voievodului de

Scanned with OKEN Scanner

Sandomir (mez.), Rangoni, iezuit (b.), Varlaam și Misail, călugări vagabonzi (b., ten.), hangița (mez.), Inocentul (ten.), boieri, soldați, popor, pelerini, tineri de la curtea lui Sandomir. Acțiunea se desfășoară în Rusia între 1598 și 1605.

Prolog. *Tabloul 1.* La mănăstirea unde s-a retras boierul Boris Godunov, care l-a ucis pe țareviciul Dmitri, mulțimea vine să-l roage să devină țar. *Tabloul 2.* În piața Kremlinului, Boris este încoronat într-o grandioasă ceremonie.

Actul I. *Tabloul 1.* În chilia sa, călugărul Pimen scrie cronica însângerată a Rusiei. Lângă el, novicele Grigori povestește despre visurile sale de mărire. Relatările lui Pimen despre țarul ucigaș îl înflăcărează. *Tabloul 2.* La un han de graniță, Grigori intră însoțit de doi călugări vagabonzi, pregătindu-se să fugă peste hotare. Poliția îl caută, dar nu reușește să-l aresteze deoarece acesta îi induce în eroare și dispare.

Actul II. În apartamentul țarului, fiica sa Xenia își plânge logodnicul mort, iar fiul, Feodor, privește împreună cu tatăl său harta țării, pe care, într-o zi, o va stăpâni. Sosește prințul Șuiski cu vestea insurecției conduse de un tânăr ce se pretinde a fi țareviciul Dmitri. Boris este îngrozit, imaginile de coșmar ale crimei îl obsedează, iar Șuiski le amplifică cu bună știință.

Actul III. *Tabloul 1.* În castelul Sandomir din Polonia, Marina Mnișek s-a hotărât se se mărite cu țareviciul Dmitri (de fapt Grigori, călugărul) pentru a deveni țarină. Iezuitul Rangoni o încurajează, căci astfel Rusia va putea trece la catolicism. *Tabloul 2.* În parcul castelului, Dmitri se întâlnește cu Marina. Ea îi acceptă propunerile, însă îl lasă să întrevadă o teribilă sete de putere. Din umbră, Rangoni ascultă, bucurându-se de triumful intrigilor sale.

Actul IV. *Tabloul 1.* În Dumă se discută despre insurecție. Șuiski relatează despre groaza trăită de Boris. Țarul apare, pradă delirului, căzând în leșin. Când se trezește, îl aude pe Pimen povestind despre vindecarea miraculoasă a țareviciului, ceea ce îi provoacă o izbucnire de demență. Simțind apropierea morții, își cheamă fiul, recomandându-l guvernatorului drept urmaș la tron. *Tabloul 2.* În pădurea Kromâi, mulțimea răsculaților se adună. Răsună cântece în latină, călugării vagabonzi se înghesuie, apariția falsului Dmitri stârnind urale. După ce toți s-au îndreptat spre Moscova, Inocentul, rămas singur, se roagă, deplângând soarta nenorocită a țării.

Scanned with OKEN Scanner

Capodoperă a muzicii romantice ruse, lucrarea lui Musorgski a cunoscut, înainte de reprezentare, mai multe remanieri determinate de insuccesul unor versiuni succesive. La publicarea partiturii, Rimski-Korsakov a operat unele revizuiri pentru a o apropia mai mult de ceea ce considera tradiția operei. De-abia în versiunea lui Șostakovici au fost reluate în întregime indicațiile și detaliile originale. Opera este un zguduitor tablou tragic al istoriei Rusiei, cu portrete remarcabil conturate. Unele pagini – monologul lui Boris, în special, precum și scenele de ansamblu coral – au o valoare antologică în istoria teatrului muzical.

Hovanscina

Dramă muzicală populară în cinci acte. Libretul de compozitor în colaborare cu Vladimir V. Stasov. Premiera – Sankt Petersburg, Teatr Konomov, 21 februarie 1886. Personajele: prințul Ivan Hovanski, conducătorul streliților (b.), prințul Andrei, fiul său (ten.), prințul Vasili Galițân (ten.), Saklovâti, boier (bar.), Dosifei, conducătorul „vechilor credincioși" (b.), Marfa, credincioasă (mez.), scribul public (ten.), Emma, tânăra din cartierul german (sopr.), Varsonoviev, servitorul lui Galițân (b.), Kușka, strelit (bar.), Streșnev (ten.), streliți (arcași), credincioși sectanți, sclave persane ale lui Hovanski, garda lui Petru cel Mare, popor. Acțiunea se desfășoară în timpul răscoalei conduse de Hovanski, sub regența Țarinei Sofia, mama lui Petru, în 1682, la Moscova.

Actul I. În Piața Roșie, în zori, streliții se laudă cu noile lor isprăvi. Boierul Saklovâti dictează unui scrib public o anonimă adresată Țarinei, în care îl denunță pe Hovanski de a plănui, cu ajutorul „vechilor credincioși", o răscoală. Hovanski întărâtă mulțimea, lăudându-se că este protectorul țareviciului Petru. Fiul său, Andrei, o urmărește pe Emma – o tânără nemțoaică pe al cărei tată l-a ucis – pentru a și-o face ibovnică. Intervine Marfa, o „credincioasă", fosta iubită a lui Andrei. Hovanski, observând incidentul, ordonă ca Emma să fie dusă în palatul său. În vâltoarea acestor confruntări, călugărul Dosifei începe să propovăduiască principiile credinței adevărate, iar Hovanski înțelege că alianța cu acesta îi va fi extrem de utilă.

Actul II. În palatul de vară al prințului Galițân, acesta citește un mesaj de la ibovnica sa, Țarina, de care se teme. Intră Marfa, începând să-i predice și încercând să-i prezică viitorul. Cuvintele ei fiind sumbre, prințul o gonește, ordonând să fie înecată de un servitor. Vorbele femeii îi rămân însă în memorie, cu atât mai mult cu cât, întâlnindu-l pe Hovanski, acesta îl dojenește pentru orientarea sa de a moderniza lumea rusă. În atmosfera din ce în ce mai tensionată intervine din nou

Scanned with OKEN Scanner

Dosifei, încercând să-i împace, dar Galițân refuză. Marfa apare îngrozită, căci abia a scăpat de ucigaș datorită soldaților lui Petru. În finalul actului, Saklovâti anunță că a fost descoperit complotul lui Hovanski.

Actul III. Frământările se accentuează, de ambele părți. Streliții se grupează în jurul lui Hovanski și îi cer să intervină împotriva Țarului Petru, dar acesta ezită încă.

Actul IV. În timp ce Hovanski se desfată cu dansurile sclavelor sale persane, i se aduce vestea că viața sa este în pericol. El acceptă, flatat, invitația Țarinei la Marele Consiliu, căzând în cursă. În pragul casei sale este asasinat. În iureșul evenimentelor, Andrei ar vrea să reunească streliții, însă toți au fost condamnați pentru trădare. Marfa îl ia pe Andrei cu ea, în timp ce garda lui Petru aduce iertarea streliților.

Actul V. În pădure, Dosifei și „credincioșii" pregătesc un rug uriaș, destinat unei sinucideri colective, în numele idealului lor. De departe se aud armatele Țarului. Marfa, amintindu-i lui Andrei, care încă mai suspină după Emma, vechea ei iubire, îl îmbrățișează și îl împinge în focul aprins de ea. Cântecul Marfei, înconjurată de flăcări, întâmpină armata care se oprește îngrozită în fața rugului.

Opera, terminată de Rimski-Korsakov, prezintă o seamă de modificări față de originalul musorgskian, restituit, într-o formă mai autentică, de versiunea realizată, decenii mai târziu, de Șostakovici. Ca și în *Boris Godunov*, Musorgski oferă o impresionantă frescă dramatică a istoriei Rusiei, cu portrete și caracterizări extrem de originale și o viziune tragică de mare forță evocatoare.

Târgul din Sorocinsk (Sorocinskaia iarmaroka)

Operă comică în trei acte. Libretul de compozitor după o nuvelă de Gogol. Premiera – Sankt Petersburg, Komedii Teatr, 30 decembrie 1911 (versiunea neterminată) și Moscova, Svobodni Teatr, 3 noiembrie 1913 (versiunea terminată de Cesar Kui). Personajele: Cerevik (b.), Griţko (ten.), Afanasi Ivanovici (ten.), prietenul lui Cerevik (bar.), un țigan (b.), Parasia, fiica lui Cerevik (sopr.), Kivria, soția lui Cerevik (mez.), tineri, țigani, negustori, cazaci, popor. Acțiunea se desfășoară în satul Sorocinsk, într-o zi de târg.

Actul I. Cerevik și fiica sa se plimbă prin târg. Griţko îi face curte Parasiei, în timp ce un bătrân țigan povestește bazaconii despre cum se joacă diavolul cu oamenii. Contrariat de atențiile lui Griţko, Cerevik vrea să-i despartă, dar, aflând că acesta este fiul unui bun prieten, îi îngăduie

Scanned with OKEN Scanner

să ceară mâna Parasiei. Pleacă toți la cârciumă, unde soția lui Cerevik face scandal, opunându-se proiectului de căsătorie a fiicei sale vitrege. Griţko este necăjit, însă ţiganul îi promite ajutorul dacă îi va înlesni o afacere cu vitele. Cei doi tineri se întâlnesc și-și vorbesc de dragoste.

Actul II. Gonit de acasă cu ocări, Cerevik pleacă. Nevasta pregătește primirea ibovnicului, cu care începe să petreacă. Sunt întrerupți de reîntoarcerea lui Cerevik și a amicilor săi. Femeia de-abia a reușit să-l ascundă pe ibovnic în pod și să dosească mâncărurile. Oaspeții povestesc că dracul bântuie, transformat în porc. Deodată, un cap de porc apare la fereastră, spre stupefacția tuturor. Afanasi, ibovnicul, cade de frică din pod și se ascunde sub fustele femeii. De fapt, a fost o glumă a ţiganului, de care toți râd mai cu poftă atunci când descoperă și ascunzătoarea lui Afanasi.

Actul III. În piața satului, toți se pregătesc de nuntă. Bineînțeles, Cerevik nu mai acordă nicio atenție ocărilor nevestei. Toți dansează cu veselie un gopak.

Terminată de Cesar Kui, revizuită apoi de Nikolai Cerepnin, opera oferă o cuceritoare imagine a satului rus, în care folclorul și obiceiurile sunt tratate cu fantezie și umor. Cea mai cunoscută pagină este fragmentul orchestral preluat din poemul *O noapte pe muntele pleșuv*, care se cântă și în programele simfonice.

MARŢIAN NEGREA

Reprezentant al maeștrilor școlii românești de compoziție din mijlocul secolului XX, *Marţian Negrea* (29 ianuarie 1893 – 13 iulie 1973) a fost preocupat mai ales de genurile muzicii instrumentale și simfonice, arareori de muzica vocală sau corală. Unica sa operă, *Marin pescarul*, reprezintă însă, în peisajul interbelic, mai mult decât o simplă experiență de creație, devenind un titlu de referință pentru teatrul muzical românesc.

Marin pescarul

Dramă muzicală în două acte. Libretul de compozitor după nuvela *Păcat boieresc*, de Mihail Sadoveanu. Premiera – Cluj, Opera Română, 3 octombrie 1934. Personajele: Marin, pescar (bar.), Chiva, fiica lui (sopr.), un boier tânăr (ten.), Sandu, hangiu (ten.), Toader, ţăran bătrân (b.), alt ţăran bătrân (b.-bar.), săteni. Acțiunea se desfășoară într-un sat din Bărăgan în anul 1896.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. În fața hanului se desfășoară hora satului, la care asistă și boierul de la moșia învecinată. Hangiul i-a promis că îl va duce la pescuit cu cel mai iscusit pescar al locului, Marin. Cei trei rămân pe înserat împreună, Marin povestind boierului despre frumusețile apelor în zorii zilei. După ce hangiul și boierul au plecat, Marin își aduce aminte că bătrânul stăpân al moșiei îi necinstise cândva nevasta. Cântecele țăranilor se aud din depărtare.

Actul II. Boierul a venit la casa lui Marin, conform înțelegerii. Aici o vede pe fiica acestuia, Chiva. Marin însă plecase singur, crezând că ploaia l-a împiedicat pe boier să mai vină. Uluit de frumusețea fetei, boierul îi spune că s-a îndrăgostit de ea. (*Intermezzo orchestral*). Chiva își grăbește iubitul să plece de teama sosirii tatălui, dar un țăran bătrân i-a văzut și îi povestește totul lui Marin. Neliniștit, acesta o întreabă pe Chiva, dar ea nu-i mărturisește nimic. După ce Marin pleacă la baltă, hotărât să răzbune nelegiuirea, boierul revine, deși a fost avertizat de mânia pescarului, care a aflat totul. Chiva îi iese în întâmpinare rugându-l să plece. Cei doi se ascund printre trestii, în spatele casei, iar fata povestește despre moartea năpraznică a mamei sale. Marin, care s-a reîntors, aude ultimele cuvinte ale Chivei. Îi iese în cale, pe drum, boierului și este hotărât să-l pedepsească. Se repede asupra lui cu cuțitul, dar boierul descarcă pușca în pieptul pescarului, nimerindu-l în plin.

ȘERBAN NICHIFOR

Șef de promoție la Universitatea Națională de Muzică din București și absolvent al Facultății de Teologie a Universității din București, compozitorul *Șerban Nichifor* (n. 25 august 1954) a urmat cursuri de specializare la München, Darmstadt, Weimar, Breukelen și Amsterdam. Bursier USIA, laureat al Premiilor Academiei Române, UCMR și al mai multor concursuri internaționale de compoziție (Amsterdam, Tours, Evian, Atena, Toledo, Urbana-Ilinois, Trento, Roma, Bydgoscz, Hong Kong, Jihlava, Karlsruhe, Köln, Newtown-Wales, Birmingham-Alabama), artistul este Comandor al Ordinului Național Pentru Merit (2000). Doctor în Muzicologie, Șerban Nichifor este autorul tratatului „Musica Caelestis – anamorfoza Sacrului în arta sunetelor". Membru în jurii internaționale de compoziție, este mebru titlular al UCMR, SABAM și al Fundației „Living Music" din S.U.A. Creația sa componistică cuprinde opere, între care *Domnișoara Christina*, *Martiriul Sfântului Claude Debussy*, șapte simfonii, piese simfonice, un Requiem, un Oratoriu de

Scanned with OKEN Scanner

Crăciun, cantate, lucrări concertante, camerale, vocale, corale și electroacustice, unele fiind editate la București, New York, Tours, Metz, Köln, Roma, Pescara, Palermo. Alcătuind împreună cu soția sa, Liana Alexandra, duoul „Intermedia", au organizat împreună manifestări sub genericul „Nuova musica consonante".

Domnișoara Christina

Dramă lirică în două acte. Libretul de compozitor după romanul omonim al lui Mircea Eliade. Premiera – Timișoara, Opera Română, iunie 1994. Personajele: domnișoara Christina (balerină-recitatoare), doamna Moscu, sora Christinei (contralto), Sanda, fiica doamnei Moscu și logodnica lui Egor Pașchievici (sopr.), Simina, sora Sandei (sopr.), Egor Pașchievici, pictor (bar.), profesorul Nazarie, arheolog (b.), doctorul (ten.). Acțiunea se desfășoară la conacul de la Bălănoaia (de lângă Dunăre) în vara anului 1935.

Argument. Invitat de către logodnica sa, Sanda, pentru a petrece o scurtă vacanță, Egor este impresionat de tabloul fascinant al domnișoarei Christina, ca și de legenda ei tragică, conform căreia domnișoara ar fi devenit o entitate malefică. Prin intermediul visului, Egor va cunoaște o inefabilă poveste de dragoste cu Christina. Grație forței irezistibile a acestei iubiri misterioase, dar damnate, visul va căpăta valențele realului. În final, conacul va fi cuprins de flăcări – ca semn al exorcizării inițiate de Egor prin uciderea rituală a vampirului care se dovedește a fi Christina. Totodată, conacul în flăcări aruncă asupra tuturor personajelor umbra efemerului materiei în raport cu nemurirea sufletelor purificate – dragostea aparent imposibilă și totuși eternă a Christinei și a lui Egor transgresând lumea profană și continuând „dincolo de vămile văzduhului...".

Concepută conform principiului „anamorfozei sonore", introdus de compozitor în sfera artei sunetelor, lucrarea proiectează hierofania implicită a textului prin inversarea coordonatelor constitutive în desfășurarea celor două acte. Astfel, în Actul I, planul real este sugerat de Scenă-Orchestră live, iar cel imaginar, de Film-Muzică electronică. După etapa tranzitorie de la începutul Actului II (în care combinarea elementelor Film-Orchestră live și Scenă-Muzică eletronică determină o întrepătrundere a realului cu imaginarul), în final, planul real va fi reprezentat de Film-Muzică eletronică, iar cel imaginar de Scenă-Orchestră. Prin această anamorfoză a realului în imaginar s-a urmărit marcarea traseului inițiatic parcurs – sub impulsul forței transcendentale a dragostei – de eroul principal Egor, ce trece din lumea materială în cea spirituală.

Scanned with OKEN Scanner

Martiriul Sfântului Claude Debussy

Operă de cameră în două acte. Libretul de compozitor, bazat pe scrisorile lui Claude Debussy, schițele acestuia pentru opera neterminată *Prăbușirea Casei Usher*, după Edgar Allan Poe. Premiera – București, Radiodifuziunea Română, Sala Alfred Alessandrescu, 14 Decembrie 1999. Personajele: Claude Debussy = Roderick Usher (ten.), Muza lui Debussy = Lady Madeline Usher, sora lui Roderick Usher (sopr.), Editorul Jacques Durand, prieten al lui Debussy = Prietenul lui Roderick (bar.), Criticul Denigrator, personaj simbolic cu replici sintetizate din cronicile stupide și calomnioase ale contestatorilor lui Debussy = Medicul diabolic, dușman al lui Roderick Usher (b.), *Alterego*-ul lui Debussy = Pianistul ansamblului (având și rolul corului antic). Acțiunea se desfășoară în Parisul anilor 1916 – 1918 (bombardat de germani în data de 23 martie 1918, cu două zile înainte de moartea lui Debussy), Casa Usher, aflată în pragul prăbușirii.

Actul I. Acțiunea se desfășoară la Paris în iarna 1916 – 1917 (*Preludiu 1*). Izolat în casa sa, Claude Debussy își deplânge condiția trist marcată de război, singurătate, frig, sărăcie și boală: „această bătrână servitoare a morții" (*Scena 1*). El are o viziune terifiantă a Criticului Denigrator (Medicul Morții), ce lansează incalificabile invective (*Scena 2*). Refugiat în „clopotnița gândurilor" sale (*Interludiu 1*), Debussy visează la un proiect ce îl obsedează, opera *Prăbușirea Casei Usher*. Vizita neașteptată a editorului său, Jacques Durand/Prietenul, îi oferă posibilitatea de a se confesa și de a-i cere acestuia să citească, cu voce tare, libretul operei (*Scena 3*), ce este centrat pe imaginea simbolică a Muzei/Lady Madeline (*Interludiu 2*).

Actul II. Prin forța miraculoasă a libretului, acțiunea este transpusă în universul imaginar al ficțiunii lui Edgar Allan Poe. Abia sosit în Casa Usher, Prietenul are o discuție revelatoare cu Medicul Morții – un veritabil asasin ce îi mărturisește abominabila crimă din gelozie: înmormântarea de vie a Muzei/Lady Madeline (*Scena 1*). Dar Roderick Usher îi cere din nou Prietenului său (Jacques Durand) să citească un fragment simbolic din libretul magic (*Scena 2*), ca într-un ritual eshatologic ce va determina invierea Madelinei, îmbrățișarea extatică a compozitorului cu Muza sa și înălțarea Sfântului Claude Debussy la ceruri, ca o „lumină lină" ce se va materializa într-o stea nemuritoare (*Scena 3*). Acest moment culminant implică și o scurtă intervenție pianistică a lui Debussy, un fragment din valsul său *La plus que lente*, înregistrat de el în anul 1910. Epitaful, având semnificația unui Epilog, exprimă împlinirea minunatului ideal al compozitorului: contopirea

Scanned with OKEN Scanner

Muzicii sale cu Natura, ca într-o nuntă cosmică (*unio mystica*), prin care Claude Debussy va rămâne, ca un *Deus absconditus*, în imanența splendorilor eterne și atât de misterioase ale Universului.

Bazată exclusiv pe scrierile mai puțin cunoscute ale lui Debussy și pe bogata sa literatura epistolară, dar și pe „cronicile" denigratoare ale unor „specialiști" ai timpului, această dramă lirică încearcă să surprindă inefabilul proces al transfigurării printr-un fenomen de „dedublare" a unei teribile realități. Având ca finalitate unirea cu Natura teofanică, înălțarea spirituală și atât de eufonică a Sfântului Claude, „cel crucificat pe liră", s-a desăvârșit, după propria mărturisire, în trei etape: a nădejdii, a deznădejdii și a vidului – în accepțiunea vedică a cunoașterii absolute a îndumnezeirii. Elaborat prin centonizarea textelor preexistente, menționate mai sus, libretul acestei opere încearcă să îmbine realitatea vieții marelui compozitor din ultima perioadă a existenței sale cu ficțiunea Casei Usher – ca spațiu eminamente oniric, virtual, în care (cu ajutorul Pianului, ca mediu al universurilor paralele) „evada" adesea, căci drama eroului lui Edgar Poe reprezenta și o sublimare a dramei personale a compozitorului. Primele două secțiuni ale Actului II, respectiv *Preludiul 2* și *Scena 1*, au fost compuse după schițele originale ale lui Debussy pentru opera neterminată *Prăbușirea Casei Usher* (travaliu ce a impus și aplicarea unor tehnici „cvasiarheologice").

OTTO NICOLAI

Făcând parte dintre muzicienii germani puternic marcați de influența muzicii italiene, *Otto Nicolai* (9 iunie 1810 – 11 mai 1849) s-a remarcat prin sinteza pe care a reușit să o realizeze. Melodismul său accesibil, atenția pentru vocalitate se îmbină cu o preocupare pentru dezvoltările simfonice și construcția solidă a dramaturgiei. Între marii creatori ai epocii sale, Nicolai rămâne celebru doar cu comedia muzicală *Die lustigen Weiber von Windsor*, celelalte partituri ale sale pierzându-se în umbră – *Enrico II, Il Templario, Gildippe ed Odoardo, Il Proscritto.*

Nevestele vesele din Windsor (Die lustigen Weiber von Windsor)

Operă comică în trei acte, adaptare de S.H. Mosenthal după comedia lui Shakespeare. Premiera – Berlin, Hofoper, 9 martie 1849. Personajele: Sir John Falstaff (b.), domnul Fluth (b.), Fenton (ten.), doctor Cajus (ten.), doamna Fluth (sopr.), doamna Reich (mez.), Anna Reich, fiica ei (sopr.). Acțiunea se desfășoară într-o epocă apropiată de perioada domniei lui Henric al IV-lea, în Anglia, orășelul Windsor.

Scanned with OKEN Scanner

Actul 1. Bătrânul cavaler John Falstaff curtează, după bunul său obicei, mai multe femei deodată. Acestea se înțeleg să-i ofere o lecție și-l invită la o întâlnire galantă cu doamna Fluth, în absența soțului ei. În același timp, domnul Fluth este avertizat printr-o anonimă și năvălește furios, obligându-l pe cavaler să-și găsească refugiul într-un coș cu rufe.

Actul II. Neștiind că interlocutorul său este tocmai Fluth, el îi povestește recenta sa aventură, ceea ce face să crească gelozia soțului. Iată deci și o a doua întâlnire, întreruptă de soț și soldată cu o travestire a lui Falstaff în bătrâna servitoare.

Actul III. Cumetrele îi explică lui Fluth că-și bat joc de Falstaff. Împreună, ele îi pregătesc o surpriză mai puțin agreabilă, dându-i întâlnire în pădurea Windsor. Aici, în loc de femeia visată, bătrânul va întâlni un grup de glumeți care, îmbrăcați în diferite costume, îl vor face să-i treacă gustul aventurilor de dragoste.

Datorită fineței detaliilor, unei ironii îmbinate cu comicul și melodiilor agreabile, abil orchestrate, lucrarea lui Nicolai a cunoscut un succes imediat și de durată, până în zilele noastre. Uvertura este adesea preluată și în programele concertelor simfonice, iar scriitura vocală împletește firesc gustul romantic german cu influențele italiene.

LUIGI NONO

Din perspectiva contextului muzical italian, numele lui *Luigi Nono* (28 ianuarie 1924 – 8 mai 1990) este sinonim muzicii contemporane și viziunilor avangardist-revoluționare. Muzica lui Nono trece prin diverse etape de interes, de la influența lui Scherchen la cea a lui Schönberg și Webern. În a doua parte a vieții se dedică muzicii electronice și electro-acustice. Cursurile de la Darmstadt i-au înlesnit întâlnirea cu personalități marcante ale muzicii de avangardă (Varèse și Stockhausen), ajungând la rândul său să susțină cursuri în cadrul aceluiași festival. În momentul în care devine, voluntar, membru al Partidului Comunist, își raliază țelurile artistice perceptelor de ordin filosofic și estetic ce decurg din această opțiune (opera *Intolleranza 1960*). Condamnă antisemitismul, lagărele, conflictele beligerante și pledează pentru o muzică adresată maselor. Stilul său evoluează către zona electroacustică, realizând simbioze între sloganuri, efecte și elemente muzicale preînregistrate (*Un volto del mare*, *Non Consumio Marx*, montaj de nonmuzică, cu sloganuri și sunete electronice). Aproape fiecare lucrare a sa este însuflețită de câte un eveniment social care îl revoltă sau îl animă. Scrie astfel pentru

Scanned with OKEN Scanner

soprană, pian, orchestră și bandă magnetică *Al Gran Sole Carico d'Amore*, acțiune scenică. Creațiile târzii ale lui Nono dovedesc un interes din ce în ce mai canalizat pe proprietățile, însușirile și capacitățile de emitere și semnificație a sunetelor. Opera *Prometeo* îl descoperă pe Nono drept un compozitor afirmat al școlii italiene moderne, care nu ezită să își identifice creația cu idealurile care îi guvernează destinul ideologic.

Intoleranța 1960 (Intolleranza 1960)

Acțiune scenică în două părți. Libretul de compozitor după o idee de Angelbo Maria Ripellino. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 13 aprilie 1961. Personajele: un emigrant (ten.), însoțitoarea lui (sopr.), o femeie (alto), un Algerian (bar.), un bărbat, victimă a torturilor (b.), patru jandarmi (roluri vorbite), mineri, manifestanți, oameni torturați, prizonieri, emigranți algerieni, țărani (cor). Acțiunea se desfășoară într-un oraș minier, un lagăr de concentrare, la marginea unui fluviu în creștere.

Argument. Pentru a scăpa de șomajul din sud, un bărbat a emigrat spre minele din nord, unde, un timp, și-a găsit o locuință și o însoțitoare. Dar, considerându-se ajuns la mijlocul vieții sale, decide să se întoarcă în locurile de baștină și pleacă, părăsind femeia. Pe drumul acestei reîntoarceri se confruntă cu manifestații, arestări, interogatorii și tortură, ajungând, finalmente, într-un lagăr de concentrare. Reușește să evadeze și descoperă birocrația, teroarea și fanatismul, absurditatea și intoleranța unei vieți marcate de foamete și teamă. Implicat în fiecare din aceste situații, trăiește frustrarea sexuală, șantajul, iubirea și viața comunitară. Până la sfârșit, este luat de apele unui fluviu în creștere, dar rămâne chiar și în ultima clipă credincios convingerii că locul său pe Pământ se află acolo unde este nevoie de el.

La premiera acestei lucrări a izbucnit în sala de spectacol a Teatrului La Fenice un imens scandal, datorat unor bande neofasciste, dornice să întrerupă un spectacol demascator prin care Nono condamna fățiș creșterea intoleranței rasiste, naționale, sociale și ideologice.

În plinul soarelui încărcat de dragoste (Al Gran Sole Carico d'Amore)

Acțiune scenică în două părți. Libretul de compozitor și Iurii Liubimov. Premiera: prima versiune – Milano, Teatro lirico, cu trupa Scalei, 4 aprilie 1975; a doua versiune – Frankfurt pe Main, Stadttheater, 26 iunie 1978. Personajele: Louise Michel, Tamara Bunke, Deola (voci diverse, sopr.,

Scanned with OKEN Scanner

sopr., sopr., sopr., o alto, un ten., cor). Acțiunea evocă Revoluția Franceză din 1871, revoluțiile ruse din 1905, 1917, luptele pentru libertate din America de Sud, în deceniile 50, 60 ale secolului XX.

Argument. Învățătoare și membră a Comunei pariziene, Louise Michel se întâlnește cu Tamara Bunke, tovarășa de luptă a lui Che Guevara. Legături de solidaritate se leagă între ele, ca și între simbolicele „Mama" revoluției ruse (Gorki/Brecht) sau pasionata amantă Dola (Pavese). Confruntate cu violența, ele vor fi dornice să se răspundă cu violență, vor încerca să reziste, dar vor fi totuși, până la sfârșit, preluate în spirala violenței.

Prometeu

Tragedie de ascultat. Libretul de Massimo Cacciari. Premiera: prima versiune – Veneția, Biserica San Lorenzo, 25 septembrie 1984; a doua versiune – Milano, Stabilimento Ansaldo, cu trupa Scalei, 25 septembrie 1985.

Argument. Lucrarea prezintă mitul lui Prometeu de-a lungul diferitelor sale tradiții și interpretări, pornind de la Hesiod, Eschyl, Pindar, Goethe, Nietzsche, Hölderlin și Benjamin.

Textele utilizate sunt mărturii ale culturii europene milenare, descriind un Prometeu recalcitrant la voința zeilor, înfruntând riscurile, dar idealizat de tradiție și înghițit de conformismul frumosului și nobleții. Dorința autorului este de a demonstra că nu se poate evada din conformism dacă nu sunt înțelese tradițiile în întregul lor adevăr, chiar și neplăcut. Nono a încredințat microfonul tuturor vocilor și instrumentiștilor, creând evenimente nonsimultane care pot apărea simultan, idealul concepției fiind „sunetul mobil". Compozitorul a interzis orice vizualizare prin imagine a lucrării sale.

JACQUES OFFENBACH

În lumea spectacolelor pariziene, numele lui *Jacques Offenbach* (20 iunie 1819 – 5 octombrie 1880) se identifică cu istoria comediei muzicale franceze. Totuși, recepționând modelele operei comice și melodramei lirice, compozitorul a tins spre o depășire a acestui cadru, realizând unica sa operă, *Les Contes d'Hoffmann*, partitură interesantă prin modul în care „adună" principalele date stilistice ale epocii, meritând atenția, dar și afecțiunea spectatorilor.

Scanned with OKEN Scanner

Povestirile lui Hoffmann (Les Contes d'Hoffmann)

Operă fantastică în trei acte cu Prolog și Epilog. Libretul de Jules Barbier și Michel Carré, inspirat de basmele lui E.T.A. Hoffmann. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 10 februarie 1881. Personajele: Hoffmann (ten.), consilierul Lindorf (b.-bar.), Coppelius (b.-bar.), Dapertutto (b.-bar.), doctorul Miracle (b.-bar.), Spalanzani (ten.), Schlemil (b.-bar.), Crespel (b.-bar.), Stella (sopr.), Olympia (sopr.), Giulietta (sopr.), Antonia (sopr.), Nicklausse (mez.), studenți, petrecăreți, valeți, invitați etc. Acțiunea se desfășoară în secolul al XIX-lea la Nürnberg, Veneția și München.

Prolog. În taverna lui Luther, la Nürnberg, consilierul Lindorf – prima înfățișare a celor patru imagini ale Răului – interceptează o scrisoare de întâlnire adresată de cântăreața Stella poetului Hoffmann. Însoțit de prietenul Nicklausse, acesta intră în tavernă, unde, înconjurat de studenți, începe să depene povestirile iubirilor sale.

Actul I. Hoffmann a reușit să devină elevul fizicianului Spalanzani în dorința de a fi mai aproape de frumoasa Olympia (în realitate o păpușă mecanică realizată de fizician cu concursul ciudatului meșter Coppelius). Poetul nu vrea să asculte avertismentele prietenului său și, în timpul unui bal, îi declară iubire Olympiei, care cântă și dansează minunat. Dar Coppelius – a doua înfățișare a Răului – sparge păpușa, spre disperarea lui Hoffmann și ilaritatea generală.

Actul II. La Veneția, în sunetele unei visătoare Barcarole, apare Giulietta, o curtezană aflată sub puterea lui Dapertutto – a treia încarnare a Răului. După ce a vândut deja umbra fostului amant, Schlemil, ea se pregătește să o fure și pe cea a lui Hoffmann, înfocatul ei admirator, nepăsător la sfaturile lui Nicklausse. Poetul îl provoacă la duel pe Schlemil și îl ucide, luând cheia de la apartamentul Giuliettei. Dar încăperile sunt goale, căci curtezana a plecat cu un altul.

Actul III. De data aceasta, Hoffmann o iubește pe Antonia, fiica lutierului Crespel. Tânăra fredonează o melodie, dar tatăl o oprește deoarece, asemenea mamei sale, este în pericol de a-și pierde viața din cauza pasiunii pentru cânt. Diabolicul doctor Miracle – o ultimă înfățișare a Răului – o incită însă să cânte, ceea ce ea face, fără a asculta rugăminţile poetului. Cântul îi ia, picătură cu picătură, puterea și Antonia moare, în timp ce doctorul Miracle pleacă râzând sarcastic.

Epilog. Tot povestind, Hoffmann s-a îmbătat și adoarme, în timp ce Stella, dezamăgită, acceptă invitația lui Lindorf. Transformat în Muza poeziei, Nicklausse aduce, în vis, o mângâiere duioasă nefericitului poet.

Scanned with OKEN Scanner

Compusă în semn de admirație pentru poetul E.T.A. Hoffmann, lucrarea poartă semnul unei dorințe de a depăși domeniul operetei, în care Offenbach excelase. Multe pagini au o atmosferă romantică autentică, cu efuziuni lirice și trăiri dramatice, conferind întregii opere o poezie aparte. Partitura, rămasă neterminată prin moartea compozitorului, a fost încheiată de Ernest Guiraud și a cunoscut un succes durabil pe aproape toate scenele lirice.

CARL ORFF

Peisajul complex și contradictoriu al muzicii de operă în secolul al XX-lea se dovedește pentru *Carl Orff* (10 iulie 1895 – 29 martie 1982) benefic în afirmarea personalității sale. Înclinat spre un limbaj în care accesibilitatea ordonează principiile estetice și rigorile profesionale, Orff a dăruit publicului lucrări ce s-au bucurat de un mare succes, recompensându-l pentru eventualele învinuiri de concesii în favoarea inteligibilității intențiilor. Ideile sale sunt expuse în opera sa de debut, *Schulwerk*, operă școlară. După o primă încercare de tinerețe, *Gisei „Das Opfef"* (dramă muzicală), urmează *Der Mond, Die Kluge, Die Bernauerin, Antigonae, Astutuli, Oedipus der Tyrann, Prometheus*, la care se pot adăuga cantatele scenice *Carmina Burana, Catulli Carmina* și *Trionfi di Afrodite*.

Carmina Burana

Cântece profane și coruri cu acompaniament instrumental în mai multe tablouri. Libretul de compozitor, cuprinzând selecțiuni de cântece în latina medievală și germană din manuscrisul Carmina Burana, anul 1250, păstrat în mănăstirea Benediktbeuern și republicat în 1847. Premiera – Frankfurt pe Main, Opera, 8 iunie 1937. Personajele: voci – soprană, tenor, bariton, mici ansambluri de voci bărbătești, cor de copii, cor mixt.

Argument. Un cor măreț intonează imnul dedicat Fortunei, capricioasa zeiță a destinului. Corul va încadra întreaga lucrare și unele tablouri. Primul tablou este un imn dedicat primăverii, naturii, bucuriei de a trăi (*Primo vere*). Următoarea secvență (*In Taberna*) descrie plăcerile terestre, exprimate prin cântecele grotești ale soliștilor. Ultima parte (*Cours d'amours*) este dedicată iubirii sub toate înfățișările. După ideea compozitorului, niciun personaj nu stă tot timpul pe scenă. Misiunea lor este de a întruchipa tipologii, din cele mai diverse, așa cum au fost ele alese de Carl Orff din manuscrisul străvechi.

Scanned with OKEN Scanner

După o statistică recentă, citată de Cristina Sârbu în monografia dedicată compozitorului, succesul enorm al acestei lucrări determină, în fiecare zi a anului, o interpretare undeva în lume.

Luna (Der Mond)

Operă într-un act. Libretul de compozitor, inspirat de un basm al Fraților Grimm. Premiera – München, Nationaltheater, 5 februarie 1939. Personajele: patru flăcăi (cvartet vocal bărbătesc), Petrus, un păstor (b.), un copil. Acțiunea se desfășoară în lumea basmelor.

Act unic. Din țara cu noapte veșnică, patru flăcăi au pornit în lume. În călătoria lor, nimeresc în țara unde Soarele răsare și apune. Zărind printre crengile unui copac uriaș Luna, cei patru se hotărăsc să o fure pentru a o duce în țara lor. Ajunși acasă, o atârnă și ei într-un copac uriaș, de unde îi luminează, spre fericirea tuturor. Anii trec și cei patru ajung la adânci bătrâneți. Fiecare, înainte de a muri, cere câte un sfert de Lună. Astfel, Luna ajunge pe tărâmul morților, unde aceștia se trezesc de lumină, încingând un chef mare, cu joc de popice, cărți și băutură. Apare însă păstorul Petrus, care reușește să-i liniștească, răpind Luna și aducând-o, firește, la locul ei, pe cer, să lumineze întreaga lume. Un copil, în cămășuță de noapte, o zărește și exclamă încântat: „Ah! iată din nou Luna!".

Opera este construită fără a ține seama de tradiția spectacolelor serioase, propunând, de fapt, un fel de singspiel modern în care predomină totuși muzica, momentele vorbite fiind destul de rare. Este o parabolă senină, meditativă despre vanitatea omenească și despre ordinea cosmică ce nu trebuie tulburată.

Isteața (Die Kluge)

Operă în 12 scene. Libretul de compozitor, inspirat de un basm al fraților Grimm. Premiera – Frankfurt pe Main, Opernhaus, 18 februarie 1943. Personajele: regele (bar.), un țăran (b.), fata țăranului (sopr.), gardianul (b.), proprietarul măgarului (ten.), proprietarul catârului (bar.), trei vagabonzi (ten., bar., b.), curteni, slujitori, oameni din popor. Acțiunea se desfășoară într-o împărăție imaginară.

Act unic. Un țăran găsește în brazdă o piuliță de aur și, nesocotind sfatul fetei sale, o duce regelui. Acesta îl aruncă în închisoare, pentru a-și aduce aminte unde este și pisălogul. Jelindu-se, țăranul se plânge că nu a urmat sfatul fetei, fapt ce stârnește curiozitatea regelui care vrea să o cunoască. El îi pune trei întrebări la care fata răspunde de îndată,

Scanned with OKEN Scanner

impresionându-l atât de mult încât vrea să o ia de soție. Dar, într-o zi, asistând la o judecată nedreaptă și neputând interveni fără a-l umili pe rege, regina îl învață pe păgubaș cum să-și apere dreptatea. Aflând, regele o alungă, căci nu-i înțelege fapta. Îi dăruiește la despărțire un scrin mare, în care îi permite să ia tot ce i-a fost mai drag la palat. Regina îl adoarme cu un pahar de vin în care a turnat un somnifer, îl așază în scrin și îl duce la casa părintească, unde regele se va trezi din somn a doua zi. Această dovadă de dragoste îl convinge pe rege de greșeala sa și, cerându-i iertare soției, o roagă să-și continue viața alături de el.

Opera a cunoscut de la început o bună primire prin caracterul accesibil al muzicii, vivacitatea ritmurilor și originalitatea neoclasică a stilului. Este una dintre cele mai apreciate opere ale compozitorului, construită în cadrele tradiționale ale genului, spre deosebire de alte lucrări (cantatele scenice) în care caută o sinteză a mai multor formule de spectacol și concert.

Catulli Carmina

Jocuri scenice. Libretul de compozitor după poemele lui Catullus. Premiera – Leipzig, Städische Bühnen, 6 noiembrie 1943. Personajele: Catulus, Lesbia, prietena sa, Caelius, prietenul lui Catullus, Ipsitille și Ameana, amanți; curtezane (roluri dansate); băieți și fete, bătrâni (cor).

Argument. Bătrânii își bat joc de tinerii care schimbă între ei declarații de dragoste. Pentru ei, nu sunt decât cuvinte inutile, pentru că nimic pe lume nu este veșnic. Cele două concepții sunt opuse, fără ca nimic să le separe, ceea ce constituie și sensul narațiunii. Lesbia îl regăsește pe Catullus, care adoarme în brațele sale, dar îl părăsește pentru a se duce în tavernă să danseze pentru admiratori. Așteptând să se întoarcă, Catullus se culcă pe stradă în fața casei Lesbiei, dar visează că fata se iubește cu Caelius și sare din somn. Deși îndrăgostit de Lesbia, Catullus îi scrie o epistolă de dragoste Ipsitillei, apoi respinge o altă curtezană, Ameana. Văzând-o pe Lesbia înconjurată de bărbați, o respinge, și ea fuge jignită. Astfel, disputa inițială între tineri și bătrâni înclină spre tineri, care nu vor învăța niciodată din greșelile făptuite de alții, înaintea lor, și, mereu, se vor dărui propriilor pasiuni.

Antigona (Antigonae)

Tragedie în cinci acte. Libretul după Sofocle, traducere germană de Hölderlin. Premiera – Salzburg, Felsenreitschule-Manege, 9 august 1949. Personajele: Antigona (sopr.), Ismena (alto), Creon (bar.), un gardian (ten.),

Scanned with OKEN Scanner

Hemon (ten.), Thiresias (ten.), un mesager (b.), Eurydice (sopr.), șeful de cor (bar.), bătrâni tebani (cor). Acțiunea se desfășoară în palatul din Teba, în timpuri mitologice.

Argument. În timpul asediului Tebei, Eteocle și Polynice (gemeni, fii ai lui Oedipe, frați cu Antigona și Ismena) se luptă pentru tron și mor amândoi. Polynice, care s-a aliat cu dușmanii Tebei, este declarat trădător de către regele Creon. Numai Eteocle va avea deci dreptul de a fi înmormântat după ritualurile funebre. Antigona însă, trecând peste interdicția regală, își înmormântează fratele, faptă pentru care este condamnată la moarte. Fiul lui Creon, Hemon, logodnicul Antigonei, imploră clemență din partea regelui. La rândul său, bătrânul Thiresias îl previne pe Creon că această condamnare va atrage mari nenorociri. Toate intervențiile sunt zadarnice. Antigona și Hemon se sinucid. Soția lui Creon, de disperare, își ia de asemenea viața. Creon va rămâne singur, un rege mizerabil și trist.

Triumful Afroditei (Trionfi di Afrodite)

Concert scenic. Libretul de compozitor, alcătuit din poeme de Catullus și Sapho și o strofă din *Hippolite*, de Eschil. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 14 februarie 1953. Personajele: logodnica (sopr.), logodnicul (ten.), trei șefi de cor (ten., bar., b.), Afrodita (rol mut), fecioare, tineri bărbați, bătrâni, părinți, prieteni, popor (cor, cor dansat).

Argument. Cuplul principal (logodnicii) sărbătorește nunta eternă. După desfășurările ritualice și rugăciunea nunții adresată Dumnezeului căsătoriei, fetele conduc mireasa în camera nupțială, înconjurând-o de cântece și dansuri. În tot acest timp, bărbații îl urmăresc pe logodnic, cântându-i versuri satirice. Apariția Afroditei, zeița iubirii, încheie ritualul.

Astutuli

O comedie bavareză. Libretul de compozitor după basmul *Hainele noi ale împăratului*. Premiera – München, Kammerspiele, 20 octombrie 1953. Presonajele: doi vagabonzi, doi cetățeni, Jörg Zaglstechner, primarul, fiica sa Fundula, două tinere – Hortula și Vellicula –, trei galanți, trei membri ai Consiliului Înțelepților, Wunibald Hirnstössl, un gardian, un măscărici (în latină *Astutus* = șiret), locuitorii unui mic orășel (roluri vorbite). Acțiunea se desfășoară în timpuri străvechi.

Argument. În fața unui teatru improvizat, notarul, primarul și toată populația orășelului s-au adunat pentru a asista la reprezentația dată de un măscărici. Îmbrăcat în magician, interpretul creează o întreagă lume,

Scanned with OKEN Scanner

inventând gesturi, incantații și efecte de lumini. Unii privitori sunt sceptici, alții, încrezători, se lasă prinși de iluzii. Măscăriciul îi cere primarului să-și scoată haina pentru a-și pune o alta, propusă de el. Însă aceasta este invizibilă. Mai mulți dintre spectatori urmează ideea, și toți rămân în cămașă. Luminile se sting și măscăriciul dispare. Profitând de întuneric, cupluri de îndrăgostiți se sărută. După o așteptare îndelungă și plictisitoare, cei rămași fără haină își dau seama că măscăriciul a dispărut cu îmbrăcămintea lor. Dar el reapare, de această dată îmbrăcat în straie de alchimist, care face aur. Primarul și consilierii, naivi, îi predau toți banii lor pentru a-i schimba în aur. Dar sunt din nou păcăliți. În afară de aceștia, foarte supărați că măscăriciul (sau măscăricii?) a dispărut, restul localnicilor încep voioși să danseze.

KRZYSZTOF PENDERECKI

Unul dintre cei mai importanți compozitori contemporani, *Krzysztof Penderecki* (n. 23 noiembrie 1933) s-a afirmat în condițiile creșterii prestigiului muzicii poloneze prin câteva însemnate personalități. Revelația modernismului, datorată lui Luigi Nono, îl îndrumă spre cele mai interesante problematici ale limbajului muzical postvienez. Interesul pentru spectacolul muzical, manifestat prin capodopere precum *Die Teufel von Loudun*, *Die schwarze Maske*, s-a continuat apoi, ca și la alți contemporani ai săi, în direcția asimilării tuturor mijloacelor de reprezentare și execuție, idee materializată în misterul sacru *Paradise Lost* și proiectele de a tălmăci muzical *Divina Comedie*, de Dante, și *Ubu rege*, de Jarry. Stilul său cumulează cele mai diverse procedee: de la serialism, clustere, electroacustică până la jazz și cântecul gregorian.

Diavolii din Loudun (Die Teufel von Loudun)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor, inspirat de piesa *The Devils*, de John Whiling, și studiul lui Aldous Huxley. Premiera – Hamburg, Staatsoper, 20 iunie 1969. Personajele: Jeanne, călugăriță (sopr.), Grandier, vicarul bisericii Sf. Petru (bar.), Lauberdemont, trimisul regelui (ten.), văduva Ninon (contralto), farmacistul Adam (ten.), chirurgul-Mannoury (bar.), Philippe, o tânără (sopr.), primarul (rol vorbit), Père Mignon (ten.), Père Barré (b.), Père Rangier (b.), Guvernatorul (rol vorbit), prințul de Condé (bar.), temnicerul Bontemps (bar.-b.), Père Ambroise (b.), popor, ofițeri, călugări. Acțiunea se desfășoară la Loudun în 1634.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. *Scena 1.* Jeanne, cufundată în rugăciune, are viziunea grotescă a lui Grandier, condamnat de erezie. În timpul extazului, Jeanne se roagă să-i dispară acestuia cocoașa. Jeanne primește o scrisoare în care Grandier refuză să devină confesorul Ursulinelor. Ea are viziunea lui Grandier, petrecând într-un pat cu văduva Ninon. Jeanne cade în genunchi, scuturată de convulsii. *Scena 2.* La ieșirea din biserică, farmacistul și chirurgul privesc un spânzurat și observă că Ninon arată bine după vizitele lui Grandier. *Scena 3.* Grandier și Ninon petrec într-o cadă. *Scena 4.* Farmacistul și chirurgul, care și-au făcut rost de un cap de om, îl salută fără respect pe Grandier. *Scena 5.* Grandier Îl roagă pe Dumnezeu să-i arate calea dreaptă. *Scena 6.* Când Grandier intră în biserică, Jeanne fuge urlând, în timp ce rugăciunile încetează. *Scena 7.* Farmacistul și chirurgul hotărăsc să-l acuze pe Grandier. *Scena 8.* O tânără îi mărturisește lui Grandier că are vise păcătoase față de el. Vicarul o atrage în confesional. *Scena 9.* Primarul din Loudun, susținut de Grandier, refuză ordinul lui Lauberdemont de a demola fortificațiile orașului. *Scena 10.* Pentru a-l acuza pe Grandier, farmacistul se folosește de o carte în care sunt notate acțiunile acestuia. *Scena 11.* Jeanne îi mărturisește lui Père Mignon că a avut viziuni cu Grandier, inspirate de diavol. Mignon o întreabă dacă își dă seama de gravitatea acuzațiilor. *Scena 12.* Mignon îi explică farmacistului că a chemat un exorcist. Lauberdemont solicită informații despre Grandier. *Scena 13.* Père Barré încearcă să obțină de la Jeanne exorcizarea. Jeanne are viziunea lui Grandier cu tânăra fată. Din gâtlejul ei ies râsete de bărbat.

Actul II. *Scena 1.* O nouă tentativă de exorcism are loc în biserica Ursulinelor. Jeanne, semiconștientă, cere să i se vorbească despre obiceiurile sexuale ale preoților. Preoții o dau pe mâna farmacistului și chirurgului, care îi aplică calmante, Jeanne urlă și râde totodată. *Scena 2.* Primarul și guvernatorul îl avertizează pe Grandier că Jeanne îl evocă mereu. Acesta se roagă pentru ea. *Scena 3.* În prezența guvernatorului, Barré o examinează pe Jeanne în chilia ei. Ea rostește o messă neagră, urlând numele lui Grandier. Guvernatorul contrazice mărturisirile călugăriței, și anume că l-ar fi primit pe Grandier îi la ea. Barré îl informează că trei călugărițe mărturisesc că au făcut dragoste cu diavolul, ceea ce este dovedit prin examen medical. Guvernatorul oprește exorcismul, ordonând o anchetă. *Scena 4.* Grandier îi mulțumește guvernatorului pentru intervenția sa. Totuși, află că a devenit indezirabil în fața lui Richelieu pentru că s-a opus demolării zidurilor. *Scena 5.* La

Scanned with OKEN Scanner

farmacist s-au reunit călugării și ceilalți cărora li s-a interzis exorcismul, cu promisiunea de a fi reluat curând. *Scena 6.* Fata îi mărturisește lui Grandier că este însărcinată. *Scena 7.* Jeanne râde de întrebările călugărițelor privind alungarea lui Barré. *Scena 8.* Grandier află că regele va demola zidurile orașului. *Scena 9 – 10.* În biserica baricadată, Mignon le cere călugărițelor să renunțe la mărturisirea că au jucat teatru recunoscându-se posedate de diavol. Călugărițele redevin isterice și, în fața porților deschise ale bisericii, continuă exhibițiile lor. Trimisul regelui, de Condé, le calmează. Un nou val de isterie colectivă se dezlănțuie, mereu întărit de exorcism. Grandier încearcă să intre în biserică, dar este arestat.

Actul III. *Scena 1.* Temnicerul îl anunță pe Grandier că s-a strâns multă lume să vadă execuția. Grandier se confesează, recunoscând că a avut relații cu femei și că a dorit puterea vremelnică. *Scena 2.* Lauberdemont anunță că Grandier a fost judecat și condamnat, cu toată impresia favorabilă de la proces. Farmacistul se pregătește să-l radă pe condamnat. *Scena 3.* În piață, lumea urmărește cum este acuzat Grandier. În fața negațiilor sale, chiar sub amenințarea torturii, se hotărăște arderea sa pe rug ca vrăjitor. *Scena 4.* Jeanne umblă în cămașă, cu o funie după gât. Cu greu o silesc să se retragă. *Scena 5.* Cu tot teribilul supliciu, Grandier refuză să recunoască învinuirile și își pierde, de durere, cunoștința. *Scena 6.* Procesiunea se desfășoară conform viziunii inițiale a Jeannei. *Scena 7.* Ajuns în fața bisericii Sf. Petru, Grandier este consolat de preotul Ambroise, dar trecerea prin fața mănăstirii Ursulinelor îl determină să le recomande călugărițelor să se roage, în loc să le ceară el iertare. Începe arderea pe rug, iar Barré este furios că nu a reușit să obțină abjurarea. Dă foc rugului, în timp ce Jeanne este cufundată în rugăciuni.

Pornind de la similitudinile „vânătorilor de vrăjitoare" din orice epocă, Penderecki exprimă cu mare autenticitate tensiunea și oroarea subiectului. Utilizarea agregatelor sonore, a „clusterelor", libera improvizație, utilizarea „fracționată" a orchestrei, corurile amplificate, folosirea variată a vocilor concură pentru a impune o creație majoră, de o prodigioasă eficacitate dramatică și spectaculară.

Masca neagră (Die schwarze Maske)

Operă. Libretul de compozitor și Harry Kupfer după Gerhart Hauptmann. Premiera – Salzburg, Festival, 15 august 1986. Personajele: Sylvanus Schuller, primar (ten.), Benigna, soția sa (sopr.), Arabella, o tânără metisă (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

Rosa Sacchi, confidenta Benignei (mez.), Jedidja, slujitor în casa primarului (ten.), François Tortebat, grădinar hughenot (b.), Daga, servitoare (sopr.), Löwel Perl, negustor (bar.), Robert Dedo, prinţul abate de Hohenwaldau (bar.-b.), Plenabus Wendt, pastor (b.), Hadank, organist (ten.), doctor Knoblochzer, consilier municipal (ten.), Johnson (rol vorbit), o voce (alto). Acţiunea se desfăşoară la Bolkenhein, în Silezia, în 1662.

Argument. În 1662, în timpul Carnavalului, 13 persoane sunt reunite la masa primarului, în timp ce afară epidemia de pestă face ravagii. Intră un nou invitat, care poartă o mască neagră. El începe conversaţia evocând întâmplări ale trecutului. Benigna, soţia lui Schuller, a avut, odinioară, la Amsterdam, o legătură cu un sclav negru, numit Johnson. Fata rezultată din această relaţie, Arabella, lucrează acum ca servitoare la primar. În epoca respectivă, Johnson şi-a obligat metresa să se mărite cu un bogat negustor de sclavi, Geldern, apoi a pus-o să-l şantajeze, până când acesta a murit în împrejurări misterioase. Se înţelege, treptat, că toţi invitaţii reuniţi la acea masă au acţionat într-o conjunctură criminală. În spatele măştii negre, se ascunde Johnson, venit să se răzbune.

GIOVANNI BATTISTA PERGOLESI

Personalitatea artistului *Giovanni Battista Pergolesi* (4 ianuarie 1710 – 16 martie 1736), dispărut înainte de a fi atins plenitudinea forţelor sale creatoare, este amintită mai ales în legătură cu miniaturala sa capodoperă – *La serva padrona*. Totuşi, trebuie ştiut că, în scurtul răstimp al vieţii sale, Pergolesi a realizat nu numai pagini concertante, instrumentale şi vocal-simfonice importante, ci şi un număr de opere seria de anvergură: *Salustia, Lo Frate' nnamorato, Il Prigionier superbo, Adriano in Siria, La Contadina astuta, L'Olimpiade, Il Flaminio.*

Servitoarea stăpână (La serva padrona)

Intermezzo în două acte. Libretul de Gennaro Antonio Federico. Premiera, în cadrul operei seria *Il prigionier superbo* – Neapole, Teatro San Bartolomeo, 28 agust 1733. Personajele: Serpina (sopr.), Uberto (b.), Vespone, servitorul lui Uberto (rol mimat). Acţiunea se desfăşoară într-un orăşel italian, în casa lui Uberto.

Actul I. Uberto, burlac bătrân, este sătul de tirania servitoarei sale Serpina. Anunţând-o de intenţia sa de a se căsători, îi încredinţează servitorului său, Vespone, misiunea de a-i căuta o nevastă, chiar urâtă,

Scanned with OKEN Scanner

dar cu condiția să fie supusă. Serpina, care știe că Uberto o place totuși, se hotărăște să-l oblige s-o ia de nevastă, găsind tot felul de argumente în favoarea ei.

Actul II. În înțelegere cu Vespone, Serpina își anunță stăpânul că se va mărita cu căpitanul Furtună. La cererea lui Uberto de a-l cunoaște pe pretendent, Serpina îl aduce pe Vespone deghizat, explicând stăpânului că logodnicul, sub amenințări fioroase, cere de la el și o zestre. Nu va renunța la pretențiile sale decât dacă Uberto o ia chiar el de soție, ceea ce stăpânul acceptă cu ușurare. Serpina, bineînțeles, nu aștepta un alt deznodământ.

Prin jocul spiritual al motivelor care caracterizează personajele și situațiile, conturând genul operei bufe, *La serva padrona* a devenit argumentul artistic al celebrei „certe a bufonilor", care, la Paris, a opus partizanii muzicii franceze (în special ai lui Rameau) partizanilor muzicii italiene. Dincolo de aspectul anecdotic al epocii și de rolul avut în evoluția genului, miniaturala capodoperă a lui Pergolesi își merită, prin propriile valori, dreptul la o rememorare continuă din partea publicului și a interpreților.

LAURENT PETITGIRARD

Pianist, compozitor și dirijor francez, *Laurent Petitgirard* s-a născut la Paris (1950), unde a urmat studiile de pian cu tatăl său și de compoziție cu Alain Kremski. Este considerat un muzician eclectic, autor a peste 20 de lucrări simfonice și a 150 de creații în genul muzicii de film. Ca dirijor, întreprinde o carieră de anvergură în colaborare cu marile orchestre ale lumii și realizează numeroase înregistrări pe disc. Creația sa cuprinde și lucrări pentru ansambluri camerale, precum și două opere, *Elephant Man* (sau *Carey Merrick*) și *Guru*, lucrare încă neprezentată publicului. Este președintele Consiliului SACEM.

Omul elefant sau **Carey Merrick** (Elephant Mann sau Carey Merrick)

Operă în patru acte. Libretul de Eric Nonn. Premiera – Praga, Opera de Stat, 7 februarie 2002. Personajele: Elephant Man, Merrick (contralto), dr. Treves (bar.), Tom Normann, showman (ten.), Mary, infirmieră (sopr.), Eva Lükes, infirmiera-șefă (mez.), Carr-Gomm, directorul spitalului (b.), Coloratura (sopr. coloratură), Jimmy, asistentul lui Normann (sopr.), doi băieți (ten., bar.), o fată (sopr.). Peronaje secundare: tatăl fetei (bar.),

Scanned with OKEN Scanner

mama fetei (mez.), două femei (sopr., mez.), Charles Taylor (violonist), un băiețel (sopr. sau copil), infirmiere (sopr., sopr., sopr., trei alto din cor), comitetul (șase b. din cor).

Actul I. Merrick este bolnav de neurofibromatoză evolutivă. Această suferință îl situează la periferia societății și, neavând mijloace de trai, el acceptă să devină un subiect de exchibiție. Astfel ajunge în lumea bâlciurilor, unde Normann organizează spectacole de senzație cu „neobișnuiți". Intervine poliția, care interzice, la cererea dr.-ului Treves, prezentarea ciudatului personaj. Merrick, silit să plece, ajunge în Europa cu trupe ambulante. Mai apoi, este părăsit la o margine de drum, ca un câine.

Actul II. Merrick se reîntoarce la Londra și îl caută pe dr. Treves la London Hospital. Aici el își ascunde integral personalitatea, iar bolnavii, impresionați de felul în care arată, intonează rugăciunea lor. Merrick se refugiază în ipostaza de caz medical și își dezvăluie identitatea abia în momentul în care se înfiripă o prietenie cu infirmiera Mary. În aceste condiții își regăsește demnitatea, relația cu Mary ajutându-l să redevină un om normal.

Actul III. Într-un fel de conferință-spectacol, Merrick este exhibat de dr. Traves în fața somităților medicale. Treves apelează în presă la sponsori pentru a-l ajuta să-l păstreze pe Merrick la London Hospital. Această inițiativă îi conferă faimă, ceea ce este jignitor pentru pacientul său. Doctorul descoperă că Merrick este, în fapt, o ființă inteligentă, capabilă de sentimente, de o anume afecțiune pentru Mary.

Actul IV. Merrick a devenit celebru, locuiește într-un apartament privat al spitalului și primește tot felul de vizite, chiar și o cerere în căsătorie de la o cântăreață vedetă. Până și reprezentanți ai familiei regale îi sunt oaspeți. În singurătate, se consolează cu lectura. Cu toată opoziția lui Mary, dr. Treves îl informează că evoluția bolii îl duce spre final. Este momentul în care Merrick decide să se lungească pe pat, pentru prima dată în viață, și să doarmă ca un om normal. Dar această poziție, din cauza capului diform, îl distruge complet, frângându-i oasele. Înaintea morții, ultimele sale cuvinte sunt o rugăciune: „Doamne, Fii al meu, așa cum Ești și al celorlalți".

Inspirată dintr-un fapt real, opera alege o altă cale decât reluarea *Memoriilor doctorului Treves*, la care se apelase în celebrul film al lui David Linch. Libretul se inspiră din scrieri biografice ce relatează viața lui Merrick. Acesta a murit la vârsta de 27 de ani, sinucigându-se.

Scanned with OKEN Scanner

HANS PFITZNER

Compozitor și dirijor german (5 mai 1869 – 22 mai 1949), *Hans Pfitzner* a fost dirijor și director al teatrului din Mainz (1894), unde a prezentat și prima sa operă, *Der arme Heinrich* (1895). Stabilit la Strasbourg în 1908, ocupă posturile de director al Conservatorului, al concertelor simfonice și al Operei. În 1917, creația lui dramatică cea mai importantă, *Palestrina*, a fost montată în premieră la München, sub bagheta lui Bruno Walter. Lucrarea, situată în tradiția operei wagneriene, este un manifest de opoziție față de Schönberg și Busoni. Artist cu opinii conservatoare, considerându-se, după cum afirma Claude Rostand, „ultimul supraviețuitor al muzicii într-o lume nebună", Pfitzner a urmat tradiția romantismului german sprijinindu-se pe Schopenhauer, Schumann și Wagner. În afara creațiilor lui scenice, dintre care amintim *Die Rose vom Liebesgarten*, a scris mai ales muzică de cameră, lucrări simfonice, concerte pentru pian, pentru vioară și pentru violoncel, cantata *Von deutscher Seele* și fantezia corală *Das dunkle Reich*.

Palestrina

Legendă muzicală în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – München, Printzregententheatre, 12 iunie 1917. Personajele: Papa Pius al IV-lea (b. profund), Giovanni Morone, legat al Papei (bar.), Bernardo Novagerio, legat al Papei (ten.), Carlo Borromeo, cardinal roman (b.), Giovanni Pierluigi da Palestrina, maestru da capella al bisericii Santa Maria Maggiore din Roma (ten.), Ighino, fiul său (sopr.), Silla, elevul său (mez.), cinci cântăreți de la biserica Santa Maria Maggiore (ten., ten., b., b., b. profund), un tânăr doctor (ten.), apariția Lucreției, soția moartă a compozitorului (alto), apariții ale celor nouă compozitori din trecut (ten., ten., ten., bar., bar., bar., b., b., b.), doi nunții papali (roluri mute), trei voci de îngeri (sopr., sopr., sopr.), Giuseppe, servitorul lui Palestrina (rol mut), îngeri, slujitori, italieni, participanți la Conciliul de la Trento, cântăreți ai Capelei papale, locuitori (cor), figuranți. Acțiunea se desfășoară la Roma și la Trento, în noiembrie și decembrie 1563.

Actul I. Seara, în casa lui Palestrina, Silla, elevul său, cântă un nou madrigal compus în stilul școlii florentine. Se naște o dispută cu Ighino, fiul compozitorului, care preferă tradiția polifonică. Palestrina intră însoțit de Cadrinalul Borromeo, căruia îi place madrigalul lui Silla. Și compozitorul susține căutările elevului său pentru un limbaj personal. În numele Papei, Cardinalul îi dă lui Palestrina comanda de a compune

Scanned with OKEN Scanner

o missă în stil polifonic tradițional, deoarece, în momentul respectiv, muzica sacră este centrul unor dezbateri publice, din cauza opoziției Împărat-Papă. Palestrina îi mărturisește că se îndoiește să mai poată compune. Rămas singur, el este asaltat de viziuni – compozitori deja morți, Lucreția, soția defunctă, care îl încurajează să cultive marea tradiție polifonică. Apoi, voci de îngeri îi dictează muzica. Epuizat, cade într-un somn adânc. În zorii zilei, Silla și Ighino descoperă partitura definitivată a Missei.

Actul II. La Trento, în sala mare a arhiepiscopiei, se desfășoară conciliul într-o ambianță înfierbântată. Legatul Novagerio caută să restabilească ordinea, iar Cardinalul îl informează asupra refuzului lui Palestrina de a mai compune. Răspunsul legatului face referiri la Inchiziție, deși Cardinalul îl aruncase deja în închisoare pe compozitor. Începe o ședință agitată privind muzica sacră. Cardinalul prezintă atunci Missa lui Palestrina, ca o ultimă șansă. Nimeni nu este de acord cu nimic, ședința se amână. În timp ce personalitățile părăsesc sala, servitorii încep să se lupte între ei.

Actul III. Pentru a-l scoate pe tatăl său din temniță, Ighino i-a dat Cardinalului partitura. Împreună cu fiul și elevul său, Palestrina așteaptă finalul concertului care se desfășoară la Papă. Deodată, se deschide ușa, se aud aclamații, iar coriștii vin să depună mărturie asupra succesului *Missei Papale Marcelli.* Însuși Papa sosește, încredințând compozitorului, în semn de prețuire, conducerea muzicală a Cappelei Sixtine. Lumea se retrage cu aclamații. Numai Cardinalul Boromeo mai întârzie, scuzându-se pentru atitudinea sa față de artist. Silla dorește să plece la Florența, iar profesorul îi dă binecuvântarea. Nepăsător la glorie sau critici, el și-a găsit acum pacea. Se așază la orga sa cufundându-se în lumea muzicii.

ASTOR PIAZZOLA

Lumea tangoului argentinian definește, în mare măsură, personalitatea lui *Astor Piazzola*, acest artist aplaudat, răsfățat de succes și, totodată, subiect de polemici. Într-un fel, prezența sa în peisajul muzicii secolului XX este controversată, și asta datorită eforturilor sale de a regăsi unitatea pierdută a muzicii, timpul în care nu existau hotarele actuale între domeniile componisticii, când mari creatori compuneau și muzică ambientală, fără a se simți prin aceasta diminuați în realizările lor.

Scanned with OKEN Scanner

Născut la Mar del Plata (11 martie 1921 – 4 iulie 1992), Piazzola a trăit un timp la New York, unde a beneficiat de îndrumările lui Rachmaninov. Tot în tinerețe, a fost aproape de Carlos Gradel, cel mai mare interpret de tangouri. Apoi, ca bandoneonist, a făcut parte din orchestra lui Anibal Troilo. La recomandarea lui Arthur Rubinstein ajunge să studieze compoziția cu Alberto Ginastera. Educația sa muzicală se completează cu studii întreprinse sub îndrumarea Nadiei Boulanger (compoziție) și a lui Hermann Scherchen (dirijat). Dar, neîndoios, germenul inspirator rămâne tangoul argentinian, care, așa cum mărturisea artistul, „... este o muzică superbă". Creația sa cuprinde sute de tangouri, dar și muzică de film, un oratoriu sau muzică de scenă în genul operei-balet – *Maria de Buenos Aires* –, dovedind un profesionalism de înaltă clasă.

Maria de Buenos Aires

Tango-operă (*tango-operita*) în două părți. Libretul de Horacio Ferrer. Premiera versiunii inițiale – Buenos Aires, Sala Planeta, mai 1968. Versiunea definitivă, coregrafia David Parsons și Pablo Pugliese; premiera – New York, Skirball Center, 26 septembrie 2007. Acțiunea se desfășoară la Buenos Aires, în timpul actual.

Partea I. Maria s-a născut într-o suburbie săracă din Buenos Aires, „într-o zi când Dumnezeu era beat" (*H. Ferrer*). Fiind atrasă de lumea din centrul metropolei, va ajunge aici, unde este sedusă de farmecul tangoului. Ea devine o prostituată pe care hoți și propietari de bordeluri o ucid în cadrul unei ceremonii satanice (*black mass*). Maria este astfel condamnată să ajungă în Infern, reprezentat de orașul în care și-a pierdut viața.

Partea a II-a. Umbra Mariei rătăcește prin Buenos Aires. În mod fantomatic, Maria a revenit la virginitate și, având drept martori trei magi și un grup de femei care fierb paste, dă naștere unui copil. Acesta poate fi, din nou, Maria, dar și acel *nuevo tango*, ființa spirituală care ar putea fi chiar ea la începutul vieții, emblemă a Fecioarei Maria și a Pruncului Iisus.

Subiectul suprarealist, obsesia muzicală reprezentată de *nuevo tango*, creat de Piazzola, constituie originalitatea acestei lucrări inspirate de o femeie iubită de compozitor, cântăreața Egle Martin, ce fusese destinată a fi interpreta eroinei. Spectacolul, care îmbină dansul și muzica vocală acompaniată de formația tipică pentru Piazzola (bandoneon, vioară, pian, chitară, bas), oferă o imagine modernă a tangoului dansat, pornind de la tradiția baletului clasic în sinteză cu opera.

Scanned with OKEN Scanner

AMILCARE PONCHIELLI

Aparţinând generaţiei contemporane cu operele verdiene, *Amilcare Ponchielli* (31 august 1834 – 16 ianuarie 1886) se situează pe o traiectorie paralelă, tinzând spre o perioadă ce avea să urmeze – verismul. De altfel, doi dintre elevii săi – Mascagni şi Puccini – vor deveni corifei ai acestui curent postromantic. Dintr-o creaţie destul de numeroasă, numai *La Gioconda* a rezistat timpului, celelalte titluri fiind adesea amintite doar informativ: *Roderico, Lina, La Stella del monte, I Promessi Sposi, Il parlatore eterno, I Lituani, Il Figliol prodigo, Marion Delorme, I Mori di Valenza* (postum).

Gioconda (La Gioconda)

Operă dramatică în patru acte. Libretul de Tobia Gorrio (A. Boito) după *Angelo, tiranul Padovei*, de Victor Hugo. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 8 aprilie 1876. Personajele: Gioconda (sopr.), Laura Adorno, soţia lui Alvise (mez.), Alvise Badoero, şef al Inchiziţiei de Stat (b.), Oarba, mama Giocondei (contralto), Enzo Grimaldo, prinţ genovez (ten.), Barnabé (bar.), Zuarre (b.), un cântăreţ (b.), Isepo, scrib (ten.), curteni, popor. Acţiunea se desfăşoară la Veneţia în secolul al XVII-lea.

Actul I. Pentru că l-a respins pe Barnabé, spionul Consiliului Celor Zece, cântăreaţa Gioconda este oropsită prin denunţul acestuia, care o acuză pe bătrâna ei mamă de vrăjitorie. Nobilul Enzo o salvează, ceea ce întăreşte iubirea Giocondei pentru el. Acesta, la rândul său, o iubeşte pe soţia Inchizitorului Alvise, Laura, care reuşeşte să obţină iertarea bătrânei. Dorind s-o îndepărteze pe Gioconda de Enzo, Barnabé îi promite tânărului să favorizeze fuga sa cu Laura, dar, în acelaşi timp, îl avertizează pe Alvise printr-o scrisoare anonimă. Gioconda a auzit când s-a compus anonima şi, geloasă pe Laura, hotărăşte s-o ucidă.

Actul II. Pregătită s-o lovească cu pumnalul, Gioconda zăreşte rosariul dat de mama ei în semn de mulţumire şi, înţelegând că Laurei îi datorează salvarea acesteia, abandonează proiectul. Pe vasul care trebuia să-i poarte, năvăleşte Alvise. Gioconda o ajută pe Laura să dispară, iar Enzo se aruncă în apă, după ce a dat foc corabiei.

Actul III. Ca pedeapsă, Alvise îşi sileşte soţia să bea o cupă cu otravă în timpul unei petreceri (*Dansul orelor*). Gioconda substituie băuturii un somnifer puternic. Când se descoperă corpul Laurei, Enzo se trădează şi, ca să-l salveze, Gioconda este silită să-i promită lui Barnabé că-i va fi amantă. Ca garanţie, Barnabé o ia ostatică pe mama cântăreţei.

Scanned with OKEN Scanner

Actul IV. Laura este ascunsă de Gioconda într-un palat. Ea este disperată că l-a pierdut pe Enzo și se gândește la sinucidere. Sosit în grabă, Enzo reușește să dispară cu Laura, iar Barnabé, căutând-o pe cântăreață, care și-a luat viața, descoperă doar cadavrul ei. Nebun de furie, îi strigă că i-a ucis mama.

Gioconda este un exemplu tipic de *grand opéra* populară, plină de pasiune și generoasă în melodii cantabile. Spectaculoasă, opera se potrivește unor montări fastuoase, în care eroii principali strălucesc prin momente de remarcabilă frumusețe. Rezultat al unor succesive revizuiri, partitura este definitorie, întru totul, pentru spiritul romantic, subliniat și de calitatea deosebită a textului lui Boito, ceea ce justifică păstrarea ei în repertoriul de operă.

DORU POPOVICI

Doru Popovici (n. 17 februarie 1932) mărturisește referitor la teatrul său muzical: „Creaţii inspirate din trecutul de luptă al popoarelor lumii pentru libertate, dreptate socială și independenţă pot fi considerate operele mele *Prometheu*, *Mariana Pineda*, *Interogatoriul din zori*, *Noaptea cea mai lungă*, iar operele religioase, inspirate de perceptele christice, sunt *Statornicie*, *Maria Magdalena-Prostituata*, *Întâlnire cu George Enescu*, *Giordano Bruno*".

Prometheu

Operă într-un act. Libretul de Victor Eftimiu. Premiera – București, Teatrul de Operă și Balet, 16 decembrie 1964. Personajele: Prometheu (bar.), nimfa Eromeni (sopr.), Zeus (b.), Apollo (bar.), Hefaistos (b.).

Act unic. *Tabloul 1.* „Olimpul sub bolta nopţii." Prometheu îi destăinuie iubitei sale, Eromeni, dorinţa de a ajuta oamenii, oferindu-le focul sacru din Olimp. Rămâne neînduplecat la insistenţele lui Eromeni de a renunţa la această idee temerară. *Tabloul 2.* „Zorile în Olimp". Hefaistos i se plânge lui Apollo că i-a fost furat focul. Apollo îl liniștește promiţându-i că vinovatul va fi descoperit, ceea ce se și înfăptuiește la sosirea lui Zeus. Prometheu este adus în lanţuri și are loc o violentă confruntare cu Zeus. Acesta pronunţă verdictul: Prometheu va fi înlănţuit de viu pe o stâncă, iar un vultur îi va sfâșia măruntaiele care, însă, se vor reface neîncetat. Prometheu nu este înspăimântat, căci crede în

Scanned with OKEN Scanner

ridicarea oamenilor și căderea zeilor. *Tabloul 3.* Pe stânca unde își ispășește fapta, Prometheu suferă, dar știe că oamenii stăpânesc focul și sacrificiul său nu este zadarnic. Eromeni își ia rămas-bun de la iubitul ei, în timp ce Prometheu așteaptă vulturul, sperând că lumea va cunoaște o nouă viață, mai bună.

Mariana Pineda

Operă într-un act. Libretul de compozitor după Federico Garcia Lorca. Premiera – Iași, Opera Română, 24 aprilie 1969. Personajele: Mariana Pineda (sopr.), Sora Carmen (mez.), Don Pedrosa (bar.), Allegrito (b. cantabil). Acțiunea se desfășoară în Spania, în perioada Inchiziției.

Act unic. Opera începe cu un Preludiu și o Cantată povestind tragedia Marianei. *Scena 1.* „Passacaglia". Sora Carmen și Allegrito vorbesc despre drama Marianei, încarcerată în mănăstirea „Maria egipteanca" din Sevilla pentru că a participat la o conjurație antimonarhică. Ei exprimă solidaritatea cu eroina. *Scena 2.* „Recitativ". Mariana își mărturisește durerea, așteptându-l zadarnic pe iubitul ei, Pedro, șeful conjurației. *Scena 3.* „Elegie". Allegrito, acompaniat de cor, comentează tristețea Marianei. *Scena 4.* „Rondo". Mariana se confruntă cu Don Pedrosa care caută să afle de la ea numele conjuraților. Scena se încheie cu protestul Marianei de a fi silită să trădeze. *Scena 5.* „Motet". Călugărițele intonează un vechi imn liturgic. *Scena 6.* „Fuga". Un balet descrie forțele răului, înfățișate în *Capriciile*, de Goya. *Scena VII.* „Final". Mariana își ia demnă rămas-bun de la viață, conștientă că datoria a fost împlinită cu prețul sacrificiului suprem. Corul înalță un imn libertății și iubirii.

Noaptea cea mai lungă

Operă monolog într-un act. Libretul de Dan Mutașcu. Premiera – București, Opera Română, 9 iunie 1983. Personaj unic: Mihai Viteazul (b.). Acțiunea se desfășoară în Transilvania, pe Câmpia Turzii, în august 1601.

Act unic. Opera descrie noaptea care precede moartea lui Mihai Viteazul. Eroul nu este speriat de ceea ce îl așteaptă, privindu-și cu calm și luciditate sfârșitul, conștient că și-a împlinit menirea. („Asta-i pohta ce-am pohtit!") Domnitorul își acceptă destinul și comentează într-o amplă meditație ideea că, de veacuri, visul oamenilor de pe aceste locuri este unirea ce avea, în viitor, să se continue în cugetele urmașilor.

Scanned with OKEN Scanner

Statornicie

Operă în două tablouri, cu Praeludium și Final. Libretul de Doru Popovici. Premiera – primă audiție de concert București, Studioul de Concerte al S.R.R., 5 octombrie 1993. Personajele: Lucia Vorvoreanu (sopr.), Traian Cozianu, logodnicul ei (bar.). Acțiunea se desfășoară în Țara Românească după arestarea lui Constantin Brâncoveanu.

Praeludium. Se cântă imnul neobizantin *In memoriam Brâncoveanu.*

Tabloul I. Lucia Vorvoreanu încearcă să îl convingă pe logodnicul ei să fugă din calea învingătorilor lui Brâncoveanu, găsindu-și adăpost la Paris, căci Traian, apropiat al domnitorului, riscă să fie arestat.

Tabloul II. Traian nu poate situa iubirea pentru logodnica sa mai presus de datoria față de țară. El refuză să accepte această fugă din calea dușmanilor, considerând-o un act de lașitate și trădare. Preferă să se predea noilor conducători, manifestându-și astfel „statornicia" și rămânând în țară. Viitorul său este însă sumbru, căci va fi condamnat la moarte și executat, precum domnitorul Țării Românești, Constantin Brâncoveanu.

Final. Se reia tema imnului neobizantin din Praeludium, în care străbat cuvintele din cronici. „Dușmanii îs ca apa care trece, pietrele-s care rămân."

Întâlnire cu George Enescu

Operă de cameră într-un act. Libretul de compozitor. Premiera – București, Radiodifuziune, Studioul „Alfred Alessandrescu", 29 noiembrie 2003. Personajele: o tânără cântăreață (sopr.), imaginea de vis a lui George Enescu (b.), un violonist. Acțiunea se desfășoară în contemporaneitate.

Act unic. Opera este camerală, concepută pentru soprană, bas, vioară, pian și cor mixt. Libretul este structurat astfel: Praeludium, Rugăciunea unei tinere cântărețe, Dialog între George Enescu și tânăra cântăreață, Rugăciunea ultimă a tinerei cântărețe, reluarea Praeludiului. „O tânără soprană se roagă lui Dumnezeu să i-l aducă în vis pe Orpheul moldav – pe doinitorul George Enescu – idol artistic pentru dânsa, cu care dorește să dialogheze în legătură cu istoria, arta sonoră și estetica ei și, nu în ultimul rând, despre corespondențele spirituale dintre etic și estetic." (*Doru Popovici*)

Scanned with OKEN Scanner

FRANCIS POULENC

Aparținând generației franceze postimpresioniste, reunite în „grupul celor șase", *Francis Poulenc* (7 ianuarie 1899 – 30 ianuarie 1963) s-a impus prin farmecul neoclasic al stilului său, de filieră franceză în expresie. Pentru teatrul muzical a arătat o înclinație deosebită, nu numai prin intuirea resurselor vocii, dar și prin construirea unor lucrări de reală valoare dramaturgică: *Le Gendarme incompris*, *Les Mamelles de Tirésias*, *Les Dialogues de Carmélites*, *La Voix humaine* și scena lirică *La Dame de Monte-Carlo*.

Mamelele lui Tirésias (Les Mamelles de Tirésias)

Operă bufă în două acte și Prolog. Libretul de Guillaume Apollinaire. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 3 iunie 1947. Personajele: Directorul de teatru (bar.), Teresa, apoi Tirésias (sopr.), vânzătoarea de ziare (mez.), o doamnă elegantă (mez.), o doamnă grasă (mez.), soțul (bar.), jandarmul (bar.), Presto (bar.), Lacouf (ten.), jurnalistul (ten.), fiul (ten.), un bărbos (b.), popor din Zanzibar (cor). Acțiunea se desfășoară în 1910 la Zanzibar, oraș imaginar între Nisa și Monte-Carlo.

Prolog. Directorul de teatru explică publicului că misiunea teatrului este una educativă și invită astfel spectatorii să facă copii.

Actul I. Teresa nu mai suportă să fie femeie. În consecință, își pierde sânii, care își iau zborul ca niște baloane, și începe să-i crească barbă. Abandonat, soțul Teresei se îmbracă în femeie și se lasă agățat de un jandarm. În timp ce femeile din Zanzibar, exaltate de generalul Tirésias, scandează refuzul lor de a mai avea copii, soțul anunță că va procrea un copil de unul singur.

Actul II. În mod efectiv, se nasc astfel 40 000 de copii dintr-o lovitură, supraproducția aceasta amenințând cu ruina Zanzibarul. Finalmente, Teresa/Tirésias salvează situația acceptând constrângerile căsătoriei și ale conceperii copiilor.

Dialogul carmelitelor (Les Dialogues de Carmélites)

Operă în trei acte (12 tablouri). Libretul de compozitor după piesa lui Georges Bernanos. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 26 ianuarie 1957. Personajele: Blanche de La Force/Sora Blanche (sopr.), Henriette de Jesus (contralto), marchizul de La Force (bar.), cavalerul de La Force (ten.), călugărița nouă (sopr.), Mére Marie (sopr.), sora Constance, novice (sopr.), Mére Jeanne (contralto), sora Mathilde (mez.), capelanul (ten.), primul și al

Scanned with OKEN Scanner

doilea comisar (b., bar.), Javelinot, medic (bar.), călugărițe, mulțime. Acțiunea se desfășoară între 1789 și 1794, momentul execuției prin ghilotinare a călugărițelor carmelite de la Compiègne.

Actul I. Marchizul La Force și fiul său se tem ca evenimentele revoluției să nu distrugă echilibrul fragil al Blanchei, care, agitată, își anunță hotărârea de a se retrage la mănăstire pentru a-și găsi pacea. Câtva timp mai târziu, în mănăstirea unde s-a retras, tumultul revoluției începe să se facă simțit.

Actul II. Între Blanche și Constance s-a legat o adâncă prietenie, din care nu lipsește presentimentul morții. Maica superioară, grav bolnavă, se teme de apropierea sfârșitului și își mărturisește frământarea, în care Blanche se regăsește adânc tulburată. Constance, dimpotrivă, se opune acestor stări.

Actul III. Revoluționarii iau cu asalt mănăstirea, dar maicile au decis să înfrunte cu curaj amenințarea. Blanche, mai întâi solidară cu ele, se reîntoarce, totuși, la tatăl ei. Conduse la eșafod, maicile pășesc senine. Când vine rândul Constancei, Blanche iese din mulțime și urcă împreună cu ea, transfigurată de o bucurie interioară, cântând un imn de glorie adresat Cerului.

Analiza psihologică pe care o întreprinde Poulenc evită implicațiile filosofice ale piesei inspiratoare. Compozitorul subliniază mai ales stările emoționale ale eroinelor, creând adevărate portrete, de mare autenticitate, fapt care a impus opera în stagiunile ultimei jumătăți a secolului al XX-lea. Rolul lui Blanche a fost interpretat la premieră de Virginia Zeani.

Vocea umană (La Voix hummaine)

Tragedie lirică într-un act. Textul de Jean Cocteau. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 6 februarie 1959. Personajele: o femeie părăsită (sopr.). Acțiunea se desfășoară într-un apartament parizian.

Act unic. Doi amanți au hotărât să se despartă pentru totdeauna. Ultima lor conversație de adio se desfășoară la telefon. Nu urmărim decât vocea femeii care trece, pe rând, de la tandrețe la pasiune și, uneori, la violență, prezența celeilalte voci fiind evocată doar de tăcerile și reacțiile ei. După incertitudini, ezitări, proteste, accente de disperare profundă, agățată de firul de telefon, femeia îl roagă pe fostul iubit să închidă. Drama se încheie cu gemetele ei, căci otrava pe care a înghițit-o își face efectul. Fără putere, scapă receptorul din mână.

Scanned with OKEN Scanner

Cu un spirit de fină analiză psihologică, deja bănuită în sondarea sufletului feminin din *Dialogul carmelitelor*, Poulenc construiește un amplu monolog în care, mai mult decât aspectul morbid al narațiunii, contează descrierea poetică a sugestiilor textului lui Cocteau.

ANDRE PREVIN

Andre Previn (n. 6 aprilie 1929) este un artist care demonstrează versatilitatea posibilităților unui muzician interesat de interpretare și creație. Inițial pianist de jazz și aranjor de muzică la Hollywood, mai târziu autor de muzică pentru film, se îndreaptă mai apoi spre muzica clasică, în ipostază de dirijor, pianist și compozitor. Forțat să părăsească din cauza nazismului țara sa natală, emigrează la Paris și apoi în America, la Los Angeles. După numeroase zigzagări, se impune în cariera muzicală, asemenea lui Leonard Bernstein, ca dirijor și director de orchestre simfonice, precum și compozitor de lieduri, muzică simfonică, music hall (*Coco*, *The Good Companion*). În teatrul liric se impune cu o singură creație – *A Streecar named Desire*.

Un tramvai numit dorință (A Streecar named Desire)

Operă în trei acte. Libretul de Philip Litell după piesa omonimă a lui Tennessee Wiliams. Premiera – San Francisco, Opera, 19 septembrie 1998. Personajele: Blanche Dubois, învățătoare (sopr.), Stanley Kowalsky, cumnatul ei (bar.), Stella, sora ei (sopr.), Harold Mitchell, „Mitch" (ten.), Eunice Hubell (mez.), Steve Hubell (ten.), un tânăr colector (rol vorbit), o femeie mexicană (mez.), Infirmiera (rol vorbit), Doctorul (rol vorbit), Pablo Gonzales (rol vorbit). Acțiunea se desfășoară în Elysian Fields, New Orleans, în casa Stellei Kowalski, unde se află stația terminus cu numele simbolic „dorință".

Actul I. *Scena 1.* Blanche Dubois sosește în vizită la sora ei, Stella. Ea a trăit importante neajunsuri materiale, inclusiv pierderea postului de învățătoare. *Scena 2.* Câteva zile mai târziu, Stanley este deja agasat de aerele sofisticate ale Blanchei. El comentează întâmplările sordide ale vieții cumnatei sale, pe care este capabil să și le imagineze. *Scena 3.* La un joc de poker, Blanche stabilește o relație cu Mitch, care este foarte legat de persoana mamei sale. Tensiunea dintre Blanche și Stanley îi provoacă ideea ca ea să plece, încheindu-și vizita. Blanche o sfătuiește pe sora ei să-l părăsească.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Scena 1. Câteva săptămâni mai târziu.* Stella spune că are un prieten care face anchete în orașul lui Blanche cu privire la sora ei. Blanche încearcă să seducă un băiat colector de hârtie, dar se retrage în ultimele minute. Mai târziu, iese cu Mitch în oraș. *Scena 2.* Mitch și Blanche își povestesc viețile, dezamăgirile.

Actul III. *Scena 1. Ziua de naștere a lui Blanche.* Mitch află de la Stanley detalii ale obiceiurilor lui Blanche de a fi atrasă de tineri. Stanley îi explică cumnatei sale că Mitch nu va mai veni. *Scena 2. Mai târziu în noapte.* Stela a fost dusă la spital pentru o naștere prematură. Mitch, beat, intră în apartament formulând reproșuri la minciunile Blanchei. Nu o consideră demnă să intre în casa mamei sale. Apariția unei femei mexicane, care vinde flori pentru morți, îi declanșează lui Blanche o stare de depresie. *Scena 3.* Starea ei se accentuează în clipa în care Stanley o agresează, violând-o. *Scena 4. Câteva zile mai târziu.* Blanche se pregătește să plece pentru o vizită la un vechi admirator fictiv. Stella nu poate să creadă în acuzațiile lui Blanche împotriva lui Stanley. Când medicul sosește pentru a o duce la azil, ea depinde – într-un nou mod – de „amabilitatea unor necunoscuți".

SERGHEI PROKOFIEV

Personalitate de primă mărime în muzica secolului XX, *Serghei Prokofiev* (23 aprilie 1891 – 5 martie 1953) a adus în teatrul muzical al primei jumătăți a secolului XX contribuții semnificative atât pe planul operei, cât și pe cel al baletului. Compozitorul realizează în muzica sa o sinteză proprie a limbajului, unind trăsături neoclasice cu importante idei novatoare. În genul operei, Prokofiev a lăsat posterității mai multe lucrări: *Maddalena, Igrok, Liubov k triom opelsiman, Semion Kotko, Obrutșenie v monastire, Povestea unui om adevărat*, epopeea istorică *Război și pace, Ogneni angel.*

Dragostea celor trei portocale (Liubov k triom opelsiman)

Operă în patru acte și Prolog (10 tablouri). Libretul de compozitor după un basm de Carlo Gozzi. Premiera – Chicago, Opera House, 30 decembrie 1921. Personajele: Regele de treflă (b.), Prințul, fiul său (ten.), Prințesa Clarissa, nepoata lui (contralto), Leandre, prim-ministrul (bar.), Truffaldino (ten.), Pantalone (bar.), Magul Celio (b.), Fata Morgana (sopr.), Linetta (contralto), Nicoletta (mez.), Ninetta (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

bucătăreasa (b.), Farfarello (b.), Smeraldina (mez.), maestrul de ceremonii (ten.), coruri tragice, comice, lirice, nebunești, balet. Acțiunea se desfășoară într-o lume imaginară de basm.

Prolog. O discuție între tragedieni, comedieni, lirici și nebuni pentru alegerea celui mai potrivit gen de spectacol. Heraldul anunță începutul.

Actul I. *Tabloul 1*. Regele este necăjit de melancolia prințului, care nu se va vindeca decât prin râs. Trufaldino îi promite o asemenea ocazie. Pantalone este și el neliniștit, prim-ministrul având tot interesul ca prințul să nu se vindece. *Tabloul 2*. Magul și Fata Morgana joacă cărți. *Tabloul 3*. Prim-ministrul și Clarice, confidenta sa, au hotărât să-i dea prințului lecturi triste, pentru a-l ucide. De la servitoarea Smeraldina află că la petrecere vine și Fata Morgana, în prezența căreia nimeni nu râde. *Tabloul 4*. Trufaldino îl obligă pe prinț să se îmbrace pentru serbare.

Actul II. *Tabloul 5*. Comedienii fac, în timpul serbării, toate eforturile, dar nimeni nu râde în prezența Fetei Morgana. Trufaldino o răstoarnă, iar prințul izbucnește în râs. Fata Morgana se răzbună, blestemându-l să plece în căutarea celor trei portocale.

Actul III. *Tabloul 6*. Magul îi ajută pe prinț și pe Trufaldino să ajungă la castelul magicienei, unde se află cele trei portocale. *Tabloul 7*. Cei doi reușesc să obțină portocalele de la bucătăreasa castelului. *Tabloul 8*. Noaptea, Trufaldino deschide două portocale, din care ies două fete care mor de sete. Trufaldino fuge. Trezindu-se, prințul o deschide pe a treia, salvând-o pe Ninetta cu ajutorul unor spirite originale. Prințul pleacă la tatăl său pentru a-și prezenta aleasa, dar Smeraldina o transformă în șobolan. Totuși, vor trebui să se căsătorească.

Actul IV. *Tabloul 9*. O dispută între Mag și Fata Morgana, pe care comedienii reușesc să o facă prizonieră. *Tabloul 10*. În scârba generală, pe tron se descoperă un șobolan, dar Magul îi redă Ninettei chipul, spre bucuria generală. Complotiștii sunt condamnați, încearcă să scape și cad într-o trapă.

Cu o concepție îndrăzneață asupra mijloacelor teatrului muzical, Prokofiev propune o fantezie în care alternează, cu mult echilibru, muzica instrumentală, corală și vocală. Totuși, încercând să dea o interpretare feerică basmului lui Gozzi, apelând la simboluri, compozitorul nu a găsit ecoul potrivit în publicul epocii, lucrarea fiind mai celebră prin suita simfonică extrasă din materialul muzical al operei.

Scanned with OKEN Scanner

Jucătorul (Igrok)

Operă în patru acte, șase scene. Libretul de compozitor după nuvela *Igrok*, de Dostoievski. Premiera – Bruxelles, Théâtre de la Monnaie, 29 aprilie 1929. Personajele: Generalul, ofițer în retragere (b.), Pauline, fiica vitregă a Generalului (sopr.), Alexei, tutorele copiilor Generalului (ten.), Baba Lenka, mătușa Generalului (mez.), Marchizul (ten.), Mr Astley, englez bogat (bar.), Blanche, demimondenă (contralto), Prințul Nilski (ten.), Baronul Würmelhelm (b.), Baroana (rol mut), Potapitch, intendentul mătușii (bar.); *în sala de joc* – Directorul (b.), doi Crupieri (ten., ten.), Englezul obez (b.), Englezul masiv (b.), Doamna elegantă (sopr.), Doamna trecută (mez.), Doamna bătrână (mez.), Doamna bănuitoare (contralto), un jucător pasionat (ten.), un jucător bolnav (ten.), un jucător cocoșat (ten.), jucători, personalul hotelului, servitori. Acțiunea se desfășoară în 1865 în orașul imaginar Roulettenburg.

Actul I. În parcul hotelului, Alexei îi mărturisește Paulinei că a pierdut la joc banii primiți de la ea. Prietenii Generalului află că telegrama primită nu vorbește de moartea, ci de sănătatea Babei Lenka, pe care acesta speră s-o moștenească. Alexei, sfătuit să renunțe la joc, ripostează cu violență, condamnând ipocrizia prietenilor săi. El îi promite Paulinei că îi va rambursa datoriile, dar nu se poate opri să nu riște. Pauline îi cere în schimb să se supună ordinelor sale. Pentru moment, îl obligă să o insulte pe baroană. Alexei se conformează, consternând întreaga asistență.

Actul II. Alexei refuză să asculte sfaturile Generalului și, împreună cu Astley, critică atitudinea lui Blanche, care a început o legătură cu acesta deși venise însoțită de altcineva. Lui Blanche îi fusese interzis, de către baroană, accesul în Cazino din cauza comportamentului ușuratic față de soțul ei. În relațiile dintre personaje există un straniu complex de interese, care se acutizează la apariția, într-un cărucior cu rotile, a Babei Lenka, venită să-și încerce norocul. Toți o salută, fiecare în felul său, în timp ce bătrâna îi asigură de sănătatea ei, contrar așteptării de a fi moștenită după ce va muri.

Actul III. În timp ce Baba Lenka își pierde averea la joc, Generalul încearcă să obțină favorurile lui Blanche cu sprijinul lui Alexei. Acesta continuă să o urmărească pe Pauline, iar Generalul se reîntoarce la joc. Baba Lenka, după eșecul jocului, a hotărât să plece, invitând-o pe Pauline să meargă cu ea.

Actul IV. *Scena 1.* Pauline îl informează pe Alexei că pierderea averilor a generat o complicată formulă de tranzacții și împrumuturi, care îi miră și îi jignește, pe rând, pe Marchiz, pe General și pe Alexei.

Scanned with OKEN Scanner

Scena 2. Alexei, în sala de joc, pariază și câștigă, falimentând astfel prima masă de joc. Șansa sa incredibilă continuă și la masa următoare, și la cea de a treia, provocând invidie și admirație. Atmosfera se supraîncălzește, dominată de formula sacrosanctă a crupierilor: „Les jeux sont faits... rien ne va plus..." *Scena 3.* Alexei, în camera lui, exaltă la amintirea succesului său și hotărăște, împreună cu Pauline, să se refugieze amândoi la Baba Lenka. Paulina îi cere să-și plătească mai întâi datoria, apoi, refuzându-l în mod inexplicabil, îl părăsește. Gândurile lui Alexei se reîntorc la cazino, la șansa nerepetabilă pe care a avut-o, și rămâne privind o imensă ruletă imaginară ca se învârtește.

Logodnă la mănăstire (Obrutșenie v monastire)

Operă în patru acte. Libretul de compozitor, în colaborare cu Mira Mendelsohn, după piesa *The Duenna*, de Sheridan. Premiera – Sankt Petersburg, Teatr Opera i Baleta im. Kirov, 3 noiembrie 1946. Personajele: Don Jerom, nobil din Sevilla (ten.), Ferdinand, Luisa, copiii lui (bar., sopr.), Margherita, doica (contralto), Don Antonio (ten.), Don Carlos (bar.), Mendoza, negustor bogat (b.), Clara, confidenta Luisei (mez.), Augustin, starețul mănăstirii (bar.), Elustaf, Șatrez, Benediktin, călugări (ten., bar., b.), călugări, servitori, locuitori din Sevilla, oaspeți. Acțiunea se desfășoară la Sevilla.

Actul I. Bogat și respectat, Don Jerom are doi copii – Luisa și Ferdinand. În urma unei afaceri cu bătrânul Mendoza, îi promite acestuia drept recompensă mâna fiicei sale. Dar Luisa îl iubește pe Antonio, un tânăr sărac și frumos, iar Margherita, doica ei, este cea care-l dorește pe Mendoza. Pe de altă parte, Ferdinand este iubit și iubește pe Clara. Din acest joc al sentimentelor se naște intriga. Cu înțelegerea femeilor, Luisa se duce la Mendoza și, sub numele Clarei, îl trimite în căutarea lui Antonio.

Actul II. Bătrânul s-a întâlnit cu Antonio, dar a trecut și pe la Don Jerom, unde s-a întâlnit cu doica, pe care o credea a fi Luisa. Schimbările de personaje continuă într-o cascadă de neînțelegeri reciproce.

Actul III. Toți se întâlnesc la mănăstire și, după multe complicații, reușesc să evite duelul între Antonio și Ferdinand, convinși că iubesc aceeași persoană.

Actul IV. Seara, la Don Jerom, toate complicațiile se lămuresc. Cei patru tineri obțin aprobarea să se căsătorească cum cred ei mai bine, și tatăl îi binecuvântează. Mendoza se alege cu o mireasă bătrână și săracă.

Scanned with OKEN Scanner

Opera, fără să fie foarte cunoscută de marele public, este o realizare remarcabilă a compozitorului prin măiestria cu care îmbină umorul cu lirismul. În suita creațiilor sale scenice, *Logodnă la mănăstire* ilustrează fericit aspectul neoclasic al stilului său.

Îngerul de foc (Ogneni angel)

Operă în cinci acte. Libretul de compozitor după romanul omonim al lui Valeri Briusov. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 14 septembrie 1955. Personajele: Renata (sopr.), Ronald (b.), Inchizitorul (b.), Stareța (mez.), prezicătoarea (mez.), Mefisto (ten.), Faust (b.), Agrippa (ten.), Jakob Glock (ten.), stăpâna hanului (mez.), hangiul (bar.), Mathias (bar.), un servitor (bar.), un medic (ten.), contele Henri, un servitor (roluri mute), călugărițe. Acțiunea se desfășoară în Germania în secolul al XVI-lea.

Actul I. Revenit dintr-o călătorie în America, Ronald a poposit la un han sărac. Dintr-o cameră se aud gemete. Ronald o descoperă pe Renata, terorizată de ceva invizibil. După ce o liniștește, aceasta îi povestește că, încă din copilărie, este vizitată de un înger de foc, Madriel. El i-a promis, când a devenit femeie, că va reveni sub înfățișarea unui bărbat. Ea a crezut că îl recunoaște în persoana contelui Henri, care a părăsit-o. Ronald îi promite că o va ajuta să-l regăsească, în timp ce o prezicătoare anunță un viitor sub semnul sângelui.

Actul II. În camera ei, Renata și Ronald fac vrăji pentru a-l readuce pe îngerul de foc. Librarul Jakob le propune să-i ducă la un mag, Agrippa. Acesta, aflând despre ce este vorba, mărturisește că nu este în stare să facă asemenea vrăji.

Actul III. *Tabloul 1.* Regăsit, contele Henri a respins-o pe Renata. Ea îl conjură pe Ronald să-l ucidă, provocându-l la duel. În timp ce are loc această acțiune, Renata are din nou viziunea îngerului de foc, regretând că l-a incitat pe Ronald. *Tabloul 2.* Pe malul Rinului, Ronald a fost rănit în duel și salvat de prietenul său, Mathias. Sosește Renata, care, plină de remușcări, îi jură iubire și fidelitate. Ronald nu înțelege nimic, delirul febrei îl zăpăcește. Medicii încearcă să-l îngrijească.

Actul IV. La Köln, Renata l-a părăsit pe Ronald pentru a intra la mănăstire. Ronald, singur, intră într-un han, unde îi întâlnește pe Faust și pe Mefisto. După ce s-a amuzat cu hangiul, Mefisto îi cere lui Ronald să-i slujească drept călăuză prin Köln. Acesta acceptă.

Actul V. În pivnițele mănăstirii, Stareța și Inchizitorul o anchetează pe Renata, căci întreaga mănăstire este cuprinsă de nebunie. Ascultând-o povestind despre viziunile malefice, toți sunt cuprinși de o nouă criză de isterie. Până la sfârșit, Renata va fi condamnată pentru vrăjitorie.

Scanned with OKEN Scanner

Creată după eșecul *Dragostei celor trei portocale*, opera a reprezentat un moment de fervoare componistică, Prokofiev dedicându-i aproape trei ani de lucru (1922 – 1925). Inexplicabilă rămâne însă ignorarea lucrării, timp de decenii, partitura fiind regăsită întâmplător, în 1952, într-o editură pariziană. Compozitorul nu a avut însă șansa de a vedea montarea lucrării, prezentată în concert la Paris (1954) înaintea premierei sale din Italia. Actualmente, opera este considerată una dintre marile creații ale muzicianului, mai ales datorită originalității și măiestriei cu care a știut să dezvolte un subiect complicat și sinuos.

GIACOMO PUCCINI

În cadrul curentului verist, ecou postromantic al operei italiene, *Giacomo Puccini* (22 decembrie 1858 – 29 noiembrie 1924) ocupă locul central, definind această orientare și, totodată, depășind-o prin complexitatea gândirii sale. Personalitate care îmbină lirismul cu sensul dramei, fără a fi lipsit de umor, Puccini continuă marea linie a melodismului italian vocal, adăugându-i însă o aprofundare a contextului simfonic. Este unul dintre puținii compozitori a căror creație figurează, aproape integral, în repertoriul permanent al teatrelor lirice. *Le Villi* și *Edgar* sunt singurele excepții. Catalogul liric puccinian cuprinde: *Manon Lescaut, La Bohème, Tosca, Madama Butterfly, La Fanciulla del West, La Rondine, Il Trittico – Il Tabarro, Suor Angelica, Gianni Schicchi –, Turandot.*

Le Villi

Operă în două acte (inițial un act). Libretul de F. Fontana după legende tradiționale. Premiera – Milano, Teatro dal Verme, 31 mai 1884; versiunea definitivă – Torino, 26 decembrie 1884. Personajele: Anna (sopr.), Roberto (ten.), Guglielmo Wulf, tatăl Annei (b.), villi (iele), țărani. Acțiunea se desfășoară în Munții Pădurea Neagră într-un timp neprecizat.

Actul I. În timpul unei petreceri țărănești, Anna mărturisește florilor tristețea de a ști că se desparte de logodnicul ei, Roberto, care trebuie să plece departe, fiind obligat de meseria lui să călătorească. Însă, în zadar îl va mai aștepta, căci Roberto a fost vrăjit de o sirenă și a uitat-o. La apropierea primăverii, dezolată, Anna se stinge din viață. *Intermezzo.* Un moment orchestral cu narator care explică publicului detaliile povestirii.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Părăsit la rândul său de sirena care l-a sedus și stăpânit un timp, Roberto se va reîntoarce în satul său, unde tatăl Annei visează să-și răzbune fiica. Reamintindu-și iubirea dintâi, tânărul regretă fericirea pierdută. Are impresia că o aude pe Anna chemându-l. Întinde brațele spre iluzoria imagine pe care i se pare că o zărește, dar este cuprins de iele, prietenele fecioarelor moarte, care îl antrenează într-un dans fantastic. Epuizat, Roberto cade mort la picioarele fantomei iubitei sale Anna.

Prima operă a lui Puccini a fost prezentată, fără succes, la concursul Casei Editoriale „Sonzogno", care a premiat, cinci ani mai târziu, debutul liric al lui Mascagni.

Edgar

Operă în trei acte. Libretul de Ferdinando Fontana după drama *La coupe et les Lèvres* a lui Alfred de Musset. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 21 aprilie 1889. Personajele: Edgar (ten.), Fidelia (sopr.), Tigrana (mez.), Frank (bar.), săteni, soldați, călugări. Acțiunea se desfășoară în Flandra în 1302.

Actul I. Edgar simte o iubire sinceră pentru Fidelia, dar, totodată, se lasă atras de senzualitatea Tigranei, o țigancă crescută de tatăl iubitei sale. Pentru aceeași Tigrana, fratele Fideliei suspină în zadar. Acuzată de săteni pentru comportamentul ei prea libertin, Tigrana este apărată de Edgar. Provocat la duel de către Frank, Edgar îl rănește și apoi fuge cu Tigrana.

Actul II. Edgar s-a alăturat unei trupe de ostași, printre care îl întâlnește pe Frank. Împăcându-se, Edgar îi mărturisește că regretă iubirea Fideliei. Părăsită, Tigrana jură să se răzbune.

Actul III. Într-o fortăreață de lângă Coutray se desfășoară o slujbă funebră în memoria lui Edgar, pe care toți îl credeau mort. În mijlocul mulțimii înaintează un călugăr: este Edgar. Fidelia, fericită, i se aruncă în brațe, dar Tigrana, care pândea întâmplările, o lovește mortal cu pumnalul.

Insuccesul acestei lucrări lirice, a doua semnată de Puccini, se datorează în mare parte libretului. După premieră, compozitorul și-a revăzut partitura, prezentată în versiune definitivă la Ferrara, în 1892. Desigur, comparând-o cu capodoperele sale, *Edgar* rămâne mai ales o creație premonitorie pentru talentul artistului verist. La premiera operei, rolul principal a fost interpretat la Teatro alla Scala de tenorul român Grigore Gabrielescu.

Scanned with OKEN Scanner

Manon Lescaut

Operă în patru acte. Libretul de Giuseppe Giacosa, Luigi Illica și Giulio Ricordi după romanul abatelui Prevost. Premiera – Torino, Teatro Regio, 1 februarie 1893. Personajele: Manon Lescaut (sopr.), Lescaut, fratele ei (bar.), cavalerul Des Grieux (ten.), Geronte de Ravoir, trezorier (b.), călători, orășeni, polițiști, deportați. Acțiunea se desfășoară în Franța (Amiens, Le Havre) și în America (New Orleans) în secolul al XVIII-lea.

Actul I. Cavalerul Des Grieux se află în curtea hanului din Amiens. Din diligență coboară Manon, condusă de fratele ei la mănăstire împotriva voinței sale. Aflând că Lescaut este de acord cu răpirea fetei de către trezorierul de Ravoir, Des Grieux îi propune să fugă, căci între cei doi s-a născut o dragoste fulgerătoare. Lescaut îi promite trezorierului că-și va găsi sora.

Actul II. Manon l-a părăsit repede pe cavaler în favoarea bogăției lui Ravoir. Nostalgia iubirii stăruie și ar vrea să afle vești, când, deodată, apare însuși Des Grieux, cuprinzând-o în brațe cu pasiune. De Ravoir îi surprinde și amenință că se va răzbuna. Lescaut îi sfătuiește să fugă repede, dar Manon întârzie pentru a-și strânge bijuteriile, gest fatal, căci poliția intră și o arestează.

Actul III. Manon a fost condamnată la deportare și orice încercare de a o salva a rămas inutilă. Des Grieux îl imploră pe căpitanul vasului să-i îngăduie să o însoțească.

Actul IV. Manon și Des Grieux au fugit din New Orleans în căutarea unei colonii engleze. La capătul forțelor, Manon retrăiește, în coșmar, întreaga sa viață. Plecat să-i aducă apă, Des Grieux o găsește muribundă. Tânărul se prăbușește disperat asupra trupului fără viață al lui Manon, vis de iubire al tinereții sale.

Curajul de a aborda subiectul, după triumful lui Massenet, a fost argumentat de Puccini prin convingerea că va putea trata altfel destinul tinerei fete. Într-adevăr, această a treia operă pucciniană dezvăluie spiritul pasionat și extrem de dramatic al muzicii sale, cunoscând un triumfal succes care a asigurat renumele internațional al tânărului artist. Opera a rămas în marele repertoriu liric al teatrelor.

Boema (La Bohème)

Operă în patru acte. Libretul de Giuseppe Giacosa și Luigi Illica după romanul *Scènes de la vie de bohème*, de Henri Murger. Premiera – Torino, Teatro Regio, 1 februarie 1896. Parsonajele: Mimi (sopr.), Musetta (sopr.), Rodolfo, poet (ten.), Marcello, pictor (bar.), Schaunard, muzician (bar.),

Scanned with OKEN Scanner

Colline, filosof (b.), Benoit, proprietar (b.), Alcindoro, consilier (b.), sergenți, vameși, studenți, grisete, orășeni etc. Acțiunea se desfășoară la Paris, spre 1830.

Actul I. Într-o mansardă pariziană, în ajunul Crăciunului, patru prieteni își împart existența – Rodolfo, poet, Marcello, pictor, Colline, filosof și Schaunard, muzician. Ultimii doi aduc merinde primite de la mecena, prilej de aranjare a unui mic festin. Îi întrerupe proprietarul, cerându-le chiria, dar cei patru, arătându-se indignați de moralitatea bătrânului, îl gonesc. Apoi plănuiesc să petreacă restul serii la cafeneaua Momus. Doar Rodolfo mai întârzie puțin cu un articol pe care trebuie să-l termine. Nu reușește însă, căci o bătaie timidă la ușă îl oprește din lucru. Este vecina sa, Mimi, care cere o lumânare aprinsă. Ca prin vrajă, cei doi se privesc, apoi, pe rând, se prezintă unul altuia. Cu un imbold spontan, hotărăsc să plece împreună la Momus, cu atât mai mult cu cât, pare-se, Mimi își pierduse cheia de la cameră.

Actul II. În iureșul sărbătorii de Crăciun, cafeneaua este plină de lume. Rodolfo o prezintă pe Mimi, pe care ceilalți o adoptă imediat. Apariția intempestivă a iubitei lui Marcello, Musetta, acum amanta unui bătrân bogat, le pune în pericol buna dispoziție. Însă doar pentru puțin timp, căci Musetta, ascultând de glasul inimii, dorește să-l recucerească pe Marcello. Seara se termină cu o împăcare veselă.

Actul III. La una dintre barierele Parisului, Marcello pictează într-un han, în timp ce Musetta îl însoțește. Sub ninsoarea care cade, apare Mimi în căutarea lui Rodolfo. Ea îi povestește lui Marcello despre neînțelegerile ce s-au ivit între ei. Ascunsă după un copac, Mimi asistă la discuția dintre cei doi prieteni și află adevăratul motiv al îngrijorării lui Rodolfo. Boala de plămâni a lui Mimi s-a agravat, moartea o pândește și ar trebui să se salveze, găsindu-și un protector bogat. Zguduită de cele auzite, trădată de tuse, Mimi se apropie de Rodolfo, încercând să-și ia rămas-bun. Cei doi se vor despărți, cu un regret amar, în timp ce Marcello și Musetta își desfășoară obișnuitul program de dispute zilnice.

Actul IV. În mansardă, Rodolfo și Marcello încearcă să lucreze, dar gândul le zboară spre iubitele lor. Intrarea lui Collin și Schaunard prilejuiește o veselă încăierare tinerească, brusc întreruptă de Musetta, care o aduce pe Mimi, muribundă. Tânăra nu vrea să moară departe de locul unde a fost fericită. Fiecare încearcă să-i ofere ceva din partea sa, lăsându-i pe cei doi îndrăgostiți singuri. O scurtă evocare a vremurilor fericite precede însă finalul tragic. Cu Mimi, pare că întreaga boemă a tinereții s-a stins.

Scanned with OKEN Scanner

Puccini a lucrat cu mare pasiune la această operă, mărturisind că, odată cu finalul, a avut senzatia că „i-a murit unul dintre copii". Elanul romantic, farmecul poetic și generozitatea melodică transformă întreaga operă într-un emoționant poem de dragoste. Capodoperă a tinereții compozitorului, *Boema* pucciniană (aproape contemporană cu *Boema* lui Leoncavallo) rămâne o mărturie unică de tandrețe și lirism, continuând, la alte dimensiuni, spiritul melodramei lirice italiene. De-a lungul a 100 de ani de existență, *Boema* și-a păstrat nealterată afecțiunea publicului de pretutindeni datorită unității între inspirație și măiestrie, semn distinctiv al geniului puccinian.

Tosca

Operă în trei acte. Libretul de Giuseppe Giacosa și Luigi Illica după piesa omonimă a lui Victorien Sardou. Premiera – Roma, Teatro Costanzi, 14 ianuarie 1900. Personajele: Floria Tosca, cântăreață celebră (sopr.), Mario Cavaradossi, pictor (ten.), baronul Scarpia, șeful poliției (bar.), Cesare Angelotti (b.), Spoletta, agent de poliție (ten.), sacristanul (b.), credincioși, polițiști, soldați. Acțiunea se desfășoară la Roma în 14 iunie 1800, ziua bătăliei de la Marengo.

Actul I. În biserica Sant' Andrea della Valle și-a găsit ascunzătoarea fostul consul al Republicii romane, frate al marchizei Attavanti. Ignorând întâmplarea, pictorul Cavaradossi lucrează la o imagine a Mariei Magdalena, în care sacristanul recunoaște o figură întâlnită de curând (în realitate marchiza, care pregătea ascunzătoarea lui Angelotti). Când pictorul rămâne singur, Angelotti îi cere ajutorul, și acesta-i oferă refugiul din casa sa. Tosca, geloasă că a auzit șoapte, intră plină de curiozitate în biserică. Mario o calmează. După ce ea îl invită la concertul de la palat, pleacă, nu înainte însă de a fi surprinsă că recunoaște trăsăturile marchizei în tablou. În timpul în care cei doi se îndreaptă spre ascunzătoare, sosește baronul Scarpia, șeful poliției, urmărindu-l pe Angelotti care a evadat. Scarpia găsește un evantai în capela familiei Attavanti și, inainte de a asista la Te Deum-ul care celebrează învingerea lui Napoleon, strecoară în sufletul Floriei Tosca bănuiala că a fost mințită.

Actul II. Prin ferestrele biroului lui Scarpia se aude muzica serbării din palatul Farnese. Arestat, Mario refuză să dea vreo explicație. Tosca, chemată de Scarpia, vine neliniștită, dar, la șoapta lui Mario, refuză de asemenea să vorbească. Nu rezistă însă în fața torturilor la care este supus acesta și indică ascunzătoarea. Vestea victoriei lui Napoleon la Marengo îi provoacă lui Mario o izbucnire de bucurie, care justifică

Scanned with OKEN Scanner

condamnarea sa. În zadar se roagă Tosca, Scarpia nu-l va ierta decât în schimbul favorurilor ei. Tosca acceptă, dar, în momentul în care Scarpia se apropie de ea, îl străpunge cu un pumnal.

Actul III. În zorii zilei, pe o terasă a castelului Sant' Angello, Mario își așteaptă execuția. Cu emoție, într-o ultimă scrisoare de adio, evocă chipul iubitei sale. Ea sosește fericită că i-a obținut iertarea, după o execuție simulată, recomandată de Scarpia. Vestea morții zbirului îl umple de fericire pe Mario, care, cu gândul că vor pleca împreună, pășește fără teamă în fața plutonului. De dincolo de moarte, Scarpia își împlinește însă misiunea blestemată. Plutonul îl va ucide pe Mario, iar Tosca, disperată, se aruncă de la înălțimea castelului, chemându-l pe Scarpia la Judecata de Apoi.

Capodopera lui Puccini oferă o imagine complexă a sintezei dintre tradiția verdiană și verism prin împletirea lirismului sentimental cu accentele eroico-tragice ale desfășurării teatrale. Într-o formă concentrată, ce zugrăvește puternic confruntarea de temperamente, piesa lui Sardou cunoaște adevărata sa glorie dincolo de scena teatrală. Una dintre marile capodopere ale verismului, în care, la premieră, a strălucit cântăreața română Hariclea Darclée, a devenit un titlu definitiv înscris în repertoriul permanent al teatrelor lirice, bucurându-se de o popularitate greu de egalat.

Madama Butterfly

Operă în trei acte. Libretul de Giuseppe Giacosa și Luigi Illica după piesa lui David Belasco. Premiera: prima versiune – Milano, Teatro alla Scala, 17 februarie 1904; a doua versiune – Brescia, Grand Teatro, 28 mai 1904. Personajele: Cio-Cio-San, numită și Madama Butterfly (sopr.), Suzuki, servitoarea ei (mez.), Kate, soția americană a lui Pinkerton (sopr.), F.B. Pinkerton, ofițer în marina americană (ten.), Goro, pețitor (ten.), Sharpless, consulul S.U.A. (bar.), prințul Yamadori (ten.), oaspeți, rude ale lui Butterfly, cor mut. Acțiunea se desfășoară la Nagasaki la începutul secolului XX.

Actul I. Într-o casă de pe colină se serbează căsătoria lui Cio-Cio-San cu ofițerul american Pinkerton. Consulul Sharpless îi atrage ofițerului atenția că tânăra mireasă ia în serios ceea ce pentru Pinkerton este doar amuzament. Într-adevăr, atunci când rudele o repudiază pentru această căsătorie, Cio-Cio-San găsește în iubirea lui Pinkerton o consolare ce nu seamănă a simplă joacă.

Actul II. Au trecut trei ani de așteptare, dar Butterfly nu dezarmează, crescându-și fiul și refuzând orice propunere de a se recăsători.

Scanned with OKEN Scanner

Ea crede în jurământul de dragoste și nu înțelege sfaturile consulului, care are, de fapt, misiunea de a-i anunța întoarcerea lui Pinkerton, recăsătorit, doar pentru a-și lua fiul. La auzul semnalului intrării navei în port, Butterfly începe pregătirile pentru a-și primi soțul.

Actul III. După o noapte de veghe, Butterfly a adormit în zori. Sosesc Pinkerton, consulul și Kate, soția americană, lămurind-o pe servitoarea Suzuki asupra motivului venirii lor. În fața evidenței, aceasta își dă seama că sfârșitul tinerei stăpâne a sosit. Butterfly suportă cu curaj vestea, cerând însă ca Pinkerton să vină să-și ia copilul. În timp ce micuțul îl așteaptă cu stegulețul american în mână, Butterfly se sinucide, auzindu-și pentru ultima oară numele strigat de Pinkerton, care urcă în goană colina.

Madama Butterfly, operă preferată a compozitorului, a avut un destin dificil, de-abia într-o versiune revizuită începând drumul spre succesul remarcabil de care se bucură de aproape un secol. Rafinamenul sonorităților, exotismul imaginilor și o extremă delicatețe a tragicului o caracterizează.

Fata din Far-West (La Fanciulla del West)

Operă în trei acte. Libretul de Carlo Zangarini după drama omonimă a lui David Belasco. Premiera – New York, Metropolitan Opera, 10 decembrie 1910. Personajele: Minnie (sopr.), Jack Rance, șerif (bar.), Dick Johnson, alias „Ramerez" (ten.), Billy Jackrabbit, piele roșie (b.), Wowkle, soția lui Billy (mez.), Jake Wallace, cântăreț (bar.), căutători de aur, mineri, localnici. Acțiunea se desfășoară într-o tabără de mineri la poalele lui Cloudy Mountains, în timpul goanei după aur din 1849 – 1850.

Actul I. Minnie, proprietara localului „Polka Saloon", primește întreaga populație pestriță a căutătorilor de aur. Șeriful anunță că un vestit bandit, Ramerez, a fost văzut prin apropiere. În timp ce-i face curte lui Minnie, un străin intră în local. Este Dick Johnson (de fapt Ramerez), care este imediat atras de Minnie. Șeriful și alți căutători de aur pleacă pe urmele banditului. În fața farmecului fetei, Ramerez renunță la proiectul jafului care îl adusese la local. O urmează acasă la ea.

Actul II. În casa lui Minnie, servitorii ei o lasă singură cu Dick, cei doi tineri mărturisindu-și iubirea. Șeriful intră intempestiv, spunând că se află pe urmele banditului. Minnie l-a ascuns însă pe Dick și, după plecarea oamenilor, îi reproșează că a mințit-o, gonindu-l fără să-i pese de pericolele ce-l pândesc. Dick, rănit, se va reîntoarce și, de teamă că va fi descoperit, Minnie îl ascunde în pod. Șerifului îi răspunde că

Scanned with OKEN Scanner

banditul a fugit, însă o urmă de sânge îi descoperă prezența. Curajoasă, Minnie îi propune șerifului să-l joace la cărți pe Dick. Începe jocul, trișează și câștigă libertatea lui Dick.

Actul III. În pădurea californiană a reînceput vânătoarea pe urmele lui Dick. Prins de căutătorii de aur, el este judecat și condamnat la spânzurătoare. În aceste momente de tensiune, Minnie vine călare, amenințându-i cu pistolul. Cu toate protestele șerifului, Dick este eliberat la rugămințile fetei. Minnie și Dick se depărtează, intrând în adâncul pădurii.

Oscilând între introspecția psihologică a eroinelor pline de patetism și situațiile dramatice puternice, Puccini reia în această lucrare tradiția operelor romantice, cu personaje exotice. De data aceasta, exotismul are o factură aparte, explorând lumea americană de tip western.

Rândunica (La Rondine)

Operă în trei acte. Libretul de Giuseppe Adami. Premiera – Monte-Carlo, Théâtre du Casino, 27 martie 1917. Personajele: Magda de Civry (sopr.), Lisette, servitoarea ei (sopr.), Roger, un tânăr din Montauban (ten.), Prunier (ten.), Rambaldo, bancher (bar.), invitați, studenți, grisete. Acțiunea se desfășoară la Paris, în timpul celui de Al Doilea Imperiu.

Actul I. Frumoasa Magda dă un bal în care principalul subiect de discuție este moda iubirilor romantice. Magda recunoaște că și ea a întâlnit un tânăr student care îi inspiră un asemenea sentiment. Prunier, unul dintre prietenii ei, îi citește în palmă că va zbura asemenea unei rândunici, spre largul mării, refuzând să continue însă explicațiile. Magda aude că tânărul Roger, sfătuit de camerista Lisette, va veni la cafeneaua „Chez Bullier" și se hotărăște să-l caute.

Actul II. În cafeneaua plină de studenți și femei tinere, Magda, îmbrăcată modest, intră și se așază la masa lui Roger. Acesta, deși o văzuse la balul din seara trecută, n-o recunoaște. Visând la marea iubire pe care viața ușoară de cochetă a împiedicat-o s-o întâlnească, Magda se dăruiește cu toată pasiunea sentimentului ivit pentru tânărul și timidul student.

Actul III. Pe terasa unei vile de pe Coasta de Azur, Magda trăiește departe de lumea mondenă, bucurându-se de iubirea lui Roger. Când află însă că acesta le-a scris părinților pentru a le cere permisiunea de a se căsători cu ea, tânăra femeie înțelege că trecutul ei îi interzice o asemenea fericire. Mărturisindu-i întregul adevăr, Magda se reîntoarce în colivia ei aurită, din lumea ușoară a Parisului.

Scanned with OKEN Scanner

Opera aceasta, mai puţin cunoscută (în afara unei celebre arii a Magdei), a fost compusă în încercarea de a aborda stilul sentimental al comediilor muzicale vieneze ale lui Lehar. În ansamblu, cu toată eleganţa scriiturii şi certa măiestrie în realizarea muzicii, lucrarea a rămas unul dintre titlurile mai puţin convingătoare ale creaţiei pucciniene de maturitate, cu o emoţionalitate modestă faţă de celelalte creaţii.

Mantaua (Il Tabarro)

Melodramă într-un act. Libretul de Giuseppe Adami după drama *La houppelande*, de Didier Gold. Premiera – New York, Metropolitan Opera, 14 decembrie 1918. Personajele: Michele (bar.), Luigi, hamal (ten.), Tinca, hamal (ten.), Talpa (b.), Giorgetta, soţia lui Michele (sopr.), La Frugola, soţia lui Talpa (mez.). Acţiunea se desfăşoară la Paris, pe un şlep de pe Sena, la începutul secolului XX.

Act unic. Pe şlepul lor, Michele şi Giorgetta stau de vorbă, în timp ce hamalii lucrează. Cel mai tânăr dintre ei, Luigi, amantul Giorgettei, suportă greu duplicitatea şi sărăcia, anunţându-şi patronul că, în curând, va pleca. În timp ce Michele a coborât în cală, cei doi amanţi evocă clipele lor de iubire care se vor sfârşi. După ce-şi dau un ultim rendez-vous, semnalul fiind un chibrit aprins, se despart. Michele reapare, aducându-i aminte Giorgettei de primele timpuri ale căsniciei lor şi reproşându-i că nu-l mai iubeşte. Învelită în mantaua lui, ea îi răspunde evaziv. Michele se frământă, căutând cauza printre cei care urcă pe şlep. Rămânând singur, Michele îşi aprinde pipa cu un chibrit şi, fără să vrea, dă astfel semnalul aşteptat de Luigi. Îl surprinde, înţelege tot şi îl ucide, ascunzându-l în mantaua lui. Giorgetta revine, încercând să-l împace pe Michele. Soţul ridică mantaua, oferind femeii spectacolul groaznic al morţii lui Luigi.

Pornind de la o piesă de *Grand-Guignol*, compozitorul evită însă elementele de senzaţie în favoarea aspectelor romantice şi emoţionante. Prin aceasta, *Mantaua* se prezintă ca o progresie dramatică atent construită, eficace şi echilibrată, peste care domină, implacabilă, atmosfera evocării prezenţei fluxului lent şi veşnic al apei. Lucrarea este primul tablou din suita care alcătuieşte celebrul *Triptic*.

Sora Angelica (Suor Angelica)

Melodramă într-un act. Libretul de Giovacchino Forzano. Premiera – New York, Metropolitan Opera, 14 decembrie 1918. Personajele: sora Angelica (sopr.), Prinţesa, mătuşa ei (contralto), sora Genevieva (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

sora infirmieră (mez.), sora Osmina (sopr.), călugărițe, novice. Acțiunea se desfășoară într-o mănăstire la sfârșitul secolului al XVII-lea.

Act unic. De șapte ani, sora Angelica a fost închisă în mănăstire pentru a-și ispăși păcatul de a fi avut un copil nelegitim. Reprezentanta familiei, Prințesa, vine să o viziteze, cerându-i să semneze un act de renunțare la patrimoniul familial. În cursul conversației, Prințesa o anunță că acel copil, luat în grija rudelor, a murit. Suferința devine disperare și sora Angelica se otrăvește. În pragul morții are remușcări pentru gestul ei și invocă imaginea Fecioarei. Acompaniată de o muzică celestă, imaginea Fecioarei, ținând de mână copilul, îi apare oferindu-i suprema consolare.

Cea de a doua operă a *Tripticului* este, din punct de vedere teatral, mai puțin convingătoare, datorită argumentului narațiunii din care doar confruntarea dintre sora Angelica și Prințesă are un oarecare relief. În ansamblu însă, expresivitatea desfășurării muzicale rămâne palidă și, adesea, artificială.

Gianni Schicchi

Operă comică într-un act. Libretul de Giovacchino Forzano după un episod din *Infernul*, de Dante. Premiera – New York, Metropolitan Opera, 14 decembrie 1918. Personajele: Gianni Schicchi (bar.), Lauretta, fiica sa (sopr.), Zita, bătrâna verișoară a lui Buoso Donati (mez.), Rinuccio, nepotul ei (ten.), Simone, vărul Zitei (b.), Betto di Signa (b.), Ciesca (mez.), Nella (sopr.), un medic (b.), un notar (b.). Acțiunea se desfășoară la Florența în anul 1299.

Act unic. Pentru a recupera ceva din averea bogatului Buoso Donati, familia a venit să-i găsească testamentul. Spre disperarea lor, toată averea revine călugărilor. În căutarea unei soluții, membrii familiei apelează la istețul Gianni Schicchi, de a cărui fată este îndrăgostit tânărul Rinuccio. De dragul copiilor, Schicchi imaginează o teribilă farsă. Cheamă notarul, joacă rolul lui Buoso Donati muribund și redactează un alt testament, în care fiecare primește câte ceva, dar marea parte a averii îi revine lui. Rudele nu pot să protesteze oficial, căci îi pândește osânda legii. Astfel, Schicchi asigură fetei sale, Lauretta, viitorul în căsătoria cu nobilul urmaș al lui Donati, bătându-și joc totodată de avariția întregii familii. Încheind cu o replică adresată publicului, cu aluzii la episodul dantesc înspăimântător, Schicchi invocă amuzamentul întâmplării, pentru care ar trebui să primească circumstanțe atenuante în... Infern.

Scanned with OKEN Scanner

Cu o a treia operă, *Gianni Schicchi*, Puccini încheie *Tripticul* într-o formă surprinzătoare, dovedind că a fost capabil nu numai de imaginea unor desfășurări tragice, ci și de realizarea unei spumoase comedii. Unică în felul ei, în întreaga creație pucciniană, opera aceasta este un giuvaer de măiestrie a portretizărilor, de inspirație melodică și, nu în ultimul rând, de artă a polifoniei.

Turandot

Operă feerică în trei acte. Libretul de Giuseppe Adami și Renato Simoni, după un basm de Carlo Gozzi. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 25 aprilie 1926. Personajele: prințesa Turandot (sopr.), Calaf, prinț necunoscut (ten.), Liu, o tânără sclavă (sopr.), Timur, tatăl lui Calaf (b.), Ping, mare cancelar, Pang, mare furnizor, Pong, mare bucătar (bar., ten., ten.), împăratul Altoum (ten.), un mandarin (bar.), curteni, popor. Acțiunea se desfășoară la Beijing, în timpuri legendare.

Actul I. În marea piață a orașului, mandarinul pronunță sentința de moarte pentru prințul persan care nu a reușit să răspundă întrebărilor prințesei Turandot. În mulțimea agitată, care urmărește execuția, bătrânul rege Timur, însoțit de sclava sa Liu, are bucuria să-l întâlnească pe Calaf, prințul moștenitor. Calaf este zguduit de cruzimea prințesei, dar, când o vede apărând pentru a da semnalul execuției, rămâne fascinat. Îndrăgostit de chipul ei, nu ține seama de rugămințile lui Liu, pe care încearcă să o consoleze. Apoi, fără ezitare, lovește în gongul care anunță un nou pretendent, doritor să înfrunte încercările.

Actul II. *Tabloul 1.* Ping, Pang și Pong, miniștrii regatului, se plâng de starea jalnică a țării, supusă capriciilor lui Turandot. *Tabloul 2.* În fața întregii curți, Turandot explică rațiunea cruzimii sale: ea vrea să răzbune tragicul destin al unei îndepărtate predecesoare. Calaf, fără a asculta de sfaturile celor care se tem pentru soarta sa, se prezintă în fața prințesei, răspunzând la cele trei enigme ale ei: speranța, sângele și Turandot. Prințesa, umilită, îi cere tatălui ei să nu aprobe căsătoria, dar împăratul o obligă să-și respecte promisiunea. Generos, Calaf îi oferă o șansă: dacă până în zori îi va afla numele, Turandot va putea decide asupra vieții sale.

Actul III. *Tabloul 1.* În liniștea nopții se aud murmure ce comentează hotărârea prințesei ca nimeni să nu doarmă înainte de dezlegarea enigmei. Calaf se plimbă singuratic, sigur de victoria sa, refuzând orice întrebare indiscretă din partea celor trei miniștri. Timur și Liu, care au fost văzuți vorbind cu el, sunt arestați. În fața insistențelor prințesei,

Scanned with OKEN Scanner

Liu îi spune că va păstra taina, chiar cu riscul vieții, revelând aprigei Turandot semnificația sacrificiului din iubire, după care își curmă zilele. Rămas singur cu Turandot, Calaf îi reproșează cruzimea și, într-un elan de pasiune, o sărută. Învinsă, prințesa îi mărturisește că l-a iubit din primul moment. Numai în acea clipă Calaf își rostește numele. *Tabloul 2.* În sala tronului, curtea și împăratul așteaptă rezultatul enigmei. Plină de emoție, Turandot anunță că a aflat numele străinului. Acest nume este Iubire.

Ultima creație pucciniană, rămasă neterminată prin moartea muzicianului, a fost încheiată de elevul său, Franco Alfano. În această impresionantă capodoperă, Puccini realizează sinteza unui întreg secol de operă italiană, îmbinând marele filon romantic cu înnoirile primelor decenii ale secolului al XX-lea. Atmosfera de legendă este creată de mirajul unor sonorități stranii, evocatoare, iar monumentalitatea scenelor se sprijină pe o viziune simfonizantă. Și totuși, celebritatea lucrării rămâne în primul rând dependentă de splendida evoluție vocală a personajelor, cu arii de nobilă inspirație și cuceritoare expresivitate. *Turandot,* cu toate dificultățile decurgând din montare și solicitarea maximă a interpreților, face parte din categoria titlurilor reprezentative ale teatrului muzical, figurând adesea printre cele mai performante titluri ale repertoriului liric.

HENRY PURCELL

La sfârșitul secolului al XVII-lea, *Henry Purcell* (10 septembrie 1659 – 21 noiembrie 1695) determină în muzica engleză o importantă evoluție artistică, ce tinde să se elibereze de dominația italiană. Meritul compozitorului este de a fi asimilat creator modelele franceze și italiene, aplicându-le la genul cel mai popular, *masque,* din Anglia. Dintre lucrările sale de această factură menționăm: *Dioclesian, King Arthur, The Fairy Queen, The Indian Queen* și *The Tempest.* Adevărata sa personalitate va fi relevată, însă, în unica sa operă, *Dido and Aeneas.*

Dido și Enea (Dido and Aeneas)

Operă în trei acte. Libretul de Nahnum Tate, inspirat din cântul IV al *Eneidei,* de Vergiliu. Premiera – Londra, pensionul lui Josias Priest din Chelsea, octombrie sau decembrie 1689. Personajele: Dido, regina Cartaginei (mez.), Belinda (sopr.), o femeie (sopr.), Magiciana (mez.), două vrăjitoare (mez., mez.), un elf (sopr.), Enea, prinț troian (ten.-bar.), curteni, popor, războinici, marinari, vrăjitoare. Acțiunea se desfășoară în palatul regal din Cartagina după Războiul Troian.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Belinda o conjură zadarnic pe sora sa, regina Cartaginei, să-și recapete liniștea pierdută prin dragostea ce i-o poartă oaspetelui sosit, Enea. El îi împărtășește sentimentele, dorind să se stabilească la Cartagina. Didona îl îndeamnă să-și continue totuși misiunea pentru care există – întemeierea Italiei. În împrejurările acestea, unirea dintre cei doi este un fapt real, pe care curtea îl sărbătorește.

Actul II. *Scena 1.* Vrăjitoarele urzesc un plan care va duce la ruina Cartaginei. Travestind un elf în zeul Mercur, îl trimit la Enea cu un fals mesaj din partea lui Jupiter, îndemnându-l să-și reia călătoria. *Scena 2.* În timpul unei furtuni care îl surprinde, Enea este din nou avertizat de elful travestit că trebuie să plece chiar în acea noapte. El deplânge marele sacrificiu care i se cere și blestemă zeii nemiloși.

Actul III. Marinarii au primit ordin să pregătească corăbiile pentru plecare. Împreună cu ei, se bucură Magiciana și vrăjitoarele, mulțumite că Didona va suferi. Luându-și rămas-bun, regina îi reproșează lui Enea plecarea grăbită. Într-un moment de înduioșare, Enea înclină să nesocotească porunca zeilor. Totuși, în ultima clipă, își impune să respecte hotărârea. Cu mândrie, Didona îi ordonă să se îndepărteze. Corul comentează suferințele sufletului omenesc nobil, care are puterea de a se sacrifica, respingând compromisul. Rămasă singură cu Belinda, abandonată, Didona simte moartea apropiindu-se și rostește supremul adio. Într-o atmosferă de calm tragic, curtenii îl roagă pe Apollo să răspândească petale de roze peste trupul nefericitei regine.

Structural, *Dido și Enea* este singura operă în spirit italian compusă de Purcell. Autorul nu a văzut-o reprezentată decât la premieră, lucrarea nemaifiind reluată până în 1878, data premierei la Teatrul Regal de Muzică din Londra. Compusă pe un text în limba engleză, opera reprezintă o interesantă propunere de sinteză națională a teatrului muzical de la sfârșitul secolului al XVII-lea, din păcate necontinuată de urmașii lui Purcell. Valoric, ea rămâne un giuvaer singuratic al artei engleze din prima perioadă a clasicismului.

Regele Arthur (King Arthur – The British Worthy)

Semioperă în cinci acte. Libretul de John Dryden. Premiera – Londra, Queen's Theatre, Dorset Garden, mai sau iunie 1691. Personajele: actori și cântăreți separat; nu se precizează identitatea rolurilor – cu excepția lui Philidel, spiritul aerului (sopr.), și a lui Grimbald, spiritul Pământului (bar.-b.). Acțiunea se desfășoară în insulele britanice în timpuri mitice.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Oswald, regele Saxon, îl amenință pe regele britanic Arthur, deoarece amândoi sunt rivali la mâna Emmelinei, fiica oarbă a ducelui de Cornwall. Osvald ar fi fost de mult învingător dacă Merlin, magicianul, nu l-ar fi protejat pe Arthur. Oswald se află sub protecția magicianului Osmond, a spiritului aerului, Philidel, și al Pământului, Grimbald. În luptă, saxonii sunt învinși.

Actul II. Magicianul Merlin s-a aliat cu spiritul aerului. În timp ce Grimbald rătăcește armatele britanice, ele sunt readuse pe drumul cel bun de către Philidel.

Actul III. Cu ajutorul spiritului Pământului, Oswald o răpește pe Emmeline. Arthur deplânge dispariția iubitei sale, pe care britanicii jură să o elibereze. Oswald face presiuni asupra Emmelinei, dar nu reușește să o cucerească. Ea reîncepe să vadă grație unui balsam adus de Philidel. Osmond împietrește locuitorii, însă Amor le redă căldura și mișcarea.

Actul IV. Magicianul Osmond are în planul său atragerea lui Arthur pe o insulă populată de ondine, nimfe, sirene, capabile să-l corupă. Dar Arthur rezistă seducției sirenelor și, demascând înșelătoria, distruge insula și-l capturează pe Osmond.

Actul V. Cele două oștiri se confruntă. Arthur îl învinge în duel pe Oswald, cruțându-i generos viața. Emmeline aparține din nou regelui Arthur, iar Merlin proclamă pacea generală, întreaga istorie încheindu-se cu cântece de laudă adresate Britaniei și patronului ei, Sfântul Gheorghe.

Lucrarea, la origine, este gândită ca un omagiu dedicat dinastiei britanice la 25 de ani după restaurarea ei din 1660. În acest scop, proiectul unei opere cu acțiune dramatică și patriotică se deosebește, chiar în cadrul semioperei, de maniera unui spectacol de tip *masque* sau a unei comedii la modă. Opera a fost în câteva rânduri remodelată spre acest profil omagial, cunoscând, cu contribuția compozitorilor Dryden și Louis Garbu, un succes confirmat în următoarele două secole.

Crăiasa zânelor (The Fairy Queen)

Semioperă în cinci acte. Libret anonim, adaptare liberă după *Visul unei nopți de vară*, de Shakespeare. Premiera: prima versiune – Londra, Queen's Theatre, Dorset Garden, 2 mai 1692; a doua versiune a fost revăzută de Purcell în 1693. Personajele care vorbesc aparțin piesei shakespeariene. Personajele care cântă și dansează în numerele muzicale sunt: suita Titaniei, elfi și fauni, trei poeți beți, un spirit, un paj indian; Noaptea,

Scanned with OKEN Scanner

Sinea, Tăcerea, Somnul și însoțitorii lor; Coridon și Mopsa (nimfe), oameni verzi, cosași; Primăvara, Vara, Toamna, Iarna și însoțitorii lor; Phoebus, Junona, Hymen, Chinez și Chinezoaică și corul chinezilor, maimuțe.

Actul I. *Prima scenă de teatru.* Ducele Atenei decide căsătoria Hermiei cu Demetrius, deși ea îl iubește pe Lysander. *Prima scenă muzicală.* Într-o pădure, lângă Atena, elfii râd de trei poeți beți, trimițându-i în cetate. În pădure s-au strâns meșterii care pregătesc piesa de teatru pentru apropiata nuntă a Ducelui. Regina zânelor, pentru a scăpa de Oberon, cu care s-a certat pentru un mic paj indian, se refugiază în aceeași pădure.

Actul II. *A doua scenă de teatru.* Oberon plănuiește împreună cu Puck să se răzbune pe Titania. Lysander și Hermia au fugit în pădure, urmăriți de Demetrius, la rându-i urmărit de Elena. *A doua scenă muzicală.* Titania s-a distrat cu elfii și apoi s-a culcat, slujită de spirite fidele.

Actul III. *A treia scenă de teatru.* Este momentul în care Puck, utilizând filtrul de îndrăgostire, încurcă perechile celor patru tineri, iar Oberon o face pe Titania să iubească un om cu cap de măgar. *A treia scenă muzicală.* Elfii îl distrează pe noul iubit al Titaniei, cel cu cap de măgar, imaginând scene comice, asemenea cuplului format de Coridon și Mopsa.

Actul IV. *A patra scenă de teatru.* Oberon îndepărtează erorile celor două perechi de tineri și o eliberează pe Titania din nebunia dragostei pentru măgar. *A patra scenă muzicală.* Sunt chemați Soarele și cele patru anotimpuri pentru a serba reconcilierea tuturor.

Actul V. *A cincia scenă de teatru.* Ducele Atenei aprobă căsătoria celor două perechi, Hermia și Lysander, Helena și Demetrios. *A cincea scenă muzicală.* Oberon și Titania invocă bucuriile iubirii. Într-un parc chinezesc, un Adam asiatic și Eva sa își creează împrejurări paradisiace, iar Junona vine cu al său Hymen. Toți omagiază iubirea și căsătoria.

SERGHEI RACHMANINOV

Artist al cărui renume se datorează, ca interpret și compozitor, în primul rând pianului, *Serghei Rachmaninov* (1 aprilie 1873 – 28 martie 1943) a vădit și pentru scena de operă un interes deosebit, dar publicul îl recunoaște mai mult din dramatismul simfoniilor sale decât direct din reprezentarea creațiilor lirice aproape ignorate (actualmente, cu excepția lui *Aleko*). Mai amintim astfel de lucrări,

Scanned with OKEN Scanner

parțial terminate, dar care dovedesc interesul muzicianului pentru capodopere literare: *Esmeralda*, după Victor Hugo, *Skupoi risar*, după Pușkin, *Francesca da Rimini*, după Dante, *Salambô*, după Flaubert, *Monna Vanna*, după Maeterlinck.

Aleko

Operă într-un act. Libretul de V.I. Nemirovici Dancenco după poemul *Țiganii*, de A.S. Pușkin. Premiera – Moscova, Bolșoi Teatr, 27 aprilie 1893. Personajele: Aleko, un boier (bar.), un țigan bătrân (b.), Zemfira, fiica lui (sopr.), iubitul Zemfirei (ten.). Acțiunea se desfășoară la începutul secolului al XIX-lea în Basarabia.

Act unic. *Tabloul 1.* Într-o șatră de țigani, seara, la popas, bătrânul tată al Zemfirei își amintește cum a fost părăsit de femeia pe care o iubise cândva, trebuind să-și crească singur fiica. Zemfira s-a măritat acum cu un boier, Aleko, ce s-a pripășit pe lângă șatră, fugind de lume. Ea nu este fericită și nu-l iubește, căci Aleko este un om violent. În schimb, s-a îndrăgostit de un țigan tânăr, căruia i-a devenit ibovnică. Aleko o bănuiește și nutrește cele mai negre gânduri de răzbunare. *Tabloul 2.* Noaptea, cei doi tineri se întâlnesc în taină, trecând peste teama de a fi descoperiți de Aleko. Acesta îi urmărește însă și, orbit de furie, îi ucide pe amândoi. Țiganii privesc îngroziți tragedia, dar recunosc în fapta lui Aleko legile lor sângeroase. Nu îl vor pedepsi, dar pleacă mai departe fără el, în pribegia lor fără sfârșit. *Doar o căruță părăsită... pe blestematul loc stătea...*, încheie Pușkin.

Opera a fost scrisă în timpul studiilor la Conservatorul din Moscova pentru un concurs de compoziție, lansat de profesorul lui Rachmaninov, A.S. Arenski. Tânărul muzician, în vârstă de 20 de ani, a fost cel desemnat (dintre cei trei participanți) câștigătorul competiției, fapt confirmat ulterior de celebritatea partiturii sale lirice, deosebit de apreciată de Ceaikovski, și datorită căruia s-a montat, de altfel, pe scena de la Bolșoi Teatr.

Cavalerul avar (Skupoi risar)

Operă într-un act, trei tablouri. Libretul de compozitor după tragedia omonimă a lui Pușkin. Premiera – Moscova, Bolșoi Teatr, 24 ianuarie 1906. Personajele: Baronul (bar.), Albert, fiul său (ten.), Ducele (bar.), un evreu (ten.), un servitor (b.). Acțiunea se desfășoară în pivnița unui turn în timpul cavalerilor Evului Mediu.

Scanned with OKEN Scanner

Act unic. Albert, fiul unui baron bogat, dar extrem de avar, iubește turnirurile și viața de curte. Fiind refuzat de tatăl său, căruia îi cere bani pentru a-și cumpăra o armură demnă de rangul său nobiliar, împrumută de la un cămătar. Nu va primi însă banii înainte de a-și fi plătit datoriile anterioare. În timpul acesta, Baronul contemplă cu beatitudine comorile strânse de el în lăzile ținute în pivniță. Unica sa grijă este să păzească această avere de fiul său cel risipitor. Albert îi cere Ducelui să intervină pe lângă tatăl său pentru procurarea armurii dorite. Acesta îi ordonă Baronului să-și sprijine fiul. Cuprins de panică și crezând că va pierde bogățiile, Baronul moare îngrozit. Cu riscul de a-l indigna pe Duce, el nu-și îndreaptă gândul, în ultima clipă, spre pacea inimii, ci spre felul în care și-ar putea proteja comorile.

Francesca da Rimini

Operă într-un act, cu Prolog și Epilog. Libretul de Modest Ceaikovschi după un episod din *Divina Comedie – Infernul –*, de Dante Alighieri. Premiera – Moscova, Bolșoi Teatr, 24 ianuarie 1906. Personajele: Dante (ten.), Umbra lui Virgiliu (bar.), Langiotto Malatesta, regent în Rimini (bar.), Francesa, soția sa (sopr.), Paolo, fratele său (ten.), Cardinalul (rol mut), spirite ale Infernului (cor). Acțiunea se desfășoară în Infernul lui Dante, primul cerc, vechea cetate Rimini, în timpul reprezentației și în cel al amintirilor.

Prolog. În Infern, Dante și Virgiliu sunt abordați de Seniorul damnaților și de alte umbre, printre care Francesca și Paolo.

Act unic. *Tabloul 1.* Prin mijlocirea unor intrigi, monstruosul Malatesta a luat-o de nevastă pe Francesca. Soțul este torturat de eventualitatea ca aceasta să îl înșele cu fratele său, Paolo, mai tânăr și mai frumos. Fiind chemat de Papă să lupte în război, Malatesta se hotărăște să le întindă celor doi o capcană. *Tabloul 2.* Din ordinul lui Malatesta, Paolo are grijă de Francesca. Îi citește dintr-o carte de aventuri cavalerești și, la un moment dat, cei doi își mărturisesc dragostea. Malatesta îi ucide.

Epilog. În primul cerc al Infernului, Seniorul damnaților intervine în conversațiile lui Dante cu Virgiliu. Poetul murmură: „Nu există mai mare suferință decât, în momente de nenorocire, să îți aduci aminte de timpuri fericite".

Scanned with OKEN Scanner

JEAN-PHILIPPE RAMEAU

Eminent teoretician al perioadei de afirmare a gândirii clasice, *Jean-Philippe Rameau* (25 septembrie 1683 – 12 septembrie 1764) continuă în muzica franceză drumul deschis de Lully, conferind însă creațiilor sale teatral-muzicale mai multă consistență armonică, orchestrală și caracterologică decât predecesorul său. Compozitorul preia din opera italiană tipologia ariilor, melodismul amplu, puse în serviciul unor subiecte originale care reprezintă o certă noutate în epocă: *Hippolyte et Aricie, Les Indes galantes, Castor et Pollux, Les fêtes d'Hébé, Dardanus, Platée, La Princesse de Navarre, Les fêtes de Polymnie, Naïs, Zoroastre, Acante et Céphise, Linus, Les Boréales.*

Indiile galante (Les Indes galantes)

Operă-balet în patru „entrées" (tablouri) și Prolog. Libretul de Louis Fuzelier. Premiera – Paris, Opéra, 23 august 1735 (prima versiune), 10 martie 1736 (versiunea a doua cu patru „entrées"). Personajele: Émilie (sopr.), Valère, logodnicul ei (ten.), Don Carlos (ten.), Phani, tânăra peruviană (sopr.), Huascar, incaș (bar.), Tacmas, prinț persan (ten.), Ali, favoritul său (b.), Zaire, sclava lui Ali (sopr.), Fatime, sclava lui Tacmas (sopr.), Adario, conducătorul sălbaticilor (ten.), Damon, ofițer francez (ten.), Alvar, ofițer spaniol (b.), Zima, fiica unui șef incaș (sopr.). Acțiunea se desfășoară într-o epocă imaginară, de-a lungul unor teritorii fanteziste, extraeuropene, denumite generic „indii".

Prolog. Tineri din patru țări aliate (Franța, Spania, Italia și Polonia), atrași de război, abandonează zeii dragostei. Decepționați, ei părăsesc Europa și se îndreaptă spre țări îndepărtate.

Tabloul I. „Turcul generos". Osman Pașa, stăpânul unei insule turcești din Oceanul Indian, iubește o tânără sclavă provensală, Émilie, care a fost răpită de la logodnicul ei Valère. În urma unei furtuni, acesta ajunge pe insulă și Osman, recunoscându-l în el pe salvatorul vieții sale, i-o cedează pe Émilie.

Tabloul II. „Incașii din Peru". Într-un deșert vulcanic din Peru, ofițerul spaniol Don Carlos s-a îndrăgostit de tânăra incașă Phani. Gelos, incașul Huascar provoacă în timpul unei serbări erupția unui vulcan, dar el piere în flăcări, în timp ce Don Carlos, scăpat de dezastru, o eliberează pe tânăra fată.

Tabloul III. „Florile, serbare persană". Prințul indian Tacmas intră, într-o zi de sărbătoare, în grădina favoritului său, Ali. Este îndrăgostit de

Scanned with OKEN Scanner

sclava acestuia, Zaire, în timp ce Ali o iubește pe sclava lui Tacmas, Fatima. Până la sfârșit, cei doi vor face schimb de sclave.

Tabloul IV. „Sălbaticii". Într-o pădure din America, nu departe de coloniile franceze și spaniole, Adario, șeful sălbaticilor, învins, se pregătește să semneze armistițiul. Ofițerul francez și cel spaniol s-au îndrăgostit de Zima, dar aceasta îl preferă pe americanul Adario. În final, toți sărbătoresc pacea.

Diversitatea situațiilor și subiectele fanteziste fac din această lucrare un model al spectacolelor decorative de gen existente în Franța secolului al XVIII-lea.

Castor și Polux (Castor et Pollux)

Tragedie lirică în cinci acte cu Prolog. Libretul de Pierre-Joseph Gentil-Bernard. Premiera – Paris, Opéra, 24 octombrie 1737. Personajele: Castor (ten.), Polux, fratele lui (bar.), Minerva (sopr.), Hebe (sopr.), Venus (sopr.), Amor (ten.), Marte (bar.), Télaire, fiica Soarelui (sopr.), Phebé, prințesă a Spartei (contralto), Jupiter (b.), însoțitori, spartani, umbre și demoni. Acțiunea se desfășoară în lumea mitologiei antice.

Prolog. Se desfășoară în lumea zeilor.

Actul I. După Prolog, acțiunea începe în Sparta, unde poporul plânge moartea lui Castor. Polux sosește din bătălie aducând cadavrul celui care i-a ucis fratele. Polux încearcă s-o consoleze pe logodnica lui Castor, Télaire, declarându-i că o iubește. Fidelă amintirii celui drag, aceasta îl conjură pe Jupiter să-l readucă pe Castor din Infern.

Actul II. În templul lui Jupiter, Polux se frământă între iubirea pentru fratele său și sentimentele față de Télaire. La rugămințile ei, îl imploră pe Jupiter să i-l redea pe Castor. Inflexibil, zeul îl refuză, doar dacă Polux nu acceptă să-i ia locul lui Castor în Infern. Trimisă de Jupiter, Hebe încearcă zadarnic să-l abată pe Polux de la hotărârea sa de a-și salva fratele.

Actul III. Eroul a ajuns la poarta Infernului, păzită de flăcări și demoni, fără a asculta rugămintea celei care îl iubește, Phebé, de a se întoarce. Polux, ajutat de Marte, învinge demonii, în timp ce Phebé, care a înțeles că iubirea eroului se îndreaptă spre Télaire, își plânge propria disperare.

Actul IV. În lumea morților, Castor este înconjurat de Umbrele fericite. Polux îl regăsește și îl convinge să se reîntoarcă la cei vii. Înțelegându-i sacrificiul, Castor promite să revină după o zi, dar Umbrele fericite îi sfătuiesc pe cei doi frați să prefere compania lor.

Scanned with OKEN Scanner

Actul V. Regăsirea lui Castor și a Télairei o determină pe Phebé să aleagă Infernul. Nicio rugăminte a Télairei nu-l poate îndupleca pe Castor să-și calce jurământul față de fratele său. Impresionat de generozitatea caracterului său, Jupiter revine asupra hotărârii, proiectându-i pe eroii povestirii pe firmament, acolo unde amândoi vor străluci ca stele. Opera se încheie cu un balet care reunește zeii, stelele și planetele.

Argumentul acțiunii se bazează pe grandoarea sentimentelor celor doi frați, dintre care doar Polux era nemuritor, ca fiu al Ledei și al lui Jupiter. Muzica realizează întreg conflictul de caractere, urmărind în paralel interferențele dintre muritori și zei. Opera lui Rameau este unul dintre puținele titluri care și-au păstrat prezența pe afișele teatrelor europene din secolele al XIX-lea și al XX-lea.

Dardanus

Tragedie lirică cu Prolog și cinci acte. Libretul de Charles Antoine Le Cléro de la Bruère. Premiera – Paris, Opéra, 19 noiembrie 1739. Personajele: Amor, Gelozia, Venus – în Prolog; Iphise, fiica lui Teucros (regele Frigiei), Dardanus, Teucros, Antenor, magul Ismenor, soldați, popor – în Tragedie. Acțiunea se desfășoară în Frigia antică.

Prolog. Amor gonește Gelozia care tulbură plăcerile oamenilor. Dar, fără Gelozie, se strecoară plictiseala, iar Venus decide să o recheme pentru a trezi lumea din adormire.

Tragedia: Iphise, fiica lui Teucros, este îndrăgostită de Dardanus, cu toate că acesta este un dușman al țării sale. Fiica regelui fusese destinată prințului Antenor. Iphise, tulburată de neliniște, merge să-l întrebe pe magul Ismenor care va fi soarta ei. Dardanus, și el la rându-i îndrăgostit de Iphise, a obținut de la magician o baghetă care îi permite să ia orice înfățișare. Astfel, transformat în Ismenor, află de la Iphise despre sentimentele de dragoste pe care fata le nutrește față de Dardanus. Exaltat de adevărul celor spuse, apare în adevărata sa înfățișare. Iphise fuge speriată. Jupiter, pentru a-l pedepsi, stârnește asupra cetății frigice teroarea unui monstru marin. Antenor pleacă să se lupte cu monstrul și este salvat chiar de Dardanus, căruia, fără a-l cunoaște, îi dăruiește în semn de veșnică recunoștință propria sabie. Oracolul prezisese că Iphise va deveni soția învingătorului monstrului. Dardanus intră în cetate, primit de popor și de Antenor cu onoruri. Respectându-și promisiunea, Antenor renunță la Iphise în favoarea eroului Dardanus.

Scanned with OKEN Scanner

Prințesa de Navarra (La Princesse de Navarre)

Comedie-balet în trei acte. Libretul de François-Marie Arouet, zis Voltaire. Premiera – Versailles, Théâtre de la Grande Écurie, 23 februarie 1745. Personajele: Constance, prințesă de Navarra, Don Pedro, regele Castiliei, baronul Don Morillo, Alamir (Gaston de Foix), Sanchette (fiica baronului), curteni, soldați. Acțiunea se desfășoară în Castilia în secolul al XVII-lea.

Argument. Constance este ostatica crudului rege al Castiliei, Don Pedro. Ea reușește să evadeze, găsind azil, sub nume schimbat, la baronul Don Morillo, la curtea căruia se află și tânărul Alamir, care îi câștigă de îndată simpatia. Dar și acesta se află sub o identitate falsă, el fiind de fapt Gaston de Foix, descendentul unei familii care urăște prin tradiție familia de Navarra. Alamir se îndrăgostește de Constance, refuzând iubirea fiicei baronului, Sanchette. În timpul unei serbări, Alamir află că trimișii regelui Castiliei o cer înapoi pe Constance și hotărăște să o apere. Armata lui Don Pedro este învinsă de francezii conduși de Alamir. Simpatia Constancei pentru tânăr este totuși marcată de ideea că acesta are o origine prea modestă. În momentul în care Alamir, victorios, își dezvăluie adevărata identitate, Constance acceptă să se mărite cu el, dând uitării ura care despărțea cele două familii.

Platée

Comedie-balet, în trei acte cu Prolog. Libretul de Jacques Autreau și Joseph Le Valois d'Orville. Premiera – Castelul de la Versailles, 31 martie 1745. Personajele: Platée (contratenor, travesti), Jupiter (b.), Nebunia (sopr.), Kiteron (bar.), Junona (sopr.), Clarine (sopr.), Thalia (sopr.), Thespis (sopr.), Mercur (ten.), Momus (bar.), Amor (sopr.). Acțiunea se desfășoară în Grecia antică, la poalele Muntelui Kiteron.

Prolog. La o petrecere în cinstea lui Bacchus, Momus, Thalia și Thespis se înțeleg cu Amor să-și bată joc de prostia omenească, evocând istoria Platéei.

Actul I. Platée este o nimfă urâtă care domnește peste poporul broaștelor și cucilor. Urâțenia n-o împiedică să-i placă iubirea, visând la Kiteron, regele muntelui la poalele căruia se află mlaștina ei. Atrăgându-l, îi face declarații însoțite de orăcăieli de broască și cântec de cuci. Regele este salvat de către Mercur, mesager al lui Jupiter, prin care nimfa află de posibila iubire a marelui stăpân. De fapt, Jupiter vrea să se răzbune pe gelozia Junonei alegând-o pe Platée ca iubită.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Platée își așteaptă alesul care sosește pe un nor luminos. El i se înfățișează ca un măgăruș condus de un mic amoraș. Admirat astfel, Jupiter se transformă în cucuvea, iar Platée cântă frumusețile păsării în acompaniamentul supușilor ei. Sătul de atâta prostie, Jupiter își ia înfățișarea obișnuită, înconjurat de o ploaie de foc. Apare Nebunia, menită a organiza un divertisment fastuos în cinstea căsătoriei lui Jupiter cu Platée.

Actul III. Junona, păcălită de această comedie, se pregătește furioasă să urmărească desfășurarea nunții. Platée asistă la un întreg spectacol de dansuri destinate miresei de către nimfe, driade și satiri. În momentul începerii ceremoniei, Jupiter este mirat de absența Junonei. Dar în clipa pronunțării jurământului, ea apare, rămânând surprinsă de chipul miresei. Nemuritorii se întorc în lumea lor împăcați, iar Platée rămâne singură, de râsul celor care o înconjoară – Nebunia și un grup de țărani. Opera se încheie cu un balet final, al tuturor, în cinstea lui Bacchus.

Cu *Platée,* Rameau înzestrează muzica franceză cu un gen nou – cel al *comediei-balet,* predecesoarea directă a operei lirice comice, care va înflori în secolul al XIX-lea prin textul parodic și umorul bazat pe elemente de situație comică. Modalitățile tratării muzicale atrag îndeosebi atenția, compozitorul apelând la efecte onomatopeice și coruri pline de burlesc, ce evocă viitorul stil al lui Offenbach. Din această perspectivă, opera a cunoscut un succes important, deși primii soliști ai Academiei de Muzică din Paris au refuzat preluarea rolurilor. De-a lungul timpului, lucrarea a fost reluată, mai ales după 1900, contribuind la perpetuarea faimei lui Rameau, pusă la îndoială de contemporanii săi prin polemica partizanilor muzicii italiene.

MAURICE RAVEL

Pentru neîntrecutul creator de culori și ritmuri care a fost *Maurice Ravel* (7 martie 1875 – 28 decembrie 1937), socotit al doilea reprezentant de seamă al impresionismului francez, teatrul muzical nu a însemnat un domeniu predilect. Mai degrabă, în momentele în care s-a îndreptat spre muzica de scenă, Ravel a materializat din plin unele dintre ideile valorificate în muzica sa instrumentală, vocală, camerală sau simfonică, ceea ce justifică valoarea concertantă a acestor partituri. Totuși, dacă baletele sale sunt mai ales partituri simfonice, în cele două lucrări lirice se pot discerne elemente proprii teatrului, fie aparținând comediei – *L'Heure espagnole* –, fie povestirii feerico-lirice – *L'Enfant et les sortiléges* –, asigurându-le o viață scenică autentică.

Scanned with OKEN Scanner

Ora spaniolă (L'Heure espagnole)

Comedie muzicală într-un act. Libretul de Franc-Nohain după piesa cu același nume a scriitorului Maurice Étienne Legrand. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 19 mai 1911. Personajele: Torquemada, ceasornicar din Toledo (ten.), Conception, soția lui (sopr.), Gonzalve, poet (ten.), Ramiro, căruțaș (bar.), Don Inigo Gomez, bancher, primarul orașului (b.). Acțiunea se desfășoară la Toledo în secolul al XVIII-lea.

Act unic. Căruțașul Ramiro îi aduce lui Torquemada, la reparat, un ceas vechi, în timp ce Conception, soția lui, îi reamintește că joia trebuie să regleze ornicele orașului. Conception rămâne singură pentru o oră cu Ramiro, supărată, așteptându-și curtezanul, pe Gonzalve. Îl roagă pe Ramiro să-i transporte două mari orologii la etaj, pentru a profita de sosirea lui Gonzalve, care începe să recite versuri. Conception, văzând că Ramiro se întoarce, îl pune iar să mute orologii, ascunzându-l pe Gonzalve într-unul din ele tocmai în momentul în care intră un alt curtezan, bancherul Gomez. Ramiro umblă între timp cu orologiile și Conception îl ghidează. Gomez se ascunde și el într-un orologiu și Ramiro rămâne cu Conception, furioasă că Gonzalve continuă să recite versuri. Îl trimite sus cu cel de al doilea orologiu, gândind că acest căruțaș voinic i se potrivește mai bine. Când ora de inspecție a trecut, Torquemada îi găsește pe toți la el, iar Conception, spre justificare, îi prezintă drept clienți. Ramiro le vinde ceasuri surâzând, căci bănuiește adevărul. Când o anunță pe soția sa că nu mai poate avea ora exactă în magazin din lipsă de ceasuri, aceasta nu se arată supărată. Căruțașul va trece în fiecare zi prin fața casei și i-o va spune.

Cu rafinamentul și echilibrul ce-l caracterizează, conferind culorilor orchestrei un relief plin de originalitate (*Preludiul* este o pagină antologică) și găsind în direcția declamației vocale formule ce nu ignoră specificul spaniol, Ravel face din această farsă modestă o capodoperă reprezentativă pentru teatrul muzical francez din prima parte a secolului al XX-lea.

Copilul și vrăjitoriile (L'Enfant et les sortiléges)

Feerie lirică în două acte. Textul de Colette. Premiera – Monte-Carlo, Théâtre du Casino, 21 martie 1925. Personajele: Copilul (mez.), Mama (contralto), scaunul Louis XV (sopr.), fotoliul (b.), focul (sopr.), pisica (mez.), motanul, aritmetica, animalele pădurii, corul păstorilor, corul animalelor etc. Acțiunea se desfășoară într-o veche casă normandă.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Copilul a fost certat de Mamă pentru neascultare și lene. Rămas singur, el se răzbună pe toate obiectele din jur, dar acestea prind viață, reproșându-i purtarea. Ca prin vrajă, fotoliul dansează cu un scaun șchiop, orologiul plânge că s-a defectat, focul se stinge, personajele din poveștile cărților cu pagini rupte nu-și găsesc salvarea, problemele de matematică o iau razna, motanul urlă, pisica miaună...

Actul II. Toate animalele curții îi reproșează, de asemenea, câte ceva. Li se adaugă arborii scrijeliți, iar într-o horă vrăjită în îmbulzeală, un mic pui de veveriță este rănit. Copilul îl îngrijește, legându-i lăbuța. Toate ființele sunt uimite la vederea Copilului care poate fi și drăguț. Cu un elan general, ele îl conduc spre casa unde, în prag, se profilează silueta tandră și sigură a Mamei.

Lucrarea este unică în felul ei și nu respectă în niciun fel tradițiile operei. Cu un permanent balans între delicatețe și ironie, Ravel realizează, în suita fantezistă a scenetelor, o imagine atrăgătoare și nuanțată a universului copilăriei, utilizând cele mai fine resurse ale artei sale de magician al culorilor.

NIKOLAI RIMSKI-KORSAKOV

La sfârșitul epocii romantismului rus, personalitatea lui *N. Rimski-Korsakov* (18 martie 1844 – 21 iunie 1908) s-a dovedit nu numai necesară, ci și complexă ca semnificație. Adoptând o atitudine de teoretizare a principalelor aspecte privitoare la muzica rusă, Korsakov a sintetizat în scrieri și creații muzicale propriile concluzii, asumându-și rolul de șef de școală. Poate că nu toate compozițiile sale au farmecul spontaneității, însă valoarea lor profesională impune respectul, indiferent de genul abordat. În teatrul muzical rus, Korsakov s-a apropiat de basmul popular – *Snegurocika, Poveste despre Țarul Saltan, Zolotoi petușok* sau celebrul *Sadko* –, în aceeași măsură interesându-se de tematica istorică – *Fecioara din Pskov, Logodnica țarului, Skazania o nevidimom grade Kiteje i deve Fevronie* – sau de cea poetică – *Noapte de mai, Mozart și Salieri.* Totodată, Korsakov a contribuit la finisarea unor partituri neterminate, purtând semnătura lui Dargomajski, a lui Borodin sau Musorgski, impunându-le astfel în circuitul repertorial.

Sadko

Operă epică în șapte tablouri. Libretul de compozitor, în colaborare cu Vladimir I. Belski, după un vechi poem rus anonim. Premiera – Moscova, Teatr Solodovnikov, 7 ianuarie 1898. Personajele: Împăratul mărilor (b.),

Scanned with OKEN Scanner

Volhova, fiica lui (sopr.), Sadko (ten.), Liubava, soţia lui (mez.), Oaspetele indian (ten.), Oaspetele veneţian (bar.), Oaspetele variag (b.), Nejata, cântăreţ din Kiev (contralto), negustori, boieri, eroi de basm. Acţiunea se desfăşoară la Novgorod într-o epocă legendară.

Tabloul I. Sadko, sărman guslar, îşi bate joc de negustorii Novgorodului. Dacă ar avea banii lor, ar călători prin lume. Gonit de aceştia, Sadko se apropie de malul Lacului Ilmen.

Tabloul II. La cântul lui Sadko, au venit fiicele regelui apelor. Una dintre ele, Volhova, se îndrăgosteşte şi, la despărţire, îi promite în năvod trei peştişori de aur.

Tabloul III. Liubava este neliniştită de pariul pe care Sadko l-a făcut cu negustorii.

Tabloul IV. Negustorii au acceptat să-i dea toate bogăţiile dacă el pescuieşte trei peşti de aur; dacă nu, i se va tăia capul. Bineînţeles, Sadko câştigă şi devine cel mai bogat om. Acum îşi va realiza visul de a călători în lume.

Tabloul V. Câţiva ani mai târziu, Împăratul mărilor vrea să pedepsească orgoliul lui Sadko şi dezlănţuie o furtună, cerând o viaţă în schimbul liniştii. Sadko abandonează corabia, pentru a-şi salva oamenii, şi coboară cu gusla în adâncul mărilor.

Tabloul VI. La cântul lui Sadko, apele încep să danseze, declanşând un adevărat uragan. Sf. Nicolae din Moiank intervine şi ordonă Volhovei să se transforme în fluviu.

Tabloul VII. Sub zidurile Novgorodului, Sadko îşi ia adio de la Volhova şi cade într-un somn adânc. Se trezeşte cu Liubava lângă el, în timp ce fluviul Volhova curge, asigurând prosperitatea Novgorodului.

Ideea operei i-a aparţinut lui Musorgski, dar Rimski Korsakov a preluat misiunea de a o compune: mai întâi, ca poem simfonic, apoi, ca poem scenic. Opera oglindeşte trăsături caracteristice autorului muzicii – fantezie a culorilor, dragoste pentru cântecul popular rus, pentru natură şi, în special, pentru mare –, precum şi o înclinaţie romantică spre fantastic.

Poveste despre oraşul nevăzut Kitej (Skazania o nevidimom grade Kiteje i deve Fevronie)

Operă în patru acte, şase tablouri. Libretul de V.I. Belski după legende populare. Premiera – Sankt Petersburg, Mariinski Teatr, 20 februarie 1907. Personajele: fecioara Fevronia (sopr.), prinţul Vsevolod (ten.), Poiarok,

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

însoțitorul prințului (bar.), Grișa Kutierma, un bețiv (ten.), Bediai și Burundai, conducători tătari (b., b.), Iurii, tatăl prințului Vsevolod (b.), popor, soldați, tătari. Acțiunea se desfășoară în Rusia în Evul Mediu.

Actul I. Într-o pădure din împrejurimile orașului Kitej, Fevronia, sora unui tăietor de lemne, trăiește în singurătate, înconjurată doar de animalele sălbatice. Rănit într-o vânătoare, prințul Vsevolod este salvat de Fevronia, care îl îngrijește cu devotament. Prințul se îndrăgostește de fată și îi cere să se căsătorească cu el. Fevronia acceptă, ignorând rangul viitorului ei soț. Vsevolod pleacă, promițându-i că va trimite cortegiul nupțial să o conducă la Kitej.

Actul II. În „micul Kitej", aflat aproape de marele oraș, Fevronia și cortegiul nupțial sunt întâmpinați cu bucurie. Doar bețivul Grișa îi reamintește fetei originea ei sărmană. Fevronia îi răspunde cu modestie. În mijlocul sărbătorii năvălesc tătarii, care dau foc orășelului și ucid locuitorii. Numai Grișa și Fevronia scapă. Tătarii îl obligă pe Grișa să le arate drumul spre marele Kitej, în timp ce Fevronia, prizonieră, înalță o rugă fierbinte pentru salvarea orașului amenințat.

Actul III. *Tabloul 1.* Vestea teribilă a tulburat orașul. Vsevolod pleacă cu soldații să-l apere, iar tatăl său, Iurii, cheamă oamenii să se roage în marea catedrală a Sfintei Fecioare. Deodată, o ceață deasă învăluie totul. Doar dangătul clopotelor se mai aude pătrunzător. *Tabloul 2.* Interludiul descrie moartea lui Vsevolod și a ostașilor. Tătarii contemplă uimiți malurile lacului ce împrejmuia Kitejul, devenit acum invizibil. În timpul împărțirii prăzii, șefii tătarilor se ucid între ei. După lăsarea nopții, Grișa le arată cum, în apele lacului, se reflectă, luminat de lună, orașul nevăzut. Îngroziți, tătarii fug.

Actul IV. *Tabloul 1.* Liberi, Fevronia și Grișa s-au refugiat în pădure. Grișa dispare și Fevronia cade, fără putere. În jurul ei se ridică flori minunate. În delirul ei, Fevronia are impresia că-l revede pe Vsevolod, care a venit s-o conducă la altar. *Tabloul 2.* Orașul renaște, în plină lumină. Poporul, îmbrăcat în alb, întâmpină cortegiul nupțial. Fevronia și Vsevolod, uniți dincolo de moarte, se îmbrățișează.

Situată între basm și legendă, opera oferă un comentariu muzical impresionant prin măreția și ineditul culorilor timbrale și al sonorităților. După unii comentatori, această creație reprezintă culminația evoluției teatrului muzical romantic rus, aflat în pragul unei noi epoci.

Cocoșul de aur (Zolotoi petușok)

Operă în trei acte cu Prolog și Epilog. Libretul de V.I. Belski, inspirat de un basm de A.S. Pușkin. Premiera – Moscova, Solodovnikov Teatr, 7 octombrie 1909. Personajele: Astrologul (ten.), regele Dondon (b.), Guidon și Afron, fiii săi (ten., bar.), generalul Polkan (b.), Cocoșul de aur (sopr.), Prințesa Semaka (sopr.). Acțiunea se desfășoară într-un tărâm și un timp imaginar, propriu basmului.

Prolog. Astrologul anunță caracterul de fabulă al reprezentației.

Actul I. În palatul regelui Dondon, toți s-au reunit pentru a discuta amenințările unor năvăliri dușmane. Nimeni nu este în stare să propună o soluție satisfăcătoare. Sosește Astrologul, aducând un Cocoș de aur care are capacitatea de a preciza regelui orice pericol ce ar amenința țara. În schimbul promisiunii că-i va satisface prima dorință exprimată, regele primește pasărea Astrologului. Puțin după aceea, Cocoșul privește spre răsărit și emite un strigăt de alarmă. Pe rând, fiii regelui și, apoi, însuși regele pleacă să apere țara.

Actul II. Pe câmpia pustie, la amurg, regele și supușii care i-au mai rămas se văicăresc de înfrângerea suferită. Aghiotantul Polkan zărește un cort și ordonă să fie țintit. Deodată, din cort iese o preafrumoasă prințesă. Ea recunoaște că i-a ucis regelui fiii. Fascinat de frumusețea ei, Dondon îi cântă și îi dansează până ce prințesa acceptă să-i devină soție.

Actul III. În marea piață a capitalei, poporul îl întâmpină pe rege și pe noua lui logodnică. Intervine Astrologul, care i-o cere pentru el. Bineînțeles, regele refuză, ucigându-l cu o lovitură de sceptru. Atunci, Cocoșul de aur, în timp ce prințesa dispare și poporul plânge, îl omoară la rându-i pe Dondon cu lovituri de cioc în cap.

Epilog. Astrologul reapare pentru a liniști publicul în privința comediei, în care adevărați n-au fost decât el și... Prințesa.

Lucrarea este o strălucită demonstrație de măiestrie și umor, devenind un autentic model pentru Stravinski în tratarea basmului umoristic. Unele pagini și-au cucerit și celebritatea concertantă.

GIOACCHINO ROSSINI

De două secole istoria operei italiene este legată de strălucitorul nume al lui *Gioacchino Rossini* (29 februarie 1792 – 13 noiembrie 1868). El este simbolul revigorării structurale a teatrului liric italian care, după

Scanned with OKEN Scanner

o perioadă de decădere, își reocupă locul în planul principal al spectacolului muzical mondial. Rigoarea cântului, fantezia ritmurilor, verva melodicii îl caracterizează pe acest artist plin de inventivitate, capabil să dea viață unor extrem de variate tematici, de la comedie muzicală la melodramă lirică. Chiar dacă, în conformitate cu aserțiunea lui Stendhal (primul său biograf), „gloria operei *Il Barbiere di Siviglia* – principala sa capodoperă – coincide cu hotarele lumii civilizate", nu trebuie să apreciem mai puțin alte numeroase partituri ale maestrului italian, ce-și merită pe deplin prețuirea din partea publicului și interpreților. Din seria foarte mare de lucrări rossiniene, menționăm: *La Cambiale di matrimonio, L'equivoco stravagante, L'Inganno felice, Demetrio e Polibio, Ciro in Babilonia, La Pietra del paragone, La Scala di Seta, L'Occasione fa il ladro, Il Signor Bruschino, Tancredi, L'Italiana in Algeri, Aureliano in Palmira, Il Turco in Italia, Sigismondo, Elisabetta, regina d'Inghilterra, Otello, Armida, La Cenerentola, La Gazza ladra, Mosè in Egitto, La Donna del lago, Maometto II* sau, în versiune franceză, *Le Siège de Corinthe, Mathilde di Shabran, Semiramide, Il Viaggio a Reims, Il Cont d'Ory, Guillaume Tell.*

Contractul de căsătorie (La Cambiale di matrimonio)

Farsă comică într-un act. Libretul de Gaetano Rossi. Premiera – Veneția, Teatro San Moïse, 3 noiembrie 1810. Personajele: Tobias Mill (b. comic), Fanny (sopr.), Edoardo Milfort (ten.), Slook (b. comic), Norton (b.), Clarina (sopr.), servitori și comisionari. Acțiunea se desfășoară în Italia la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Act unic. Bătrânul negustor Tobias este bucuros că a încheiat o afacere cu prietenul său american, Slook, care, în schimbul unei mari sume de bani, dorește o soție tânără și frumoasă. Cea aleasă de negustor este chiar fiica lui Tobias, prilej de mai puțină bucurie din partea lui Fanny, care îl iubește în taină pe Edoardo. Slook este primit cu vădită animozitate de Fanny, dar răceala ei îl încurajează în dorința sa de a o cuceri. Americanul intuiește însă că iubirea dintre Fanny și Edoardo este un lucru serios și se decide să-i cedeze tânărului contractul, numindu-l și moștenitorul averii sale. Refuzul de a onora polița îi aduce pe cei doi vechi prieteni în situația de a se provoca la duel. Înainte de a se bate, Slook îi povestește despre cei doi tineri și, la argumentul moștenirii, Tobias consimte să renunțe la pretențiile sale, acceptând căsătoria. Vizitatorul pleacă, lăsând în urma sa o familie fericită.

Scanned with OKEN Scanner

Compusă cu câțiva ani înaintea *Bărbierului din Sevilla*, lucrarea anunță deja verva rossiniană, care alternează elementul comic cu cel de autentic lirism. Scriitura vocală nu este lipsită de dificultățile tipice belcantoului, iar unele pagini au fost aproape preluate în întregime în capodopera rossiniană citată anterior.

Signor Bruschino sau **Fiul din întâmplare** (Il Signor Bruschino)

Farsă giocosa într-un act. Libretul de G. Foppa după *Le Fils par Hassard* sau *Ruse et Folie*, de Chazet și Ourry. Premiera – Veneția, Teatro San Moïse, sfârșitul lunii ianuarie 1813. Versiunea franceză aranjată de J. Offenbach, Paris 1857. Personajele: Signor Bruschino tatăl (b.-bar.), Signor Gaudenzio, prietenul lui (b.), Florville (ten.), Sofia, pupila lui Signor Gaudenzio (sopr.), Bruschino fiul (ten.), Hangiul (bar.), polițistul (bar.), o servitoare (mez.). Acțiunea se desfășoară într-un mic orășel francez, la finalul secolului al XVIII-lea.

Act unic. Florville, care este îndrăgostit de Sofia, află că tutorele acesteia, Signor Gaudenzio, a destinat-o căsătoriei cu fiul prietenului său, Signor Bruschino. Doar că... el nu-și cunoaște viitorul ginere, un tânăr nesăbuit și cheltuitor. Hangiul la care a tras înaintea vizitei sale, tânărul Bruschino, vine să reclame datoriile făcute de oaspetele său. Florville îi promite că îl va informa pe Signor Gaudenzio, hotărând totodată să profite de împrejurare pentru a se prezenta, el însuși, drept viitorul ginere. Toate par să se aranjeze, dar sosește Signor Bruschino, care, nervos și indignat, refuză să-l recunoască în Florville pe fiul său, renegându-l public. În fața protestelor Sofiei și ale lui Gaudenzio, care a chemat și poliția să constate delictul, el cedează aparent, în așteptarea sosirii adevăratului său fiu. În final, încurcătura se sfârșește cu bine, iar Sofia se mărită cu Florville.

În scrierile sale despre Rossini, Stendhal apreciază că, prin această lucrare, compozitorul a șocat publicul epocii prin originalitatea utilizării orchestrei și modul de dezarticularizare vocalizată a textului, determinând eșecul premierei uneia dintre lucrările care au cunoscut ulterior succesul la Milano, Paris, Florența, New York, păstrându-se în repertoriu fără întrerupere.

Tancredi

Melodramă eroică în două acte. Libretul de Gaetano Rosi după piesa omonimă a lui Voltaire. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 6 februarie 1813. Personajele: Argirio, regele Siracuzei (ten.), Amenaide,

Scanned with OKEN Scanner

fiica sa (sopr.), Tancredi (alto), Orbazzano, duce de Sicilia (b.), Isaura, prietena Amenaidei (mez.), Roggiero, valetul lui Tancredi (sopr.), nobili, cavaleri, călăreți, popor, sarazini (cor). Acțiunea se desfășoară la Siracuza în anul 1005.

Actul I. Familiile rivale Argirio și Orbazzano serbează la Siracuza împăcarea, pecetluind unirea în fața sarazinilor și prințului lor, Solamir. Argirio îi promite lui Orbazzano mâna fiicei sale, Amenaide. Dar fata îl iubește pe Tancredi, condamnat de rege, cu care s-a logodit în taină mult timp în urmă. Tancredi revine clandestin la Siracuza. Între timp, Orbazzano interceptează o scrisoare a Amenaidei către Tancredi, crezând că este destinată lui Solamir. În timpul nunții, o acuză pe tânăra femeie de trădare și o aruncă în temniță.

Actul II. Amenaide a fost condamnată la spânzurătoare. Tancredi, aflat încă incognito, roagă Cerul să se facă dreptate și îi provoacă pe cavaleri la duel. Îl învinge pe Orbazzano și pleacă la luptă împotriva sarazinilor. În confruntare iese victorios și află de la Solamir, care este în pragul morții, că Amenaide este inocentă. Tancredi și Amenaide se unesc fericiți. (Într-o versiune ulterioară, Tancredi se întoarce de la luptă grav rănit, află de la Argirio că Amenaide este inocentă și moare în brațele ei).

Tancredi a fost primul mare succes al lui Rossini, iar aria eroului titular, *Di tanti palpiti*, a făcut epocă în opera romantică italiană de la începutul secolului XIX, fiind fredonată de Lord Byron, preluată de Paganini într-o *Temă cu variațiuni* și citată până și de Wagner în *Maeștrii cântăreți*.

Italianca în Alger (L'Italiana in Algeri)

Melodramma giocosa în două acte. Libretul de Angelo Anelli. Premiera – Veneția, Teatro San Benedetti, 22 mai 1813. Personajele: Mustafa, beyul din Alger (b.), Elvira, soția lui (sopr.), Zulma, sclavă, confidenta Elvirei (mez.), Haly, căpitan de corsari (b.), Lindoro, sclav italian, favoritul lui Mustafa (ten.), Isabella, italiancă (contralto), Taddeo, însoțitorul ei (b.), eunuci, femei din serai, corsari algerieni, sclavi, marinari. Acțiunea se desfășoară la sfârșitul secolului al XVIII-lea în Alger.

Actul I. *Tabloul 1.* Mustafa, plictisit de soția sa Elvira, vrea să o căsătorească cu favoritul său, Lindoro. Dar tânărul iubește o italiancă, Isabella. Iată că un nou vas italian este capturat de corsari. Printre prizonieri se află chiar Isabella și Taddeo, pe care ea îl va prezenta drept unchi. *Tabloul 2.* Isabella l-a fascinat pe Mustafa, care, la

Scanned with OKEN Scanner

rugămintea ei, îl eliberează pe Taddeo. Întâlnindu-i pe Lindoro și Elvira, isteața fată îl convinge pe Mustafa să-și păstreze soția și să i-l dăruiască pe Lindoro.

Actul II. *Tabloul 1.* Toți sunt uimiți ce blând a devenit Mustafa în fața Isabellei, care, la rândul ei, își pregătește fuga împreună cu Lindoro. Taddeo a fost numit locotenent al beyului. *Tabloul 2.* Mustafa a aranjat cu Taddeo ca, la semnalul unui strănut, să-l lase singur cu Isabella. Fata înțelege jocul și, în ciuda strănuturilor repetate, nimeni nu pleacă din jurul ei. *Tabloul 3.* Pregătind evadarea, Isabella îl îmbrobodește pe Mustafa anunțându-l că i se conferă titlul de „pappataci" (un fel de țânțar), meritat de cel care știe să mănânce, să bea, să doarmă și să tacă. Taddeo asistă neputincios la desfășurarea ceremoniei, dându-și seama că nu el este cel care va fugi cu Isabella. În zadar îl avertizează pe Mustafa. Acesta, ca un bun „pappataci", mănâncă, bea, doarme și tace. Când realizează adevărul, nu-i mai rămâne decât să țipe și să se reîntoarcă la soția sa, dispusă să-l ierte, în timp ce o corabie îi duce acasă pe Isabella și Lindoro.

Rossini a definit cu modestie această operă drept simplu amuzament. În realitate, lucrarea are calități majore, pe care publicul le-a semnalat prin imensul succes al premierei. Ca și *Bărbierul din Sevilla*, lucrarea a mai fost aleasă, pentru subiect, cinci ani mai devreme, și de un alt compozitor, Luigi Mosca. Muzica lui Rossini are o vivacitate surprinzătoare, numeroase pagini ale operei dezvăluind deja puterea sa de imaginare lirico-teatrală în genul comediei.

Turcul în Italia (Il Turco in Italia)

Dramma buffa în două acte (sau, în versiune modernă, trei). Libretul de Felice Romani. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 14 august 1814. Personajele: Selim, „turcul" (b.), Fiorilla, tânără napolitană (sopr.), Geronimo, soțul ei (b.), Narciso, îndrăgostit de Fiorilla (ten.), Zaida, turcoaică (mez.), Albazar, un turc (ten.), Prosdocimo, poet (bar.). Acțiunea se desfășoară la Neapole și în împrejurimi în secolul XVIII.

Actul I. *Tabloul 1.* Într-o șatră, la marginea orașului, trăiesc și doi turci, Albazar și Zaida, ce a fost îndrăgostită în Turcia de stăpânul ei, Selim, pe care l-a pierdut din cauza intrigilor unor rivale. Poetul caută, în mijlocul țiganilor, subiect pentru o comedie. Geronimo îi cere unei ghicitoare să-l sfătuiască asupra mijloacelor de a-și cumința soția, cocheta Fiorilla. Poetul o anunță pe Zaida că la Neapole sosește un pașă turc. *Tabloul 2.* În port, Fiorilla își povestește aventurile

Scanned with OKEN Scanner

sentimentale, plictisită de soț și de amant. Când îl vede pe Selim, tocmai sosit cu corabia din Turcia, îi atrage atenția asupra ei. Poetul crede că a găsit subiectul așteptat pentru comedia lui, dar comentariile sale, ascultate de soț și amant, riscă să-i aducă o pedeapsă corporală neașteptată. *Tabloul 3.* Fiorilla bea o cafea în compania lui Selim, teribil de îndrăgostit de ea. La sosirea soțului Geronimo și a amantului Narciso, Fiorilla reușește să-i împace pe cei trei bărbați, dându-și apoi o nouă întâlnire cu turcul.

Actul II. *Tabloul 1.* Geronimo regretă căsătoria cu o femeie prea tânără, iar sfaturile de a fi mai decis în relațiile cu ea dau greș de la prima replică, obligându-l să se simtă vinovat. *Tabloul 2.* Confuzie generală în șatra unde Selim o regăsește pe Zaida și este urmărit de Fiorilla, de Geronimo și Narciso. Poetul vede prăbușindu-se edificiul comediei sale.

Actul III. *Tabloul 1.* Poetul îl instigă pe Geronimo să provoace un scandal, vânzându-i-o lui Selim pe Fiorilla, de care, după șase ani de căsătorie, este cam sătul. La balul mascat, travestiți, fiecare va fugi cu cine dorește, spre bucuria intrigantului poet. *Tabloul 2.* La bal, comedia erorilor se rezolvă în favoarea proiectului, căci Fiorilla rămâne cu soțul, Selim pleacă în Turcia cu Zaida, Narciso caută ocazia pentru o altă aventură. Morala: „Să fim mulțumiți că trăim".

Elisabeta, regina Inghilterei (Elisabetta, regina d'Inghilterra)

Dramă în două acte. Libretul de Giovanni Schmidt după piesa lui C. Frederici, inspirată de *The Recess*, de Sophia Lee. Premiera – Neapole, Teatro San Carlo, 4 octombrie 1815. Personajele: Elisabeta I, regina Angliei (sopr.), Contele de Leicester, comandant al armatei (ten.), Matilda, în secret soția lui (sopr.), Ducele de Norfolk (ten.), Henry-Enrico, fratele Matildei (mez.), Fitzwilliam-Guglielmo, căpitanul gărzii regale (ten.), curteni, soldați, popor. Acțiunea se desfășoară la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Actul I. După *Uvertură* (reluată întocmai în *Bărbierul din Sevilla*), asistăm cum palatul regal sărbătorește victoria lui Leicester în Scoția, stârnind invidia lui Norfolk, care constată bunăvoința manifestată de regină (*Cavatina Rosinei* din *Bărbierul din Sevilla*) față de eroul zilei. Printre curteni, s-a strecurat, travestită în paj, soția lui Leicester, vară primară a Mariei Stuart, ceea ce reprezintă un mare risc. Ea îi mărturisește fratelui ei, Henry, tristețea de a ști că regina îi iubește soțul. Norfolk a aflat de această căsătorie, jurându-i lui Leicester să păstreze secretul. Dar îl va trăda de îndată în fața reginei, care, la rându-i, spera

Scanned with OKEN Scanner

să se mărite cu comandantul victorios. Ea îi ordonă lui Fitzwilliam să fie gata a aresta ostaticii scoțieni, printre care se află și Matilda, urmărindu-l totodată pe Leicester. Apoi, în fața refuzului acestuia de a se căsători cu ea, ordonă arestarea cuplului.

Actul II. *Tabloul 1.* Regina Elisabeta a chemat-o la ea pe Matilda pentru a-i cere să renunțe la Leicester în schimbul libertății (scenă considerată modelul lui Bellini pentru *Mira, o Norma*, din Actul al II-lea al operei sale). Leicester află conținutul scrisorii de renunțare și, citind-o, o rupe, spre furia suveranei care, între timp, bănuiește duplicitatea lui Norfolk. *Tabloul 2.* La Turnul Londrei, poporul deplânge soarta lui Leicester, condamnat la exil. Norfolk îi oferă ajutorul pentru a evada. Sosește regina pentru a-și lua adio de la cel iubit, întrevedere la care asistă, din umbră, Norfolk, dar și Matilda împreună cu Henry. Relatând trădarea lui Norfolk, Elisabeta, fiind atacată cu pumnalul de acesta, este apărată de Matilda, care se interpune între ei, salvând-o. Norfolk este condamnat la moarte, cei doi soți sunt iertați, iar poporul o aclamă pe regină pentru bunătatea ei.

Bărbierul din Sevilla (Il Barbiere di Siviglia)

Melodramă bufă în două acte. Libretul de Cesare Sterbini după comedia omonimă a lui Beaumarchais. Premiera – Roma, Teatro Argentina, 20 februarie 1816 (sub titlul *Almaviva ossia L'inutile precauzione*). Personajele: Contele Almaviva (ten.), Don Bartolo (b. buffo), Rosina (contralto sau sopr.), Figaro (bar.), Don Basilio (b.), Fiorello (ten.), Ambrogio (b.), Berta (sopr.), un ofițer (b.), un magistrat, un notar, polițiști, soldați, muzicieni. Acțiunea se desfășoară la Sevilla la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* În zorii zilei, Almaviva și un grup de muzicieni cântă o serenadă adresată Rosinei. De pe o stradă alăturată apare Figaro. El își laudă istețimea, oferindu-se să-l ajute pe Almaviva, care, pentru ocazie, se prezintă sub numele studentului Lindoro. *Tabloul 2.* Rosina dorește să-i transmită un bilet lui Lindoro și îi cere ajutorul lui Figaro. În conversația lui Bartolo cu Don Basilio, acesta îl învață cum să scape de Almaviva utilizând calomnia. În timp ce caută să afle ce a făcut Rosina, în casă intră Almaviva, deghizat în ofițer, și cere găzduire. Bartolo surprinde un schimb de bilețele și face scandal. Jandarmii sosesc, dar, la legitimarea contelui, se retrag, lăsându-i pe toți uimiți.

Actul II. *Tabloul 1.* Iată că Almaviva se reîntoarce travestit în maestru de muzică pentru a-l înlocui pe Basilio, bolnav. Ca să-i capete încrederea, îi dă un bilet din partea lui Almaviva. În timpul lecției, cei doi

Scanned with OKEN Scanner

îndrăgostiți, sub ochii lui Bartolo, își mărturisesc iubirea. Intrarea neașteptată a lui Don Basilio riscă să răstoarne toate planurile, înfuriindu-l pe Bartolo, care își dă seama că a fost păcălit. *Tabloul 2.* Bătrânelul a trimis după notar pentru a grăbi căsătoria cu pupila sa, convingând-o pe Rosina că Lindoro nu este decât un mijlocitor al lui Almaviva. O furtună începe și, la adăpostul ei, Figaro și contele vin să o ia pe Rosina. Ea refuză să-i urmeze, dar Almaviva o lămurește asupra identității sale. Basilio acceptă, contra unui „cadou", să le slujească drept martor, iar Bartolo, odată ce i-a trecut furia, acceptă situația, cu atât mai mult cu cât se va consola cu zestrea fetei.

Una dintre cele mai celebre capodopere ale teatrului liric, *Bărbierul din Sevilla* este un model de concizie și de logică muzicală și teatrală a cărei prospețime nu au umbrit-o aproape două secole de existență. Deși Rossini utilizează în partitură multe fragmente din operele precedente (inclusiv uvertura, care aparține operei *Aureliano in Palmira*), modul în care și-a construit arhitectonica impresionează prin organicitatea expresiei și coerența soluțiilor. Același subiect a fost utilizat anterior și de către Giovanni Paisiello, în 1782.

Otello sau **Maurul din Veneția**

Dramma per musica în trei acte. Libretul de Francesco Berio di Salsa după tragedia *Othello*, de Shakespeare. Premiera – Neapole, Teatro del Fondo, 4 decembrie 1816. Personajele: Otello, un maur în serviciul Veneției (ten.), Desdemona iubita și soția sa (sopr.), Elmiro, tatăl său, senator venețian (b.), Rodrigo, fiul dogelui, îndrăgostit respins de Desdemona (ten.), Iago, dușman secret al lui Otello (ten.), Emilia, confidenta Desdemonei (sopr.), Lucio, confident al lui Otello (ten.), Dogele (ten.), un gondolier (ten.), ofițeri, soldați, popor (cor). Acțiunea se desfășoară la Veneția, în mijlocul secolului al XV-lea.

Actul I. Otello revine la Veneția, triumfător în războiul cu turcii, sperând că va obține astfel mâna Desdemonei. Dar Rodrigo, Iago și Elmiro, tatăl Desdemonei, îl urăsc și îi doresc moartea. În scopul de a-i trezi gelozia, Elmiro interceptează o scrisoare și o buclă din părul Desdemonei, destinate de ea celui iubit. Această împrejurare tulbură ceremonia organizată de tatăl Desdemonei în vederea căsătoriei cu Rodrigo. După o absență îndelungată, îndoiala îl frământă pe maur și schimbă cu Desdemona cuvinte dușmănoase.

Actul II. Desdemona se consideră exclusiv soția lui Otello. În schimb, acesta este gelos, considerând că ea îl preferă pe Rodrigo. Iago

Scanned with OKEN Scanner

îi încredințează, în dorința de a întări suspiciunile, scrisoarea și bucla din părul Desdemonei. Înnebunit de furie, Otello îl provoacă la duel pe Rodrigo și îl învinge, în timp ce Elmiro își pedepsește fiica cu ura și disprețul său.

Actul III. Desdemona îi mărturisește Emiliei nefericirea sa, iar cântecul gondolierului, care se aude de departe, îi trezește presentimentul morții. Se dezlănțuie o furtună în timpul căreia Otello se strecoară în camera Desdemonei pentru a-i spune că Iago l-a ucis în duel pe Rodrigo. Cu disperare, ea înțelege astfel urzelile malefice ale lui Iago. Otello, crezând că deplânge această moarte, este cuprins de demonul geloziei și o ucide pe Desdemona. De-abia apoi vede adevărul intrigilor lui Iago și înțelege că Desdemona era nevinovată. Dar este prea târziu. Singura cale de eliberare din suferință este sinuciderea.

Rossini a conceput partitura conferind trei roluri importante pentru vocea de tenor – Otello, Iago și Rodrigo. Comentariile contemporanilor au comparat această decizie cu un autentic concurs de tenori în cadrul operei, rolurile fiind echivalente ca dificultate de execuție (implicit de alcătuire a distribuției). În Actul al III-lea, protagonista operei este Desdemona, căreia de abia atunci i se conferă unicul moment solistic important, superba *Arie a salciei*, în care ea citează celebra replică rostită de Francesca da Rimini în *Infernul* de Dante: „Nimic nu provoacă o tristețe mai mare decât să-ți amintești, în momente de nenorocire, timpurile fericite".

Cenușăreasa (La Cenerentola)

Melodramă bufă, în două acte. Libretul de Jacopo Feretti. Premiera – Roma, Teatro Valle, 25 ianuarie 1817. Personajele: Don Ramiro (ten.), Dandini (b.), Don Magnifico (b. buffo), Angelina, numită Cenușăreasa (mez.), Tisbe (mez.), Clorinda (sopr.), Alidoro (b.), curteni. Acțiunea se desfășoară într-o perioadă fantezistă, oglindind basmul lui Perrault.

Actul I. *Tabloul 1.* Angelina – numită și Cenușăreasa – locuiește în palatul lui Don Magnifico împreună cu surorile sale vitrege, Clorinda și Tisbe, fiind tratată ca o servitoare. Inima ei este bună, ca de altfel și faptele pe care le îndeplinește. Se anunță că prințul va organiza o serbare pentru a-și alege soția dintre invitate. Chiar el, travestit în hainele servitorului său, Dandini (iar acesta, îmbrăcat în prinț), sosește pentru a le pofti pe cele două fete la palat. O zărește pe Cenușăreasa și se îndrăgostește pe loc, dar tânăra rămâne acasă din cauza geloziei

Scanned with OKEN Scanner

surorilor ei. *Tabloul 2.* La palat, în plină serbare, își face apariția o frumoasă necunoscută. Este Cenușăreasa, îmbrăcată în rochia trimisă de Alidoro pe ascuns. Nimeni nu îndrăznește să-i releve asemănarea cu fata lui Don Magnifico.

Actul II. *Tabloul 1.* Cenușăreasa refuză curtea lui Dandini și îi spune că-l preferă pe servitorul său (de fapt prințul). Don Magnifico și fiicele sale pleacă destul de decepționați, deoarece tatăl a aflat adevărul despre identitatea lui Dandini. *Tabloul 2.* Cei trei o găsesc pe Cenușăreasă la treburile ei. Don Ramiro îi urmează și o cere în căsătorie. *Tabloul 3.* În sala tronului, Angelina și Don Ramiro primesc felicitările curții. Cenușăreasa, inimă nobilă, iartă surorilor sale toate ofensele pe care i le-au adus, hotărâtă să trăiască fericită alături de alesul ei.

Modul în care a creat personaje credibile, pline de farmec și prospețime conferă operei calități indiscutabile, ceea ce l-a făcut pe Rossini să suporte semieșecul premierei. De-a lungul timpului, opera s-a impus în marele repertoriu, iar aria finală a Angelinei se numără printre paginile antologice ale repertoriului italian belcantist destinat vocilor feminine grave.

Coțofana hoață (La Gazza ladra)

Melodramă în două (trei) acte. Libretul de Giovanni Gherardini. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 31 mai 1817. Personajele: Fabrizio Vingradito, fermier bogat (b.), Lucia, soția lui (mez.), Giannetto, fiul lor, soldat (ten.), Ninetta, servitoarea familiei Vingradito (sopr.), Fernando Villabella, tatăl Ninettei, soldat (bar.), Gottardo, primarul satului (b.), Pippo, tânăr țăran în serviciul lui Fabrizio (contralto), Isaac, negustor ambulant (ten.), Antonio, temnicer (ten.), Giorgio, servitorul primarului (b.), Ernesto, prietenul lui Fernando (b.), o coțofană, un husar, soldați, servitori. Acțiunea se desfășoară într-un sat mare, în apropierea Parisului.

Actul I. *Tabloul 1.* La ferma lui Fabrizio, toți așteaptă întoarcerea fiului său din armată. Lângă o colivie deschisă se află o coțofană care, la întrebarea asistenței cu cine se va căsători tânărul, anunță sentențioasă: „cu Pipo". Ideea că Ninetta, servitoarea fermei, este preferata fiului ei este de neconceput pentru Lucia, în timp ce tatăl o găsește agreabilă. Lucia este pusă pe harță, convinsă că fata este cauza dispariției unei furculițe de argint. Apare Ninetta, în timp ce părinții lui Giannetto sunt plecați în întâmpinarea lui. Odată reîntors acasă, acesta o privește îndrăgostit pe Ninetta. Sosește un om în care Ninetta îl va recunoaște pe tatăl ei, acum fugar pedepsit de legea marțială. Văzându-l pe

Scanned with OKEN Scanner

primar, tatăl pleacă, dar o roagă pe fiica lui să-i vândă unica avere pe care o mai are, o lingură de argint, aducându-i banii într-o ascunzătoare indicată de el. Primarul a primit un mesaj prin care i se ordonă să-l aresteze pe dezertor, însă Ninetta, citind misiva, schimbă numele. Toți se despart sperând fiecare la ceva mai bun. Primarul își declară dragostea, iar tatăl ei intervine, gonindu-l. Între timp, coțofana a mai furat pe ascuns o lingură de argint. *Tabloul 2.* Ninetta vinde unui negustor ambulant lingura de argint a tatălui. Apoi intră Fabrizio, care îi spune că acceptă unirea celor doi tineri. Deodată, Lucia năvălește reclamând lipsa unei linguri de argint la numărătoare. Primarul, răzbunător, face un proces verbal, iar la întrebarea privind hoțul, coțofana spune: „Ninetta!". Interogată cine este tatăl ei, primarul află că a fost păcălit. Din batista fetei cad câteva monede, despre care servitorul spune că provin de la negustorul ambulant. Ninetta este arestată.

Actul II. *Tabloul 1.* La închisoare, Giannetto caută să o convingă pe fată să se apere, dar ea refuză, invocând jurământul tăcerii și sperând în dreptatea divină. O vizitează de asemenea și Pippo, primind misiunea să ducă banii tatălui fetei și un inel lui Giannetto. *Tabloul 2.* Lucia se îndoiește de vinovăția Ninettei, iar tatăl fetei vine la stăpâna fermei să o dezvinovățească.

Actul III. *Tabloul 1.* La primărie s-a reunit tribunalul care o acuză pe Ninetta, condamnând-o la moarte. Nimeni nu o convinge să vorbească. Intră tatăl ei, autodenunțându-se și cerând eliberarea fetei. Este arestat, dar sentința rămâne aceeași. În timp ce tatăl este dus în celulă, Ninetta va fi condusă la locul execuției. *Tabloul 2.* Lucia regretă întorsătura evenimentelor. Pippo a pus banii în bătaia soarelui, iar coțofana a furat de îndată o piesă. Toți o urmăresc. În timp ce Ninetta urcă pe eșafod, Pippo revine, anunțând că a fost găsit hoțul: Coțofana! Tot ce dispăruse se afla în ascunzătoarea ei. Ninetta este eliberată. Acum poate să se mărite cu Giannetto. Refuză, pentru a aștepta soarta tatălui. La rândul său grațiat de rege, acesta unește mâinile celor doi îndrăgostiți.

Moise în Egipt (Mosè in Egitto)

Azione tragico-sacra în patru (sau trei) acte. Libretul de A.L. Tottola după *Osiride*, de Francesco Ringhieri, lucrare inspirată de *Vechiul Testament (Exodul)*. Premiera – Neapole, Teatro San Carlo, 5 martie 1818. Personajele: Moise, conducătorul evreilor (b.), Elieser-Aaron, fratele său (ten.), Faraonul Egiptului (bar.), Amenophis, fiul său (ten.), Ophide, ofițer

Scanned with OKEN Scanner

egiptean (ten.), Osiris, Marele Preot al zeiței Isis (b.), Maria, sora lui Moise (mez.), Anai, fiica Mariei (sopr.), Sinaide, soția Faraonului (sopr.), o voce misterioasă (b.), evrei, egipteni, preoți, gărzi, soldați, dansatoare. Acțiunea se desfășoară în Egipt în anul 1230 î.Hr.

Actul I. Aflați în Egipt, evreii își exprimă dorința de a fi eliberați din sclavie și de a se întoarce acasă. Moise le cere să înceteze plânsul, încrezându-se în hotărârea lui Dumnezeu. Elieser se află cu cererile lor la Faraon. El revine, însoțit de soră și de fiica ei, ca semn că Faraonul va aproba eliberarea evreilor. Moise simte că Dumnezeu îi ascultă, răsplătindu-le fidelitatea. O voce misterioasă se aude, arătând poporului că trebuie să urmeze Legea Dumnezeului lor. Toți jură că vor respecta Legea și Moise îi îndeamnă să se pregătească de întoarcerea în patrie. Rămasă singură, Anai, fiica Mariei, își mărturisește iubirea pentru Amenophis, care o conjură să rămână în Egipt, amenințând că altfel va cere tatălui său să-și retragă hotărârea de a-i elibera pe evrei. Maria și Elieser se roagă, în timp ce Anai mărturisește propriile îndoieli. Amenophis comunică schimbarea deciziei Faraonului, iar Moise previne Egiptul de pedeapsa divină. Amenințat de soldații lui Amenophis, Moise este salvat de Faraon și de soția acestuia. El confirmă că a revenit asupra hotărârii, iar Moise, ridicându-și toiagul către cer, provoacă o eclipsă de soare ce cufundă în întuneric întreaga țară.

Actul II. În palatul său, Faraonul, soția și fiul se plâng de întunericul ce a cuprins Egiptul. Moise este chemat și, în schimbul luminii, primește dreptul de a părăsi țara. Într-o rugăciune patetică, Moise imploră divinitatea să redea lumina. La semnul toiagului său, rugăciunea este îndeplinită. Evreii vor pleca, dar Amenophis, la gândul că o pierde pe Anai, hotărăște să-l ucidă pe Moise.

Actul III. În templul lui Isis, Marele Preot condiționează plecarea evreilor de omagiul adus de ei lui Isis. Furia lui Moise se traduce în noi dezastre care se abat asupra Egiptului. În fața amenințărilor, el ridică toiagul, și flacăra din templu se stinge. Faraonul decide că evreii vor fi goniți în lanțuri și nimiciți.

Actul IV. Pe malul Mării Roșii, evreii în lanțuri se opresc privind spre țara lor de dincolo de ape. Anai apare anunțând că Amenophis i-a cerut să-i fie soție, iar Moise o lasă să-și aleagă soarta. Față de opțiunea de a-și urma neamul, prințul îi anunță de atacul plănuit de Faraon împotriva evreilor. Moise, prins între imposibilitatea de a traversa Marea Roșie și amenințarea armatelor, îngenunchiază, intonând o impresionantă rugăciune către divinitate. Fugind din fața armatei, evreii pășesc

Scanned with OKEN Scanner

pe drumul ce se deschide în mijlocul valurilor care, apoi, vor acoperi oastea egipteană. Un cânt de laudă spre Dumnezeu încheie această scenă a miracolului salvării.

Moise este singura *operă seria* a compozitorului, care, în principiu, nu a părăsit niciodată afișul teatral, indiferent de versiunea aleasă. Rossini a realizat, un deceniu mai târziu, la cererea Op , din Paris, o versiune în limba franceză, intitulată *Moïse et Pharaon ou le Passage de la Mer Rouge*, libretul de Balocchi și E. de Jouy. Premiera – Paris, Opéra, 26 martie 1827 (schimbări de aproximativ o treime din muzică, precum și în ordinea actelor). Cu această versiune s-a deschis în 7 decembrie stagiunea 2003 la Teatro alla Scala din Milano. O a treia versiune, *Mosè*, adaptare după versiunile precedente de Calisto Bassi, a fost prezentată în concert la Roma în decembrie 1827.

Doamna lacului (La Donna del lago)

Melodramă în două acte. Libretul de A.L. Tottola după *The Lady of the Lake*, de Walther Scott. Premiera – Neapole, Teatro San Carlo, 24 septembrie 1819. Personajele: Ellen-Elena (sopr.), Hubert-James de Scoția (ten.), Roderick Dhu-Roderigo (ten.), Malcolm Groem (mez.), Archibald Douglas, conte de Angus (b.), Serano, scutierul lui Douglas (b.), Albina, confidenta Ellenei (mez.), membri ai clanului, vânători, paji, curteni. Acțiunea se desfășoară în Scoția în prima jumătate a secolului XVI.

Actul I. *Tabloul 1*. Ajungând cu o ambarcațiune la malul Lacului Katrine, Ellen, care trăiește în exil împreună cu tatăl ei, dușmanul regelui Scoției, își mărturisește iubirea pentru Malcolm, membru al clanului. Îl întâlnește pe Hubert, care s-a rătăcit, iar fata se oferă să-l călăuzească. *Tabloul 2*. Conducându-l acasă la Douglas, Ellen îi spune că este fiica celui proscris de rege. Hubert simte pentru ea o atracție deosebită, sperând într-o posibilă reciprocitate atunci când află că fata nu-l iubește pe Roderick, cel ales pentru căsătorie de tatăl ei. După ce pleacă toți, apare Malcolm, preocupat de asemenea de iubirea pentru Ellen. Se anunță sosirea lui Roderick, pe care Douglas îl așteaptă cu bucurie, în pofida sentimentelor fetei sale. El îi ordonă să fie ascultătoare, dar, odată rămași singuri, Ellen și Malcolm își împărtășesc cu emoție sentimentele. *Tabloul 3*. La poalele munților, odată cu întâlnirea dintre Douglas și Roderick, tatăl lui Ellen se întreabă care este cauza felului reținut în care se comportă fata lui. Sosind și ceilalți membri ai clanului, conduși de Malcolm, Douglas bănuie că acesta este cauza refuzului lui Ellen, mai ales că, la frazele pe care i le adresează

Scanned with OKEN Scanner

Roderick viitoarei sale soții, se simte că tânărul îndrăgostit ar dori să intervină. Sub amenințarea armatei regelui, aflată în preajmă, sentimentele de dragoste sunt înlocuite de elanul patriotic care domină finalul scenei.

Actul II. *Tabloul 1.* Într-o grotă de lângă lac, Hubert își rememorează puternica impresie făcută de Ellen asupra lui. Întâlnind-o, îi mărturisește ce simte, dar tânăra recunoaște că iubește pe un altul, oferindu-i doar prietenia. Hubert îi dă un inel pe care l-a primit, pare-se, de la rege, odată, când i-a salvat acestuia viața. Cine îl poartă este apărat, din partea suveranului, de orice pericol. Cei doi sunt descoperiți de Roderick, care, înconjurat de oamenii săi, îl provoacă la luptă pe Hubert. *Tabloul 2.* În sala palatului de la Stilrling, unde s-a născut în timpurile când Douglas era stăpânul locurilor, Ellen vine să ceară sprijinul regelui în favoarea tatălui ei, care este acum întemnițat. Amintiri triste o însoțesc și, cerând să-l vadă pe suveran, rămâne uimită când îl recunoaște pe Hubert. Cererea ei este îndeplinită de rege, care îl absolvă și pe proscrisul Malcolm. Bucuria generală este exprimată de Ellen prin cea mai celebră pagină a operei, de o dificultate vocală considerabilă: *Tanti affetti in tal momento* („... atâtea sentimente în aceeași clipă").

Semiramida (Semiramide)

Melodramă tragică în două acte. Libretul de Gaetano Rossi după *Semiramis*, de Voltaire. Premiera – Veneția, Teatro la Fenice, 3 februarie 1823. Personajele: Semiramida (sopr.), Arsace (mez.), Assur (b.), Idreno (ten.), Azema (sopr.), Oroe, Marele Mag (b.), Mitrane (ten.), umbra lui Ninus (b.), satrapi, magi, curteni, gărzi, sclavi, popor. Acțiunea se desfășoară în Babilon într-o epocă legendară.

Actul I. *Tabloul 1.* În templul lui Bel, ale cărui porți le deschide Marele Mag, Oroe, pătrund prințul Assur și satrapii săi, babilonieni, indieni cu regele lor Idreno și regina Semiramida urmată de prințesa Azema și comandantul Mitrane. Ei trebuie să aleagă un nou rege după asasinarea lui Ninus. Un fulger stinge focul sacru, semn că regicidul trebuie pedepsit. Relațiile între cei reuniți sunt complicate, căci Assur vrea tronul și pe prințesa Azema, iar Azema îl iubește pe Arsace, fiind, la rândul ei, iubită de Idreno. *Tabloul 2.* Semiramida îl întâlnește în grădinile suspendate pe comandantul Mitrane, care aduce răspunsul oracolului de la Memphis, anunțând pacea și o nouă căsătorie. Cum și ea îl iubește pe Arsace, interpretează profeția în interesul ei. Se va

Scanned with OKEN Scanner

mărita cu el, iar Azema va deveni soţia lui Idreno. *Tabloul 3.* În faţa mausoleului lui Ninus regina anunţă hotărârea ei, dar fulgerul întrerupe ceremonia pentru a doua oară. Mormântul lui Ninus se deschide, iar umbra lui teribilă apare prezicând că Arsace va deveni rege numai după ce va pedepsi crima.

Actul II. *Tabloul 1.* În taina unei intrări a palatului, Assur, complicele Semiramidei, evocă împreună cu ea împrejurările în care au comis fărădelegea. *Tabloul 2.* În interiorul mormântului lui Ninus, magul Oroe îi dezvăluie lui Arsace numele asasinilor şi faptul că el este fiul lui Ninus, pe care toţi îl crezuseră pierdut. *Tabloul 3.* Azema se află în sala tronului, plângându-şi soarta de a nu-l putea avea pe Arsace. Acesta sosește și, întâlnind-o pe Semiramida, o forţează să-şi recunoască fapta. Tânărul nu poate însă să o pedepsească, acum când ştie că îi este mamă. *Tabloul 4.* Assur, Arsace şi Semiramida se reîntâlnesc în mausoleul lui Ninus. În obscuritate, crezând că-l ucide pe Assur, Arsace o lovește cu pumnalul pe Semiramida. Dându-şi seama de eroarea comisă, vrea la rându-i să se sinucidă, dar este oprit de aclamaţiile poporului, care salută noul rege. Zeii s-au îmblânzit, Arsace va stăpâni în pace, iar Assur este condamnat să-şi ispăşească faptele.

Semiramida este ultima operă scrisă de compozitor pentru scenele italiene. Importanţa muzicală a acestei partituri a atras atenţia imediat prin vivacitatea desfăşurării şi monumentalitatea ansamblului. Elementul melodic domină opera prin linie şi spectaculozitatea dificultăţilor vocale. Între operele seria rossiniene, *Semiramida* se impune datorită dezvoltărilor de ansamblu şi a modului în care artistul a ştiut să recepţioneze sugestiile legendare ale textului voltairian inspirator.

Călătoria la Reims (Il Viaggio a Reims)

Cantată teatrală în 25 de scene. Libretul de Giuseppe Luigi Balocchi. Premiera – Paris, Théâtre des Italiens, 19 iunie 1825. Personajele: Corinna, celebră improvizatoare (sopr.), marchiza Melibea, văduvă poloneză (mez.), contesa de Folleville, pariziană (sopr.), doamna Cortese, proprietăreasa hanului „Crinul de aur" (sopr.), cavalerul Belfiore, ofiţer francez (ten.), contele de Libenskof, general rus (ten.), Lord Sidney, colonel englez (bar.), Don Profondo, literat, colecţionar maniac (b.), baronul de Trombonok, maior german (b.), Don Alvaro, amiral spaniol (b.), Don Prudenzio, medicul hotelului (bar.), călători, oaspeţi. Acţiunea se desfăşoară la hanul „Crinul de aur" de la Plombières cu ocazia sărbătorilor încoronării regelui Carol al X-lea al Franţei.

Scanned with OKEN Scanner

Scena 1. Administratoarea hotelului struneşte servitorii în aşteptarea oaspeţilor. *Scena 2.* Doctorul Don Prudenzio se interesează de calitatea mâncării. *Scena 3.* Doamna Cortese inspectează personalul. Ar vrea să meargă şi ea la Reims, dar soţul este plecat la Paris. *Scena 4.* Contesa de Folleville aşteaptă veşti privind sosirea bagajelor. *Scena 5* şi *Scena 6.* Vărul contesei o anunţă că s-au pierdut bagajele. Contesa leşină, doctorul este îngrijorat, dar baronul de Trombonok o readuce în simţiri. *Scena 7.* Contesa este fericită că a fost salvată măcar o pălărie. *Scena 8.* Baronul a strâns banii pentru călătorie de la vizitatori şi tocmeşte trăsurile. *Scena 9.* Sosesc Don Profondo, Don Alvaro cu marchiza Melibea, care se alătură grupului de călători. *Scenele 10* şi *11.* Libenskof este gelos pe Don Alvaro, provocându-l la duel. Cearta este întreruptă de cântecul Corinnei, care-i farmecă pe toţi, uitând de duel. *Scena 12.* Doamna Cortese bănuieşte că Sidney o iubeşte pe Corinna. Într-adevăr, aceasta cântă o arie de dragoste, acompaniată de un grup de sătence care au adus vase cu flori. *Scena 14.* Apare Corinna, care îi farmecă, din nou, pe toţi. *Scena 15.* Cavalerul Belfiore îi declară Corinnei dragoste, dar ea îl respinge scandalizată de modul prea direct în care îi vorbeşte. *Scena 16.* Don Profondo, care a strâns banii, descrie comportamentul fiecăruia în funcţie de moneda naţională. *Scena 17.* Contesa de Folleville, îndrăgostită de Belfiore, simte o gelozie crescândă faţă de Corinna. *Scenele 18* şi *19.* Trombonok aduce veşti proaste, căci, din cauza afluenţei de public, nu se mai găsesc trăsuri de închiriat. *Scena 20.* O scrisoare de la soţul doamnei Cortese îi informează că, după încoronare, regele pleacă imediat la Paris. Contesa de Folleville propune să se renunţe la călătoria la Reims, cu banii adunaţi organizându-se un mare banchet la hotel. *Scena 21.* Majordomul este însărcinat cu organizarea banchetului. *Scena 22.* Baronul de Trombonok îi împacă pe cei doi rivali, Libenskof şi Alvaro. *Scena 23.* Discuţie de gelozie între marchiza Melibea şi Libenskof, urmată de împăcare. *Scena 24.* Pregătirea mesei festive. *Scena 25.* În faţa oaspeţilor banchetului se prezintă actori şi balerini. Trombonok îi cere fiecăruia să cânte un cântec naţional. Doar Sidney nu ştie altceva decât imnul naţional englez. Corinna improvizează un poem în cinstea noului rege, la care se alătură treptat ceilalţi oaspeţi.

Formula inedită a acestei cantate scenice reuneşte motive din mai multe opere de Rossini. În special cinci scene au fost reluate în partitura *Contelui Ory*. Există şi o versiune ulterioară, *Andremo a Parigi* (Vom merge la Paris), reprezentată la Paris în 20 octombrie 1848. Lucrarea, în forma aproape

Scanned with OKEN Scanner

absurdă a subiectului, demonstrează evoluția compozitorului, care, cu experiența acumulată, reușește să creeze un spectacol de muzică cu toate caracteristicile operei, fără a mai găsi sprijin în narațiunea propriu-zisă. Este un exemplu premonitoriu al teatrului absurd ce se va afirma cu multe decenii mai târziu. Scriitura vocală și orchestrală impresionează prin fantezie, bogăție melodică și o extremă dificultate a tehnicii, de la momentele stilistice și până la ansambluri de soliști imaginând adevărate madrigale belcantiste. În mare parte datorită imposibilității de a reuni, într-o singură distribuție, atâtea celebrități extrem de costisitoare, opera a fost reluată după aproape un secol de la premieră, cunoscând adevăratul ei succes de-abia în stagiunile italiene recente.

Asediul Corintului (Le Siège de Corinthe)

Tragedie lirică în trei acte. Libretul de G. Luigi Balocchi și A. Soumet după tragedia *Anna Erizo*, de C. Della Valle. Premiera – Paris, Opéra, 9 octombrie 1826. Personajele: Mahomet al II-lea (b.), Clèomene (ten.), Nèocle (ten.), Pamira (sopr.), Ismène (mez.), Iero (b.), Adraste (ten.), turci, greci. Acțiunea se desfășoară în Corint, în timpul invadării Greciei de către turci, în secolul al XV-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* În palatul senatului din Corint, guvernatorul îi îndeamnă pe toți locuitorii să reziste până la capăt invadatorilor musulmani. În aceste împrejurări, tânărul ofițer Nèocle îi cere lui Clèomene mâna fiicei sale, Pamira. Tânăra însă refuză, mărturisind că este îndrăgostită de un simplu luptător dușman, Almansor. *Tabloul 2.* Conduși de Mahomet al II-lea, turcii năvălesc în marea piață a Corintului, alungându-i pe greci. Clèomene este prins și adus în fața învingătorului. Sosește și Pamira, care, surprinsă, îl recunoaște în Mahomet pe soldatul Almansor. Din dragoste pentru ea, Mahomet le oferă pacea corintienilor, care se retrag. Clèomene își blestemă fiica pentru iubirea vinovată nutrită față de dușmanul patriei.

Actul II. În pavilionul lui Mahomet, după victorie, Pamira s-a retras cu confidenta ei, Ismène. În timp ce ea se lasă convinsă să accepte căsătoria cu Mahomet, Nèocle, prizonier, aduce vestea revoltei corintienilor, ceea ce reînvie în Pamira frământarea alegerii între iubire și datorie. Din pavilion se văd flăcările incendiului și se aude vocea lui Clèomene, chemându-și fiica. Pamira aleargă spre ai săi în timp ce Mahomet, furios, ordonă distrugerea Corintului.

Actul III. În necropola Corintului rătăcesc Pamira și Nèocle, scăpați din măcel. Bătălia este definitiv pierdută și grecilor nu le mai rămâne decât opțiunea morții. La intervenția tânărului, Clèomene își

Scanned with OKEN Scanner

iartă fiica. Ea însăși se căiește pentru rătăcirea vinovată de o clipă și infidelitatea față de poporul grec, jurându-i credință lui Nèocle. Surprinși de Mahomet, care vrea s-o răpească pe Pamira, tânăra preferă să-și curme viața. Flăcări imense invadează Corintul distrus până-n temelii de răzbunătorul Mahomet.

Asediul Corintului este o versiune întregită (mai mult de un act) a operei *Maometto II*, compusă în Italia în 1820. Față de prima versiune, dorind să răspundă exigențelor publicului parizian, Rossini a subliniat mai ales aspectul teatral și dramatic al desfășurării operei. În același sens, se remarcă o creștere a ponderii tratării simfonice și o preferință pentru ansambluri cu soliști și cor în încheierea actelor, elemente ce vor deveni apoi caracteristice pentru multe lucrări romantice italiene (așa-numitul „Concertato"). Opera s-a bucurat, aproape o jumătate de secol, de o mare popularitate în fața publicului francez și italian, după care a intrat în penumbra lucrărilor uitate, fiind redescoperită de-abia în ultimele decenii ale secolului următor.

Contele Ory (Il Cont d'Ory)

Opéra-comique în două acte. Libretul de Eugène Scribe și C.G. Delestre-Poirson. Premiera – Paris, Opéra, 20 august 1828. Personajele: Raimbaud, prietenul contelui Ory (bar.), Alice, țărancă (sopr.), contele Ory, tânăr aristocrat libertin (ten.), Ragonde, însoțitoarea contesei Adèle (contralto), tutorele (b.), Isolier, pajul contelui Ory, văr cu contesa Adèle (mez.), un tânăr aristocrat, prieten cu contele (ten.), contesa Adèle (sopr.). Acțiunea se desfășoară în Tourraine, în epoca cruciadelor.

Actul I. *Tabloul 1.* Prietenul contelui Ory, Raimbaud, adună mai mulți țărani în jurul castelului contesei Adèle, anunțând sosirea unui pustnic și cerându-le să aducă ofrande. Însoțitoarea contesei, care deplânge absența fratelui ei, plecat în cruciadă, dorește de asemenea să se sfătuiască cu pustnicul. Îmbrăcat în haine monahale, contele Ory oferă tuturor sfaturi, însă mai ales femeilor frumoase. Ragonde îl invită la castel, unde toate doamnele nobile au hotărât să nu primească niciun bărbat până la reîntoarcerea fratelui contesei. În urma lui Ory sosește tutorele său, însoțit de pajul Isolier, care îl caută pretutindeni. Isolier este îndrăgostit de Adèle, și o mărturisește pustnicului. El încearcă să intre în castel deghizat în pelerin – idee care îi place și lui Ory. *Tabloul 2.* Adèle îi mărturisește pustnicului că a cuprins-o melancolia de când a luat hotărârea de a renunța la bărbați. Remediul, i se răspunde, este să se îndrăgostească, pentru aceasta fiind

Scanned with OKEN Scanner

absolvită de promisiunea făcută. Adèle se grăbește deci să răspundă avansurilor vărului ei, Isolier. Intrarea tutorelui, care dezvăluie farsa cu pustnicul, creează o atmosferă deosebit de agitată.

Actul II. În castel, contesa așteaptă întoarcerea anunțată a cruciaților, felicitându-se că a dejucat manevrele lui Ory. Izbucnește o furtună în mijlocul căreia cer adăpost la castel mai multe călugărițe, conduse de stareță (Ory travestit). Aceasta le mulțumește, informând-o pe contesă, spre indignarea ei, că Ory o iubește. Hrana și băutura îi consolează și îi înveselesc pe toți, contesa anunțând că le oferă și găzduire. Isolier sugerează că printre călugărițe ar putea să se fi strecurat și contele Ory. Într-adevăr, acesta, profitând de întuneric, se apropie și începe să-i facă curte... lui Isolier, care a promis să o apere pe Adèle, stându-i în preajmă. Cruciații se apropie, iar Ory este încă o dată demascat. Față de furia lui, Isolier îl amenință că îi va spune tutorelui tot ce a făcut, dar, apoi, iertându-l, îl ajută să fugă, puțin înainte de intrarea triumfală în castel a cruciaților.

Wilhelm Tell (Guillaume Tell)

Operă în patru acte. Libretul de Victor-Joseph Étienne de Jouy și Hippolyte Louis Florent Bis (traducerea italiană de C. Basi), inspirată din drama lui Fr. Schiller. Premiera – Paris, Opéra, 3 august 1829. Personajele: Wilhelm Tell (bar.), Arnold (ten.), Walter Farst (b.), Melchthal (b.), Jemmy (mez.), Hedwige (contralto), un pescar (ten.), Leuthold (b.), Gessler (b.), Mathilde (sopr.), Rodolphe (ten.), ofițeri, soldați, curteni, păstori, pescari, vânători, dansatori. Acțiunea se desfășoară în Alpii elvețieni, în timpul luptelor pentru independența confederației.

Actul I. Lângă casa sa, Wilhelm Tell se gândește la soarta țării sale, în timp ce soția și fiul sunt plecați. Sosesc mai mulți săteni, vorbind despre viitoarele nunți. Melchthal își ceartă fiul, pe Arnold, că nu renunță la iubirea sa pentru prințesa Mathilde, care este curtată de Gessler, guvernatorul regiunii. Când acesta apare, căutând un fugar, sătenii nu-l salută și-l ascund pe cel urmărit. Nemulțumit de rezultatul descinderii, Gessler ordonă să se dea foc caselor și îl ia pe Melchthal ca ostatic.

Actul II. Într-o vale, lângă Lacul Celor Patru Cantoane, Mathilde se întâlnește cu Arnold. Iubirea lor este împărtășită, iar prințesa îl sfătuiește să intre în suita guvernatorului pentru a cuceri dreptul de a o cere de soție. Tell îi aduce însă la cunoștință asasinarea tatălui său. Arnold jură răzbunare și se alătură patrioților.

Scanned with OKEN Scanner

Actul III. *Tabloul 1*. Într-un loc singuratic cei doi îndrăgostiți își jură credință eternă. *Tabloul 2*. În piața de lângă castelul său, guvernatorul ordonă tuturor sătenilor să-i salute pălăria, ridicată pe un portsteag. Recunoscându-i pe Tell și pe fiul său Jemmy, îi arestează, acuzându-i că au favorizat ascunderea fugarului. Tell este supus unei probe teribile: va trebui să străpungă cu săgeata un măr așezat pe capul fiului său. Încercarea reușește, dar Tell îi arată o a doua săgeată care, după spusa lui, era destinată guvernatorului în cazul în care ar fi greșit ținta. Tell este reținut, în timp ce Mathilde îl salvează pe Jemmy.

Actul IV. Conjurații s-au reunit în casa lui Arnold, iar Mathilde o consolează pe soția lui Tell, încredințându-i copilul. Jemmy dă semnalul revoltei, punând foc propriei sale case. Sosește vestea că guvernatorul a fugit cu un vas pe lac, îndreptându-se spre castelul Kusmac. Furtuna care izbucnește nu-l poate opri pe Tell să pornească cu o barcă în urmărirea tiranului, pe care îl ucide cu o săgeată. Castelul cade în mâinile conjuraților. Elveția este eliberată și norii furtunii se risipesc.

Opera a surprins spectatorii, deoarece Rossini deschide prin această lucrare un alt drum de creație, deosebit de ceea ce cunoștea publicul. Grandoarea lucrării impune prin romantismul evocator al muzicii, prin adresarea patetică și momentele lirice, prin preluarea unor motive folclorice elvețiene originale. Cu această ultimă importantă lucrare a sa, Rossini pregătește deja intrarea în scena de operă a compozitorilor romantici ce aparțin unei noi generații.

CAMILLE SAINT-SAËNS

Strălucit interpret al epocii romantice, ca pianist, *Camille Saint-Saëns* (9 octombrie 1835 – 16 decembrie 1921) s-a remarcat printr-o impunătoare creație componistică în majoritatea genurilor. În acest context, sub dubla influență a lui Liszt și Wagner, artistul a acordat o mare atenție și muzicii de teatru, pentru care a realizat – în afara celei mai cunoscute partituri, *Samson et Dalila* –, o considerabilă suită de lucrări, mai puțin amintite astăzi: *La Princesse Jaune, Le Timbre d'argent, Étienne Marcel, Henri VIII, Proserpine, Ascanio, Phryné, Les Barbares, Helène, L'Ancêtre, Dèjanire.*

Samson și Dalila (Samson et Dalila)
Operă în trei acte (patru tablouri). Libretul de Ferdinand Lemaire, inspirat de legendele biblice. Premiera – Weimar, Hoftheater, 2 decembrie 1877. Personajele: Dalila (mez.), Samson (ten.), Marele Preot al Dagonului (bar.),

Scanned with OKEN Scanner

Abimelech, satrap din Gaza (b.), un evreu bătrân (b.), un mesager filistin (ten.), doi filistini (ten., b.), evrei, filistini. Acțiunea se desfășoară în Gaza, Palestina, spre 1115 î.Hr.

Actul I. *Tabloul 1.* Conducătorul evreilor, Samson, îi încurajează să suporte oprimarea filistinilor, încrezându-se în dreptatea lui Dumnezeu, Cel care i-a ajutat să se elibereze din Egipt și să traverseze Marea Roșie. Satrapul din Gaza, Abimelech, îi batjocorește, mâniindu-l pe Samson, care, cu o forță de temut, îl ucide cu sabia. Marele Preot al filistinilor îi cheamă să-l răzbune pe satrap, dar o forță misterioasă le paralizează voința. *Tabloul 2.* Seara, Samson și oamenii săi au ocupat orașul. În timp ce sunt absorbiți de rugăciuni, apare Dalila, urmată de alte preotese ale lui Dagon. Ea îl invită pe Samson să o viziteze, dându-și seama de impresia puternică pe care i-a făcut-o.

Actul II. În timp ce amurgul se lasă peste Valea Soreck, preotul lui Dagon o convinge pe Dalila să-l seducă pe Samson pentru a afla taina forței sale. Odată sosit, Samson se comportă cu prudență, gândindu-se la răspunderea pe care o are față de poporul său. Apoi, cedează farmecelor Dalilei, care, aflând taina, îi taie pletele în timp ce este adormit. Filistinii arestează un om fără apărare.

Actul III. *Tabloul 1.* În închisoare, Samson, orb, este legat de o roată pe care trebuie să o împingă mereu. Poporul deplânge trădarea lui de dragul unei femei, iar Samson imploră iertarea Cerului. *Tabloul 2.* În templul filistinilor, Dalila îl invită să împartă cu ea orgia, reamintindu-i că și-a pierdut puterea din cauza farmecului ei. În mijlocul huiduielilor, Samson este târât la altar să se închine zeului păgân. Cu toată credința sa, el Îl imploră pe Dumnezeu să-i redea pentru o clipă forțele. Ridicându-se, dărâmă coloanele templului, care se prăbușește, ucigându-i pe toți.

Opera lui Saint-Saëns își păstrează încă locul în marele repertoriu datorită frumuseții sale limpezi și echilibrate, deși inspirația și originalitatea nu îi sunt caracteristice.

ALESSANDRO SCARLATTI

Considerat corifeul școlii napolitane de operă barocă, *Alessandro Scarlatti* (2 mai 1660 – 22 octombrie 1725) are meritul, astăzi aproape uitat, de a fi determinat configurarea spectacolului liric în direcția serioasă (*opera seria*). Dintre cele aproape 70 de lucrări ce s-au putut identifica în acest domeniu, foarte puține mai sunt prezente în marele

Scanned with OKEN Scanner

repertoriu, mai mult fragmentar – *Gli Equivoci nel sembiante*, *Il Mitridate Eupatore*, *Il Trionfo della Liberta*, *La Rosaura*, *Laodicea e Berenice*, *Arminio*, *Il Tigrane*. Un merit deosebit al muzicianului este cel de a fi stabilit forma clară a ariei solistice *da capo*, pe care o propulsează drept moment melodic principal al operei, precum și de a promova tipul de *uvertură italiană* (o mișcare lentă, încadrată de două mișcări rapide).

Mitridate Eupatore (Il Mitridate Eupatore)

Tragedie în trei acte. Libretul de Girolamo Frigimelica Roberti. Premiera – Veneția, Teatro San Giovanni Crisostomo, în timpul carnavalului din 1707. Personajele: Laodice (sopr.), Stratonice (mez.), Issicratea (mez.), Mitridate Eupatore (ten.), Pharnace (bar.), Pelopidas (ten.), Nicomede (ten.), miniștri, preoți, popor. Acțiunea se desfășoară în anul 150 î.Hr. în cetatea Sinope.

Actul I. Mitridate Evergete a fost asasinat de către soția sa, Stratonice, și iubitul ei, Pharnace. Copiii săi, Laodice și Eupatore, au fost îndepărtați. Fata s-a căsătorit cu păstorul Nicomede, iar Eupatore s-a refugiat la regele Egiptului, Ptholomeu. Câțiva ani mai târziu se proiectează o alianță a patriei lui Mitridate, Pont, cu Egiptul. Laodice, cu gândul de a-și răzbuna tatăl, se reîntoarce la curte. Sosesc ambasadorii egipteni, care sunt reprezentați de Eupatore și soția sa, Issicratea. Fără să-l recunoască, regina cere vești despre Eupatore, iar Pharnace dorește moartea urmașilor celui ucis. Întâlnindu-i, Laodice le promite sprijinul ei.

Actul II. În curtea templului, la instigarea lui Pharnace, poporul cere capul lui Eupatore. Stratonice îi incită cu furie, iar Eupatore, prefăcându-se convins, promite că va aduce capul moștenitorului tronului.

Actul III. Aflând de la Nicomede că ambasadorul a promis capul lui Eupatore, Laodice se decide să acționeze. Sosește Eupatore cu urna în care se află presupusul cap al moștenitorului. Cei doi frați se recunosc și, la amenințarea lui Pharnace, îl ucid. Issicratea se interpune în clipa în care Stratonice vrea să-l lovească pe Eupatore și este ucisă. Revenind la tron, Mitridate Eupatore aduce pacea și celebrează răzbunarea morții tatălui său. Regatul își regăsește liniștea.

Apreciată drept o lucrare caracteristică pentru opera seria napolitană, model care va ajunge până la Mozart, *Mitridate Eupatore* a fost mult timp considerată pierdută. Partitura a fost retranscrisă după fragmente solistice și instrumentale, parvenindu-ne în versiunea lui Giuseppe Piccioli.

Scanned with OKEN Scanner

ALFRED GARRIIEVITCH SCHNITTKE

Ilustrul muzician, născut în Rusia într-o familie de origine germană, și-a început studiile la Viena, unde tatăl său era jurnalist. *Alfred Garriievitch Schnittke* (24 noiembrie 1934 – 3 august 1998) se stabilește apoi în Uniunea Sovietică, țara sa natală. Aici își completează pregătirea artistică, la Conservatorul din Moscova, ca dirijor de cor și pianist, fiind marcat de Stravinski și Sostakovici. Activitatea sa, de muzician independent, este recunoscută ca valoare mai ales dincolo de hotarele țării de origine, Schnittke stabilindu-se în 1985 la Hamburg, unde va preda compoziția la Academia de Muzică. În afară de muzică de film, balete, muzică pentru orchestră și cameralã a scris pentru teatru *Jizn idiota*, *Gesualdo* și *Historia von Dr. Johann Fausten*.

Viața cu un idiot (Jizn idiota)

Operă cu Prolog, două acte, patru tablouri. Libretul de Viktor Jerofeiev. Premiera – Amsterdam, De Nederlandse Opera, 13 aprilie 1992. Personajele: Je, scriitor (bar.), soția sa (sopr.), Vova, un idiot (ten.), un paznic (b.), un tânăr nebun (ten.), Marcel Proust (bar.), prieteni, nebuni, homosexuali, voci (cor). Acțiunea se desfășoară în Rusia, într-o epocă nedefinită.

Prolog. Actul I. *Tabloul 1.* Scriitorului îi lipsește sentimentul milei, delict pedepsit prin obligația de a adăposti un nebun, pe care are totuși dreptul de a-l alege. El optează pentru un nebun religios, iar prietenii îl felicită că acceptă o pedeapsă atât de ușoară. *Tabloul 2.* În azilul unde s-a dus să-și aleagă nebunul, scriitorul află că roșcatul Vova este un ins docil și absolut inofensiv. Cu o sticlă de vin dată gardianului, reușește să accelereze formalitățile pentru a-l lua imediat pe Vova acasă la el. Mijloacele de relaționare se reduc la un „Eche", rostit de nebun expresiv și bogat în nuanțe. Soția scriitorului privește fără prea mult entuziasm ființa care i-a fost adusă.

Actul II. *Tabloul 1.* Comunicarea cu nebunul se dovedește la început dificilă, căci al său „Eche" nu oferă nicio lămurire privitoare la personalitatea sau viața sa. Iar calmul nu este decât de scurtă durată. Într-o zi, personajul deschide frigiderul și aruncă afară mâncarea, apoi, cu aceeași furie devastatoare, se repede la cărțile din bibliotecă și le aruncă, rupând ediția Proust preferată a soției scriitorului. Dar totul merge din rău în mai rău. Când gazdele intervin, nebunul își face nevoile pe covor, murdărește pereții, distruge mobila și telefonul. În fine, îl scoate pe scriitor cu forța din cameră pentru a-i viola soția, care

Scanned with OKEN Scanner

este total depășită de aceste agresiuni. *Tabloul 2.* Argumente logice nu îngăduie ca situația să fie stăpânită. Scriitorul înlocuiește ediția Proust distrusă cu una nouă și-i cumpără lui Vova haine noi. Ca răsplată, acesta îi oferă un buchet de violete și participă la treburile gospodărești. Această nouă fericire se termină brusc cu avortul soției, pierzând copilul așteptat de Vova cu bucurie. Se desparte de ea și are, cu riscul de a o șoca, o relație sexuală cu scriitorul. În aceste condiții, cei doi bărbați neglijează și maltratează femeia, împărțindu-și aceeași cameră de dormit. Femeia îi cere lui Vova să aleagă între ea și soțul ei. Nebunul apucă foarfeca de grădină și o decapitează, după care dispare. Întâmplarea aceasta întrece orice limită. Scriitorul se reîntoarce la azil, de data aceasta el însuși cu înfățișarea unui nou idiot. Gardianul îl salută ca și cum ar fi o veche cunoștință.

Opera a fost comandată de Mstislav Rostropovitch și Fundația Eduard von Beinum pentru teatrul din Amsterdam. Din cauza sănătății precare, compozitorul a fost ajutat în redactarea versiunii de pian de către compozitorii Wolfgang Niklaus și Andrei, fiul său. Gradația ritmică și diastematică de mare subtilitate și spectaculozitatea condusă spre apogeu conferă atractivitate lucrării, care, depășind absurdul, a fost primită cu succes la premieră și reluată imediat la Viena, Moscova și Wuppertal.

Gesualdo

Operă în șase scene scurte, cu Prolog și Epilog. Libretul de Richard Bletschacher. Premiera – Viena, Staatsoper, 26 mai 1995. Personajele: Don Carlo Gesualdo, prinț de Venosa (bar.), Donna Maria, soția sa (mez.), Don Fabrizio Caraffa, prinț de Adria (ten.), Cardinalul Alfonso Gesualdo (b.), Don Giulio Gesualdo (bar.), Donna Sveva d'Avalos, mama Mariei (alto), Marchiza de Vico (sopr.), Don Garzia de Toledo, viceregele Neapolelui (ten.), Contele de Ruo, bunicul lui Fabrizio (bar.), Silvana, camerista Mariei (sopr.), slujitori, vânători, preoți. Acțiunea se desfășoară în Regatul Neapole între 1586 și 1590.

Prolog. Se cântă Madrigale ale compozitorului Gesualdo.

Argument. În anul 1586, Don Carlo Gesualdo, prinț de Venosa, se căsătorește cu o rudă apropiată, verișoara Maria d'Avalos, fiica unui general din Invincibila Armada Spaniolă, a cărei frumusețe este strălucitoare. Deși foarte tânără, Maria era deja de două ori văduvă. Scurta durată a căsătoriei celor doi este curmată de relația de dragoste a Mariei cu Fabrizio Caraffa, urmată apoi de momentul în care prințul își surprinde soția în brațele tânărului nobil de Adria. Convins că onoarea

Scanned with OKEN Scanner

se poate apăra doar prin sânge, Gesualdo se simte obligat să-i omoare pe cei doi amanți. Nefiind sigur că îi revine lui paternitatea, la această dublă crimă se adaugă și uciderea copilului rezultat din căsătoria sa cu Maria.

Epilog. Se cântă Madrigale ale compozitorului Gesualdo.

Tragedia se pierde în timp, după ce a marcat epoca prin cruzimea ei. Retras din castelul său, prințul se supune la penitența grea, hotărâtă de regele Spaniei, construind, totodată, o catedrală pentru ispășirea vinei sale. Zbuciumul sufletului se va topi însă în muzica pe care o creează, mărturie impresionantă a chinurilor vieții. Prin citatele muzicale la care apelează, Schnittke este primul compozitor care readuce în atenția publicului măiestria și originalitatea marelui compozitor renascentist.

Istoria doctorului Johann Faust (Historia von Dr. Johann Fausten)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor și Jörgen Köchel după o poveste populară editată în 1587. Premiera – Hamburg, Opera, 22 iunie 1995. Personajele: dr. Johann Fausten (bar.), Povestitorul (ten.), Mephostophiles (contratenor), Spiritul în serviciul lui Faust (contratenor), Mareșalul (contratenor), Mephostophila (mez.), Fumoasa Elena (mez.), Bătrânul sfânt (ten.). Acțiunea se desfășoară în Germania secolului al XVI-lea.

Actul I. Savantul Johann Faust caută adevărurile vieții, ceea ce îl apropie de ocultism, vrăjitorie și de diavol, pe care îl invocă. Trimis de Lucifer, Mephostophiles îi promite îndeplinirea tuturor dorințelor în schimbul sufletului, după moarte, iar Faust acceptă, semnând cu sânge contractul.

Actul II. Aventura lui Faust începe cu belșugul vieții și împlinirea oricărei dorințe, în afara dragostei adevărate, satisfacțiile oferite fiind legate doar de plăceri, de cunoașterea lumii, a întregului Univers. Accesul spre puritate, spre Paradis îi este interzis, ceea ce îl determină să se gândească la o posibilă rupere a relațiilor cu Mephostophiles. Acesta, împreună cu dublura sa feminină, Mephostophila, se amuză urmărindu-i frământările. Îndemnul spre căință al unui bătrân sfânt, pe care Faust îl întâlnește, i-ar putea veni în ajutor. Temându-se că pactul nu va fi respectat, Mephostophiles îl silește pe Faust să-și reînnoiască semnătura. Cu forțele de care dispune, savantul își uimește studenții, arătându-le-o, prin ocultism, pe frumoasa Elena.

Actul III. Scurgerea timpului îl apropie pe Faust de scadență, iar Mephostophiles îl așteaptă nerăbdător. Faust le mărturisește studenților

Scanned with OKEN Scanner

săi, la o masă de despărțire, păcatele, invocând iertarea lor. La sfatul tinerilor, Faust se simte îndemnat să se roage pentru pacea sufletului, abandonând trupul. Cu vorbe înșelătoare, Mephostophiles îl ia, noaptea, sub dominația sa. Sfârtecat, trupul lui Faust intră în moarte, în timp ce, cu o ultimă suflare, sufletul murmură îndemnul de a scăpa de puterea diavolului prin puterea credinței.

ARNOLD SCHÖNBERG

La sfârșitul epocii romantice, *Arnold Schönberg* (13 septembrie 1874 – 13 iulie 1951) marchează un moment aparte prin înnoirile revoluționare în domeniul limbajului muzical. El se îndreaptă spre noi direcții ale exprimării sonore, ale individualizării celor 12 semitonuri, ale dodecafonismului, reprezentând concluzia de maturitate a căutărilor sale componistice. În mare măsură, creația sa de operă reflectă totodată o evidentă orientare spre curentul expresionist. După monodrama *Erwartung*, compozitorul sondează lumea comediei muzicale cu *Von Heute auf Morgen*, îndreptându-se spre tematica dramatică cu *Die glückliche Hand* și, mai ales, cu *Moses und Aaron* (operă neterminată).

Așteptarea (Erwartung)

Monodramă în patru scene. Libretul de Marie Pappenheim. Premiera – Praga, Neues Deutches Theater, 6 iunie 1924. Personajele: o femeie singură. Acțiunea se desfășoară într-o pădure, la lumina lunii.

Scena 1. La marginea unei păduri, o femeie vine la întâlnirea cu amantul ei. În atmosfera imobilă a nopții luminate de lună ea simte parcă pulsând o amenințare insesizabilă. Își înfrânge teama și intră în pădure. *Scena 2.* Femeia înaintează pe un drumeag mărginit de copaci. Strigăte misterioase, atingeri incerte parcă vor să o rețină. În spaima ei, începe să fugă și se împiedică de ceva ce îi dă impresia că este un trup fără viață. De fapt, s-a lovit de un trunchi doborât. *Scena 3.* Femeia ajunge într-un luminiș cu vegetație înaltă și ciuperci galbene, gigantice. Revenindu-și puțin, ascultă și are impresia că-și aude amantul care o cheamă, ceea ce o face deja să regrete scurtimea acestei nopți. Dar starea de teamă o cuprinde din nou, i se pare că sute de mâini o apucă, că sute de ochi o privesc. *Scena 4.* Drumul se luminează de razele lunii. Se află în apropierea casei unde locuiește rivala sa. Obosită, zgâriată de crengi, femeia vrea să se odihnească o clipă, se apropie de copaci și se

Scanned with OKEN Scanner

loveşte de corpul însângerat al iubitului ei. Nu-i vine să creadă în această viziune de coşmar. Apoi, cuprinsă de delir, îl acoperă cu sărutări, îi reproşează că a trădat-o şi se lasă învăluită de amintiri incoerente, de nedescris. Zorii zilei îi vor despărţi pe cei doi amanţi, de astă dată pentru totdeauna.

Impresionat de textul oferit de poeta Maria Pappenheim, Schönberg a scris această primă operă a sa într-o adevărată transă. Critica a considerat-o drept suma concentrată a valorilor postwagneriene, aproape un eseu critic realizat prin sunete şi cuvinte, care, datorită viziunii sale creatoare, nu are nevoie de nicio explicaţie raţională. Muzica, aparţinând perioadei atonale a compozitorului, se desfăşoară într-un flux continuu, cu explozii sonore, soluţii instantanee care se succed fără continuitate sau dezvoltare, asemenea radiografiei unei traume psihice.

Mâna fericită (Die glückliche Hand)

Dramă cu muzică în patru tablouri. Libretul de compozitor. Premiera – Viena, Volksoper, 14 octombrie 1924. Personajele: Bărbatul (bar.), Femeia (rol mimat), Domnul (rol mimat), Corul (şase femei, şase bărbaţi), muncitori. Acţiunea se desfăşoară într-un spaţiu simbolic.

Tabloul I. Un monstru fantastic îşi tine colţii înfipţi în ceafa Bărbatului. Corul imploră Bărbatul să se încreadă în realitate, nu în vise, să renunţe la inaccesibil şi să se teamă de chemarea simţurilor. Monstrul dispare în întuneric.

Tabloul II. Sub razele soarelui, Bărbatul şi Femeia se iubesc. Bărbatul îi mângâie braţele pentru a-şi exprima fericirea. Deodată, apare Domnul. Femeia îl urmează, abandonându-şi Bărbatul care, fără să observe aceasta, îi strigă: „Tu îmi aparţii pentru totdeauna!".

Tabloul III. Bărbatul, cu o sabie în mână, urcă nişte stânci care umbresc două peşteri. Într-una din ele muncesc nişte lucrători. Fără să-i privească, el despică ţărâna şi scoate o diademă împodobită cu pietre preţioase, pe care le-o aruncă muncitorilor. În cealaltă peşteră, Femeia îl imploră pe Domn să-i înapoieze singurul fragment rupt din rochia ei. Când Domnul pleacă, Bărbatul încearcă să o recucerească, dar ea fuge, răsturnând asupra lui stâncile care primesc forma monstrului.

Tabloul IV. Bărbatul este din nou prizonierul monstrului (angoasa), în timp ce corul cântă nesfârşita sa căutare chinuitoare.

Lucrare importantă a muzicianului, considerată de Theodor Adorno capodopera sa teatrală, opera se prezintă ca o alegorie complicată a izolării artistului în societatea industrializată. Utilizarea combinată a

Scanned with OKEN Scanner

Sprechgesang-ului și a cântului produce un efect original care se completează cu raporturile între durate, intensități și amploarea sonoră. Ca autor al textului, muzicii și regiei, Schönberg a insistat, după modelele lui Kandinsky, asupra semnificației și importanței culorilor în relația cu muzica. *Mâna fericită* este un model a ceea ce a însemnat teatrul muzical expresionist în viața artistică vieneză.

De azi pe mâine (Von Heute auf Morgen)

Operă într-un act. Libretul de Max Blonde (pseudonimul Gertrudei Kollisch-Schönberg). Premiera – Frankfurt, Stadtlische Bühnen, 1 februarie 1930. Personajele: Mari (bar.), femeia (sopr.), prietena (sopr.), cântărețul (ten.), copilul (rol recitat). Acțiunea se desfășoară în Germania, în jurul anului 1930.

Act unic. După o serată, Mari păstrează amintirea „prietenei" și se simte iritat de solicitudinea soției. Atmosfera de familie i se pare prozaică în comparație cu deliciul fantezist al unui singur sărut primit de la virtuala „prietenă". Soția îi atrage atenția că farmecul se păstrează ușor atunci când nu trebuie să te ocupi de casă, soț și copil, gospodărie și bucătărie. În timp ce își amintește de admirația pe care ea însăși i-a trezit-o unui cântăreț la petrecere, soțul găsește absurdă comparația dintre o femeie de lume și o gospodină. Se acuză reciproc pentru lipsa de apreciere. Ca o demonstrație, soția își schimbă îmbrăcămintea și pieptănătura, obținând un efect imediat asupra soțului. Este rândul ei să fie indiferentă, vorbind doar de modă și vizite. În exaltarea ei își trezește copilul, dar refuză să se ocupe de el, soțul fiind obligat să-l hrănească și să-l culce. Continuând cu acest comportament, ea îl convinge că, pentru un simplu capriciu, riscă să-și piardă perechea, femeia vieții sale. După această lecție, femeia redevine ce a fost. Vizita „prietenei" și a cântărețului nu produc niciun efect asupra soților, ceea ce îi determină să plece dezamăgiți că nu au găsit un cuplu liber și modern. Motivația celor doi nu-i lămurește pe deplin, căci ei nu înțeleg cum moda poate fi înlocuită de dragoste. Opera se încheie cu întrebarea copilului: „Mamă, ce înseamnă oameni la modă?".

Partitura, cuprinzând numeroase aluzii la genuri variate, de la vals la jazz sau wagnerism, este construită riguros după regulile dodecafonice. Ea reprezintă cel mai elocvent exemplu al atitudinii conciliante a compozitorului față de public prin intermediul unei comedii muzicale. Totuși, succesul lucrării a rămas minor.

Scanned with OKEN Scanner

Moise și Aaron (Moses und Aaron)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după *Biblie*. Premiera: Hamburg, 12 martie 1954 (versiune de concert); Zürich, Stadttheater, 6 iunie 1957. Personajele: Moise (recitator, b.), Aaron (ten.), o tânără, un tânăr, un bolnav, un bărbat, Ephraim, un preot, popor. Acțiunea se desfășoară în timpuri și în locuri biblice.

Actul I. Moise, în timpul rugăciunii, aude Vocea care îl desemnează drept conducătorul evreilor în eliberarea de jugul egiptean. La remarca sa că este slab și bătrân, i se răspunde că fratele Aaron va fi purtătorul vorbelor sale. Între cei doi înțelegerea misiunii diferă, căci Aaron înțelege mai simplu toate lucrurile, nereușind să ajungă la profunzimea gândurilor lui Moise. Amândoi anunță evreilor mesajul divin, dar aceștia spun că doresc un Dumnezeu care să poată fi înțeles de ei. Moise realizează eșecul ideilor sale, dar Aaron, prin minuni, convinge poporul.

Actul II. La poalele Muntelui Sinai, poporul se revoltă, cerând sacrificarea lui Moise, care a dispărut. În fața furiei, dovadă a lipsei de concretizare a ideilor despre dumnezeire, Aaron propune vizualizarea credinței. Asistăm la ritualul vițelului de aur, care atrage desfășurarea unei adevărate defulări colective. Moise coboară cu Tablele Legii și ordonă distrugerea vițelului de aur. Confruntarea cu Aaron este puternică, căci Moise refuză orice imagine a lui Dumnezeu, sfărâmând și Tablele Legii. Durerea sa cea mare este lipsa posibilității de a-și comunica gândurile prin cuvinte.

Actul III. În fața bătrânilor, Moise și Aaron își dezbat ideile. Aaron, înlănțuit, încearcă să se apere. Când își recapătă libertatea, cade fără viață.

Opera cuprinde muzica pentru primele două acte, cel de al treilea fiind doar declamat. Mijloacele muzicale sunt impresionante, vădind o mare imaginație sonoră și o perfecțiune a *Sprechgesang*-ului, extins la ansamblul coral. Compozitorul a subliniat prin dialogul principalelor personaje opoziția dintre gânditor și omul de acțiune, care se rezolvă prin compromis și deviere, distorsiune a ideilor inițiale.

FRANZ SCHREKER

Cu studii la Viena, *Franz Schreker* (23 martie 1878 – 21 martie 1934), compozitor și violonist austriac, este fondatorul Corului Filarmonic Vienez, mai târziu devenind director la Musikhochschule din Berlin.

Scanned with OKEN Scanner

Situat în cercul compozitorilor noii școli vieneze, Schreker are printre discipolii săi nume importante, precum Alois Haba sau Ernst Krenek. A excelat în domeniul teatrului liric, cu creații precum *Flammen*, *Der ferne Klang*, *Das Spielwerk un die Prinzesin*, *Die Geseichneten*, *Der Schatzgräber*, *Irrelohe*, *Der Singende Teufel*, *Christophorus*, *Der Schmied von Gent*. În epocă, succesul lucrărilor sale în genul operei a depășit uneori faima lui Richard Strauss.

Sunetul îndepărtat (Der ferne Klang)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – Frankfurt pe Main, Opera, 18 august 1912. Personajele: bătrânul Graumann, un funcționar pensionar (b.), soția sa (mez.), Grete, fiica lor, cu nume modificat în Actul II – Greta – și în Actul III – Tini (sopr.) –, Fritz, tânăr compozitor (ten.), patronul cârciumii „La lebăda" (b.), un saltimbanc (bar.), Dr. Vigelius, avocat clandestin (bar.-b.), o bătrână (mez.), o tânără (mez.), dansatoarele Mizi (sopr.), Mili (mez.), Mary (alto), o spaniolă (alto), petrecărețiii – tânărul conte (bar.), baronul de 50 de ani (b.), cavalerul de 35 de ani (ten.), Rudolf, prieten cu Fritz, și doctor (b.-bar.), doi coriști (ten., b.), servitoarea (mez.), un individ îndoielnic (ten.), un polițist (b.), servitorul (rol vorbit), invitați, servitori de la cârciumă, tinere, dansatoare de diferite etnii, bărbați și femei cu mască, personal de teatru, spectatori, birjari (cor). Acțiunea se desfășoară într-un orășel, apoi la Veneția și într-o metropolă, la începutul secolului XX.

Actul I. Grete și Fritz se iubesc, dar un „sunet îndepărtat" îl atrage pe compozitor, care își părăsește iubita. Amuzându-se, Dr. Vigelius îl convinge pe bețivul tată al Gretei să o ofere în gaj cârciumarului. Prins în joc, tatăl îi cere lui Grete să se mărite cu acesta, și nicio rugăminte nu-l poate îndupleca. Doar o bătrână, stranie, manifestă compasiune pentru Grete, care fuge de acasă. Dându-și seama că nu-l poate regăsi pe Fritz, ea vrea să se înece în lac. Doar farmecul naturii o consolează, determinând-o să-și schimbe hotărârea. O întâlnește pe bătrână, care o ia cu ea.

Actul II. Zece ani mai târziu, la un *dancing* din Veneția, Grete-Greta este o vedetă adulată de admiratori. În gândul ei stăruie însă amintirea lui Fritz, fiind decisă să cedeze celui care o va face să-l uite. Între cavaler și conte s-a născut o rivalitate care pe Greta o lasă indiferentă. În acest moment, se apropie pe mare un vas, unde ea îl recunoaște, pe punte, într-o stare mizeră, pe Fritz. După ce umblase zadarnic în căutarea „sunetului", renunțase. Fusese pretutindeni să o descopere pe Grete, urmase calea amintirii „sunetului", care îl

Scanned with OKEN Scanner

condusese la Veneția. Revăzând-o, îi cere să rămână împreună, ceea ce ea acceptă fericită. Dar, realizând că Grete trăiește într-un loc de pierzanie, o părăsește din nou. Greta pleacă însoțită de conte.

Actul III. Într-un parc din vecinătatea unei cafenele, în fața teatrului, Dr. Vigelius, gândind la trecut, își reproșează că l-a manipulat pe tatăl Gretei, fapt ce a determinat-o pe fată să fugă de acasă. La teatrul din apropiere se joacă o nouă piesă, *Harpa*, cu muzica scrisă de un compozitor, Fritz. Greta-Tini, care își câștigă viața oferindu-și farmecele, mergând la spectacol, a fost profund tulburată de muzica sa. Dar al treilea act devine un eșec, și Tini îl roagă pe Vigelius să o ajute să găsească un mijloc de consolare pentru Fritz. Acesta, care trăiește izolat, apare cu figura unui om epuizat, grav bolnav, care nu a mai auzit de multă vreme „sunetul îndepărtat". Dar la reîntâlnirea cu Grete, aude din nou faimosul „sunet". Fericit, se lasă cuprins de brațele femeii iubite și moare.

> Ideea compozitorului a fost de a crea o operă care nu se va sprijini pe muzică, ci va fi muzica însăși. Ideile sale neobișnuite au fost respinse de cei din jur, dar Schreker își continuă proiectul primei sale mari creații. Succesul l-a consacrat pe autor, lucrarea fiind cântată pe toate marile scene până în momentul interzicerii sale de către regimul național-socialist al lui Hitler, în 1933, autorul fiind îndepărtat din orice activitate oficială.

FRANZ PETER SCHUBERT

În primele trei decenii ale secolului, se impune, marcând pregnant istoria muzicii romantice, *Franz Peter Schubert* (31 ianuarie 1797 – 19 noiembrie 1828). În profilul său artistic surprindem o oarecare ezitare între cadrajul moștenirii clasice și caracteristicile primei generații romantice. Schubert poate fi privit uneori ca ultimul dintre marii muzicieni clasici vienezi, după Joseph Haydn și Mozart. Creația sa oferă posterității capodopere în aproape toate genurile, de la muzică de cameră vocală și instrumentală până la lucrări orchestrale, simfonii și partituri vocal-simfonice. Succesul său este lipsit însă de un element determinant: reușita în domeniul teatral, singura pe care o considera capabilă să-i asigure popularitatea în rândurile unui public larg. Din mai multe opere și singspiel-uri scrise până în 1823, data ultimei și celei mai vaste încercări – *Fierrabras* –, una singură, *Die Zwillingsbrüder*, a fost reprezentată, ca și spectacolul muzical *Die Zauberharfe*, pentru care

Scanned with OKEN Scanner

Schubert a scris o muzică de scenă pe prototipul ideii de „teatru muzical". *Uvertura* a fost reluată pentru muzica de scenă la piesa *Rosamunda*. Amintim opera *Alfonso und Estrella*, reprezentată de Liszt abia în 1854, la Weimar. Schubert este desigur cel mai fecund, cel mai inovator dintre marii romantici ai începutului de secol XIX, a cărui influență va găsi ecou de-a lungul întregului secol.

Alfonso și Estrella (Alfonso und Estrella)

Operă în trei acte. Libretul de Franz von Schober. Premiera – Weimar, 24 iunie 1854. Personajele: Mauregato, rege al Leonului (b.), Estrella, fiica sa (sopr.), Adolfo, cavaler (b.), Froila, fostul rege (b.), Alfonso, fiul său (ten.). Acțiunea se desfășoară la Oviedo, în jurul anilor 790.

Argument. Mauregato a uzurpat tronul regelui Froila, plecat în exil. Retras din lumea regatului său, fostul rege a studiat în singurătate tainele și forțele naturii, oferindu-le sfaturi înțelepte celor care trăiesc în jur. Froila îi dăruiește fiului său Alfonso, dornic de călătorii îndepărtate, lanțul sacru al lui Eurich, menit să îl protejeze. În urma retragerii lui Froila, Mauregato se confruntă, la conducerea Leonului, cu numeroase dificultăți. În război, generalul său Adolfo a învins dușmanul, așteptând apoi răsplata promisă, mâna Estrellei, fiica regelui. Ea refuză însă această căsătorie. Ca argument, Mauregato apelează la o străveche tradiție, conform căreia Estrella se va putea mărita doar cu cel ce stăpânește lanțul sacru al lui Eurich. Această explicație îl determină pe Adolfo să declare război regelui. Întâmplarea face ca Alfonso să o întâlnească pe Estrella, care a fugit din castel. Iubirea îi cuprinde pe cei doi tineri, iar Alfonso, în numele sentimentelor sale, îi oferă lanțul sacru în dar. În confruntarea cu Adolfo, învingător iese Alfonso. Când cei doi suverani se întâlnesc, Froila îi iartă lui Mauregato dușmănia, iar acesta renunță la tron în favoarea celor doi urmași, Alfonso și Estrella.

Fierrabras

Operă în trei acte. Libretul de Josef Kupelwieser. Premiera – Karlsruhe, 9 februarie 1897. Personajele: regele Carol (b.), Emma, sora sa (sopr.), Roland, conducător francez (bar.), Ogier, conducător francez (ten.), Eginhard, cavaler (ten.), Roland, prinț maur (b.), Fierrabras, fiul său (ten.), Florinda, fiica lui (sopr.), Maragond, o doamnă din suita Florindei (sopr.), Brutamonte, războinic maur (b.), Olivier (rol vorbit). Acțiunea se desfășoară în sudul Franței și în Spania în timpul lui Carol cel Mare.

Scanned with OKEN Scanner

Argument. Regele Carol se preocupă de „pacifierea" maurilor trecându-i prin foc și sabie. Fiica sa Emma îl iubește pe sărmanul cavaler Eginhard, care, grație curajului său, speră că cucerească încrederea lui Carol și mâna fiicei sale. Prizonierul maur al lui Carol, Fierrabras, o iubește de asemenea pe Emma, în timp ce Florinda, sora sa, îl admiră pe Roland, cavaler creștin al lui Carol. Regele îl trimite pe Roland în fruntea unei delegații să trateze cu maurii obținerea păcii în schimbul creștinării lor. Altfel, sunt amenințați cu declanșarea războiului. Cavalerul și însoțitorii săi sunt învinși de prințul maur și condamnați la moarte. Florinda îl imploră în van pe tatăl ei, prințul, să cruțe viața celui iubit. Dar intervine Eginhard, care îi eliberează, iar la rândul lor, îi vor face prizonieri pe mauri, sortiți morții. În ultima clipă apare Fierrabras, convertit la creștinism. Prin acțiunile sale, cuvânt și sabie, restabilește pacea exterioară și interioară a tuturor. Creștinul Roland se unește cu maura Florinda, iar Eginhard, cu Emma. Fierrabras, generos, renunță la împlinirea iubirii sale pentru prințesă.

Chiar fără a cunoaște succesul, opera lui Schubert este marcată de romantism în mesajul ei de a reuni părinții și urmașii lor. Deși libretul a fost calificat drept neîndemânatec, caracteristicile muzical-dramatice sunt cele care pot fi considerate formale, mai ales privitor la rolul titular.

ROBERT SCHUMANN

Robert Schumann (8 iunie 1810 – 29 iulie 1856), cu un destin tragic, caracteristic romanticilor, a trăit într-un mediu sensibil față de artă. Scrie *Sonatele pentru pian*, o muzică debordând de pasiune, urmate de capodopere ale literaturii pianistice romantice, în care se afirmă forța viziunii sale. Profunzimea sentimentului poetico-romantic îl conduce apoi spre genul liedului – ciclurile *Dragoste și viață de femeie, Dragoste de poet, Liederkreis, Myrten, Lieder und Gesänge*. În 1841 iau naștere *Simfonia I – Uvertură, Scherzo și Final –, Fantezia pentru pian și orchestră* (devenită celebrul concert), *Simfonia a IV-a*, capodopere de muzică de cameră, opera *Genoveva*. Traseul său creator este o perpetuă căutare în care Schumann pare a fi conștient de puținul timp care i-a mai rămas pentru a compune, trăind teama bolii care îl amenința. Cultura și măiestria creatorului s-au îmbinat cu o personalitate unică, inconfundabilă în epocă, modelatoare pentru generațiile componistice care i-au urmat.

Scanned with OKEN Scanner

Genoveva

Operă în patru acte. Libretul de compozitor și Robert Reinick după scrierile lui L. Tieck și C.F. Hebbel. Premiera – Leipzig, Stadttheater, 25 iunie 1850. Personajele: Hidulfus, episcop de Trèves (bar.), Siegfried, conte palatin (bar.), Genovena (sopr.), Golo (ten.), Margaretha (sopr.), Drago, intendent (b.), Balthasar și Caspar, servitori la castelul lui Siegfried (b., bar.), Angelo (rol mut), Conrad, paj (rol mut), cavaleri, preoți, servitori, popor, apariții (cor, figuranți). Acțiunea se desfășoară la Strasbourg și în împrejurimi în anul 730.

Actul I. Contele Siegfried pleacă să-l ajute pe regele Spaniei în lupta împotriva maurilor. O încredințează pe Genoveva în grija lui Golo, iar pe slujbașii săi, lui Drago. Îndrăgostit de Genoveva, Golo se stăpânește, dar doica sa, Margaretha, din ură pentru Siegfried, îl incită să-și mărturisească sentimentele.

Actul II. Golo o abordează pe Genoveva, care îl respinge cu dispreț. Pentru a se răzbuna, acesta lansează zvonul că tânăra își înșală soțul. Servitorii sunt indignați, caută adevărul, iar bănuielile lor merg spre Drago, fără de vină. Furioși, îl ucid și o arestează pe Genoveva.

Actul III. Siegfried zace rănit la Strasbourg, unde se duc să-l caute, grăbiți, Golo și Margaretha. Când acesta își revine, Margaretha îi arată într-o oglindă magică presupusul adulter al Genovevei. Furios, Siegfried sparge oglinda și pornește spre casă. Din cioburile oglinzii se ridică spiritul lui Drago, care o obligă pe Margaretha să pună capăt vrăjilor, amenințând-o cu rugul.

Actul IV. Servitorii o duc pe Genoveva într-un deșert, unde Golo, pentru o ultimă dată, caută să-i câștige dragostea, dar este din nou respins. Înarmat cu sabia și inelul lui Siegfried, Golo ordonă ca Genoveva să fie ucisă. Servitorii nu au curajul să săptuiască omorul și fug la semnalul unui corn. Margaretha îi mărturisește lui Siegfried adevărul și pleacă împreună să o caute pe Genoveva, pe care o află într-un loc părăsit, deșertic. Dispusă să înceapă o nouă viață alături de Siegfried, Genoveva și soțul ei primesc binecuvântarea Episcopului de Trèves, iar poporul mulțumește Cerului pentru mărinimia sa.

Genoveva reprezintă un proiect îndelung realizat de compozitor, care căutase subiectul favorit pentru o operă germană. Aspectul muzical și latura poetică reflectă experiența creatorului de lied, dar fără a reuși o dramaturgie complexă în opțiunile teatrale. Opera a fost respinsă de teatrul

Scanned with OKEN Scanner

din Leipzig în favoarea lui Verdi și Meyerbeer, iar premiera, deși apreciată de public, nu a determinat decât două reprize. Este destinul pe care l-a avut *Genoveva*, unica lucrare de teatrul liric a lui Schumann.

SALVATORE SCIARRINO

Compozitorul sicilian *Salvatore Sciarrino* (n. 4 aprilie 1947) a studiat artele vizuale ca autodidact, înainte de a se consacra muzicii. Se inițiază de asemenea în muzică electronică, având drept model pe Stockhausen. S-a impus ca lider al festivalurilor de muzică contemporană, a fost directorul Teatrului Municipal din Bologna. Deși afiliat avangardei, gândirea sa muzicală revendică continuitatea istoriei, o evoluție spre o nouă concepție asupra muzicii, drept o „ecologie" a ascultării sunetului. Creațiile sale scenice prezintă o comunicare intimistă, concentrată și rafinată, construită pe principiul microvariațiunilor structurilor sonore bazate pe timbralitate și respirație. A fost distins cu numeroase premii, printre care „Dallapiccola", „Anul discografic", „Psacaropoulos", „Abbiati", „Premio Italia" (1984). Creațiile destinate scenei muzicale îl reprezintă ca artist modern: *Amore e Psiche, Cailles en sarcophage, La porta della legge, La terribile e spaventosa storia del Principe di Venosa e della bella Maria, Lohengrin, Luci mie traditrici, Macbeth, tre atti senza nome, Perseo e Andromeda, Super flumina.*

Floarea fatală (Luci mie traditrici)

Operă în două acte cu Prolog. Libretul de compozitor după piesa *Il Tradimento per l'onore*, de Giacinto Andrea Cicognini. Premiera – Bruxelles, Théâtre de la Monnaie, 13 iulie 2001. Personajele: Ducesa Malaspina (sopr.), Ducele Malaspina (b.-bar.), Oaspetele (contratenor), Servitorul (bar.), o voce din spatele cortinei. Acțiunea se desfășoară în Italia, la Florența, la sfârșit de secol XVI.

Prolog. O voce din spatele cortinei cântă despre pierderea ființei iubite.

Actul I. *Scena 1.* Dimineața, în grădină, Ducele îi arată Ducesei un trandafir ascuns. Ducesa culege floarea și, cu tot avertismentul Ducelui, se rănește într-un ghimpe. Sângerând își pierde cunoștința. *Scena 2.* Discutând despre dragoste cu soțul ei, Ducesa spune că cine iubește este îndrăzneț și se teme. Amândoi își jură dragoste veșnică.

Scanned with OKEN Scanner

Servitorul, îndrăgostit de Ducesă, aude conversația și este disperat. *Scena 3.* Oaspetele invitat la Castelul Malaspina se întâlnește cu Ducesa și amândoi descoperă o pasiune reciprocă, pe care nu și-o pot înfrâna. *Scena 4.* Urmărindu-i pe cei doi, Servitorul le aude mărturisirile și află locul întâlnirii. *Scena 5.* În numele cinstei, Servitorul gelos trădează cele aflate, informându-l pe Duce. Acesta hotărăște să-și restabilească onoarea.

Actul II. *Scena 6.* În timpul serii, Ducesa regretă cele întâmplate și îi jură credință Ducelui, pe care dorește să-l primească noaptea la ea. *Scena 7.* Petrecând seara împreună, Ducele face remarci cu subînțelesuri. *Scena 8.* Continuând insinuările, Ducele îi cere soției permisiunea de a aprinde o lumânare, ca semn de credință, lângă un cadavru. Conducând-o spre alcov, îi recomandă să vorbească cu persoana aflată în pat. Întrebat, el răspunde că este vorba despre cel pe care ea l-a iubit prea mult. Forțată de Duce, femeia trage perdeaua alcovului și descoperă trupul Oaspetelui scăldat în sânge. Un gest rapid și soțul o străpunge cu pumnalul, spunându-i Ducesei că acesta este ghimpele fatal pe care și-l dorise.

Acțiunea, cuprinzând tot ce poate avea o operă – intrigă, infidelitate, gelozie, ură și crimă – reunește soția, soțul și iubitul, inspirându-se din legendara dramă a lui Carlo Gesualdo, principe da Venosa, ucigașul soției, al amantului acesteia și al copiilor, totodată renumit compozitor de madrigale ale Renașterii târzii, despre dragoste și moarte, o muzică utilizând disonanțe și cromatisme încă neauzite în epoca sa. Compozitorul operei sugerează, prin subiect și prin specificul subtil al discursului vocal-instrumental, posibila continuitate în planul sentimentelor și al ideilor, din secolul al XVI-lea până în secolul al XXI-lea.

BEDŘICH SMETANA

Mai ales prin *Bedřich Smetana* (2 martie 1824 – 12 mai 1884) școala națională cehă s-a impus în contextul romantismului, oferind aproape în toate genurile contribuții notabile. În domeniul teatrului muzical, preocupările de a crea un teatru muzical național s-au evidențiat în întreaga sa creație, începând cu *Brandemburghezii în Boemia* și continuând cu celebra operă comică *Prodaná nevěsta*, urmată de opera eroică *Dalibor*, comedia *Cele două văduve*, dramele *Sărutul*, *Secretul*, *Libuše*, Legenda *Zidul diavolului* și *Viola* (neterminată).

Scanned with OKEN Scanner

Mireasa vândută (Prodaná nevěsta)

Operă comică în trei acte. Libretul de Karel Sabina. Premiera – Praga, Narodni Divadlo, 30 mai 1866. Personajele: Krusina, țăran (bar.), Ludmila, soția lui (mez.), Majenka, fiica lor (sopr.), Jenek, iubitul ei (ten.), Vașek, fratele lui (ten.), Ketzal, pețitor (b.), Esmeralda, actriță (sopr.), Springer, director de trupă (ten.), săteni, actori. Acțiunea se desfășoară într-un sat din Boemia în secolul al XIX-lea.

Actul I. În mijlocul veseliei generale cu care petrec sătenii, Majenka stă tristă, gândind că tânărul pe care îl iubește este sărac și nimeni nu-i cunoaște rudele. Ketzal, pețitorul, i-ar fi oferit o altă ocazie de măritiș, însă Majenka le răspunde și lor că alegerea ei este alta.

Actul II. Sosește în sat Vașek bâlbâitul, care se întâlnește cu Majenka fără a ști că ea este cea aleasă de Ketzal pentru el. Majenka îl face să promită că se va căsători cu ea dacă renunță la fata promisă, care, oricum, este rea și ar putea să-l ucidă. Între timp, Ketzal îi propune lui Jenek să renunțe la Majenka în schimbul unei sume de bani pe care ar fi câștigat-o aranjând căsătoria cu Vașek. Deși ar fi vrut să refuze, Jenek acceptă în clipa în care află că mirele este fiul unui oarecare Tobias Micha. Singura condiție este ca Majenka să nu se mărite cu un altul, decât cu fiul lui Tobias.

Actul III. Vașek refuză să semneze contractul și se îndrăgostește fulgerător de Esmeralda, vedeta unei trupe de circari ambulanți. Majenka, furioasă că Jenek a acceptat târgul, ar vrea acum să se mărite. Nimic mai simplu, căci Jenek se prezintă familiei Tobias Micha, care recunosc în el pe fiul lor cel mare. Deci toate se aranjează până la sfârșit, spre satisfacția tuturor.

Smetana a realizat în această operă un model original și echilibrat de teatru muzical național, cuprinzând motive folclorice, obiceiuri ale satului ceh și prezentând totodată personaje bine conturate, cu trăsături care își află un expresiv corespondent muzical. Lucrarea este considerată drept capodopera școlii romantice cehe.

Dalibor

Operă în trei acte. Libretul în limba germană de J. Wenzig, tradus în cehă de Špindler. Premiera – Praga, Opera, 16 mai 1868. Personajele: Vladislav, regele Boemiei (bar.), Dalibor, cavaler (ten.), Budivoj, căpitan al gărzii (bar.), Beneš, temnicier (b.), Vitek, scutierul lui Dalibor (ten.), Milada, sora defunctului burgrav (sopr.), Jitka (sopr.), Fantoma lui Zdenék (sopr.), nobili, soldați, popor. Acțiunea se desfășoară la Praga în secolul al XV-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Pentru a răzbuna uciderea prietenului său de arme Zdenék, Dalibor l-a ucis pe burgravul din Ploskovice. El este adus la judecată în fața regelui. Judecata se desfășoară în fața poporului și a martorilor. Milada îl acuză, povestind despre uciderea fratelui ei de către Dalibor. La promisiunea regelui că Dalibor va plăti cu viața, acesta îl sfidează, spunând că nu a fost o omucidere, ci pedeapsa unei crime. În timpul unei lupte, în locul răscumpărării prietenului prins de dușman, el primise capul lui Zdenék. Milada, îndrăgostită de erou, pledează în zadar în favoarea lui.

Actul II. *Tabloul 1.* Jitka și Vitek se întâlnesc pe o stradă din Praga, bucurându-se că, cu ajutorul Miladei, travestită în paj, Dalibor va fi curând liber. *Tabloul 2.* În casa paznicului închisorii se vorbește despre posibila eliberare a lui Dalibor. Printre paznici se află, travestită, și Milada. Temnicerul îl simpatizează pe Dalibor, care a cerut voie să cânte din vioară, așa cum făcea altădată împreună cu Zdenék. Milada primește ordinul de a-i duce vioara, ceea ce o bucură. *Tabloul 3.* În celulă, Dalibor are viziunea lui Zdenék cântând la vioară. După dispariția fantomei o vede pe Milada, care, folosindu-se de acest prilej, îi cere iertare pentru acuzațiile sale și îi mărturisește iubirea.

Actul III. *Tabloul 1.* În sala de consiliu se aduce la cunoștință regelui că poporul vrea să-l elibereze prin răscoală pe Dalibor, iar noul temnicer a dispărut. Regele acceptă hotărârea consiliului ca Dalibor să fie condamnat la moarte. *Tabloul 2.* Toate pregătirile evadării sunt gata, deja Dalibor se află în celula sa fără cătușe. Intră căpitanul gărzii și, imobilizându-l, îi anunță condamnarea la moarte. *Tabloul 3.* În piața orașului, toți partizanii lui Dalibor așteaptă semnalul răscoalei. Temându-se că Dalibor va fi ucis în temniță, Milada îi convinge să atace castelul. În încăierare, ea este rănită și moare în brațele celui iubit. Când se apropie gărzile, Dalibor se sinucide în preajma iubitei sale. (Există și o a doua versiune, în care Dalibor este ucis în închisoare, iar Milada moare luptând pentru el.)

VICENTE MARTIN Y SOLER

Spaniolul *Vicente Martin y Soler* (2 mai 1754 – 30 ianuarie 1806) și-a cucerit faima mai ales în lumea europeană, la Curtea imperială rusă și la cea austriacă. A debutat în postura de compozitor de opere la Madrid, în 1776. Din 1785 până în 1788 a trăit la Viena, unde a obținut

Scanned with OKEN Scanner

protecția lui Joseph al II-lea și a scris, pe libretele lui Da Ponte, trei opere: *Il Burbero di buon cuore*, adaptare după Goldoni, *Una Cosa rara* și *L'Arbore di Diana*. Aceste trei lucrări, în special cea de-a doua, s-au bucurat de un succes enorm, din cauza căruia a avut de suferit, mai mult sau mai puțin, *Nunta lui Figaro*, de Mozart, a cărei premieră a avut loc între *Il Burbero di buon cuore* și *Una Cosa rara*. După 1788 s-a aflat la curtea Ecaterinei a II-a a Rusiei, la Sankt Petersburg, unde a prezentat, printre altele, *Gore bogatyr Kosometovici* („Sărmanul erou Kosometovici"), pe un libret al împărătesei. L-a reîntâlnit la Londra pe Da Ponte, și, împreună, au prezentat *La Scuola dei maritati* și *L'Isola del piacere*. În 1796, Martin y Soler s-a întors la Sankt Petersburg, unde a fost numit consilier de stat și inspector al Teatrului Italian (1800). Sfârșitul carierei a fost umbrit de rivalitatea dintre opera franceză și italiană, în Rusia.

Morocănosul binevoitor (Il Burbero di buon cuore)

Dramma giocoso în două acte. Libretul de Lorenzo da Ponte după piesa omonimă a lui Carlo Goldoni. Premiera – Viena, Burghtheater, 4 ianuarie 1786. Personajele: Angelica (sopr.), Madama Lucilla (sopr.), Marina (mez.), Giocondo (ten.), Valerio (ten.), Dorval (bar.), Ferramondo (b.), Castagna (bar.). Acțiunea se desfășoară în casa lui Ferramondo, care locuiește cu nepoata sa, Angelica, și cu nepotul Giocondo, căsătorit cu Lucilla.

Actul I. Angelica și Valerio sunt urmăriți cu îngrijorare de Marina, speriată că Ferramondo, morocănosul, ar putea descoperi legătura dintre cei doi. Giocondo vede că avuția este cam împuținată de extravaganțele soției sale risipitoare. Acest fapt face dificilă căsătoria lui Valerio cu Angelica, pe care fratele ei a hotărât să o trimită la mănăstire pentru a-și ascunde datoriile. Dar Valerio o convinge că o va lua de nevastă oricum. Ferramondo se întoarce, trimițându-l pe Castagna după Dorval pentru partida obișnuită de șah. Marina profită de acest moment pentru a-l informa asupra planurilor lui Giocondo de a-și trimite sora la mănăstire. Ferramondo, furios că nu este la curent cu aceste planuri, decide să vorbească direct cu Angelica. În discuția purtată cu unchiul său, fata este atât de timidă încât nu-i poate mărturisi că ar prefera un soț în loc să meargă la mănăstire și nici nu e în stare să-i mărturisească pe cine ar alege. Ferramondo este bine dispus în urma dialogului și fericit la gândul partidei de șah câștigate cu o zi înainte. Giocondo îi cere ajutorul lui Dorval, explicându-i problemele financiare. Soția sa crede că el este foarte bogat și nu cunoaște dificultățile prin care trec.

Scanned with OKEN Scanner

Dorval îi promite să discute cu Ferramondo. Lucilla, agitată, îl acuză pe Ferramondo că a tratat-o rău. Vestea că Angelica și Valerio sunt îndrăgostiți îl supără pe Giocondo, astfel încât, acum, amb.. soți sunt supărați. Angelica își învinuiește pe nedrept cumnata pentru ruina fratelui său. Se ceartă, despărțite fiind de Marina, care anunță apropierea lui Ferramondo. Acesta, bucuros de venirea lui Dorval, vrea să înceapă partida de șah, fără a-i da ocazia să-i vorbească în numele lui Giocondo. Câștigă din nou și, fericit, are o întâlnire cu nepoata sa. Angelica este din nou foarte timorată, nefiind în stare să-și clarifice situația sentimentală. Lui Ferramondo îi vine fantastica idee să o mărite cu Dorval. Întâi mirat, apoi amuzat, Dorval acceptă, cu condiția ca Angelica să-și dea și ea consimțământul. Ferramondo pleacă după notar. Giocondo și Lucilla interpretează că Dorval le-ar fi rezolvat problemele financiare. Angelica este disperată, iar Valerio și Marina nu pot să îi schimbe starea. Întors acasă, Ferramondo îl găsește aici pe Valerio, și nimeni nu-i poate da o explicație satisfăcătoare asupra prezenței acestuia acolo.

Actul II. Ferramondo vrea să știe cine e Valerio, cel pe care Marina l-a prezentat drept comis-voiajor. Valerio trebuie să inventeze o prezentare a mărfii sale. Lucilla află, în fine, adevărul despre situația lor financiară dezastruoasă și hotărăște să facă tot posibilul pentru a-și salva soțul. Valerio se oferă să-i dea lui Giocondo toată averea sa. El plănuiește să ceară mâna Angelicăi și să renunțe la zestre. Toți îl așteaptă pe Ferramondo, iar Marina promite să îl liniștească pe bătrânul mizantrop. Dorval e fericit la gândul căsătoriei cu Angelica, dar aflând că ea iubește pe un altul, îi promite să o ajute. Ferramondo îi surprinde împreună într-o ipostază pe care el o interpretează ca fiind un gest romantic, iar Angelica, mereu speriată, nu poate clarifica situația. Dorval refuză căsătoria. Castagna pare să fie bolnav, iar Ferramondo îi dă bani să meargă la doctor, fapt ce îl impresionează foarte mult pe servitor. Marina este în continuare confidenta tuturor, Angelica este disperată, iar Giocondo nu stă mai bine. Dorval îl sfătuiește să spună adevărul, dar Giocondo se teme de furia unchiului său și se lasă la mila lui. Ferramondo îl iartă cu condiția ca soția lui să plece pentru totdeauna. Lucilla îi cere iertare. Ferramondo refuză. Castagna și Marina îi sar în ajutor. Ferramondo acceptă, dar Lucilla va trebui să-și asculte soțul în toate și să-i arate dragoste. Și dragostea Angelicăi cu Valerio va fi sprijinită, așa că toată lumea este fericită.

Morala acestor întâmplări: mai devreme sau mai târziu, binele va învinge nefericirea.

Scanned with OKEN Scanner

Frumusețea cinstită (Una Cosa rara – Ossia Bellezza onestà)
Dramma giocoso în două acte. Libretul de Lorenzo da Ponte după comedia *La Luna de la Sierra*, de Luis Vélez de Guevara. Premiera – Viena, Burgtheater, 17 noiembrie 1786. Personajele: regina Isabella (sopr.), Don Giovanni, fiul ei (ten.), Corrado, un nobil (bar.), Lilla, o păstoriță (sopr.), Lubino, un păstor, iubitul Lillei (bar.), Tita, fratele ei (b.), Ghita, iubita lui Tita (sopr.), Lisargo, șef magistrat (b.). Acțiunea se desfășoară în Spania în secolul al XV-lea.

Actul I. Regina Isabella a revenit de la o vânătoare condusă de fiul ei, prințul Giovanni. Lilla intră în cameră pentru a o ajuta pe regină. Ea și Lubino se iubesc, dar fratele ei, Tita, a promis-o magistratului Lisargo. Prințul Giovanni încearcă și el să o cucerească pe Lilla, dar ea rezistă la farmecul său și îi confirmă că îl iubește pe Lubino. Se declanșează o vie agitație. Lubino ar dori să se răzbune pentru ceea ce se întâmplă cu Lilla, dar magistratul Lisargo, rivalul său, vine cu soldați pentru a-l aresta. Doar Ghita insistă pe lângă Tita ca acesta să permită căsătoria Lillei cu Lubino. Ghita, împreună cu Lilla, îi cere ajutorul reginei, care trimite să fie chemați Tita și Lubino. În același timp, Corrado insistă pe lângă Lilla în favoarea dragostei prințului Giovanni, iar prințul încearcă să reia propunerile sentimentale. Refuzându-l, Lilla îl solicită pe prinț să o ajute. De asemenea, regina este convinsă de loialitatea fetei.

Actul II. În timp ce Lubino și Tita încearcă să realizeze logodna, Ghita insistă să o convingă pe Lilla de avantajele iubirii prințului, inclusiv pentru dobândirea multor daruri. Și Corrado o îndeamnă din nou să accepte avansurile prințului, însă Lilla rezistă la toate aceste încercări. Regina și prințul doresc să participe la căsătoria lui Lubino și a lui Tita, care oferă, drept mulțumire, cadouri. Regina le acceptă destinându-le mireselor, Lilla și Ghita. Don Giovanni și Corrado discută despre Lilla și despre refuzul acesteia de a-l accepta pe prinț. Lilla și Ghita sunt căutate de Lubino și Tita, care au întârziat. În întuneric, fetele cred că-și întâlnesc aleșii, dar descoperă, curând, că cei care le întâmpină sunt prințul și Corrado. În acel moment, ajung Lubino și Tita, și au unele suspiciuni. Lisargo intervine pentru a-și păstra promisiunea făcută Lillei, confruntându-se cu prințul. Lubino și Tita încearcă să scape de Lisargo cu ajutorul Lillei și a Ghitei. Prințul intervine pentru a readuce pacea. Intriga se complică. Lubino vrea să meargă la regină pentru a-și căuta dreptatea și a-l reclama pe prinț că o urmărește pe cea considerată de el logodnică. Nobilul Corrado îi cere însă să nu

Scanned with OKEN Scanner

dezvăluie adevărul, apoi acceptă ca el să fie considerat vinovat. Va fi deci demis de regină și trimis în exil. Lilla și Ghita îi mulțumesc reginei pentru că le-a salvat onoarea.

Celebritatea acestei opere se datorează mai ales „citatului" preluat de Mozart din *Una Cosa rara* pentru opera *Don Giovanni*. Dincolo de legătura celor doi compozitori cu același libretist, se stabilesc, de asemenea, și alte interesante relații între Martin y Soler și Mozart. La premieră, distribuția operei compozitorului spaniol a beneficiat de soliști din trilogia finală mozartiană: Nancy Storace, prima interpretă a Suzanei din *Nunta lui Figaro* și a Lillei din *Una Cosa rara*; Stefano Mandini, primul interpret al Contelui Almaviva și al lui Lubino; Francesco Benucci, primul Figaro, primul Guglielmo, primul Leporello și primul Tita; Dorothea Bessani, interpretă, pentru prima oară, a personajelor Cherubino și Ghita (la care s-au adăugat Despina din *Cosi fan tutte* și Fidalma din *Căsătoria secretă* de Cimarosa); Vicenzo Calvesi, primul Ferrando și primul prinț Giovanni; Luisa Laschi, interpreta Contesei (și a Rosinei din *Bărbierul din Sevilla*, de Paisiello) și a reginei Isabella din *Una Cosa rara*. Tematic, opera lui Martin y Soler a reprezentat omagiul fidelității unei femei, ceea ce a creat în epocă comentariul că Lorenzo da Ponte a făcut din *Una Cosa rara* un „anti" *Cosi fan tutte*.

VASILE SPĂTĂRELU

Vasile Spătărelu (21 aprilie 1938 – 24 martie 2005). După studii medii la Liceul de Muzică din Craiova (1952 – 1954), a continuat la Conservatorul din București (1957 – 1963), unde i-a avut printre maeștri pe Ioan D. Chirescu (teorie-solfegii), Gheorghe Dumitrescu (armonie), Alfred Mendelsohn și Anatol Vieru (compoziție, orchestrație). Din 1963, predă la Conservatorul din Iași, fiind fondatorul clasei de compoziție în cadrul acestui institut. A fost interesat de viața muzicală românească, fiind unul dintre principalii promotori ai festivalului „Vacanțele muzicale de la Piatra Neamț". Din creația sa rezervată scenei amintim: *Împărăția Ozanei, pantomimă*, *Farse medievale*, *Livada cu vișini*, *Anton Pann*, de Lucian Blaga, în colaborare, *Beckett*, de Jean Anouilh, opera *Prețioasele ridicole*. A mai scris muzică vocal-simfonică, orchestrală, muzică de cameră instrumentală și vocală, muzică corală.

Prețioasele ridicole

Comedie muzicală într-un act. Libretul de autor și Dimitrie Tăbăcaru după piesa omonimă a lui Molière. Premiera – Piatra Neamț, Teatrul Tineretului, 26 mai 1986. Personajele: La Grange (rol vorbit), Du Croisy (rol vorbit),

Scanned with OKEN Scanner

Gorgibus (bar.), Magdelon (sopr.), Cathos (mez.), Marotta (sopr.), Masaril (bar.), Jodélet (ten.), cor de femei. Acțiunea se desfășoară la Paris, în timpul lui Molière.

Act unic. Gorgibus, un burghez din Paris, dorește să le căsătorească pe fiica sa, Magdelon, și pe nepoata sa, Cathos, cu La Grange și Du Croisy, doi nobili respectabili. Spre surprinderea sa, cele două fete refuză pretendenții. Aceștia, pentru a se răzbuna, pun la cale o farsă împreună cu camerista fetelor, Marotta: îi vor trimite la cele două fete pe valeții lor, Masaril și Jodélet, să se prezinte ca doi importanți oameni de duh, viteji luptători, creatori de sonete, madrigaluri și poeme. Magdelon și Cathos sunt fascinate de „personalitatea" valeților deghizați, dar La Grange și Du Croisy le dezvăluie identitatea tocmai în momentul de maximă seducție a servitorilor asupra lor. Bătrânul părinte, Gorgibus, crede că această farsă va potoli gustul pentru prețiozități al fetelor. Dar ele, profund ofensate de cele întâmplate, se hotărăsc să caute alți viconți, marchizi, duci și prinți, continuând, spre disperarea Marottei și a tatălui, ritualurile zilnice de înfrumusețare.

LUDWIG SPOHR

Ludwig Spohr (5 aprilie 1784 – 22 octombrie 1859), compozitor, dirijor și violonist, a fost, cu începere din 1779, membru al Capelei curții din Brunswick, al curții din Gotha, apoi dirijor la *Theater an der Wien*, perioadă în care a compus creații muzical-dramatice. Considerat cel mai important violonist german, a compus *Concertul pentru vioară op. 47, „In modo di scena cantante"* și a dirijat *Olandezul zburător*, apoi *Tannhäuser*, de Wagner. Compozitor fecund, a scris 10 simfonii, 17 concerte pentru vioară și patru pentru clarinet, un celebru *Concert pentru cvartet de coarde și orchestră*, muzică de cameră, lieduri, oratorii și 10 opere (*Die Prüfung, Arluna, Der Zweikamf, mit der Gekliebten, Zemire und Azor, Faust, Jessonda, Der Berggeist, Pietro von Abano, Der Alchymist, Der Kreuzfahrer*), devenind unul dintre principalii reprezentanți ai romantismului german timpuriu, în spiritul lui Mendelssohn. Dintre contribuțiile sale importante în domeniul violonisticii, menționăm metoda sa de vioară (*Violinschule*) și o interesantă sugestie legată de muzica cu program, în sensul utilizării, poate pentru prima dată, a tehnicii leitmotivului, preluată ulterior de Wagner.

Scanned with OKEN Scanner

Faust

Operă romantică în două acte. Libretul de Josef Karl Bernard. Premiera: Praga, Ständertheater, 1 septembrie 1816 (versiunea în proză); Londra, Covent Garden, 15 iulie 1852 (versiunea în limba italiană cu recitative). Personajele: Faust (bar.), Mefisto (bar.), contele Hugo (ten.), Kunigunde, logodnica sa (sopr.), Gulf, un cavaler (ten.), Kaylinger (bar.), Wohlhaldt (ten.), Wagner și Moor, prietenii lui Faust (ten., b.), Röschen, tânără burgheză (sopr.), Franz, băiat argintar (ten.), un valet al lui Hugo (rol vorbit), servitoarea Kunigundei (sopr.), o voce (sopr.), Sycorax, conducătoarea vrăjitoarelor (sopr.), un oaspete (rol vorbit), popor, suita contelui și a cavalerului, femei, măști, vrăjitoare, nuntași, husari, spirite (cor, figuranți); Amor, nimfe, amoraşi (balet). Acțiunea se desfășoară la Strasbourg și la Aix-la-Chapelle în Evul Mediu.

Actul I. Cu ajutorul lui Mefisto, Faust și-a regăsit tinerețea, s-a îmbogățit și a câștigat inima unei tinere burgheze, Röschen. Spre surpriza prietenilor săi, Faust se preocupă să facă bine în jurul său. Franz, argintarul, este și el îndrăgostit de aceeași fată și se simte stăpânit de gelozie. Când Faust o invită să fie împreună, Franz atrage locuitorii de partea lui pentru a o recâștiga. Cu ajutorul lui Mefisto, Faust și prietena lui găsesc adăpost. Totodată, Faust este prins în viața Kunigundei, răpită de cavalerul Gulf. Din nou, cu ajutorul lui Mefisto, Faust și logodnicul Kunigundei, contele Hugo, reușesc să o elibereze. Faust se îndrăgostește de ea.

Actul II. Mefisto îl duce pe Faust la sabatul vrăjitoarelor, pe Muntele Bloksberg, unde primește un filtru. La desfășurarea nunții contelui Hugo cu Kunigunda, la Aix-la-Chapelle, printre oaspeți se află și Faust împreună cu Mefisto. Pe Faust îl caută Röschen, acompaniată de Franz. Kunigunda primește de la Faust filtrul și, după ce îl bea, se îndrăgostește de el. Fugind împreună, sunt urmăriți de contele Hugo, care cade ucis de Faust. Întreaga agitație l-a obosit, eroul aspirând la o viață liniștită, împreună cu Röschen, deși Mefisto ar prefera întoarcerea în Infern. Kunigunde, care nu știe nimic despre moartea contelui Hugo, îl surprinde pe Faust cu Röschen și încearcă să se sinucidă. Aflând de relația iubitului său cu Kunigunde, și Röschen, la rândul ei, se îneacă. Toți prietenii îl părăsesc, iar Mefisto vine să-l caute pe Faust pentru a-l duce în Infern.

Subiectul legendei lui Faust a fost mult îmbogățit la începutul secolului XIX cu tot felul de contribuții. Renumele capodoperei lui Goethe încă nu se răspândise în perioada când Spohr compunea opera sa, la care a

Scanned with OKEN Scanner

lucrat între 1808 și 1809. Partitura urmează un alt drum al narațiunilor, dar impresionează prin descrierea emoțiilor, linia cântului și o dramaturgie pasionantă, în care utilizarea revenirii motivelor este predominantă. Împreună cu Weber și Hoffmann, Spohr pune astfel bazele operei romantice germane.

GASPARE SPONTINI

Important creator de operă la confluența clasicismului cu romantismul, *Gaspare Spontini* (14 noiembrie 1774 – 24 ianuarie 1851) a determinat în viața teatrală europeană un adevărat curent al noului, ca dramaturgie și amploare a montărilor. Pecetea muzicii italiene este precumpănitoare în toată creația sa, prezentată în Italia, Franța și Germania: *Li puntigli delle donne, Il finto pittore, L'eroismo ridicolo, I quadri parlanti, Gli Elisi delusi, Gli amanti in cimento, Le metamorfosi di Pasquale, Milton, Julie, La Vestale, Fernando Cortez, Olympie, Nurmahl, Alcidor, Agnes von Hohenstaufen.*

Vestala (La Vestale)

Tragedie lirică în trei acte. Libretul de Victor Joseph Étienne de Jouy. Premiera – Paris, Opéra, 16 decembrie 1807. Personajele: Licinus (ten.), Julia (sopr.), Cinna (ten.), Marea Vestală (sopr.), un consul (b.), Pontifex Maximus (b.), credincioși, vestale. Acțiunea se desfășoară la Roma, în Forum și în templul zeiței Vesta, în perioada antichității romane.

Actul I. În Forum se pregătește ceremonia triumfală dedicată lui Licinus, care s-a acoperit de glorie în războiul împotriva galilor. Sentimentele eroului sunt însă umbrite de pierderea ființei iubite, Julia, care în timpul războiului a fost silită de tatăl său să devină vestală, făcând jurământ de castitate. Julia, și ea tulburată de întoarcerea eroului, se vede desemnată de Marea Preoteasă pentru a-l încorona. În timpul ceremoniei, Licinus îi reamintește pasiunea ce-l animă.

Actul II. Julia păzește, în templu, flacăra veșnică. Intrarea lui Licinus și emoția ce-i cuprinde o fac să nu observe că focul s-a stins. Avertizat de Cinna că se apropie cortegiul preoților, Licinus fuge. Julia refuză să îi mărturisească lui Pontifex Maximus numele vinovatului, căci știe că va fi pedepsit ca și ea, pentru sacrilegiu, prin îngroparea de viu.

Actul III. Licinus, înnebunit de durere, se autodenunță Marelui Preot, în timp ce Julia încearcă să-l salveze pretinzând că nu-l cunoaște. Deodată, un fulger cade pe altarul unde a fost depus vălul de vestală al

Scanned with OKEN Scanner

Juliei aprinzând focul sacru. Zeița Vesta a arătat astfel că Julia este iertată. Eliberată de jurământ, salvată de la moarte, Julia se poate căsători cu Licinus. Sărbătoarea se celebrează în fața templului, în sunetele corului vestalelor.

Caracterizată prin spiritul neoclasic al tematicii, la modă în timpul Parisului imperial, lucrarea este considerată cea mai importantă creație a lui Spontini. Chiar dacă din punct de vedere dramatic se poate descifra dorința păstrării rigorilor clasice, în muzică apar elemente de noutate sub influența crescândă a lui Beethoven. Se consideră că, din acest punct de vedere, Spontini a dorit să realizeze o sinteză italo-germană a teatrului liric, reflectând totodată gustul francezilor pentru spectacole de mare fast. Arareori *Vestala* mai apare în repertoriul liric, datorită semnificației sale în istoria genului.

Fernando Cortez

Tragedie lirică în trei acte. Libretul de V.J. Étienne de Jouvy și J.A. Esmèrard după romanul lui A. Piron. Premiera – Paris, Opéra, 28 noiembrie 1809. Personajele: Amazily (sopr.), Fernando Cortez (ten.), Montezuma (b.), Telasco (bar.), Alvaro (ten.), Marele Preot (b.), Moralez (bar.), soldați, preoți. Acțiunea se desfășoară în Mexic în secolul al XVIII-lea.

Actul I. În templul Răului, Marele Preot pregătește sacrificiul prizonierilor spanioli, printre care se află și Alvaro, fratele lui Fernando Cortez. Urmând sfatul lui Telasco, prinț mexican a cărui soră, Amazily, se află ostatică la spanioli, regele Montezuma hotărăște să oprească sacrificiul. În acest moment, Amazily, care din dragoste pentru Cortez l-a urmat la spanioli, adoptând religia creștină, sosește cu propuneri de pace. Trupele lui Cortez se apropie, dar prezicerile se arată defavorabile. Amazily se reîntoarce la spanioli pentru a solicita un armistițiu.

Actul II. În tabăra spaniolă, soldații sunt demoralizați, cu toate încurajările lui Cortez. Moralez îi mărturisește lui Cortez că o bănuiește pe Amazily de a fi spioană. Cu toate acestea, Cortez o întâmpină cu dragoste. Fata îl anunță că mexicanii au pregătit sacrificii umane. Cortez jură că își va salva fratele. Sosind în calitate de ambasador, prințul Telasco oferă viața lui Alvaro în schimbul libertății mexicanilor. Cortez își convinge camarazii să nu accepte aceste condiții. El incendiază flota inamică, iar Telasco este reținut ostatic.

Actul III. În mausoleul regilor mexicani sosește Cortez, eliberându-l pe Telasco. Acesta este însă neiertător și o cere, în schimbul prizonierilor spanioli, pe sora sa. Cortez acceptă, iar Amazily vine la mexicani cu o

Scanned with OKEN Scanner

nouă ofertă de pace. Mexicanii sunt pregătiți să moară în cetatea asediată. Regele Montezuma, convins de loialitatea lui Cortez, îi acordă generalului spaniol mâna lui Amazily și acceptă să se facă pace.

Lucrarea i-a fost comandată lui Spontini de către Împăratul Napoleon pentru a serba victoriile sale armate. Din punct de vedere istoric, adevărul nu este respectat, căci, în perioada evocată de acțiunea operei, Montezuma a fost ucis de spanioli, iar mexicanii, exterminați.

KARLHEINZ STOCKHAUSEN

Provenit dintr-o familie țărănească de origine renană, *Karlheinz Stockhausen* (22 august 1928 – 5 decembrie 2008) a fost afectat în tinerețe de ascensiunea regimului hitlerist, de război și de consecințele înfrângerii Germaniei naziste. Studiază compoziția cu Frank Martin și, la Darmstadt, descoperă muzica lui Pierre Boulez și Olivier Messiaen. Abordează și muzica experimentală la Grupul de Muzică Concretă al lui Pierre Schaeffer, apoi compune primele lui lucrări de muzică electronică. În întreaga sa creație, Stockhausen pune ca prim principiu „unicitatea materialului și a formei". Șef de școală a mișcării internaționale împreună cu Pierre Boulez, Stockhausen poate fi considerat chiar de pe acum unul dintre fenomenele artistice cele mai semnificative și mai originale, precum și una dintre personalitățile muzicale puternice ale secolului XX. Pentru teatrul muzical compune ciclul *Licht*, alături de lucrări precum *Studie I*, *Gesang der Jüngliche in Feuerofen*, *Gruppen*, *Kontakte*, *Telemusik*, *Mantra*, *Inori*, *Sirius*.

Lumină (Licht)

Cele șapte zile ale săptămânii

Libret și concepție – compozitorul. Premierele: *Luni* – Milano, Teatro alla Scala, 7 mai 1988; *Marți* – Leipzig, Opera, 28 mai 1993; *Joi* – Milano, Teatro alla Scala, 15 martie 1981; *Vineri* – Leipzig, Opera, 12 septembrie 1996; *Sâmbătă* – Milano, Teatro alla Scala, 25 martie 1984.

Lumină de Luni

Operă în trei acte, un salut și un adio. (Ziua de naștere a Evei, o sărbătoare în onoarea mamei, o sărbătoare a nașterii și renașterii; culoarea principală – verde clar.) Personajele: Eva (sopr., sopr., sopr.), Luzifer (b.), Luzipolyp (b. actor), trei marinari (ten., ten., ten.), șapte băieți (șapte mici

Scanned with OKEN Scanner

cântăreți soliști), corn de basset (clarinet alto), trei clarinetiști alto (doi clarinetiști, o voce), un peruș pianist (pian), hoțul de copii (flautist alto, flautist piccolo), 21 soții de actori (21 roluri mute), bărbați și femei; cor de copii: șapte băieți-animale, șapte fetițe, șapte spiriduși.

Actul I. „Prima naștere a Evei". Eva oferă lumii șapte băieți-animale și șapte spiriduși. Nemulțumit, Luzifer trimite copiii înapoi în pântecul Evei și o roagă să reînceapă totul.

Actul II. „A doua naștere a Evei". Fiind fecundată de *Klavierstük XIV*, Eva dă naștere la șapte băieți, care, la fel ca în Paradis, cresc la sânul mamei.

Actul III. „Miracolul Evei". Băieții cresc, devin bărbați. Un flautist o farmecă pe Eva într-un duo erotic și răpește copiii, care continuă să crească. Eva îmbătrânește și devine un munte în vârful căruia zboară păsări albe, în timp ce, în depărtare, se aud vocile copiilor-păsări.

Lumină de Marți

Operă în două acte, un salut și un adio. (Zi de luptă; culoarea principală – roșul.) Personajele: Trupa lui Michael (trei trompete, un cornet, șase trompete, baterie, sintetizator), Luzifer (b.) și trupa lui (nouă tromboni, baterie, sintetizator), Eva (sopr.), alergătorii mileniilor, secolelor, deceniilor, anilor (patru dansatori mimi), arbitrii (actori-cântăreți), trei arbitrii auxiliari și trei distribuitori de flori, un bucătar, un leu, o maimuță (trei mimi), o fetiță (copil actriță), o femeie frumoasă (nudistă), interpreții cursei anilor (14 muzicieni), patru ceasuri cu cilindri (patru asistenți muzicieni), nebunul sintetizator (interpret la sintetizator și trupa lui Luzifer); ansamblul lui Michael și al lui Luzifer, ființe de dincolo de lume (cor).

Actul I. „Goana anilor". Arhangelul Michael înfruntă cu trompeta sa trombonul lui Luzifer. Amândoi rezolvă disputa privitoare la o viață cu sau fără Dumnezeu într-o competiție în jurul timpului. Mileniile, secolele, deceniile și anii se reunesc, apoi, seduși de Luzifer, își întrerup goana la care îi invitase Michael. Arhangelul iese învingător.

Actul II. „Invazie, explozie și adio". Continuă confruntarea muzicală a trupelor lui Michael și Luzifer. Plină de compasiune, Eva se ocupă de morți și răniți, dar nu poate opri carnagiul. Luzifer lasă să se vadă interiorul unui munte de sticlă în care oameni de pe un alt tărâm se joacă cu arme de sticlă. Aceștia se despart plecând spre un tărâm și mai îndepărtat.

Scanned with OKEN Scanner

Lumină de Joi

Operă în trei acte, un salut și un adio. (Zi de studii, ziua lui Michael; culoarea principală – bleu.) Personajele: Michael (ten., trompetist, dansator), Eva, în același timp mamă, Mondeva, o femeie (sopr., clarinetistă, dansatoare), Luzifer (b., trombonist, dansator mim), acompaniatoare a lui Michael în ziua examenului (pianistă); un doctor, un infirmier, securiști, oameni din oraș (roluri mute); un cuplu de rândunele-clovni (două clarinete), pinguini de la Polul Sud (orchestre), doi băieți (doi saxofoniști), o panoramă cu fotografii, o femeie în vârstă (actriță), un mesager (ten.), coruri invizibile (bandă magnetică); delegații universului lui Michael (cor).

Actul I. „Tinerețea lui Michael". Eva, mama, îl învață pe Michael muzica, gluma și dansul; Luzifer, tatăl, îl învață rugăciunea, vânătoarea, tirul și teatrul. Mama ajunge la un azil de nebuni, unde moare; tatăl pleacă la război și este ucis. Michael se leagă de Mondeva, trece cu succes examenele și intră la școala superioară de muzică.

Actul II. „Călătoria lui Michael în jurul lumii". El ajunge mai întâi la Polul Sud, unde se întâlnește cu pinguini (muzicieni), apoi la Köln și la New York, în Japonia, în India, în Africa Centrală și la Ierusalim, unde, sedus de timbrul unui clarinet, se oprește.

Actul III. „Întoarcerea lui Michael". Eva, împreună cu fiul ei se află în rezidența celestă, iar Luzifer încearcă în van să-i tulbure. Ultimele cuvinte ale lui Michael sunt: „Am devenit bărbat... pentru ca să duc muzica celestă oamenilor și muzica oamenilor în cer, omul să-l asculte pe Dumnezeu, iar Dumnezeu să împlinească dorințele copiilor săi".

Lumină de Vineri

Operă în două acte, un salut și un adio. (Ziua tentației, culoarea principală – portocaliu.) Personajele: Eva (sopr.), Ludon (b.), Kaino (bar.), Ela (clarinet alto), Lufa (flaut), Synthibrid (sintetizator), 12 cupluri de dansatori mimi (printre care se află intercalate obiecte): femei-bărbați, pisică-câine, copiator-mașină de scris, automobil-pilot de curse, mașină de bani-jucător, fotbal-picior care șutează, lună-rachetă, braț-seringă cu drog, ascuțitoare-creion, gură de femeie-cornet de înghețată, vioară-arcuș, cuib-corb (cor); cor de copii (12 coriști).

Actul I. S-au format 12 cupluri. Ludon îi propune Evei o relație cu fiul său, Kaino. Cei doi fac muzică împreună și unul pentru celălalt.

Actul II. „Tentația". Eva se unește cu Kaino, alte cupluri își schimbă de asemenea partenerii. Se nasc astfel cupluri de bastarzi, copii

Scanned with OKEN Scanner

bastarzi, care pornesc războiul. Lupta copiilor... Eva și cuplurile bastarde cer milă. Cererea lor este împlinită, cuplurile bastarde se unesc într-o mare flacără, se consumă și devin LUMINĂ.

Lumină de Sâmbătă

Operă într-un salut și patru scene pentru 13 interpreți. (Ziua lui Luzifer, sâmbăta este ziua lui Saturn, ziua morții și a transferului nopții spre lumină, culori principale – negru strălucitor și bleu-vert.) Personajele: Luzifer (b., poartă picioroange), Interpretul visat de Luzifer (pianist), pisica neagră Kathinka (flautist, flautist piccolo), cele șase simțuri mortale (șase percuționiști), Chipul uman uriaș (orchestră), Michael (trompetă piccolo), un dansator cu panglici, intendentul teatrului (actor), un suflător diabolic (trombonist), o pasăre neagră sălbatică; de trei ori 13 călugări (cor); lacrimile (balet).

Scena 1. „Visul lui Luzifer" sau „Piesa de pian XIII". Luzifer a visat o piesă de pian chemând cele cinci elemente. Epuizat, se topește într-o moarte aparentă. *Scena 2.* „Cântecul lui Kathinka și Recviemul lui Luzifer". Gândind la toți cei care caută lumina eternă, Kathinka, pisica, iese din mormântul în „formă de aripă" și scoate prin intermediul unui flautist niște sunete minunate, destinate a conduce „inimile morților către conștiință". Intervin cele șase simțuri – să asculți, să vezi, să simți, să guști, să atingi și să gândești. Kathinka le alungă și se întoarce în mormântul ei. *Scena 3.* „Dansul lui Luzifer". Luzifer a reînviat. El domină simțurile și gândirea umană reflectate de o figură uriașă: dansul sprâncenelor, al ochilor, al obrajilor, al nărilor, al buzei superioare, al pieptului și limbii, al bărbiei. Michael protestează împotriva strâmbăturilor, dar Luzifer îl alungă cu picioroangele sale. Figura se liniștește și varsă lacrimi de compasiune. *Scena 4.* „Plecarea lui Luzifer". Călugării celebrează „Lolli delle virtù" (Laudele virtuților) dedicate Sfântului Francisc de Assisi. Un sac cu nuci de cocos cade din cer. Călugării eliberează o pasăre neagră sălbatică și adresează lumii cele mai bune urări, simbolizate prin extragerea pulpei fructelor și distrugerea nucilor de cocos.

Ideea ciclului *Licht – Lumină* aparține anului 1977, reprezentând superpoziționarea melodiilor ce aparțin protagoniștilor: Michael, Eva, Luzifer. Principiul propus de compozitor îi revine căutării unui sens religios și biologic pentru zilele săptămânii, determinate de ritmul consumării și reproducerii, pentru ca adresarea către Divinitate să fie posibilă în cotidian. Compozitorul privește spre referințe străvechi sau noi, îmbinând tradiții europene, asiatice, forme de artă rituală indiană sau japoneză.

Scanned with OKEN Scanner

Dansatorii, artiștii, tehnicienii se comportă la egalitate cu cântăreții. Există și o viață proprie a culorilor, eclerajelor, accesoriilor. Fiecare zi poate fi reprezentată autonom. Ciclul urma să fie terminat înaintea morții compozitorului (*Ziua de miercuri*), reprezentând o sinteză a limbajelor muzicale la sfârșitul secolului XX.

RICHARD STRAUSS

În mare măsură format sub semnul ultimelor ecouri ale romantismului, *Richard Strauss* (11 iunie 1864 – 8 septembrie 1949) s-a îndreptat apoi spre noile curente ale începutului de secol XX, recepționându-le însă în manieră personală. De la opere marcate de wagnerism, precum *Guntram* și *Feuersnot*, Strauss trece la lucrări cu amprentă expresionistă în *Salomeea* și *Elektra*, echilibrându-și personalitatea odată cu revelația mediului vienez neoclasic în *Der Rosenkavalier*. Urmează *Die Frau ohne Schatten*, *Intermezzo*, *Arabella*, *Die schweigsame Frau*, *Friedenstag*, *Daphne*, *Die ägyptische Helena*, *Ariadne auf Naxos*, *Die Liebe der Danae* și *Capriccio*, lucrări care dau o imagine interesantă și originală a teatrului muzical din prima jumătate a secolului al XX-lea, devenind, la rândul lor, modele pentru alți compozitori.

Guntram

Operă în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – Weimar, Hoftheater, 10 mai 1894. Personajele: bătrânul duce (b.), Freihild, fiica sa (sopr.), ducele Robert, soțul ei (bar.), Guntram, cantor (ten.), Friedhold, cantor, frate de religie cu Guntram (b.), Nebunul ducelui (ten.), o bătrână (alto), un bătrân (ten.), doi oameni mai tineri (b., b.), trei vasali (b., b., b.), un mesager (bar.), patru trubaduri (ten., ten., b., b.), călugări, servitori, cavaleri, vasali (cor). Acțiunea se desfășoară în Germania, în mijlocul secolului al XIII-lea.

Argument. Tânărul Guntram face parte dintr-un ordin medieval al trubadurilor, care cântă laude iubirii creștine, deosebite de cea omenească. Călătorind pe domeniul unui tiran, descoperă mizeria și brutalitatea. Aici o cunoaște pe Mama Săracilor, Freihild, soția tiranicului duce Robert, o femeie cu inimă bună, dar profund nenorocită. Guntram speră să-l convertească pe tiranul duce prin cântul său blând, dar nu reușește și, la vestea răscoalei poporului asuprit, îl ucide pe dușmanul său într-o încăierare. Renunțând la dragostea pe care o simte Freihild pentru el, se retrage din ordinul medieval pentru a trăi în singurătate, în dorința reconcilierii cu Dumnezeu.

Scanned with OKEN Scanner

Nevoia de foc (Feuersnot)

Poem cântat într-un act. Libretul de Ernst von Wolzogen. Premiera – Dresda, Hofoper, 21 noiembrie 1901. Personajele: Schweiker von Gundelfingen, judecător (ten.), Ortolf Sentlinger, primar (b.), Diemut, fiica sa (sopr.), Elsbet, Wigelis, Margret, prietenele ei de joacă (mez., alto, sopr.), Kunrad, magician (bar.), Jörg Pöschel, hangiu (b.), Hämerlein, băcan (bar.), Kofel, fierar (b.), Kunz Gilgenstock, brutar și berar (b.), Ortlieb Tulberck, dogar (ten.), Ursula, soția sa (alto), Ruger Aspeck, olar (ten.), Walpurg, soția sa (sopr.), cetățeni, servitori, copii (cor). Acțiunea se desfășoară la München, în solstițiul de vară, într-o epocă imaginară.

Act unic. Tot orașul München se pregătește de sărbătorirea voioasă a solstițiului de vară. Exuberant, Kunrad, magicianul cel tânăr, o sărută în plină stradă pe Diemut. Mândră, tânăra se răzbună. Astfel, îi dă întâlnire seara, îl bagă într-un coș, imobilizându-l, în hazul tuturor. La rândul său, Konrad stinge toate focurile și luminile orașului. Îndu-plecată, Diemut îl primește în camera ei să facă dragoste. În acea clipă, focurile și luminile își revin, căci, spune poetul libretist, „iubirea se unește cu vraja spiritului și, atunci, chiar cel mai obtuz dintre filistini începe să vadă cu claritate...".

Salomeea

Dramă muzicală într-un act. Libretul după drama lui Oscar Wilde, tradusă de Hedwig Lechmann. Premiera – Dresda, Königliches Opernhaus, 9 decembrie 1905. Personajele: Irod Antipa, tetrarh al Galileei (ten.), Herodiada, soția lui (mez.), Salomeea, fiica ei (sopr.), Ioan (bar.), Narraboth, tânăr căpitan sirian (ten.), oameni din popor, soldați, sclavi. Acțiunea se desfășoară în Galileea, în jurul anului 30 d.Hr.

Act unic. Căpitanul gărzilor o urmărește îndeaproape pe frumoasa Salomeea, fiica vitregă a lui Irod Antipa, care se lasă cuprinsă de plăcerea petrecerii organizate de tatăl ei. Ieșind pe terasă, Salomeea aude glasul lui Ioan, care, închis într-o cușcă, anunță fără încetare venirea lui Iisus. Fascinată, Salomeea vrea să vadă prizonierul și, cum gărzile nu-i permit, îl convinge pe căpitanul Narraboth să cedeze. Ieșit din cușcă, Ioan adresează invective puternice la adresa lui Irod și a Herodiadei. Salomeea își încearcă asupra lui Ioan puterea de seducție și, la răspunsurile semețe ale acestuia, este cuprinsă de extaz în fața frumuseții lui, dorindu-și cu toată pasiunea să-l sărute. Disperat, căpitanul Narraboth se sinucide. Ioan o respinge și se întoarce în închisoarea sa. Irod este neliniștit, iar îngrijorarea sa crește când își vede

Scanned with OKEN Scanner

gardianul mort. El caută s-o liniștească pe Salomeea. Herodiada cere ca Ioan, care a insultat-o, să fie decapitat. Evreii protestează, în timp ce profețiile lui Ioan se aud cu insistență. Cuprins de dorință, Irod îi cere Salomeei să-i danseze, oferindu-i în schimb orice și-ar dori ea. Salomeea îi face voia și, oprindu-se apoi lângă cușcă, îi cere capul lui Ioan. Trecând de la pasiune la oroare, Irod acceptă. Călăul aduce pe o tipsie capul lui Ioan. Salomeea, în extaz, îl cuprinde și sărută gura însângerată. Îngrozit, Irod ordonă gărzilor să o ucidă.

Subiectul îndrăzneț, scenele atroce poartă marca influențelor expresionismului asupra lui Strauss. Totuși, prin alchimia sonoră a orchestrei, prin culorile vii și agresive, compozitorul reușește să realizeze mai mult decât o simplă istorie teribilistă, oferind o interpretare posibilă a misterului atracției fizice, mai puternică decât moartea. Cea mai celebră pagină a operei este *Dansul celor șapte văluri*, adevărată probă de virtuozitate pentru interpreta rolului titular.

Elektra

Tragedie într-un act. Libretul de Hugo von Hofmannsthal după tragedia lui Sofocle. Premiera – Dresda, Königliches Opernhaus, 25 ianuarie 1909. Personajele: Klytemnestra (mez.), Elektra (sopr.), Crysostemis (sopr.), Egist (ten.), Oreste, fiul Klytemnestrei (bar.). Acțiunea se desfășoară la Mycena, în palatul Atrizilor, după Războiul Troian.

Act unic. Servitorii își bat joc de halul de decădere la care a ajuns Elektra, fiica lui Agamemnon. Rămasă singură, ea retrăiește scena uciderii tatălui, prins într-o plasă, în timpul băii, și ucis de Egist, amantul reginei Klytemnestra, împreună cu aceasta. Invocându-l, Elektra visează la dansul triumfal al răzbunării. Exaltarea sa este întreruptă de sora ei, Crysostemis, blândă și visătoare, care nu-și dorește decât să se mărite și să părăsească palatul blestemat. Ea o avertizează că regina și Egist vor să o închidă într-un turn. Cele două fete urmăresc procesiunea care o conduce pe Klytemnestra, bătrână și obosită, dar acoperită de giuvaeruri, spre templu. Ea vrea să roage zeii s-o elibereze de teribilele coșmaruri care o bântuie. Văzând-o pe Elektra se înfurie, insultând-o că murdărește palatul cu prezența ei. Elektra o întreabă ce o neliniștește, când face parte din rândul zeilor. Îi este teamă de fiul ei, Oreste, care îi apare noaptea drept răzbunător al tatălui? Întrebată de Klytemnestra care este cea mai potrivită victimă pentru sacrificiu, fiica sa, plină de ură, îi răspunde că doar atunci când satârul o va doborî vor dispărea și coșmarurile. Înspăimântată, Klytemnestra ar vrea să se retragă, dar, la

Scanned with OKEN Scanner

vestea că Oreste a murit – după cum afirmă doi străini sosiți la palat – exultă de bucurie. La rândul ei, Elektra înțelege acum că răzbunarea va trebui înfăptuită chiar de ea. Cerând ajutorul lui Crysostemis, aceasta se retrage înfricoșată sub blestemele surorii sale. Elektra începe să caute, cu febrilitate, satârul ascuns de ea, insultând mesagerul că i-a supraviețuit lui Oreste. Un răspuns neașteptat o trezește: „Oreste trăiește!". Elektra îl întreabă pe străin cine este, iar acesta îi răspunde că a fost recunoscut de câini și de servitori, dar nu de propria soră. Într-o stare de exaltare, Elektra îl întâmpină cu plânsete și exclamații. Oreste pătrunde în palat. Un strigăt înfiorător se aude din apartamentele Klytemnestrei. Egist apare de îndată și Elektra, cu o torță în mână, îi îndrumă pașii spre apartamente. Plin de sânge, el strigă după ajutor, dar Elektra îi răspunde mânioasă: „Agamemnon te aude!". Dreptatea s-a împlinit, iar răzbunarea o aruncă într-o frenetică bucurie. Elektra începe să danseze sălbatic, până cade fără viață. Blânda Crysostemis se apleacă, plângând, asupra trupului ei.

La apariția sa, opera a fost apreciată drept un studiu de psihanaliză oferit de Hofmannsthal compozitorului. După *Salomeea*, Strauss a ezitat să abordeze din nou domeniul tematic care îl apropia foarte mult de expresionism. În final, realizarea partiturii indică o posibilă evoluție a muzicianului spre acest curent stilistic, nu numai din punct de vedere al structurilor sonore, acolo unde se învecinează cu atonalismul, ci și din cel al comunicării dramatice. Ulterior, Strauss alege o altă cale, proprie temperamentului său, dar *Elektra* rămâne semnul inițial al potențialului său expresionist, de creare a unor tensiuni aproape insuportabile. Prin această particularitate, opera, de fapt, și-a câștigat o anume celebritate, ce este dublată și de maxima dificultate a interpretării vocale și orchestrale. Lucrarea face parte din marele repertoriu straussian.

Cavalerul rozelor (Der Rosenkavalier)

Comedie în trei acte. Libretul de Hugo von Hofmannsthal. Premiera – Dresda, Königliches Opernhaus, 26 ianuarie 1911. Personajele: Mareșala, prințesă de Werdenberg (sopr.), baronul Ochs von Lerchenau (b.), Octavian Rofrano, un tânăr nobil (mez.), domnul de Faninal, un parvenit (bar.), Sophie, fiica lui (sopr.), Marianne Leitmetzerin, guvernanta ei (sopr.), Valzacchi, un intrigant italian (ten.), Annina, complicea lui (contralto), un tenor, curteni, invitați. Acțiunea se desfășoară la Viena în secolul al XVIII-lea.

Actul I. Profitând de absența soțului, Mareșala l-a primit în iatacul ei pe tânărul Octavian. Fericirea ei este însă umbrită de senzația că tinerețea a început să treacă. Atmosfera galantă este tulburată de sosirea

Scanned with OKEN Scanner

vărului ei, baronul Ochs von Lerchenau, un holtei bătrân, care o anunță că s-a logodit cu tânăra Sophie, fiica unui burghez îmbogățit. El îi cere Mareșalei să-i recomande un tânăr care să-i ducă logodnicei, după tradiție, trandafirul de argint. Mareșala i-l recomandă pe Octavian, în care baronul pare să o recunoască pe camerista ei (de fapt, tânărul, travestit, pentru a scăpa de eventualele întâlniri neprevăzute din camera Mareșalei). Dimineața continuă cu vizita unei întregi populații de furnizori, coafori, modiste, cântăreți, după ritualul obișnuit al casei. Rămasă singură, Mareșala este cuprinsă de o melancolie pe care nici Octavian, reîntors lângă ea, nu o poate spulbera. Dimpotrivă, ea se gândește că, în curând, el o va părăsi pentru o alta, mai tânără. După plecarea lui, resemnată cu perspectiva maturității nedorite, îi trimite lui Octavian trandafirul.

Actul II. Faninal și fiica sa primesc vizita cavalerului purtător al trandafirului. Cei doi tineri se plac imediat și Sophie îi mărturisește lui Octavian că nu-i convine de loc să se mărite cu un maimuțoi ca Ochs. În timp ce baronul se ocupă de afaceri, discutând contractul cu Faninal, tinerii își mărturisesc dragostea. Surprinși, se declanșează un mic incident, soldat cu un duel între Octavian și Ochs. Ușor rănit, acesta cere un medic și, totodată, primește un bilet de întâlnire, trimis de așa-zisa cameristă a Mareșalei.

Actul III. În hanul unde ar urma să se întâlnească cu camerista, Ochs își pregătește petrecerea. Octavian, pe de altă parte, ajutat de intrigantul Valzacchi și complicea lui, Annina, îi aranjează o întreagă aventură. Când se crede deja sigur de iubirea cameristei, pe care nu încetează să o compare cu chipul lui Octavian, baronul se trezește cu o văduvă, care pretinde că-și recunoaște soțul, și cu patru copii, care îl numesc tatăl lor. Poliția vine, se adună oameni, Faninal se sperie, baronul, mirat de a-l revedea pe Octavian, nu mai înțelege nimic și fuge, urmărit de servitori și hangiu care își cer plata. Mareșala, sosită între timp, înțelege că Sophie și Octavian se iubesc și suportă cu demnitate lecția dură a vârstelor. Cei doi pleacă fericiți, nepăsători la ceea ce ar putea însemna viitorul.

După *Salomeea* și *Elektra*, crearea *Cavalerului rozelor* continuă să fie o mare surpriză din partea compozitorului. Preluând ideea mozartiană potrivit căreia situațiile teatrale nu trebuie niciodată să împiedice muzica să fie frumoasă, Strauss construiește mari fraze care se arcuiesc în valuri de vals vienez, ornamentându-și dialogurile cu nenumărate amănunte subtile. Orchestra ocupă un loc determinant pentru explicarea acțiunii și

Scanned with OKEN Scanner

pătrunderea detaliilor ce alcătuiesc tipologiile personajelor. Considerată o operă prin definiție vieneză, *Cavalerul rozelor* a cunoscut o carieră în care durabilitatea succesului se confruntă cu dificultatea evidentă a problemelor interpretării vocale și orchestrale.

Ariadna la Naxos (Ariadne auf Naxos)

Operă într-un act, cu Prolog. Libretul de Hugo von Hofmannsthal. Premiera: prima versiune – Stuttgart, Kleine Haus din Hofftheater, 25 octombrie 1912; a doua versiune, cu Prolog – Viena, Hofftheater, 4 octombrie 1916. Personajele: în Prolog – Compozitorul (sopr.), maestrul de muzică (bar.), Tenorul, apoi Bachus (ten.), majordomul (recitator), un ofițer (ten.), un maestru de balet (ten.), Zerbinetta (sopr.), prima doamnă, apoi Ariadna (sopr.); în operă – Ariadna (sopr.), Bachus (ten.), trei nimfe (sopr., sopr., contralto), Arlechinul (bar.), Scaramouche (ten.), Truffaldino (b.), Brighella (ten.). Acțiunea se desfășoară mai întâi într-un teatru particular vienez din secolul al XVIII-lea, apoi într-o grotă din insula Naxos.

Prolog. În teatrul particular al unui bogat burghez vienez trebuie să se reprezinte, spre consternarea Compozitorului, nu numai operă seria, ci și un intermezzo. Zerbinetta, conducătoarea trupei italienești, este contrariată de veste, ca de altfel și ceilalți interpreți. Majordomul îi anunță pe artiști să fie pregătiți, deoarece dineul este pe sfârșite. El adaugă că spectacolul trebuie scurtat, după el urmând focuri de artificii. Zerbinetta acceptă ideea de a suprapune cele două piese muzicale și, după un lung comentariu spiritual și senzual, îl convinge și pe Compozitor să se adapteze. Toți încep să se pregătească pentru noua înfățișare a reprezentației.

Act unic. În grota din Naxos, Ariadna deplânge plecarea lui Theseu și îl invocă pe Hermes, trimisul morții. Personajele din *comedia dell'arte* o iau în derâdere și-i dau sfaturi. Zerbinetta apare cântând lunga ei experiență amoroasă, în care jurămintelor de fidelitate le succede așteptarea unui nou amant. Ea pleacă însoțită de Arlechin. Nimfele anunță venirea lui Bachus, pe care Ariadna îl ia drept trimisul lui Hermes, oferindu-i-se patetic. De-abia întors de pe insula zeiței Circe, încă amețit de băuturile magicienei, Bachus crede că o reîntâlnește acum sub chipul Ariadnei. În final, Ariadna, care îl rugase s-o ducă în împărăția umbrelor, acceptă să-și schimbe destinația, urmându-l în Olimp.

Inițial opera a fost concepută ca divertisment la spectacolul lui Max Reinhardt cu *Burghezul gentilom*, de Molière, pentru care Strauss scrisese muzica. Amploarea lucrării a determinat însă o reprezentare autonomă,

Scanned with OKEN Scanner

care a condus la o nouă versiune a operei. Înțelesul complex al scenariului și interpretării sale muzicale pare să fie alegoria colaborării a doi autori, bazată pe o reciprocă lipsă de înțelegere. Strauss dă muzicii o strălucire remarcabilă, jocul fanteziei urmându-l capricios pe cel al situațiilor și personajelor într-o opoziție a vivacității Prologului cu formula concertantă a operei propriu-zise. Lucrarea se bucură de un succes constant în teatrele care își pot permite abordarea repertoriului straussian.

Femeia fără umbră (Die Frau ohne Schatten)

Operă în trei acte. Libretul de Hugo von Hofmannsthal. Premiera – Viena, Staatsoper, 10 octombrie 1919. Personajele: Împăratul (ten.), Împărăteasa (sopr.), doica (mez.), Barak, vopsitor (b.-bar.), soția lui (sopr.), frații lui Barak (b. buffo, b., ten.), un spirit mesager (bar.), paznicul pragului (sopr. sau contralto), șase voci de copii (sopr., sopr., sopr., contralto, contralto, contralto), voci ale paznicilor nopții (b., b., b.). Acțiunea se desfășoară într-o lume imaginară, într-un timp nedeterminat.

Actul I. Într-un colț întunecos al palatului imperial, doica primește mesajul lui Keikobad, prințul spiritelor, care întreabă dacă Împărăteasa are o umbră a sa. Împărăteasa este o ființă supranaturală, fiică a lui Keikobad, prinsă de Împărat sub forma unei gazele. Ea ar trăi fericită cu soțul ei dacă nu i-ar lipsi umbra, simbol al infecundității. Spiritele o caută. Mesagerul prințului o anunță că, dacă în trei zile nu-și va găsi o umbră, va trebui, împreună cu doica sa, să se reîntoarcă în împărăția spiritelor, Împăratul urmând să se transforme în stană de piatră. În timp ce mesagerul dispare, doica se bucură, căci ea urăște lumea pământenilor. Odată cu venirea zorilor, Împăratul pleacă să-și caute șoimul, rănit de el pentru că încercase să atragă gazela fermecată. La rându-i, Împărăteasa se trezește în cântecul șoimului: „femeia nu are umbră, iar bărbatul se va transforma în piatră". Înspăimântată, Împărăteasa își imploră doica s-o ajute să-și găsească o umbră. Deși contrar voinței sale, aceasta o sfătuiește să coboare printre oameni pentru a căuta ceea ce-și dorește. Ele pornesc la drum și ajung la casa vopsitorului Barak. Împreună cu trei frați diformi și violenți, Barak trăiește cu femeia lui într-o permanentă ceartă. Cu toate acestea, ea își iubește soțul, regretând că nu a reușit, de-a lungul anilor, să aibă copii cu el. Intrând în vorbă cu soția vopsitorului, doica încearcă s-o convingă că o așteaptă un viitor deosebit de fericit dacă renunță la două lucruri: umbra proprie și posibilitatea maternității. Sărmana acceptă, hotărând ca de acum înainte să-și interzică orice relație cu bărbatul ei. Când sosește Barak, doica îi

Scanned with OKEN Scanner

așterne o masă bogată. Din flăcările focului se aud plânsete – sunt lamentațiile copiilor care nu se vor mai naște. Îngrozită, soția lui Barak își menține însă legământul. Patul conjugal va rămâne despărțit în două.

Actul II. Doica și Împărăteasa mai adastă în casa vopsitorului. Pe rând, apar imagini diferite: întâi, un tânăr care îi face curte femeii, apoi, Barak, care aduce copii flămânzi să se sature cu mâncarea lor bogată. Decorul se schimbă. Împăratul a observat că Împărăteasa, împreună cu doica, a coborât printre muritori și se hotărăște s-o ucidă, fără a avea însă puterea de a comite fapta. În casa lui Barak, doica l-a adormit pe acesta, arătându-i din nou femeii sale imaginea tânărului. Când acesta încearcă s-o ia în brațe, ea strigă și Barak se trezește. Împărăteasa este din ce în ce mai frământată, căci vede prețul suferinței altora pentru ca ea să-și capete demnitatea de femeie și mamă. În somnul nopții următoare ea are un vis ce-i adevărește prezicerea că Împăratul se va transforma în piatră. Atmosfera din casa vopsitorului devine din ce în ce mai încordată și, după o scenă violentă, în care adevărul și imaginația se confundă, cei doi se prăbușesc într-o crevasă ce s-a căscat în mijlocul casei.

Actul III. Într-o cavernă, Barak și soția sa sunt despărțiți de un zid gros. Barak ar dori să-și salveze femeia. O voce le indică să urce pe o scară care îi conduce în peisajul unde Împărăteasa își văzuse soțul transformat în piatră. Pe o altă cale, a farmecelor, ajung, în același loc, doica și Împărăteasa. Mesagerul apare și le transmite hotărârile lui Keikobad: doica, pentru toate urzelile sale, va rămâne veșnic printre pământenii pe care-i urăște, iar Împărăteasa va trebui să bea din apa aurită ce o face stăpână pe umbra soției lui Barak. La refuzul Împărătesei, spiritele i-l arată pe Împărat pietrificat în întregime, cu excepția unui singur ochi cu care își caută cu disperare soția. Împărăteasa repetă însă refuzul. Ea nu înțelege să se salveze cu prețul nefericirii unor ființe omenești. Deodată, generozitatea ei împlinește minunea: o umbră se alungește la picioarele ei, iar Împăratul îi iese în întâmpinare. Barak și femeia lui se îmbrățișează.

Cea mai pretențioasă colaborare Strauss-Hofmannsthal, opera aceasta dezvoltă prin simboluri o temă extrem de generoasă – cea a unirii cuplului sub semnul elementelor supranaturale, prelungind ecourile *Flautului fermecat* sau ale lui *Tristan și Isolda*. Deși poetul i-a reproșat compozitorului că nu urmează întreaga țesătură complicată a simbolurilor sale, odată înțelese, ele devin accesibile spectatorului tocmai prin comentariul muzical, de o deosebită frumusețe expresivă. *Femeia fără umbră* a fost

Scanned with OKEN Scanner

prima creație care, entuziasmând publicul, a cunoscut o primire fără rezerve din partea criticii. Ea poate fi considerată emblematică pentru mai multe trăsături ale stilului straussian, de la expresionism la simbolism și poetica muzicală neoclasică.

Intermezzo

Comedie burgheză în două acte, cu interludii simfonice. Libretul de compozitor. Premiera – Dresda, Staatsoper, 4 noiembrie 1924. Personajele: Christina (sopr.), Robert Storch, soțul ei, dirijor (bar.), baronul Lummer (ten.), Stroh, dirijor (ten.), prieteni de joc de cărți, servitori. Acțiunea se desfășoară în împrejurimile Vienei la începutul secolului al XX-lea.

Actul I. Dirijorul Robert Storch trebuie să plece spre Viena tocmai în momentul în care soția sa, Christina, descoperă că este oarecum neglijată în căsnicia ei. Rămasă singură, acceptă invitația baronului Lummer și pleacă împreună cu el să danseze. Înțelege însă destul de repede că acest curtezan al ei îi preferă banii, și mai puțin persoana invitată la dans. Sosește o scrisoare adresată lui Storch din partea unei oarecare Mieze Meier. Tonul scrisorii nu pune la îndoială intimitatea relațiilor dintre cei doi. Furioasă, Christina expediază soțului o telegramă în care îl anunță că au rupt orice relație, pentru totdeauna.

Actul II. Storch primește telegrama în timpul unei partide de cărți cu mai mulți prieteni, printre care se află și dirijorul... Stroh, căruia îi era, de fapt, destinată scrisoarea cu pricina. Robert își trimite amicul ca ambasador pe lângă soția sa. Deși, după cele aflate, Christina s-a convins de nevinovăția soțului, ea continuă, când îl întâlnește, să se arate supărată. Este sigură, îi spune ea, că acest fapt se va întâmpla odată. Robert își pierde răbdarea și face o mare scenă domestică. Realizând că se simte foarte legată de el, Christina este cea care îl împacă, afirmând că sunt într-adevăr doi soți fericiți.

Transpunând un episod din viața sa conjugală, Strauss renunță la colaborarea cu vreun libretist. Prin natura subiectului și fidelitatea notației muzicale și literare, el realizează o minunată comedie discretă și originală. Punctul maxim de interes este soluția sa de desfășurare a textului cântat, pe principiul a ceea ce compozitorul a numit „conversație muzicală", bazat pe tehnica de *parlando*.

Elena egipteanca (Die ägyptische Helena)

Operă în două acte. Libretul de Hugo von Hofmannstahl. Premiera: prima versiune – Dresda, Staatsoper, 6 iunie 1928; a doua versiune – Salzburg, Festival, 14 august 1933. Personajele: Elena (sopr.), Menelaos (ten.),

Scanned with OKEN Scanner

Hermione, fiica lor (sopr.), Aithra, fiica unui rege egiptean și magiciană (sopr.), Altair (bar.), Da-ud, fiul său (ten.), două slujnice ale Aithrei (sopr., mez.), trei elfi (sopr., sopr., alto), cochilia atotștiutoare (alto), slujnice, elfi, luptători, sclavi, eunuci (cor). Acțiunea se desfășoară pe insula Aithrei, nu departe de Egipt, după Războiul Troian, precum și într-o pădure de palmieri de la poalele Muntelui Atlas.

Actul I. În palatul ei, magiciana Aithra află din spusele cochiliei atotștiutoare că vasul care trece prin fața insulei sale transportă spartanii ce se întorc din Războiul Troian. Menelaos este pe cale de a o ucide pe Elena, soția sa, căci din cauza ei a izbucnit acest război al Troiei, în care au murit foarte mulți oameni. Aithra declanșează o furtună, vasul se scufundă și numai Menelaos și Elena sunt salvați prin puterea magicienei. Ea îl face pe Menelaos, cu ajutorul elfilor, să creadă că și-a ucis femeia și, în același timp, îi dă Elenei să bea un elixir de tinerețe. Totodată îl convinge pe Menelaos că a ucis doar fantoma soției, deoarece Elena fusese luată de zei și dusă în Egipt, unde își așteptase fidelă bărbatul. În acest scop, îi dă să bea filtrul uitării, ștergându-i toate amintirile. Menelaos aruncă sabia și se împacă cu adevărata-falsa Elena. Când Aithra vrea să trimită cuplul în Sparta, Elena ezită, fiindu-i teamă că, ajunși acasă, amintirile vor reveni. Ei vor sta deci un timp la poalele Muntelui Atlas, într-o oază de palmieri. Dar elfii, nemulțumiți că soții s-au împăcat, ascund printre lucrurile lui Menelaos sabia și un filtru al amintirii.

Actul II. În cortul în care se adăpostesc sub palmieri, Elena crede că speranțele sale se realizează. Menelaos însă o privește și are impresia că Elena, femeia din fața sa, este de fapt o iluzie. Prințul muntelui și fiul său sosesc pentru a-i omagia pe cei nou-veniți. Amândoi se îndrăgostesc de îndată de Elena. Vechea istorie reîncepe. Prințul îl trimite la vânătoare pe Menelaos, având-l drept ghid pe Da-ud, fiul său, sperând astfel, ca în timpul absenței, să o seducă pe frumoasa femeie. În timpul vânătorii, Menelaos se ceartă cu Da-un și îl ucide. De teama pericolului răzbunării, Elena este convinsă că doar cunoașterea adevărului și luciditatea trecutului îi mai poate salva. Ea îi dă lui Menelaos să bea filtrul amintirii. Astfel, acesta își dă seama că a fost mereu alături de una și aceeași ființă, soția infidelă, și că iubirea sa cuprinde în sine toate realitățile, suferințele și jignirile ce i-au fost aduse. Corabia care pleacă spre Sparta o are la bord pe fiica Elenei și a lui Menelaos, cu care cei doi pornesc spre casă din nou reuniți.

Scanned with OKEN Scanner

Arabella

Comedie lirică în trei acte. Libretul de Hugo von Hofmannsthal. Premiera – Dresda, Staatsoper, 1 iulie 1933. Personajele: Contele Waldner (b.), Arabella și Zdenka, fiicele lui (sopr., sopr.), Matteo (ten.), Mandryka (bar.), invitați la bal, turiști. Acțiunea se desfășoară la Viena în timpul carnavalului din 1860.

Actul I. Contele Waldner cu soția și cele două fiice, Arabella și Zdenka, locuiesc într-un elegant hotel vienez. Dar, cum contele este dator vândut, pentru a scădea din cheltuieli a îmbrăcat-o pe Zdenka în băiat, lăsând-o doar pe Arabella să evolueze în mijlocul societății elegante. Printre pretendenții Arabellei se află și Matteo, căruia Zdenka îi scrie epistole înflăcărate, semnate cu numele surorii sale. Urmărit de creditori, contele trimite vechiului său prieten, Mandryka, încă holtei, portretul Arabellei. În locul acestuia, care a murit, îl vizitează nepotul, tânăr și moștenitor, îndrăgostit pe loc de portret.

Actul II. Arabella și Mandryka se întâlnesc la balul birjarilor și, de îndată, se simt puternic atrași unul de celălalt. Arabella îl roagă însă să îi cedeze libertatea pentru ultima seară în care vrea să danseze cu toți tinerii îndrăgostiți de ea. Mandryka o surprinde însă pe Zdenka, încredințându-i lui Matteo o scrisoare și cheia camerei Arabellei. Văzând că Arabella a dispărut, Mandryka îi face o scenă de gelozie contelui.

Actul III. Matteo iese din camera în care s-a întâlnit cu Zdenka, crezând că a fost cu Arabella. În holul hotelului, se întâlnesc Matteo, Arabella, contele și Mandryka. Arabella respinge fără tăgadă orice acuzație și suspiciune din partea lui Mandryka. Apariția Zdenkăi pune capăt neînțelegerilor. Două căsătorii vor avea loc curând.

Deși intriga este destul de greoaie, compozitorul atinge în unele pagini ale operei (duetele Zdenka-Arabella, Mandryka-Arabella, ariile Arabellei și ale lui Mandryka) o adevărată culme a rafinamentului liric și a expresiei voluptății. Strauss demonstrează astfel că, într-o lume a decadenței sociale, realitatea sentimentelor și a atracției fizice este singura valabilă.

Femeia tăcută (Die schweigsame Frau)

Operă comică în trei acte. Libretul de Stefan Zweig, adaptare liberă după Ben Jonson. Premiera – Dresda, Staatsoper, 4 iunie 1935. Personajele: Sir Morosus, fost căpitan de marină (b.), guvernanta sa (alto), bărbierul (bar.), comedienii – Henry Morosus (ten.), Aminta, soția sa (sopr.), Isotta (sopr.), Carlotta (mez.), Morbio (bar.), Vanuzzi (b.), Farfallo (b.), comedieni și vecini (cor). Acțiunea se desfășoară în camera lui Sir Morosus, într-o suburbie a Londrei, spre 1780.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Sir Morosus suferă de zgomot, iar schimbările sale de dispoziție fac viața imposibilă celor din jur. Nepotul său, Henry, este nepăsător. S-a căsătorit cu o cântăreață și a devenit el însuși artist. Acum, își dorește să locuiască la unchiul său cu o întreagă trupă de artiști zgomotoși. Furios, Morosus îl dezmoștenește și îi cere bărbierului său să-i găsească o tânără femeie tăcută cu care să se căsătorească.

Actul II. Bărbierul se înțelege cu nepotul să-i prezinte trei actrițe în rol de candidate la căsătorie. Morosus o alege pe Timida, care este de fapt Aminta, soția nepotului. Abia căsătoriți (fictiv), cea care îl convinsese că este tăcută și modestă pornește un veritabil uragan de balaur domestic, urlând cât o țin puterile.

Actul III. Prin cântece și declamații, Timida/Aminta îl aduce pe Morosus în pragul disperării. Nu se mai gândește decât la odihna veșnică și este fericit dându-și seama că i-ar putea pasa nepotului său „femeia tăcută". A învățat lecția și înțelege că nu mai are altceva de făcut decât să îmbătrânească în pace. Henry își regăsește soția și moștenirea, iar Morosus se gândește că... viața este frumoasă, chiar dacă se va termina cândva. Spune el: „Ce frumoasă e muzica, frumoasă, când se termină. Ce minunată este o femeie tânără și tăcută, minunată, când este femeia altuia. Ce frumoasă este viața, frumoasă, când nu ești un idiot și știi s-o trăiești".

Deși o operă cu subiect amuzant, care amintește de tradiția subiectelor din operele bufe italiene ale lui Pergolesi (*La serva padrona*) sau Donizetti (*Don Pasquale*), lucrarea a provocat o mare tulburare în existența compozitorului deoarece social-democrații i-au interzis să anunțe numele libretistului, Stefan Zweig fiind evreu. Strauss a protestat vehement, retrăgându-se din viața publică. Reluarea operei, în 1946, nu a mai dat nicio satisfacție libretistului, care se sinucisese cu patru ani înainte, aflat în exil în America Latină.

Ziua păcii (Friedenstag)

Operă într-un act. Libretul de Joseph Gregor în colaborare cu Stefan Zweig. Premiera – München, National Theater, 24 iulie 1938. Personajele: comandantul orașului asediat (bar.), Maria, soția lui (sopr.); în garnizoană – paznicul (b.), pușcașul (ten.), conetabilul (bar.), mușchetarul (b.), un trompetist (b.), un ofițer (bar.), un ofițer de front (bar.), un piemontez (ten.), un comandant al armatei asediatoare (b.), primarul (ten.), prelatul (bar.), o femeie din popor (sopr.), femei deportate, soldați, popor (cor). Acțiunea se desfășoară în citadela unui oraș asediat, în 24 octombrie 1648, ziua armistițiului care a încheiat Războiul de 30 de Ani.

Scanned with OKEN Scanner

Act unic. După un îndelung asediu, oamenii sunt la capătul forțelor lor. În zorii zilei, ei îi cer comandantului să capituleze. Comandantul, care se simte încolțit, dorește să aștepte până la miezul zilei. În momentul acela, la semnal, porțile orașului se vor deschide. Oamenii așteaptă acest semnal al păcii, dar, în realitate, comandantul a programat ca la semnal citadela să fie aruncată în aer, respectând astfel promisiunea făcută împăratului de a nu se preda. Soția Maria este impresionată de promisiunea făcută și regăsește iubirea pentru el, pierdută de multă vreme. Comandantul se pregătește pentru ultima bătălie cu asediatorii. În acel moment încep să sune clopotele, anunțând că pacea a fost semnată. Dușmanii de ieri se îmbrățișează, poporul invocă ceva ce nu a mai cunoscut de mult: pacea.

Daphne

Tragedie bucolică într-un act. Libretul de Joseph Gregor. Premiera – Dresda, Staatsoper, 15 octombrie 1938. Personajele: Pene (b.), Gaea (alto), Daphne (sopr.), Leucippe (ten.), Apollo (ten.), patru păstori (ten., bar., b., b.), două slujnice (sopr., sopr.), păstori, măști din suita lui Bachus (cor, balet). Acțiunea se desfășoară lângă cabana lui Pene, pe malul unui fluviu, în timpuri mitologice.

Act unic. Daphne, fiica zeului fluviului și a Mamei Pământ este o natură pură, apropiată de arbori, flori și izvoare. În timpul sărbătorii vinului, în onoarea lui Bachus, Leucippe, tovarășul ei din copilărie, și zeul Apollo îi fac curte frumoasei nimfe. Natura ei o împiedică să simtă vreun imbold de iubire umană. Leucippe încearcă să o seducă prin viclenie. Se deghizează în fată și, ca să-i înflăcăreze simțurile, îi dă să bea elixirul lui Dionysos. Apollo descoperă această șiretenie, îl demască pe Leucippe și, provocându-l la luptă, îl ucide. Între timp, după ce a băut filtrul, Daphne se simte vinovată și străină ei înșăși. Fiindu-i milă de ea, Apollo îi cere lui Zeus, părintele zeilor, să-i redea inocența dintâi, dacă nu ca femeie, cel puțin ca un arbore de dafin. Metamorfoza se înfăptuiește.

Capriccio

Operă într-un act. Libretul de Clemens Krauss. Premiera – Staatsoper, München, 28 octombrie 1942. Personajele: Contesa Madeleine (sopr.), Clairon, actriță (contralto), Flamand, muzician (ten.), Olivier, poet (bar.), Contele, fratele Contesei (bar.), La Roche, director de teatru (b.), Domnul Taupe (ten.), doi cântăreți italieni (sopr., ten.), un tânăr dansator,

Scanned with OKEN Scanner

Majordomul (b.), opt servitori (ten., ten., ten., ten., b., b., b., b.), trei muzicieni (vioară, violoncel, cembalo). Acțiunea se desfășoară într-un castel, în împrejurimile Parisului, spre 1775, în epoca reformei lui Gluck privind spectacolul de operă.

Act unic. În locuința fermecătoarei Contese Madeleine, oaspeții discută despre dilema *Prima le parole-dopo la musica* sau *Prima la musica-dopo le parole*, pe care o lansează muzicianul Flamand și poetul Olivier. Rivali în materie de artă, ei sunt totodată rivali și în dorința de a obține grația Contesei, o tânără văduvă. Între aceștia intervine Contele, care are un punct de vedere deosebit, căci pe el îl interesează, mai mult decât muzica și poezia, farmecele renumitei actrițe Clairon. În grupul care discută, intervine, cu luciditate și pragmatism, directorul de teatru La Roche, mai profesional decât cei doi artiști și mai cinic decât Contele. De-a lungul conversației, opiniile se schimbă în favoarea uneia sau alteia dintre alternative. Conștientă că ar trebui să aleagă între cei doi pretendenți și, implicit, între cele două arte, Contesa nu se poate hotărî. O scoate din încurcătură Majordomul, care o anunță că supeul este servit.

Proiectul acestei lucrări, ultima partitură de gen a compozitorului, era o operă scurtă, destinată a fi reprezentată odată cu operele *Friedenstag* sau *Daphnè*. Însă, în forma sa definitivă, opera aceasta durează aproape două ore și jumătate, fără pauză, oferind publicului cea mai elocventă variantă de „conversație muzicală" propusă de Strauss în lucrările sale de teatru.

Iubirea Danaei (Die Liebe der Danae)

Piesă mitologică veselă în trei acte, opt tablouri. Libretul de Joseph Gregor. Premiera – Salzburg, Festspielhaus, 16 august 1944 (repetiție generală cu public în prezența compozitorului). Versiunea definitivă – Salzburg, Festspielhaus, 14 august 1952. Personajele: Jupiter (bar.), Mercur (ten.), Pollux, rege în Eos (ten.), Danae, fiica sa (sopr.), Xanthe, slujitoarea Danaei (sopr.), Midas (ten.), patru regi, nepoți ai lui Pollux (ten., ten., b., b.), patru regine – Semele (sopr.), Europa (sopr.), Alcmena (sopr.), Leda (alto) –, patru gărzi (b., b., b., b.), creditori, suita și servitorii lui Pollux și ai Danaei, popor (cor). Acțiunea se desfășoară în Grecia, în timpuri mitologice.

Actul I. *Tabloul 1.* În sala tronului din palatul lui Pollux se discută despre criza statului: nu mai sunt bani în trezorerie. Pentru a-i potoli pe creditori, Pollux îi trimite pe cei patru nepoți ai săi cu mesaj la regele Midas pentru a-i propune să se căsătorească cu fiica sa, Danae. *Tabloul 2.* În camera sa, Danae visează o ploaie de aur. *Tabloul 3.* Nepoții îi aduc

Scanned with OKEN Scanner

dovada minunatelor daruri din partea regelui Midas: o creangă transformată în aur prin atingerea mâinii sale. Ajunsă în port, corabia îl aduce pe Midas deghizat în mesager, în timp ce Jupiter s-a transformat în Midas. Danae este imediat cucerită de cel care are trăsăturile mesagerului. *Tabloul 4.* Când se prezintă Jupiter (ca Midas), Danae este tulburată, căci recunoaște pe cel ce îi apăruse în vis sub ploaia de aur.

Actul II. Soțiile celor patru nepoți ai regelui Pollux pregătesc patul nupțial. Fiecare dintre ele a avut, cândva, pe Jupiter drept iubit. Acum l-au recunoscut de Zeu, cu toată deghizarea sa, și sunt geloase pe noua sa favorită. Adevăratul Midas se dezvăluie Danaei și o întâlnește în patul nupțial. Dar apare Jupiter, și Danae se transformă în statuie de aur în brațele lui Midas. Somată să iubească pe unul dintre cei doi, Danae îl alege pe Midas.

Actul III. *Tabloul 1.* Jupiter este supărat pe rivalul său și îi retrage darul de a transforma în aur tot ce atinge. Midas trebuie să muncească, ca un sărac, pentru a trăi. Danae a rămas însă cu el, mergând împreună pe drumuri de țară. *Tabloul 2.* În munți, Jupiter află de la Mercur că ceilalți zei îl batjocoresc pentru eșecul său în fața Danaei. Pollux și creditorii se întâlnesc cu el și, crezând că este Midas, îi cer bani. Jupiter scapă de ei făcând să cadă o generoasă ploaie de aur. *Tabloul 3.* În cabana lui Midas, Jupiter vine să o atragă din nou pe Danae, dar ea îi mărturisește dragostea perfectă cu Midas. Jupiter încheie aventura binecuvântându-i.

IGOR STRAVINSKI

Personalitatea lui *Igor Stravinski* (17 iunie 1882 – 17 aprilie 1971), interesantă și contradictorie, domină evoluțiile stilistice ale secolului XX prin asimilarea și parcurgerea treptată a majorității direcțiilor componistice, de la cele naționale la cele reflectând noile structuri sonore. Spectacularul definește însăși personalitatea artistului, ceea ce explică desele sale apropieri de muzica de teatru sub forma operei sau a baletului, uneori sub înfățișări intermediare, învecinate altor genuri. Creațiile sale teatral-muzicale acoperă o largă perioadă, de la basmul *Le Rossignol* la *Nunta*, *Renard*, *Histoire du soldat* până la *Mavra*, *Oedipus Rex*, ajungând în mijlocul secolului, după *Persephona*, la *The Rake's Progress* și *The Flood*.

Scanned with OKEN Scanner

Privighetoarea (Le Rossignol)

Nuvelă lirică în trei acte. Libretul de compozitor în colaborare cu Ștefan Nicolaevici Mitousov, după un basm de Andersen. Premiera – Paris, Opéra, 26 mai 1914. Personajele: privighetoarea (sopr.), mica bucătăreasă (sopr.), Moartea (mez.), pescarul (ten.), împăratul Chinei (b.), șambelanul (b.), bonzul (b.), ambasadorii japonezi (ten., ten., b.), curteni, spectre. Acțiunea se desfășoară într-o imaginară împărăție a Chinei.

Actul I. Pe malul mării, un marinar cântă, iar o privighetoare îi răspunde. Din pădurice de pe mal ies șambelanul, bonzul și curteni, conduși de mica bucătăreasă care le-a vorbit de minunatul cânt al păsării. Neștiutori, ei cred mai întâi că acest cântec este mugetul unei vaci ori orăcăitul unei broaște. Micuța bucătăreasă le arată însă privighetoarea, care se așază blândă pe mâna ei, lăsându-se dusă la palat.

Actul II. În palatul său de porțelan, împăratul ascultă fermecat cântul privighetorii. Când ambasadorii îi dăruiesc o pasăre mecanică, privighetoarea își ia zborul, iar jucăria primește titlul de „cântăreață a măsuței imperiale de noapte".

Actul III. În timpul nopții, împăratul primește vizita Morții, îmbrăcată ca o prințesă. Remușcările, pentru faptele sale de o viață, îl chinuie. Dar iată, pe pragul ferestrei reapare privighetoarea și îl încurajează cu cântecul ei, fermecând-o până și pe Moarte, care, uitându-și misiunea, dispare. Pasărea pleacă din nou, fără a accepta vreo recompensă. A văzut lacrimi în ochii împăratului, și asta a răsplătit-o îndeajuns pentru ca, în fiecare noapte, să revină. Curtenii rămân uimiți când constată că împăratul și-a regăsit sănătatea. Din depărtare se aude glasul pescarului care cântă despre privighetoare, cântăreața venită din Rai.

Creată în etape diferite, opera prezintă stadii deosebite ale particularităților stilistice stravinskiene. Fantezistă și ironică, impregnată de delicatețe și poezie, lucrarea conține în germene o seamă de elemente tipice pentru expresivitatea compozitorului, asigurându-i un succes stabil prin larga accesibilitate a discursului.

Istoria soldatului (Histoire du soldat)

Povestire în două părți, care se citește, se joacă și se dansează. Libretul de C.F. Ramuz. Premiera – Lausanne, 28 septembrie 1918. Personajele: povestitorul, soldatul, diavolul, prințesa (dansatoare). Acțiunea se desfășoară într-o lume imaginară.

Scanned with OKEN Scanner

Partea I. *Marșul soldatului, Vioara soldatului, Cântec la marginea unui pârâu, Pastorala.* Soldatul, mergând spre casă, se întâlnește cu diavolul, care îi propune să-i dea în schimbul viorii o carte ce prezice viitorul. Soldatul acceptă schimbul și, de asemenea, să devină profesorul de vioară al diavolului. Când ajunge acasă descoperă că absența sa a fost foarte lungă și că toți l-au crezut mort demult. Pleacă, devine bogat, dar se întreabă dacă mai trăiește.

Partea a II-a. *Marș regal, Mic concert, Trei dansuri (tango, vals, ragtime), Dansul diavolului, Mic coral, Cântecul diavolului, Marele coral, Marșul triumfal al diavolului.* Ajuns pe un tărâm îndepărtat, află că prințesa este bolnavă. Joacă la cărți și câștigă de la diavol vioara. Reîncepe să cânte, Prințesa se însănătoșește și îl alege pe soldat ca soț. În drumul spre casa lui, diavolul recucerește vioara și, odată cu ea, muzica, lăsându-l pe soldat sărac și fără viață.

Orchestra acestui spectacol de muzică de cameră este reprezentată de un aliaj timbral neobișnuit: suflătorii de lemn, alămurile, coardele, acestora adăugându-li-se o grupare de percuție, înrudită cu cea necesară pentru jazzband, modelul fiind identificat de către cercetătorii muzicii stravinskiene în existența unui *Dixiland jazzband* din New Orleans-ul anilor 1916. „Găselnița" stravinskiană este însăși vioara solistă, simbolizând sufletul soldatului, dublată în reprezentație de actorul-recitator. Stravinski a creat o lucrare puternică, de o originalitate evidentă, spontană și cuceritoare, ca teatru muzical.

Vulpea (Renard)

Operă-balet, „Istorie burlescă cu dans și cântec", într-un act. Textul compozitorului după vechi povestiri populare ruse, traduse în franceză de Ramuz. Premiera – Paris, Opéra, 18 mai 1922. Personajele: Cocoșul, Vulpea, Motanul, Țapul și dansatori întruchipând animalele.

Act unic. Cocoșul, cocoțat pe prăjina lui, așteaptă să vină Vulpea. Aceasta sosește deghizată în călugăriță și-i cere Cocoșului să-și mărturisească păcatele. Vorbele ei nu au niciun efect. Vulpea încearcă să îl impresioneze, spunându-i că vine din deșert și că îi este foame și sete; Cocoșul își bate joc de ea. Vulpea reia invitația la spovedanie, acuzându-l pe Cocoș că este poligam, deoarece în curtea sa se află peste patruzeci de găini, iar pentru noi cuceriri se bate cu alți cocoși. Reproșurile devin mereu mai severe, până ce Vulpea reușește să prindă Cocoșul, care strigă îngrozit în timp ce îi sunt smulse penele. Gălăgia îi atrage pe Motan și pe Țap, care scapă Cocoșul și alungă Vulpea. Dar,

Scanned with OKEN Scanner

de-abia plecați, Vulpea revine, prinzând iar Cocoșul. Supărați, Motanul și Țapul se reîntorc și sucesc gâtul Vulpii. Opera se încheie cu o defilare a tuturor vietăților care au participat la povestire.

Lucrare de cameră, cu un mic ansamblu de 17 instrumente, opera prezintă sugestiile unei confruntări psihologice între vanitatea Cocoșului, sentimentele fraterne ale Motanului și Țapului și pedeapsa meritată de către Vulpea șireată. Maniera abordată apare drept o ironie la adresa spectacolelor de operă cu mare montare, unitatea reprezentației depinzând de jocul autonom al cântăreților și dansatorilor.

Oedip rege (Oedipus Rex)

Operă oratoriu în două părți. Textul de Jean Cocteau, inspirat din Sofocle și tradus în limba latină de Jean Danielou. Premiera – Paris, Théâtre Sarah Bernhardt, 30 mai 1927. Personajele: Oedipus (ten.), Jocasta, mama sa (mez.), Creon, fratele Jocastei (bar.), mesagerul (bar.-recitator), Tiresias, proroc (b.), păstorul (ten.). Acțiunea se desfășoară la Teba, în Antichitate.

Partea I. Populația Tebei este nimicită de holeră. Toți îl imploră pe regele Oedip să-i salveze. Creon, sosind de la oracol, anunță că Teba nu va fi salvată decât dacă uciderea lui Laios va fi răzbunată. Auzindu-i cuvintele, Oedip jură să facă dreptate. Tiresias, chemat de rege, răspunde, după mai multe ezitări, că ucigașul este membru al casei regale. Oedip îl acuză pe Creon de uneltiri pentru a-l înlocui la conducerea cetății.

Partea a II-a. Jocasta încearcă să liniștească poporul: oracolele pot greși, căci i s-a prezis lui Laios că va fi ucis de propriul fiu, ori el a murit într-o confruntare cu un străin în trecere. Oedip este tulburat. Își amintește că pe un drum, demult, ucisese un bătrân. În acest moment sosesc mesagerul și păstorul pentru a vesti moartea tatălui lui Oedip, Polib. Mesagerul le dezvăluie că acesta nu este tatăl adevărat și, de-abia acum, Oedip și Jocasta încep să vadă adevărul: Oedip și-a ucis tatăl fără să-l cunoască și, apoi, s-a căsătorit cu propria sa mamă. Jocasta fuge; își pune capăt zilelor, în timp ce poporul îl acuză pe Oedip de crimă și incest. Orbindu-se, Oedip se prezintă în fața poporului care îl gonește, deși atâta durere naște și milă.

Stravinski a creat această operă în perioada sa neoclasică, încercând și un exercițiu de stil prin abordarea unui text ritualizat datorită modului de redactare într-o limbă inaccesibilă și care nu mai circulă. Dimensiunea tragică a personajelor este redată prin imobilitatea lor în fața

Scanned with OKEN Scanner

destinului, tradusă muzical într-o complexă simetrie a construcției. *Oedipus Rex* a rămas una dintre lucrările adesea abordate, mai ales sub forma concertului.

Cariera unui libertin (The Rake's Progress)

Operă în trei acte. Libretul de Wystan Hugh Auden, în colaborare cu Chester Kallmann. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 11 septembrie 1951. Personajele: Corfido, tatăl Annei (b.), Anna, logodnica lui Tom Vaurien (sopr.), Tom Vaurien, un libertin (ten.), Mama Loie, patroana casei (mez.), Encan, vânzător de licitație (ten.), Nick Shadow, în serviciul lui Tom (bar.), Baba „turcoaica", femeie monstru (mez.), un paznic de la azilul de nebuni (b.), femei de moravuri îndoielnice, neisprăviți, servitori, nebuni. Acțiunea se desfășoară în Anglia secolului al XVIII-lea.

Actul I. *Tabloul 1*. Acasă la Corfido, Tom primește de la un personaj ciudat, Nick Shadow, vestea că a moștenit o mare avere. Despărțindu-se de Anna, Tom pleacă voios la Londra să-și aranjeze afacerile, Nick angajându-se ca slujitor al său, cu condiția ca reglementarea serviciilor sale să fie rezolvată pentru un an și o zi. *Tabloul 2*. În lupanarul Mamei Loie, Tom duce o viață destrăbălată. *Tabloul 3*. Anna nu a mai primit vești de la Tom. Fără să-și anunțe tatăl, ea pleacă în căutarea acestuia, pregătită să-l ajute.

Actul II. *Tabloul 1*. Acasă la el, Tom se plictisește, cu toată cheltuiala nebunească a averii sale. Ca să-și demonstreze disponibilitatea la plăceri, acceptă să se căsătorească cu Baba „turcoaica", o femeie monstruoasă, cu barbă, care se expune la bâlciuri. *Tabloul 2*. Prin fața casei sale, Tom trece cu soția sa, Baba. Anna sosește și este îngrozită să constate decăderea lui. Cuvintele pe care i le adresează îl tulbură, dar el nu-și trădează sentimentele. Anna fuge, în timp ce Baba le arată trecătorilor barba ei stufoasă, primind aplauze. *Tabloul 3*. Sătul de monstruoasa lui soție, Tom optează pentru afaceri și acceptă propunerea lui Nick de a cumpăra o mașinărie care transformă pietrele în pâine.

Actul III. *Tabloul 1*. Tom și-a risipit averea. Baba îi confirmă Annei, care vine să-l caute, că este singura capabilă să-l mai salveze, căci Tom o iubește. În ce o privește, se va reîntoarce la aplauzele de bâlci. *Tabloul 2*. Tom descoperă că Nick este diavolul însuși, doritor să-i cumpere sufletul, și propune să-și joace salvarea la cărți. Cu ajutorul amintirii Annei, el ghicește culorile potrivite. Furios, Nick îi ia rațiunea, aruncându-l într-o groapă în care, atunci când se trezește, Tom se crede Adonis în căutarea lui Venus. *Tabloul 3*. La azilul de nebuni vine Anna,

Scanned with OKEN Scanner

prezentându-se drept Venus și căutând să-l îmblânzească. Legănat, Tom adoarme, iar Anna se retrage fără speranță. Când se trezește, Tom îl invocă pe Orfeu și moare într-o criză de delir. Toate personajele prezintă în final morala povestirii.

Ideea operei i-a venit compozitorului din contemplarea unor desene ale pictorului Hogarth, transpuse la cererea lui în libret de către Auden și Kallmann. Unele aluzii la *Don Giovanni*, de Mozart, sunt de asemenea mărturisite, deși între libertinajul acestuia și libertinajul lui Tom există deosebirea intențională a pasivității. Stilistic, partitura are multe aluzii la teatrul și muzica clasică, începând cu maxima economie de mijloace sonore și continuând cu structurile de formă. Ca și în alte cazuri ale carierei lui Stravinski, mimetismul stilistic devine pricipalul subiect al creației, caracterizând o anumită epocă din evoluția sa. În ce privește *Cariera unui libertin*, subiectul principal pare să continue tradiția teatrului clasic.

AUREL STROE

Încă din ultimele decenii ale secolului XX, personalitatea lui *Aurel Stroe* (5 mai 1932 – 3 octombrie 2008) domină peisajul componisticii contemporane, caracterizând prin profunzime și originalitate gândirea muzicală românească în context universal. Creația sa, destinată teatrului muzical, a avut în România o manifestare oarecum neobișnuită, fiind aproape în totalitate ignorată de scenele consacrate și manifestându-și sporadic prezența doar sub forma prezentărilor de concert: *Ca n'aura pas le Prix Nobel*, *De Ptolemaeo*, *Pacea*, trilogia *Orestia*, *Das Weltkonzil*, *Das Einsame-Das Kind*.

Premiul Nobel nu se va acorda (Ca n'aura pas le Prix Nobel)
Operă în două părți. Libretul de compozitor după o piesă de Paul Sterian. Premiera Kassel, Staattheater, 29 noiembrie 1971. Personajele: Tatăl, Fiul, ansamblul artistic și tehnic, dirijorul și orchestra unui teatru. Acțiunea se desfășoară în contemporaneitate.

Partea I. Spectacolul se desfășoară pe un covor albastru, care reprezintă marea. Tatăl merge cu Fiul la teatru, unde constată că în locul operei programate se prezintă geneza ei. Indignați, cei doi apreciază că acestei opere nu îi poate fi acordat Premiul Nobel și, plictisiți, citesc ziarul în timp ce personalul artistic și tehnic pregătește o reprezentație, discutând detalii. Printre personajele spectacolului, pe scenă se află orchestra și dirijorul.

Scanned with OKEN Scanner

Partea a II-a. Spectacolul se desfășoară acum într-un decor saharian, în care Fiul manifestă spontaneitatea și fantezia cerută de autori. El escaladează un Munte Everest confecționat din pluș, unde se află Albă ca Zăpada și cei șapte pitici. Pe vârful muntelui, Fiul îngheață, iar membrii ansamblului artistic îl avertizează de pe scenă: „... Curajul, singur, este insuficient, chiar dacă este vorba doar de o apariție la teatru".

„Titlul își află motivația în acțiunea propriu-zisă: totul se întâmplă pe scena unui teatru, când este *relache*, și colectivul se joacă «de-a teatrul», treptat ajungându-se la o mixtură de vreo 80 de texte pe care le intonează un cor. Fiecare face altceva pe scenă la un moment dat, parcursul se construiește și se deconstruiește în sensul unui dadaism care macină totul." (*Ruxandra Arzoiu*).

De Ptolemaeo

Operă radiofonică. Libretul de compozitor după versuri de Nichita Stănescu. Interpreți: un solist cântăreț, doi naratori, cor orchestră (înregistrări prelucrate electronic pe bandă magnetică).

Argument. În centrul acțiunii dramatice se află figura vestitului astronom grec care a emis teoria geocentristă... Nu este vorba despre viața lui Ptolemeu, ci doar de idei și viziuni: „Când s-a născut Ptolemeu, Pământul nu era în niciun fel, când a murit, Pământul era drept ca palma". Procesul sonor trece prin trei faze: un limbaj logic; un limbaj poetic; dispariția gradată a sensului cuvintelor și păstrarea aspectului lor sonor.

Titlurile fragmentelor care se succed sunt: 1 – Pré leçon; 2 – De l'aspect de Ptolemée; 3 – Quelque généralitées sur la vitesse; 4 – Trois quatrains; 5 – Après les fruits, arbres des fôrets; 6 – Plédoirie.

Orestia II – Choephorele

Operă în două acte. Libretul de compozitor după tragedia lui Eschil. Premiera – București, primă audiție la Radiodifuziunea Română, 14 noiembrie 1978. Personajele: Oreste (bar.), Elektra (mez.) – copiii lui Agamemnon și Clitemnestrei – Pylade, prietenul lui Oreste (contratenor), Regina Clitemnestra (mez.), regele Egist (b.), Choephorele („Purtătoarele de prinoase") – cor voci de femei.

Actul I. Întors din exil, Oreste, însoțit de Pylade, se întâlnește în fața mormântului tatălui său cu Elektra. Corul „Purtătoarelor de prinoase" prevestește răzbunarea de care se teme, în visele sale, Clitemnestra. Oreste hotărăște moartea lui Egist.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Primiți de către Clitemnestra în palat, Oreste și Pylade vestesc moartea fiului lui Agamemnon. În timp ce regina, împresionată de pierderea fiului, cere hotărârea Sfatului, Oreste îl ucide pe Egist (scenă descrisă de orchestră și trombon). Împlinind prevestirea oracolului din Delphi, Oreste o ucide apoi și pe regină, restabilind astfel dreptatea și legea în palatul Atrizilor. În urma lui însă, se strecoară, halucinante, furiile menite a pedepsi moartea mamei sale.

Orestia I – Agamemnon

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după tragedia lui Eschil. Premiera – București, primă audiție la Radiodifuziunea Română, 1 martie 1983. Personajele: regina Clitemnestra (mez.-actriță recitatoare), regele Agamemnon, soțul ei (bar.), Cassandra, fiica regelui Priam (mez.), Egist (bar.), Heraldul (contratenor), bătrânii sfetnici, locuitori ai cetății Argos.

Actul I. Bătrânii înțelepți din Argos rememorează istoria cuceririi cetății Troia de către Agamemnon și jertfa Ifigeniei, ceea ce a adus sprijinul zeiței Artemis și ura reginei Clitemnestra. Blestemul atrizilor umbrește din nou Argosul, în care regina așteaptă sosirea lui Agamemnon.

Actul II. Intrarea triumfală a regelui, aducând-o drept ostatică pe Cassandra, este anunțată de Herald. Mânia zeilor apasă asupra Argosului; Clitemnestra și ibovnicul ei, Egist, plănuiesc uciderea lui Agamemnon.

Actul III. Darul de a prezice o determină pe Cassandra să anunțe, cu prețul propriei vieți, uciderea lui Agamemnon, faptă descrisă de ea bătrânilor sfetnici. După comiterea crimei în palatul Atrizilor, Clitemnestra, înfruntându-i pe bătrânii înțelepți, le explică rostul faptei sale. Egist se proclamă rege la Argos, bătrânii rămân în afara porților cetății, iar Oreste, fiul lui Agamemnon, este exilat.

Orestia III – Eumenidele

Operă într-un act. Libretul de compozitor după tragedia lui Eschil. Premiera – Timișoara, Festivalul „Timișoara muzicală", 30 mai 1985. Personajele: Oreste (ten.), zeița Athena (mez.), Eriniile, cor (trei voci feminine, trei voci bărbătești), percuție, saxofon solo.

Act unic. Fugind de furiile morții mamei sale, Eriniile, Oreste s-a adăpostit în altarul zeiței Athena, cea care împarte dreptatea. El cere să fie judecat pentru faptele sale de către aceasta, împotriva pedepsei cerute de Erinii. În fața areopagului, care oferă certitudinea dreptății

Scanned with OKEN Scanner

nepărtinitoare, Oreste este absolvit de fapta sa, deoarece a împlinit destinul ce domina blestemul atrizilor. Respectarea deciziilor destinului, fără împotrivire, proiectează la un alt nivel succesiunea evenimentelor al căror înfăptuitor a fost Oreste.

Trilogia a fost gândită de compozitor ca o ilustrare a etapelor realizării ideii de unitate: Teză (*Agamemnon*), Antiteză (*Choephorele*) și Sinteză (*Eumenidele*), compozitorul utilizând un text tradus din limba greacă de Gheorghe Murnu. Unica realizare scenică din ciclu, *Orestia II*, aparține, pentru Festivalul de la Avignon, regizorului Lucian Pintilie.

Conciliul Mondial (Das Weltkonzil)

Comedie mystére în două acte și Prolog. Libretul de Angelika Kohli, după o scurtă povestire despre Antichrist, de W. Solowieff. Premiera – Mannheim, Freie Hochschüle für anthroposiphische Padagogik, 27 iunie 1988. Personajele: Povestitor 1 (ten.), Povestitor 2 (ten.), Povestitor 3 (ten.), Marele A. (bar.), Magul Appolonius (ten.), prof. Pauli (ten.), Episcopul Petru (bar.), Stareț Johannes (bar.). Acțiunea se desfășoară într-un loc nedeterminat la sfârșitul secolului XXI.

Argument. Este evocată o imaginară cucerire mongolă urmată de o eliberare a Europei. Antichristul dorește o dictatură mondială bazată pe unificarea religiilor cu condiția ca el să devină șef, dar Magul Appolonius din Tyana, care este un spirit rău, se opune și dorește întrunirea unui consiliu mondial care să decidă. Se ivesc însă neînțelegeri în acest consiliu din cauza Antichristului și astfel se reiterează povestea inversată a urmăririi evreilor pentru că au fost împotriva lui în această unificare. Ei trec încă o dată Marea Roșie, ce se închide, ca într-un apocalips, peste urmăritori. Lumea se sfârșește astfel, o epocă a fost consumată.

„Există o imagine în oglindă a acțiunii, care în Actul I merge de la dezastru la victorie, iar în Actul II, reia planurile în sens invers, spre dezintegrarea totală care pornește dinspre dramaturgie spre mijloacele pur muzicale, cum ar fi sonoritatea și instrumentele" (text preluat din *Timpul nemântuit*, de Ruxandra Arzoiu, Ed. ICR 2007).

Copilul și Diavolul (Das Einsame-Das Kind)

Monodramă camerală în cinci scene. Libretul de compozitor, alcătuit din decupaje ale textului Marinei Tsvetaeva. Premiera – comandă a Ansamblului „Aleph" care a interpretat-o în primă audiție la Paris în 1989. Presonajele: Poetul, Copilul.

Scanned with OKEN Scanner

Argument. Poeta evocă momente din copilărie, printr-un excurs în imaginația sa dominată de figura Diavolului în diferite întruchipări, de la epocă la epocă:

Scena 1. „Dogul/Omul violent."

Scena 2. „Imersiunea unui preludiu de Chopin în structurile piesei noastre."

Scena 3. „Petru cel Negru."

Scena 4. „În timpul interminabilelor misse."

Scena 5. „Elegie în care vorbește poetul."

Formula muzicală respectă ideea de operă de cameră.
Interpreți: soprană, clarinet, două piane, violoncel, sintetizator, percuție.

KAROL SZYMANOWSKI

Cel mai important muzician polonez de după Chopin, *Karol Szymanowski* (6 octombrie 1882 – 29 martie 1937) este considerat creatorul muzicii simfonice și teatrului muzical polonez modern. Artistul sintetizează în creațiile sale mai multe influențe ale epocii, de la impresionismul francez la sugestiile stravinskiene, studiind totodată în profunzime expresivitatea melosului și ritmicii naționale. Pentru scenă a realizat două balete (dintre care *Harnasie* este considerat momentul de naștere al baletului polonez) și opera *Król Roger*, cu care școala poloneză modernă intră în lumea muzicală europeană.

Regele Roger (Król Roger)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor în colaborare cu Jaroslaw Iwaszkiewicz. Premiera – Varșovia, Opera, 19 iunie 1926. Personajele: Regele Roger (bar.), Arhiepiscopul (b.), Regina Roxane (sopr.), Edrisi, filosof (ten.), Păstorul (ten.), credincioși, păstori, curteni. Acțiunea se desfășoară în Sicilia în secolul al XII-lea.

Actul I. Într-o veche biserică bizantină se desfășoară liturghia condusă de Arhiepiscop. În timpul cântărilor, intră Regele Roger și Regina Roxane. Odată sfârșită slujba, eruditul arab Edrisi îi povestește Regelui că în vale mulțimea vrea să omoare, pentru erezie, un păstor. Adus în fața Regelui, Păstorul îl impresionează atât de puternic încât Regele îl invită la palat.

Actul II. Regele urmărește cu plăcere cântecele și dansurile Păstorului, care o fascinează pe Regină. Când Păstorul declară că vorbește în numele Divinității, Roger îl aruncă în lanțuri. Râzând, Păstorul rupe

Scanned with OKEN Scanner

lanțurile și pleacă, urmat de mulțime (printre care și Regina Roxane), spre coline. Regele își aruncă coroana și pornește după ei.

Actul III. Edrisi și Regele se apropie de un vechi templu grecesc în ruină. Aici o descoperă pe Roxane, care dorește să le împărtășească noua credință propovăduită de păstor: forța vieții pulsează în fiecare ființă. Ca o reîncarnare a lui Dionysos, Păstorul apare, chemându-și credincioșii la un dans frenetic. Roxane, în transă, dispare în mulțime. Roger, rămas singur, privește răsăritul soarelui, transfigurat de experiența mistică pe care a trăit-o.

Compozitorul a intenționat să recreeze atmosfera legendară prin readucerea unor vechi cântări medievale autentice. Dacă la început această evocare are o nuanță religioasă, ultimele două acte conduc întregul discurs spre o fantezistă înlănțuire de ritmuri și culori, în care transpar ecouri ale muzicii stravinskiene, sugerând lumea păgână din *Ritualul primăverii*.

DMITRI ȘOSTAKOVICI

Simfonist prin structură, *Dmitri Șostakovici* (25 septembrie 1906 – 9 august 1975) a ales destul de rar genul spectacolului muzical, mai mult pentru a aplica unele dintre căutările sale de stil și limbaj. Aceasta explică originalitatea operei *Nos*, tradiționalismul romantic din opera *Katerina Ismailova*, precum și sondarea accesibilității în comedia muzicală *Moscova, cartierul Ceriomuski*, lucrări interesante, dar mai puțin concludente pentru perioada contemporană decât cele ale lui Prokofiev. Menționăm și opera neterminată *Igroki* (p.a. Leningrad 1978).

Nasul (Nos)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor și Arkadi Preis, inspirat de nuvela lui N. Gogol. Premiera – Sankt Petersburg, Malâi Teatr, 12 ianuarie 1930. Personajele: Kovaliov Ivan Kuzmici (bar.), Ivan Iacovlevici, frizer (ten.), Prascovia Osipovna (mez.), Nasul (bar.), Controlorul de cartier, Ivan, Iacheu, Funcționarul, Domnul, Doamna, Tatăl, Mama, Fiica, Fiul, negustoreasa de covrigi, doctorul, ascuțitorul, paznicul, portarul, birjarul, curteni, polițiști. Acțiunea se desfășoară la Petersburg în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Actul I. Frizerul Ivan rămâne stupefiat găsind într-o bucată de pâine un nas, de care caută, evident, să se descotorosească cât mai grabnic, fără a atrage atenția vreunui curios și, mai ales, a poliției; pe de

Scanned with OKEN Scanner

altă parte, Kovaliov constată, în timp ce-și face toaleta, că nu se mai află în posesia nasului său! Plecat în căutarea acestuia, Kovaliov își întâlnește Nasul în catedrala din Kazan, sub masca unui înalt funcționar de stat. Nasul, interpelat de Kovaliov, îl persiflează cu disprețul pe care i-l permite importanța funcției sale. Kovaliov rămâne fără replică în fața insolenței cu care este tratat.

Actul II. Kovaliov se adresează poliției, oferind o frumoasă recompensă celui care-l va aduce înapoi pe fugar. Angajații gazetei îl refuză, considerând anunțul de prost gust. Kovaliov se retrage, dezolat, după ce a pierdut întreaga zi în lumea pestriță a ziariștilor.

Actul III. Poliția este mobilizată pentru arestarea Nasului, care refuză, recalcitrant, să-și reia locul pe fața lui Kovaliov. Acesta este disperat, căci i se anulează intențiile matrimoniale. Mulțimea furibundă urmărește prin grădina orașului... Nasul. Dar într-o zi, Kovaliov se trezește din nou cu mult doritul apendice. Redevenit normal, Kovaliov se grăbește să-și facă public anunțul de căsătorie.

Operă de tinerețe, *Nasul* reprezintă o originală glumă muzicală, cu sugestii caricaturale pregnant conturate. Fantezia compozitorului este însă uimitoare pe planul culorilor, ritmurilor și rapidității succesiunii secvențelor narațiunii, abundând în personaje episodice.

Katerina Ismailova

Operă în patru acte. Libretul de compozitor și Arkadi Preis după o nuvelă de Nikolai Leskov. Premiera – Sankt Petersburg, Teatr Opera I Baletî im. „Kirov", 22 ianuarie 1934. Personajele: Katerina Ismailova (sopr.), Boris Timofeevici, negustor (b.), Zinovi Borisovici, fiul său (b.), Serghei, argat (ten.), Sonecika (contralto), bucătăreasa (mez.), săteni, polițiști, deportați. Acțiunea se desfășoară în Rusia în secolul al XIX-lea.

Actul I. Bogatul negustor Zinovi, fiul lui Boris, s-a căsătorit cu Katerina, o tânără frumoasă, dar fără zestre. În casa Ismailov, Katerina trăiește o viață tristă, fără niciun orizont, torturată de caracterul imposibil al bătrânului Boris. La un moment dat, apare însă un alt personaj, Serghei, frumos și insolent, angajat ca băiat de prăvălie. În timpul absenței lui Zinovi, Serghei devine amantul Katerinei.

Actul II. Bătrânul Boris descoperă legătura dintre cei doi și ordonă ca Serghei să fie crunt biciuit. Ca să se răzbune, Katerina își otrăvește socrul. Apoi, pornind pe calea pierzaniei, își ucide soțul, la întoarcerea acestuia, pentru a-i putea fura banii, ascunzându-i cadavrul împreună cu Serghei.

Scanned with OKEN Scanner

Actul III. Piedicile fiind înlăturate, Katerina și Serghei se pregătesc de nuntă. Deodată, unul dintre musafiri descoperă cadavrul și cheamă poliția. Cei doi criminali sunt arestați și condamnați la deportare în Siberia.

Actul IV. Pe drumul lung al Siberiei, Serghei și Katerina urmează convoiul. Tânărul a început să se plictisească de iubirea posesivă a Katerinei, îndreptându-și atenția spre o altă deținută, Sonecika. Katerina nu suportă această abandonare și, într-o criză de nebunie, se aruncă în râu, atrăgând-o în adâncuri și pe presupusa sa rivală. Convoiul pleacă mai departe fără a da atenție acestei întâmplări.

Opera poartă indubitabil pecetea personalității lui Șostakovici, în concepera dramaturgiei muzicale și crearea unui climat deosebit de tensionat. Primirea publicului a fost sancționată de refuzul autorităților, care au calificat lucrarea, în 1936, drept o negație a genului. De-abia după moartea lui Stalin și dispariția lui Jdanov *Katerina Ismailova* a cunoscut reabilitarea și intrarea în circuitul repertorial, demonstrându-și realele valori. Prima interpretă a rolului titular a fost Galina Vișnevskaia.

DUN TAN

Născut în China, cunoscut actualmente ca un compozitor „clasic chinez contemporan", *Dun Tan* (n. 18 august 1957) a devenit celebru pentru realizarea mai multor coloane sonore pentru filme (*Crouching Tiger, Hidden Dragon* și *Hero*) premiate cu distincții importante, Oscar și Grammy. Discipol al lui Tore Takemitsu, care l-a îndrumat spre muzica modernă, după stabilirea în Statele Unite, ca doctorand la Columbia University, a studiat compoziția cu Chou Wen-Xhung, familiarizându-se cu creații ale lui Glass, Cage, Monk, Reich. Dun Tan a realizat îmbinarea acestor influențe cu muzica tradițională chineză, fiind recunoscut pentru aspecte multimedia, cum ar fi orchestrele care interacționează cu video și cu publicul. Pentru transferul de suveranitate din Hong Kong, 1 iulie 1997, a scris *Simfonia 1997: Earth Heaven* pentru violoncel solist (Yo-Yo Ma), precum și o lucrare, *Bizanhong*, pentru clopote vechi, cor de copii, orchestră. În 2000, Dun Tan, împreună cu Sofia Guibadulina, Osvaldo Golijov, W. Rhim, a realizat proiectul piesei *Pasiunea pentru 2000*, ca omagiu adus lui Bach. Pentru scenă, a creat *Marco Polo* (München), *Pavilionul Peony* (Viena), *Ceai: o oglindă* (Tokyo). *Primul Împărat* a fost comandată de Metropolitan Opera, New York.

Scanned with OKEN Scanner

Primul Împărat

Operă în două acte. Libretul de compozitor și Ha Jin, bazat pe *The Legend of Bloody*, de Zheng de Wei Lu. Premiera – New York, Metropolitan Opera, 21 decembrie 2006. Personajele: Împăratul Chin (ten.), Prințesa Yang Yue, fiica Împăratului (sopr.), Gao Jian Li, muzicant (ten.), Wang, general (b.), Shaman, un spirit misterios (mez.), prim-ministrul (bar.), Yin-Yang, conducătorul ceremoniilor imperiale (cântăreț de operă tradițională chineză), Mama lui Yang Yue (mez.), soldați, sclavi, gardieni (cor), dansatori. Pe scenă: instrumente de ritual antic – ceramică, pietre, Zheng, un clopot uriaș și tobe. Acțiunea se desfășoară în China antică. La premieră, rolul titular a fost cântat de Placido Domingo.

Actul I. O umbră invită privitorii să fie martorii unei povești de dragoste de acum două mii de ani. *Scena 1.* Împăratul și anturajul lui merg în cortegiu. Shaman conduce ritualul. Fiica Împăratului, Yang Yue, asistă, așezată într-o lectică, cu picioarele paralizate într-un accident. Împăratul întrerupe ritualul și cere să asculte un Imn de unificare a teritoriilor, ordonându-i generalului Wang să schimbe planurile de război, astfel încât el să-l poată găsi pe muzicantul Gao Jian Li, care i-a fost prieten în copilărie. *Scena 2.* În palat, Împăratul Chin și prim-ministrul discută modalitățile de unificare a imperiului. Wang intră și îl aduce pe cel căutat – Jian Li –, pe care Împăratul îl salută ca pe fratele său. El îi ordonă să scrie Imnul dorit, dar Jian Li refuză, preferând să moară. *Scena 3.* Yang Yue este îndrăgostită de Jian Li, care este acum condamnat la moarte. Muzicantul nu-și dă seama că fata este paralizată, dar, după ce îi mărturisește dragostea, ea, deodată, începe să meargă. Împăratul intră și privește uimit minunea petrecută.

Actul II. *Scena 1.* Pe un șantier din Valea cea Mare, sclavii muncesc sub amenințarea satrapilor. În prim-plan, Jian Li, acum liber și fericit în dragoste, îi dă o lecție de muzică lui Yang Yue. Jian Li se oprește pentru a-l asculta pe Shaman cântând și este impresionat de muzica misteriosului spirit. Împăratul este preocupat ca Yang Yue să se căsătorească și îi spune lui Jian Li că ea trebuie să-l aștepte pe generalul Wang să se întoarcă din luptă. Până atunci însă, Jian Li va trebui să compună Imnul. *Scena 2.* Chin a numit un nou prim-ministru și anunță începerea ceremoniei de unificare. Imnul trebuie cântat numai în momentul în care el urcă spre tronul imperial. Împăratul face primii pași și se oprește. Fantoma lui Yang Yue vestește sinuciderea fiicei sale. Continuă să urce, dar este oprit, de această dată, de fantoma lui Wang,

Scanned with OKEN Scanner

care îi spune că Jian Li s-a otrăvit și a murit în momentul în care el a ajuns la tron. Împăratul hotărăște ca muzicantul să fie numit Fratele Bătrân. Începe Imnul. El este cântat de sclavi, și Împăratul își dă seama că aceasta este răzbunarea lui Jian Li.

Cu mai mult de 2 300 de ani în urmă, China era împărțită în șapte state. După ce Chin Shi Huang a unificat țara, el a numit guvernul central condus de Împărat. Pentru a consolida centralizarea, acesta a indicat reguli de scriere, a condamnat filosofia lui Confucius și orice carte fără aprobare oficială, a stabilit moneda, măsurătorile și drumurile. De asemenea, el a inițiat mai multe proiecte de construcție, printre care se numără și Valea Mare, unde se află mormântul său, păzit de soldați din teracotă. Dar, în spatele acestor realizări imperiale, s-a desfășurat o tragică poveste de dragoste, ură și trădare. Compozitorul, îmbinând diferite surse de documente muzicale ale Chinei antice, a urmărit să realizeze o sinteză a trecutului cu contemporaneitatea.

GEORG PHILIPP TELEMANN

Reprezentant al perioadei clasicismului în ascensiune, *Georg Philipp Telemann* (14 martie 1681 – 25 iunie 1767) a fost legat mai ales de renumele școlii muzicale hamburgheze. În imensa creație componistică a sa, genul operei este reprezentat de 40 de lucrări, majoritatea fiind versiuni ale subiectelor la modă. În afara celei mai cunoscute, *Pimpinone oder die ungleiche Heirat*, mai pot fi amintite *Der geduldige Socrates*, *La Capriciosa*, *Iubirile Vespettei* și *Don Quijotte*.

Pimpinone sau **Căsătoria nepotrivită** (Pimpinone oder die ungleiche Heirat)

Intermezzo în trei acte. Libretul de Johann Philipp Praetorius. Premiera – Hamburg, 1725. Personajele: Vespetta (sopr.), Pimpinone (b.)

Actul I. Vespetta, o fată tânără și frumoasă, tânjește după viața de lux a stăpânului ei, bătrânul Pimpinone, care, flatat de laude, a angajat-o cu un salariu respectabil.

Actul II. În casa lui Pimpinone, Vespetta începe treptat să-l terorizeze, cerându-și apoi iertare. După ce a obținut cheile de la casa de bani, șireata îl determină să o ceară în căsătorie.

Actul III. Promisiunile viitoarei soții se potrivesc de minune cu visurile de fericire ale bătrânelului. Devenită stăpână, Vespetta îi explică soțului ei cum vrea să trăiască, profitând de avantajele bogăției.

Scanned with OKEN Scanner

Replicile lui Pimpinone sunt reduse la tăcere cu o palmă răsunătoare. Pimpinone, învins, asistă la spectacolul vieții de huzur hotărâte de Vespetta. Regretele lui sunt zadarnice.

EDE TERENYI

Proeminentă personalitate a muzicii românești contemporane, *Ede Terenyi* s-a impus printr-o activitate creatoare complexă, care îmbină actul componistic cu cercetarea teoretică sau interesul pentru pedagogie. Încercând să reținem o parte dintre titlurile relevante ale componisticii lui Ede Terenyi, amintim seria concertelor neobaroce (*Vivaldiana, Rapsodia barocă, Rapsodii händeliene, Creanga de aur, Eminesciana-Pădurea de argint, Poarta soarelui, Focurile toamnei* etc.) și a simfoniilor (*Simfonia Brâncuși, Simfonia Backfark, Spațiu și lumină, Munți, Păduri, Vise, Legenda Transilvaniei*). Se adaugă, de asemenea, *Aphoristic Sonata* pentru pian, Variațiunile pentru orchestră, *Pasărea măiastră, Composition B.A.C.H.* pentru orgă, *Terzine di Dante* pentru bariton, trombon și pian, *Concert pentru orchestră de coarde, Capriccio grazioso, Variation on a theme of Benjamin Britten, Variations-Bernstein, În buticul lui Don Quichotte, Oază în deșertul nebun*, monodrama *Kalevala* etc. Stilistic, Ede Terenyi s-a arătat mereu interesat de stabilirea unui dialog complex cu istoria și cu contemporaneitatea, considerând relația de comunicare a compozitorului cu oamenii drept esențială pentru destinul unui artist.

Kalevala

Monoopera pentru voce feminină și sintetizator. Libretul după Elias Lönnrot, traducere din limba finlandeză de Iulian Vesper. Premiera: Oradea, Muzeul „Țării Crișurilor" – Sala Festivă, 18 mai 1999; Cluj-Napoca, Muzeul Național de Artă – Sala Tonitza, 25 iunie 1999; București, Muzeul Național de Artă, inclusiv lansarea CD-ului (Carmen Vasile – voce, Călin Ionce – prelucrare electronică), 17 noiembrie 1999. Personajele: Ajno și mama lui, Joukahainen. Locul și timpul acțiunii sunt doar tangente cu tridimensionalitatea și temporalitatea discursivă.

Argument. Acțiunea diferită a fiecărui număr muzical se concentrează asupra portretului sau acțiunii unuia sau a mai multor personaje. În interpretarea vocală și scenică, aceste personaje mitologice au fost invocate în prezentul spectacol cu trăsături de caracter definitorii. Elementele simbol care stau la baza întregii reprezentații sunt apa, culoarea neagră și culoarea argintie. *Apa*, ca simbol, aduce imaginea

Scanned with OKEN Scanner

mamei primare, a creației originale, personaj care nu este prezent în partitură, dar care se răsfrânge în toate personajele umane și supraumane, împrumutându-le frânturi din caracterul ei. Ea veghează nevăzută și îi dă putere magică atât lui Ajno, cât și mamei lui Joukahainen. Imaginea apei este asociată cu culoarea albastră, preluată de personajele feminine care sunt investite cu magie și maternitate sau decid să dispară din regnul uman. *Culoarea neagră* este semn al locului geografic, dar și simbol al elementului feminin, al principiului Yin. *Culoarea argintie* este semn al zăpezilor, a rațiunii pure, a inteligenței și a supraumanului. În redarea spectaculară, personajul protagonist poartă o rochie neagră și o diademă argintie.

Părți: **I.** Andante solenne; **II.** Allegro molto; **III.** Allegro; **IV.** Adagio; **V.** Rubato, senza misura; **VI.** Allegro agitato; **VII.** Allegretto leggero; **VIII.** Lento; **IX.** Allegretto misterioso; **X.** Allegro tumultoso; **XI.** Presto; **XII.** Parlando rubato.

AMBROISE THOMAS

În ansamblul muzicii franceze romantice, numele lui *Ambroise Thomas* (5 august 1811 – 12 februarie 1896) nu impune printr-o strălucire aparte, deoarece personalitatea sa se confundă cu spiritul vremii, fără o prezență înnoitoare și originală. Thomas, mai ales prin lucrările sale lirice, consolidează mai degrabă un anume context stilistic, alături de Auber, Halevy sau Meyerbeer. Unele opere ale sale sunt uitate – *Le Comte de Carmagnola* sau *Françoise de Rimmini* –, altele, parțial amintite – *Hamlet* –, singura mai prezentă în repertoriu fiind *Mignon*.

Mignon

Dramă lirică în trei acte. Libretul de Michel Carre și Jules Barbier după *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, de Goethe. Premiera – Paris, Opéra-Comique, 17 noiembrie 1866. Personajele: Mignon (mez.), Philine (sopr.), Wilhelm Meister (ten.), Lothario (b.-bar.), Laerte (bar.), Giarno (b.), Federigo (ten.-contralto), Antonio (b.), doamne, burghezi, valeți, țigani, țărani, dansatori. Acțiunea se desfășoară în secolul al XVIII-lea în Germania și apoi în Italia.

Actul I. În hanul unde locuiesc doi actori, Philine și Laerte, împreună cu un bătrân muzician nebun, Lothario, sosește o trupă de țigani. Unul dintre ei, Giarno, îi propune lui Mignon să-i distreze pe trecători, dansându-le. Ea refuză, necăjită de glumele sarcastice ale

Scanned with OKEN Scanner

Philinei. Giarno, înfuriat, vrea să o pedepsească, însă Lothario și un tânăr, Wilhelm, intervin. Plină de recunoștință, Mignon le povestește istoria vieții ei. Ea și-a pierdut familia și nu-și aminteste decât vag de tărâmul natal, o țară caldă pe care Lothario o identifică cu Italia. Înduioșat, Wilhelm se gândește să o smulgă pe Mignon din mijlocul țiganilor, ajutând-o să-și regăsească părinții. Tânăra îl privește cu o oarecare suspiciune, căci Wilhelm se arată foarte atent cu Philine.

Actul II. *Tabloul 1.* În budoarul unui castel, unde cei doi actori se pregătesc pentru o reprezentație, intră să-i viziteze Mignon și Wilhelm. Mignon se preface că a adormit, pentru a spiona curtea pe care tânărul i-o face Philinei. Când actrița iese, Mignon se îmbracă cu una din rochiile acesteia, ceea ce îl supără pe Wilhelm, determinându-l să-i spună că o părăsește. *Tabloul 2.* În parc, Lothario o consolează pe Mignon, care ar vrea să vadă castelul arzând cu toți oaspeții. După spectacol, se întâlnesc cu toții, și Philine, geloasă și ea, o trimite pe Mignon în budoarul ei să-i aducă buchetul de flori primit de la Wilhelm. În timp ce se află în castel, izbucnește un incendiu, pus de Lothario ca să-i facă plăcere lui Mignon. Wilhelm, regretând purtarea sa față de fată, se aruncă în flăcări pentru a o salva.

Actul III. În Italia, unde a condus-o Wilhelm, Mignon, în convalescență, este îngrijită de Lothario. Un servitor povestește că stăpânul castelului, după ce i-a fost furat copilul, și-a pierdut mințile și a fugit în lume. Mignon este neliniștită, căci a sosit în Italia și Philine, dar tânărul o încredințează de fidelitatea sa. Lothario apare complet transformat. A recunoscut castelul și este sigur că Mignon este fiica pierdută. Într-adevăr, fata își reamintește o rugăciune din copilărie, ceea ce îi permite lui Lothario să o identifice. Mignon este cuprinsă în brațele lui Wilhelm și ale părintelui în fine regăsit.

În dorința de a da operei franceze o mai mare pondere literară, Ambroise Thomas a ales acest roman al lui Goethe, pe care îl transpune într-o muzică plină de eleganță, cu momente lirice și accente patetice. *Mignon* este poate singura operă a compozitorului care a rămas în marele repertoriu liric, mai ales prin câteva pagini solistice – ariile lui Mignon și ale Philinei.

Hamlet

Grand opéra în cinci acte. Libretul de Michel Carré și Jules Barbier după tragedia omonimă a lui Shakespeare. Premiera – Paris, Opéra, 9 martie 1868. Personajele: Hamlet, prinț danez (bar.), Claudius, regele

Scanned with OKEN Scanner

Danemarcei (b.), fantoma tatălui lui Hamlet (b.), Gertrude, regina Danemarcei, mama lui Hamlet (sopr.), Polonius, supraintendent (b.), Ofelia, fiica lui Polonius (sopr.), Laerte, fiul lui Polonius (ten.), Marcellus, Horaţiu, ofiţeri, prieteni ai lui Hamlet (ten., b.), doi gropari (b., ten.), curtezani, servitori, ţărani (cor). Acţiunea se desfăşoară în castelul Elsinor din Danemarca, în Evul Mediu.

Argument. Subiectul relatează acţiunea uneia dintre cele mai cunoscute tragedii shakespeariene. Hamlet vede fantoma tatălui său care îi spune că a fost asasinat de cel ce este acum pe tron şi care a luat-o în căsătorie pe regina Gertrude. Hamlet ezită între ignorarea acestei crime şi dorinţa de răzbunare. El se simte răspunzător de soarta Ofeliei, care îl iubeşte. Naraţiunea se termină cu moartea eroilor şi tristeţea supravieţuitorilor.

MICHAEL TIPPETT

Format ca muzician în Anglia, Sir *Michael Tippett* (2 ianuarie 1905 – 8 ianuarie 1998) a desfăşurat în paralel o activitate didactică şi componistică. Oponent al războiului, a suferit rigorile închisorii, devenind după încheierea conflagraţiei mondiale realizator la BBC şi dirijor, apoi, directorul artistic al Festivalului de la Bath, fiind distins cu titlul de Sir în 1966. Din perspectivă creatoare, a acordat o atenţie specială teatrului muzical: *Robin Hood, The Midsummer Marriage, King Priam, The Knot Garden, The Ice Break, New Year.* Este autor de melodii, muzică sacră, muzică simfonică.

Căsătorie în solstiţiul de vară (The Midsummer Marriage)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – Londra, Covent Garden, 27 ianuarie 1955. Personajele: Mark, un tânăr cu părinţi necunoscuţi (ten.), Jenifer, logodnica lui (sopr.), King Fisher, tatăl lui Jenifer (bar.), Bella, secretara lui King Fisher (sopr.), Jack, prietenul Bellei, mecanic (ten.), Sosostris, ghicitoare (alto), un preot şi o preoteasă de la Templul Celor Bătrâni (b., mez.), un om beat (b.), un dansator (ten.), Strephon (rol dansat), prietenii lui Mark şi Jenifer (cor), dansatori din suita celor bătrâni (balet). Acţiunea se desfăşoară în epoca modernă, într-un luminiş care adăposteşte ruinele unui templu.

Actul I. În ziua nunţii, Mark şi Jenifer descoperă că nu se cunosc ei înşişi, dar nici unul pe altul. Merg la Templul Bătrânilor unde Jenifer, care doreşte să meargă pe drumul spiritualităţii, dispare urcând o scară

Scanned with OKEN Scanner

ce duce spre cer. Mark, atras de lumea concretă, de sexualitate și senzualitate, coboară într-o criptă a templului. Bătrânii intervin. Mark și Jenifer trebuie să-și schimbe locurile.

Actul II. Bella, secretara, și mecanicul Jack doresc de asemenea să se căsătorească. Bătrânii templului le arată pericolele unei sexualități fără frâu.

Actul III. King Fisher, tatăl lui Jenifer, nu dorește ca fiica sa să se căsătorească cu un bărbat fără situație. Împotriva avertismentelor celor bătrâni, intervine în ritualul inițiatic și își pierde viața. Sacrificiul său devine garanția căsătoriei lui Jenifer cu Mark, care au învățat și acceptat să se cunoască pe ei înșiși, fiecare acceptând dorințele și senzualitatea celuilalt.

CORNEL TRĂILESCU

Compozitor a cărui activitate a fost în mare majoritate orientată spre teatrul liric, în calitate de dirijor al Operei Naționale și creator, *Cornel Trăilescu* (n. 11 august 1926) a realizat câteva partituri de factură deosebită, de la cea istorică, *Dragoste și jertfă*, la opera portret, *Bălcescu*, sau opera basm, *Motanul încălțat*. Pentru teatru, compozitorul a mai scris și muzică de balet, lucrări dintre care se remarcă drama coregrafică *Nastasia*.

Motanul încălțat

Operă pentru copii în trei acte. Libretul de Tudor Mușatescu și Nina Stoiceva după basmul *Le chat botté* al lui Charles Perrault. Premiera – București, Teatrul de Operă și Balet, 22 martie 1964. Personajele: Motanul (sopr.), Domnița (sopr.), Împăratul (ten.), Doica (mez.), Robul (b.), Ionică (ten.), Marele Dregător (b.), Uriașul (b.), un curtean (b.), Bufonul, Iepurașul, Majordomul, Șeful gărzii, slujitori, curteni, popor, copii. Acțiunea se desfășoară în lumea basmului.

Actul I. Un flăcău sărac, Ionică, avea o singură avere... un Motan. În preajma casei sale, într-o dimineață, slujitorii Împăratului urmăresc un iepure, dar Motanul le iese în întâmpinare, prezentându-se drept aghiotantul Voievodului Ionică de Carambas-Bambas-Srambas, supărat că i s-a încălcat domeniul. Iepurașul urmărit va fi adus la Domniță de însuși trimisul Voievodului. Motanul întâlnește apoi doi hoți, de la care, prin istețime, obține o pelerină și încălțările unui veritabil cavaler.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Motanul aduce la curtea împărătească darul pentru Domniță. El intervine pe lângă Împărat pentru ca acesta să nu-l mai asculte pe Marele Dregător, care asupreşte poporul, ceea ce va provoca mânia acestuia. Închis în turn, Motanul fuge, eliberându-i pe toți cei întemnițați și învingându-l pe dregător cu „praf de strănutat". Între timp, Domnița visează la tânărul chipeș pe care l-a zărit cândva din caleașcă, pe drum. Dregătorul vrea să-l ucidă pe Împărat, dar tot Motanul îl salvează, poftind apoi toată curtea la Voievodul Ionică.

Actul III. Ionică este învățat de Motan să se afunde în râul de lângă casă, anunțând alaiul împărătesc că stăpânul său a fost jefuit și aruncat în apă. La ordinul împărătesc, Ionică este „salvat" și apare îmbrăcat în straie de curte. Motanul mai are de făcut rost și de un castel, ceea ce va obține tot prin isteține. Merge la castelul din deal al Căpcăunului. Lăudăros, acesta se preface în tot felul de jivine, și, când devine șoarece, Motanul îl vânează. La fostul castel al Căpcăunului se va porni o nuntă mare, împărătească, pentru Voievodul Ionică și Domniță, spre bucuria Motanului care întâmpină felurite personaje din lumea basmului.

CORNEL ȚĂRANU

Personalitate binecunoscută în lumea muzicii, compozitor prolific și surprinzător, interpret de elită, profesor cu un prestigiu recunoscut pretutindeni, muzicolog și organizator de evenimente artistice, *Cornel Țăranu* (n. 20 iunie 1934) se manifestă atât în calitate de creator și pedagog, de profesor de compoziție, cât și prin susținerea de cursuri de măiestrie organizate de colegii și academii. Dintre acestea, amintim Treton State College, New York University, Milwaukee University, Societatea „George Enescu" din S.U.A., Institut de Ribaupierre din Lausanne, Musikhochschüle din München, Academia de Muzică din Tel-Aviv. Creația sa cuprinde, după spusele compozitorului: „... Sonate pentru flaut, pentru oboi, Sonată pentru clarinet și percuție, Sonată pentru contrabas solo, Sonata de violă, un Concert de pian, cantate, patru simfonii, două Simfoniette pentru coarde, operele de cameră *Secretul lui Don Giovanni*, *Oreste-Opedipe*, etc.". Creațiile sale reprezintă documente ale unei perioade de o jumătate de veac, o diagramă originală a istoriei propriei noastre muzici în dialog cu lumea.

Scanned with OKEN Scanner

Secretul lui Don Giovanni

Operă de cameră în trei acte. Libretul de Ilie Balea după o idee de Deak Tamas. Premiera – Cluj, Academia de Muzică „G. Dima", 8 iulie 1970. Personajele: Rafael, Pepita, Calisto, Isabela, Arlechino, Colombina, Cecco, hangiu, Don Giovanni. Acțiunea se desfășoară undeva în Europa, între Barcelona, Veneția, Viena, pe la jumătatea unui foarte relativ secol XVIII.

Actul I. *Scena 1.* Personajele se recomandă singure prin poziția și reacțiile lor. *Scena 2.* La început, personajele, plictisite, cântă „cvartetul suspinelor", apoi se enervează de starea de plictiseală și transpar intențiile care vor duce la demersurile lor ulterioare. *Scena 3.* Venirea lui Don Giovanni. *Scena 4.* Apare și hangiul, cu un comportament plin de solicitudine față de noul sosit. Urmează o baladă în care Don Giovanni se recomandă și își povestește viața. *Scena 5.* Se prezintă atitudinile diferite ale bărbaților și femeilor față de noul venit. Don Giovanni își dezvăluie secretul reluând balada, al cărei punct culminant este „Amorul".

Actul II. *Scena 1.* Se declanșează acțiunea propriu-zisă. *Scena 2.* Don Giovanni poartă un dialog cu sine însuși. *Scena 3.* Se încheie premisele conflictului care va marca manifestarea „Adulterului". *Scena 4.* Pepita și Isabela, fiecare în parte, savurează clipele de dinaintea aventurii lor. *Scena 5.* Reacțiile bărbaților și dorința de a rezolva situațiile ivite.

Actul III. *Scena 1.* Se pregătește dezvăluirea caracterelor personajelor. *Scenele 2 – 4.* Este completată imaginea personajelor, conducând spre final: „Eu am fost la ea/Ea a fost cu mine/El a fost la mine/el a fost cu ea etc.", în care cele două cupluri își prezintă opiniile reunite asupra a ceea ce s-a întâmplat.

Oreste-Oedipe

Operă de cameră în patru acte. Libretul de Olivier Apert în franceză. A apărut în editie bilingvă (traducerea – Anca Mănuțiu), la Éd. Mihaly, Paris și Ed. Apostrof, Cluj. Prima audiție integrală – București, 29 mai 2001, Săptămâna Internațională a Muzicii Noi. Premiera – versiunea scenică, regia Rareș Trifan, Cluj, Opera Națională, 4 aprilie 2007. Personajele: Oreste (ten.), Oedipe (b.-bar.), Electra (mez.), Sfinxul, Clitemnestra, Jocasta (sopr.), Tiresias (b.-actor), un grup coral (patru cântăreți).

Argument. Libretul are la bază întâlnirea inedită a două personaje din mitologia grecească, într-o viziune nouă, ce include confruntarea simetrică a destinelor lor, precum și relația incestuoasă dintre Oreste și

Scanned with OKEN Scanner

Electra sau seducerea Sfinxului de către Oedipe. În final, Oreste nebun și Oedipe orb se reîntâlnesc în piața orășelului din debutul operei, pentru a se despărți apoi, urmându-și astfel destinele ireconciliabile.

Opera a fost distinsă cu Premiul Uniunii Compozitorilor în anul 2001. Versiunea definitivă a operei, ușor prescurtată, s-a prezentat la Teatrul „Jean Vilar" (Vitry-Paris) în 26 ianuarie 2002, fiind reluată apoi la Bruxelles (sala gotică a Primăriei) în 24 aprilie 2002, fără actul IV, și la Festivalul Internațional „George Enescu" în 24 septembrie 2003.

GIUSEPPE VERDI

Pentru istoria operei, numele lui *Giuseppe Verdi* (10 octombrie 1813 – 27 ianuarie 1901) este similar cu una dintre cele mai durabile epoci de glorie a teatrului muzical. Afirmat în momentul în care romantismul își manifesta puternic tendințele estetice, compozitorul a realizat o firească continuare a artei predecesorilor săi, edificând un limbaj cu imediată rezonanță în public, caracterizat prin realismul expresiei și o impresionantă evoluție a mijloacelor. Trecerea de la opera istorică la melodrama lirică, pentru a se ajunge la drama muzicală italiană, reflectă această impresionantă afirmare a personalității sale inconfundabile. Deși unele dintre lucrările sale se află într-un con de umbră în comparație cu capodoperele, totuși, se poate considera că aproape toate se bucură de afecțiunea publicului: *Rochester, Oberto conte di San Bonifacio, Un Giorno di regno* sau *Il Finto Stanislaso, Nabucco, I Lombardi alla prima crociata, Ernani, I Due Foscari, Giovanna d'Arco, Alzira, Attila, Macbeth, I Masnadieri, Il Corsaro, La Battaglia di Legnano, Luisa Miller, Stiffelio, Rigoletto, Il Trovatore, La Traviata, I Vespri siciliani, Simon Boccanegra, Un Ballo in maschera, La Forza del Destino, Don Carlos, Aida, Otello* și *Falstaff.*

Oberto, conte de San Bonifacio (Oberto, conte di San Bonifacio)

Dramă în două acte. Libretul de Temistocle Solera. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 17 noiembrie 1839. Personajele: Oberto, conte de San Bonifacio (b.), Leonora, fiica sa (sopr.), Riccardo, conte de Salinguerra (ten.), Cunizia, (mez.), curteni ai castelului de pe domeniile lui Ezzelino da Romano. Acțiunea se desfășoară în Italia, la Bassano, în 1228.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. *Tabloul 1.* Cunizia, sora lui Ezzelino da Romano, urmează să se logodească cu contele Riccardo. În timp ce se pregătește întâlnirea celor doi viitori logodnici, apare Leonora, fiica proscrisului Oberto. Cu ceva timp în urmă, ea a fost sedusă de Riccardo și, cu toate că încă îl mai iubește, vrea să se răzbune. Este urmată de tatăl ei, care, aflând de dezonoarea Leonorei, jură să-l pedepsească pe Riccardo. *Tabloul 2.* Într-una din încăperile castelului, Cunizia și Riccardo își mărturisesc iubirea. Fata are presimțiri funeste, adeverite la sosirea Leonorei și a lui Oberto, care îi dezvăluie istoria aventurii lui Riccardo – jurămintele de dragoste pe care logodnicul ei le-a făcut altei femei. Cunizia îl confruntă pe Riccardo cu Leonora în fața oaspeților.

Actul II. *Tabloul 1.* În camera sa, Cunizia își deplânge dezamăgirea în dragoste, hotărând ca Riccardo să-și respecte jurămintele făcute Leonorei. *Tabloul 2.* În parcul castelului, Oberto îl așteaptă pe Riccardo, pe care l-a provocat la duel pentru a răzbuna dezonoarea fiicei sale. Cunizia și Leonora intervin, dorind în zadar să-i despartă. Cei doi se retrag pentru duel, după care Riccardo revine cu sabia însângerată. Oberto a fost ucis. *Tabloul 3.* Aflând deznodământul duelului, cele două femei primesc și vestea că Riccardo s-a autoexilat, lăsându-i toată averea Leonorei. Cunizia se retrage îndurerată, iar Leonora decide că se va duce la mănăstire.

Opera, o versiune refăcută a schițelor pentru partitura neterminată, *Duca di Rochester*, este prima lucrare lirică a lui Giuseppe Verdi, fiind și prima achiziție verdiană a editorului Giulio Ricordi.

O zi rege (Un Giorno di regno sau Il Finto Stanislaso)

Operă în două acte. Libretul de Felice Romani. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 5 septembrie 1840. Personajele: cavalerul Belfiore, ofițer francez care se prezintă drept Stanislas de Polonia (bar.), baronul Kelbar (b. buffo), marchiza del Poggio, văduvă tânără îndrăgostită de Belfiore (sopr.), Giulietta Kelbar, fiica baronului (mez.), La Rocca, trezorier (b. buffo), Edouard de Sanval, nepotul lui La Rocca (ten.), contele Ivrea, comandant de Brest, logodit cu marchiza (ten.), Delmonte, scutier al falsului Stanislas (b.). Acțiunea se desfășoară în castelul baronului Kelbar, lângă Brest, în august 1733.

Actul I. *Scena 1.* În castelul Kelbar se pregătesc două nunți: Giulietta cu baronul La Rocca și marchiza cu contele Ivrea. Ambele mirese se mărită fără a iubi, deoarece sentimentele lor erau destinate lui Sanval, nepotul lui La Rocca, și, respectiv, cavalerului Belfiore. Mirii sunt însă

Scanned with OKEN Scanner

mândri că regele Poloniei asistă la nuntă. Ei nu știu că acesta este înlocuit de Belfiore, din rațiunile unei lovituri de stat pe care o pregătește. Cu această ocazie, Belfiore află că marchiza, femeia iubită, se mărită cu un altul. Într-o scrisoare, el cere adevăratului rege să-l absolve de misiunea sa pentru a putea interveni în relația cu marchiza. Sanval, dezamăgit și el, dorește să se înroleze în armata poloneză, căci Giulietta l-a părăsit. Marchiza îl vede pe Belfiore și își stăpânește cu greu expresia iubirii sale. *Scena 2.* În parcul castelului, în timp ce un grup de fete îi oferă flori, Giulietta se plânge de perspectiva căsătoriei sale. Belfiore solicită o întrevedere cu gazda, Edouard fiind invitat să-i țină companie Giuliettei, dar, pândit cu gelozie de unchiul său, se retrage strategic. Apariția marchizei nu îmbunătățește suspiciunile fiecăruia dintre personaje. *Scena 3.* Belfiore îi oferă lui La Rocca un rang ministerial și mâna unei bogate prințese, ceea ce nu se potrivește cu proiectul matrimonial al trezorierului. Față de baron, deoarece a acceptat propunerea, La Rocca se eschivează. Provocarea la duel îi alertează pe toți. Marchiza îi propune baronului, drept răzbunare, ca Giulietta să se mărite cu Edouard, umilindu-l pe trezorier.

Actul II. *Scena 1.* Pentru a avea loc căsătoria, Belfiore îl obligă pe La Rocca să-și înzestreze nepotul. Baronul și trezorierul reiau cearta. *Scena 2.* În seră, marchiza ar vrea să obțină de la Belfiore explicații privitoare la atitudinea sa, dar acesta continuă să se comporte ca rege. Este nemulțumită de infidelitatea lui și pleacă să se întâlnească cu viitorul soț. Giulietta, fericită că se va mărita cu cel iubit, este surprinsă să afle că acesta a devenit soldat regal al Poloniei. Contele Ivrea vorbește cu tatăl marchizei, care îl convinge că aceasta l-a uitat pe Belfiore. Falsul Stanislas anunță că a intervenit o plecare urgentă, împreună cu Edouard și contele Ivrea. Un mesaj de la regele Poloniei precede nunta lui Edouard cu Giulietta, asistați de La Rocca. Apoi, cavalerul anunță că adevăratul Stanislas s-a înscăunat la Varșovia, iar el a fost numit, sub veritabila sa identitate, mareșal. În timp ce baronul și contele se resemnează, el o îmbrățișează fericit pe marchiză.

Nabucco

Operă în patru acte. Libretul de Temistocle Solera. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 9 martie 1842. Personajele: Nabucodonosor (bar.), Ismael (ten.), Zacharia (b.), Abigaille (sopr.), Fenena (sopr.), Abdallo (ten.), Anna (sopr.), babilonieni, evrei, soldați, preoți. Acțiunea se desfășoară în Babilon și Ierusalim în Antichitate.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. „Ierusalimul". Evreii au fost învinși de Nabucco, regele Babilonului. Marele Preot Zacharia îi îmbărbătează, arătând că au reușit să o facă prizonieră pe fiica lui Nabucco, Fenena. Ismael, nepotul regelui din Ierusalim, îndrăgostit de Fenena, încearcă s-o salveze, dar este împiedicat. Nabucco și sclava Abigaille intră victorioși, iar Ismael îl oprește pe Zacharia să o ucidă pe Fenena, chiar dacă evreii îl acuză de trădare.

Actul II. „Hulitorul". În timp ce Fenena a fost lăsată să conducă Ierusalimul în lipsa lui Nabucco, Abigaille complotează să-i ia puterea, răspândind zvonul că regele babilonian a murit. Pe neașteptate însă, Nabucco se reîntoarce și, spre stupefacția tuturor, se proclamă Dumnezeu.

Actul III. „Profeția". Abigaille reușește să-l înlăture pe Nabucco, lovit de un fulger chiar în clipa în care s-a proclamat Dumnezeu. Tirania ei este feroce, urmărind-o și pe Fenena, convertită la religia evreilor. În așteptarea martirajului, evreii intonează o fierbinte rugă („Va' pensiero").

Actul IV. „Idolul sfărâmat". Nabucco își revine treptat din coșmarurile sale, preia conducerea armatei și, ajutat de asirieni, ajunge la vreme pentru a-și salva fiica. Abigaille, învinsă, se sinucide. Cu ultimele puteri, le cere iertare celor pe care i-a oropsit și îl roagă pe Nabucco să binecuvânteze căsătoria Fenenei cu Ismael.

Opera aceasta, al cărei libret fusese refuzat de Otto Nicolai, face parte din legenda personalității verdiene, deoarece, datorită succesului ei, se pare că artistul nu a renunțat să mai compună pentru scenă. Ecoul în public se datorează felului în care Verdi a știut să dea o semnificație patriotică acțiunii inspirate din *Vechiul Testament*, în special prin participarea corului. Cea mai impresionantă realizare este însă personajul lui Abigaille, prima mare soprană verdiană care îmbină ecourile belcantiste cu trăsăturile vocii dramatice.

Lombarzii (I Lombardi alla prima crociata)

Dramă lirică în patru acte. Libretul de Temistocle Solera după un poem de Tommaso Grossi. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 11 februarie 1843. Personajele: Arvino (ten.), Pagano, fratele său (b.), Viclinda (sopr.), Giselda (sopr.), Pirro (b.), Starețul Milanului (ten.), Acciano (b.), Oronte (ten.), Sofia (sopr.). Acțiunea se desfășoară la Milano și în Antiohia la sfârșitul secolului al XI-lea.

Actul I. „Răzbunarea". Gelos pe Arvino, Pagano a încercat să-l ucidă în ziua căsătoriei acestuia cu Viclinda. Condamnat la exil, revine la Milano câțiva ani mai târziu, travestit în penitent, căutând reconcilierea cu fratele său. În realitate, cu ajutorul lui Pirro, el

Scanned with OKEN Scanner

eșafodează noi urzeli, plătind ucigași care să-i curme viața lui Arvino. Acesta, presimțind amenințarea, este alertat și, în noaptea atacului, Pagano îl lovește, în loc de frate, pe propriul său tată. Înnebunit de durere, încearcă să se sinucidă, dar este arestat.

Actul II. „Omul din peșteră". *Tabloul 1.* În Antiohia, tiranul Acciano îl roagă pe Alah să-i distrugă pe cruciați, cu atât mai mult cu cât fiul său, Oronte, este îndrăgostit de o prizonieră creștină, Giselda, fiica lui Arvino și a Viclindei. Ca și mama sa, Sofia, Oronte vrea să se convertească. *Tabloul 2.* Retras într-o peșteră pentru a-și ispăși greșelile, Pagano este găsit de Pirro, care îl îndeamnă să se alăture cruciaților. Aflând că aceștia sunt din Lombardia, Pagano nu ezită să reia armele. *Tabloul 3.* În harem, Sofia o anunță pe Giselda că Acciano și Oronte au fost uciși în luptă. Îndurerată, tânăra proferează blesteme la adresa Dumnezeului care îngăduie asemenea fapte. Tocmai intrat în palat, Arvino o aude și vrea să o ucidă pentru blasfemie. Giselda este salvată de un pustnic (de fapt Pagano), care pretinde că fata și-a pierdut rațiunea.

Actul III. „Convertirea". *Tabloul 1.* Oronte n-a murit. Rănit și travestit în cruciat, el o reîntâlnește în valea Josafatului pe Giselda, amândoi trebuind să fugă de pedeapsa hotărâtă de către Arvino, care-i urmărește. *Tabloul 2.* Cei doi își găsesc refugiul în peșterea lui Pagano. Pustnicul reușește să-i dea lui Oronte împărtășania creștinească cu câteva momente înainte ca acesta să moară în brațele Giseldei.

Actul IV. „Sfântul Mormânt". *Tabloul 1.* Giselda are o viziune: Oronte nu a murit și îi prezice că însetații cruciați vor descoperi apa și vor învinge. Într-adevăr, dintr-o stâncă țâșnește un izvor, luptătorii își recapătă forțele și reîncep ostilitățile în care pustnicul este grav rănit. *Tabloul 2.* Transportat în cortul lui Arvino, pustnicul îi revelează adevărata identitate. Conducătorul cruciaților îi acordă iertarea. Apoi, susținându-l, îl ridică pentru a putea vedea cum, deasupra Ierusalimului, flutură steagul libertății.

Considerată prima mare operă romantică a lui Verdi, lucrarea a cunoscut câteva revizuiri pentru reprezentarea sa la Paris în 1847 (cu titlul *Jèrusalem*) și la Constantinopole în 1851, în scopul de a pune în pagină cerințele stilului de *grand opéra*. Roadele acestui efort se vor concretiza, de altfel, în operele ulterioare.

Ernani

Dramă lirică în patru acte. Libretul de Francesco Maria Piave după piesa *Hernani*, de Victor Hugo. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 9 martie 1844. Personajele: Ernani (ten.), Don Carlos (bar.), Don Ruy

Scanned with OKEN Scanner

Gomez De Silva (b.), Elvira (sopr.), Joana (sopr.), Don Ricardo (ten.), Iago (b.), curteni, briganzi, gărzi, popor. Acțiunea se desfășoară în Spania și la Aix-la-Chapelle în 1519.

Actul I. *Tabloul 1.* Ernani se pregătește, împreună cu soldații săi, să pornească împotriva regelui Don Carlos, care l-a proscris. *Tabloul 2.* Îndrăgostit de Elvira, el pătrunde în castelul lui De Silva pentru a o răpi. Atras de Elvira, la castel sosește și regele, care îl descoperă pe Ernani în apartamentul acesteia. De Silva, care a surprins intrușii, se pleacă în fața lui Don Carlos, dar îi cere pedepsirea lui Ernani, pe care regele îl salvează prezentându-l drept mesagerul său.

Actul II. După ce complotul a eșuat, Ernani se refugiază în castelul lui De Silva chiar în ziua căsătoriei acestuia cu Elvira. Regele vine și îi cere să-l predea pe Ernani, dar legea ospitalității îl determină pe castelan să-l refuze. Don Carlos o ia drept ostatică pe Elvira. Punându-și viața zălog și promițând că la sunetul cornului se va sinucide, Ernani îi cere lui De Silva s-o salveze pe Elvira, iar acesta acceptă.

Actul III. În cavoul lui Carol cel Mare, conspiratorii hotărăsc uciderea regelui. De Silva și Ernani își dispută întâietatea uciderii regelui, dar Ernani nu vrea să renunțe la jurământul făcut nici chiar în schimbul iertării. Tunurile anunță că Don Carlos a fost ales împărat. Conjurații sunt descoperiți, iar Don Carlos, la rugămintea Elvirei, le acordă iertarea. El îi oferă lui Ernani mâna Elvirei, înțelegând că aceasta nu-l va iubi niciodată pe rege.

Actul IV. În timpul nunții celor doi, între invitați se strecoară și De Silva. În mijlocul petrecerii el sună din corn. Respectându-și jurământul de onoare, Ernani se sinucide, și Elvira cade, fără viață, peste trupul celui iubit.

Celebra dramă a lui Hugo a înflăcărat imaginația compozitorului, care creează cu *Ernani* o replică muzicală a acestei drame tipic romantice, ilustrând momentele principale cu arii și ansambluri de mare efect.

Cei doi Foscari (I Due Foscari)

Tragedie lirică în trei acte. Libretul de Francesco Maria Piave după romanul lui George Gordon Byron. Premiera – Roma, Teatro Argentina, 3 noiembrie 1844. Personajele: Francesco Foscari (bar.), Jacopo Foscari (ten.), Loredano (b.), Lucrezia (sopr.). Acțiunea se desfășoară la Veneția în secolul al XV-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* La Veneția, în palatul dogilor, s-a adunat Consiliul celor Zece pentru a-l judeca pe Jacopo Foscari, învinuit de crimă. Francesco Foscari, deși este Doge, nu are puterea de a interveni

Scanned with OKEN Scanner

în favoarea fiului, care își exprimă deznădejdea pentru bănuiala nedreaptă ce îl conduce spre condamnare. *Tabloul 2.* Lucrezia, soția lui Jacopo, vrea să meargă la judecată pentru a interveni în favoarea grațierii. Sosește însă vestea condamnării, care îi provoacă o aprigă dorință de răzbunare. *Tabloul 3.* În palatul Dogelui, toți, în frunte cu Loredano, dușmanul lui Jacopo, discută, mândrindu-se cu imparțialitatea deciziei luate. *Tabloul 4.* Dogele este îndurerat că nu a putut interveni în fața Consiliului celor Zece și încearcă să-i explice Lucreziei dificila situație în care s-a aflat la judecarea fiului său.

Actul II. *Tabloul 1.* În închisoare, Jacopo se lamentează, aflând decizia Consiliului. Lucrezia, care a primit încuviințarea de a-l vizita, plânge la gândul că exilul îi va despărți. Intrarea Dogelui îi confirmă lui Jacopo că este iubit de părintele său. În schimb, Loredano îl anunță că este chemat de Consiliul celor Zece pentru a se confirma exilul. *Tabloul 2.* În sala Consiliului, în prezența Dogelui și a celor Zece, are loc scena plină de fast a citirii sentinței. Jacopo deplânge îndurerat această nedreaptă condamnare.

Actul III. *Tabloul 1.* În piața San Marco se desfășoară serbarea de carnaval. Jacopo, condus de escortă, pleacă în exil, nu înainte de a-și lua rămas-bun de la Lucrezia. *Tabloul 2.* În timp ce, într-un monolog, Dogele își mărturisește durerea, sosește vestea că un oarecare Erizio a mărturisit pe patul de moarte că el este autorul crimei. În clipa în care Dogele se hotărăște să pornească revizuirea sentinței, Lucrezia vine îndurerată, anunțându-l că Jacopo a murit de durere la îmbarcare. De asemenea, află că Loredano a obținut de la Consiliul celor Zece destituirea lui ca Doge. Astfel, după ce a semnat sentința propriului fiu, el este obligat să renunțe atât la coroană, cât și la sceptru. Dogele se stinge, doborât de durere.

Ioana d'Arc (Giovanna d'Arco)

Dramă lirică în trei acte cu Prolog. Libretul de Temistocle Solera după piesa *Die Jungfrau von Orleans*, de Fr. Schiller. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 15 februarie 1845. Personajele: Carol al VII-lea, regele Franței (ten.), Jacques, păstor din Domrémy (bar.), Jeanne, fiica sa (sopr.), Delil, ofițer al regelui (ten.), Talbot, comandant-șef al trupelor engleze (b.), ofițeri ai regelui, oameni din Reims, soldați francezi și englezi, spirite binefăcătoare și spirite malefice, nobili, cavaleri, oameni din oraș (cor). Acțiunea se desfășoară în Franța, la Domrémy, în secolul al XV-lea, în timpul Războiului de 100 de ani.

Scanned with OKEN Scanner

Prolog. *Tabloul 1.* O sală mare din interiorul castelului din Domrémy. Carol descrie locuitorilor și ofițerilor sanctuarul Fecioarei Maria, unde, conform celor visate, trebuie să meargă să închine sabia și coiful său. Pentru locuitori, este vorba de un loc bântuit de spirite răufăcătoare. *Tabloul 2.* În pădure, Ioana se roagă la Sanctuarul Fecioarei. Ea se imaginează prinsă între două forțe – cea a puterilor terestre ale iubirii și cea a puterilor celeste –, trăind sentimentul că este chemată să salveze Franța. Ioana îi insuflă curaj lui Carol și se arată dornică să-l însoțească. Jacques, care a pândit întâlnirea Ioanei cu Carlo, își blestemă fiica.

Actul I. *Tabloul 1.* Tabăra englezilor, lângă Reims. Soldații care au auzit de vocația supranaturală a Ioanei se tem să intre în luptă. Jacques, care vrea să se răzbune pe Carol, bănuind că i-a sedus copila, este gata să o predea pe Ioana englezilor. *Tabloul 2.* Aflându-se într-un parc al palatului regal din Reims, Ioana se gândește că și-ar dori să revină acasă, ca o simplă fată de la țară, după ce a câștigat bătălia. Carol îi mărturisește iubirea și o roagă să-l încoroneze. Ioana este temătoare la gândul că puterile terestre ale dragostei ar putea fi capabile să învingă puterile celeste.

Actul II. În timp ce poporul o aclamă pe Ioana în piața catedralei din Reims, Jacques își acuză fiica de vrăjitorie, iar pe Carol îl blestemă. Ioana se consideră vinovată și nu se apără. Poporul cere pedepsirea ei, deci Jacques o poate preda englezilor.

Actul III. În închisoarea fortăreței engleze, Ioana se roagă cu fervoare. Ea îi cere lui Dumnezeu să o ajute să părăsească închisoarea pentru a se putea reconcilia cu puterile celeste. Numai astfel va ajuta din nou armata franceză. Dându-și seama de inocența fiicei sale, Jacques o eliberează. Ioana aduce victoria armatei franceze și îl salvează pe Carol, dar în luptă este rănită de moarte. Toți o plâng pe cea care, la fel ca în trecut, și-a încredințat sufletul Fecioarei Maria, al cărei sanctuar se află în Domrémy.

Attila

Operă cu Prolog și trei acte. Libretul de Temistocle Solera. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 17 martie 1846. Personajele: Attila, regele hunilor (b.), Uldino, breton sclav al lui Attila (ten.), Odabella, fiica seniorului Foresto din Aquileea (sopr.), Ezio, general roman (bar.), Foresto, cavaler din Aquileea (ten.), Papa Leon I (b.), cavaleri, soldați, popor. Acțiunea se desfășoară în Italia, secolul al V-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Prolog. Attila sărbătorește victoria sa în Aquileea, însă este nemulțumit de atitudinea sfidătoare a femeilor conduse de Odabella, care au luptat împotriva hunilor laolaltă cu bărbații. Admirându-i curajul, îi oferă în dar orice și-ar dori. Odabella cere sabia lui Attila pentru a continua lupta și a-și ucide dușmanul. Emisarul împăratului romanilor, Ezio, vine să-i propună lui Attila sprijinul pentru cucerirea imperiului, cerând în schimb, pentru el, doar ținuturile italice. Șeful hunilor îl refuză, considerându-l trădător. Între timp, Foresto și oamenii care au fugit împreună cu el spre lagune hotărăsc să întemeieze o nouă așezare, care să devină renumită în lume.

Actul I. *Scena 1.* Odabella, în pădurea de lângă tabăra hunilor, plânge moartea tatălui ei, Foresto. Când el apare, bucuria îi este umbrită de dojana acestuia că fiica sa a pactizat cu dușmanul. Odabella îi reamintește exemplul Juditei, care a salvat Israelul. *Scena 2.* Attila îi povestește sclavului său Uldino că i-a apărut în vis un bătrân, care l-a sfătuit să nu năvălească asupra Romei. În pofida acestui avertisment, își adună oamenii ordonându-le să se pregătească de marșul împotriva cetății. Atunci se apropie de el un grup de copii, conduși de bătrânul din vis (sfântul Leon), care repetă cuvintele deja auzite în timpul nopții. Attila hotărăște să se supună voinței divine.

Actul II. *Scena 1.* În tabăra sa, Ezio primește ordinul împăratului de a reveni la Roma. Refuzând să se supună, el îi propune lui Foresto să-și unească forțele și să apere patria, rezistând hunilor. *Scena 2.* Hunii sărbătoresc armistițiul, iar Attila, fără a ține seama de sfatul preoților, îl invită pe Ezio. Uldino îi dă lui Attila o cupă pentru a bea în cinstea invitaților, dar Odabella, știind că vinul este otrăvit, intervine. Foresto revendică mândru această tentativă de asasinat. La cererea Odabellei, Attila îl iartă, anunțându-și intenția de a se căsători cu fiica dușmanului său. Foresto pleacă adresându-i Odabellei reproșuri amare.

Actul III. În pădurea care desparte cele două tabere, Foresto, însoțit de Ezio, deplânge trădarea Odabellei, întărind jurământul de răzbunare. Sosirea Odabellei nu îl îmblânzește, mai ales că i s-a părut că a auzit zvonul ceremoniei nupțiale. Attila, care a urmat-o, o găsește împreună cu ceilalți dușmani, fiind uimit de această schimbare a noii sale soții. Cei doi se reped să-l ucidă, dar Odabella intervine, lovind ea prima inima lui Attila, cu propria lui sabie, așa cum jurase. „Chiar tu, pură Odabella?...", murmură Attila dându-și sufletul.

Scanned with OKEN Scanner

Macbeth

Melodramă în patru acte. Libretul de Francesco Maria Piave după tragedia lui William Shakespeare. Premiera – Florența, Teatro alla Pergola, 14 martie 1847. Versiunea revăzută (text francez) – Paris, Théâtre-Lyrique, 21 aprilie 1865. Personajele: Macbeth, general (bar.), Banco, general (b.), Lady Macbeth (sopr.), o doamnă de companie (sopr.), Macduff, nobil scoțian (ten.), Duncan, regele Scoției (rol mut), Malcolm, fiul lui Duncan (ten.), un medic (b.), Fleance, fiul lui Duncan (rol mut), servitori, curteni, vrăjitoare, soldați, popor. Acțiunea se desfășoară în Scoția, în Evul Mediu, aprox. în 1040.

Actul I. *Tabloul 1.* Reîntors din luptă, Macbeth întâlnește niște vrăjitoare care îi prezic că va deveni Senior de Cawdor și rege al Scoției, iar copiii lui Banco, însoțitorul său, îi vor urma la tron. Profeția începe să se realizeze prin înnobilarea sa de către regele Duncan, care sosește în ospeție la castelul lui Macbeth. *Tabloul 2.* Cuprinsă de ambiții nebunești, soția acestuia îl îndeamnă să-l asasineze pe rege, pentru a-și netezi astfel calea spre mărire și putere.

Actul II. *Tabloul 1.* Fiul regelui ucis fuge, fiind acuzat de crimă, iar Macbeth devine noul rege al Scoției. Lady Macbeth îl ucide pe Banco, dar fiul acestuia scapă. *Tabloul 2.* În mijlocul unui festin, Macbeth și soția sa sunt urmăriți de viziunea de coșmar a crimelor săvârșite. Apariția fantomei regelui îl îngrozește pe criminal.

Actul III. *Tabloul 1.* Macbeth întreabă vrăjitoarele despre destinul său, obținând promisiunea că nu i se va întâmpla nimic rău atâta vreme cât pădurea Birnam nu va porni spre cetate. *Tabloul 2.* Între timp, urmașii regelui Duncan se îndreaptă cu armata împotriva uzurpatorului.

Actul IV. *Tabloul 1.* Lady Macbeth este bântuită de coșmaruri, pierzându-și rațiunea. Ea se sinucide în timp ce armata, ascunsă sub crengile luate din pădurea Birnam, înaintează spre castel. *Tabloul 2.* În lupta cu Macduff, Macbeth este ucis. Profeția s-a împlinit.

După premiera de la Sankt Petersburg, sub numele de *Sivardo il sassone* (1855), opera a fost reluată în versiune franceză, la Paris (1865), cu multe modificări, înlocuiri de momente solistice și un alt tablou final. Verdi a fost obsedat de nerealizarea complexei tragedii shakespeariene, insistând mai ales asupra personajului lui Lady Macbeth, cea care domină de fapt lucrarea. Este unul dintre cele mai puternic conturate portrete feminine verdiene, în care artistul definește tipul de soprană de coloratură dramatică. Un alt merit apreciabil al partiturii definitive este sporirea atenției acordate de către muzician sonorității orchestrale și limbajului teatral vocal-simfonic.

Scanned with OKEN Scanner

Hoţii (I Masnadieri)

Melodramă în patru acte. Libretul de Andrea Maffei după tragedia *Die Räuber*, de Friedrich Schiller. Premiera – Londra, Her Majesty's Theatre, 22 iulie 1847. Personajele: Massimiliano, conte de Moor (b.), Francesco de Moor, Carlo de Moor, fiii contelui (bar., ten.), Amalia (sopr.), Arminio (ten.), Moser (b.), Rolla (ten.), soldaţi, briganzi. Acţiunea se desfăşoară în Germania secolului al XVIII-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* Fiul cel mare al contelui de Moor şi-a părăsit familia şi logodnica, intrând într-o bandă de briganzi. La scrisoarea adresată tatălui său, în scop de împăcare cu familia, fratele lui, care o interceptase, îi răspunde cu duşmănie. Briganzii, văzându-i reacţia îndurerată în faţa refuzului, îl aleg pe viaţă conducătorul lor. *Tabloul 2.* La castel, Francesco urzeşte să devină stăpân. El se pregăteşte să ducă tatălui vestea morţii lui Carlo într-o bătălie de jefuire a oraşului Praga. *Tabloul 3.* Într-o altă sală a castelului, Amalia plânge absenţa logodnicului ei şi se consolează cu cuvintele blânde ale bătrânului conte. Vestea adusă de Francesco, privind moartea lui Carlo, pare a fi fatală pentru conte. Francesco o minte pe Amalia, spunându-i că ultima dorinţă a fratelui său a fost ca ea să se mărite cu el.

Actul II. *Tabloul 1.* În cimitir, Amalia a venit să se roage la mormântul contelui. Sluga lui Francesco, Arminio, îi mărturiseşte că moartea lui Carlo a fost o minciună. Apare şi Francesco, dornic de a o convinge de iubirea lui, şi, văzându-i rezistenţa, o ameninţă cu violenţă. *Tabloul 2.* În pădure, briganzii îl înconjoară pe Carlo, care a incendiat oraşul Praga. Gândurile lui sunt îndreptate tot spre posibilitatea de împăcare cu contele, tatăl său.

Actul III. *Tabloul 1.* Carlo se întâlneşte în pădure cu Amalia, prilej de exaltate mărturisiri de dragoste. *Tabloul 2.* În turnul castelului, Arminio îl îngrijeşte în taină pe contele Moor. Carlo îl descoperă şi cheamă briganzii să răzbune faptele fratelui său.

Actul IV. *Tabloul 1.* Francesco este şi el pradă remuşcărilor şi îi cere unui preot ca, în urma confesiunii, să-i acorde iertarea. Preotul refuză. *Tabloul 2.* Carlo se simte obligat să-i mărturisească tatălui său şi Amaliei legământul pe viaţă făcut briganzilor, decizând că e mai bine să-şi ucidă logodnica decât să accepte ca ea să îl însoţească în viaţa sa de tâlhar. Va cere apoi justiţiei să-l judece pentru faptele sale.

Corsarul (Il Corsaro)

Melodramă tragică în trei acte. Libretul de Francesco Maria Piave după poemul lui George Gordon Byron. Premiera – Trieste, Gran Teatro, 25 octombrie 1848. Personajele: Corrado, un corsar (ten.), Medora, iubita

Scanned with OKEN Scanner

lui (sopr.), Gulnara (sopr.), Selimo (b.), pașa Seid (bar.), Giovanni (b.), corsari, soldați și curteni turci. Acțiunea se desfășoară în cetatea pașei Seid în secolul XVIII.

Actul I. *Tabloul 1.* Corsarul Corrado meditează asupra faptelor sale. De pe insula unde își are tabăra privește spre cetatea Corona, unde domnește pașa Seid, și, încurajat de tovarășii săi, hotărăște să o atace. *Tabloul 2.* În încăperea ce îi slujește de apartament, Medora cântă dragostea sa pentru Corrado. Acesta intră pentru a-și lua rămas-bun înaintea plecării spre asediul cetății Corona.

Actul II. *Tabloul 1.* În cetatea pașei Seid, supușii laudă frumusețea Gulnarei, favorita domnitorului cetății Corona. Tânăra femeie îl urăște însă, iar când este poftită de pașă la ospăț, acceptă cu greu invitația. *Tabloul 2.* Asistăm la desfășurarea ospățului, la corul soldaților ce îi amenință pe năvălitori. Pătrunzând în palat, îmbrăcat în haine ale sodaților turci, Corrado dă foc încăperilor. Mai întâi piratii sunt cei puternici, datorită surprizei iscate, dar, după aceea, forța armatei îi copleșește. Corrado este luat prizonier de către pașa Seid.

Actul III. *Tabloul 1.* Pașa este nemulțumit de comportamentul Gulnarei, pe care o bănuiește de a se fi îndrăgostit de Corrado. Într-o convorbire cu acesta, ea se trădează, cerând îndurare pentru corsarul prizonier. Furios, pașa o amenință cu răzbunarea lui. *Tabloul 2.* În închisoarea unde se află Corrado pătrunde Gulnara, ajutându-l să evadeze, dar nu înainte de a-l fi ucis, cu mâna ei, pe pașă. *Tabloul 3.* Corsarul s-a reîntors pe insula sa. Aici, Medora, fără nicio veste de la el, a ajuns în pragul morții. Corabia intră în port și Corrado, însoțit de Gulnara, aleargă la căpătâiul Medorei. Iubita lui își dă sufletul în îmbrățișarea revederii. Neputând suporta această pierdere, cu toată dragostea manifestată de Gulnara, Corrado se sinucide aruncându-se în mare.

Bătălia de la Legnano (La Battaglia di Lgnano)

Tragedie lirică în patru acte. Libretul de Salvatore Cammarano după piesa *La Bataille de Toulouse*, de François Joseph Méry. Premiera – Roma, Teatro Argentina, 27 ianuarie 1849. Personajele: Frederico Barbarossa, împărat german (b.), primul consul milanez (b.), al doilea consul milanez (b.), primarul de la Como (b.), Rolando, un duce din Milano (bar.), Lida, soția sa (sopr.), Arrigo, soldat veronez (ten.), Marcovaldi, prizonier german (bar.), Imelda, slujitoarea Lidei (mez.), un herald (ten.), scutierul lui Arrigo (ten.), cavaleri ai morții, edili și duci din Como, slujnice ale Lidei, popor

Scanned with OKEN Scanner

milanez, senatori milanezi, soldați din Verona, din Brescia, din Novara, din Plaisance și Milano, armată germană (cor). Acțiunea se desfășoară la Milano și Como în 1176.

Argument. În Milano, orășenii, soldații, poporul, burghezii se unesc pentru lupta în sprijinul ideii de libertate împotriva năvălirii armatei germane, condusă de împăratul Frederico Barbarossa. În aceste împrejurări, ducele Rolando regăsește un prieten pe care îl credea mort, veronezul Arrigo. Cu toate că existaseră mai de mult rivalități între cei doi – Lida, soția lui Rolando, fusese mai întâi iubita lui Arrigo – cei doi prieteni rămân apropiați politic. Amândoi se prezintă la Como pentru a ajuta orașul Milano. Nesperând într-o viață personală fericită, Arrigo se unește cu „Cavalerii Morții", societate secretă care lupta pentru unitatea Italiei sub deviza „ori victorie, ori moartea". Lombarzii reușesc până la urmă să-l învingă pe împăratul german. Rănit în luptă, Arrigo moare, nu înainte însă de a-i fi reunit pe Lida și Rolando.

Bătălia de la Legnano încheie prima perioadă de creație verdiană, numită de compozitor „anii galerelor". Muzica acestei lucrări este direcționată prioritar spre accente emoționale patriotice. Corul *Giuramento* de la începutul operei răspundea așteptărilor tuturor celor care luptau pentru unitatea Italiei. La două săptămâni după premieră, Garibaldi va proclama republica în Roma.

Luisa Miller

Melodramă tragică în trei acte. Libretul de Salvatore Cammarano, inspirat de piesa *Kabale und Liebe*, de Schiller. Premiera – Neapole, Teatro San Carlo, 8 decembrie 1849. Personajele: Luisa Miller (sopr.), Miller, tatăl ei (bar.), Rodolfo (ten.), contele de Walter, tatăl său (b.), Wurm, aghiotantul contelui (b.), ducesa Frederica (mez.), țărani, nobili. Acțiunea se desfășoară în Tirol în prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Actul I. Luisa Miller și Rodolfo se iubesc împotriva voinței contelui de Walter, care și-a destinat fiul unei căsătorii nobile cu ducesa Frederica. Rodolfo nu înțelege însă să-și renege sentimentele și își amenință tatăl că va face cunoscută crima prin care acesta a reușit să obțină averea și titlul său nobiliar.

Actul II. Miller a fost arestat pentru vina imaginară de a fi protestat împotriva injustițiilor contelui. Viața sa este în pericol, argument suficient pentru ca aghiotantul Wurm, și el pretendent la iubirea Luisei, să o convingă pe fată, pentru a-și salva tatăl, să redacteze o scrisoare în care declară

Scanned with OKEN Scanner

că acceptă iubirea lui Rodolfo din interes. Wurm face să-i parvină scrisoarea lui Rodolfo. Acesta, tulburat de ceea ce crede a fi adevărul, se arată dispus să urmeze sfaturile contelui de a se căsători cu Frederica.

Actul III. După ce și-a sacrificat dragostea, pentru a-l elibera pe tatăl său, Luisa nu mai vrea să trăiască. Ea mărturisește tot adevărul suferinței sale într-un document cu valoare de testament, gândind că Rodolfo îl va afla odată. Miller o convinge să plece împreună, sperând că vor uita tristele evenimente, dar Rodolfo apare cerând socoteală pentru scrisoarea defăimătoare. Fidelă promisiunii date, Luisa nu-i neagă conținutul. Rodolfo îi oferă băutură otrăvită, pe care o soarbe apoi și el. În pragul morții, Luisa îi spune adevărul. Înainte de a-și da sufletul, Rodolfo mai are forța de a-l ucide pe intrigantul Wurm.

Pornind de la piesa lui Schiller, compozitorul încearcă pentru prima dată să depășească tematica eroico-istorică a operelor de tinerețe, propunând o narațiune în care trăirile intime și sentimentele primează. Portretul Luisei, prin modalitățile de conturare, anunță analiza mai subtilă a sufletului feminin, ce urmează pentru personajul Violetta din *Traviata*.

Stiffelio

Dramă lirică în trei acte. Libretul de Francesco Maria Piave după piesa *Le pasteur ou l'Évangile et le foyer*, de Émile Souvestre și Eugène Bourgeois. Premiera – Trieste, Teatro Grande, 16 noiembrie 1850. Personajele: Stiffelio, pastorul ashaverienilor (ten.), Lina, soția sa (sopr.), Stancar, conte d'Empire, fost colonel, tatăl Linei (bar.), Raffaele di Leuthold (ten.), Jorg, un pastor bătrân (b.), Federico di Frengel, vărul Linei (ten.), Dorotea, verișoara Linei (mez.), prietenii contelui, ashaverieni (cor). Acțiunea se desfășoară în Salzach, Austria, la începutul secolului XIX.

Actul I. *Tabloul 1.* Într-o sală a castelului contelui Stancar, pastorul Stiffelio, care a lipsit multă vreme, povestește ce i s-a întâmplat. Un barcagiu i-a încredințat portofelul unui bărbat care, ieșind în goană din camera unei femei, s-a aruncat în fluviu. Stiffelio, în numele virtuții sale, distruge dovada compromițătoare. El nu știe că acest portofel ar fi adus dovada adulterului soției sale. Doar tatăl ei are bănuieli. Iar când va vedea că Raffaele strecoară un bilet, adresat fiice sale, între filele unei cărți, capătă convingerea bănuielilor. O constrânge totuși pe Lina să păstreze tăcerea, pentru a salva liniștea familiei. *Tabloul 2.* Bătrânul pastor, care este la curent cu biletul strecurat în carte, gândește că vărul Linei nu este străin de toate acestea. Stancar reușește să obțină biletul.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. În cimitirul vechii biserici, Lina caută liniștea lângă mormântul mamei sale. Dar se apropie Raffaele, care insistă în dragostea lui, Lina mărturisindu-i că i-a cedat într-un moment de slăbiciune. Stancar, care l-a urmărit, îl provoacă la duel. Fără a bănui ceva, Stiffelio încearcă să-i împace. Cu acest prilej află și el despre adulterul soției sale, trezindu-se împărțit între gelozie și iertare.

Actul III. *Tablou 1.* Stancar află că Raffaele vrea să fugă cu Lina. Stiffelio îi cere Linei să stea de vorbă cu el, forțându-l pe Raffaele să asculte, fără a se face văzut. Stiffelio îi spune soției sale că îi va permite să plece, dar ea îi cere să-i asculte mărturisirea, ca simplă păcătoasă. Astfel, Lina recunoaște că a avut un moment de rătăcire, căci întreaga ei iubire îi aparține lui Stiffelio. Grăbit să facă dreptate, Stancar îl descoperă pe Raffaele ascultând și îl ucide. *Tabloul 2.* Cu toată tulburarea sa, Stiffelio trebuie să apară și să vorbească întregii comunități. Deschide *Biblia* și, întâmplător, citește tocmai pasajul despre femeia adulteră. În predica sa, merge pe drumul ideilor pasajului respectiv, ceea ce îl determină să ierte. Într-adevăr, o iartă pe Lina, ca un bun creștin, trecând peste propria suferință provocată de soția adulteră.

Rigoletto

Melodramă în trei acte. Libretul de Francesco Maria Piave după drama lui Victor Hugo. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 11 martie 1851. Personajele: ducele de Mantua (ten.), Rigoletto (bar.), Gilda, fiica lui (sopr.), Giovanna, guvernanta ei (mez.), Monterone (b.), contele Ceprano (bar.), contesa Ceprano (sopr.), Borsa (ten.), Marullo (bar.), Sparafucile (b.), Maddalena, sora lui (mez.), curteni, paji, servitori. Acțiunea se desfășoară la Mantua în timpul Renașterii.

Actul I. *Tabloul 1.* Ducele de Mantua petrece, povestindu-și aventurile, în timp ce bufonul său, Rigoletto, își bate joc de soții înșelați. La intrarea lui Monterone, care îl acuză pe duce de a-i fi sedus fiica, Rigoletto cere permisiunea de a-i răspunde. Vorbele sale batjocoritoare atrag blestemul bătrânului părinte. Curtenii, aflând că Rigoletto frecventează în taină o tânără persoană, hotărăsc să-i joace o farsă, răpindu-i amanta. *Tabloul 2.* Rigoletto își păzește taina, meditând asupra destinului de bufon. El nu bănuiește că fiica sa Gilda, pe care o ține ascunsă, l-a zărit pe duce și că între cei doi s-a țesut o tainică iubire. Rămasă doar cu doica, Gilda îl întâlnește. Cei doi tineri – ducele travestit în student sărac – schimbă cuvinte de iubire. Curtenii îl

Scanned with OKEN Scanner

descoperă în întunericul străzii pe Rigoletto și, zăpăcindu-l, îl fac să-i ajute s-o răpească pe Gilda. Prea târziu își va da seama că a participat la propria-i năpastă. Rigoletto simte apăsarea blestemului.

Actul II. Gilda a fost dusă în apartamentele ducelui. Când vine Rigoletto, toată lumea se preface că nu știe nimic. El spionează, caută să afle și izbucnește într-un târziu cerându-și fiica. Gilda iese fugind din camera ducelui și, printre lacrimi, îi povestește trista ei soartă. Rigoletto jură răzbunare și se gândește la ajutorul pe care i-l poate da spadasinul Sparafucile, întâlnit noaptea pe străzile din Mantua.

Actul III. Ducele de Mantua este atras de Maddalena, sora lui Sparafucile, într-un han deocheat pentru a fi ucis. Rigoletto pândește răzbunarea. Înduplecat în ultima clipă de sora sa, care îl place pe tânărul sortit pieirii, Sparafucile va lovi de moarte pe oricare alt călător. Gilda și tatăl ei au urmărit scena din han. Fata se reîntoarce singură și bate la poartă. Cuțitul o lovește, și când Rigoletto, dorind să-și savureze răzbunarea, deschide sacul în care a fost pus cadavrul, își descoperă propriul copil. Despărțirea este tragică. Blestemul lui Monterone l-a ajuns.

Prima din operele care i-au adus o imensă popularitate, reunită de comentatori într-o așa-numită „Trilogie populară", *Rigoletto* este și cea dintâi dovadă de depășire a anilor de ucenicie, de acces la maturitatea artistică. Aproape în întregime, lucrarea poartă pecetea inspirației, conferind textului o profunzime psihologică ce va deveni caracteristică pentru realismul romantic verdian. Alături de celelalte două creații, *Rigoletto* face parte din repertoriul esențial al teatrului liric.

Trubadurul (Il Trovatore)

Dramă în patru acte. Libretul de Salvatore Cammarano după tragedia *El trovator*, de Antonio Garcia Gutiérrez. Premiera – Roma, Teatro Apollo, 19 ianuarie 1853. Personajele: Leonora (sopr.), Ines, confidenta ei (sopr.), contele de Luna (bar.), Manrico, trubadur (ten.), Ferrando, căpitanul lui de Luna (b.), Azucena, țigancă (mez.), Ruiz (ten.), un bătrân țigan (b.), suita contelui, însoțitorii lui Manrico, soldați, călugări, țigani. Acțiunea se desfășoară în Spania, în Biscaya și Aragon în secolul al XV-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* Ferrando povestește soldaților săi cum, cu ani în urmă, o țigancă a fost aruncată în flăcări ca vrăjitoare. Fiica acesteia, pentru a se răzbuna, a furat pe unul dintre copiii contelui și l-a aruncat, pare-se, în rugul mamei. *Tabloul 2.* Ines ascultă mărturisirea Leonorei, tulburată de serenada unui trubadur ce răsuna în noapte sub ferestrele sale. Auzindu-l din nou, Leonora iese pe terasă, unde o întâmpină

Scanned with OKEN Scanner

tânărul conte de Luna. O scurtă confuzie în întuneric îl convinge de iubirea ei pentru trubadur. Zărindu-l pe Manrico, rivalul său, că se apropie, îl provoacă la duel.

Actul II. *Tabloul 1.* Rănit, după o luptă cu soldații contelui, Manrico s-a întors în tabăra țiganilor, unde este îngrijit de mama sa. Azucena își amintește de moartea cruntă a mamei sale și de arderea propriului copil, aruncat din greșeală în flăcări, fapt ce o obsedează. Sosește vestea că, Leonora, încredințată că Manrico a murit, s-a retras la mănăstire. *Tabloul 2.* Manrico aleargă s-o oprească, și, în același timp, contele vine s-o răpească. În această nouă confruntare, Manrico reușește s-o salveze.

Actul III. Azucena a fost arestată și, recunoscută de Ferrando, condamnată a fi arsă pe rug, asemenea mamei sale. Aflând acestea, Manrico, care pregătea căsătoria sa cu Leonora, pornește în ajutorul Azucenei.

Actul IV. Manrico a căzut la rândul lui prizonier. La rugămințile Leonorei, contele acceptă să-l elibereze cu condiția ca fata să se căsătorească cu el. Leonora consimte, însă bea o cupă de otravă pentru a rămâne fidelă logodnicului ei. În clipa în care Manrico înțelege prețul libertății sale, refuză să fugă. Leonora îi moare în brațe. Nebun de furie, contele ordonă executarea lui Manrico. Când capul lui cade sub secure, cu o bucurie sălbatică, Azucena îi mărturisește contelui teribilul adevăr – copilul aruncat în flăcări nu fusese fiul bătrânului de Luna, ci propriul ei copil. În schimb, contele și-a ucis acum fratele.

Chiar dacă intriga este complicată și convențională, marea popularitate a operei dezminte orice rezerve din cauza caracterului pasional al muzicii și a spectaculozității desfășurării scenice. Această a doua lucrare din așa-numita „trilogie populară" continuă să fie, datorită ariilor și momentelor sale corale, unul dintre cele mai celebre titluri din repertoriul verdian.

Traviata (La Traviata)

Melodramă în patru acte. Libretul de Francesco Maria Piave după romanul *La dame aux camélias*, de Al. Dumas-fiul. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 6 martie 1853. Personajele: Violetta Valèry (sopr.), Alfredo Germont (ten.), Flora Bervoix (mez.), Annina (sopr.), Giorgio Germont (bar.), Gaston, vicontele de Leoriéres (ten.), baronul Douphol (bar.), doctorul (b.), oaspeți, dansatori. Acțiunea se desfășoară la Paris în mijocul secolului al XIX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. La balul dat de Violetta, atenția tinerei curtezane este atrasă de un tânăr care pare deosebit de îndrăgostit de ea. Relația sentimentală dintre cei doi se înfiripă treptat și devine foarte repede o adevărată pasiune, căci Violetta, extrem de bolnavă, simte nevoia singurei certitudini posibile – iubirea.

Actul II. Cei doi amanți trăiesc retrași la țară, unde, pentru a face față cheltuielilor, Violetta își vinde toată averea. Într-un moment de singurătate, ea este vizitată de bătrânul Germont, care o convinge să accepte sacrificiul de a se despărți de Alfredo pentru a salva onoarea familiei sale. Cu extremă durere, Violetta îl părăsește pe Alfredo, în timp ce tatăl acestuia încearcă să-l consoleze.

Actul III. La balul Florei, Violetta se reîntâlnește cu Alfredo. Gelos și lipsit de stăpânire, Alfredo o jignește, acceptând apoi provocarea la duel cu noul ei protector.

Actul IV. Singură și săracă, Violetta își trăiește ultimele clipe. Nădejdea de a-l mai revedea pe Alfredo devine, deodată, certitudine. Înduioșat de destinul ei, bătrânul Germont l-a adus pe acesta în speranța că totul se va mai putea îndrepta. Violetta moare, fericită de a se ști iertată de cel pe care l-a iubit până la ultima ei suflare.

Inspirată de un roman celebru al epocii, opera încheie „trilogia populară" cu un impresionant studiu psihologic, transpus în muzică extraordinar de emoționant. Portretul eroinei principale, originalitatea soluțiilor expresive, maxima economie a mijloacelor și eficiența fiecărei scene, precum și maturizarea stilului romantic al compozitorului fac din această capodoperă una dintre cele mai celebre creații ale teatrului liric.

Vecerniile siciliene (I Vespri siciliani)

Dramă în cinci acte. Libretul de C. Duveyer și E. Scribe. Premiera – Paris, Opéra, 13 iunie 1855. Personajele: ducesa Elena (sopr.), Arrigo, un tânăr sicilian (ten.), Guy de Monfort, guvernatorul Siciliei (bar.), Jean de Procida, conducătorul patrioților sicilieni (b.), contele de Vaudemont (b.), Ninette (contralto), Daniel (ten.), Thibault (ten.), Robert (b.), Manfredo (ten.), soldați francezi, oaspeți, nobili, sicilieni. Acțiunea se desfășoară în Sicilia, la Palermo, în 1282.

Actul I. Ducesa Elena, sora lui Friedrich de Austria, îi incită pe locuitorii Siciliei împotriva cotropitorilor francezi. Insultată de guvernatorul francez pentru felul în care cheamă la revoltă populația, Elena se întâlnește cu tânărul Arrigo, patriot sicilian.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. Întors în taină din exil, Procida discută organizarea unei răscoale, cerând ajutorul Elenei și al lui Arrigo. Din dragoste pentru Elena, căreia i-a promis că-i va răzbuna fratele, Arrigo refuză invitația la balul guvernatorului și este arestat.

Actul III. *Tabloul 1.* Guvernatorul Monfort află, dintr-o scrisoare a unei femei pe care o sedusese în tinerețe, că Arrigo este fiul său. Împărtășindu-i vestea, tânărul este zguduit de conflictul între iubirea față de Elena și datoria filială. *Tabloul 2.* La un bal mascat organizat de guvernator, Elena și Procida vin și încearcă să-l asasineze, dar Arrigo îi împiedică, provocând arestarea conspiratorilor.

Actul IV. Elena este capabilă să-l ierte pe Arrigo când află cauza intervenției sale, dar Procida nu poate uita trădarea. Guvernatorul acceptă să-i grațieze pe conspiratori dacă Arrigo își recunoaște public tatăl. Satisfăcut de acest gest, Monfort îi oferă mâna Elenei.

Actul V. Nunta trebuie să înceapă, când Elena află de la Procida că sunetul clopotelor va da semnalul insurecției. Ea încearcă să amâne ceremonia, dar guvernatorul o obligă să-și respecte promisiunea, ordonând să se tragă clopotele, ceea ce declanșează sângeroasa represiune a sicilienilor împotriva francezilor.

Lucrarea, dincolo de evidente slăbiciuni ale dramaturgiei, are pagini de autentică valoare muzicală. Reținem, în evoluția stilului vocal verdian, modul în care solicită glasul de soprană, cu exigențe ce depășesc tradiția categoriilor obișnuite de registrație, cerând o coloratură cu accente dramatice, ce descinde din experiențe anterioare.

Simon Boccanegra

Melodramă în trei acte și Prolog. Libretul de Francesco Maria Piave, după piesa lui Antonio Garcia Gutiérrez. Premiera – Veneția, Teatro La Fenice, 12 martie 1857. Versiunea definitivă cu libretul completat de A. Boito; premiera – Milano, Teatro alla Scala, 1881. Personajele: Simon Boccanegra (bar.), Jacopo Fiesco (b.), Gabriele Adorno (ten.), Amelia, fiica lui Boccanegra (sopr.), Paolo Albioni, genovez (bar.), Pietro (bar.), un căpitan (ten.), servitori, nobili, genovezi. Acțiunea se desfășoară la Genova în secolul al XIV-lea.

Prolog. Cu ajutorul lui Pietro și al lui Paolo, fostul corsar Simon Boccanegra este ales Doge al Genovei. Căsătoria lui cu fiica patricianului Fiesco este nefericită deoarece, la nașterea fetiței sale, mama moare, iar copilul dispare în mod misterios.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. *Tabloul 1.* Fiesco, timp de peste 20 de ani, a crescut un copil găsit, Amelia, în realitate fiica lui Simon, de care este îndrăgostit Gabriele Adorno. Pe de altă parte, Simon ar vrea s-o căsătorească cu unul dintre fidelii săi, Paolo, ceea ce o determină pe Amelia să grăbească unirea cu Gabriele. Găsind la Amelia portretul fostei sale soții, Dogele înțelege că aceasta este fiica pierdută. *Tabloul 2.* Scena consiliului (adăugată în versiunea Boito). Între timp, Gabriele este arestat pentru crimă, deoarece a intervenit în momentul în care niște necunoscuți încercaseră să-i răpească logodnica.

Actul II. Gabriele este convins de Paolo că între Doge și Amelia există o legătură vinovată, ceea ce îl determină să încerce să-l asasineze. Amelia lămurește faptele, dar, pentru a se răzbuna, Paolo îi dă Dogelui o otravă cu efect întârziat.

Actul III. Guelfii s-au răsculat împotriva lui Simon, pe care acum Gabriele îl apără. În timp ce Dogele moare, Paolo este demascat și executat. Înainte de a-și da ultima suflare, dogele binecuvântează căsătoria celor doi tineri, Gabriele urmându-l ca șef al Genovei și reconciliind partidele rivale.

Opera a cunoscut două versiuni: prima, pe libretul lui Piave, apoi cea de a doua, cu libretul refăcut de Boito. Chiar dacă, în ansamblu, lucrarea nu atinge realizarea capodoperelor de maturitate, portretul lui Boccanegra se impune ca o reușită aparte, oglindind complexitatea unui personaj politic al cărui destin se împarte între lupta pentru putere, trădare, iubire și lipsa de înțelegere a contemporanilor săi. Lucrarea este, uneori, reluată de teatrele cu repertoriu verdian.

Bal mascat (Un Ballo in maschera)

Melodramă în trei acte. Libretul de Antonio Somma după piesa *Gustav al III-lea*, de Eugène Scribe. Premiera – Roma, Teatro Apollo, 17 februarie 1859. Personajele: Riccardo, guvernator de Massachusetts (ten.), Renato, secretarul său (bar.), Amelia, soția lui (sopr.), Oscar, paj (sopr.), Samuel și Tom, conspiratori (b., b.), Ulrica, vrăjitoare (mez.), Silvano (b.), un judecător (ten.), curteni, invitați, popor. Acțiunea se desfășoară la Boston, spre sfârșitul secolului al XVII-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* În cabinetul guvernatorului, Riccardo își primește audiențele. Printre cei de față sunt și nobili ostili lui, care complotează. Citind lista invitaților la balul mascat, Riccardo evocă chipul Ameliei, soția bunului său prieten și secretar, Renato, pe care o iubește în taină.

Scanned with OKEN Scanner

Judecătorul anunță că vrăjitoarea Ulrica va fi condamnată, dar, la insistențele lui Oscar, Riccardo acceptă propunerea de a o vizita înainte de pronunțarea sentinței. *Tabloul 2.* În cartierul săracilor, Ulrica îi primește pe cei care îi cer să le ghicească viitorul. Lui Silvano îi prezice onoruri și avere. Un om o anunță că este căutată de Amelia, care îi cere un filtru prin care să se elibereze de o iubire vinovată. Ulrica o sfătuiește să culeagă anumite ierburi, noaptea, la picioarele eșafodului. Riccardo, care a auzit totul, primește alte vești de la ea – va muri ucis de cel care îi va întinde primul mâna. Riccardo râde și-i strânge mâna lui Renato, care tocmai sosește să-l conducă la palat.

Actul II. Amelia culege, înspăimântată, iarba vrăjită. Riccardo o caută și cei doi își mărturisesc dragostea. Deodată, apare Renato, anunțându-l că este urmărit de conjurați. Rămas cu Amelia, cu chipul ascuns de văluri, Renato îi promite să o conducă fără a căuta să afle cine este. Dar, la amenințarea conjuraților, pentru a împiedica o crimă, Amelia își scoate vălul. Renato se crede trădat.

Actul III. *Tabloul 1.* Amelia imploră iertarea lui Renato și, plină de teamă, își îmbrățișează copilul. Rămas singur, Renato îi primește pe conjurați și, trăgând sorții, se vede ales pentru a-l ucide pe Riccardo. *Tabloul 2.* Riccardo se gândește cu tristețe la Amelia, pe care o va pierde, deoarece i-a aprobat plecarea peste ocean împreună cu soțul. Invitații sosesc și Amelia încearcă să-i prevină de pericol. Prea târziu însă, căci Renato îl lovește cu pumnalul. În pragul morții, Riccardo o dezvinovățește pe Amelia și îi iartă pe conjurați.

Dezvăluind deja o mare experiență teatrală, *Bal mascat* a cunoscut numeroase dificultăți cu cenzura, căci părea imposibilă reprezentarea unui subiect situat într-o țară catolică – Suedia. De-abia în anii din urmă, după 1950, localizarea originară a fost respectată. Din punct de vedere muzical, compozitorul se preocupă din ce în ce mai mult de rolul acordat orchestrei, iar în scriitura vocală, în paralel cu arii de mare frumusețe, cultivă cu mai mare insistență declamația arioso. Opera se înscrie printre lucrările prioritare ale repertoriului verdian permanent.

Puterea destinului (La Forza del Destino)

Melodramă în patru acte. Libretul de Francesco Maria Piave după drama *Alvaro* sau *La Fuerza del sino*, de Angel de Saavedra duce de Rivas. Premiera – Sankt-Petersburg, Teatrul Imperial, 10 noiembrie 1862. Versiunea definitivă – libretul refăcut de Antonio Gislanzoni; premiera – Milano, Teatro alla Scala, 27 februarie 1969. Personajele: Leonora (sopr.),

Scanned with OKEN Scanner

Don Alvaro (ten.), Don Carlo (bar.), marchizul de Calatrava (b.), Preziosilla (mez.), Fra Melitone (b.-comic), Padre Guardiano (b.), Curra (mez.), un alcade (b.), Trabuco (ten.), un medic militar (b.), soldați, călugări, vivandiere, popor. Acțiunea se desfășoară spre mijlocul secolului al XVIII-lea în Spania, apoi în Italia.

Actul I. Marchizul de Calatrava îl surprinde pe Don Alvaro în momentul în care acesta încearcă să-i răpească fiica, pe Leonora. Recunoscându-și vinovăția, Don Alvaro își aruncă arma cu care se apăra, dar aceasta se descarcă și-l ucide fără voie pe marchiz. Calatrava moare blestemându-și fiica.

Actul II. Leonora, travestită, pleacă în căutarea lui Alvaro. Poposește la hanul unde țiganca Preziosilla le ghicește trecătorilor. Văzându-și fratele, pe Don Carlo, care îi urmărește pe cei doi îndrăgostiți pentru a-i ucide, Leonora fuge. Găsește adăpost la mănăstirea „Madonna degli Angeli", unde doar fratele Melitone și Padre Guardiano, Starețul, îi vor cunoaște taina. Promițându-i pacea, îi oferă găzduire într-o chilie singuratică, în apropierea mănăstirii.

Actul III. În războiul cu austriecii, Alvaro luptă sub un alt nume, convins că Leonora a murit. El îl salvează pe Don Carlo, cei doi tineri jurându-și credință veșnică. Rănit la rândul său, Alvaro îi încredințează portretul Leonorei, și Don Carlo înțelege că s-a legat prin jurământ de ucigașul tatălui său. După însănătoșirea sa îl provoacă la duel, dar iureșul războiului îi desparte, în timp ce Preziosilla și vivandierele îi ajută pe soldații răniți.

Actul IV. Printre nou-veniții la mănăstire se află și Padre Raffaele. Recunoscându-l în el pe Alvaro, Don Carlo îl provoacă din nou la duel. Călugărul ezită, apoi răspunde provocării și, în luptă, îl rănește mortal pe Don Carlo. Alvaro caută ajutor în cea mai apropiată căsuță, unde o descoperă pe Leonora. Cu un ultim efort, Don Carlo își ucide sora, venită în ajutorul său. Ea moare în brațele lui Alvaro, în timp ce Starețul, Padre Guardiano, îi acordă iertarea divină.

Deși se bucură de o foarte bună primire din partea publicului, *Forța destinului*, asemeni multor alte lucrări verdiene, suferă din cauza unei ilogice și complicate alcătuiri dramaturgice. Renumele operei a rezistat timpului mai ales datorită unor pagini de mare inspirație muzicală (duetul Alvaro-Don Carlo, aria finală a Leonorei) și emoționalității patetice a confruntărilor teatrale. Adăugând unele trăsături care devin caracteristice stilului verdian de maturitate, se pot găsi argumente în favoarea păstrării lucrării printre titlurile reprezentate adesea în teatrele lirice.

Scanned with OKEN Scanner

Don Carlos

Operă în cinci acte (șase tablouri). Libretul de Francois-Joseph Méry și Camille du Locle după tragedia lui Schiller. Premiera – Paris, Opéra, 11 martie 1867. Personajele: Don Carlos, infante de Spania (ten.), Elisabeta de Valois, regina Spaniei (sopr.), Filip al II-lea, rege al Spaniei (b.), Rodrigo, marchiz de Posa (bar.), principesa Eboli (mez.), Marele Inchizitor (b.), Tebaldo, paj (sopr.), un călugăr (b.), contele de Lerma (ten.), un mesager (ten.), curteni, popor, călugări, gărzi. Acțiunea se desfășoară la curtea Spaniei în 1560.

Actul I. La Fontainebleau, Don Carlos a întâlnit-o pe Elisabeta de Valois, de care s-a îndrăgostit nebunește. Cei doi tineri află însă că Elisabeta a fost destinată, de regele Franței, căsătoriei cu Filip al II-lea, regele Spaniei și tatăl lui Don Carlos. Dragostea lor devine imposibil de realizat.

Actul II. *Tabloul 1.* În cavoul lui Carol Quintul, Don Carlos îi mărturisește marchizului de Posa iubirea sa pentru regină. Îndemnat de acesta să plece în Flandra pentru a o elibera, Don Carlos trimite un mesaj reginei, în semn de rămas-bun. *Tabloul 2.* Întrevederea cu Elisabeta este dureroasă, căci aceasta este conștientă de datoriile ce o împiedică să dea frâu liber sentimentelor. Imediat după plecarea lui Don Carlos, intră regele și, găsind-o pe Elisabeta singură, o pedepsește pe prima doamnă de onoare. Apoi îi încredințează lui Posa bănuiala existenței unei iubiri vinovate între regină și fiul său.

Actul III. *Tabloul 1.* Noaptea, în parcul castelului, Don Carlos așteaptă o doamnă ascunsă în văluri, care i-a cerut o întâlnire. Crezând că este Elisabeta, îi mărturisește din nou dragostea. Doamna este însă prințesa Eboli, care îl iubește cu pasiune. Înțelegând cui îi aparține inima prințului, ea jură să se răzbune. *Tabloul 2.* Monarhii asistă la supliciul unor eretici. În mijlocul ceremoniei, Don Carlos și un grup de nobili intervin, cerând regelui să oprească persecuțiile în Flandra. În fața gestului de a scoate spada, regele ordonă arestarea prințului și îi acordă marchizului de Posa toată încrederea sa.

Actul IV. *Tabloul 1.* În singurătatea nopții, Filip al II-lea meditează asupra mizeriilor vieții sale lipsite de iubirea Elisabetei. Vine Marele Inchizitor și-i cere sacrificarea lui Don Carlos și a marchizului de Posa, pe care îl bănuiește de rebeliune. După plecarea acestuia, Elisabeta apelează la autoritatea regelui pentru a descoperi furtul casetei sale cu bijuterii. Zărind-o pe masa suveranului, înțelege că i-a fost adusă de prințesa Eboli pentru a-i demonstra infidelitatea, deoarece în casetă se află portretul lui Don Carlos. Filip o acuză de adulter. În zadar prințesa

Scanned with OKEN Scanner

Eboli își regretă gestul, regina o alungă pentru trădare. *Tabloul 2.* În închisoare, Posa vine la Don Carlos să-i comunice că și-a asumat toată responsabilitatea documentelor compromițătoare pe care i le încredințase prințul. Tulburat de sacrificiul acestuia, Don Carlos îi jură prietenie. Un foc de armă îl ucide pe Posa, în timp ce însuși regele vine să-l elibereze pe Don Carlos de teama revoltei poporului.

Actul V. În cavoul lui Carol Quintul, Elisabeta se roagă. Don Carlos vine, încercând să-și ia un ultim adio. Cei doi sunt surprinși de Filip și de Marele Inchizitor, care ordonă arestarea lui Don Carlos. Deodată, sufletul lui Carol Quintul apare și-l ia cu el pe nefericitul infante.

Gândită pentru opera franceză, lucrarea are o seamă de caracteristici ale stilului marilor montări pariziene. Concepția monumentală, ampla desfășurare a scenelor de ansamblu, consistența dramatică a confruntărilor corespund într-adevăr manierei de *grand opéra*, dar Verdi se impune totodată atât prin inspirate pagini melodice, fie solistice (ariile lui Filip, Posa, Elisabeta, Eboli), cât și prin scene de ansamblu, de remarcabilă spectaculozitate (scena autodafe-ului). Opera cunoaște două versiuni distincte, în franceză și italiană, făcând parte din creațiile de maturitate ce și-au păstrat întâietatea în repertoriul verdian. Versiunea italiană, Milano 1884, care se cântă de obicei în repertoriul liric, a adoptat titlul *Don Carlo*, propus de libretistul Antonio Gislanzoni.

Aida

Operă în patru acte. Libretul de Antonio Gislanzoni după o idee de F.A. Mariette și C. du Locle. Premiera – Cairo, Teatrul de Operă, 24 decembrie 1871. Personajele: Aida (sopr.), Amneris, fiica regelui egiptean (mez.), Amonasro, regele etiopian, tatăl Aidei (bar.), Radames (ten.), Ramfis, Marele Preot egiptean (b.), regele Egiptului (b.), mesagerul (ten.), preoți, soldați, egipteni, sclavi, prizonieri. Acțiunea se desfășoară la Memphis și Teba în epoca faraonilor.

Actul I. *Tabloul 1.* Pentru a respinge armatele victorioase ale etiopienilor, trebuie ca regele Egiptului să desemneze un nou general, tânărul Radames dorindu-și cu fervoare această cinste pentru a fi demn de iubirea prințesei Aida, sclavă la curtea din Memphis. Într-adevăr, așa cum anunță Marele Preot, Radames este cel ales. Sentimentele celor din jurul său sunt contradictorii: pe de o parte, Aida suferă să-l știe victorios împotriva neamului ei, pe de altă parte, Amneris, fiica faraonului, se bucură de această alegere, fiind însă chinuită de gelozia iubirii lui Radames pentru sclava etiopiană. *Tabloul 2.* Radames primește, în templu, consacrarea și sabia de general.

Scanned with OKEN Scanner

Actul II. *Tabloul 1.* Amneris, decisă să afle care sunt sentimentele Aidei, o vestește că Radames a murit. În fața reacției acesteia, îi dezvăluie adevărul: Radames trăiește și ele sunt rivale. *Tabloul 2.* În sunetele marșului triumfal, Radames defilează cu armata și prada de război prin fața regelui și marilor preoți. Printre prizonieri se află însă și Amonasro, tatăl Aidei. Pentru a răsplăti vitejia lui Radames, regele îi acordă mâna lui Amneris.

Actul III. Pe malul Nilului, Aida îl așteaptă pe Radames, însă înaintea lui sosește Amonasro, convingând-o să afle de la tânărul general planul de luptă. În pasiunea sa pentru Aida, Radames trădează, fără să vrea, planul, însă își dă seama de fapta sa doar în clipa în care apare și Amonasro. Amneris, ieșind din templul în care se ruga înaintea căsătoriei, îi surprinde. Cei doi etiopieni reușesc să fugă, în timp ce Radames se predă și este arestat.

Actul IV. *Tabloul 1.* Înaintea judecății, Amneris îl imploră pe Radames să renunțe la Aida, asigurându-și, astfel, salvarea. Radames refuză compromisul și, în fața judecătorilor, nu caută să se dezvinovățească. Sentința la moarte o disperă pe Amneris, neputincioasă în fața hotărârii tribunalului. *Tabloul 2.* În cripta în care va fi îngropat de viu, Radames o descoperă pe Aida. Imnul iubirii, care-i unește dincolo de moarte, este însoțit de cântecele funebre și plânsul lui Amneris, prăbușită pe mormântul celor doi îndrăgostiți.

Deși subiectul are o spectaculozitate exotică, ce reflectă caracteristicile tematice ale epocii, modul de dezvoltare al conflictului se bazează pe principiile definitorii pentru dramaturgia verdiană, de fapt cel mai interesant aspect al lucrării. Înfruntarea caracterelor, forța pasiunii și expresivitatea muzicii precumpănesc, oferind publicului o autentică dramă romantică. Prin amploarea vocal-simfonică a partiturii, Verdi propune totodată varianta italiană la drama muzicală wagneriană, păstrând primatul vocalității și creând personaje care se impun prin trăsături clar conturate, specifice temperamentului meridional. Opera își leagă destinul de inaugurarea primului teatru muzical de la Cairo și de sărbătorile încheierii lucrărilor la Canalul de Suez. Adevăratul triumf, care lansează lucrarea în lumea operei, aparține totuși premierei italiene, cu care începe cariera mondială a uneia dintre cele mai frumoase creații verdiene de maturitate.

Otello

Dramă lirică în patru acte. Libretul de Arrigo Boito după tragedia lui Shakespeare. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 5 februarie 1887. Personajele: Otello (ten.), Iago (bar.), Cassio (ten.), Roderigo (ten.),

Scanned with OKEN Scanner

Desdemona, soția lui Otello (sopr.), Emilia, camerista ei, soția lui Iago (mez.), Lodovico, ambasador (b.), Montano (b.), marinari, soldați, nobili venețieni, locuitori din Cipru. Acțiunea se desfășoară în Cipru, posesiune venețiană, în secolul al XV-lea.

Actul I. Populația Ciprului urmărește de pe mal efortul corabiei lui Otello de a acosta, cu toată furtuna potrivnică. Doar Iago, stegarul său, nu este îngrijorat, căci numirea comandantului Cassio în locul său îl umple de ură. Otello acostează și anunță victoria asupra dușmanilor. Mulțimea sărbătorește victoria, iar Iago îl întărâtă pe Rodrigo împotriva lui Cassio, declanșând cu rea intenție un scandal. Atras de vociferări, care au trezit-o pe Desdemona, Otello îl găsește vinovat pe Cassio. Rămas singur cu soția sa, el evocă clipele de încântare ale începutului iubirii lor.

Actul II. Intriga lui Iago progresează lent. Mânat de demonul urii sale, el începe să strecoare în sufletul maurului gelozia față de o presupusă iubire între Desdemona și Cassio. Apoi, ca dovadă, pretinde că batista dăruită de Otello soției sale a ajuns în mâinile amantului, când, de fapt, el a furat-o și a aruncat-o în calea lui Cassio.

Actul III. Otello îi cere Desdemonei batista și, cum aceasta nu i-o poate arăta, o insultă, plângându-și fericirea pierdută. Pentru a face mai credibilă trădarea, Iago îl pune pe Otello să urmărească o discuție cu Cassio, în care acesta îi vorbește de batista găsită. În starea de nebunie care îl cuprinde, Otello nu mai ține seama de prezența ambasadorilor venețieni și o lovește în public pe Desdemona. În timp ce îl convinge să aranjeze uciderea lui Cassio, Iago triumfă. Leul Otello a devenit o biată făptură jalnică.

Actul IV. Desdemona, în iatacul ei, îl așteaptă pe Otello. Sumbre presimțiri o tulbură. Abia și-a terminat rugăciunea, că intră Otello, întrebând-o dacă este pregătită să se înfățișeze judecății cerești. Desdemona înțelege, îngrozită, că soțul ei vrea s-o ucidă. Vestea că și Cassio, singurul prieten de încredere al maurului, a fost omorât, îi slăbește și mai mult curajul. Acuzând-o de adulter, Otello îi ia viața. Ultimele clipe ale Desdemonei coincid cu intrarea confidentei sale, Emilia, soția lui Iago. Văzând crima comisă, ea îl acuză pe Iago de toate fărădelegile care au dus spre acest tragic deznodământ. Demascat, acesta fuge, în timp ce Otello, înțelegând că a fost o jucărie în intrigile infernale urzite de stegarul său, își ia un ultim rămas-bun de la Desdemona și se sinucide.

Scanned with OKEN Scanner

Experiența în domeniul teatrului muzical îl conduce pe Verdi, cu alte soluții, spre acel spectacol dramatic complex, dorit și de contemporanul său, Wagner. Verdi urmează însă calea unei relații vocal-orchestrale în care predominanța glasului evidențiază trăirile personajelor, iar desfășurarea conflictului transcende legenda în direcția confruntărilor umane. Idealul apropierii de tragedia shakespeariană, mereu urmărit, găsește în *Otello* o întruchipare puternică și originală, condiția realizării sale fiind oferită de colaborarea compozitorului cu Arrigo Boito. Esențialmente meridională, tragedia muzicală verdiană aduce o nouă și interesantă interpretare a modelului inspirator, cu valori emoționante și expresive, cu soluții componistice evoluate, nu atât de depărtate de drama muzicală wagneriană, pe cât s-ar părea. Doar că perimetrul stilistic este altul, romantismul verdian atingând, la alte repere, culminația tragică. Opera rămâne una dintre cele mai importante și semnificative creații verdiene, iar rolul lui Otello, unul dintre redutabilele roluri destinate vocii de tenor dramatic.

Falstaff

Comedie lirică în trei acte. Libretul de Arrigo Boito după piesele *Henric al IV-lea*, *Henric al V-lea* și *Nevestele vesele din Windsor*, de William Shakespeare. Premiera – Milano, Teatro alla Scala, 9 februarie 1893. Personajele: Sir John Falstaff (bar.), Fenton, tânăr gentilom (ten.), Ford, un burghez bogat (bar.), Dr. Caius (ten.), Bardolfo și Pistola, servitorii lui Falstaff (ten., b.), Alice Ford, soția lui Ford (sopr.), Nanetta, fiica ei (sopr.), Meg Page (mez.), cumătra Quickly (alto), orășeni, servitori din casa lui Ford. Acțiunea se desfășoară în orășelul englez Windsor, sub domnia lui Henric al IV-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* La hanul Jaretiera, Dr. Caius intră pentru a reclama faptul că Falstaff i-a cotonogit slugile, iar servitorii acestuia l-au îmbătat și l-au furat. Falstaff îi răspunde în batjocură, ceea ce îl determină pe Caius să jure că își va alege altă dată o tovărășie mai de soi. Pleacă însoțit de un batjocoritor „Amen!", intonat destul de fals de Bardolfo și Pistola, ceea ce supără auzul stăpânului lor. Mânios, el le reproșează că întreținerea lor îl duce la sărăcie și, deci, îl va obliga să... slăbească, iar Falstaff, dacă nu mai este gras, nu mai este... Falstaff. Servitorii îl aclamă lingușitori, ceea ce îl determină să le povestească despre oportunitatea unor noi aventuri galante cu două doamne din orășelul Windsor, Alice și Meg, care sunt îndrăgostite de el, și cărora le-a adresat câte un mesaj de amor. Cei doi refuză să îndeplinească misiunea de mesageri (îi oprește... onoarea!). Falstaff, ocărându-i, intonează crezul său despre „Onoare" și îi gonește. *Tabloul 2.* În grădina casei lui Ford, Alice și Meg citesc scrisorile și se amuză confruntându-le,

Scanned with OKEN Scanner

hotărând să-l pedepsească pe aventurosul pretendent tomnatic. Ford află de la Bardolfo și Pistola despre proiectele lui Falstaff, iar Caius îl urmează pentru a-i cere mâna Nanettei, fiica sa. Fenton și Nanetta, indiferenți la lumea din jur, își mărturisesc dragostea în taină. Toți urzesc un plan de răzbunare împotriva grăsanului.

Actul II. *Tabloul 1*. La han, servitorii se reîntorc și cer iertare stăpânului, anunțând totodată sosirea cumetrei Quickly. Aceasta prezintă protocolar, pe rând, mesajul de întâlnire a lui Falstaff cu cele două doamne, în aceeași zi, „de la două la trei...". Cuceritorul cavaler este încântat de succesul său. Urmează apoi o nouă vizită,... Fontana, în fapt Ford, urmărit de gelozie. Falstaff îi promite că îl va ajuta să o cucerească și el pe Alice, cu care are deja o întâlnire. În vederea aventurii sale se gătește, în timp ce Ford se simte cuprins de nebunie. *Tabloul 2.* În casa Alicei, pregătirile farsei sunt terminate. Sosește Falstaff, galant și provocator, urmărit cu amuzament de Alice și, apoi, de Meg. Venirea intempestivă a lui Ford creează o mare tulburare în casă. Speriat de furia acestuia, Falstaff este ascuns după un paravan și, finalmente, într-un coș de rufe murdare. Părând să nu observe nimic, Nanetta și Fenton își continuă idila, ignorând nebunia din jur.

Actul III. *Tabloul 1*. Falstaff, la han, își reface forțele meditând la ingratitudinea lumii. Efectul băuturii îl reconfortează, readucându-i încrederea în propriile însușiri. Revine Quickly, care, după ce îi prezintă regretele celor două doamne pentru aventura ratată, formulează o nouă invitație. Întâlnirea va avea loc în parcul orășelului Windsor, la miezul nopții, unde Falstaff va veni travestit. Fanfaronul, flatat, acceptă. Tabloul se încheie cu un ansamblu reunind femeile care plănuiesc farsa, în timp ce Ford hotărăște căsătoria lui Caius cu Nanetta. *Tabloul 2.* La stejarul vânătorului Herne, sub clar de lună, încep să sosească personajele. În liniștea nopții, Fenton își mărturisește iubirea pentru Nanetta. Fiecare vine cu un costum ales pentru petrecere. Falstaff este îmbrăcat în „Vânătorul Negru". Se simte erou mitologic și o asaltează de îndată pe Alice, care dispare repede, lăsându-l înconjurat de zgomote ciudate. Spirite, vrăjitoare, apariții stranii îl sperie. Nanetta, îmbrăcată în zână, răspândește în jur farmecul tinereții sale. Chinuit de toate nălucile, Falstaff se simte pierdut până în momentul în care, după cum duhnește a băutură, îl recunoaște pe Bardolfo și înțelege întreaga farsă. Cu umor, remarcă însă că deșteptăciunea lui... i-a făcut deștepți și pe ceilalți. Ford anunță că mascarada se va încheia cu apoteoza căsătoriei Zânei cu un cavaler, iar Alice adaugă încă o pereche, mai modestă, de tineri. În râsul tuturor, Ford descoperă că i-a căsătorit pe Caius cu Bardolfo și, împotriva voinței sale, pe Fenton cu

Scanned with OKEN Scanner

Nanetta. La întrebarea lui Falstaff, cine este cel păcălit, Ford se recunoaște învins. Falstaff îi antrenează pe toți într-un mare final sărbătoresc a cărui morală este că „totul a fost o glumă...", fantezistă reverență shakespeariană.

Personajul titular, Sir John Falstaff, un galant și tomnatic gentilom, a mai fost ales, înaintea lui Giuseppe Verdi, și de către alți compozitori: Salieri (1798), Balfe (1838), Nicolai (1849), Ambroise Thomas (1850), Adolphe Adam (1856) și, mai târziu, de către Gustav Holst (1925) și Vaughan Williams (1935). Capodopera care încheie cariera componistică a lui Verdi este o comedie muzicală, fapt neobișnuit pentru acest creator de drame muzicale. Lucrarea reprezintă și realizarea cea mai fericită a sintezei muzical-dramatice cu teatrul lui Shakespeare, sinteză urmărită de Verdi de-a lungul anilor. În colaborare cu Boito, compozitorul a filtrat toate sugestiile textului, reformularea principalelor filoane tematice atingând o valoare inconfundabilă atât ca poetică, spirit teatral, cât și ca modalitate componistică. Partitura este impresionantă nu numai prin extrema vivacitate a discursului continuu, prin culoarea particulară a caracterelor, ci și prin extraordinara măiestrie de polifonist a acestui compozitor ce își începuse drumul în operă inventând melodii acompaniate cu cele mai simpliste formule armonice. Prin *Falstaff*, Verdi face o unică demonstrație a tinereții geniului, oferind romantismului italian un moment final ce-și află începutul simbolic în *Bărbierul din Sevilla*, de Rossini.

ANATOL VIERU

Muzician ce aparține elitei componisticii celei de a doua jumătăți a secolului XX, *Anatol Vieru* (8 iunie 1926 – 9 octombrie 1998) s-a apropiat relativ târziu de teatrul muzical, deși, temperamental, spiritul său presupunea asumarea unor trăiri dramatice profunde și spectaculare. De-abia după începutul celui de al șaptelea deceniu abordează genul acesta cu operele *Iona*, *Ultimile zile, ultimile ore*, cărora li se vor adăuga *Praznicul calicilor* și trilogia de microopere comice după Caragiale – *Telegrame, Temă cu variațiuni, Un pedagog de școală nouă* –, creații care nu au beneficiat până în prezent decât de prezentări în cadru concertant, fără nicio montare scenică.

Iona

Operă în patru tablouri și Prolog. Libretul de compozitor după piesa omonimă a lui Marin Sorescu. Premiera – București, audiție de concert, Radiodifuziunea Română, 31 octombrie 1976. Personajele: Iona (bar. și, pentru Tabloul II, ten., bar., b.). Acțiunea se desfășoară în imaginarul ciclului de gravuri ale artistului olandez M.C. Escher, *Metamorfoza*, care se proiectează pe muzica din prologul operei.

Scanned with OKEN Scanner

Prolog. Se proiectează gravurile lui Escher.

Tabloul I. Pescarul Iona stă lângă undiţa sa, alături de acvariul cu peştii săi „particulari". Gura unui peşte enorm se deschide şi îl înghite.

Tabloul II. În interiorul peştelui, Iona a devenit el însuşi piesă de acvariu. Într-o formă multiplicată, Iona dialoghează cu alţi doi Iona, înghiţiţi şi ei. Cu cuţitul, îşi taie drum pentru a evada.

Tabloul III. Iona, după ce a străpuns peştele se regăseşte în burta unui peşte mai mare, care l-a înghiţit pe primul. Doreşte să ajungă acasă, străpunge burta celui de al doilea peşte şi ajunge la al treilea, având viziunea ciclului repetabil, sugerat de Escher în gravurile sale.

Tabloul IV. Recăpătându-şi libertatea, Iona descoperă că şi-a pierdut identitatea şi locul în lume, rămânând singur. Pentru a se regăsi, hotărăşte să refacă drumul parcurs, de data aceasta începând cu eliberarea prin sine. „Răzbim noi cumva la lumină!", exclamă pescarul, spintecându-şi burta cu cuţitul.

Telegrame

Operă de buzunar. Libretul după schiţa omonimă a lui Ion Luca Caragiale. Premiera: concert – Bucureşti, Filarmonica „George Enescu", Sala Mică, 8 noiembrie 1983. Personajele: două voci (ten., bar.), trei instrumentişti. Acţiunea se desfăşoară la începutul secolului XX, în oraşul de provincie X, într-un timp neprecizat.

Argument. Din schimbul celor XXII de telegrame reiese că directorul Prefecturii din oraşul X, Raul Grégoraschco, trăieşte în concubinaj cu madam Atenaisa Perjoiu, fosta soţie a lui Albert Gudurău, nepotul lui Costăchel şi Iordăchel Gudurău. Tensiunea este cauzată de cererea Atenaisei de a i se restitui dota. Madam Atenaisa a fost insultată în piaţa publică, iar Raul a fost atacat de cei doi unchi, aflaţi în opoziţie, situaţie în care Raul a ripostat cu pumnul. Conflictul se stinge apoi, iar Raul, după ce i s-a refuzat demisia, îl recomandă pe Gudurău ca avocat al statului în locul colegului care a decedat.

Temă şi variaţiuni

Minioperă într-un singur tablou (tema şi patru variaţiuni). Libretul de compozitor după I.L. Caragiale. Premiera – concert, Bucureşti, Filarmonica „George Enescu", Sala Mică, 8 noiembrie 1983. Personajele: doi ziarişti (ten., bar.). Acţiunea se desfăşoară la începutul secolului XX într-un loc şi un timp neprecizat.

Scanned with OKEN Scanner

Tablou unic. Personajele există doar în textul relatărilor aceluiași eveniment, prezentat de patru ziare de orientare diferită. Subiectul este circumscris de o știre de ziar (Tema), urmată de patru variante apărute în alte publicații: „Un ziar opozant fără programă"; „Un ziar opozant cu câteva programe"; un „Journal chic" în limba fanceză; „Un ziar oficios".

Praznicul calicilor

Operă într-un act, 17 scene în derulare continuă. Libretul de compozitor după comedia tragică omonimă a lui Mihail Sorbul. Premiera: în concert – București, Radiodifuziunea Română, Studioul T8, 24 iunie, 1984 (cu titlul schimbat, „Pedeapsa"); premiera scenică – Berlin, Hebbel-Theater Berliner Kammeroper, 10 noiembrie 1990. Personajele: Vlad IV Draculea Țepeș (bar.), Vornicul Stan Negrev (bar.), Comisul Gherghina (ten.), Grămăticul Radu (ten.), Medelnicerul (bar.), Paharnicul (ten.), Fustașul (b.), Domnița (contralto), Sisoe (contratenor), Văsluianu (bar.), Pomană (b.), Orbul (ten.), Ciungul (bar.), Cerșetori, doi șchiopi, Boieri, Fustași (grup coral), O voce deznădăjduită, medelniceri. Acțiunea se desfășoară, conform indicației compozitorului pe partitura manuscris, în anul 6976 (1460) la Târgoviște.

Act unic. La porțile cetății s-au adunat calici invitați de Vlad IV Draculea (Țepeș) la ospăț, fără să bănuiască gândul ascuns al Domnului. Pentru acest eveniment s-a construit o clădire din lemn, cu mese lungi în vecinătatea a două butoaie uriașe, ciubere și ceaune cu fiertură. Medelnicerii împart mâncarea, Paharnicii umplu ulcelele. Medelnicerul relatează recenta vizită la Curtea Domnească a „doi popi nemțești", pe care Vlad Vodă i-a plimbat și cărora le-a cerut părerea despre ceea ce au văzut. Vodă l-a lăsat în viață pe cel ce i-a aprobat faptele. Medelnicerul și Paharnicul sunt surprinși de Comis când dosesc o parte din merinde. Umiliți, fac promisiuni și lingușeli. Calicii se îmbulzesc la intrare, iar Paharnicul intuiește că invitația Domnului ascunde un plan. Își face apariția grupul boierilor, în frunte cu Vornicul și Grămăticul. La sunetul de toacă și de clopot de biserici, calicii sunt „sloboziți la praznic". Apare Pomană, om cu stare, dar calic la inimă, lăsat să intre în locul unuia care a murit în înghesuială. Venirea Domniței este salutată de calicii Sisoe, Văsluianu, Pomană și doi șchiopi. Boierii privesc ospățul, slujitorii păzesc ușa. Calicilor le cad măștile: Ciungul are mâini, Orbul vede, singura lege este dată „de-a banului sclipire". Începe un adevărat duel verbal între calici și Pomană. Domnița își deapănă povestea de fostă soție de împărat în timp ce Sisoe îi fură din mâncare.

Scanned with OKEN Scanner

Domnița și Văsluianu au o conversație cu tentă intimă: „Ce vremuri! Când te gândești la ele te bucuri, dar și tremuri", afirmă Domnița. Replica este reluată de calici. Apariția lui Vlad Draculea îi face pe toți să fie cuprinși de teamă. Retrăgându-se cu boierii, Vodă le cere părerea despre praznic. Aceștia, de teama țepei, nu dau niciun răspuns. Apoi, încep să-i laude înțelepciunea. Scârbit, Vodă le observă defectele, apoi mărturisește că ideea praznicului o are de la fiul său, Vlad, iar Mihnea e cel ce i-a sugerat să profite de ocazie și „să-i scape pe bieții calici de chinuri". Șiret, Vodă obține aprobarea boierilor să scape de calici prin foc. Întors în mijlocul acestora, Vlad Draculea îi întreabă ce-și mai doresc. Lăcomia învinge prudența: mai vor bani. Dând cu ochii de Pomană, și aflând că nu-i calic, Vodă îi prevestește că vor plăti scump pentru lăcomie. Vodă și boierii se retrag. Cu gândul la bani, cearta între calici continuă. Domnița ia cuțitul Șchiopului și îl înjunghie pe Pomană. Toți încremenesc la vederea cazanului uriaș ce coboară încet spre ei. Momentul de surpriză trece, calicii se reped spre cazan, cerând ca împărțeala presupusului aur să fie făcută de Domniță. Se ajunge la un moment de paroxism. O faclă aprinsă cade în cazan, limbi de foc țâșnesc cu furie. Prima care realizează ce se întâmplă este Domnița. Ea se urcă pe butoaie, vrând să scape pe fereastră, dar cade străpunsă. Calicimea se repede la ușă, care este încuiată. Șandramaua cuprinsă de flăcări se dărâmă, îngropându-i pe toți. Pe o movilă, Vlad, înconjurat de boieri, privește scena surâzând, satisfăcut că i-a reușit planul. Din nou și-a arătat puterea și i-a înspăimântat pe boieri, atât cât să-i domine.

Anatol Vieru a așezat în momente cheie anumite replici despre realitatea înconjurătoare și atitudinea autorului operei:

Scena 1. „O să vă pierdeți limba de nu tăceți din gură!"
Scena 2 . „(Unul grăiește că) fapta lui grozavă de cer se osândește."
Scena 3. „Să am în voi credință?"
Scena 4. „Ce-i pasă lui (că cinstea și-o pierd cu dulci momeli)?"
Scena 5. „O să murim (cu jindul la dania domnească)."
Scena 6. „ (Veți slobozi de praznic) a țării calicii."
Scena 7. „Dă-l jos!"
Scena 8. „(Nu sufereau la alții) a banului sclipire."
Scena 9. „(Am fost luceafăr mare) un soare."
Scena 10. „(Minciuni!) Ba ai, Sisoe, aur!"
Scena 11. „Voi n-o să mă atingeți!"
Scena 12. „I-aduse vântul vestea."

Scanned with OKEN Scanner

Scena 13. „Minciuni! E plin de bani și lacom."
Scena 14. „Fură, hai, oprește!"
Scena 15. „(Să scăpăm moșia) de boală și ocară."
Scena 16. „Pi el! Ce-o fi să fie!"
Scena 17. „La fereastră!", „Împingeți!", „Asta e rea socoteala!", „Dați în lături!"

Întreaga lucrare, dincolo de textele simbolice menționate, are un text drept motto: „Ce vremuri! Când te gândești la ele, numai tremuri!".

Un pedagog de școală nouă

Introducere și patru scene de operă. Libretul de compozitor după schița omonimă a lui Ion Luca Caragiale. Premiera: concert – București, 7 aprilie 1987, Filarmonica „George Enescu"; premiera scenică – București, Opera Comică, 5 martie 2002. Personajele: Vocea I, elevul, doamna Ftiriadi (contratenor sau bar.), Vocea II, pedagogul Marius Chicoș Rostogan (b.). Acțiunea se desfășoară la începutul secolului XX într-un loc și un timp neprecizat.

Argument.
Introducere instrumentală.
Scena 1. „Conferință".
Scena 2. „O inspecțiune".
Scena 3. „Ajunul examenelor".
Scena 4. „Examenul anual".

Ultimele zile, ultimele ore

Operă clepsidră, în trei acte, 20 de scene (împărțite în A și B), cu două acțiuni paralele. Libretul de compozitor, în limba rusă, traducerea în limba română – Maria Dinescu, în limba germană – Klaus Kessler după mica tragedie *Mozart și Salieri*, de A.S. Pușkin și drama *Ultimele zile*, de Mihail Bulgakov. Premiera – București, Ansamblul UNMB, Festivalul Internațional „George Enescu", ed. XVIII, 2007. Personajele: Mozart (ten.), Salieri (bar.), Pușkina, soția lui Pușkin (sopr.), Goncearova, sora Pușkinei (mez.), ofițerul D'Anthès (ten.), Baron Heekeren, ambasador al Olandei, tatăl vitreg al lui D'Anthès (bar.), Nikolai I, Țar al Rusiei (bar.), Benkendorff (b.), Dubelt, general (bar.), Jukovski, poet al Curții (ten.), Bitkov, un agent secret prost (bar.), Nikita, servitorul lui Pușkin (ten.), personaje episodice (Șâșkin, Hangița, Bogomazov, Dolgorukov, Rakeev, Voronțova, Danzas, Studentul, Kammerjunker). Acțiunea se desfășoară la final de secol XVIII, început de secol XIX, conform indicațiilor textelor de Pușkin și Bulgakov.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. *Scenele 1 – 6.*

A. Într-o cameră, Salieri, singur, se frământă gândind la „nedreptatea lumii", la jertfa lui „spre tainele" muzicii, la munca sa de o viață. Recunoaște că îl invidiază pe Mozart pentru „sfântul artei dar" și consideră că acesta nu îl merită.

B. *La Petersburg, în salonul lui Pușkin, au loc o serie de evenimente ce influențează atmosfera din casă: creditori, discuții despre moralitate între Goncearova și sora sa Pușkina și declarația de dragoste făcută de D'Anthès soției poetului.*

A. Mozart îl surprinde pe Salieri cu apariția sa. El este însoțit de un bătrân „viorist" care cântă fals un menuet din *Don Giovanni*. Salieri nu poate să accepte un astfel de umor. După ce Mozart îi cântă la pian ultima sa compoziție, Salieri îi recunoaște „zeitatea" și îi propune să meargă la cârciuma „Leul auriu".

B. *Bal în palatul Voronțov. În Grădina de iarnă, Dolgorukov ascultă discuția dintre Țarul Nicolai I și Pușkina, apoi pe cea dintre Țar, care îl condamnă pe Pușkin că era îmbrăcat în frac, și Jukovski, care îi ia apărarea. Bogomazov și Dolgorukov îl bârfesc pe Pușkin, căci au fost martori neștiuți la convorbirea dintre D'Anthès și Pușkina. Voronțova le-a surprins discuția și îi cere lui Dolgorukov să-i părăsească casa. Plecând de la bal, acesta jură să se răzbune.*

Actul II. *Scenele 7 – 10.*

B. *La poliția secretă, Generalul Dubelt ascultă raportul agentului secret Bitkov despre conținutul ultimelor poezii ale lui Pușkin și află de scrisoarea adresată de Pușkin baronului Heekeren. Bogomazov soluționează o confuzie de nume și aduce copia scrisorii.*

A. Salieri este frământat de gândul suprimării lui Mozart, ce „a intonat cântări din paradis și a răscolit deșarte-avânturi" în „făpturile de humă", căci îl consideră nedemn pentru un astfel de har și se hotărăște să-l otrăvească.

B. *Dubelt începe să citească hârtiile primite, dar este întrerupt de venirea lui Nicolai I. Dubelt îi raportează Țarului despre versurile subversive ale lui Pușkin și despre duelul, ilegal, care va avea loc între Pușkin și D'Anthès. După plecarea lui Nicolai I, Dubelt și Benkendorff hotărăsc să ignore locul ales pentru confruntare și să lase duelul să se desfășoare.*

A. Salieri recunoaște că acum și-a găsit dușmanul, că „noul Haydn de încântare" l-a îmbătat.

Scanned with OKEN Scanner

Actul III. *Scenele 11 – 20.*

A. *Acasă fiind, Heekeren are o discuție cu fiul său, D'Anthès, căruia îi reproșează conduita inconștientă în privința femeilor – soția gravidă și pasiunea pentru sora ei, Natalia. O cutiuță muzicală reproduce un fragment din „Flautul fermecat" de Mozart. Sosește scrisoarea lui Pușkin cu provocarea la duel.*

B. Într-un separeu al cârciumii, Mozart și Salieri stau la masă. Mozart îi povestește lui Salieri că a fost căutat de un om „îmbrăcat în negru" care i-a comandat un Recviem și apoi a dispărut.

A. *Apus de soare de iarnă. Heekeren, aproape de locul duelului, îl caută pe D'Anthès. Se aude o împușcătură de pistol. Apoi, o alta. Pe pod urcă D'Anthès ușor rănit. Apare apoi Danzas care cere pentru Pușkin careta baronului.*

B. Mozart recunoaște că Recviemul este aproape gata și că acum nu mai vrea să se despartă de lucrarea sa.

A. *În casa lui Pușkin au loc mai multe discuții între Nikita și Bitkov, Goncearova și Jukovski, Goncearova și Pușkina, care se declară nemulțumită în căsnicie, sătulă de atâtea versuri și mâhnită că D'Anthès nu a venit la întâlnire. Danzas îl aduce pe Pușkin, grav rănit.*

B. Mozart se simte urmărit de „omul în negru". În timp ce îl întreabă pe Salieri dacă este adevărat că Beaumarchais a omorât pe cineva și afirmă că el crede că geniul nu este compatibil cu crima, Salieri îi întinde cupa cu otravă.

A. *Danzas îl trimite pe Bitkov după medic și îi spune Goncearovei că Pușkin este rănit de moarte.*

B. Mozart bea în sănătatea lui Salieri, se așază la pian și îi cântă din *Recviem* („Lacrimosa"). Impresionat, Salieri plânge.

A. *Mulțimea se adună în stradă în fața casei lui Pușkin, care s-a stins.*

B. Otrava își face efectul: lui Mozart îi este rău și pleacă.

A. *Generalul Dubelt sigilează arhiva poetului în ciuda împotrivirii lui Jukovski. În stradă au loc incidente. Jandarmii au venit să preia cadavrul.*

B. Salieri, singur, își ia rămas-bun de la Mozart, dar este chinuit de întrebări: „Geniul și crima sunt incompatibile? Eu nu sunt geniu?".

A. *Cu toată împotrivirea poliției, studenții recită versurile lui Pușkin. Noaptea, în stepă, jandarmii înmormântează, în grabă și în secret, trupul poetului, dar versurile lui Pușkin sunt nemuritoare, chiar și agentul Bitkov le știe și le recită fără încetare.*

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul operei este format din două acțiuni paralele.
Actul I și **Actul II**: **A.** = acțiunea Mozart; **B.** = *acțiunea Pușkin.*
Actul III: **A.** = *acțiunea Pușkin*; **B.** = acțiunea Mozart.
Scenele se succed fără întrerupere.

ANTONIO VIVALDI

Contemporanul lui Bach și Scarlatti, *Antonio Vivaldi* (4 martie 1678 – 28 iulie 1741) a strălucit în secolul XVIII prin diversitatea orientărilor sale componistice, care au contribuit la afirmarea genurilor în perioada de tranziție a barocului spre clasicism. În afară de muzica instrumentală, orchestrală și concertantă, de oratorii, Antonio Vivaldi a realizat și numeroase creații destinate teatrului muzical: *Ottone in Villa, Orlando finto pazzo, La costanza triomfante, Arsilda, regina di Ponto, L'incoronazione di Darilo, Scanderbeg, Armida, Teuzzone, La verita in cimento, Tito Manilo, Ercole, Giustino, La virtu trionfante, Atenaide, Juditha triumphans, Dorilla in Tempe, Ercole amante, Farnace, L'Olimpiade, Montezuma, Orlando, La fida Nimfa, Griselda, Bajazed.*

Nimfa fidelă (La fida Nimfa)

Operă în trei acte. Libretul de Scipione Maffei. Premiera – Verona, la inaugurarea noului Teatro Filarmonico, 6 ianuarie 1732. Personajele: Oralto (b.), Morasto (sopranist castrat), Narète (ten.), Lycoris (sopr.), Elpina (contralto), Tircis (altist castrat), Junona (contralto), Eol (b.). Acțiunea se desfășoară în Antichitate, la Naxos.

Actul I Tiranul din Naxos, Oralto, a răpit două tinere, Lycoris și Elpina, împreună cu tatăl lor, păstorul Narète din Scyros. Lycoris era logodită cu Osmino, dar fuseseră despărțiți, el fiind luat prizonier de soldații traci. Acum, Osmino s-a apropiat, ca locotenent, de Oralto sub pseudonimul de Morasto. Tânărul este dezolat de faptul că mulți din neamul său au fost făcuți prizonieri. Tot lângă Oralto se află și Tircis, fratele necunoscut al lui Osmino. Tircis s-a îndrăgostit de Lycoris, dar, pentru a-i trezi interesul, îi face curte Elpinei. De Lycoris s-a îndrăgostit și Oralto, care i-a încredințat lui Morasto misiunea de a o îndupleca să-l accepte. Bătrânul păstor a descoperit cu surprindere, pe trunchiul unui copac, scrise numele lui Osmino și Lycoris.

Actul II. Lycoris crede că-l recunoaște în Tircis pe cel ce i-a fost destinat. Pe de altă parte, păstorul discută cu Oralto răscumpărarea lui

Scanned with OKEN Scanner

și a celor două fiice. Dar acesta preferă, fiind respins de Lycoris, să negocieze vânzarea lor drept sclave. Morasto își arată simpatia față de Lycoris, fără a-și dezvălui identitatea, iar Tircis îi declară fetei iubire. Elpina se simte trădată. Narète, care a înțeles intențiile lui Oralto, îl conjură pe Morasto să-i salveze fiicele, iar acesta îi promite că-i va îndeplini ruga.

Actul III. Oralto o amenință pe Lycoris pentru a obține consimțământul ei. Fata promite că se va sinucide și, apoi, se ascunde. În fugă, năframa ei cade într-o văioagă. Narète o găsește și, arătându-i-o lui Oralto, îl convinge că fata a murit. Fiind nevoit să plece din Naxos, Oralto îi încredințează conducerea cetății lui Morasto. Profitând de acest prilej, tânărul își mărturisește identitatea. El este Osmino, nu fratele său Tircis. Lycoris reînnoiește promisiunile de logodnă. Toți se îmbarcă pentru a pleca la Scyros. Deodată, izbucnește furtuna. Junona, înduplecată de suferințele celor doi, îl roagă pe Eol, zeul vântului, să sufle asupra mării și să liniștească astfel valurile.

DAN VOICULESCU

Dan Voiculescu (n. 20 iulie 1940), muzician de formație clujeană, afirmat deopotrivă în domeniul compoziției, al muzicologiei și pedagogiei muzicale, a cultivat diverse genuri muzicale, de la piese simfonice și muzică de cameră până la poem coral, lied sau muzică destinată vocilor de copii. A compus o singură lucrare pentru teatru muzical – *Cântărețа cheală*.

Cântărețа cheală

Operă comică de cameră într-un act. Libretul de compozitor după piesa omonimă a lui Eugen Ionescu. Premiera – Cluj-Napoca, Clasa de Operă a Academiei de Muzică „Gh. Dima", 12 aprilie 1995. Personajele: domnul Smith (b.-bar.), doamna Smith (mez.), domnul Martin (ten.), doamna Martin (sopr. de coloratură), Mary, jupâneasa (alto), Căpitanul de pompieri (b.). Orchestră de cameră (11 instrumentiști). Acțiunea se desfășoară în împrejurimile Londrei.

Act unic. Doamna și domnul Smith discută vrute și nevrute, într-o lungă scenă, sărind de la una la alta, demonstrând o lipsă de preocupări caracteristică societății contemporane alienate și sărind la harță din te miri ce. În toiul certii lor apare jupâneasa Mary, care-i anunță că soții

Scanned with OKEN Scanner

Martin așteaptă de mult timp la ușă. Un lanț de situații comice și absurde se desfășoară în continuare. Abia intrați, doamna și domnul Martin sunt abandonați de gazde, dar tratați cu superioritate și aplomb de către servitoare; ei au apoi un duet absurd, în urma căruia descoperă că se cunosc de undeva și că sunt, de fapt,... soț și soție. Dialogul cu soții Smith se leagă anevoios. Banalitatea discuțiilor este salvată de apariția Căpitanului de pompieri, un personaj pitoresc, cu puteri ascunse față de unele dintre persoane, care se dovedește a fi iubitul servitoarei Mary. Prezența lui e salvatoare pentru societatea în care își face apariția deoarece știe să spună bancuri. Atmosfera se încinge și devine chiar explozivă, căci bancurile sunt și ele din ce în ce mai absurde și sporesc tensiunea. Între timp, în contrapunct, se discută alte banalități jenante. Arietta doamnei Smith, intitulată *Buchetul*, are un aer de romanță desuetă sau de șansonetă de cabaret sordid. Ultima anecdotă a Căpitanului (*Guturaiul*) e cea mai extinsă și mai absurdă. Chiar și Mary insistă să spună un poem (*Focul*), care îi atâță și mai mult pe cei de față. Plecarea Căpitanului de pompieri lasă personajele într-o degringoladă totală. Ele au mișcări păpușărești, se bâlbâie și rostesc lucruri neinteligibile. Se ajunge la descompunerea cuvintelor în silabe și se rostește chiar și... alfabetul. Pe vocale, se realizează o fugă în stil baroc (*Fuga vocalelor*), întreruptă pe culminație prin apariția servitoarei Mary. Răfuiala continuă prin fuga tuturor după Mary, cea care i-a scos din minți, timp în care se ajunge la paroxism: se stinge brusc lumina, se aud țipete violente, chiar implorări de a nu fi omorâți, se improvizează o muzică sălbatică pe instrumentele de percuție. La reapariția luminii, are loc reluarea acțiunii de la început, cu aceeași muzică, dar cu personajele schimbate: în locul doamnei și al domnului Smith se află doamna și domnul Martin. Ciclul se poate repeta. Poate că vizita familiei Martin a avut un scop ascuns... Poate că îi va aștepta și pe ei, la rândul lor, aceeași soartă...

Cântăreața cheală (titlul inițial al piesei: *Englezește fără profesor*) este o operă inspirată de textul ionescian ce avea să inițieze teatrul absurdului. Textul este transpus muzical printr-un limbaj modern, traversat de elemente comice de factură polistilistică. Incizii melodice de tip baroc, clasic, romantic sau chiar folcloric apar în mod neașteptat în diferite momente ale acțiunii, trădând alienarea personajelor și aprofundând comicul de situație.

Scanned with OKEN Scanner

RICHARD WAGNER

Impresionanta manifestare a personalității lui *Richard Wagner* (22 mai 1813 – 13 februarie 1883) a determinat o cotitură radicală în concepțiile estetice ale dramei muzicale romantice, la fel de importantă ca și reforma lui Gluck în perioada clasică. Gândind teatrul muzical drept un spectacol sincretic, Wagner forjează noi tipare pe plan dramaturgic, poetic, plastic și, în primul rând, muzical. Operele sale, după primele creații de tinerețe – *Die Hochzeit*, *Die Feen* și *Das Libesverbot* – devin documentele artistice care ilustrează concepțiile exprimate teoretic în lucrări capitale, precum *Opera de artă a viitorului*, *Opera și drama*. Începând cu *Rienzi*, toate lucrările wagneriene aparțin repertoriului permanent al teatrului liric universal: *Der fliegende Holländer*, *Tannhäuser*, *Lohengrin*, *Der Ring des Nibelungen* – *Das Rheingold*, *Die Walküre*, *Siegfried*, *Götterdämmerung* –, *Tristan und Isolde*, *Die Meistersinger von Nürnberg*, *Parsifal*.

Interdicția de a iubi sau **Novicea din Palermo**
(Das Libesverbot)

Operă romantică în două acte. Libretul de compozitor după *Măsură pentru măsură*, de Shakespeare. Premiera – Magdeburg, 29 martie 1836. Personajele: Friedrich, guvernator german al Siciliei (b.), Luzio și Claudio, tineri gentilomi (ten., ten.), Antonio și Angelo, prietenii lor (ten., b.), Isabella, sora lui Claudio, novice la mănăstirea Sf. Elisabeta (sopr.), Mariana, novice (sopr.), Brighella, șeful zbirilor (b.), Danieli, hangiu (b.), Dorella, fosta slujnică a Isabellei (sopr.), Pontio Pilato, servitorul lui Danieli (b.), magistrați, zbiri, locuitori din Palermo. Acțiunea se desfășoară la Palermo în secolul al XVI-lea.

Actul I. În ajunul Carnavalului, zbirii terorizează orașul la ordinul guvernatorului de a „însănătoși" morala cetățenilor prin interzicerea petrecerilor și întâlnirilor sentimentale. Claudio este arestat pentru că se află în compania logodnicei sale. Singura care ar putea să-l înduplece pe guvernator este Isabella, sora lui Claudio, o novice. La mănăstirea Sf. Elisabeta, Isabella s-a împrietenit cu o altă novice, Mariana, care fusese căsătorită în secret cu Friedrich și pe care îl părăsise din cauza ambițiilor sale nemăsurate. Luzio o anunță că fratele ei a fost arestat și, fascinat de frumusețea ei, îi propune să fugă cu el. Tânăra refuză, subliniind că are misiunea de a-și salva fratele. În ședința tribunalului Claudio este

Scanned with OKEN Scanner

condamnat la moarte. Isabella sosește și îi solicită lui Friedrich o întrevedere. În schimbul iubirii ei, acesta este de acord cu eliberarea lui Claudio. Gândindu-se la destinul Marianei, Isabella, în loc să-i cedeze guvernatorului, plănuiește o altă stratagemă.

Actul II. În grădina închisorii, cei doi frați se întâlnesc. Fără ezitare, Claudio preferă să moară decât să-și vadă sora dezonorată. Apoi, în fața îndoielii pe care el o manifestă, Isabella se hotărăște să-și pună în aplicare planul. La întâlnirea cu Friedrich, într-o casă rău famată, va veni, mascată, în locul ei, Mariana. În palatul său, Friedrich este cuprins de remușcări. Scrisoarea Isabellei îl surprinde. În mijlocul orașului, trecând peste interdicții, Luzio și prietenii săi antrenează mulțimea să sărbătorească Carnavalul. Zbirii îi împrăștie. În mulțime apar, deghizați, Isabella, Mariana și Friedrich. Deși a acceptat întâlnirea, Friedrich a semnat condamnarea la moarte a lui Claudio, și nu grațierea sa, iar Isabella îl demască, cerând pentru guvernator pedeapsa aplicată celorlalți cetățeni. Claudio este eliberat, Isabella renunță la mănăstire și acceptă căsătoria cu Luzio. În timp ce poporul salută întoarcerea regelui, Friedrich și Mariana intră în iureșul Carnavalului.

Scoasă de pe afiș după prima reprezentație, lucrarea nu a mai fost reluată până în 1923. Ca și partitura precedentă, ea ilustrează doar drumul de formare a viitorului compozitor, căutările sale în direcția teatrului romantic. Din acest punct de vedere, cu toate versiunile existente, *Interdicția de a iubi* se limitează mai ales la interesul documentar al unei partituri de început.

Rienzi

Operă în cinci acte. Libretul de compozitor după romanul omonim al lui Bulwer Lytton. Premiera – Dresda, Hoffoper, 20 octombrie 1842. Personajele: Cola Rienzi, tribun roman (ten.), Irene, sora lui (sopr.), Stefano Colonna (b.), Adriano, fiul său (mez.), Paolo Orsini (b.), Raimondo, trimisul Papei (b.), Baroncelli, Cecco Del Vecchio, mesagerul păcii, cetățeni romani (ten., b., sopr.), ambasadori, nobili, preoți, călugări, soldați, mesageri, popor. Acțiunea se desfășoară la Roma, spre mijlocul secolului al XIV-lea.

Actul I. Patricianul Orsini încearcă s-o răpească pe Irene, dar este oprit de Colonna, iscându-se o încăierare la care participă și Adriano, îndrăgostit de tânăra soră a tribunului. Sosirea lui Rienzi provoacă o ridicare a poporului împotriva nobililor. Învinși, aceștia plănuiesc să-l

Scanned with OKEN Scanner

asasineze. Adriano îl previne, iar Rienzi scapă de lovitura de pumnal a lui Orsini grație platoșei ascunse sub togă. Deși Rienzi îi iartă, aceștia se ridică din nou împotriva sa. Cu toate insistențele lui Adriano, sunt exterminați. Aflându-se însă că Rienzi s-a aliat cu împăratul german, toți sprijinitorii săi îi devin dușmani. Însuși Adriano încearcă să-l ucidă. În fața catedralei, demnitarii bisericii îl excomunică pe Rienzi. Avertizată de pericolul ce-l pândește, Irene îl caută, hotărâtă să moară împreună cu el. Rienzi încearcă în van să vorbească poporului. Mulțimea dă foc Capitoliului. Adriano, văzându-i în pericol, se aruncă în flăcări pentru a muri alături de ei.

Actul II. În mijlocul insurecției care a înspăimântat nobilimea, Rienzi așteaptă mesajul de supunere din partea patricienilor. El acceptă să-i ierte, adresându-le cuvinte de împăcare, în timp ce în jurul lor răsună cântări de preoți, strigăte ale poporului și zvon de clopote.

Actul III. Acțiunea se continuă în aceeași atmosferă tulbure. Poporul, asuprit de nobili, rezistă, cu atât mai mult cu cât trimișii lui Rienzi îl încurajează. După ce Adriano a încercat în zadar să împace poporul cu nobilii, iureșul răscoalei pornește mai puternic. Cuprinși de disperare, Irene și Adriano își iau ultimul rămas-bun. Cuvintele lor sunt acoperite de strigătele victorioase ale poporului.

Actul IV. De-a lungul întregului act, compozitorul descrie desfășurarea revoltei în scene de mare spectaculozitate.

Actul V. Rienzi nu are nicio putere să se opună furiei populare. El intonează o rugă plină de noblețe, după care se desparte de Irene. În sonoritățile unui coral măreț, eroii povestirii își acceptă soarta, aceea de a cădea victime ale unei mari răscoale.

Celebritatea acestei opere s-a păstrat mai ales datorită *Uverturii*, prima mare pagină simfonică wagneriană. Conform unei concepții care definește propriile intenții de îmbinare a programatismului cu teatrul muzical, compozitorul sintetizează în această *Uvertură* principalele elemente melodice ce vor căpăta relief de-a lungul operei – rugăciunea lui Rienzi, motivul care îl descrie pe erou (un prim contur al sistemului leitmotivic wagnerian) și tema ansamblului care încheie actul secund. Cu ajutorul acestor trei elemente, compozitorul realizează un veritabil poem simfonic, construit pe o tensiune orchestrală spectaculară, în care descifrăm viitoarele sale creații. Pentru prima reprezentare a lucrării, la Dresda, din distribuție a făcut parte celebra Wilhelmine Schröder-Devrient, cântăreața care a impus în epocă alte două importante partituri din teatrul german: *Fidelio* de Beethoven și *Freischütz* de Weber.

Scanned with OKEN Scanner

Olandezul zburător (Der fliegende Holländer)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor după *Memoires de Herr von Schnabelewopski*, de H. Heine. Premiera – Dresda, Hoffoper, 2 ianuarie 1843. Personajele: Daland, navigator norvegian (b.), Senta, fiica lui (sopr.), Erik, vânător, logodnicul Sentei (ten.), Mary, doica Sentei (mez.), pilotul lui Daland (ten.), Olandezul (bar.-b.), marinari norvegieni, mateloți de pe vasul Olandezului, fete, locuitori. Acțiunea se desfășoară pe litoralul norvegian într-o epocă nedefinită.

Actul I. În timpul unei furtuni, corabia lui Daland acostează într-un mic golf, adăpostindu-se. În timp ce toți se odihnesc, o altă corabie, cu pânzele însângerate, se apropie și aruncă ancora. De pe vas coboară un om sumbru, înfășurat în mantie – este Olandezul blestemat să cutreiere mările în speranța că va fi salvat de o iubire devotată, o dată la șapte ani, când poate debarca. El invocă sfârșitul acestui chin fără seamăn. Daland l-a observat și, bănuindu-i bogăția, îl invită să-i cunoască fiica, ceea ce Olandezul acceptă, nutrind încă o dată speranța izbăvirii.

Actul II. În casa lui Daland, fetele lucrează la torsul lânii. Senta, fiica sa, le cântă încă o dată legenda Olandezului rătăcitor. Dar cântul ei se înflăcărează, devine rugă și invocare de a-l putea salva pe acest om damnat. Erik, logodnicul ei, vine să-i spună că a visat un necunoscut care a debarcat pe coasta mării și care se îndreaptă spre ei. Într-adevăr, Olandezul intră, însoțit de Daland. Senta, fără să știe cine este, îl recunoaște și se îndreaptă fascinată spre el.

Actul III. Nu departe de casa lui Daland, cele două corăbii se alătură. Dar, în timp ce marinarii cântă, cei care locuiesc pe vasul Olandezului nu lasă să se audă decât sinistre zgomote de lanțuri. Erik încearcă s-o convingă pe Senta de nebunia ce a cuprins-o. Văzându-i, Olandezul se crede încă o dată trădat și, blestemând-o, dă ordin să se ridice pânzele. Cum vasul fantomă începe să se îndepărteze, Senta vrea să-i dea o ultimă dovadă de iubire acestui nefericit rătăcitor, aruncându-se în valuri. Vasul dispare. Spre înălțimi, se profilează imaginea celor doi îndrăgostiți, purificați prin sacrificiul iubirii.

Cu *Olandezul zburător*, Wagner își începe adevărata carieră de mare creator liric. În cadrul încă aparținând tradiției, marcat de exaltarea romantică, specifică primelor decenii ale secolului al XIX-lea, compozitorul realizează pagini de unică forță evocatoare fie descriind stihiile mării, fie sondând sufletul eroilor săi. Portretul Olandezului, evoluția psihologică a Sentei poartă deja pecetea unei personalități originale. Libretul, inspirat din legendele nordice și din scrieri ale lui Heine, a fost

Scanned with OKEN Scanner

realizat la Paris în 1841 și vândut unui compozitor obscur, Dietsch, care a și compus o operă pe acest text. Regretând însă frumusețea povestirii, Wagner a reluat libretul pentru a-i crea, un an mai târziu, propria muzică. În ansamblul configurației repertoriale wagneriene, această operă este cel mai frecvent montată pe scenele teatrelor lirice.

Tannhäuser

Operă romantică în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – Dresda, Hoffoper, 19 octombrie 1845. Personajele: Herman, landgraf de Turingia (b.), Tannhäuser (ten.), Wolfram von Eschenbach (bar.), Walter von der Vogelweide (ten.), Biterolf (b.), Heinrich der Schreiber (ten.), Reinmar von Zweter (b.), Elisabeth, nepoata landgrafului (sopr.), Venus (sopr.), un păstor (sopr.), paji, nobili, pelerini, sirene, nimfe, bacante. Acțiunea se desfășoară în Turingia, în preajma castelului Wartburg, la începutul secolului al XIII-lea.

Actul I. În regatul ei de la Venusberg, Venus, înconjurată de nimfe și bacante, caută să-i facă o ambianță cât mai plăcută cavalerului Tannhäuser. Sătul de petreceri, acesta dorește s-o părăsească și, la refuzul ei de a-l elibera, se desprinde de întreaga vrajă invocând numele Fecioarei Maria. Regatul păgân dispare și eroul se regăsește într-o vale însorită, unde răsună cântecul unui păstor. Tannhäuser privește un grup de pelerini în drum spre Roma și, apoi, este surprins de cortegiul landgrafului și cavalerilor din ținut, cu care fusese prieten. Invitat la castel, el îi urmează în timp ce Wolfram îi aduce aminte că frumoasa prințesă Elisabeth încă îl mai iubește.

Actul II. În sala concursurilor din castelul Wartburg, Elisabeth îl întâmpină, fericită, pe cavalerul rătăcitor. Începe concursul între cavalerii-poeți pe tema „natura și iubirea". După ce ascultă versurile lirice și cântările dulcege ale concurenților, Tannhäuser intervine, cântând pasiunea trupească pe care a cunoscut-o la Venusberg. Toți sunt surprinși și se unesc împotriva lui, doar Elisabeth îl apără. Landgraful îi ordonă să plece la Roma pentru a obține iertarea păcatului.

Actul III. În valea Wartburgului, Elisabeth și Wolfram îl așteaptă în zadar pe Tannhäuser. Epuizată, în pragul morții, prințesa invocă Fecioara pentru iertarea lui Tannhäuser. Rămas singur, Wolfram cântă Luceafărului, rugându-l ca stelele să lumineze calea Elisabethei către cer. Într-un târziu apare Tannhäuser, disperat de refuzul Papei de a-i acorda iertarea. O scurtă viziune a lui Venus nu-l mai atrage, căci cortegiul funerar al Elisabethei se apropie. Căindu-se, Tannhäuser îngenunchează și, rugându-se, moare lângă trupul Elisabethei. În lumina

Scanned with OKEN Scanner

apusului de soare, se întâmplă minunea: cârja pelerinului, pe care Papa spusese că vor apărea muguri dacă va fi iertat Tannhäuser, a prins viață. Pelerinii, văzând cele întâmplate, se închină, mulțumind Cerului pentru pacea sufletească a nefericitului cavaler.

Inspirată din evenimente istorice împletite cu legenda, această operă este primul semn al drumului pe care Wagner îl parcurge spre maturitate, delimitându-se treptat de tradiția teatrului italian și francez. Dacă momentele sunt încă despărțite în numere solistice și de ansamblu, circulația leitmotivelor și limbajul simfonic depășesc cadrul lucrărilor anterioare. În afara celebrei Uverturi, cântată și în concerte simfonice, dintre momentele memorabile ale operei reținem ariile Elisabethei și ale lui Wolfram, precum și binecunoscutul *Cor al pelerinilor*. Operă a marelui repertoriu, *Tannhäuser* este lucrarea cea mai importantă a primei perioade de creație wagneriană.

Lohengrin

Operă romantică în trei acte (patru tablouri). Libretul de compozitor. Premiera – Weimar, Hofftheater, 28 august 1850. Personajele: regele Henric Păsărarul (b.), Lohengrin (ten.), Elsa de Brabant (sopr.), Friedrich von Telramund, conte de Brabant (bar.), Ortrud, soția lui (mez.), un herald al regelui (bar.), fratele Elsei, nobili, paji, servitori, popor. Acțiunea se desfășoară la Anvers în prima jumătate a secolului al X-lea.

Actul I. În fața regelui și a nobililor din Brabant, Telramund, instigat de soția sa, Ortrud, o acuză pe Elsa că și-a ucis fratele. Într-adevăr, acesta a dispărut fără urmă, și Telramund cere ca Elsa să fie pedepsită, revendicând pentru el succesiunea ducală. Elsa refuză să se apere, evocând un vis în care i-a apărut un cavaler ce va veni s-o dezvinovățească. Regele hotărăște că nevinovăția Elsei va fi dovedită de acel nobil care, luptând cu Telramund, îl va învinge. Apelurile răsună de trei ori. După ultimul semnal apare, din susul râului, o barcă trasă de o lebădă. Un cavaler în armură argintie coboară și, fără a-și descoperi identitatea, cere în schimbul victoriei mâna Elsei. Telramund este învins, iar cavalerul îl cruță pentru a-i da prilejul să se căiască.

Actul II. Singura condiție pusă de cavaler soției sale fusese ca ea să nu caute să-i afle identitatea. Or, tocmai aceasta plănuiesc acum Ortrud și Telramund, bizuindu-se pe neîncrederea ce ar putea-o strecura în sufletul Elsei. Ei îi cer iertare, se insinuează și îi sugerează teama de viitorul soț. Fără a bănui nimic, cavalerul o conduce spre altar.

Scanned with OKEN Scanner

Ortrud și Telramund îl acuză, în fața tuturor, că a folosit farmece, cerându-i să-și spună numele. Cavalerul răspunde că va face aceasta doar la cererea Elsei.

Actul III. *Tabloul 1.* În camera nupțială, Elsa trăiește îndoiala strecurată de cei doi intriganți. În zadar cavalerul caută să-i abată gândul. Năvălind în încăpere, Telramund vrea să-l ucidă, dar este imobilizat. Cavalerul îi răspunde soției sale că-și va spune numele, dar în fața întregii asistențe, după care o va părăsi. *Tabloul 2.* În același loc al judecății, regele și nobilii ascultă cuvintele cavalerului. El este un trimis al ordinului Sfântului Graal de pe Montsalvat, se numește Lohengrin și este fiul regelui Parsifal. Elsa caută înspăimântată să-l oprească, dar este prea târziu. În zare apare barca trasă de lebăda albă. Ortrud, neputându-se stăpâni, mărturisește că Lebăda este de fapt fratele Elsei, vrăjit de ea. Cu o rugăciune, Lohengrin cheamă o porumbiță albă ce va lua locul lebedei, transformată din nou în fratele Elsei. În timp ce Lohengrin, cu inima cernită, se îndepărtează, Elsa își pierde cunoștința în brațele fratelui ei.

Din ce în ce mai atras de farmecul vechilor legende medievale, Wagner încearcă să reînvie o lume a miracolului, ceea ce se înfăptuiește într-o formă de extraordinară expresivitate în această operă. În evoluția gândirii sale componistice, fluxul muzical nu mai este rupt în fragmentele tradiționale ale numerelor, ci se desfășoară continuu, cu un firesc al dramaturgiei teatrale. Semnificația extrem de clară a leitmotivelor, forța de sugestie a situațiilor, numeroasele pagini de originală inspirație romantică conferă acestei opere, cu care Wagner intră în perioada de maturitate a activității sale creatoare, statutul unei incontestabile capodopere.

Tristan și Isolda (Tristan und Isolde)

Dramă muzicală în trei acte. Libretul de compozitor după vechi legende medievale. Premiera – München, Hofftheater, 10 iunie 1865. Personajele: Tristan (ten.), regele Marke (b.), Isolda (sopr.), Brangäne, însoțitoarea ei (mez.), Kurwenal, scutierul lui Tristan (bar.), Melot, cavaler (bar.), un marinar (ten.), un păstor (ten.), un pilot (bar.), echipaj, cavaleri, scutieri. Acțiunea se desfășoară în Cornwell și Kareol – Irlanda, în timpuri legendare.

Actul I. Cu o corabie, Tristan o conduce pe Isolda către Regele Marke, cu care prințesa se va căsători. La dorința ei, Tristan este chemat pentru a i se aduce omagiul învingătorului, deoarece el l-a ucis pe

Scanned with OKEN Scanner

logodnicul ei, destinând-o unui alt soț. Secretul Isoldei este destăinuit confidentei sale, Brangäne – Isolda a jurat că se va răzbuna pe ucigașul logodnicului. Îngrijind un cavaler rănit, nu a știut că l-a salvat chiar pe cel sortit acum pieirii. Tristan a jurat că nu va reveni niciodată, dar s-a întors pentru a o peți în numele regelui Marke. Mânioasă, Isolda îi cere Brangänei să pregătească un filtru aducător de moarte, pe care să-l soarbă împreună cu cavalerul. În zare se vede ținutul Cornwell. Cei doi se întâlnesc și, văzând ura Isoldei, Tristan îi întinde sabia. Ea preferă însă să bea împreună cupa împăcării, ceea ce Tristan acceptă, deși este convins că este vorba de otravă. În loc să moară, ei sunt cuprinși de o stranie emoție, căci băutura, din greșeală, substituise, în loc de otravă, un filtru de dragoste. Corabia ajunge la țărm în uralele mulțimii.

Actul II. Noaptea, în parcul castelului, Isolda, însoțită de Brangäne, îl așteaptă pe Tristan. Acesta urmărește semnalul unei torțe stinse, de teamă ca Melot, un cavaler îndrăgostit de Isolda, să nu-i spioneze. Isolda dă semnalul, cei doi se îmbrățișează cu pasiune. Zorii se apropie. Brangäne, apoi prietenul lui Tristan, Kurwenal, îi avertizează cu spaimă că au fost surprinși de Melot și de rege. Ascultând reproșurile lui Marke, Tristan o întreabă pe Isolda dacă vrea să-l urmeze în țara unde nu pătrunde soarele. La răspunsul ei afirmativ, îl provoacă pe Melot la duel și se lasă rănit.

Actul III. În castelul său, Tristan, muribund, este vegheat de Kurwenal. Tristan blestemă lumina zilei, care pentru el începe să fie umbrită de moarte, fără ca Isolda să-l însoțească. Semnalul mult dorit se aude și Tristan o îmbrățișează pe Isolda, murind în brațele ei. Pe un alt vas ajung la castel Marke și Melot, pe care Kurwenal, crezându-l vrăjmaș, îl ucide. Marke venise însă pentru a le aduce iertarea sa, dar este prea târziu. Isolda nu-l mai aude. Cântând supremul imn al iubirii (*Liebestod*), cade fără viață lângă Tristan.

> Deși argumentul povestirii provine din vechi legende medievale, vraja care înconjoară opera lui Wagner are cu totul alt înțeles, însumând propriile trăiri excesiv romantice, inclusiv iubirea nefericită pentru Mathilde Wesendonck. Din liedurile scrise pe versurile acesteia se va ivi o parte din tematica fluviului sonor al operei, în care unirea îndrăgostiților trece dincolo de moarte. Limbajul armonic, extrem de evoluat, fantezia motivelor simbolice, fluxul simfonic al discursului fac din această lucrare un hotar limită al romantismului, deschizând, totodată, orizonturile epocii moderne.

Scanned with OKEN Scanner

Maeștrii cântăreți din Nürnberg (Die Meistersinger von Nürnberg)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – München, Hofftheater, 21 iunie 1868. Personajele: Hans Sachs, cizmar (bar.), Veit Pogner, argintar (b.), Kunz Vigelgesang, blănar (ten.), Konrad Nachtigal, lăptar (b.), Sixtus Beckmesser, scrib public (bar.), Fritz Kotner, brutar (bar.), Balthasar Zorn, tinichigiu (ten.), Ulrich Eisaliger, băcan (ten.), Augustin Mosser, croitor (ten.), Hermann Ortel, săpunar (b.), Hans Schwartz, pălărier (b.), Hans Foltz, cazangiu (b.), Walther von Stolzing, un tânăr cavaler de Franconia (ten.), David, ucenicul lui Sachs (ten.), Eva, fiica lui Pogner (sopr.), Magdalena, doica Evei (mez.), un paznic de noapte (b.), burghezi, soții ale meșterilor, tineri, popor. Acțiunea se desfășoară la Nürnberg în mijlocul secolului al XVI-lea.

Actul I. La ieșirea din biserică, cavalerul Walther von Stolzing o zărește pe Eva, fiica lui Pogner, și este cucerit de frumusețea ei. O întreabă dacă este logodită, fata îi răspunde cu vădită afecțiune că nu, dar tatăl ei o destinează câștigătorului concursului de maeștri cântăreți. Magdalena, doica ei, are ideea să-l invite și pe Walther la concurs, iar David și Hans Sachs îi dau noțiunile necesare pentru a fi primit ca maestru. Se organizează un examen sumar, și Walther răspunde că a învățat poezia din farmecul nesfârșit al naturii. Pedantul Beckmesser, pretendent la mâna Evei, marchează greșelile și, cu tot sprijinul lui Sachs, candidatul este respins.

Actul II. În seara de vară, Pogner discută cu Eva, confirmându-i hotărârea de a o mărita cu laureatul concursului și întristând-o cu atât mai mult cu cât a aflat despre eșecul lui Walther. O conversație a Evei cu Sachs îl convinge pe acesta de autenticitatea sentimentelor celor doi tineri, hotărându-l să-i ajute. Cei doi îndrăgostiți se întâlnesc și, ascunși în umbra nopții, asistă cum Beckmesser își laudă spiritul poetic. Se naște un adevărat scandal, provenit din răcnetele acestuia și loviturile de ciocan ale cizmarului. Walther și Eva ar voi să fugă împreună, dar Sachs, în timp ce liniștea se așterne din nou, îi sfătuiește să aștepte.

Actul III. În atelierul său, Sachs primește vizita lui Walther, care îi povestește visul. Din transcrierea imaginilor se va naște un frumos cântec de dragoste. În timp ce ies din atelier, Beckmesser se strecoară și fură copia cântecului. Surprins de cizmar, acesta i-l dăruiește. După plecarea lui, tinerii se întâlnesc în atelier, pregătind concursul cu David și Magdalena. În tabloul final, asistăm la desfășurarea concursului pe o pajiște împodobită sărbătorește. Interpretarea pe care Beckmesser o dă

Scanned with OKEN Scanner

versurilor lui Walther stârnește râsul asistenței. Furios de situația în care se află, el îl acuză pe Sachs că l-a indus în eroare. Atunci bătrânul cizmar îl cheamă pe Walther și, povestind istoria cântecului, îl invită să-l prezinte ascultătorilor. Asistența este încântată și maeștrii îl proclamă câștigător, meritând mâna Evei. Când tânărul vrea să refuze onorurile, Sachs îl sfătuiește să se arate respectuos cu tradiția artei poetice. Eva, fericită, ia coroana învingătorului și i-o oferă lui Sachs, pe care toți îl aclamă drept maestrul-șef al cântăreților din Nürnberg.

Singura comedie din creația lui Wagner este o operă care se inspiră din elemente reale ale istoriei poeziei germane medievale, dar, totodată, exprimă propriile convingeri privind sinteza artelor. Deja aflat la maturitatea geniului său, Wagner oferă un impresionant exemplu de măiestrie a armoniei, orchestrației și scriiturii vocal-simfonice. *Uvertura* operei este una dintre cele mai strălucitoare demonstrații ale modului în care, în plin romantism, Wagner a înțeles să continue marea tradiție a polifoniei, supunând-o unor semnificații simbolice de mare efect.

Aurul Rinului (Das Rheingold)

Operă în patru scene. Libretul de compozitor, inspirat de legendele nordice. Premiera – München, Hofftheater, 22 septembrie 1869 (premiera integrală a ciclului „Inelul Nibelungului" – Bayreuth, august 1876). Personajele: Wotan, stăpânul zeilor, cârmuitorul Walhalei (bar.), Donner, zeul tunetelor (bar.), Froth, fratele Freiei (ten.), Loge, zeul focului (ten.), Fasolt și Fafner, doi uriași (bar., b.), Alberich și Mime, doi pitici (bar., ten.), Fricka, soția lui Wotan (mez.), Freia, zeița primăverii și a tinereții (sopr.), Erda, zeița Pământului (alto), Woglinde, Wellgunde, Flosshilde, fiicele Rinului (sopr., mez., alto), nibelungi, zei, zeițe. Acțiunea se desfășoară în timpuri legendare.

Act unic. La începutul lumii, aurul este ascuns în străfundurile Rinului, păzit de fiicele apelor. În joaca lor îl întâlnesc pe Alberich, piticul din neamul nibelungilor care, la vederea aurului ce strălucește, află că cel ce îl va lua și va face din el un inel va deveni stăpânul lumii. Singura condiție este renunțarea la dragoste. Fără să ezite, Alberich pronunță jurământul. Întunericul cuprinde fluviul din care a fost răpit tezaurul. Scena se luminează, înfățișând un peisaj muntos. Wotan și soția sa, Fricka, descoperă, trezindu-se din somn, minunatul castel Walhala, construit de uriașii Fasolt și Fafner pentru zei. Prețul este însă foarte mare – zeița Freia, care le asigură zeilor tinerețea veșnică. Orice negocieri sau amenințări sunt inutile, căci Wotan trebuie să-și țină

Scanned with OKEN Scanner

cuvântul dat. Loge, zeul focului, le propune uriașilor, în schimbul Freiei, aurul Rinului. Până la primirea acestui aur, pe care el îl acceptă, zeița rămâne ostatică, iar absența sa marchează de îndată vitalitatea zeilor. Wotan și Loge coboară în adâncul pământului, în Nibelheim. Cu aurul său, Alberich a supus poporul nibelungilor și vrea să stăpânească acum uriașii și zeii. Prin șiretenie, Wotan îi ia aurul. Neputincios, Alberich aruncă un teribil blestem: inelul puterii va aduce și moartea celui care îl posedă. Când Wotan le dă uriașilor aurul, vrea să păstreze inelul, dar Erda îl previne să se teamă de blestem, căci și zeii vor pieri odată. Wotan îl cedează și, de îndată, blestemul se împlinește: Fafner îl ucide pe Fasolt. Freia este însă liberă și zeii își recapătă tinerețea. În tunetele lui Donner, cerul o descoperă, strălucitoare, pe Walhala. Zeii se îndreaptă spre marele castel, în timp ce, în depărtare, se aude plânsul fiicelor Rinului.

Aurul Rinului este prima lucrare din ciclul cunoscut sub numele de *Tetralogia „Inelul Nibelungului"*, având rolul de Preludiu la celelalte trei opere. O mare parte din leitmotivele care vor popula lumea acestei monumentale legende inspirate din mitologia nordică sunt formulate în această primă operă, în care se prezintă argumentele confruntărilor originare dintre zei, nibelungi și fascinația aurului. Lucrarea a fost încheiată în 1854.

Walkyria (Die Walküre)

Operă în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – München, Hofftheater, 26 iunie 1870. Personajele: Siegmund, fiul lui Wotan (ten.), Sieglinde, fiica lui Wotan (sopr.), Hunding, soțul ei (b.), Wotan (bar.), Fricka (mez.), Walkyriile – Brünnhilde (sopr.), Hemwinge (sopr.), Gerhilde (sopr.), Ortlinde (mez.), Waltraute (mez.), Siegrune (mez.), Grimgerde (alto), Schwertleide (alto), Rossweisse (mez.). Acțiunea se desfășoară în continuarea primei opere (considerată Prolog), în timpuri legendare.

Actul I. Wotan a avut, împreună cu zeița Erda, nouă fecioare luptătoare, walkyriile, care au misiunea să-i aleagă pe cei mai mari eroi, meniți a apăra Walhala. Cu o muritoare, Wotan a avut de asemenea doi copii, Siegmund și Sieglinde, care sunt legați de jurământul aurului. După moartea mamei, Sieglinde a fost forțată să se mărite cu Hunding, iar Siegmund și-a pierdut urma. Într-o seară, tânărul ajunge, gonit de dușmani, în casa lui Hunding și se simte irezistibil atras de Sieglinde. Hunding recunoaște în el un dușman de moarte, dar, după legile ospitalității, îi îngăduie să rămână peste noapte. În amintirea lui Siegmund stăruie promisiunea tatălui său de a căpăta sabia victorioasă.

Scanned with OKEN Scanner

Deodată, zărește mânerul unei săbii înfipte în trunchiul din mijlocul casei, iar Sieglinde îi povestește că, în ziua căsătoriei sale, un necunoscut a înfipt-o acolo, spunând că va fi smulsă doar de un erou. Sub razele argintii ale lunii, Siegmund înțelege că femeia și sabia îi aparțin. Cu un gest puternic o smulge și o botează Nothung (fiica nevoii). Strălucind de fericire, cei doi tineri fug în pădure.

Actul II. Wotan ordonă fiicei preferate, Brünnhilde, să-l apere pe Siegmund de urmărirea lui Hunding. Fricka, păzitoarea legilor căsniciei, îi impune însă hotărârea sa, ca iubirea incestuoasă să fie distrusă. Contrar voinței sale, Wotan îi ordonă deci Brünnhildei să nu-l mai protejeze pe Siegmund. Walkyria îl întâlnește pe tânăr și-i spune că moartea sa se apropie, oprindu-l s-o ucidă și pe Sieglinde, care poartă în pântec rodul iubirii lor. Înduioșată de sentimentele celor doi, Brünnhilde hotărăște să nesocotească ordinul lui Wotan. Hunding apare, rivalii se înfruntă și Siegmund pare să fie victorios. Deodată, fulgere îi lovesc sabia, frângând-o, și el cade străpuns de dușman. Wotan îl ucide apoi pe Hunding și pornește în urmărirea fiicei neascultătoare care a fugit, luând-o cu ea și pe Sieglinde.

Actul III. Walkyriile se reunesc pe vârful unui munte. Brünnhilde apare ultima, rugându-și surorile s-o ascundă de furia tatălui și s-o salveze pe Sieglinde care va naște un erou capabil să continue destinul părintelui său. Femeia este condusă într-o grotă din pădurea lui Fafner, în timp ce Wotan își revarsă furia asupra Brünnhildei: ea își va pierde dreptul la nemurire și va adormi profund până în clipa în care o va trezi cel ce-i este sortit. La rugămintea ei, se înduplecă însă și acceptă ca un cerc de foc s-o înconjoare, prezicând sosirea eroului, dar și nenorocirea pe care acesta o va purta în destinul său dacă va trece de hotarul flăcărilor.

După *Prolog*, această a doua operă deschide lanțul povestirilor legate de istoria Walhalei. La leitmotivele cunoscute se adaugă altele noi, dând o mai vastă interpretare faptelor. Aspectul poematic și cel puternic dramatic se îmbină în *Walkyria*, cea mai populară dintre componentele *Inelului Nibelungului*, datorită unor fragmente celebre (chiar și în audițiile simfonice) – *Cavalcada walkyriilor* și *Despărțirea lui Wotan*. Dacă în *Aurul Rinului* imaginea traversării Pământului era surprinzătoare, aici, arta orchestratorului devine uimitoare prin complexitatea imaginilor simfonice și sugestivitatea lor. Partitura a fost încheiată în anul 1856, când Wagner proiectează cea de a treia lucrare.

Scanned with OKEN Scanner

Siegfried

Operă în trei acte. Libretul de compozitor. Premiera – Bayreuth, Festspielhaus, 16 august 1876. Personajele: Siegfried, fiul Sieglindei (ten.), Mime (ten.), Brünnhilde (sopr.), Alberich (b.), Wotan (bar.), Fafner (b.), Erda (alto), pasărea (sopr.). Acțiunea se desfășoară ca „ziua a doua" în continuarea celorlalte opere.

Actul I. În adâncul pădurii, nibelungul Mime încearcă zadarnic să refacă sabia Nothung, fulgerată de Wotan. Speră ca forța copilului crescut de el, fiul Sieglindei, să fie atât de mare încât să-l ucidă pe Fafner și să-i ia aurul. Siegfried vine de la vânătoare și sfărâmă sabia lucrată la forjă de Mime. Apoi, îl obligă să-i povestească despre soarta părinților săi și îi ordonă să-i refacă Nothungul. Sosește un bătrân călător (Wotan travestit), prezicând că sabia nu va fi refăcută decât de un erou care nu cunoaște frica. Mime încearcă în zadar să-i strecoare frica în suflet lui Siegfried. Acesta începe să lucreze la refacerea Nothungului, și Mime îl încurajează gândind că, după uciderea lui Fafner, transformat în balaur, îl va otrăvi, scăpând la rându-i de el. Siegfried reușește să refacă sabia invincibilă.

Actul II. Nu numai Mime, ci și Alberich pândește aurul lui Fafner. Mime îl conduce pe Siegfried până la grota balaurului. Deodată se aude cântecul unei păsări. Eroul ascultă o clipă, apoi sună din corn trezind balaurul. Mai înainte că acesta să-l poată arde cu flăcările sale, eroul îi străpunge inima cu sabia. Un strop de sânge îl atinge și, deodată, Siegfried înțelege graiul păsărilor. Din cântul lor află de existența inelului și a coifului ce-i vor asigura stăpânirea lumii și că băutura pe care i-o va oferi Mime va fi otrăvită. Siegfried îl ucide. Pasărea cântă din nou despre cea mai frumoasă femeie, care doarme înconjurată de flăcări așteptându-și alesul. Siegfried pornește, îndrumat de cântecul păsării.

Actul III. La poalele muntelui, unde doarme Brünnhilde, Wotan o întreabă pe Erda care va fi viitorul. Răspunsurile sunt tulburi, lăsând să se înțeleagă că sfârșitul zeilor se apropie. Wotan o alungă. Apare Siegfried, condus de pasăre. Wotan încearcă să-i bareze drumul, căci știe că victoria acestuia grăbește sfârșitul zeilor. El este neputincios față de voința și arma omului, lancea sa se frânge lovită de Nothung. Ignorând că l-a înfrânt pe stăpânul zeilor, Siegfried urcă muntele, o descoperă pe Brünnhilde și, cuprins de emoție, o sărută. Walkyria se trezește și salută zorii. Și-a pierdut nemurirea, dar iubirea îi cuprinde sufletul. Uitând de destinul zeilor, Brünnhilde îl îmbrățișează pe Siegfried.

Scanned with OKEN Scanner

Cu această a treia parte a ciclului se continuă istoria damnării, opunând forţelor răului imaginea eroului romantic. În această operă, terminată în 1869, după o întrerupere de câţiva ani, Wagner dezvoltă o parte din ideile expuse anterior. Una dintre cele mai impresionante scene este cea a forjării sabiei Nothung, realizată cu o mare forţă a sugestiei vocal-simfonice.

Amurgul zeilor (Götterdämmerung)

Operă în trei acte cu Prolog. Libretul de compozitor. Premiera – Bayreuth, Festspielhaus, 17 august 1876. Personajele: Siegfried (ten.), Brünnhilde, logodnica sa (sopr.), Alberich (bar.), Hagen, fiul său (b.), Günther, regele Gibichungilor (bar.), Gutrune, sora lui (sopr.), Waltraute, walkyrie (mez.), cele trei norne (alto, mez., sopr.), Woglinde, Wellgunde, Flosshilde, fiicele Rinului (sopr., mez., alto), curteni, slujitori. Cea de „a treia zi" încheie ciclul Nibelungului.

Prolog. Pe muntele unde Siegfried a găsit-o pe Brünnhilde, nornele, fiice ale Erdei, ţes destinul omenirii. Un fir de aur se rupe, semn al sfârşitului unei ere. Nornele se reîntorc, terorizate, în adâncul Pământului. Cei doi coboară panta muntelui. Siegfried va pleca mai departe, spre noi lupte. Înainte de a se despărţi, el pune în degetul Brünnhildei inelul fermecat, iar ea îi dăruieşte calul năzdrăvan. Siegfried îşi începe călătoria de-a lungul Rinului.

Actul I. În regatul Gibichung, Günther şi Gutrune trăiesc sfătuiţi de Hagen, fiul lui Alberich, care urmăreşte visul tatălui său – recucerirea aurului. Hagen îl determină pe Günther să o caute pe Brünnhilde şi, minţind în ce-l priveşte pe Siegfried, îl sfătuieşte să-i dea să bea din filtrul uitării, care îl va lega de oricare altă femeie întâlnită în cale. Astfel, când Siegfried soseşte la castel, băutura oferită îşi face efectul – o uită pe Brünnhilde şi se îndrăgosteşte de Gutrune. Drept condiţie a căsătoriei, Günther îi cere să i-o aducă pe Brünnhilde. Pe munte, Brünnhilde s-a întâlnit cu sora ei, Waltraute, care o roagă să arunce inelul blestemat. Ea refuză şi se pregăteşte să-l întâmpine pe Siegfried. Acesta apare purtând trăsăturile lui Günther, graţie coifului vrăjit. Îi smulge inelul şi, ca semn de castitate, aşază între ei sabia, în aşteptarea întoarcerii la castel; Brünnhilde se supune, neînţelegând ce se întâmplă.

Actul II. Alberich îl incită pe Hagen să obţină inelul din mâna lui Siegfried. La intrarea lui Günther cu Brünnhilde, ea rămâne împietrită recunoscându-l pe Siegfried şi văzând inelul în degetul său. Când i se adresează, Siegfried neagă totul, căci a uitat-o, şi jură pe sabia lui

Scanned with OKEN Scanner

că nu a pătat onoarea lui Günther. Pentru a se răzbuna de trădarea aceasta, Brünnhilde plănuiește uciderea eroului în timpul unei vânători. Hagen îl va lovi în singurul său punct vulnerabil și va primi în schimb inelul dorit.

Actul III. Mergând pe malul apei, Siegfried este rugat de fiicele Rinului să le dea inelul înapoi. El refuză atunci când aude că, păstrându-l, va fi în pericol. În acest moment se apropie Hagen și îi cere să-și povestească viața. Siegfried nu o poate relata decât până la moartea balaurului. Oferindu-i o băutură care trezește memoria, eroul își readuce aminte, cu emoție crescândă, de Brünnhilde. În clipa aceasta doi corbi zboară deasupra lui, și, în timp ce-i privește, Siegfried este lovit de Hagen. Ultimele sale cuvinte o evocă pe Brünnhilde. În sunetele unui marș funebru, corpul lui este readus la palat. În fața surorii sale, Günther îl acuză pe Hagen, care îl lovește de moarte. Apoi, fiul lui Alberich vrea să ia din mâinile lui Siegfried inelul, dar pumnul eroului se ridică amenințător. Brünnhilde, care a înțeles în fine întreaga mârșăvie a trădătorului, se pregătește să moară alături de soțul ei. Ea își trece pe deget inelul și cere să se ridice un rug, în care se aruncă călărind pe calul de walkyrie. Focul cuprinde castelul și, în timp ce fetele Rinului își reiau inelul, flăcările urcă spre Walhala, unde zeii își așteaptă sfârșitul. Blestemul lui Alberich s-a împlinit.

Terminată în 1874, opera va fi reprezentată în ciclu complet la Bayreuth în 1876, la inaugurarea teatrului. Monumentala epopee muzicală, împlinind sinteza wagneriană *Wort-Ton-Drama*, oglindește în întregimea sa concepția artistului privind opera totală, care unește arta lirică, muzica și acțiunea. *Tetralogia*, operă capitală a romantismului, deschide teatrului muzical marile perspective ale unor noi viziuni, desprinse de tradiție, cu implicații filosofice ale căror semnificații nu au fost încă pe de-a-ntregul descifrate.

Parsifal

Dramă sacră în trei acte. Libretul de compozitor după un poem de Wolfram von Eschenbach și *Perceval*, de Cretien de Troyes. Premiera – Bayreuth, Festspielhaus, 26 iulie 1882. Personajele: Amfortas (bar.), Titurel (b.), Gurnemanz (b.), Parsifal (ten.), Klingsor (b.), Kundry (sopr.), doi cavaleri ai Graalului (ten., b.), fetele din grădina lui Klingsor (șase sopr. solo, două coruri de sopr. și contralto), cavaleri ai Graalului, copii și tineri (cor). Acțiunea se desfășoară pe Montsalvat, vârf inaccesibil al Pirineilor, în ținutul Graalului, într-un timp legendar.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. În castelul de pe Muntele Montsalvat se păstrează Sfântul Graal, cupa din care a băut Iisus, răstignit pe cruce. Titurel, cavalerul Graalului, a cedat locul fiului său, Amfortas, rănit de vrăjitorul Klingsor cu lancea cu care a fost rănit și Iisus pe cruce. Doar o nouă atingere a acestei lănci l-ar putea vindeca, dar ea a fost furată de vrăjitor. Cortegiul lui Amfortas se întâlnește cu o stranie creatură, Kundry, care este supusă cavalerilor, dar care se află și sub puterea lui Klingsor. Nici leacul adus de ea nu-l poate alina. Amfortas știe că lancea va fi readusă doar de un tânăr erou care a cunoscut înțelepciunea prin inocență și milă. Este adus un tânăr care, fără să știe, a rănit două lebede ale Graalului. Bănuind că poate el este cel ales, cavalerii îl conduc să asiste la ceremonia sacră a Sfântului Graal. Parsifal nu pare prea impresionat, lăsând nepătrunse semnificațiile ritualului, ceea ce atrage alungarea lui.

Actul II. În castelul său fermecat, Klingsor îi ordonă lui Kundry să-l seducă pe Parsifal. Doar astfel în puterea sa se va afla nu numai lancea, ci și potirul Sfântului Graal. Vrăjitorul transformă totul într-o grădină de flori, plină cu fete încântătoare. Kundry îl înconjoară pe tânăr cu mângâieri, spunându-i că doar iubirea unei femei poate înlocui iubirea mamei pierdute. În clipa în care Kundry îl sărută, Parsifal are revelația păcatului pe care îl ispășește Amfortas și o respinge cu brutalitate. Tulburată de strigătul tânărului, Kundry mărturisește că ispășește un păcat ancestral, căci ea este femeia care și-a bătut joc de Iisus pe cruce. Ea cerșește acum izbăvirea de la Parsifal. Tânărul o respinge cu oroare. La chemările lui Kundry, vrăjitorul aruncă lancea pentru a-l răni. Dar lancea sfântă rămâne suspendată în aer. Parsifal o ia și face cu ea semnul crucii. De îndată, grădinile fermecate dispar, în timp ce Kundry cade fără cunoștință.

Actul III. Un călugăr din preajma Graalului se pregătește să se roage în ziua mare a Sfintei Vineri. Cavalerul Gurnemanz o găsește pe Kundry îmbrăcată în haine de penitență. Ea îl roagă s-o accepte ca slujitoare a castelului. Deodată apare un cavaler străin, în armură și cu o lance. La observația că în Vinerea mare nu se poartă arme, acesta depune cu pioșenie lancea. Gurnemanz îl recunoaște pe Parsifal, Inocentul anunțat de preziceri. Împreună se îndreaptă spre capela Sfântului Graal, unde, în onoarea lui Titurel, care a murit, Amfortas, cu prețul unor mari suferințe fizice, va oficia ceremonia sacră a dezvelirii potirului. Parsifal se apropie, îl atinge cu lancea, vindecându-l. Apoi

Scanned with OKEN Scanner

îndeplinește el însuși ritualul într-o atmosferă de mare exaltare mistică. Kundry, în fine izbăvită, moare. Din înaltul cerului, asupra cavalerilor se pogoară, ca semn al Divinității, o porumbiță albă.

Tema salvării sufletului, care străbate întreaga operă wagneriană, atinge aici dimensiunea sublimului. În realizarea acestei opere, cea mai evoluată ca limbaj și concepție, artistul nu mai urmărește însă problemele înnoirii unui gen. El se contopește cu semnificațiile filosofice ale ideii inspiratoare, oferind lumii o interpretare personală a credinței creștine. Din punct de vedere al muzicii, măiestria artistului atinge culmi impresionante, situându-se la hotarul care, prin toate componentele sale, va despărți lumea romantică de o altă epocă, cea a viitorului.

Zânele (Die Feen)

Operă romantică în trei acte și șapte tablouri. Libretul de compozitor după fabula *La Donna Serpente*, de Carlo Gozzi. Premiera – München, Opera, 29 iunie 1888 (prima audiție a Uverturii, Magdeburg, 10 ianuarie 1835). Personajele: Arindal, rege din Tramond (ten.), Lora, sora sa (sopr.), Drolla, servitoarea Lorei (sopr.), Harald, un general (b.), Ada, Zemina, Farzana, zâne (sopr., sopr., sopr.), Gunther, Morald și Gernot, însoțitorii regelui (ten., bar., b.), Groma, un magician (b.), Craiul zânelor (b.), copiii lui Arindal și Ada, doamne de la curte, servitori, războinici, popor, zâne, spirite, oameni de bronz. Acțiunea se desfășoară în lumea basmelor.

Actul I. În urma unui accident de vânătoare, Arindal a ajuns în lumea zânelor, unde s-a îndrăgostit de Ada, cu care se căsătorește. Singura condiție pusă de zâne pentru ca Ada să nu-și piardă nemurirea este ca soțul ei să nu cerceteze originea celei iubite timp de opt ani, acordându-i totală încredere. Cei trei însoțitori ai lui Arindal reușesc să se reîntâlnească după opt ani de căutări. Veștile sunt proaste: tatăl regelui a murit, regatul a fost cucerit de dușmani, iar prințesa Lora apără cu greu capitala, în așteptarea fratelui salvator. Magicianul Groma a dăruit celor trei puterea de a se metamorfoza pentru a-l convinge pe Arindal să se întoarcă. În fața refuzului său, doar Ada îl determină să-și îndeplinească datoria.

Actul II. În capitală, Arindal este primit cu bucurie, deși situația războiului înclină în favoarea dușmanilor, pe care o forță misterioasă îi ajută cufundând întreaga țară în nenorocire și ruină. Morald recunoaște în Ada chipul celei care i-a ajutat pe dușmani. Deși a promis că nu o va condamna niciodată, Arindal nu rezistă la cea de a doua încercare,

Scanned with OKEN Scanner

văzând că Ada ucide copiii pe care i-au avut împreună. După legea zânelor, Ada va trebui să-l părăsească pe muritorul care nu i-a acordat încrederea totală. Înainte de a fi prefăcută în stană de piatră, Ada mărturisește că, de fapt, trădătorul a fost Harald și că toți copiii trăiesc.

Actul III. În pragul nebuniei, Arindal a abdicat în fața Lorei. Magicianul caută să-l ajute, dăruindu-i un paloș, un scut și o liră pentru a o elibera pe Ada din lumea morților. Celelalte zâne caută să-l împiedice, deoarece doar moartea lui Arindal o va readuce printre ele. Trecând peste toate încercările, ajutat de magician, Arindal ajunge la Ada și reușește, prin cântecul lirei sale, să o readucă la viață. Împreună, se vor reîntoarce pe tărâmul zânelor, meritându-și nemurirea datorită iubirii și curajului.

Partitură aproape necunoscută, această lucrare este în întregime tributară modelelor timpului, în genul *grand opéra* practicat în Germania de Weber, Spohr și Marschner. Prezentarea ei tardivă nu a reușit să o impună publicului, fapt explicabil în comparație cu capodoperele maturității. Se reține însă predilecția compozitorului-libretist pentru tematica fantastică, pentru simboluri ce au revenit în alte lucrări – puterea iubirii, lumea magiei, armele eroului, sabia, scutul și lira.

CARL MARIA VON WEBER

Carl Maria von Weber (18 noiembrie 1786 – 5 iunie 1826) deschide la începutul romantismului perspectivele noilor drumuri de evoluție în muzica germană, găsindu-și resursele de a se impune atenției publicului într-o vreme când personalitatea beethoveniană era dominantă. Ca și Marschner sau Spohr, Weber intuiește cerințele noii epoci și, după o perioadă de epigonism clasic, oglindită și în primele sale opere, precum *Peter Schmoll*, *Rübezahl*, *Silvana*, *Abu Hassan*, evoluează spre un limbaj emoțional mai expresiv, în care își face loc, treptat, noutatea concepției sale – *Preciosa*, *Euryanthe*, *Oberon*. Între toate acestea, *Der Freischütz* ocupă un loc privilegiat, devenind modelul epocii viitoare.

Abu Hassan

Singspiel într-un act. Libretul de Franz Karl Hiemer după o povestire din *O mie și una de nopți*. Premiera – München, Hofftheater, 4 iunie 1811. Personajele: Abu Hassan (ten.), Fatima (sopr.), Omar (bar.), oameni din suita califului.

Scanned with OKEN Scanner

Act unic. Ajunși datornici vânduți, Abu Hassan și nevasta sa, Fatima, trebuie să-și plătească neapărat creditorii. Neavând altă soluție, Fatima îl îmbie cu tot felul de manevre pe cămătarul Omar, reușind până la sfârșit să-și achite astfel datoriile prin înșelătorii. Nu se rezolvă astfel totul. Pentru a mai face rost de bani, cei doi soți răspândesc, plângând fiecare în parte, zvonul morții perechii sale. Califul, la care a ajuns zvonul escrocheriilor lui Abu Hassan, amuzat de deșteptăciunea acestuia, îl iartă totuși.

Freischütz (Der Freischütz)

Operă romantică în trei acte (patru tablouri). Libretul de Friedrich Kind, după *Cartea stafiilor*, de J.A. Apels și F. Laun. Premiera – Berlin, Schauspielhaus, 18 iunie 1821. Personajele: Kuno (b.), Max, pădurar (ten.), Kaspar, vânător (b.), Kilian, țăran bogat (ten.), Agathe, fiica lui Kuno (sopr.), Ännchen, verișoara ei (sopr.), Samiel (rol vorbit), prințul Ottokar (b.), Pustnicul (b.), săteni, vânători. Acțiunea se desfășoară la jumătatea secolului al XVII-lea într-un sat din Boemia.

Actul I. Max a pierdut întrecerea de tragere la țintă și este aproape gata să se încaiere cu câștigătorul, Kilian. Intervine vânătorul-șef, Kuno, promițându-i mâna Agathei și postul său dacă va ieși câștigător la turnirul organizat în cinstea prințului Ottokar. Lui Max îi este însă teamă și, profitând de aceasta, Kaspar îl sfătuiește să apeleze la magie. În timp ce Max se gândește, Kaspar invocă diavolul (Samiel, vânătorul negru) și îi oferă pușca sa. Lovitura este reușită, iar Kaspar îi mărturisește că glonțul era vrăjit. Dacă mai vrea asemenea gloanțe, trebuie să vină cu el la miezul nopții în Prăpastia Lupilor. Max acceptă.

Actul II. *Tabloul 1.* Agathe este chinuită de presimțiri și vise triste. Ännchen caută să o înveselească. Max vine și o anunță că pleacă să caute un cerb în Prăpastia Lupilor, refuzând să asculte temerile fetei. *Tabloul 2.* Cerul este întunecat. Kaspar îl invocă pe Samiel, propunându-i sufletul lui Max în schimbul sufletului său, vândut mai demult. Samiel acceptă, promițându-i că, în caz de reușită, îi va da puteri de vânător vrăjit. Când sosește Max, începe turnarea gloanțelor vrăjite. În mijlocul naturii dezlănțuite, Max are impresia că vede imaginea salvatoare a Agathei și își pierde cunoștința.

Actul III. *Tabloul 1.* Agathe se pregătește de concurs îmbrăcându-se mireasă. Este surprinsă că primește, în loc de cununa nupțială, o coroniță funerară. Dar la propunerea lui Ännchen, își face o coroniță din trandafirii primiți de la un pustnic. *Tabloul 2.* Concursul urmează să

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

începă. Gloanțele sunt șapte, dar ultimul va fi dirijat de Samiel. Max obține un mare succes și se pregătește să lovească a șaptea țintă, arătată de Ottokar – o porumbiță. Agathe, amintindu-și visul, vrea să-l oprească. Glonțul pornește și-l lovește pe Kaspar, căci coronița de trandafiri a ocrotit-o pe fată. Înainte de a muri, Kaspar mărturisește că Max a folosit gloanțe vrăjite. Însuși prințul hotărăște alungarea lui Max, dar Pustnicul intervine, mustrându-i că au pus ca premiu la un concurs dragostea dintre doi tineri. Pentru a o merita pe Agathe, Max va trebui, în termen de un an, să-și dovedească buna sa credință.

Capodoperă a teatrului romantic german, *Freichütz* inaugurează o suită de abordări ale tematicii fantastice. Totodată, Weber reușește să unească această dimensiune a neobișnuitului cu sugestiile unei melodici simple, inspirate din cântecele populare. Imaginea de ansamblu oferă un tablou plin de prospețime și expresivitate al vieții satului german, intervenția supranaturalului subliniind elementele trăirilor romantice exacerbate. Prin măiestria realizării muzicale, frumusețea și varietatea ariilor, Weber obține o creație a cărei importanță istorică și estetică este determinantă pentru întreaga evoluție de mai târziu a teatrului liric german. Dintre lucrările compozitorului, *Freischütz* a păstrat o permanentă afecțiune a publicului de pretutindeni.

Euryanthe

Grand opéra în trei acte. Libretul de Helmine von Chezy după *Histoire de Gérard de Nevers et de la belle et vertueuse Euryanthe, sa mie*. Premiera – Viena, Kärnthnerthor Theater, 25 octombrie 1823. Personajele: Euryanthe de Savoia (sopr.), Eglantine de Puisset (mez.), Contele Lysiart de Forét (bar.), Contele Adolar de Nevers (ten.), Louis VII (b.), Rodolphe, cavaler (ten.), Bertha (sopr.). Acțiunea se desfășoară în Franța la începutul secolului al XII-lea.

Actul I. *Tabloul 1.* Laudele lui Adolar la adresa frumoasei și virtuoasei Euryanthe îl determină pe Lysiart să-l provoace la o încercare de a o abate de la calea cea dreaptă. Pariul are drept preț domeniile fiecăruia. *Tabloul 2.* În parcul lui Nevers, Euryanthe se gândește cu drag la Adolar. De sentimente asemănătoare este animată și Eglantine, care a fost eliberată din închisoare la intervenția lui Euryanthe. Un secret misterios este împărțit între cei doi îndrăgostiți. Fără a bănui gândurile rele ale Eglantinei, Euryanthe povestește că sora lui Adolar s-a sinucis la moartea logodnicului, sorbind otrava dintr-un inel. Sufletul ei – le-a mărturisit fantoma celei dispărute – nu-și va găsi liniștea decât atunci când o ființă acuzată pe nedrept va uda cu lacrimi inelul fatidic. Euryanthe jurase să păstreze secretul și regretă că a vorbit.

Actul II. Eglantine îi povestește lui Lysiart ce a aflat. Intrând în palat, el anunță tuturor că Euryanthe i-a dezvăluit secretul inelului, deci a câștigat pariul. În zadar tânăra se dezvinovățește. Adolar renunță la domeniile sale și pleacă cu Euryanthe în codru, cu intenția de a o pedepsi prin moarte pentru trădarea ei, înainte de a se sinucide și el.

Actul III. *Tabloul 1.* Adolar vrea s-o lovească cu pumnalul. Un șarpe imens apare, atacându-l pe conte, iar Euryanthe se aruncă în fața lui spre a-și proteja iubitul. După ce a ucis șarpele, Adolar o părăsește pe Euryanthe în pădure. Ea este descoperită de rege, căruia îi relatează întreaga istorie. Aflând că Lysiart a acționat la incitația Eglantinei, Louis promite că o va răzbuna pe nevinovată. *Tabloul 2.* În parcul de la Nevers se desfășoară nunta Eglantinei cu Lysiart. Adolar apare îmbrăcat în armură neagră. Speriată, mireasa mărturisește vina de a fi urzit intriga. Adolar îl provoacă la duel pe Lysiart. Regele sosește și, pentru a-l pedepsi pe Adolar, anunță că Euryanthe a murit. Fericită că este victorioasă, Eglantine își mărturisește faptele, căzând ucisă de Lysiart. În ultima clipă, Euryanthe revine și este cuprinsă de îmbrățișarea lui Adolar. Astfel, blestemul s-a risipit, iar sora lui Nevers își regăsește liniștea în mormânt deoarece inelul ei a fost scăldat de lacrimile nevinovatei Euryanthe.

Oberon

Operă în trei acte. Libretul de James Robertson Planché după o povestire din colecția *Bibliothèque bleue*, intitulată *Huon de Bordeaux*, adaptată de Wieland sub titlul de *Oberon*. Premiera – Londra, Covent Garden, 12 aprilie 1826. Personajele: Huon de Bordeaux (ten.), Sherasmin, aghiotantul său (bar.), Oberon, rege al zânelor (ten.), Puck (sopr.), Rezia (în versiune engleză Reiza), fiica lui Harun al Rashid (sopr.), Fatima, însoțitoarea ei (mez.), o nimfă a mării (sopr.), Carol cel Mare, împăratul francilor, califul Harun al Rashid, prințul sarazin Babekan, emirul Tunisului Almanzor, Abdulah, corsar, Titania, soția lui Oberon, Roshana, soția lui Almanzor, Namouna, bunica Fatimei, Nadina, o femeie din haremul lui Almanzor (roluri vorbite). Acțiunea se desfășoară în lumea basmelor.

Actul I. *Tabloul 1.* Oberon doarme legănat de nimfe. Puck povestește că s-a certat cu Titania și că nu se vor împăca decât dacă va descoperi un cuplu de îndrăgostiți care au rezistat tuturor încercărilor vieții. Puck a căutat în van un asemenea cuplu. Dar îi povestește cum Huon, pentru că l-a ucis pe fiul lui Carol cel Mare, a fost condamnat să se ducă la Bagdad să ucidă persoana care stă în dreapta tronului

Scanned with OKEN Scanner

emirului și să-i ceară acestuia fiica de soție. Oberon a descoperit aici ocazia reconcilierii. Îi adoarme pe Huon și pe aghiotantul său și îi arată în vis pe Rezia, fiica emirului, pentru ca să-i trezească dragostea. *Tabloul 2.* Ajuns la Bagdad prin farmecele lui Oberon, Huon este înarmat cu un corn fermecat, asemănător cu flautul lui Papagheno. Urmează câteva scene de teatru în care Huon îl salvează pe prințul Babecan, logodnicul Reziei, care, în loc să-i mulțumească, vrea să-l ucidă. Namouna îl anunță pe cavaler că a doua zi va avea loc nunta Reziei, ceea ce ea nu dorește, căci l-a văzut în vis pe Huon. Ea îi jură fidelitate, aflând de la Fatima că cel iubit se află prin preajmă.

Actul II. *Tabloul 1.* În sala tronului, la dreapta califului se află Babekan, care își așteaptă mireasa. După intrarea Reziei, Huon năvălește, îl învinge pe Babekan și, după ce i-a vrăjit pe toți cu sunetul cornului primit de la Oberon, fuge cu Rezia și Fatima. Trecând de opreliști, tinerii se îmbarcă, Huon cu Rezia, Fatima cu Sherasmin. *Tabloul 2.* Puck invocă spiritele pentru a produce un naufragiu. După ce a salvat-o pe Rezia, Huon pleacă să-și ajute prietenii. Între timp, de mal se apropie o corabie cu pirați ce o răpesc pe Rezia, lovindu-l grav pe Huon, care leșină.

Actul III. *Tabloul 1.* Fatima și Sherasmin au devenit sclavi în Tunis. Puck îl aduce și pe Huon, toți trei bucurându-se de revedere și presupunând că Rezia este pe aceleași meleaguri. *Tabloul 2.* Rezia este captivă în palatul emirului din Tunis, iar acesta s-a îndrăgostit de ea. Huon va încerca să o salveze, dar este prins. Emirul Almanzor ordonă să fie ars pe rug, împreună cu Rezia, care încercase să implore iertarea celui iubit. Sherasmin găsește ca prin minune cornul fermecat, care face pe toată lumea să danseze. Cei patru tineri îl imploră pe Oberon să-i ajute. *Tabloul 3.* Regele zânelor le împlinește dorința și, astfel, toți se reîntorc la curtea împăratului francilor. Opera se încheie cu împăcarea dintre Oberon și Titania, cu iertarea lui Carol cel Mare și căsătoria îndrăgostiților.

Ținând seama de complicațiile redării muzicale a povestirii, combinată cu texte vorbite, opera prezintă numeroase versiuni și adaptări de-a lungul reluărilor sale. Cea mai argumentată artistic, și cu un real efect muzical, îi aparține lui Gustav Mahler, care a scris recitative pentru textele vorbite și a amplificat, prin opt intervenții, partitura. Oricum, cele mai cunoscute pagini rămân *Uvertura* și celebra arie a Reziei, *Ocean, monstru atotputernic.*

Scanned with OKEN Scanner

KURT WEILL

Kurt Weill (2 martie 1900 – 3 aprilie 1950), inițial influențat de Busoni, Mahler și Schönberg, ia parte la activitățile unor grupări ideologice progresiste (*Novembergruppe*). Georg Kaiser, scriitor dramatic expresionist cu tendință socială, i-a furnizat libretul pentru *Protagonistul*, dramă comico-tragică, iar Yvan Goll, fidel esteticii absurdului, i-a scris textele pentru *Noul Orfeu*, *Royal Palace*, *Zeitoper*, inspirate de operetă și de cabaret. Întâlnirea capitală este aceea cu Brecht. Weill, în căutarea unui public nou și mai extins, găsește impactul necesar pentru a o realiza în cântecele sale (*songs*). Cele mai importante reușite în gen sunt *Die Dreigroschennoper* și cele două versiuni ale lucrării *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny*. În 1933, scrie pentru Balanchine un balet îmbinat cu cântece și cu monologuri – *Cele șapte păcate capitale* –, precum și *Street scene*. Astfel, Weill trebuie apreciat în funcție de adaptarea lui constantă la curentele epocii, ca o personalitate cu fațete multiple, care i-a conferit posibilitatea să-și păstreze independența față de orice mișcare particulară și explică influența lui asupra unei întregi generații de compozitori germani.

Opera de trei parale (Die Dreigroschennoper)

Piesă cu muzică în trei acte cu Preludiu și opt tablouri. Libretul de compozitor după textul lucrării *The Beggar's Opera*, de Pepusch și Gay. Premiera – Berlin, Theater am Schiffbauerdamm, 31 august 1928. Personajele: Jonathan Petchum, șeful bandei de cerșetori, Doamna Peatchum, Polly, fiica lor, Macheath, șeful bandei de bandiți ai străzii, Jenny a lupanarelor, femeie de stradă, Brown, șeful poliției londoneze, Lucy, fiica sa, Mathias la Piece, Jakob Degetarul, Robert Fierăstrău, Jimmie și Ede, oamenii lui Macheath, bandiți, Filch, cerșetor, Smith, Pastorul Kimball, un strigător, mesagerul călare al regelui, femei de stradă, cerșetori, popor. Acțiunea se desfășoară la Londra, în timpul serbărilor de încoronare, la sfârșitul secolului XVIII.

Preludiu. Se cântă balada regelui bandiților, *Makie cuțitarul*.

Actul I. *Tabloul 1*. Jonathan Peachum a fondat o întreprindere care distribuie autorizații de exersare a activității de cerșetor, acordând protecția în schimbul a jumătate din câștiguri. Cei care nu acceptă sau își păstrează banii sunt pedepsiți, precum Filch, care a cerșit pe cont propriu. Patronul are mereu probleme, inclusiv cu fiica sa Polly care, în noaptea respectivă, nu a dormit acasă. *Tabloul 2*. În acest timp, Polly

Scanned with OKEN Scanner

sărbătorește nunta sa cu Macheath într-un grajd mobilat cu lucruri furate. Șeful poliției londoneze, Brown, vechi prieten cu șeful bandiților, este prezent la nuntă. *Tabloul 3.* Polly le mărturisește părinților săi că s-a măritat cu Macheath. Vestea nu este bună pentru Peachum, care acționează discret în afaceri. Astfel, el pune la cale arestarea lui Macheath.

Actul II. *Tabloul 4.* Macheath, aflând de pericol, o informează pe Polly asupra afacerilor sale și se refugiază într-un bordel din Soho. *Tabloul 5.* Jenny a lupanarelor îl denunță însă la poliție și Brown, împotriva voinței sale, îl arestează pentru mai multe crime și furturi. Lucy, fiica lui Brown, face scandal pentru că Macheath nu și-a respectat promisiunea de a se căsători cu ea și, când se întâlnește cu Polly, cele două femei se iau la bătaie. Polly pleacă și Lucy îl ajută pe Macheath să evadeze.

Actul III. *Tabloul 6.* Peachum îl șantajează pe Brown spunându-i că va aduce cerșetorii în ziua încoronării, pentru a strica sărbătoarea, dacă nu îl va prinde pe Macheath. *Tabloul 7.* Jenny îl trădează din nou, Macheath este arestat și trebuie spânzurat. *Tabloul 8.* Banditul încearcă în van să mituiască paznicii, deoarece, din cauza încoronării, transportul banilor întârzie. Complicii lui, ca și Polly, își iau rămas-bun. În timp ce este dus la execuție, un mesager călare, salvator, aduce grațierea. Macheath obține o pensie și va beneficia de titlul de noblețe.

Grandoarea și decadența orașului Mahagonny (Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny)

Operă în trei acte. Libretul de Bertold Brecht. Premiera – Leipzig, Neues Theater, 9 martie 1930. Personajele: Leokadja Begbick (alto sau mez.), Willy/Fatty, reprezentant al puterii (ten.), Dreieinigkeitsmoses/Virginia-Moses (bar.), Jenny Hill (sopr.), Tobby Higgins (ten.), prietenii – Paul Ackermann/Jim Mahonney (ten.), Jacob Schmidt/Jack O'Brien (ten.), Heinrich Merg/Bill Sparbüchsenbill (bar.), Joseph Lettner/Joe Alaskawolfjoe (b.), tinere fete și bărbați din Mahagonny, oameni cu valize, persoane care se refugiază și fug, răniți (cor, figuranți). Personajele au nume duble, în funcție de locul reprezentației. Acțiunea se desfășoară într-un oraș imaginar, în actualitate.

Actul I. Văduva Leokadja Begbick, reprezentantul puterii și Bell fug de poliție. În mijlocul deșertului, automobilul lor rămâne în pană, ei nemaiputând să-și continue drumul, dar nici să se întoarcă. Vor fonda deci orașul Mahagonny, vor captura oameni – printre ei aflându-se

Scanned with OKEN Scanner

Jenny și prostituatele sale cu prietenii lor lemnari, care au câștigat mulți bani în Alaska și vor să-i cheltuiască. În mijlocul prosperității se declanșează criza interdicțiilor și a plictiselii. Sub amenințarea uraganului, se ajunge la soluția că totul va merge bine dacă se autorizează totul.

Actul II. Uraganul a ocolit Mahagonny, dar orașul se autodistruge după deviza că „totul se aprobă pentru că totul se poate cumpăra". Personajele principale mor: unul, în timpul unei orgii, altul, bătându-se sau/și pierzând pariuri. Unul dintre aceștia, Paul, continuă să bea și, pentru că rămâne dator – greșeală mai mare decât orice altceva –, este dus la închisoare.

Actul III. La tribunal, criminalul Higgins este achitat pentru că poate plăti băutura. Paul este însă condamnat la moarte pentru incapacitate de plată – decizie irevocabilă, după cum spun unii cetățeni din Mahagonny. Iubirea față de aproapele său este o indicație neputincioasă, iar Infernul nu sperie pe nimeni, deoarece fiecare îl descoperă zilnic pe Pământ. Paul este spânzurat în timp ce se declanșează un război al tuturor cu toți, căci nimeni nu poate ajuta pe nimeni.

Prin subiect și muzică, opera în gen de *Songspiel*, concepută de Brecht și Weill, a fost mai întâi refuzată. Finalmente, dirijorul Gustav Brecher a propus o versiune mai puțin cinică, montată pentru premieră. Reluarea lucrării a cunoscut alte adaptări, necesare pentru a face accesibil spectacolul. Emigranți în S.U.A., cei doi autori s-au despărțit, fără a realiza o versiune definitivă.

Scenă de stradă (Street scene)

O operă americană. Libretul de Elmer Rice, textele cântecelor E. Rice și Langston Hughes. Premiera – New York, Adelphi Theatre, 9 ianuarie 1947. Personajele: Anna Maurrant (sopr.), Frank Maurrant (b.), Willie Maurrant (voce de copil), Rose Maurrant (sopr.), Sam Kaplan (ten.), Abraham Kapland (ten.), Harry Easter (ten.), Henry Davis (ten.), Lippo Florentino (ten.), George Jones (ten.), Carl Olsen (b.), doamna Fiorentino (sopr.), doamna Jones (sopr. sau mez.), doamna Olsen (alto), Daniel Buchanan (ten.), Jenny Hildebrand (sopr.), Charlie, Mary (sopr. și voce de fată), trei școlărițe (trei voci), două doici (sopr., sopr.), doamna Hildebrand (o voce), Grace, Juan (voci de fată), Joe (voce de copil), Mirtle, Dick, McGann (dansatori cântăreți), Mae Jones (dansatoare cântăreață), o negresă (sopr.), două tinere din Armata Salvării (sopr., sopr.). Acțiunea se desfășoară la New York, pe trotuar, în fața unui imobil mizerabil, de închiriat, în iunie, secolul XX.

Scanned with OKEN Scanner

Argument. Viață de câine în marele oraș, o viață care se duce pe stradă. Cel mai nou subiect de conversație este aventura doamnei Maurrant (căsătorită) cu lăptarul (tot căsătorit), lumea așteptând curioasă să vadă ce se întâmplă. Intervin tot felul de evenimente, toate în afară de ceea ce se așteaptă: conservatorul Maurrant se ceartă cu democratul Kaplan, ceea ce înfierbântă neașteptat spiritele; o văduvă cu trei copii are un eveniment fericit – fiica sa a obținut o bursă; Rosa, fiica lui Maurrant, este curtată de numeroși indivizi. Tânărul Kaplan vrea să devină jurist. El se interesează de toate aspectele vieții și se arată înțelegător chiar și față de doamna Maurrant. Rose respinge toți adoratorii și cade de acord cu Sam că trebuie să trăiască într-o altă mentalitate decât părinții lor. Pentru asta se decide să fugă din oraș la țară, unde să înceapă, împreună cu Sam, o nouă existență. Evenimentele continuă să se deruleze: văduva este alungată din casă; domnul Maurrant o surprinde pe soția lui cu amantul și îi ucide. Astfel, cartierul respectiv, îmbogățit cu un scandal suplimentar, devine mai interesant, atrăgând și presa dornică de senzațional. Arestat, Maurrant are ocazia de a-i demonstra fiicei sale Rose că are o inimă bună. Fata s-a hotărât să înceapă o altă existență, singură cu fratele ei, Willie, și, poate că atunci când va ajunge la maturitate, va trăi cu Sam.

Weill a dorit să realizeze o operă oglindind spiritul american, cu scene vorbite și momente cântate, în maniera populară a spectacolelor de pe Broadway, incluzând și momente apropiate de cinematograf. Lucrarea a fost dificil primită de publicul american la premieră, cunoscând treptat succesul; de asemenea, și în fața publicului german, „beneficiind" de opinii defăimătoare din partea esteticianului Theodor Adorno cu privire la relația propusă de Weill între cultura și industria americană.

HUGO WOLF

Hugo Wolf (13 martie 1860 – 22 februarie 1903) a avut o carieră muzicală dependentă de mediul vienez, unde îi cultivă pe marii clasici, care îl îndreaptă de timpuriu spre lied. Începând din anul 1888, creează aproape 100 de lieduri, în trei mari culegeri, pe versuri de Möricke (53), Eichendorff (13), Goethe (25). Urmează un al doilea ansamblu de 26 de poeme pe Goethe, apoi între octombrie 1889 și aprilie 1890, *Spanisches Liederbuch*. Pagini corale sau scenice completează acești ani cu *Das Fest auf Solhaug*, muzică pentru drama lui Ibsen, și o serie de poeme de

Scanned with OKEN Scanner

autori diferiți, dominate de cele trei *Michelangelo Lieder*, cântecul său de despărțire, prin care Hugo Wolf se impune ca un mare reprezentant al creației de lied după Schubert. Stări conflictuale – între dorință și nerealizare – aparțin genului operei, dintre care pot fi menționate câteva creații. Inspirată de romanul *Tricornul*, de Alarcón, *Der Corregidor* are doar un succes de moment, fiind asemănată cu o culegere de lieduri orchestrale. Alt mare proiect aparține unei a doua opere, *Manuel Venegas*, extrasă dintr-o altă piesă de Alarcón, din care s-au păstrat doar schițe. Neîndoios, Hugo Wolf este marele inovator al genului de lied aflat la celălalt capăt al drumului inițiat de Schubert, ca o superbă arcadă stelară romantică.

Tricornul (Der Corregidor)

Operă în patru acte. Libretul de Rosa Mayreder după povestirea *El sombrero di tres picos*, de Pedro Antonio de Alarcon y Arriza. Premiera: prima versiune – Mannheim, National Theater, 7 iunie 1896; a doua versiune – Strassbourg, Stadttheater, 29 aprilie 1898. Personajele: Don Eugenio de Zuniga, corregidorul (ten.), Juan Lopez, alcade (b.), Pedro, secretarul său (ten.), Tonuelo, curier al tribunalului (b.), Repela, servitorul lui Don Eugenio (b.), Tio Lucas, morar (bar.), un vecin (ten.), Donna Mercedes, soția lui Don Eugenio (sopr.), Frasquita, soția morarului (mez.), Duena, slujitoarea Donnei Mercedes (alto), Manuela, slujitoare a lui Juan Lopez (mez.), paznicul de noapte (b.), preotul (rol mut), un valet (rol mut), servitori, oameni de la tribunal, muzicieni (cor). Acțiunea se desfășoară în Andalusia, anul 1804.

Actul I. Morarul Lukas și soția sa trăiesc fericiți. Corregidorul, împodobit cu pălăria sa în trei colțuri, o place însă pe Frasquita și îi face curte. Soții îl consideră nebun și râd de el. Furios, Corregidorul jură să se răzbune.

Actul II. La instigarea Corregidorului, alcadele îl cheamă pe morar la el la o oră târzie. Între timp, Corregidorul se duce pe ascuns la Frasquita, dar femeia fuge în întâmpinarea soțului. Urmărind-o grăbit, Corregidorul cade în apă. Se oprește puțin pentru a-și usca hainele și se întoarce, intrând în patul morarului. La alcade toți se lasă furați de băutură, iar morarul pleacă acasă beat.

Actul III. În întuneric, drumul morarului și al Frasquitei se încrucișează fără ca ei să se zărească. Morarul, ajuns acasă, îl găsește pe Corregidor dezbrăcat, în patul său. Considerând că a fost înșelat, îi

Scanned with OKEN Scanner

fură hainele și, astfel îmbrăcat, se duce la soția acestuia. Ca să plece, Corregidorul trebuie să se descurce cu hainele pe care le găsește. Merge la alcade unde este luat drept morar și bătut zdravăn.

Actul IV. În zori, Corregidorul ajunge în fine acasă, dar nu este lăsat să intre. I se spune că stăpânul s-a culcat de mult. Și, din nou luat drept morar, primește o altă bătaie. Soția lui nu-i vine în ajutor, lasă să fie bătut, pedepsindu-l pentru aventurile sale. Nimeni nu va ști vreodată ce s-a petrecut între ea și Lukas. În final, morarul și morărița rămân un cuplu fericit.

ERMANNO WOLF-FERRARI

Format în generația care a asistat la apogeul verismului, *Ermanno Wolf-Ferrari* (12 ianuarie 1876 – 21 ianuarie 1948) a dorit la începutul activității sale să continue modelele pucciniene prin *I Gioielli della Madonna* și *Sly*, conturându-și treptat personalitatea, mai înclinată spre genul comediei muzicale. Compozitorul păstrează o serie de elemente ale tradiției operei bufe, realizând versiuni moderne ale acestui gen, care i-a asigurat un durabil succes de teatru: *La Cenerentola*, *Le Donne curiose*, *I quattro Rusteghi*, *Il Segreto di Susanna*, *L'Amore medico* îi oferă această opțiune, care se continuă la maturitate cu *Gli Amanti sposi*, *La Vedova scaltra*, *Il campiello*, *La dama boba*.

Doamnele curioase (Le Donne curiose)

Comedie muzicală în trei acte. Libretul de Luigi Sugana și compozitor după comedia omonimă a lui Goldoni. Premiera – München, Rezidenztheater, 27 noiembrie 1903. Personajele: Ottavio, venețian bogat (b.), Beatrice, soția sa (mez.), Rosaura, fiica lor (sopr.), Florindo, logodnicul Rosaurei (ten.), Pantalone, negustor venețian (bar.), Lelio și Leandro, prietenii lui Pantalone (bar., ten.), Colombina, camerista Beatricei (sopr.), Eleonora, soția lui Lelio (sopr.), Arlechino, slujitorul lui Pantalone (b.), Astrubale (ten.), Almoro (ten.), Alvise (ten.), Lunardo (b.), Momolo (b.), Menegi (b.), doi gondolieri (ten., b.), un servitor al lui Ottavio (rol mut), servitori, gondolieri, popor (cor). Acțiunea se desfășoară la Veneția în mijlocul secolului XVIII.

Argument. Femeile nu sunt primite în clubul masculin al lui Pantalone. În ziua în care Pantalone vrea să sărbătorească nunta unui membru al clubului, a lui Florindo, curiozitatea femeilor atinge apogeul. Ele se întreabă dacă acolo se practică jocul de cărți păcătos sau iubirile interzise. Oricare ar fi încercarea de a afla ceva, bărbații lor eludează

Scanned with OKEN Scanner

întrebările. Însuși Florindo rezistă Rosaurei, viitoarea lui soție. Nici măcar amenințarea de a rupe logodna nu are efect. Prefăcându-se că îi este rău, ea reușește să afle doar cuvântul de acces: „prietenie". Beatrice, Eleonora și Rosaura fură cu viclenie cheile soților lor. Din păcate, cu toată deghizarea, sunt recunoscute și gonite. Doar Arlechino le lasă să privească printr-o ușă întredeschisă, dar ușa se deschide și femeile se trezesc față în față cu bărbații lor. Nimic nu mai poate împiedica o sărbătoare comună.

Cei patru bădărani (I quattro Rusteghi)

Comedie muzicală în trei acte. Libretul de G. Pizzolato după comedia omonimă a lui Goldoni. Premiera – München, Hoftheater, 19 martie 1906. Personajele: Canciano (b.), Lunardo (b.), Maurizio (b.), Simon (bar.), Lucieta (sopr.), Filipeto (ten.), Margarita (mez.), Marina (sopr.), doamna Felice (sopr.), contele Riccardo (ten.), o tânără servitoare (mez.). Acțiunea se desfășoară la Veneția, spre 1750.

Actul I. Lucieta și mama ei vitregă se plâng de avariția lui Lunardo, care nu le-a îngăduit să petreacă la carnaval. La masa de prânz, acesta îi spune soției sale că i-a găsit Lucietei un soț – Filipeto, fiul prietenului Maurizio. După tradiție, logodnicii nu au voie să se vadă înaintea căsătoriei, ceea ce nu le convine deloc celor doi tineri. Femeile se gândesc la un plan care să le îngăduie măcar să se zărească.

Actul II. În timp ce Lucieta se roagă fierbinte ca alesul să fie tânăr și frumos, doamna Felice sosește cu pretendentul, travestit în femeie și condus la contele Riccardo. Tinerii se văd și se plac, dar, când toate erau mai bune, apar soții. Filipeto și contele sunt ascunși și ascultă cum Maurizio anunță căsătoria. Jupân Canciano pronunță cuvinte ironice la adresa contelui, iar acesta, furios, iese din ascunzătoare. Izbucnește un adevărat scandal. Soții își vor pedepsi consoartele, iar Lucieta va fi dusă la mănăstire.

Actul III. Bărbații pregătesc pedeapsa, dar apare doamna Felice, care, în loc să se apere, îi acuză că se poartă măgărește. Asumându-și responsabilitatea faptelor, nu se consideră câtuși de puțin vinovată, deoarece toți soții sunt prea bădărani. Aceștia trebuie să cedeze, cu minima compensație a rugăminții celor doi logodnici. Căsătoria va avea loc.

Deși referințele stilistice îndreaptă gândul compozitorului spre secolul al XVIII-lea, pentru a descrie lumea lui Goldoni, prin modul în care a realizat muzica, cu finețe a detaliului, cu momente polifonice și o foarte

Scanned with OKEN Scanner

colorată descriere a personajelor (în special Bădăranii), Wolf-Ferrari își dezvăluie totala admirație pentru capodopera comediei lirice romantice italiene, *Falstaff* de Verdi. Opera și-a păstrat un loc onorabil în repertoriul secolului al XX-lea.

Secretul Susannei (Il Segreto di Susanna)

Intermezzo într-un act. Libretul de E. Golisciani (în germană M. Kalbeek). Premiera – München, Hoftheater, 4 decembrie 1909. Personajele: Gill (bar.), Susanna (sopr.). Acțiunea se desfășoară în Piemont la începutul secolului al XX-lea.

Act unic. Venind spre casă, Gill a avut impresia că și-a zărit pe stradă soția. O găsește însă acasă, așezată la pian. În realitate, ea de-abia intrase. Un miros de tutun stăruie în încăpere și Gill bănuiește că Susanna a avut o vizită masculină. Servitorul nu spune nimic și Susanna neagă că ar fi părăsit casa. În timp ce-și beau ceaiul, Gill se gândește la mirosul de tutun și, bănuitor, o acuză că îi ascunde ceva. În fața mărturisirii că există un secret, Gill face o adevărată scenă de furie, spărgând totul. Susanna se refugiază în camera ei. Gill pleacă la club, iar Susanna își trimite servitorul după țigări, căci pachetul cumpărat mai înainte i l-a luat soțul. Când se pregătește să-și aprindă o țigară, Gill intră pe neașteptate să-și ia umbrela, pe care a uitat-o. Pentru a-și surprinde soția cu amantul, intră însă pe fereastră și descoperă inocentul secret al Susannei. Cerându-i iertare, îi promite că, de acum încolo, îi va ține companie și vor fuma împreună.

Prin modul agreabil și logic cu care este construită această mică operă, compozitorul, cu toată modernitatea subiectului, face evidente referiri la structura intermezzourilor secolului al XVIII-lea. Lucrarea se bucură și în prezent de atenția teatrelor lirice.

Bijuteriile Madonei (I Gioielli della Madonna)

Operă în trei acte. Libretul de Golisciani și Zangarini. Premiera – Berlin, Kurfürstenoper, 23 decembrie 1911. Personajele: Gennaro, fierar (ten.), Carmela, mama sa (mez.), Mariella, sora de lapte a lui Gennaro (sopr.), Rafaele, șeful camoriștilor (bar.), Biaso, scrib public (ten.), Cicilo și Rocco, camoriști (ten., b.), Stella, Conceta, Serena, tinere fete (sopr., sopr., alto), Grazia, o dansatoare, Totonno, un tânăr, oameni din popor, negustori, camoriști. Acțiunea se desfășoară la Neapole la începutul secolului al XX-lea.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Într-o piață, la malul mării, personajele operei se perindă. Gennaro este îndrăgostit de Mariella. Carmela, mama lui, îl sfătuiește să ceară ajutorul, rugându-se în timpul procesiunii Madonei. În timp ce trece procesiunea, Rafaele, șeful unei bande de răufăcători, camoriștii, pentru a o uimi pe Mariella, promite că va fura bijuteriile statuii sfinte.

Actul II. În grădina Carmelei, văzând privirile lui Gennaro, Mariella declară că se plictisește și hotărăște să plece pentru a se distra. La rugămințile tânărului, spune că preferă îndrăzneala lui Rafaele, care i-a promis bijuteriile. Se aude serenada camoriștilor și Mariella este fermecată. După o scurtă absență, Gennaro reapare cu bijuteriile statuii sfinte. Încântată, fata acceptă dragostea lui.

Actul III. În noapte, camoriștii petrec. În depărtare se zărește statuia Madonei. Mariella se apropie de ei și îi cere protecție lui Rafaele, care, aflând că fata i s-a dăruit lui Gennaro, o respinge. Se aude vocea lui Gennaro. Tânărul vine plângându-se de greul păcat pe care l-a făcut. Mariella îi aruncă la picioare bijuteriile acuzându-l că tot astfel i-a furat și iubirea. Toți sunt îngroziți de gestul ei. În timp ce Gennaro, înainte de a-și înfige un pumnal în piept, se prosternează în fața statuii Madonei, redându-i podoabele furate, Mariella se aruncă, pradă disperării, în valurile mării.

Văduva șireată (La Vedova scaltra)

Comedie lirică în trei acte. Libretul de Mario Ghisalberti după comedia omonimă a lui Carlo Goldoni. Premiera – Roma 1931. Personajele: Rosaura, o văduvă din Veneția (sopr.), Marionette, camerista franceză a Rosaurei (sopr.), Milord Runebif, un domn englez, Don Alvaro di Castilia, Grande de Spania, contele de Borsco Negro, gentilom italian, Monsieur Le Bleau, un domn francez, Arlecchino, slujitor venețian, Birif, slujitorul lordului englez, Folletto, lacheul contelui, servitori italieni, spanioli, invitați. Acțiunea se desfășoară în Italia, secolul XVII.

Argument. Rosaura, o bogată văduvă din Veneția, după ce și-a îngrijit cu devotament soțul, a rămas singură, trăind izolată de societatea mondenă. Ea se hotărăște să recâștige timpul pierdut. Participând la un bal, face cunoștință cu patru admiratori care vor încerca să-i cucerească inima cu calitățile lor: englezul cu un diamant superb, francezul cu o pictură minunată, spaniolul cu arborele genealogic al familiei sale, italianul, cu o scrisoare pasională, nu lipsită de gelozie și mândrie națională. Rosaura, pentru a fi sigură de sentimentele admiratorilor săi, pune la cale patru încercări destinate fiecăruia dintre aceștia. La un

Scanned with OKEN Scanner

carnaval, ea apare schimbându-și vocea și adoptând costume legate de etnia fiecăruia dintre pretendenți: pentru englez, este o interlocutoare rece, pentru francez, o parteneră amuzantă, pentru spaniol, o doamnă semeață, pentru italian, o tânără îndrăgostită. În afara italianului, ceilalți trei se vor îndrăgosti imediat de noua lor cunoștință. Reinvitați de Rosaura la un bal, ea le mărturisește că i-a pus la încercare pentru a le testa sinceritatea sentimentelor. Singurul care a trecut cu succes această încercare este Contele. Ea îi acordă mâna și deschide astfel balul.

RICCARDO ZANDONAI

Mai puțin cunoscut în lumea operei, față de marii reprezentanți ai verismului cu care a fost contemporan, *Riccardo Zandonai* (28 mai 1883 – 4 iunie 1944) rămâne un muzician sensibil și cu certe valențe teatrale. Considerat de Ricordi drept un continuator al lui Puccini, muzicianul nu a avut aceeași forță, chiar dacă linia de stil era cea a veriștilor. După debutul cu *Il grillo del focolare*, se impune publicului cu *Francesca da Rimini*, operă care nu va fi depășită valoric de celelalte lucrări ale sale, printre care amintim *Conchita*, *Giulietta e Romeo* și *I cavalieri di Ekebu*.

Francesca da Rimini

Tragedie în trei acte. Libretul de Tito Ricordi după tragedia omonimă a lui Gabriele d'Annunzio. Prima reprezentare – Torino, Teatro Regio, 19 februarie 1914. Personajele: Francesca da Rimini (sopr.), Paolo (ten.), Biancofiore (mez.), Gianciotto (bar.), Samaritana (mez.), Malatestino (ten.), Garsenda (sopr.), Altichiara (contralto), Toldo (ten.), Quispiano (ten.), un jongler (ten.), curteni, popor, soldați. Acțiunea se desfășoară la Ravenna și Rimini în Evul Mediu.

Actul I. În casa familiei Polente din Ravenna, Guido a hotărât să-și căsătorească fiica, Francesca, cu Gianciotto Malatesta, un bărbat urât și șchiop. Neîndrăznind să-i reveleze fetei adevărul, o lasă să creadă că se mărită de fapt cu fratele acestuia, frumosul Paolo, de care Francesca s-a îndrăgostit zărindu-l de la o fereastră. Deși sora ei, Samaritana, încearcă să o oprească, Francesca insistă, convinsă fiind că-și împlinește visul, nu o stratagemă politică a tatălui ei.

Actul II. Rimini este cuprins de lupta dintre guelfi și ghibelini. Paolo se luptă curajos, iar Francesca, asistând la duelul de foc al armelor, îi reproșează că a contribuit la înșelăciunea plănuită. Crezând

Scanned with OKEN Scanner

că este rănit, îi ia capul între mâini în clipa în care apare Gianciotto, felicitându-i pe amândoi pentru curaj. Toți beau o cupă de vin, iar Francesca privește intens în ochii lui Paolo, despre a cărui pasiune soțul încă nu și-a dat seama. Fratele mai mic al lui Gianciotto, Malatestino, este rănit la ochi. Pansat, se aruncă împreună cu ceilalți doi în luptă.

Actul III. *Tabloul 1.* Și Malatestino este îndrăgostit de Francesca. Refuzul ei îi trezește o reacție de cruzime. El taie capul unui prizonier, oferindu-i-l în dar cumnatei sale. Francesca fuge îngrozită. La mustrarea lui Gianciotto, Malatestino se răzbună denunțând relațiile de dragoste dintre Francesca și Paolo. Ca dovadă, îi recomandă să aștepte sosirea nopții. *Tabloul 2.* Paolo intră în camera iubitei sale. La auzul vocii lui Gianciotto încearcă să fugă, dar nu are timp. Cei doi se înfruntă cu spada. Prima victimă este însă Francesca, după care Paolo cade la rândul său, ucis.

S-a apreciat că Zandonai reușește cu această operă, de filieră tematică dantescă, să ducă mai departe tradiția dramei muzicale italiene romantice. Preocuparea pentru dramă, pentru valoarea expresivă a vocii se completează cu o mai bogată orchestrație. În același timp, compozitorul a urmărit cu tenacitate păstrarea unui caracter italian al muzicii în contextul activizării curentelor stilistice de la începutul secolului al XX-lea. Lucrarea este încă prezentă în repertoriul liric al teatrelor importante.

ALEXANDER VON ZEMLINSKY

Oarecum mai puțin cunoscut decât merită, *Alexander von Zemlinsky* (14 octombrie 1871 – 15 martie 1942) este un compozitor care se află la începuturile definitorii ale muzicii autriece de secol XX. Profesor al lui Schönberg și prieten cu Brahms, apoi și cu Mahler, Zemlinsky reflectă momentul de abandon al principiilor tonalității prin treptate și insesizabile schimbări și rupturi cu trecutul. Interesul pentru teatrul muzical se manifestă de timpuriu cu opera *Sarema*, apoi cu *Es war einmal*, *Der Traumgörge*, *Kleider machen leute*, după care urmează *Eine Florentinische Tragödie*, *Der Zverg oder der Geburstag der Infantin*, *Der Kredekeris*, *Der König Kandaules*. Lucrări precum *Simfonia în re minor*, *Lyrische Symphonie*, *Simfonietta*, cicluri de lieduri cu pian sau orchestră, misse, psalmi, muzică de cameră și instrumentală completează ansamblul creațiilor acestui compozitor pentru care emigrarea forțată în America a însemnat condamnarea la singurătate și argumentează uitarea ce stăruie asupra valorilor muzicii sale.

Scanned with OKEN Scanner

Haina face pe om (Kleider machen Leute)

Operă cu Preludiu și trei acte (prima versiune); comedie muzicală în două acte și Prolog (a doua versiune). Libretul de Leo Feld după nuvela omonimă a lui Gottfried Keller. Premiera: prima versiune – Viena, Opera, 2 decembrie 1910; versiunea definitivă – Praga, Neues Deutsches Theater, 20 aprilie 1922. Personajele: Wenzel Strapinski, ucenic croitor din Seldwyla (ten.), un înalt funcționar (b.), Nettchen, fiica lui (sopr.), Melchior Böhni, investit cu putere (bar.), Adam Litumlei, notar (bar.), Eulalia, soția sa (alto), Liselein, fiica sa (sopr.), Polycarpus Federspiel, secretarul primăriei (ten.), maestrul croitor (b.), fiul cel mare al Casei Häberlein&Cie (ten.), doamna Häberlein (sopr.), fiul cel mic al casei Pütschli-Niverget (b.), hangiul (b.), soția sa (mez.), un băiat (sopr.), o bucătăreasă (alto), un servitor (ten.), un valet (ten.), „prologul" (rol vorbit), doi ucenici croitori (ten., b.), un birjar (bar.), bărbați și femei din Goldach și Seldwyla (cor). Acțiunea se desfășoară în Elveția, secolul XIX.

Preludiu. Pe un drum de țară, Wenzel Strapinski, din Seldwyla, se desparte de doi colegi, ucenici croitori ca și el. Deodată, se oprește în dreptul lui o trăsură luxoasă. Birjarul îl invită să meargă cu el la Goldach, prezentându-l în oraș drept „alteța sa contele", părăsindu-l apoi după această glumă.

Actul I. Locuitorii din Goldach se reunesc la cârciumă, admirând „contele" invitat și făcându-i complimente. Înaltul funcționar și fiica sa Nettchen se alătură acestor curioși. Doar Böhni, tânărul admirator al lui Nettchen, rămâne neîncrezător.

Actul II. Lui Wenzel îi place Nettchen și i-ar părea rău să apară în fața ei ca un escroc. Vrea să plece, dar fata îl reține. Tocmai atunci intervine Böhni, demascându-l pe falsul conte. Supărat, Wenzel contra-atacă, acuzându-i pe locuitorii din Goldach de situația creată. El a acceptat jocul pentru a fi aproape de Nettchen, de care s-a îndrăgostit. Înțelegând că vrea să părăsească definitiv orașul, fata îl reține insistent, declarând că este logodnicul ei: „Dacă nu pot fi Doamna contesă, voi deveni măcar Doamna soție".

O tragedie florentină (Eine florentinische Tragödie)

Operă într-un act. Libretul este o adaptare după drama lui Oscar Wilde în versiunea tradusă de Max Meyerfeld. Premiera – Stuttgart, Hofftheater, 30 ianuarie 1917. Personajele: Guido Bardi, prinț florentin (ten.), Simone, negustor (bar.), Bianca, soția sa (mez.). Acțiunea se desfășoară la Florența, în Renaștere, secolul XVI.

Scanned with OKEN Scanner

Act unic. Simone, întors acasă dintr-o călătorie de afaceri, o surprinde pe soția sa, Bianca, într-o situație fără echivoc împreună cu prințul florentin Guido Bardi. Mai întâi, Simone adoptă postura unui naiv. Îl flatează pe prinț, îi oferă din mărfurile sale și îl invită să cineze împreună. Aluziile sale sumbre strecoară, treptat, teama în sufletul florentinului. Simone iese un moment din cameră, dar la întoarcere îi surprinde pe cei doi sărutându-se din nou. Se declanșează un joc al săbiilor: la început, aparent puțin serios, devine, pe neașteptate, de o extremă gravitate. Simone îl imobilizează pe Guido în duel și îl sugrumă. Deasupra cadavrului, cei doi soți se cuprind în brațe, unul pe celălalt. „Nu mi-ai spus că ești așa de puternic", spune Bianca. „Nu mi-ai spus că ești așa de frumoasă", răspunde Simone.

Piticul sau **Aniversarea nașterii Infantei** (Der Zwerg oder der Geburstag der Infantin)

Basm tragic într-un act. Libretul de Georg C. Klaren după nuvela omonimă a lui Oscar Wilde. Premiera – Köln, Opera, 28 mai 1922. Personajele: Donna Clara, infantă de Spania (sopr.), Ghita, slujitoarea ei preferată (sopr.), Don Estoban, intendent (b.), piticul (ten.), escortă și doamne de onoare ale infantei (cor de femei). Acțiunea se desfășoară la curtea Spaniei într-un trecut legendar.

Act unic. Pentru cea de a optsprezecea sa aniversare, Infanta primește cadouri prețioase. Printre acestea se numără și un pitic schilod, care nu-și cunoaște malformațiile și se manifestă firesc, ca un celebru cântăreț. Sub privirile batjocoritoare ale curții, Infanta se joacă cu piticul, îi dă să interpreteze cântece, îl determină să recite complimente la adresa ei, dansează cu el și îi oferă un trandafir alb, lăsându-l să creadă că îl iubește. Slujitoarea sa, Ghita, simte că această distracție plină de cruzime ar trebui să înceteze, dar nu are forța de a-i dezvălui piticului adevărul în ceea ce privește înfățișarea sa. În timp ce infanta și suita sa se amuză în grădinile palatului, piticul se strecoară în sala tronului, se împiedică și trage după sine o perdea care descoperă o mare oglindă. Pentru prima dată piticul își vede propriul chip și se prăbușește cu un imens strigăt de groază. Fără milă, infanta îi spune că el nu a fost decât o simplă jucărie. Piticul moare cu inima zdrobită, iar infanta se reîntoarce în grădină, la distracțiile sale.

Opera, impresionantă prin dramatismul ei, ce culminează cu strigătul de oroare al piticului, are un caracter autobiografic nemărturisit. După spusele Almei Mahler, Zemlinski era o persoană foarte apropiată prin

Scanned with OKEN Scanner

urâțenia sa de eroul acestei opere, pe care a conceput-o ca o autoflagelare a propriului destin. Muzica alternează între romantic și expresionist, oglindind sentimentele compozitorului.

Görge visătorul (Der Traumgörge)

Operă în două acte și Postludiu. Libretul de Leo Feld. Premiera – Nürenberg, Opera, 11 octombrie 1980. Personajele: Görge (ten.), Grete (sopr.), Müller (b.), Pastor (b.), Hans (bar.), prințesa (sopr.), Gertraud (sopr.), Züngl (ten.), Kaspar (bar.), Mathes (b.), Marei (sopr.), Wirt (ten.), tineri, tinere, copii, voci onirice (cor). Acțiunea se desfășoară în Germania, în perioada lui Napoleon I.

Actul I. Cufundat în cărțile sale, Görge își creează o lume a lui în care este fericit și descoperă basmele cu zâne ce îl apără de viața abrutizantă a cotidianului în care trăiește. El stă în satul natal, dar îndepărtat de locuitori, chiar și de Grete, logodnica sa. La un moment dat are viziunea unei prințese și pleacă departe. Nici măcar teama că Hans îi va fura logodnica nu îl poate opri.

Actul II. Görge se regăsește într-un grup de lucrători insurgenți care vor să-l proclame lider. El se apropie de Gertraud, o femeie de care societatea se ferește, căci se zvonește că ar fi vrăjitoare. Cum insurgenții nu au decât dorința de a fura și de a ucide și vor să-l silească să se despartă de vrăjitoare, el părăsește totul și se întoarce în satul natal.

Postludiu. Görge încearcă să îmbine realitatea cu visul. Devenit un cetățean respectabil, trăiește acasă cu Gertraud.

Deși una dintre primele opere ale compozitorului aflat în curs de afirmare, lucrarea a fost retrasă din programul de la Hofoper din Viena, în 1906, în timpul repetițiilor, chiar dacă se bucura de prețuirea lui Schönberg. Reluarea a așteptat până în 1980 o nouă prezentare, cunoscând atunci un mare succes la Nürnberg, după ce dispăruseră rezervele celor din jurul compozitorului față de stilul său de o particulară claritate.

Regele Kandaules (Der König Kandaules)

Operă în trei acte. Libretul de Franz Blei, adaptare în germană după *Regele Kandaules,* nuvelă de André Gide. Premiera – Hamburg, Staatsdoper, 6 octombrie 1996. Personajele: Regele Kandaules (ten. dramatic), Gyges (bar.), Phedros (bar.), Syphax (ten.), Nicomedes (bar.), Pharnaces (b.), Philebos (b.), Simias (ten.), Sebas (ten.), Archelaos (b.), bucătarul (b.), Nyssia (sopr.), Trydo (rol mut), voci, invitați (cor). Acțiunea se desfășoară în Antichitate, în Lidia.

Scanned with OKEN Scanner

Actul I. Bogatul rege al Lidiei, Kandaules, ordonă un festin la care își invită favoriții, pentru a le prezenta, în fine, fără văl, pe soția sa Nyssia. El descoperă într-o cupă un inel magic, iar Kandaules îl cheamă pe pescarul Gyges pentru a vedea ce efect are. Acesta pare indiferent până în momentul în care inelul îi relevă infidelitatea soției sale, Trydo, pe care o ucide imediat în fața tuturor. Fascinat de întâmplare, Kandaules îl ia pe Gyges cu el în palat.

Actul II. Regele și-ar fi dorit ca toți favoriții săi să împartă cu el bogățiile, printre care considera că se numără și frumoasa sa soție, Nyssia. Cu ajutorul inelului magic, care îl face nevăzut pe cel ce îl poartă, Gyges, cu permisiunea regelui, urmează să o admire pe Nyssia fără veșminte. Dar astfel regele o pierde pe Nyssia, care, crezând că face dragoste cu soțul ei, petrece noaptea cu Gyges invizibil.

Actul III. Gyges îi mărturisește Nyssiei adevărul și își așteaptă moartea. Dar femeia, răzbunătoare, îl împinge să-l ucidă pe regele desfrânat, considerându-se mințită. Astfel, într-o conjunctură eobișnuită, Gyges devine noul rege, fără a cunoaște care va fi viitorul țării sale.

Rămasă în formă de ciornă neorchestrată, neavând vreo șansă să fie reprezentată în America, din cauze de moralitate, opera a fost orchestrată, după moartea compozitorului, de dirijorul Antony Beaumont, care oferă astfel repertoriului liric din prima jumătate a secolului XX o capodoperă prezentată publicului abia în 1996 și a cărei valoare se aliniază lui *Wozzeck, Lulu* (Berg), *Moses și Aron* (Schönberg).

BERND-ALOIS ZIMMERMANN

Tardiva recunoaștere a valorii sale a determinat o evoluție dificilă a personalității lui *Bernd-Alois Zimmermann* (20 martie 1918 – 10 august 1970), umanist pasionat și mistic bântuit de halucinații. Intenția sa este de a crea un nou tip de spectacol, *operă pluralistă*, apelând într-un spațiu special amenajat la sculptură, pictură, teatru vorbit, balet, proiecții de film, înregistrări pe bandă, muzică electronică și concretă și amestecând toate stilurile muzicale – de la jazz la cântecul gregorian. Compozitorul a încercat, fără să-și realizeze proiectele, să meargă mai departe decât în această operă, cu teatrul total, în *Medeea*, creație neterminată. Se apreciază că *Die Soldaten* este cea mai valoroasă operă modernă după *Lulu*, de Berg.

Scanned with OKEN Scanner

Soldații (Die Soldaten)

Operă în patru acte, 15 scene. Libretul de compozitor după piesa lui Jakob Michael Lenz. Premiera – Köln, Opera, 15 februarie 1965. Personajele: negustorul Wesener (b.), Marie, fiica sa (sopr.), Charlotte, sora ei (mez.), doamna Stolzius (contralto), fiul ei (bar.), baronul Desportes (ten.), maiorul Haudy (bar.), căpitanul Pirzel (ten.), contele de la Roche (ten.), maiorul Mary (bar.), contesa de la Roche (mez.), soldați, orășeni. Acțiunea se desfășoară la Lille, Armentières, în trecut, prezent și viitor.

Actul I. Preludiu violent. *Scena 1.* În casa lui Wesener, Marie îi cere sfatul surorii sale pentru a scrie o scrisoare de mulțumire pentru zilele petrecute la doamna Stolzius, unde s-a îndrăgostit de fiul ei, pe care speră să-l revadă. *Scena 2.* La Armentières, doamna Stolzius îi arată fiului său scrisoarea Mariei, de care și el s-a îndrăgostit (*Interludiu*). *Scena 3.* La Lille, baronul Desportes îi face curte Mariei, care îl refuză spunându-i că a învățat să se ferească de ipocrizia bărbaților. Desportes protestează și o invită cu tatăl ei la teatru, dar niciunul nu acceptă. *Scena 4.* În piața din Armentières, maiorul Haudy și căpitanul Pirzel compară morala diferită a teatrului și a predicii. Pentru maiorul Haudy, „o femeie pierdută rămâne astfel", pentru căpitanul Pirzel, „devii astfel, dacă ești silit să devii". *Scena 5.* Tatăl o chestionează pe Marie în privința lui Desportes și, citind ce i-a scris acesta, se arată mulțumit. El o sfătuiește să nu aleagă încă între Desportes și Stolzius până nu se vor clarifica intențiile oficiale. Se dezlănțuie o furtună, ca o rea prevestire.

Actul II. *Scena 6.* Într-o cafenea, soldații comentează frumusețea unei dansatoare. Unul dintre ei mărturisește că, dacă ea i-ar fi iubită, ar da-o și celorlalți. Maiorul, căpitanul și contele de la Roche asistă la dansul fetei. *Scena 7.* Marie primește o scrisoare plină de reproșuri de la Stolzius, ceea ce îl determină pe Desportes să profite, seducând-o. Acțiunea se diversifică. Pe un plan, bunica deplânge soarta Mariei, pe alt plan, Desportes o seduce, iar pe al treilea plan, Stolzius citește o scrisoare de despărțire și hotărăște să se răzbune. Căderea socială a Mariei a început.

Actul III. *Preludiu. Scena 8.* Un ofițer îi explică lui Pirzel consecințele atitudinii Mariei, dar pe acesta nu-l interesează decât filosofia. *Scena 9.* Stolzius, înrolat soldat, cere maiorului Mary să-l ia cu el. *Scena 10.* Charlotte îi reproșează Mariei că, în paralel cu Desportes, acceptă curtea maiorului Mary. Ieșind cu el la plimbare, i se pare că ordonanța acestuia (Stolzius) seamănă cu cineva. *Interludiu. Scena 11.* Contesa de la Roche îl sfătuiește pe fiul ei în privința Mariei,

Scanned with OKEN Scanner

care nu-i este potrivită. Ea promite că se va ocupa de fată. *Scena 12.* Acasă la ea, Marie îi povestește surorii sale că a fost părăsită de maiorul Mary și de contele de la Roche. Sosește contesa, care îi propune să devină doamna ei de companie, invitând-o la castel.

Actul IV. *Scena 13.* Cafeneaua servește pentru o prezentare sintetică a destinului Mariei (reprezentare simultană a mai multor planuri – dansatori, actori, dubluri ale personajelor, proiecție pe un triplu ecran). Marie a fugit de la contesă, Desportes a abandonat-o. Marie este violată de un soldat, devenind prostituată (*Interludiu*). *Scena 14.* Desportes cinează cu maiorul Mary, discutând despre Marie. Stolzius, care îi servește, le dă o supă otrăvită. În timp ce moare, Desportes îl aude pe Stolzius urlându-i în față numele fetei, după care se sinucide și el. *Scena 15.* O cerșetoare îl oprește pe stradă pe Wesener, care nu-și recunoaște propria fiică. Marie zace fără vlagă în timp ce un film prezintă o nesfârșită defilare a soldaților de pretutindeni, simbolizând pe cei care, fără să vrea, sunt răspunzători de mizeria celorlalți.

Respinsă de Wolfgang Sawalisch, lucrarea a fost revăzută într-o versiune simplificată, ținând seama de resursele montării, care nu puteau oferi compozitorului 12 scene circulare și trei ecrane de poiecție. Opera a câștigat astfel în concizie, partitura foarte complexă solicitând totuși vaste resurse scenice și muzicale. În întregul ei, ea reprezintă totuși o arhitectonică impresionantă, coerentă, dincolo de aparenta dezordine, înscriindu-se printre cele mai interesante experiențe contemporane.

ALEXANDRU ZIRRA

Format la Iași de Gavriil Musicescu și Enrico Mezetti, cu studii de perfecționare la Conservatorul „Giuseppe Verdi" din Milano, *Alexandru Zirra* (14 iulie 1883 – 23 martie 1946) a fost pasionat de teatrul muzical, creând pentru scenă operele *Alexandru Lăpușneanu*, opera pentru copii *Capra cu trei iezi*, titluri ce i-au asigurat prezența în repertoriul liric alături de alte lucrări care nu au trecut de data premierei: *Făclie de Paști*, *Furtuna*, *Ion Vodă Potcoavă*. Creația sa componistică este ilustrată și de un amplu ciclu de poeme simfonice.

Alexandru Lăpușneanu

Operă în patru acte. Libretul de compozitor după nuvela omonimă a lui Costache Negruzzi. Premiera – București, Opera Română, 6 martie 1941. Personajele: Alexandru Lăpușneanu (bar.), Ruxandra (sopr.), Moțoc (ten.),

Scanned with OKEN Scanner

Spancioc (ten.), Cornea (ten.), măscăriciul (b.-bar.), Ana (sopr.), Maria (sopr.), Gherghina (mez.), Ştefana (sopr.), boieri, oşteni, popor. Acţiunea se desfăşoară în Moldova, în timpul domniei lui Alexandru Lăpuşneanu (1568).

Actul I. Lăpuşneanu doreşte, în discuţiile cu Divanul Domnesc, să se răzbune împotriva boierilor care au uneltit, alungându-l de pe tron. El ţine seama de plângerile poporului căruia i-l dă pradă pe Moţoc, refuzând împăcarea cu boierii trădători.

Actul II. Doamna Ruxandra le mărturiseşte domniţelor că nu înţelege atitudinea Domnitorului. În discuţia cu Lăpuşneanu, ea refuză să-i asculte explicaţiile, rămânând partizana boierilor.

Actul III. Domnitorul îi acuză pe boierii care au vândut ţara turcilor şi decide uciderea celor 47 de boieri trădători. La auzul vaietelor, îngrozită, apare Ruxandra...

Actul IV. Lăpuşneanu este chinuit de remuşcări. În faţa palatului, mulţimea boierilor îl cere domn al Moldovei pe Bogdan, fiul lui Lăpuşneanu. Frământat de gândul de a-şi păstra tronul cu preţul sacrificării fiului său, Domnul îşi pierde cunoştinţa. Ruxandra, care vrea să-l trezească din leşin, este sfătuită de boierii Spancioc şi Cornea să-l ucidă. Când Lăpuşneanu cere apă, Ruxandra îi dă o cupă cu otravă.

Capra cu trei iezi

Operă pentru copii în trei acte. Libretul de compozitor după povestirea omonimă a lui Ion Creangă. Premiera – Bucureşti, Opera Română, 23 decembrie 1941. Personajele: Capra (mez.), Iedul mare (sopr.), Iedul mijlociu (sopr.), Iedul mic (sopr.), Vulpea (sopr.), Vulpoiul (ten.), Lupul (b.), animale din pădure.

Actul I. În căsuţa din pădure iezii se joacă. Capra îi roagă să fie cuminţi şi să ţină, în lipsa ei, uşa închisă până le va cânta „trei iezi, cucuieţi". Auzind, Lupul lacom se apropie tiptil, după plecarea Caprei, cântând semnalul. Iedul cel mare deschide şi lupul îl înşfacă, găsindu-l apoi şi pe Iedul mijlociu, cu care pleacă în pădure.

Actul II. La sosirea Caprei, Iedul cel mic îi povesteşte năpasta, iar Vulpea şi Vulpoiul o învaţă să se răzbune, pregătind un ospăţ „în cinstea" Lupului.

Actul III. La ospăţul dat de Capră vin toate jivinele din pădure, iar la loc de cinste este aşezat Lupul. Focul topeşte scaunul de ceară pe care stă acesta, şi, înspăimântat de moarte, îi promite Caprei că-i va înapoia iezii. Berzele îi desfac burta, scoţându-i la iveală, iar toate animalele petrec şi joacă de bucurie.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

BATTA, András, *Opéra, compositeurs, Oevres, Interpretes*, Könemann Verlagsgesellschaft mbH, 2000

BUGA, Ana, SÂRBU, Cristina, *4 secole de teatru muzical*, Ed. du Style, București, 1999

Cosma, Mihai, *Catalog de opere*, Ed. Muzicală, vol. I (2006), vol. II (2008), București

KIRK, Elise K., *American opera*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago, 2001

KOBBÉ, Gustave, *Tout l'opéra*, Éd. Robert Laffont, Paris, 1991

MAY, Robin, *L'Opéra*, Compagnie Internationale du Livre (CIL), Paris, 1987

PÂRIS, Alain, *Livrets d'opéra, Édition bilingue*, Éd. Robert Laffont, Paris, 2002

RAEBURN, Michael, *The Chronicle of Opera*, Ed. Thames and Hudson, Londra, 1998

ROSENTAL, Harold & WARRACK John, *Guide de L'Opéra*, Librairie Anthème Fayard, Paris, 1986

XXX, *L'opéra, Dictionaire chronologique de 1597 à nos jours*, Éd. Jean-Pierre Tardiff, Éd. Ramsay, Paris, 1979

XXX, *Harrenbergh Opern füres*, Herrenberg Kommunikation, Verlags und Medien GmbH Et 0231905644

XXX, *Inventaire de L'Opéra, sous la direction de Philippe Dubac*, Encyclopedie Universalin, France, 2005

XXX, *Lerchners Opernführer*, Lerchner Publishing Ltd. Limasol, 1998

XXX, *The Billboard Ilustrated Encyclopedy of Opera*, general editor Stanley Sadie, Billboard Bppks, New York, 2004

Scanned with OKEN Scanner

DE ACELAȘI AUTOR

Dimitrie Onofrei, monografie – Ed. Muzicală, 1970
Jazzul de A. Hodeir (traducere) – Ed. Muzicală, 1970
Ghid de Operă (în colaborare) – Ed. Muzicală, 1971
Ghid de balet (în colaborare) – Ed. Muzicală, 1973
Cântecul lui Orfeu – Ed. Eminescu, 1976
Romantismul în prima jumătate a secolului XIX – Ed. Conservatorului de Muzică din București, 1980
Istoria muzicii și formele muzicale, vol. 2 (în colaborare) – Ed. Didactică și Pedagogică, 1980
Istoria operei în date – litografia Conservatorului de Muzică din București, 1980
Diversitatea stilistică a melodiei în opera romantică – Ed. Muzicală, 1980
George Enescu, viața și opera, schiță monografică – Ed. Muzicală, 1981
Matei Socor, monografie – Ed. Enciclopedică, 1983
Margareta Metaxa, o voce a Operei Române, monografie – Ed. Muzicală, 1987
Splendorile operei, dicționar de teatru liric – Ed. Didactică și Pedagogică, 1995, ediția I
Madrigal sau Magia Sunetelor – Ed. Didactică și Pedagogică, 1996
Tudor Ciortea, Oglindirile unei vieți, monografie – Ed. Academiei de Muzică, București, 1997
Dialoguri despre Preludiu – Ed. Tinerimea Română, 1997
Istoria muzicii universale, 1600 – 1750 (în colaborare) – Ed. România de Mâine, 1998
Primăvara muzicii – Corul de copii Radio la semicentenar – Ed. Globus, 2000
Verdi Nemuritorul, de Valentin Teodorian (îngrijire de ediție) – Ed. Casa Radio, 2002
Trei decenii cu muzica. Corul Preludiu – Ed. ARES, 2002
Dorin Teodorescu – Imaginile unui destin, monografie – Ed. Uniunii Criticilor Muzicali, 2003
Lecturi cu muzică – Ed. Muzicală, 2003
Splendorile operei – Ed. Muzicală, 2005
O călătorie prin istoria muzicii – Ed. Didactică și Pedagogică R.A., 2007
Iosif Conta – Ed. Muzicală, 2007

Scanned with OKEN Scanner

Tiparul executat la S.C. **DON STAR** S.R.L. Galați
Str. 1 Decembrie 1918 Nr. 23, Tel./Fax: +40 236 492587
E-mail: donstargalati@yahoo.com

Ultimele patru secole ale mileniului trecut au fost marcate de istoria miraculoasă a teatrului muzical, în care s-au reflectat, cu preocupările, dorințele, idealurile și iluziile creatorilor de muzică, creatorilor de teatru, noutăți inventate la apusul Renașterii, acea **dramma per musica** la care visase Monteverdi, ca urmaș al *Cameratei fiorentine.* Departe de a da crezare celor care fac vorbire despre o mereu evocată criză a operei, ultimul veac, simbolic marcat cu cifra XX, a impus o continuare a acestor căutări, teatrul muzical îmbogățindu-se prin adaptare la epocă, la cerințele publicului. Istoria operei este, într-un fel, și o istorie a acumulărilor și un inventar al adiționărilor, spectacolul de teatru muzical pledând pentru păstrare și, în principiu, refuzând uitarea. În afara preocupărilor teoretice de limbaj, de tematică, inventatorilor spectacolului perpetuu li se datorează permanența menținerii curiozității publicului, ca rezultat al ideilor insolite, inedite și surprinzătoare aparținând **creatorilor-compozitori**, **creatorilor-libretiști**, **creatorilor-regizori**, **creatorilor-scenografi**, ba chiar și **creatorilor-producători**. Nu rămân ignorați, firește, nici **creatorii-interpreți**, cântăreții victimizați de multitudinea experiențelor aplicate asupra ființelor și glasurilor ce le aparțin. Cercetarea acestor adiționări de formule, crescute pe trunchiul comun al operei tradiționale, este un subiect vast, convingător poate. Depinde, firește, din ce perspectivă sunt privite, cum sunt receptate și, nu în ultimul rând, dacă sunt adevărate sau virtuale, dacă au trăit o clipă, un deceniu sau... un veac, poate trecând și pragul centenar. Simultaneitatea și rezistența, în lumea teatrului muzical, dau numeroase temeiuri de meditație asupra valorilor. O carte despre operă, fie istorie, fie dicționar, este încă un pas mai aproape de operă. Prin subiectul acestui volum, autorul dorește a vă însoți, un timp, la spectacole sau audiții muzicale.

Grigore Constantinescu

ISBN 978-973-30-2109-4

www.edituradp.ro

Scanned with OKEN Scanner